ROMAN ISTORIC

O CRIMĂ PE VIA APPIA

STEVEN SAYLOR

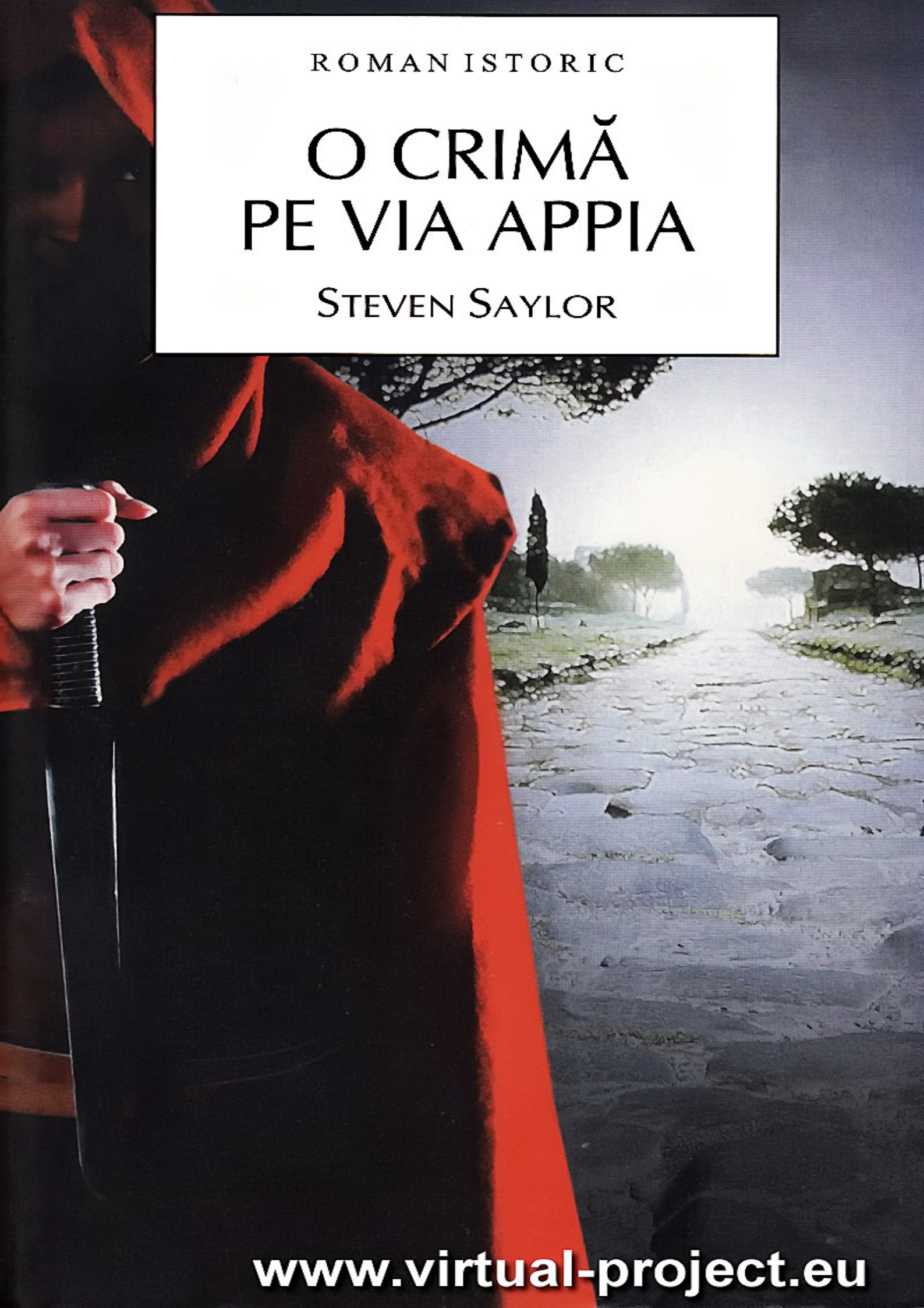

www.virtual-project.eu

Steven Saylor

O crimă pe Via Appia

Poveste misterioasă din Roma antică

www.virtual-project.eu

Traducere din limba engleză Teodor Fleşeru

Editura ALLFA

A murder on the Appian Way
2010

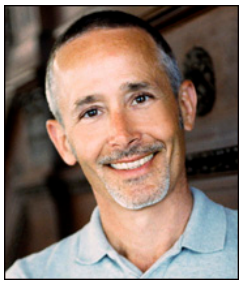

Steven Saylor s-a născut în 1956, în Statele Unite ale Americii, şi a studiat istorie şi limbi clasice la University of Texas din Austin. Este

aclamatul autor al seriei de douăsprezece romane Roma Sub Rosa, o istorie secretă a Romei antice sub Cicero, Caesar şi Cleopatra, văzută prin ochii lui Gordianus Descoperitorul. Cărţile lui au fost traduse în douăzeci şi una de limbi şi au fost incluse pe listele de bestselleruri ale unor publicaţii de prestigiu, iar autorul a apărut în documentare difuzate la nivel internaţional pe History Channel, în calitate de expert în politica şi viaţa romană.

Celor care m-au învăţat istorie, începând cu Iva Cockrell, apoi celor de la University of Texas, Austin, profesorilor Oliver Radkey, M. Gwyn Morgan, Richard Graham şi R. David Armstrong

O notă despre numele şi orele zilei romane

Pentru numele anumitor personaje istorice din aceste pagini am recurs la formulele literare familiare, în pofida celor autentic latine. În timp ce contemporanii nu s-au referit niciodată la Marcus Antonius ca „Marc Antoniu" sau la Gnaeus Pompeius Magnus ca „Pompei Cel Mare", aceste versiuni tradiţionale comportă o magie în faţa căreia părea o pedanterie să-i rezist.

Romanii antici nu îşi numerotau orele ca noi, în segmente de douăsprezece ore înainte şi după miezul zilei, ci începând cu zorii zilei, aşa încât atunci când un roman vorbea despre prima oră a zilei, el se referea literalmente la prima oră de lumină a zilei; iar prima oră a nopţii era prima oră de întuneric. Următorul tabel aproximează orele echivalente ale zilei aşa cum au fost extrase din documente istorice şi folosite în acest roman.

7 A.M. - prima oră a zilei
8 A.M. - a doua oră a zilei
9 A.M. - a treia oră a zilei
10 A.M. - a patra oră a zilei
11 A.M. - a cincea oră a zilei
AMIAZĂ - a şasea oră a zilei
1P.M. - a şaptea oră a zilei
2 P.M. - a opta oră a zilei
3 P.M. - a noua oră a zilei
4 P.M. - a zecea oră a zilei
5 P.M. - a unsprezecea oră a zilei
6 P.M. - a douăsprezecea oră a zilei
7 P.M. - prima oră a nopţii
8 P.M. - a doua oră a nopţii
9 P.M. - a treia oră a nopţii
10 P.M. - a patra oră a nopţii
11 P.M. - a cincea oră a nopţii
MIEZUL NOPŢII - a şasea oră a nopţii
1 A.M. - a şaptea oră a nopţii

2 A.M. - a opta oră a nopţii
3 A.M. - a noua oră a nopţii
4 A.M. - a zecea oră a nopţii
5 A.M. - a unsprezecea oră a nopţii
6 A.M. - a douăsprezecea oră a nopţii

„Bărbaţii erau dornici să obţină posturi publice, recurgeau chiar la mită şi asasinat pentru a-şi atinge scopul, dar asta era situaţia în cetate fiindcă nu puteau fi organizate alegeri. Fără cineva la conducere, asasinatele erau comise efectiv zilnic.”

DIO CASSSIUS, ISTORIE ROMANĂ, XL, 48

„Via Appia, drumul construit de Appius Claudius Caecus, onorându-i numele, se întindea de la Roma la Capua, necesitând o călătorie de cinci zile. Lăţimea lui era atât de mare încât două căruţe mergând în direcţii opuse puteau trece uşor una pe lângă cealaltă. Drumul acesta reprezintă una dintre priveliştile notabile ale lumii, deoarece pietrele de pavaj sunt atât de fin tăiate, cizelate şi asamblate fără mortar, încât suprafaţa nefisurată nu apare ca o lucrare a mâinilor omului, ci ca un fascinant fenomen al naturii.”

PROCOPIUS, RĂZBOAIELE GOTICE, V, 14

„Încetaţi să ne mai citaţi legile. Noi avem săbii”.

PLUTARH, VIATA LUI POMPEI, X, 2

PARTEA ÎNTÂI

REVOLTA

Capitolul unu

— Papa! Trezeşte-te!

O mână mă prinse de umăr şi începu să mă scuture cu blândeţe. M-am retras, simţind aerul rece la ceafă în momentul în care pătura alunecă de pe mine. Am tras-o înapoi, cuibărindu-mă în ea, să mă încălzesc. M-am întins după Bethesda, dar n-am dat decât peste un gol în locul în care ar fi trebuit să fie ea.

— Serios, papa, trebuie să te trezeşti, spuse Eco, scuturându-mă din nou, cu mai puţină blândeţe.

— Da, soţule, întări Bethesda. Sus!

Ce somn e la fel de profund ca somnul dintr-o noapte rece de Ianuarius, când cerul e ca o pătură de nori care coboară, pământul stând zgribulit dedesubt? Cu toate că fiul şi soţia mă bombăneau, m-am lăsat din nou cuprins de braţele lui Morfeu, la fel de uşor ca un copil care alunecă într-un pat adânc căptuşit cu pene de gâscă. Mi se părea că două coţofene croncăneau absurd într-un copac din apropiere, spunându-mi „Papa” şi „Soţule”. Au plonjat spre mine dând din aripi şi m-au împuns cu ciocurile lor. Am gemut, dând din braţe ca să mă apăr. După o luptă scurtă se retraseră în norii de gheaţă, lăsându-mă să visez în pace.

Norii îngheţaţi explodară. Apă rece se revărsă pe faţa mea.

Am sărit în sus, spumegând şi clipind din ochi. Cu o înclinare satisfăcută a capului, Bethesda puse cupa goală alături de lampa care pâlpâia anevoie pe măsuţa de lângă perete. Eco era la capătul patului, adunând pătura pe care tocmai o trăsese de pe mine. Tremuram în cămaşa mea de noapte, cu braţele strânse în jurul meu.

— Hoţ de pături! am murmurat eu, încruntat. În momentul acela mi se părea cea mai cruntă crimă imaginabilă. Să furi tu odihna unui om bătrân!

Eco rămase impasibil. Bethesda îşi încrucişă braţele şi ridică o sprânceană. La lumina lămpii cei

doi arătau încă destul de suspect a coţofene.

Am închis ochii.

— Aveţi milă! am exclamat, cu un oftat, gândindu-mă că un apel la compasiune mi-ar fi putut procura încă un sublim moment de somn.

Însă înainte de a ateriza cu capul pe pernă. Eco mă prinse de umăr şi mă ridică din nou în şezut.

— Nu, papa! E grav.

— Ce e grav? am întrebat, făcând o încercare la noroc pentru a scăpa din strânsoare. Arde casa?

Eram irecuperabil treaz acum, şi morocănos – până când mi-am dat seama cine era absent în conspiraţia trezirii mele. Am privit în jurul încăperii, clipind şi simţind un fior subit de panică:

— Diana! Unde-i Diana?

— Aici, papa.

Diana intră în cameră şi păşi în cercul de lumină. Părul ei lung, lăsat liber în timpul nopţii, i se revărsa pe umeri, lucind ca o apă neagră sub lumina stelelor. Ochii ei – ochi egipteni, migdalaţi, moşteniţi de la maică-sa – erau uşor umflaţi din cauza somnului.

— Ce se-ntâmplă? întrebă, căscând. Ce faci aici, Eco? De ce e toată lumea trează? Şi ce-i cu zgomotul ăsta în stradă?

— Zgomot? m-am mirat eu.

Ea înclină capul.

— Presupun că nu-l poţi auzi foarte bine aici, în spatele casei, dar se-aude foarte bine din camera mea. Ei m-au trezit.

— Cine?

— Oamenii de pe stradă. Alergând. Cu torţe. Strigând ceva. Şi strâmbă din nas – asta face Diana când e nedumerită. Văzând expresia neutră de pe faţa mea, se întoarse la mama ei, care păşi spre ea cu braţele deschise. La cei şaptesprezece ani, Diana încă mai era un copil care apreciază acest gen de alinare. Între timp Eco rămăsese deoparte, afişând expresia solului, a celui care joacă într-o piesă în care aduce altora veşti nefaste.

În cele din urmă mi-am dat seama că ceva trebuia să fie cu adevărat îngrozitor de în neregulă.

***

Puţin mai târziu eram îmbrăcat şi goneam pe străzile întunecate, cot la cot cu Eco şi cele patru gărzi de corp ale fiului meu.

Am întors capul anxios când un grup de tineri fioroşi se apropiară în fugă prin spatele nostru, întrecându-ne. Torţele lor retezară aerul cu un şuierat. Umbrele noastre dansau nebuneşte în josul şi-n susul străzii, crescând uriaşe în timp ce torţele ne depăşeau, topindu-se apoi în noapte ca nişte spirite, după ce purtătorii lor ne lăsaseră în urmă.

M-am împiedicat de o pavelă neregulată.

— Pe boaşele lui Numa! Ar fi trebuit să luăm şi noi torţe.

— Prefer ca mâinile gărzilor mele să fie libere, spuse Eco.

— Da, în fine, cel puţin de-astea avem destule, am continuat eu, privindu-i pe cei patru tineri formidabili, sclavii care ne înconjurau, unul în faţă, altul în spate, câte unul de-o parte şi de alta. Aveau alura unor gladiatori bine pregătiţi - bărbie dură, ochi scăpărători, atenţi la orice mişcare de pe stradă.

Gărzile de corp apte erau scumpe ca preţ şi ca hrană. Nora mea, Menenia, se plângea de fiecare dată când Eco achiziţiona alt tânăr ca aceştia, spunând că banii ar fi fost mai bine cheltuiţi pentru sclavii de la bucătărie sau pentru un tutore mai bine pregătit pentru cei doi gemeni ai lor.

„Protecţia are întâietate”, îi spunea Eco de fiecare dată. „Acestea sunt timpurile în care trăim”.

Din păcate trebuia să fiu de acord.

Gândurile mele se îndreptau acum spre copiii lui Eco, pe care îi lăsase în casa lui de pe Colina Esquiline.

— Menenia şi gemenii… am zis eu, grăbind pasul ca să mă pot ţine după el.

Răsuflarea mea produse aburi în aer, dar cel puţin ritmul în care mergeam mă încălzea. Chiar aşa repede cum înaintam, un alt grup de bărbaţi veni din urmă depăşindu-ne, torţele acestora trimiţând umbrele noastre în urmărirea lor.

— Sunt în siguranţă. Am montat luna trecută o uşă nouă la casă. Ar fi nevoie de o armată s-o dea jos. Şi i-am lăsat pe cei mai voinici sclavi ai mei să aibă grijă de ei.

— Cu exactitate câte gărzi de corp ai zilele astea?

— Doar şase – doi acasă şi patru cu noi.

— *Doar* şase?

Eu nu-l aveam decât pe Belbo, pe care-l lăsasem acasă cu Bethesda şi Diana. Din păcate, Belbo era prea bătrân ca să mai fie o gardă de corp adevărată. Iar de la ceilalţi sclavi ai casei de-abia dacă se aştepta vreun fel de rezistenţă dacă s-ar fi întâmplat ceva cu adevărat îngrozitor…

Am încercat să-mi gonesc din minte astfel de gânduri.

Un alt grup de bărbaţi veni grăbit din spate. Ca şi noi, n-aveau torţe. În timp ce ne depăşeau, în întuneric, am observat cum sclavii lui Eco deveniseră mai tensionaţi, ducând mâinile în interiorul capelor. Necunoscuţii fără torţe puteau ţine în mâinile lor ceva mult mai periculos, nişte pumnale.

Dar grupul trecu pe lângă noi fără vreun incident. În faţă de tot cineva deschise obloanele unei ferestre de la etaj, iar altcineva se aplecă în afară.

— În numele lui Hades, ce se întâmplă în noaptea asta?

— L-au omorât! strigă unul dintre bărbaţii din faţa noastră. L-au ucis cu sânge rece, bastarzii laşi!

— Pe cine-au ucis?

— Pe Clodius! Clodius e mort!

Silueta întunecată de la fereastră rămase tăcută pentru o clipă, apoi izbucni într-un hohot de râs

prelung şi răsunător care produse un ecou în aerul rece al nopţii. Grupul din faţă se opri brusc.

— Necaz! zise Eco.

Am încuviinţat, după care mi-am dat seama că remarca şoptită era un semnal pentru gărzile lui. Şi deodată aceştia strânseră rândurile în jurul nostru. Am continuat să înaintăm într-un ritm sporit.

— Şi unde… întrebă omul de la fereastră, care abia dacă mai putea vorbi din cauza râsului, unde se grăbeşte toată lumea atât de tare? La o sărbătoare?

Grupul din stradă erupse în strigăte furioase. Unii ridicară pumnii. Alţii se aplecară căutând pietre. Chiar şi pe Colina Palatină, cu străzi imaculate şi case elegante, există unele pietre răzleţe la îndemână. Omul de la fereastră continua să râdă, apoi brusc începu să se tânguie. „Capul meu! Oh, capul meu! Bastarzi ordinari!” După care închise obloanele lovite de o rafală de pietre.

Am iuţit pasul, cotind la colţ de stradă.

— Crezi că e adevărat, Eco?

— Că ar fi mort Clodius? Vom afla curând. Nu e asta casa lui, cea din faţa noastră? Uită-te la toate torţele adunate în stradă! Asta m-a scos afară astă seară – puteam vedea strălucirea reflectată de nori. Menenia m-a chemat pe acoperiş să le văd. Credea că întreaga colină Palatină e în flăcări.

— Aşa că te-ai gândit să vezi dacă tatăl tău nu-i carbonizat?

Eco zâmbi, faţa i se întunecă şi spuse:

— Coborând în Subura am dat peste tot de oameni adunaţi pe străzi. Adunaţi la colţuri, ascultându-i pe vorbitori. Strânşi în dreptul uşilor, şuşotind. Unii urlau, alţii plângeau. Sute de bărbaţi se îndreptau spre Palatină, ca un fluviu năvălind spre colină. Şi toţi spuneau acelaşi lucru: Clodius a murit.

***

Casa lui Publius Clodius – casa cea nouă, pentru că o cumpărase şi se mutase în ea doar cu câteva

luni în urmă – era una dintre minunile arhitecturale ale oraşului, sau o monstruozitate, depinde cu cine vorbeai. Casele celor avuţi de pe Colina Palatină cresc tot mai mari şi mai ostentative în fiecare an, asemeni unor mari animale devoratoare, înghiţind căsuţele din preajmă şi expunându-şi decoraţiunile tot mai somptuoase. Blana acestei bestii era una din marmură multicoloră. La lumina torţelor din stradă se putea distinge luciul pâlpâitor al faţadei şi al coloanelor care susţineau terasele exterioare – porfir verde lacedemonian, bine finisat, marmură roşie egipteană punctată cu alb ca blăniţa unui căprior, marmură galbenă numibiană, striată cu vinişoare rubinii. Aceste terase, amplasate în panta colinei, încărcate cu trandafiri vara şi goale iarna, se întindeau de jur împrejurul curţii centrale acoperită cu pietriş fin. Poarta de fier forjat, care bloca în mod normal intrarea în curte, era acum deschisă, însă accesul era imposibil din cauza mulţimii de jelitori care umpleau curtea şi se revărsau pe stradă.

Undeva dincolo de mulţime, la capătul îndepărtat al curţii, se afla intrarea în casa propriu-zisă, care se mula pe coama colinei ca un mic sat suficient sieşi, diversele aripi ale ei fiind înconjurate de alte terase, legate între ele de porticuri placate cu alte coloane de marmură multicoloră. Casa se înălţa deasupra noastră ca un munte miniatural de umbre groase şi marmură scânteietoare iluminată dinăuntru şi dinafară, suspendată ca în vis între norii coborâtori şi spuza mirositoare a torţelor.

— Acum ce facem? l-am întrebat pe Eco. Nici măcar nu putem intra în curtea din faţa casei. Mulţimea e prea densă. Zvonul trebuie să fie adevărat – priveşte-i pe toţi bărbaţii aceştia gata să plângă. Haide, cel mai bine e să ne-întoarcem acasă şi s-avem grijă de familiile noastre. Nu putem şti ce se va întâmpla în continuare.

Eco dădu din cap, dar nu părea să mă fi auzit. Se înălţă pe vârfuri, forţându-se să vadă ce se întâmplă în curtea din faţă.

— Uşile casei sunt închise. Nimeni nu pare să intre sau să iasă. Lumea nu face decât să se foiască…

Un spasm subit animă mulţimea. „Lăsaţi-o să treacă! Lăsaţi-o să treacă!” strigă cineva. Rumoarea crescu şi mai mult, oamenii trăgându-se un pas înapoi pentru a face loc unui soi de transport care urca pe stradă. La început apăru o falangă de gladiatori, croindu-şi loc fără menajamente cu mâinile şi coatele. Lumea făcea tot ce putea ca să se dea din calea lor. Gladiatorii erau enormi, nişte giganţi. Gărzile lui Eco nu erau decât nişte simpli băieţi în comparaţie cu aceştia. Se spune că există unele insule în extremitatea nordică a Galiei unde toţi bărbaţii ajung să crească atât de mari. Aceştia aveau feţe palide şi un păr roşu, încâlcit.

Mulţimea dinaintea noastră se comprimă. Eco şi cu mine eram striviţi unul de celălalt, cu gărzile dispuse în continuare în jurul nostru. Cineva mă călcă pe picior. Mâinile îmi erau blocate de-a lungul trupului. Am zărit o lectică apropiindu-se, purtată pe umeri de nişte bărbaţi care îi făceau să arate ca nişte pitici pe gladiatorii giganţi. Suspendată deasupra mulţimii cutia de mătase în dungi alb-roşii sclipea la lumina torţelor care pâlpâiau.

Inima mea se opri o clipă. Cunoşteam lectica aceea. Fusesem purtat în ea eu însumi. Bineînţeles că şi *ea* trebuia să fie aici.

Lectica se apropie. Perdeluţele erau trase, cum era de aşteptat. N-avea nici o dorinţă de a vedea mulţimea sau să fie văzută de mulţime. Dar pentru un moment scurt, în timp ce lectica trecea prin dreptul nostru, am avut impresia că perdeluţele s-au crăpat puţin. M-am forţat să văd deasupra capetelor celor care purtau lectica, dar jocul

luminilor şi umbrelor care vălurea faldurile de mătase mă zăpăcise. Poate zărisem doar o umbră, nu o crăpătură.

Mâna lui Eco pe umărul meu mă trase brusc din calea gladiatorilor care avansau pe flancul lecticii.

— Crezi că…? îmi şopti el în ureche.

— Fireşte. Trebuie să fie ea. Dungile alb-roşii… cine altcineva?

Nu eram nici pe departe singurul din mulţime care să recunoască lectica şi să ştie cine se afla în ea. Aceştia erau oamenii lui Clodius, săracii din Subura, care se revoltau sub comanda lui, foşti sclavi care vedeau în el pe apărătorul dreptului lor de a vota, gloata înfometată care se buhăise graţie legislaţiei avansate de el pentru acordarea de grâne gratuite. Îl sprijiniseră întotdeauna pe Clodius, iar Clodius îi sprijinise întotdeauna pe ei. Stătuseră aproape de-a lungul carierei lui, bârfiseră între ei despre escapadele lui sexuale şi problemele familiale, complotând destine teribile pentru duşmanii lui. Îl adorau pe Clodius. Poate o adorau sau nu pe scandaloasa lui soră mai mare, dar îi recunoşteau lectica oriunde o vedeau. Brusc, i-am auzit numele şoptit de cineva din mulţime. Alţii îl repetară, apoi se contopiră la unison, devenind o scandare în şoaptă care vuia în urma lecticii:

— *Clodia… Clodia… Clodia…*

Lectica trecu printr-o poartă îngustă în curtea din faţă. Gladiatorii ei ar fi putut împrăştia lumea cu forţa, dar se dovedi că violenţa nu era necesară. La auzul numelui ei jelitorii din curte se traseră înapoi într-un fel de teamă respectuoasă. Un spaţiu gol se formă înaintea lecticii şi se închise în urma sa, înaintând rapid şi fără vreun incident până la capătul îndepărtat al curţii şi sus pe cele câteva trepte ale intrării. Uşile înalte de bronz se deschiseră spre interior. Acoperământul lecticii fu întors în aşa fel încât ocupanţii nu puteau fi văzuţi când ieşiră şi intrară în casă. Uşile se închiseră în urma lor cu o bufnitură surdă.

Scandarea se stinse. O linişte grea pogorî asupra mulţimii.

— Clodius, mort, spuse Eco, calm. Nu părea deloc posibil.

— N-ai trăit să ai anii mei, am zis eu, umil. Toţi murim, mari şi mici, majoritatea mai devreme decât mai târziu.

— Bineînţeles. Nu voiam să spun decât…

— Ştiu ce vrei să spui. Când mor unii oameni e ca şi când ai arunca nisip în într-un râu – nu stârneşte nici o undă. Cu alţii e ca un bolovan uriaş. Valurile se sparg pe mal. Şi cu foarte puţini…

— E ca un meteor căzut din cer, spuse Eco.

Am inspirat adânc.

— Să sperăm că nu va fi o atare grozăvie.

Dar ceva îmi şoptea că va fi.

Am aşteptat o vreme, blocaţi de inerţia care cuprinde mulţimea când se întâmplă ceva important. De la cei din jur am aflat o serie de zvonuri contradictorii despre ceea ce se întâmplase. Avusese loc un incident pe Via Appia, chiar la ieşirea din Roma – nu, la treizeci de mile, la Bovillae – nu, undeva mai departe, în sud. Clodius ieşise să călărească de unul singur – nu, cu o mică gardă de corp – nu, într-o lectică, împreună cu soţia şi suita formată din sclavi şi servitori. Avusese loc o ambuscadă – nu, un asasin singuratic – nu, un trădător, unul dintre oamenii lui Clodius…

Şi aşa mai departe, fără să găsim un adevăr indubitabil, ci doar un singur fapt cert: Clodius era mort.

Norii coborau treptat revelând cerul gol – fără lună, întunecat ca smoala, punctat de stele care sclipeau ca nişte cristale de gheaţă. Plimbarea scurtă şi rapidă de la casa mea îmi încălzise sângele. Zbuciumul trupurilor şi flăcările torţelor îmi ţinuseră de cald, dar pe măsură ce aerul nopţii se răcea, la fel mă simţeam şi eu. Mi-am îndoit

degetele de la picioare, mi-am frecat palmele, mi-am privit răsuflarea împletindu-se cu fumul din aer.

— Nu e bine, am zis eu. Am îngheţat. N-am luat o capă mai groasă.

Lui Eco părea să-i fie îndeajuns de cald într-o capă nu mai grea decât a mea, dar sângele unui om de cincizeci şi opt de ani e mai subţire decât cel al unui bărbat cu douăzeci de ani mai tânăr.

— Oare ce aşteptăm acum? Am aflat de ce s-a stârnit panica. Clodius e mort.

— Da. Dar cum?

Mi-a venit să zâmbesc. Învăţase meserie de la mine. Curiozitatea devine un obicei. Chiar şi când nu vin bani din asta, un Descoperitor nu poate să nu fie curios, mai ales când e vorba de un omor.

— Nu vom afla de la mulţimea asta, am spus eu.

— Atunci hai să plecăm.

Ezită.

— Normal ar fi să trimită pe cineva afară, să vorbească mulţimii. În mod sigur va ieşi cineva, mai devreme sau mai târziu…

Dar atunci Eco văzu că tremuram.

— Bine, hai să mergem.

— Tu poţi rămâne.

— Nu te las să mergi singur, papa. Nu într-o noapte ca asta.

— Atunci trimite-ţi gărzile de corp cu mine.

— Nu sunt destul de nebun să rămân singur în mulţimea asta.

— I-ai putea împărţi. Doi pentru mine, doi pentru tine.

— Nu, nu vreau să risc nimic. Te conduc acasă şi pe urmă mă întorc dacă vreau.

Poate ne-am mai fi târguit o vreme asupra acestei logici, dar în momentul acela Eco îşi ridică ochii uitându-se la cineva din spatele meu. Sclavii lui deveniră tensionaţi.

— Caut bărbat pe numele de Gordianus, spuse o voce nesigură, de undeva de deasupra capului

meu. M-am întors dând cu nasul de un piept foarte impozant. Mai sus era o faţă rumenă, încadrată de plete roşcate. Latina individului era atroce.

— Eu sunt Gordianus, am spus eu.

— Bine. Vino cu mine.

— Vin cu tine unde?

Înclină capul într-o parte.

— Într-o casă, normal.

— La invitaţia cui? am întrebat, ştiind deja răspunsul.

— La *porunca* doamnei Clodia.

Se pare că mă văzuse cu adevărat din lectică.

Capitolul doi

Chiar şi cu gigantul roşcat din faţa noastră aveam îndoieli cu privire la intrarea pe poartă şi a traversării curţii aglomerate. Dar el o luă în altă direcţie, în josul străzii, trecu de mulţime şi poposi în dreptul unor trepte înguste de la poalele colinei, dincolo de cea mai îndepărtată terasă de marmură. Treptele erau străjuite de smochini ale căror ramuri dense formau o pavăză deasupra noastră.

— Eşti sigur că asta duce în casă? întrebă Eco, suspicios.

— Veniţi după mine, spuse gigantul ţâfnos, arătând în depărtare, la capătul scărilor.

Fără o torţă care să ne ghideze, scara era întunecată, treptele mai mult o umbră. Urcam precauţi, cu mult în urma gigantului, până când am ajuns pe un coridor îngust. O lampă atârna deasupra unei uşi de lemn. Lângă uşă era postat un alt gladiator, care ne ordonă să lăsăm escorta afară şi să predăm armele. Eco îşi scoase pumnalul, înmânându-l unui sclav. Când am protestat, spunând că eram neînarmat, gigantul roşcat insistă să mă percheziţioneze. Satisfăcut, deschise uşa conducându-ne înăuntru.

Am păşit pe un hol lung şi puţin luminat, după care am coborât pe o scară şi în cele din urmă am ajuns într-o încăpere îngustă. Era atrium-ul casei, chiar după uşile înalte de bronz, blocate în interior de nişte bârne groase de lemn. Dincolo de ele puteam auzi zgomotul mulţimii neostoite din curtea casei.

— Aşteptaţi aici, spuse gigantul, păşind în spatele unor draperii.

Atrium-ul era luminat de o lampă agăţată, flăcările ei reflectându-se pe marmura lustruită a zidurilor şi pardoselii.

Am păşit mai aproape de draperiile roşii lucitoare, fascinat de ele.

— Ştii ce sunt astea, Eco? Trebuie să fie faimoasele draperii atalice. Conţin fire de aur veritabil. Când le vezi la lumina flăcărilor te fac să crezi că au fost ţesute din fire de foc!

Ar trebui să explic acum că dotările casei şi casa lui Publius Clodius aveau o istorie scurtă, dar remarcabilă. Proprietarul iniţial fusese Marcus Scaurus, cel care începuse construirea casei cu şase ani mai devreme. Asta se întâmpla în acelaşi an în care Scaurus fusese ales edil, fiind astfel obligat, pe propria cheltuială, să ofere maselor spectacole teatrale în timpul festivalurilor de toamnă. Respectând o veche tradiţie, Scaurus a construit un teatru temporar pe Câmpul lui Marte, în afara zidurilor oraşului. Doi ani mai târziu Pompei avea să construiască primul teatru permanent din Roma – copiii romani creşteau fără să le pese de această decadenţă grecească din mijlocul lor – pe când teatrul lui Scaurus fusese construit pentru a rezista o singură stagiune.

Am fost în prea multe oraşe şi am văzut multe clădiri remarcabile, dar niciodată ceva de calibrul teatrului ridicat de Scaurus. Avea locuri pentru optzeci de mii de oameni. Scena uriaşă era compusă din trei paliere, fiind susţinută de trei sute şaizeci de coloane de marmură. Între aceste coloane, plasate în diverse unghere ale clădirii, exista un total de trei mii de statui. Se vorbea atât de înflăcărat despre aceste cifre nemaiauzite încât toată lumea ajunsese să le cunoască pe de rost, iar ele nu erau o exagerare; în momentele de acalmie ale spectacolelor, gogomanii numărau coloanele şi statuile cu voce tare, în timp ce actorii se străduiau în van, surclasaţi de decor.

Palierul de jos era decorat cu marmură, cel superior cu lemn placat cu bronz, iar cel mijlociu cu o serie de structuri de sticlă colorată – nu doar nişte ferestre mici, ci pereţi întregi de sticlă, o extravaganţă care nu mai fusese semnalată înainte şi care în mod sigur nu va fi egalată vreodată.

Pentru decorurile scenei au fost create fundaluri enorme pictate de unii dintre cei mai mari artişti din lume, încadrate de draperii atalice somptuoase din pânză roşie şi portocalie întreţesute cu fir de aur, asemenea legendarelor robe ale regelui Attalus al Asiei; sub lumina strălucitoare a lunii păreau ţesute din chiar razele soarelui.

Când festivalurile s-au sfârşit şi teatrul a fost demontat, Scaurus a vândut o parte din decoruri şi a făcut cadouri generoase cu altele. Dar cea mai mare parte a păstrat-o pentru el însuşi, să-şi decoreze noua casă de pe colină. Coloanele şi faţadele de marmură au fost transformate în terase şi porticuri. Pereţii de sticlă colorată au fost transformaţi în luminatoare. Lăzi enorme cu statui şi draperii şi picturi fabuloase au fost adunate în curtea din faţa casei şi duse înăuntru treptat. Pentru atriumul remodelat, Scaurus a montat cele mai mari coloane ale teatrului, din marmură de Lucullus, fiecare de opt ori mai înaltă decât un stat de om. Coloanele erau atât de grele, încât constructorul canalelor de scurgere l-a obligat pe Scaurus să dea o garanţie în eventualitatea producerii unor spărturi ale canalelor citadine în momentul în care coloanele erau cărate prin oraş spre Colina Palatină.

Casa lui Scaurus a generat aproape la fel de multe comentarii ca teatrul său. Cei care se zgâiseră la teatru au venit să se zgâiască şi la casă. Vecinii mai conservatori (şi mai puţin influenţi) considerau construcţia un afront adus bunului gust, o monstruozitate a excesului şi risipei, o defăimare a virtuţii romane întru severitate. Cei care se plângeau ar fi trebuit să-şi amintească vechea axiomă troiană: indiferent cât de îngrozitoare e o situaţie, ea se poate oricând agrava – ca atunci când s-a aflat că Scaurus se muta pentru că îşi vânduse casa instigatorului gloatei, patricianului de rasă care îşi renegase propria ascendenţă

devenind un plebeu: Clodius, iritarea oamenilor cumsecade, Clodius, stăpânul mulţimii.

Clodius plătise aproape cincisprezece milioane de sesterți pentru casă şi mobilier. Dacă zvonul era adevărat – că ar fi murit – înseamnă că avusese puţin timp să se bucure de locuinţa lui. Nu va mai apuca să vadă terasele de marmură înflorind odată cu rozele în primăvară.

Am vârât capul printre draperiile atalice în atrium, unde tavanul se înălţa brusc la peste trei caturi.

— Coloanele de marmură Lucullus! i-am şoptit lui Eco, trecând dincolo şi făcându-i semn să mă urmeze, pentru că iată-le cum se înălţau în splendoarea lor de abanos până la tavanul de patruzeci de picioare de deasupra noastră.

În centrul atriumului se găsea un mic bazin decorat cu un mozaic din dale alb-albastre şi argintii, reprezentând cerul nopţii şi constelaţiile. Sus de tot, deasupra bazinului, era decupat în tavan un pătrat similar, însă în loc să se deschidă spre cer părea să fie acoperit de o placă enormă de sticlă prin care stelele clipoceau de parcă ar fi fost sub apă. Era un efect ameţitor: luminatorul de deasupra părea să fie un bazin reflectând stelele de la picioarele noastre.

M-am deplasat încet în jurul perimetrului acestui atrium. Fixate în nişele din perete se aflau măştile de ceară ale strămoşilor familiei. Publius Clodius Pulcher provenea dintr-o familie foarte veche, dintr-o nobilă viţă antică. Una câte una feţele predecesorilor săi mă priveau impasibile. Majoritatea fuseseră surprinse la maturitate sau la o vârstă înaintată, dar se vedea că în general aparţineau unei spiţe chipeşe. Pulcher – numele ramurii familiale – înseamnă de fapt *frumos.*

Eco mă bătu pe umăr. Escorta noastră se întorsese. Ne făcu semn printr-o răsucire a bărbiei, iar noi îl urmarăm şi mai adânc în casă.

În timp ce înaintam pe coridoare am aruncat câte o privire încăperilor care se deschideau de o parte şi de alta. Peste tot am remarcat semne care ne aminteau că această casă fusese recent ocupată şi încă nu fusese complet aranjată.

Cutii şi baloturi erau puse unele peste altele în unele camere, ca într-un labirint, în timp ce altele erau goale. În unele locuri fuseseră ridicate schele şi se simţea miros proaspăt de zugrăveală. Chiar şi camerele care apăreau terminate păreau cumva provizorii – mobila era aşezată în unghiuri nefireşti, tablourile atârnau în locuri nepotrivite, statuile fiind plasate mult prea aproape unele de altele.

Ce mă aşteptasem să găsesc în interiorul casei? Femei plângând, sclavi alergând în confuzie, o atmosferă de panică? În schimb, casa era tăcută, abia dacă se zărea câte o persoană. Vastitatea spaţiului făcea ca liniştea să apară şi mai tăcută, şi mai misterioasă, ca un templu părăsit. Din când în când ne tăia calea câte un sclav, dându-se cu deferenţă la o parte şi privind în altă parte.

Când trupul moare, mi-a spus odată un filosof, toată viaţa din el se comprimă într-un singur punct înainte de a sucomba cu totul. Tot aşa păreau să stea lucrurile şi în casa lui Clodius, ca şi cum toată viaţa se strânsese într-un singur loc, pentru că după ce cotirăm brusc de pe coridor intrarăm într-o cameră luminată de mai multe lămpi şi animată de voci şoptite. Bărbaţi în togi, arătând agitaţi, păşeau în sus şi-n jos, conversând în grupuri, gesticulând, scuturând din cap, argumentând în surdină. Sclavii stăteau deoparte, tăcuţi, dar alerţi, aşteptând îndrumări.

Am ajuns în faţa unei uşi închise la celălalt capăt al încăperii. Lângă ea stătea o huidumă de om cu bărbia în palme, cu o expresie deznădăjduită. Pe cap avea un bandaj pătat de sânge şi o atelă la unul din braţe. Un tânăr într-o tunică elegantă stătea aplecat deasupra lui,

certându-l, aproape neîncetat, doar ca să-i permită brutei să răspundă cu mormăieli.

— Încă tot nu pricep cum l-aţi putut abandona în halul ăsta. În primul rând, de ce erau atât de puţini cu el? La ce se gândeau, în numele lui Hades, când l-au dus la taverna aceea, în loc să-l escorteze înapoi la vilă?

Escorta noastră bătu foarte încet în uşă cu latul piciorului; cineva îl învăţase bunele maniere. Tânărul şi rănitul ridicară privirea, uitându-se suspicioşi la Eco şi la mine.

Rănitul se încruntă.

— Cine în numele lui Hades…?

Tânărul ne scruta acum plictisit.

— Trebuie să fie individul acela convocat de mătuşa Clodia.

Uşa se deschise. O pereche de ochi feminini ne cercetă. Escorta noastră îşi drese glasul.

— Numitul Gordianus şi fiul său, Eco.

Sclava încuviinţă şi deschise uşa. Eco şi cu mine am păşit înăuntru. Escorta rămase în spate, după ce sclava închise uşa.

Încăperea crea senzaţia unui sanctuar. Covoare groase acopereau podeaua şi pereţii erau înţesaţi de tapiserii, amuţind pocnetul singurului alămar care încălzea camera, proiectând umbre lungi în unghere. În dreptul unui perete se găsea o masă lungă, asemenea unui altar, cu doar câteva femei strânse înaintea ei, cu spatele întoarse la noi. Femeile erau în straie negre, părul lor revărsându-se pe umeri. Păreau să nu fi observat sosirea noastră. Sclava se duse la una dintre ele, atingând-o uşor pe cot. Clodia se întoarse, privindu-ne din cealaltă parte a încăperii.

N-o mai văzusem de aproape patru ani, de la procesul lui Marcus Caelius. Clodia apelase la serviciile mele în favoarea acuzării; lucrurile nu merseseră cum plănuise ea, iar calculele eronate nu au dus la un final favorabil ei. De atunci încoace trăise o viaţă mult mai liniştită, mult mai retrasă,

sau cel puţin asta auzeam în rarele ocazii în care numele ei era menţionat. Dar n-o uitasem. O femeie ca ea nu poate fi uitată.

Păşi încet în direcţia noastră, poalele rochiei negre atingând pământul în urma sa. Parfumul său ajunse la noi cu o clipă înaintea ei, înmiresmând aerul cu o aromă de şofran şi nard. Întotdeauna o întâlnisem cu părul strâns la spate şi fixat cu ace de păr. Acum părul cădea liber, fiind în doliu, conferind un contur negru unghiurilor ascuţite ale pometilor şi liniei mândre a nasului. Era trecută de patruzeci de ani, dar pielea ei era ca cea a unor petale albe de trandafir. Obrajii şi fruntea netedă păreau iluminaţi de razele tremurătoare ale alămarului. Ochii ei – acei strălucitori ochi verzi atât de faimoşi – erau roşii de plâns, însă vocea îi era egală.

— Gordianus! Mi s-a părut mie că te-am zărit în mulţime. El e fiul tău?

— Fiul meu cel mare, Eco.

Dădu din cap, clipind ca să-şi stăpânească lacrimile.

— Haide să stăm jos.

Ne conduse într-un colţ, făcându-ne semn să ne aşezăm pe o sofa, în timp ce ea se aşeză pe o alta. Îşi duse o mână la frunte, închizând ochii. Părea gata să izbucnească în lacrimi, dar după un moment inspiră adânc şi se îndreptă de spate, împreunându-şi mâinile în poală.

Lumina din alămar păli din cauza unei umbre. O altă femeie traversă încăperea pentru a ni se alătura. Se aşeză lângă Clodia şi o prinse de mâini.

— Fiica mea, Metella, spuse Clodia, deşi nu era necesar să mi se spună. Era mai mult decât evident că tânăra femeie era copila mamei. Probabil urma să devină la fel de frumoasă. O frumuseţe ca a Clodiei nu era ceva cu care o femeie să se poată naşte. Era ceva dincolo de ceea ce vedeau ochii, un mister în spatele cărnii, care se întrupa doar odată cu trecerea timpului.

— Parcă-mi aduc aminte că şi tu ai o fiică de aceeaşi vârstă, spuse Clodia calm.

— Diana, am spus eu. Şaptesprezece ani.

Clodia dădu din cap. Subit, Metella izbucni în lacrimi. Mama o strânse în braţe pentru un moment, apoi îi dădu drumul să plece, alăturându-se celorlalte femei.

— Îşi iubea unchiul atât de mult, spuse Clodia.

— Ce s-a întâmplat?

Vocea ei era obosită şi lipsită de nuanţe, ca şi cum orice manifestare emoţională ar fi împiedicat-o să vorbească.

— Nu ştim cu certitudine. Era plecat în sud, la vila lui, dincolo de Bovillae. S-a întâmplat ceva pe drum. Mi-au spus că a fost Milo sau oamenii lui Milo. O încăierare. Au murit şi alţi oameni, nu doar Publius.

Exista un cârlig în vocea ei. Făcu o pauză să se adune.

— Cineva, trecând din întâmplare pe-acolo, a dat peste trupul lui în drum – nu stătea nimeni de gardă lângă el! Nişte străini l-au adus înapoi în oraş. Trupul lui a fost adus aici chiar înainte de asfinţit. De atunci s-au întors câteva din gărzile lui de corp, unul câte unul. Cei care au supravieţuit, încă tot încercăm să ne dăm seama ce s-a întâmplat.

— Am văzut un om bandajat, chestionat în camera de alături.

— O gardă de corp. Omul a fost lângă Publius ani de zile. Cum de-a putut să permită să se întâmple una ca asta?

— Şi tânărul care îl chestionează?

— Nepotul meu, cred. Fiul cel mare al fratelui nostru, Appius. A venit cu mine în lectică, împreună cu Metella. Îl iubea pe Publius ca pe un al doilea tată, spuse ea, scuturând din cap. Şi băiatul cel mic al lui Publius era cu el la Bovillae. Nu ştim ce s-a întâmplat cu copilul. Nici măcar nu ştim unde e!

Asta o copleşi brusc. Începu să plângă. Eco se uită în altă parte. Era greu de privit. Dar încetă curând să mai plângă.

— Clodia, am spus foarte încet, de ce-ai trimis după mine?

Întrebarea păru s-o descumpănească. Se încruntă şi clipi, confuză.

— Nu sunt sigură. Te-am văzut în mulţime, aşa că… Şi dădu din umeri. Chiar nu ştiu. Dar ceva trebuie făcut. Te pricepi la astfel de treburi, nu-i aşa? Cercetări. Investigaţii. Cum se procedează. Publius se pricepea la astfel de treburi, fireşte. Dar acum Publius…

Trase adânc aer în piept şi îl expiră încet. Lacrimile îi secaseră.

— Nu ştiu de ce te-am chemat, serios. Ca să văd o veche faţă familiară? Ne-am despărţit prieteni, nu?

Mă atinse pe braţ, abia reuşind să schiţeze un zâmbet. Efortul nu produse decât o fracţiune din şarmul de care o ştiam capabilă. Fragilitatea încercării o făcea şi mai impresionantă.

— Cine ştie ce se va întâmpla acum? Lumea s-a întors pe dos. Dar ceva trebuie făcut ca să se îndrepte lucrurile. Copiii lui Publius sunt prea mici să se ocupe de asta. E de datoria celorlalţi din familie să se ocupe. S-ar putea să avem nevoie de tine. E posibil să ajungem acolo, trebuie să înţelegi. Suspină ostenită. Nu e nimic de făcut în momentul acesta, decât să ne alinăm, cât putem. Metella are nevoie de mine.

Rămase aşa, privind îngândurată spre femeile din celălalt capăt al încăperii.

Se părea că întrevederea se terminase. I-am făcut semn lui Eco. Ne-am ridicat amândoi în picioare.

Sclava veni să ne conducă afară. Clodia se depărtă de noi, apoi se întoarse.

— Aşteaptă. Trebuie să-l vezi. Vreau să vezi ce i-au făcut.

Mă conduse spre celălalt colţ al camerei, spre masa ca un altar, la care stăteau Metella cu alte două femei şi un copil. Când ne apropiarăm, cea mai în vârstă dintre femei ne aruncă o privire furioasă. Faţa ei era trasă, desfigurată. Avea un păr cărunt. Îi atârna până la brâu. Nu se vedea nici o lacrimă în ochii ei, doar furie şi resentimente.

— Cine sunt bărbaţii aceştia?

— Prietenii mei, spuse Clodia, vocea ei devenind tăioasă.

— Care bărbat nu e? Femeia îi aruncă Clodiei o privire rece. Ce fac ei aici? Ar trebui să aştepte în camera de alături, cu toţi ceilalţi.

— Eu i-am chemat aici, Sempronia.

— Nu e casa ta aici, spuse femeia sec.

Metella veni lângă mama sa, strângând-o de mână. Femeia mai în vârstă le săgetă cu privirea. A patra femeie, a cărei faţă încă n-o văzusem, continua să stea cu spatele la noi. Întinse mâna să mângâie fetiţa care o ţinea strâns de tot. Copila se forţă să se uite la noi, cu ochii ei mari, inocenţi.

— Sempronia, te rog… spuse Clodia cu o şoaptă chinuită.

— Da, mamă, să încercăm să fim împăciuitoare. Chiar şi cu draga de Clodia.

A patra femeie se întoarse în sfârşit. În ochii ei n-am văzut nici lacrimi, nici furie. Avea o voce letargică, dar din cauza oboselii, nu a resemnării. Nu exista urmă de emoţie în vocea sau pe faţa ei, doar un fel de determinare. Oricine s-ar fi aşteptat la o reacţie mai dură de la văduva mortului. Poate nu era decât amorţită din cauza şocului, însă privirea ei era directă şi pătrunzătoare, măsurându-ne de sus până jos.

Fulvia nu era o mare frumuseţe, precum Clodia, însă era fără îndoială atrăgătoare. Era cu cel puţin zece ani mai tânără decât aceasta; nu cred că avea mai mult de treizeci de ani. Cum fetiţa era lipită de ea am înţeles de unde moştenea aceasta ochii căprui, luminoşi; exista o agerime în privirea

Fulviei care indica o inteligenţă formidabilă. Îi lipsea duritatea lugubră a mamei ei, dar sedimentele acesteia puteau fi detectate în liniile aspre din jurul gurii, în special când îşi întoarse privirea spre Clodia.

Se vedea imediat că nu exista o dragoste exagerată între cele două cumnate. Clodia şi fratele ei fuseseră multă vreme faimoşi pentru devoţiunea reciprocă; existau mulţi care credeau că ar fi fost mai degrabă soţ şi soţie decât fraţi. Atunci unde se situa soţia reală a lui Clodius? Ce credea Fulvia despre relaţia intimă dintre soţul ei şi sora lui? Din schimbul lor de priviri am înţeles că cele două femei învăţaseră să se tolereze una pe cealaltă, dar nu mai mult decât atât. Clodius fusese legătura dintre ele, obiectul comun al afecţiunii şi totodată al animozităţii lor; poate Clodius fusese cel care păstrase pacea între ele. Acum Clodius era mort.

Mort de-a binelea, am gândit eu, fiindcă dincolo de Fulvia puteam zări trupul lui, zăcând pe o masă lungă şi înaltă. Era înveşmântat în haine de iarnă, de călăreţ – o tunică groasă, mâneci lungi, strânsă la mijloc cu o curea, pantaloni de lână şi cizme roşii de piele. Tunica era murdară, îmbibată de sânge şi spintecată la piept, atârnând în zdrenţe, asemenea fâşiilor unui drapel roşu, sfâşiat.

— Vino, şopti Clodia, ignorându-le pe celelalte femei şi luându-mă de braţ. Vreau să vezi.

Şi mă conduse la masă. Eco ţinu aproape de mine.

Faţa n-avea nimic. Ochii rămăseseră închişi, buzele fără sânge, iar obrajii nu erau decât puţin pătaţi de noroi, de sânge, cu o mică grimasă, tipică unui om suferind de durere de dinţi, sau de un vis neplăcut. Semăna izbitor cu sora lui, aceiaşi pomeţi fin sculptaţi şi nasul lung, vanitos. Era o faţă menită să topească inimile femeilor şi să-i fiarbă cu invidie pe bărbaţi, o faţă care îi ridiculiza pe colegii din Senat şi câştiga adoraţia mulţimii. Clodius fusese uimitor de chipeş, aproape prea

tinerel ca înfăţişare pentru un bărbat în jur de patruzeci de ani. Singurele semne ale vârstei erau cele câteva şuviţe cărunte de la tâmple; chiar şi acestea se pierdeau în coama de păr gros, negru.

Sub gât, trupul puternic şi zvelt era elegant proporţionat, cu umeri laţi şi un piept robust de înotător. Un orificiu profund îi perfora omoplatul drept. Mai avea şi două răni mai mici pe piept, cauzate de înjunghieri, iar membrele îi erau acoperite de mai multe răni, zgârieturi şi vânătăi. Alte vânătăi se vedeau de jur împrejurul gâtului, ca şi cum ar fi fost strâns cu un cordon subţire; dacă n-ar fi prezentat alte răni aş fi jurat că fusese strangulat.

Lângă mine, Eco începu să tremure. La fel ca mine, şi el văzuse multe cadavre, însă victime ale pumnalelor sau otrăvii, ale celor care decedaseră rapid, fără veste. Acesta era al unui bărbat care murise luptându-se.

Clodia luă o mână a mortului între palmele ei, ca şi cum ar fi vrut s-o încălzească. Îşi trecu degetele peste ale lui, încruntându-se.

— Inelul lui. Inelul lui de aur! L-ai scos tu, Fulvia?

Fulvia scutură din cap.

— Inelul nu mai era când l-au adus. Cei care l-au ucis trebuie să-l fi luat, ca trofeu.

Nici de data asta nu arătă vreo emoţie.

Se auzi o bătaie uşoară în uşă. Un grup de sclave intră, purtând veşminte pe braţe. Aduseră pieptene, borcane cu unguente şi carafe cu apă caldă din care ieşeau coloane de aburi.

— Dă-mi un pieptene, spuse Clodia, întinzând mâna spre una dintre fete.

Fulvia se încruntă.

— Cine a trimis după aceste lucruri?

— Eu.

Clodia se deplasă spre capătul mesei şi începu să pieptene părul fratelui. Dinţii pieptenului se

prinseră într-un cheag de sânge. Faţa i se crispă. Trase totuşi de pieptene, dar mâinile îi tremurau.

— Tu ai trimis după ele? Atunci le poţi trimite înapoi, spuse Fulvia.

— Ce vrei să spui?

— Trupul lui n-are nevoie să fie îmbăiat.

— Sigur că are. Oamenii de afară vor să-l vadă.

— Şi-l vor vedea.

— Dar nu aşa!

— Exact aşa cum e. Ai vrut ca prietenii lui să-i vadă rănile. Ei bine, asta vreau şi eu. Toată lumea din Roma le va vedea.

— Dar tot sângele acesta şi hainele care atârnă pe el ca nişte zdrenţe…

— O să-i dăm jos hainele. O să lăsăm lumea să-l vadă exact aşa cum e.

Clodia continuă să pieptene, cu ochii aţintiţi asupra lucrului ei. Fulvia se repezi la ea. Înhăţă încheietura mâinii Clodiei, îi luă pieptenul şi îl aruncă pe jos. Gestul fusese subit şi violent, însă vocea ei rămase impasibilă, asemenea feţei.

— Mama are dreptate. Nu e casa ta aici, Clodia. Şi nu era soţul tău.

Eco mă trase de mânecă. Am dat din cap. Era timpul să ne luăm rămas bun. Am plecat capul în deferenţă pentru cel mort, însă gestul trecu neobservat; Clodia şi Fulvia se fixau una pe cealaltă ca nişte tigroaice, cu urechile aplatizate. Sclavele se risipiră agitate, în vreme ce noi ne îndreptam spre uşă. Înainte de a ieşi m-am întors, aruncând o ultimă privire femeilor, fiind impresionat de tabloul compus de Clodius, mort pe masă, înconjurat de cele cinci femei care îi fuseseră cele mai apropiate când trăia, vârstele lor dispersate pe durata unei vieţi – fiica cea mică, nepoata Metella, soţia Fulvia, sora Clodia şi mama soacră, Sempronia. M-am gândit la femeile troienilor jelindu-l pe Hector, cu fetele sclave în rolul corului.

Camera de afară, puternic luminată, părea din altă lume, cu toţi bărbaţii aceia neliniştiţi, păşind de colo-colo, în togile lor, cu vocile lor masculine, şoptite. Atmosfera era la fel de tensionată, dar de o natură diferită – nu de doliu, ci de criză şi confuzie, ca o tabără militară sub asediu sau o întrunire disperată a conspiratorilor. Încăperea era mai aglomerată decât înainte. Apăruseră nou-veniţi importanţi, cu suitele lor, formate din sclavi şi oameni liberi. Am recunoscut câţiva senatori şi magistraţi binecunoscuţi, de nuanţă populistă. Unii formau perechi, conversând în surdină. Alţii erau strânşi în cerc, ascultându-l pe bărbatul cu ochii în flăcări şi părul vâlvoi, care continua să-şi lovească palma cu pumnul.

— Eu zic să atacăm casa lui Milo în seara asta, spuse el. De ce să mai aşteptăm? Nu e decât la o aruncătură de băţ. O să-l târâm afară din casă, o să-i dăm foc la casă şi-i vom smulge membru după membru.

Am şoptit întrebător în urechea lui Eco: Sextus Cloelius?

Eco dădu din cap şi-mi şopti la rândul său ca răspuns:

— Mâna dreaptă a lui Clodius. Organizează cete de oameni, pune la cale răzmeriţe, rupe mâini. Taie nasuri. Nu-i e teamă să-şi murdărească mâinile.

Unii politicieni încuviinţau sugestiile lui Cloelius. Alţi îl luară în derâdere. — Ce te face să crezi că Milo ar îndrăzni să se întoarcă în oraş după ceea ce a făcut? spuse unul. Probabil acum e la jumătatea distanţei de Massilia.

— Nu Milo, spuse Cloelius. S-a lăudat de ani de zile că într-o zi îl va omorî pe Publius Clodius. Nu uitaţi ce vă spun, mâine va fi în Forum, să se fălească cu asta. Iar când se va arăta acolo îl vom ucide pe loc!

— N-are nici un sens să-l măcelărim, spuse tânărul îmbrăcat elegant, pe care îl remarcasem la

intrare, nepotul lui Clodius, Appius. Mai bine vom cere un proces.

— Proces! exclamă Cloelius, exasperat. Se auzi un geamăt colectiv.

— Da, proces, insistă Appius. E singura modalitate de a-i expune pe bastard *şi* pe prietenii lui. Credeţi că Milo singur a fost în spatele acestei fapte? N-are el minte să aranjeze ambuscada asta de unul singur. Miros aici răsuflarea blestemată a lui Cicero! Inamicii unchiului Publius nu l-au omorât dintr-o toană. A fost un asasinat rece, calculat! Nu vreau o simplă răzbunare; un pumnal în spate ar realiza asta. Vreau să-i văd pe aceşti oameni discreditaţi, umiliţi şi huiduiţi când vor fi alungaţi din Roma. Vreau ca întregul oraş să-i repudieze, pe ei şi pe familiile lor. Asta înseamnă un proces.

— Îmi vine greu să cred că se pune sau nu problema organizării unui măcel, spuse calm un tânăr cu o alură vicleană de la marginea mulţimii.

— Gaius Sallust, îmi şopti Eco în ureche. Unul dintre tribunii radicali aleşi anul trecut.

Capetele se întoarseră. Cum câştigase atenţia totală a grupului, Sallust ridică din umeri.

— Ce, ce anume vă face să credeţi că puteţi controla mulţimea în vreun fel sau altul? Clodius putea, dar Clodius e mort. Nu putem şti ce se va întâmpla mâine, sau chiar în noaptea asta. Un măcel? Poate o baie de sânge. Vom fi norocoşi dacă mai există o fărâmă de organizare în Roma pentru a avea un proces.

La auzul acestor vorbe se stârni un nou geamăt colectiv, plus huiduieli, dar nimeni nu contestă direct ceea ce spusese Sallust. În schimb se depărtară în tăcere, reluând discuţia fără el.

— Proces! insistă Appius.

— O revoltă întâi! spuse Sextus Cloelius. Mulţimea nu va accepta nimic altceva. Iar dacă Milo îndrăzneşte să-şi arate faţa, o să-i tăiem capul şi o să i-l purtăm prin Forum în vârful unui băţ.

— Atunci simpatia oraşului va înceta să mai fie de partea noastră, argumentă Appius. Nu. Unchiul Publius înţelegea cum trebuie folosită mulţimea – ca un pumnal, nu ca o măciucă. Eşti prea surescitat, Sextus. Ar trebui să mergi la culcare.

— Nu-mi spune mie cum manipula Publius mulţimea, spuse Cloelius. Jumătate din timp eu eram cel care plănuiam strategiile pentru el.

Ochii lui Appius fulgerară. Mi-au amintit de ochii lui Clodius, verzi şi sclipitori ca smaraldele.

— Nu încerca să-ţi depăşeşti rangul, Sextus Cloelius. Păstrează-ţi retorica vulgară pentru gloată. Cei din această încăpere sunt un pic prea sofisticaţi pentru stilul tău de vociferări.

Cloelius deschise gura să răspundă, apoi se întoarse şi ieşi afară.

Urmă o linişte grea, ruptă de Sallust.

— Cred că suntem cu toţii un pic cam agitaţi, spuse el. Eu merg acasă să dorm puţin. Mare parte din cei prezenţi părăsiră încăperea odată cu el, lăsând mai mult spaţiu celor rămaşi, care continuară să se agite şi să gesticuleze.

— Ar trebui să mergem şi noi, am spus, împungându-l pe Eco. Am nevoie să dorm. În plus, aşa cum zice Sallust: nu putem şti ce se va întâmpla pe străzi în noaptea asta. Ar fi bine să ajungem acasă, la familiile noastre, în spatele uşilor blocate.

Gladiatorul care ne escortase mai devreme nu-şi lua ochii de pe noi. În timp ce ne apropiam de uşă ni s-a alăturat, insistând să ne conducă afară. Ne-a părăsit numai după ce ne-a dat din nou în grija gărzilor lui Eco pe culoarul intrării ferite de ochii lumii.

Am coborât treptele în stradă. Mulţimea adunată în faţa intrării casei lui Clodius era chiar mai numeroasă acum. Bărbaţii erau strânşi în grupuri, comentând asemenea conducătorilor din casă despre ce trebuia făcut, doar vocile lor fiind mai ridicate şi expresiile mai deocheate. Alţi bărbaţi

erau singuri, plângând ca şi cum propriul frate sau tată ar fi fost ucis.

Voiam să merg drept înainte, dar mulţimea era ca o forţă, un curent puternic chiar la picioarele mele care mă ţinea pe loc. Eco era mulţumit să stea şi să observe, aşa că am rămas acolo, fascinaţi de lumina torţelor, de frânturile de conversaţie plutind prin aer, de masa mişcătoare a umanităţii, de atmosfera de incertitudine şi oroare.

Brusc, marile uşi de bronz ale casei lui Clodius se deschiseră cu un clinchet dublu. O rumoare prevestitoare străbătu mulţimea. Întâi apărură câţiva bărbaţi înarmaţi. Coborâră treptele formând un cordon, devansând şi flancându-i pe cei în togi care purtau trupul lui Clodius pe un catafalc.

Un geamăt se desprinse din mulţime la priveliştea trupului, urmat de o mare năvală înainte. Catafalcul fu aşezat pe trepte, înclinat, în aşa fel încât Clodius să poată fi văzut. Ne-am pomenit şi noi prinşi în nebunia asta. Mulţimea din curte se comprima, iar cei din stradă erau traşi după ei, ca într-un vârtej. Eco mă prinse de mână în timp ce eram purtaţi prin poarta deschisă în curtea interioară, purtaţi ca de viitura unei inundaţii. Gărzile lui personale se zbăteau să ţină aproape, împingându-se şi lipindu-se de noi. Am simţit o împunsătură în coaste, vârful unui pumnal ascuns în tunica unei gărzi de lângă mine, gândindu-mă ce ironie nebună ar fi fost dacă aş fi fost spintecat accidental de arma omului care trebuia să mă apere.

Ne-am oprit. Mulţimea era compactă în curte, ca boabele de nisip dintr-o sticlă. Dincolo de torţele mirositoare am zărit trupul lui Clodius întins pe catafalc, înconjurat în moarte la fel cum fusese în viaţă, de gărzi armate. De fiecare parte a catafalcului erau postaţi cei care îl aduseseră aici. Printre ei i-am recunoscut pe Appius şi pe Sextus Cloelius.

Clodius fusese despuiat de hainele înmuiate în sânge, purtând doar o bucată de pânză în jurul şalelor. Împunsătura din umăr şi rănile din piept fuseseră curăţate doar ca să fie expuse mai evident; încă mai era destul de mult sânge năclăit pe pielea palidă, ca de ceară. Am observat că părul îi era frumos descâlcit şi pieptănat. Fusese îndepărtat de pe faţa lui, arătând exact aşa cum îl purtase în viaţă, doar o şuviţă rebelă îi căzuse pe ochi. Dacă te uitai numai la faţa lui ai fi crezut că doarme, încruntându-se din cauza părului care îl gâdila, şi că în orice moment ar fi putut să întindă mâna să-l dea la o parte. Văzându-l dezbrăcat sub stelele unei nopţi atât de reci mă făcu să tremur.

În jurul nostru bărbaţii gemeau, înjurau, plângeau, dădeau din picioare, îşi arătau pumnii sau îşi îngropau feţele în palme. O altă undă de nelinişte străbătu mulţimea când Fulvia apăru pe trepte.

Braţele ei erau încrucişate pe piept, capul plecat. Părul ei negru şi lung atârna liber, confundându-se cu linia neagră a robei. Dinspre mulţime se ridicară mâini, dar ea părea să nu observe aceste gesturi de sprijin. Rămase mult timp lângă trupul soţului ei, privindu-l fix. Apoi îşi ridică ochii spre stele şi slobozi un urlet de durere care îmi îngheţă sângele, lira ca urletul unei fiare sălbatice, săgetând aerul rece al nopţii; dacă mai dormea cineva pe colină, în mod sigur îl trezise. Fulvia îşi smulse părul, apoi ridică braţele spre ceruri, după care se aruncă pe trupul bărbatului ei. Nepotul său schiţă un gest neputincios de a o reţine, apoi făcu un pas înapoi, smerit, în timp ce ea striga şi lovea cu pumnii catafalcul, lipindu-şi faţa de cea a soţului, acoperindu-i buzele reci cu un sărut.

În jurul nostru mulţimea fierbea de furie. Mă gândeam la ceea ce spusese tribunul Sallust: nimeni nu controlează o astfel de mulţime; ea ajunge să-şi asume o voinţă proprie. Poate schilodi sau ucide un om fără noimă sau fără vreun scop,

zdrobindu-l şi călcându-l în picioare. L-am luat pe Eco şi printr-o minune a voinţei ne-am forţat drumul afară pe poartă. Lumea care saturase curtea interioară umplea acum strada cât vedeai cu ochii. Toate casele din preajmă erau cu luminile aprinse, cu santinele agitate poziţionate pe acoperişuri. Am forţat pasul prin mulţime, în timp ce Eco şi sclavii lui făceau eforturi mari să ţină pasul cu mine.

În cele din urmă am trecut dincolo de marginile mulţimii. N-am încetinit pasul până n-am cotit pe o stradă pustie, întunecată. M-am oprit să-mi trag sufletul, iar Eco a făcut acelaşi lucru.

Ascultându-mi doar propria respiraţie şi pulsul de la tâmple n-am băgat de seamă paşii care se apropiau de noi. Dar gărzile îi auziră. Se îndreptară de spate, strângându-se în jurul nostru. Era un grup de bărbaţi care urcau pe strada neluminată, mergând în direcţia casei lui Clodius. În timp ce treceau de noi, liderul lor le făcu semn să se oprească. Privi spre noi în întunericul în care singura lumină era cea a stelelor. Faţa lui nu se distingea în noapte, dar îi puteam vedea părul cârlionţat şi nasul proeminent, iar sub capa lui se prefigura un fizic puternic. După o clipă se depărtă de oamenii lui şi se apropie de noi.

— Vii de la casa lui Clodius?

— Da, am zis eu.

— E adevărat ce se spune?

— Ce se spune?

— Că a murit Clodius.

— E adevărat.

Omul scoase un oftat. Era un oftat calm, foarte diferit de lamentările sforăitoare pe care tocmai le lăsasem în urmă.

— Sărmanul Publius! Atunci acesta e sfârşitul lui, spre bine sau spre rău. Sfârşitul total. Şi omul înclină capul într-o parte. Nu cumva te cunosc?

— Mă cunoşti?

— Cred că da. Da, sunt sigur.

— Poţi vedea în întuneric, cetăţene?

— Destul de bine. Şi niciodată nu uit vreo voce. Fredonă ceva ca pentru sine, apoi tuşi. Eşti tatăl lui Meto, nu-i aşa? Iar acesta e fratele lui Meto, Eco.

— Da.

Am încercat să mă uit mai bine la el. Puteam aproxima în mare trăsăturile – fruntea solidă, nasul de boxer – dar tot nu l-am recunoscut.

— Noi doi ne-am întâlnit anul trecut, spuse el, foarte scurt, când ai venit să-l vizitezi pe Meto la Ravenna. Sunt şi un slujitor al lui Caesar, adăugă, după care făcu o pauză.

Cum n-am dat nici un semn că l-aş fi recunoscut, ridică din umeri.

— Ei bine, ce se petrece acolo? Ce e lumina din cer – nu-i o casă în flăcări, nu?

— Nu. Doar multe torţe.

— Multă lume strânsă la casă?

— Da, au venit să vadă trupul. Soţia lui, Fulvia…

— Fulvia?

Rosti numele cu o intensitate stranie, ca şi cum ar fi avut un înţeles secret pentru el.

— Jeleşte. E posibil s-o auzi chiar de-aici.

Oftă din nou, un oftat adânc, amplu.

— Cred că va trebui să văd şi eu asta. La revedere, atunci, Gordianus. Şi ţie, Eco.

Apoi individul se întoarse la oamenii lui, plecând degrabă.

— La revedere… am spus şi eu, incapabil să-mi amintesc numele lui. M-am întors spre Eco.

— Aşa cum zicea el, papa, l-am întâlnit anul trecut, la tabăra de iarnă a lui Caesar, în Ravenna. Un pic modest, după cum se prezenta: ”Sunt şi un slujitor al lui Caesar”. Unul dintre oamenii de frunte ai generalului, după Meto. L-am fost doar prezentat. Uitasem de asta. Sunt surprins că îşi aminteşte de noi. Dar omul e politician, firește. A revenit la Roma de câteva luni, candidează pentru un post public. L-am văzut în Forum, strângând voturi. Trebuie să-l fi văzut şi tu.

— Da? Cum îl cheamă?
— Marc Antoniu.

Capitolul trei

La micul dejun, Bethesda şi Diana au cerut să afle totul. Am încercat să cenzurez descrierea trupului lui Clodius, din deferenţă pentru apetitul lor, dar ele au insistat să le furnizez toate detaliile hidoase. Gâlceava politicienilor le-a interesat mai puţin, însă au ascultat foarte atente relatarea mea despre faimoasa casă şi decoraţiunile ei, fiind în mod special curioase despre Clodia.

— Să fi trecut deja patru ani de la procesul lui Marcus Caelius? întrebă Bethesda suflând uşor într-o lingură de păsat fierbinte.

— Aproape.

— Gândeşte-te că n-am mai văzut-o de-atunci pe Clodia.

— Nici nu-i de mirare; nu ne învârtim prea mult în aceleaşi cercuri exaltate. Dar nu cred că altcineva a văzut-o prea des. Procesul a marcat-o cumva. Mi-a părut o femeie schimbată.

— Chiar? Eu cred că s-a dat în spectacol invitându-te în inima imensei case a fratelui ei, de parcă ţi-ar fi făcut o mare favoare, creându-ţi impresia că eşti privilegiat, special. Înseamnă că vrea ceva.

— Serios, Bethesda, femeia era distrusă.

— Era?

— Ţi-am spus, de-abia dacă se putea opri din plâns.

— Să plângi e una. Să fii distrus, alta.

— Nu înţeleg.

— Nu?

Bethesda se trase de lângă masă.

— Fii atentă cu păsatul, Diana. O să-ţi arzi limba.

Diana dădu din cap absentă, înfulecând o lingură cu vârf.

— Ce vrei să spui cu asta, Bethesda? Despre Clodia?

— Ei bine, nu mă îndoiesc că era foarte supărată din cauza morţii fratelui ei. Ştim cu toţii cât erau de apropiaţi sau cel puţin aşa vorbea lumea despre ei. Şi ce moarte sângeroasă, după cum îl descrii tu. Îngrozitor!

Bethesda îşi amestecă păsatul, mici aburi ridicându-se din bolul ei.

— Dar?

Diana îşi drese glasul.

— Cred că ceea ce mama încearcă să spună e…

— Ei bine, e evident, nu? Bethesda o privi pe Diana şi amândouă dădură din cap la unison. Lectica ei, garda de corp…

— Şi intrarea pe poarta principală. Da.

Şi Diana îşi ţuguie buzele cu tâlc.

— Ce tot vorbiţi voi, în numele lui Hades?

— Ei bine…

Bethesda încercă o altă lingură de păsat şi în sfârşit socoti că e îndeajuns de rece.

— Din ce ne-ai spus se pare că există o intrare principală în casă şi una mai mică, secretă, cea prin care ai intrat tu.

— Da…

— Şi amândouă duc în acelaşi loc.

— Da, în atriumul mare.

— Ei bine, nu pot să vorbesc în numele Clodiei, dar dacă aş fi fost *distrusă,* n-aş fi avut dispoziţia de a mă expune unei mulţimi uriaşe. Aş fi vrut s-o evit, pe cât posibil. Iar Clodia ar fi putut-o face foarte simplu, intrând pe uşa din dos. Putea evita efectiv mulţimea. Am dreptate? Lectica îi putea lăsa pe ea şi pe Metella şi pe nepotul Appius în faţa treptelor, după care ar fi urcat în casă fără ca cineva să ştie că sosiseră.

— Bănuiesc că da…

Diana preluă firul de la mama sa.

— În schimb a ales să treacă prin mulţime în lectica aia uriaşă – cea în dungi alb-roşii de care toată lumea ştie că e a ei – cu o armată veritabilă de gladiatori roşcaţi.

Bethesda dădu din cap.

— Ca toată lumea să fie *sigură* de sosirea ei.

— Şi să vorbească despre asta mult timp după aceea, spuse Diana.

— Ce vreţi să spuneţi cu asta? am întrebat, uitându-mă ba la una, ba la alta.

— Ei bine, papa, jelitul nu era singura preocupare a Clodiei.

— Exact, spuse Bethesda. Să-şi facă o intrare falnică – asta urmărea.

— Oh, sigur! am clătinat eu capul. Dacă aţi fi fost acolo şi-aţi fi simţit atmosfera de-acolo, disperarea, teama…

— Cu atât mai bine, să sporească drama, spuse Bethesda. Nu mă îndoiesc de durerea Clodiei. Dar vezi tu, trebuie să fi judecat circumstanţele în avans. Şi-a dat seama că nu i se va permite să apară în public lângă trupul fratelui ei, când acesta a fost arătat mulţimii. Privilegiul era rezervat Fulviei.

— Aşa încât Clodia a făcut impresie numai aşa cum putea - cu o intrare de efect, spuse Diana.

— Înţeleg. Vreţi să spuneţi că a căutat să-şi eclipseze cumnata.

— Deloc. Bethesda se încruntă din cauza obtuzităţii mele. Nu voia decât ce i se cuvenea.

— Să primească porţiunea de simpatie publică pe care considera că o merită, explică Diana.

— Înţeleg, am repetat, deloc sigur că înţelegeam. Ei da, dacă tot vorbim de ceea ce facem de ochii lumii, bineînţeles că am fost uimit de inconsecvenţa comportamentului Fulviei…

— Inconsecvenţă? spuse Bethesda.

— Ce vrei să spui cu asta, papa? întrebă şi Diana.

— V-am spus cât de rece fusese înăuntru, aproape că nu manifesta nici un fel de emoţie, nici măcar atunci când a pus-o la punct pe Clodia pentru că încerca să spele cadavrul. Apoi urletele

isterice în faţa tuturor acelor oameni când l-au arătat pe Clodius mulţimii!

— Dar unde-i inconsecvenţa, papa?

Diana se uita la mine curioasă, la fel ca mama ei. Aproape îmi venea să cred că îşi râdeau de mine.

— Mie mi se pare că o femeie ar trebui să jelească în intimitate şi să manifeste reţinere în public, nu invers, am spus eu.

Bethesda şi Diana se uitară una la cealaltă, încreţindu-şi sprâncenele.

— La ce bun una ca asta? întrebă Bethesda.

— Nu e vorba la ce bun…

— Soţule! Bethesda scutură capul în direcţia mea. Bineînţeles că Fulvia n-a vrut să-şi manifeste durerea în faţa ta, un străin, în intimitatea căminului ei, şi mai ales nu în faţa Clodiei. S-a comportat cu demnitate – să-şi facă mama mândră de ea, să-i arate fiicei cum să fie tare, s-o pună la punct pe cumnată. Şi de dragul soţului, din moment ce voi romanii aveţi credinţa că strigoiul unui mort rămâne o vreme în preajma cadavrului. Aşa că în faţa ta s-a purtat cât a putut de demn. Dar în faţa mulţimii de afară, asta e cu totul altceva. Fulvia a vrut să-i stârnească, cât mai tare, tot aşa cum îi stârnise soţul ei de atâtea ori înainte. Nu prea putea face asta stând lângă trupul însângerat, purtându-se ca o statuie, nu-i aşa?

— Atunci eşti de părere că jelitul public a fost calculat şi nesincer?

— Calculat, mai mult ca sigur. Dar nesincer? Deloc. Pur şi simplu a ales timpul şi locul potrivit să-şi manifeste durerea care o măcina în tot acest timp.

Am clătinat din cap.

— Nu sunt convins că e logic ce spui. Mai degrabă aş încerca să înţeleg ce puneau la cale politicienii din anticameră.

Bethesda şi Diana ridicară din umeri la unison, să arate că subiectul le plictisea.

— Politicienii sunt de regulă prea previzibili ca să fie foarte interesanţi, spuse Bethesda. Fireşte, poate am judecat-o greşit pe Fulvia. N-am fost acolo s-o văd cu ochii mei, nu pot decât să mă bazez decât pe ce mi-ai spus tu.

— Sunt un observator atât de capricios? Am ridicat o sprânceană. Oamenii îmi spun Descoperitorul, să ştii.

— Adevărul e, spuse Bethesda ignorând afirmaţia mea, că nu poţi fi niciodată sigur ce intenţionează oamenii cu adevărat. În special o femeie complicată cum e Clodia, sau Fulvia. Cum poţi fi sigur ce gândeşte cu adevărat, ce simte cu adevărat? Sau ce vrea cu adevărat?

Bethesda schimbă cu Diana o privire cu tâlc. Amândouă ridicară simultan lingurile cu păsat, apoi le lăsară jos când în cameră îşi făcu apariţia Belbo.

Mulţi ani de zile gigantul blond fusese garda mea personală, salvându-mi viaţa în mai multe rânduri. Încă era puternic ca un taur, dar şi la fel de greoi; era loial ca un câine, însă unul care nu mai era prea rezistent la vânătoare, încă mai aveam încredere să-mi apere viaţa zi de zi – îl lăsam să mă bărbierească – dar nu mă mai puteam baza pe el să mă apere de pumnalele din Forum. Ce se poate face cu o gardă loială, dar nefolositoare? Belbo citea foarte puţin şi nu putea face decât nişte calcule rudimentare. Nu avea nici talent pentru tâmplărie sau pentru grădinărit. În afara unor fapte ocazionale de forţă extremă– cărând un sac de grâne sau ridicând un dulap de unul singur – îmi servea destul de bine şi ca uşier, slujbă care îi cerea în principal să stea într-un petic fierbinte din atrium, luminat de soare cea mai mare parte a zilei. Letargia se potrivea cu natura lui bovină şi îi potenţa temperamentul placid pe care străinii îl confundau adesea cu prostia. Poate că Belbo era un pic prea încet, dar nu cretin. Era stilul lui, de a zâmbi la o glumă după ce toată lumea termina de

râs. Rareori se înfuria, chiar dacă era provocat. Mult mai rar manifesta teamă. Însă când intră în sufragerie, ochii lui de bou erau dilataţi de spaimă.

— Belbo, ce e?

— Afară, în stradă, stăpâne. În faţa casei. Cred că e mai bine dacă veniţi să vedeţi.

Imediat ce am păşit în grădina din centrul casei am auzit un zgomot propagat în aerul liber – un amestec neinteligibil de strigăte şi răpăit de picioare. Suna ca o revoltă. Am trecut rapid prin grădină şi atrium spre uşa la intrare. Belbo trase mica placă rabatabilă a uşii, dându-se la o parte ca să mă lase să-mi lipesc ochiul pe vizetă.

Am văzut un fel de agitaţie neclară, de la dreapta spre stânga – un grup compact foarte grăbit, toţi îmbrăcaţi în negru. Am auzit răgetul mulţimii, dar n-am înţeles nimic.

— Cine sunt, Belbo? Ce se-ntâmplă? Mă zgâiam prin vizetă. Subit, o siluetă se rupse de grup şi fugi direct spre uşă. Îşi puse gura în dreptul vizetei şi începu să strige.

— O s-o ardem una cu pământul! Una cu pământul!

Şi începu să lovească uşa cu pumnii.

Am sărit în spate, inima aproape să-mi zboare din piept. Prin vizetă l-am zărit pe om făcând un pas înapoi, cu faţa îngheţată într-un rânjet maniacal. Chiar dacă între noi era uşa, m-au trecut toate frigurile. Apoi, la fel de subit cum venise, omul dispăru, întorcându-se în mijlocul cetei.

— În numele lui Hades, ce se-ntâmplă?

— Nu v-aş sfătui să ieşiţi afară ca să aflaţi, spuse Belbo, sincer.

M-am gândit un moment.

— O să mergem pe acoperiş să ne uităm. Ia scara, Belbo, şi adu-o în grădină!

Câteva momente mai târziu mă găseam într-o poziţie precară pe ţiglele înclinate din faţa casei mele. De aici nu vedeam doar strada de jos, dar şi Forumul în depărtare, cu templele şi locurile

publice plasate ciorchine în valea dintre colinele Palatină şi Capitolină. Sub mine ceata furioasă continua să înainteze pe stradă. Câţiva alergau. Alţii se rupseră de grup şi o luară pe scurtătura numită Rampa care duce spre Forum şi se sfârşeşte într-un spaţiu îngust între Casa Vestalelor şi Templul lui Castor şi Pollux. Câţiva rebeli aveau ciomege şi bâte. Alţii gesticulau cu pumnale, o sfidare pe faţă a legii care interzice acest gen de arme în oraş. Şi deşi se făcuse demult lumină, câţiva duceau torţe. Flăcările dansau şi sfârâiau prin aerul rece.

În cele din urmă ceata se subţie, dar curând fu urmată de un grup mai mare şi mai lent de îndoliaţi. Dacă era o procesiune funerară, atunci era în mod cert una stranie. Unde erau mimii care îl parodiau pe cel mort pentru a destinde atmosfera? Unde erau efigiile de ceară ale strămoşilor din atriumul mortului pentru a fi martore la trecerea lui pe celălalt tărâm, pentru a li se alătura? Unde erau bocitoarele angajate, plângând şi smulgându-şi părul încâlcit – chiar aşa, cum de nu se zărea nici o femeie?

Dar se-auzea muzică – trompete jelind, flaute plângând şi tamburine zdrăngănind, toate produceau un zgomot care-mi făceau dinţii să clănţănească. Şi-apoi mai era trupul - cadavrul lui Clodius purtat pe un catafalc îmbrăcat într-o pânză neagră. Era tot gol, cu excepţia materialului din jurul şalelor, la fel de murdar şi de mânjit cu sângele uscat.

O parte din cortegiu se rupse de rest, luând-o pe Rampă spre Forum, dar grosul procesiunii din urma lui Clodius rămase pe strada din faţa casei mele, care trece peste coama colinei Palatine. Mi-am dat seama că urmau un traseu lent, deliberat, un întreg circuit al colinei pentru a se perinda pe lângă casele celor bogaţi şi puternici, o procesiune sumbră care îi lăsa şi pe prieteni, şi pe duşmani să-l mai vadă pentru ultima oară pe bărbatul care

cauzase un deranj atât de mare vieţii ordonate a Republicii.

Câteva case mai încolo urmau să treacă direct prin faţa uşii celui care fusese cel mai implacabil inamic al lui Clodius în Senat şi în sălile de tribunal. Clodius se erijase în campionul celor de jos, al oamenilor de rând şi al celor eliberaţi din sclavie; întotdeauna împotriva lui se ridicase Cicero, purtătorul de cuvânt loial al celor care se autodenumesc Oamenii Buni. Procesiunea funerară părea ordonată, dar în mulţimea care o precedase văzusem bărbaţi cu pumnale şi torţe. Mi-am ţinut răsuflarea, gândindu-mă ce se putea întâmpla când vor fi ajuns în dreptul casei lui Cicero.

După ce mi-am aruncat privirea spre casa acestuia mi-am dat seama că nu fusesem singurul animat de teama aceea. Casele şi copacii dintre noi îmi blocau vederea străzii, dar puteam vedea foarte clar unele ferestre cu obloanele trase ale casei lui, etajul superior şi o parte din acoperiş. Două persoane erau cocoţate pe marginea acoperişului, privind jos, în stradă. În lumina piezişă a dimineţii am identificat instantaneu silueta lui Cicero, gâtul lui gros şi bărbia puternică. Imediat în spatele lui, având grijă ca stăpânul să nu se aplece prea mult, se zărea silueta mai pirpirie a secretarului lui de-o viaţă, Tiro. Amândoi rămaseră nemişcaţi o bună bucată de timp, de parcă aerul rece al dimineţii i-ar fi îngheţat; apoi Cicero întinse o mână spre umărul lui Tiro. Urmară câteva clipe de consultare reciprocă neliniştită între cei doi. După felul în care îşi arcuiau gâtul înainte şi înapoi, încercând să vadă, dar să nu fie văzuţi, am dedus că bizarul cortegiu funerar trecea exact pe sub ei. Marşul funerar intonat de trompete şi flaute deveni tot mai strident, tamburinele distante tot mai obsedante. Atenţi la spectacolul de dedesubt, Cicero şi Tiro nu îşi dădură seama că îi priveam.

Se pare că procesiunea se oprise în dreptul casei lui Cicero. Cicero îşi legăna capul înainte şi înapoi ca o prepeliţă nervoasă. Îmi imaginam dilema lui – îi era teamă să-şi ia ochii de pe mulţime, dar cea mai fulgurantă semnalare a lui ar fi putut incita gloata la violenţă. Trompetele ţiuiau, flautele ciripeau, tamburinele răpăiau.

În cele din urmă cortegiul o luă din loc, iar marşul funerar se stinse.

Cicero şi Tiro se lăsară pe spate, oftând uşuraţi. Apoi Cicero se strâmbă, prinzându-se de stomac. Precum călcâiul lui Ahile, tot aşa şi stomacul lui Cicero; micul dejun se întorsese împotriva lui. Se ridică, încă îndoit de spate, deplasându-se ca un crab pe acoperiş, Tiro urmându-l aproape. Tiro îşi întoarse capul şi ne văzu privindu-i. Atinse mâneca stăpânului şi spuse ceva. Cicero se opri, întorcându-şi faţa spre noi. Am ridicat braţul, un salut între vecini. Tiro ne făcu şi el cu mâna. Cicero rămase nemişcat un moment, apoi îşi cuprinse stomacul şi se grăbi, dispărând dincolo de coama acoperişului.

Între timp pe strada de sub noi tot mai mulţi oameni în negru continuau să alerge în grupuri de doi şi trei, cei întârziaţi grăbindu-se să ajungă din urmă procesiunea. Majoritatea o luau pe Rampă. Am încercat să văd încotro se îndreptau cu toţii, dar priveliştea mea spre Forum era compusă în mare măsură dintr-o serie de acoperişuri roşcate strălucind în lumina soarelui; când şi când reuşeam să disting unele siluete minuscule avansând în spaţiile dintre clădiri. Păreau să se adune cu toţii înaintea Casei Senatului, la capătul îndepărtat al Forumului, unde faţada din stâncă pură a colinei Capitoline formează un zid natural.

De unde mă aflam eu, mă bucuram de o priveliştе curată a faţadei Casei Senatului. Trepte mari de marmură duceau la uşile masive de bronz, închise acum. Nu puteam vedea decât o porţiune mică a spaţiului deschis din faţa Casei Senatului,

care includea porţiunea în care era plasată Rostra, o platformă ridicată de unde vorbitorii se adresau populaţiei. Spaţiul dintre Rostra şi Casa Senatului era deja înţesat de o mulţime de oameni îmbrăcaţi în negru.

Marşul funerar care încetase să se mai audă o vreme, reveni acum, răzbătând din Forum. Dublată de ecoul din vale. Muzica aceea gravă suna mai confuză şi mai discordantă decât înainte. Brusc fu copleşită de un mare strigăt al mulţimii. Trupul lui Clodius sosise. Un pic mai târziu am văzut catafalcul adus pe Rostra şi înălţat în aşa fel încât să poată fi văzut de mulţime, exact cum fusese expus pe treptele casei lui Clodius seara trecută. Arăta atât de minuscul de la o asemenea distanţă, dar exista ceva şocant în priveliştea trupului nud şi mulţimea îndoliată, înveşmântată în negru.

Un vorbitor urcă pe Rostra. Nu puteam auzi decât ecourile înfundate ale vocii lui. În timp ce păşea înainte şi înapoi, omul gesticula şi arăta spre trupul lui Clodius, ridicând apoi pumnii, moment în care mulţimea explodă într-un urlet asurzitor. Din acel moment zgomotul produs de mulţime crescu şi scăzu, însă nu încetă o clipă.

— Ce se-ntâmplă?

Am întors capul, tresărind.

— Diana, dă-te jos imediat!

— De ce? E periculos aici sus?

— Foarte. Mama ta se va supăra.

— Oh, nu prea. Ea mi-a ţinut scara. Dar cred că-i e frică să urce.

— Ar trebui să-i fie.

— Şi tu, papa? Cred că cineva mai în vârstă, ca tine, e mult mai probabil să-şi piardă echilibrul, nu eu.

— Cum am ajuns să am un copil atât de obraznic?

— Nu sunt obraznică. Doar curioasă. E ca asediul Troiei, nu-i aşa?

— Poftim?

— Ca Jupiter pe muntele Ida, privind câmpul de bătălie de sub el. Sunt atât de micuţi cu toţii. Te face să te simţi… zeiesc.

— Jupiter putea trimite tunete sau mesageri cu aripi. Şi putea auzi ce se vorbea. Priveliştea nu mă prea face să mă simt zeiesc. Din contră. Mă face să mă simt neputincios, privind de la o asemenea distanţă.

— Ai putea coborî să li te alături.

— Să mă pun la mila gloatei? N-ai cum să ştii ce vor face în momentul următor…

— Papa, uite!

Asemenea unei inundaţii produse de furtună, lumea părea să se reverse subit în marea piaţă din faţa Rostrei, năvălind valuri după valuri pe treptele şi terasele templelor şi clădirilor publice din jur.

— Papa, uite! Casa Senatului!

Treptele late erau inundate de mulţimea care se ridica asemenea unei viituri negre izbindu-se de uşile de bronz. Blocate dinăuntru, ele rezistau torentului, dar curând am început să aud un bubuit sec, repetitiv. Era greu de văzut ce anume se întâmpla, dar se părea că mulţimea asalta uşile Senatului cu un fel de berbec improvizat.

— Imposibil, am zis. Incredibil! Ce au de gând? Ce vor?

Brusc, uşile cedară. Un moment mai târziu un strigăt de triumf se ridică din mulţime. Am privit din nou spre Rostra. Vorbitorul continua să peroreze, înaintând şi retrăgându-se, încurajând mulţimea cu gesturi sălbatice, însă trupul lui Clodius dispăruse. M-am încruntat, confuz, dar pe urmă am zărit trupul nud pe catafalcul negru, înaintând cu mişcări ciudate, zvâcnite, pe treptele Casei Senatului. Se părea că mulţimea trecea catafalcul din mână-n mână deasupra capetelor. Am avut pe dată în faţa ochilor viziunea unei colonii de insecte, trupul lui Clodius fiind regina lor. M-au trecut frigurile şi am simţit un vertij. Cu o mână m-am sprijinit de Diana, petrecându-mi

braţul pe după umerii ei, iar cu cealaltă m-am prins şi mai zdravăn de ţigla acoperişului.

Catafalcul ajunse la treapta de jos a Casei Senatului, rămânând nemişcat pentru o clipă, apoi se înclină şi începu să urce. Marea masă a mulţimii, fiind din nou în stare să vadă cadavrul, scoase un alt strigăt de triumf amestecat cu disperare. Catafalcul ajunse pe treapta de sus, fiind proptit vertical. Un bărbat păşi lângă el, gesticulând, având în mână o torţă. Părea să ţină un discurs, deşi îmi venea greu să cred că mulţimea care răcnea îl putea auzi mai bine decât mine. Chiar şi de la o asemenea distanţă eram aproape sigur că vorbitorul era Sextus Cloelius, locotenentul cu ochi scăpărători, cel care vorbise noaptea trecută despre revolte şi răzbunare împotriva lui Milo.

După o vreme, continuând să gesticuleze cu torţa, se întoarse şi intră în Senat. Catafalcul îl urmă înăuntru.

— Oare la ce se pot gândi? am zis eu.

— Daţi-i foc, spuse Belbo. Nu asta spunea individul, cel care bătea în uşă?

Am clătinat din cap.

— Delira. Plus că trebuie să se fi referit la incendierea casei lui Milo, poate a lui Cicero. Nu putea să…

Uneori rostirea imposibilului îl poate face subit posibil. Mă zgâiam la acoperişul Senatului, concentrându-mă parcă să văd ce avea de gând Sextus Cloelius. Sigur nu…

Şi atunci am văzut primele fire de fum desprinzându-se ca nişte stafii din obloanele ferestrelor Casei Senatului de la mare înălţime.

— Papa…

— Da, Diana, văd. Probabil incinerează cadavrul înăuntrul clădirii. Idioţii! Dacă nu sunt atenţi…

— Nu prea am impresia că ar fi atenţi, spuse Belbo, înclinându-şi capul solemn.

Puţin mai târziu primele limbi răsucite ale flăcărilor apărură la una dintre ferestre. Unul după altul obloanele luară foc. Un fum negru şi gros începu să ţâşnească pe ferestre, apoi de pe holul clădirii. Sextus Cloelius ieşi în fugă, triumfător, gesticulând cu torţa deasupra capului. Mulţimea rămase tăcută o secundă, probabil la fel de copleşită ca mine de enormitatea a ceea ce se întâmpla. Apoi scoaseră un urlet care trebuie să fi fost auzit până hăt departe, în Bovillae.

În orice caz, se auzi în casa lui Cicero. Cu colţul ochilor am văzut mişcare pe acoperişul lui. Se întorsese împreună cu Tiro. Cei doi stăteau nemişcaţi, privind spectacolul din Forum. Tiro îşi prinse faţa între mâini. Plângea. Câte ore fericite petrecuse în clădirea aceea, copiind cuvântările stăpânului în stenografia inventată de el, poruncind armatei de funcţionari din jur, atent la marea carieră pentru care făcuse atât de mult? Sclavii pot fi foarte sentimentali.

Cicero nu plângea. Încrucişă braţele şi îndreptă bărbia, privind înlemnit orgia distrugerii din vale.

— Iată! spuse Diana. Arătă spre Cicero. Iată! Aşa trebuie să fi arătat Jupiter, privind de sus spre Troia.

Îl cunoşteam pe Cicero mult mai bine decât fiica mea şi în mod sigur că nu era nimic zeiesc în el, fiind pe punctul de a o corecta, când interveni Belbo.

— Ai dreptate, spuse el. E leit!

Siguranţa lor mă forţă să mă uit mai bine. Diana avea dreptate. Trebuia să recunosc. Aşa cum arăta Cicero în acel moment, privind distrugerea Casei Senatului de către mulţimea lui Clodius, aşa trebuie să fi arătat şi marele Jupiter când stătea înciudat pe muntele Ida, privind disputa nebună a muritorilor la poalele lui.

Capitolul patru

Bătute de vântul rece, flăcările se înălţară tot mai sus şi mai sus până când întregul Senat fu cuprins de flăcări. Mulţimea dansa pe treptele de marmură, strigând şi râzând în timp ce se fereau de cascadele de jar şi cenuşă.

Focul începu să se răspândească, întâi la complexul birourilor senatoriale, la sud de Casa Senatului. Amenințarea mulţimii golise deja majoritatea clădirilor, dar la apariţia flăcărilor câţiva funcţionari panicaţi ieşiră degrabă afară, cărând cu ei o grămadă de documente. Unii se împiedicară, căzând, alţii fugeau nebuneşte în zigzag, evitând mulţimea care îi huiduia, scăpând din mâini ce aveau. Tăbliile de ceară se împrăştiau ca nişte zaruri rostogolite, înscrisuri se despătureau şi pluteau ca stindardele în unduirea brizei.

Apoi vântul îşi schimbă direcţia. Flăcările se întinseră spre vestul Casei Senatului, la bazilica Porcia. Una dintre marile clădiri ale Forumului, avea o sută treizeci de ani, prima bazilică construită vreodată. Caracteristicile deosebite ale acesteia – naosul lung terminându-se într-o absidă cu aripi străjuite de coloane în ambele părţi – sunt acum copiate în întregul imperiu. Mulţi dintre cei mai bogaţi bancheri din lume îşi aveau cartierul general la bazilica Porcia. De-abia dacă i-a luat focului o oră ca să reducă măreţia venerabilei opere la o grămadă de moloz fumegând.

Bancherii au fost cei care, urma să aflu asta mai târziu, disperaţi să salveze ceea ce mai rămăsese din documentele lor, au organizat un mare contigent format din sclavi şi oameni liberi pentru a se lupta cu flăcările. Acţionând din egoism, e posibil ca ei să fi salvat mare parte a Romei de la distrugere. Această armată împotriva focului era formată din şiruri lungi, şerpuite, traversând Forumul şi piaţa de vite până pe malurile Tibrului, unde îşi umpleau găleţile cu apă şi le treceau din

mână-n mână ca să le toarne pe flăcări, apoi trimiteau înapoi găleţile goale. Din când în când câţiva zurbagii se desprindeau din grupul îndoliaţilor cuprinşi de frenezie şi îi hărţuiau pe cei care se luptau cu flăcările, aruncând cu pietre în ei şi scuipându-i. Se iscară şi câteva încăierări. Dar bancherii au trimis un cordon de gardieni să-i protejeze pe purtătorii găleţilor cu apă.

Era o zi nebună. Roma părea cuprinsă de febră, în delir. Clodius fiind încredinţat flăcărilor purificatoare şi Casa Senatului odată cu el, jelitorii continuau neobişnuita lor celebrare funerară. Era oare posibil ca ei să fi premeditat o asemenea nebunie, sau improvizau pe parcurs, inspiraţi de dansul flăcărilor şi de vălătucii de fum, înviorați de mirosul de pârjol din aer? În plină după-amiază puseseră la cale o pomană funerară. În faţa ruinelor fumegânde ale Casei Senatului au aranjat nişte mese acoperite cu pânză neagră şi au pornit un banchet.

În timp ce luptătorii cu focul continuau să se lupte din răsputeri, oamenii lui Clodius beau şi mâncau în onoarea liderului decedat. Săracii şi înfometaţii oraşului li se alăturară, la început sfioşi, apoi văzând că sunt bine primiţi, au început să celebreze cu patos. Soseau vaste cantităţi de hrană – amfore mari pline cu sângerete negru, oale cu fasole neagră, pâini negre, toate cele negre potrivite unui festin care să onoreze memoria celui mort, totul spălat cu vin roşu ca sângele. Între timp, cetăţenii speriaţi, nedumeriţi şi curioşi ai Romei – cei care nu se bucurau de avantajul lipsit de risc al unui acoperiş pe Colina Palatină pentru a putea urmări cele întâmplate – se înfiinţaseră la periferia Forumului, privind prudent de după colţurile clădirilor sau peste creasta zidurilor, zgâindu-se fie revoltaţi, fie încântaţi, fie neîncrezători şi consternaţi.

Mi-am petrecut mare parte din zi pe acoperiş, privind. La fel Cicero. Dispărea din când în când,

apoi reapărea cu diverşi vizitatori, mulţi dintre ei senatori, aşa cum mi-am dat seama după tivul mov al togilor. Priveau spectacolul, scuturau din cap dezgustaţi sau căscau gura oripilaţi, după care dispăreau vociferând şi gesticulând. Se părea că în casa lui Cicero se ţinea o întrunire pe întreaga durată a zilei.

Şi Eco a venit să mă vadă. I-am spus că era nebun să se aventureze afară din casa lui într-o zi ca asta. Evitase zona Forumului şi, deşi auzise zvonul că fusese distrusă Casa Senatului, crezuse că era doar atât, un zvon. L-am luat cu mine pe acoperiş să vadă spectacolul cu ochii lui. Curând după aceea s-a întors la Menenia şi la gemeni.

Până şi Bethesda îşi înfrânse neîncrederea în scară şi se aventură pe acoperiş ca să vadă ce era toată agitaţia asta. Am tachinat-o, spunându-i că priveliştea revoltei o făcuse probabil să-i fie dor de Alexandria, oraşul ei natal, fiindcă alexandrienii erau atât de faimoşi pentru revoltele lor. N-a râs la gluma mea. Nici eu.

Festinul şi lupta cu focul în Forum continuară mult peste căderea nopţii. Spre seară Belbo mi-a adus un bol cu supă fierbinte, apoi s-a întors jos. Puţin mai târziu Diana a venit să-mi ţină companie, aducându-şi propriul bol de supă aburindă. Cum stăteam noi singuri pe acoperiş, cerul se întunecă în nuanţe tot mai închise de albastru bătând spre negru. În orice anotimp amurgul e cea mai frumoasă oră în Roma. Stelele începură să se arate pe firmament, sclipind ca nişte puncte de gheaţă. Chiar şi pâlpâitul luminilor din Forum aveau o doză de frumuseţe, acum când întunericul ascundea urâţenia lemnului ars şi a pietrei înnegrite. Focul murise în mare măsură, dar obscuritatea tot mai densă releva şi porţiuni mocnite ale focului în ruinele bazilicii Porcia şi ale clădirilor oficiilor senatoriale.

Diana termină de mâncat supa. Puse bolul jos şi trase o pătură peste umeri.

— Cum a murit Clodius, papa?

— Cred că din cauza rănilor. Nu cred că vrei să ţi le descriu din nou.

— Nu, voiam să întreb cum s-a întâmplat?

— De fapt, nu ştiu. Nu cred că ştie cineva, cu excepţia celui care l-a omorât, fireşte. Aseară, acasă la el, părea să existe multă confuzie în privinţa asta. Clodia zicea că se iscase un soi de încăierare pe Via Appia, lângă un loc numit Bovillae, unde Clodius are o vilă. Clodius şi unii dintre oamenii lui au intrat într-o altercaţie cu Milo şi câţiva oameni ai lui Milo. Clodius s-a ales cu ce e mai rău.

— Dar de ce s-au bătut?

— Clodius şi Milo se duşmăneau de multă vreme, Diana.

— De ce?

— De ce se duşmănesc de obicei doi oameni? Pentru că doresc acelaşi lucru.

— O femeie?

— În unele cazuri. Sau un băiat. Sau iubirea tatălui. Sau o moştenire, o bucată de pământ. În acest caz, Clodius şi Milo doreau puterea.

— Şi n-o puteau avea amândoi?

— Se pare că nu. Uneori, când doi bărbaţi ambiţioşi sunt rivali, unul dintre ei trebuie să moară dacă celălalt vrea să trăiască. Cel puţin aşa se întâmplă de obicei, mai devreme sau mai târziu. E ceea ce romanii numesc politică.

Am zâmbit fără să fiu amuzat.

— Urăşti politica, papa?

— Îmi place să spun că da.

— Dar credeam…

— E la fel ca omul care spune că urăşte teatrul, dar nu scapă un spectacol. Pretinde că prietenii îl târăsc acolo. Cu toate astea, poate cita fiecare vers din Terenţiu.

— Deci în secret iubeşti politica.

— Nu! Dar e în aerul pe care îl respir şi nu pot renunţa la respiraţie. Dacă vrei, politica e o boală

romană, iar eu nu sunt cu nimic mai imun decât alţii.

— Ce vrei să spui? întrebă ea, încruntându-se.

— Anumite boli sunt specifice unor anumite triburi sau naţiuni. Fratele tău, Meto, zice că sus, în Galia, există un trib în care fiecare persoană se naşte surdă de-o ureche. Ai auzit-o pe mama ta spunând că există un sat pe Nil unde toată lumea se umple de blânde la apariţia unei pisici. Şi am citit undeva că spaniolii suferă de o formă de carie dentară care nu poate fi vindecată decât dacă îşi beau propria urină.

— Papa! spuse Diana, strâmbând din nas.

— Nu toate bolile sunt dezgustătoare din punct de vedere fizic. Atenienii sunt dependenţi de artă; fără ea devin iritaţi şi constipaţi. Alexandrienii trăiesc să facă negoţ; ar vinde şi suspinul unei virgine dacă ar găsi o cale să-l îmbutelieze. Am auzit că parţii suferă de hipomanie; clanuri întregi se războiesc între ele pentru a putea avea drepturi exclusive asupra vreunui armăsar de prăsilă excepţional. Ei bine, politica e o boală romană. Toată lumea din oraş se molipseşte de ea, mai repede sau mai târziu, chiar şi femeile în zilele noastre. Nimeni nu-şi revine. E o boală insidioasă, cu simptome perverse. Oameni diferiţi suferă în mod diferit, iar unii nu suferă deloc; îl schilodeşte pe unul, îl omoară pe altul, iar pe alţii îi îngraşă şi-i face mai puternici.

— Atunci e ceva rău sau bun?

— Doar ceva roman, Diana. Iar dacă e bine sau rău pentru Roma, nu ştiu. Ne-a făcut stăpânii lumii. Dar am început să mă întreb dacă nu va fi şi sfârşitul nostru. Am privit spre Forum, nu ca Jupiter scrutând câmpia Idei – mai mult ca Pluto supraveghind puţurile de foc din Hades.

Diana se lăsă pe spate. Părul negru ca abanosul forma o pernă pentru capul ei în timp ce studia cerul deasupra. Ochii ei negri reflectau sclipirile luminii stelelor îngheţate.

— Îmi place când îmi vorbeşti aşa, papa.

— Da?

— Aşa obişnuiai să vorbeşti cu Meto uneori, înainte să plece în armată.

— Ai dreptate.

Se întoarse pe dungă, sprijinindu-şi capul cu mâna, privindu-mă atent. Se va întâmpla ceva rău, papa?

— Îmi imaginez că cei din jurul lui Clodius cred că ceva rău s-a întâmplat deja.

— Nouă, voiam să spun. Suntem în pericol?

— Nu dacă depinde de mine.

Mi-am plimbat mâna pe obrazul ei şi am mângâiat-o pe păr.

— Dar lucrurile se înrăutăţesc, nu-i aşa? Asta vă spuneţi unul altuia, tu şi cu Eco, atunci când discutaţi politică. Iar acum e mai rău ca niciodată – Clodius mort, Casa Senatului arsă. E pe cale să se întâmple ceva îngrozitor?

— Ceva îngrozitor e întotdeauna pe cale să se întâmple - cuiva, undeva. Singura scăpare e să te împrieteneşti cu Fortuna, dacă e de acord, şi să fugi în direcţia opusă când vezi că vine un politician.

— Vorbesc serios, papa. E situaţia de aşa natură – nu ştiu, să se ducă totul de râpă? Pentru noi, pentru toată lumea?

Ce puteam să-i răspund? Din trecut mi-am amintit o scenă care avusese loc în Forum, când eram tânăr, după ce Sulla câştigase războiul civil: şiruri după şiruri de capete în vârf de suliţe, duşmanii dictatorului plătind cu ochii căscaţi triumful dictatorului. După aceea oamenii au jurat că un asemenea lucru nu se va mai întâmpla niciodată. Asta era în urmă cu treizeci de ani.

— Nu pot vedea viitorul, Diana.

— Dar cunoşti trecutul, îndeajuns încât să înţelegi ceva despre Clodius şi Milo. Explică-mi şi mie. Dacă aş putea înţelege ce se petrece poate că nu mi-aş mai face atâtea griji.

— Foarte bine, Diana. Clodius şi Milo: de unde să încep? Ei bine, va trebui să începem cu Caesar şi Pompei. Ştii cine sunt.

— Bineînţeles. Gaius Iulius Caesar e cel sub care serveşte Meto în Galia. Cel mai mare general de la Alexandru cel Mare.

Am zâmbit.

— Asta zice Meto. Pompei s-ar putea să nu fie de acord.

— Pompei a curăţat marea de piraţi şi a cucerit Orientul.

Am încuviinţat, completând:

— Şi s-a supranumit el însuşi Magnus – „Cel Mare", la fel ca Alexandru. Exact aşa cum spuneam acum câteva momente, uneori, când doi bărbaţi vor acelaşi lucru…

— Adică Caesar şi Pompei vor amândoi să fie Alexandru cel Mare?

— Da, exact. Lumea nu e îndeajuns de mare.

— Dar Caesar şi Pompei nu servesc amândoi Senatul şi locuitorii Romei?

— Tehnic vorbind, da. Amândoi primesc de la Senat comanda şi permisiunea să ridice armate, amândoi au cucerit lumea în numele Senatului. Până acum salvarea Republicii a depins de faptul că cei doi generali s-au neutralizat unul pe altul – niciunul nu poate deveni prea puternic de teamă să nu-l întărâte pe celălalt. Şi au mai existat şi alţi factori care au contribuit la acest echilibru.

— Pompei s-a căsătorit cu fiica lui Caesar, nu?

— Da, cu Iulia. Se pare că a fost din dragoste adevărată. O legătură care a netezit diferenţele dintre cei doi. Legăturile familiale înseamnă totul, în special pentru patricieni ca Caesar. Şi încă un factor: cei doi rivali erau trei. Mai era şi Marcus Crassus.

— Cel care era proprietarul lui Meto când era mic. Şi cel care l-a înfrânt pe Spartacus şi a înăbuşit revolta sclavilor.

— Da, însă în ciuda acelei victorii Crassus n-a fost niciodată un mare general. Dar a reuşit să devină cel mai bogat om din lume. Crassus, Caesar şi Pompei au format ceea ce numeau Triumvirat, deţinând puterea în trei. Şi părea să funcţioneze pentru o vreme. O masă cu trei picioare e stabilă.

— Dar o masă cu numai două picioare…

— Mai devreme sau mai târziu trebuie să cadă. Primăvara trecută Crassus a fost ucis în Parthia, la capătul răsăritean al lumii, încercând să-şi demonstreze talentul militar odată pentru totdeauna prin cucerirea acelor ţinuturi cucerite de Alexandru. Dar cavaleria parţilor l-a înfrânt. I-au omorât fiul, împreună cu patruzeci de mii de soldaţi romani. I-au tăiat capul lui Crassus şi l-au folosit ca recuzită într-un spectacol, să-şi amuze regele. Exit Crassus.

— Lăsând Triumviratul cu numai două picioare.

— Dar cel puţin cele două picioare erau legate unul de celălalt prin căsătoria odraslelor lui Caesar şi Pompei – până când Iulia a murit dând naştere unui copil. Acum nimic nu-i mai ţine împreună pe cei doi şi nimic n-o să-i împiedice să ajungă să se bată, mai devreme sau mai târziu. Roma îşi ţine răsuflarea, ca un arici privind cum doi vulturi zboară deasupra lui în cerc, gata să se lupte pentru a vedea care dintre ei poate mânca ariciul.

— Cred că trebuie să fii primul om care compară Roma cu un arici, papa! Diana studia stelele.

— Există vreo constelaţie a ariciului?

— Nu cred.

— Aşadar, mi-ai spus toate astea despre Caesar şi Pompei cel Mare. Dar cum rămâne cu Clodius şi Milo?

— Caesar şi Pompei sunt vulturii din cer, avântându-se peste munţi şi mări. Aici, pe pământ, Clodius şi Milo s-au luptat pentru Roma, oraşul, nu imperiul. S-au luptat cu bande, nu cu armate. În loc de munţi şi mări, s-au ciondănit pentru şapte

coline şi pieţele de pe malul râului. În loc de bătălii, au pus în scenă revolte, în Forum. În loc să organizeze campanii împotriva barbarilor, au candidat unul împotriva celuilalt pentru poziţii oficiale – intimidând şi mituind alegătorii, codoşind susţinătorii, amânând alegerile, recurgând la orice truc posibil ca să se submineze reciproc.

— Milo îi reprezintă pe cei care se autointitulează Oamenii Buni– familii vechi, bani vechi, cele mai conservatoare elemente din Senat. Acesta e genul de oameni cu care lui Pompei îi place să se asocieze, deci nu e surprinzător că din când în când Milo a acţionat mai mult sau mai puţin ca un complice al lui Pompei aici, în Roma. Clodius e – a fost – un radical, în pofida sângelui patrician. Mulţimea îl simpatiza. Când era în armată a pus la cale o revoltă a soldaţilor de rând împotriva comandantului lor care, din întâmplare, era cumnatul lui. În anul în care plebeii l-au ales tribun le-a promis instituirea unui ajutor gratuit în grâne, şi s-a ţinut de cuvânt, pentru asta anexând Ciprul, să-şi finanţeze promisiunea. Clodius încerca întotdeauna să apere drepturile soldaţilor de rând, ale fermierilor şi ale săracilor din oraş, iar ca răsplată ei erau mereu prezenţi să-l voteze ori de câte ori avea nevoie de ei, uneori cu voturile, alteori cu pumnii. Iar Oamenii Buni îl urau. Din când în când Clodius se regăsea în aceeaşi tabără cu Caesar, alt patrician cu înclinaţii populiste, aşa că se ajutau unul pe celălalt, de cele mai multe ori în culisele vieţii publice. Oamenii au început să se gândească la ei ca la nişte aliaţi – Clodius şi Caesar împotriva lui Milo şi Pompei. Cei doi oameni mari străbăteau întreaga lume, fiecare dintre ei aliat cu câte unul mai mic şi cu oameni la dispoziţia lor aici, în Roma, gata să lupte pentru controlul capitalei.

— Ca eroii din *Iliada*, spuse Diana. Zeii aliaţi cu muritorii: un zeu protejându-l pe Hector, alt zeu

de partea lui Ahile. Iar Hector şi Ahile aveau fiecare câte o armată.

— Toate referinţele astea despre Troia – să înţeleg că-l citeşti pe Homer?

— Trebuie să-mi exersez greaca. Mă ajută mama.

— Mama ta nu ştie să citească.

— Da, dar vorbeşte greceşte. Mă ajută cu pronunţia.

— Înţeleg. Ei bine, o mică aluzie literară ajunge uneori cam departe. Dar dacă pot compara Roma cu un arici, presupun că îi putem compara şi pe liderii locali cu Hector şi Ahile. E nimerit, într-un sens. Zeii şi-au retras protecţia faţă de Hector în final, nu? Tot aşa a căzut şi casa lui Priam, împreună cu Troia. Zeii pot fi schimbători, ca orice aliat; în final totul se reduce la politică. Aderenţa poate oscila ca nisipul sub picioare. Loialitatea îţi alunecă printre degete.

— Şi un om moare.

— Da. Apoi mor mai mulţi, de regulă.

— Şi ard clădiri.

Pentru o vreme am privit Forumul în tăcere.

— Caesar şi Pompei, Clodius şi Milo, spuse Diana. Totuşi cum s-a ajuns la asta, papa? Casa Senatului arsă din temelii…

Am oftat.

— Cei tineri cred că întotdeauna trebuie să existe un răspuns. Ştii cum se ţin alegerile, Diana, sau cel puţin cum ar trebui să se ţină: cetăţenii se strâng pe Câmpul lui Marte pentru a-şi oferi votul diferiţilor magistraţi. Majoritatea alegerilor au loc vara; e o vreme bună pentru adunările în aer liber. Votanţii aleg doi consuli care au cea mai mare putere. După consuli urmează pretorii, apoi edilii şi chestorii şi aşa mai departe, toţi cu puteri şi îndatoriri diferite. Anii se sfârşesc. La începutul lui Januarius magistraţii aleşi îşi preiau funcţiile. Servesc vreme de un an, apoi pleacă pentru a guverna provincii străine. Aşa a fost de sute şi sute

de ani, începând cu căderea regilor şi fondarea Republicii. Oricum, aşa ar trebui să meargă treaba. Însă astăzi Roma e un oraş fără magistraţi. Suntem trecuţi de jumătatea lui Januarius şi încă nu există magistraţi care să conducă statul.

— Şi tribunii? întrebă Diana.

Am tras de timp, gândindu-mă la un răspuns. Constituţia romană e atât de afurisită şi complicată!

— Tehnic vorbind, tribunii *nu* sunt magistraţi. Tribunatul a fost înfiinţat cu mult timp în urmă, când numai patricienii putea fi magistraţi, iar plebeii au cerut să aibă propriii lor reprezentanţi. Astăzi magistraturile sunt deschise ambelor clase, dar tribunii tot trebuie să fie plebei. Sunt zece de toţi în fiecare an, aleşi de un ansamblu special format numai de plebei. Încă au tendinţa de a reprezenta interesele celor slabi împotriva celor puternici, ale celor săraci împotriva celor bogaţi. Chiar şi Clodius a servit un termen ca tribun – acesta a fost anul în care a reuşit să-l trimită pe Cicero în exil şi a legiferat raţia de grâne gratuite.

— Dar Clodius şi sora lui sunt patricieni.

— Ah, da, însă Clodius a avut grijă de asta; a fost adoptat de un plebeu îndeajuns de tânăr să-i poată fi copil, doar ca să poată candida pentru postul de tribun. Chiar şi duşmanii lui au fost nevoiţi să-i recunoască ingeniozitatea! E o funcţie naturală pentru un agitator al mulţimii. Îndrăznesc să spun că tribunii noştri cei mai ambiţioşi sunt acum în Forum, stârnind poporul. Oricum, selecţia tribunilor a fost efectuată anul trecut ca de obicei, fără interferenţe. Dar nu cu magistraţii obişnuiţi.

— Ce s-a întâmplat?

— Anul trecut Milo a ales să candideze pentru funcţia de consul. Clodius a candidat pentru cea de pretor. Dacă ar fi câştigat amândoi s-ar fi anihilat reciproc. Milo ar fi avut drept de veto asupra proiectelor radicale ale lui Clodius, iar Clodius ar

fi subminat eforturile lui Milo în interesul Oamenilor Buni.

— Fiecare ar fi fost un junghi în coasta celuilalt, spuse Diana.

— Exact. Aşa că fiecare era determinat să-l împiedice pe celălalt să câştige. Dar amândoi erau nişte candidaţi formidabili, foarte probabili câştigători ai posturilor publice. În consecinţă, de fiecare dată când era programată o alegere, ceva se întâmpla ca s-o amâne. Un augur citea semnele de pe cer şi spunea că erau de rău – alegere suspendată. Era aleasă o altă zi, dar în ajunul alegerii cineva din Senat venea cu câte o prevedere obscură a legii calendarului pentru a arăta că nu se putea organiza nici o votare în ziua respectivă. Multe dezbateri – o nouă dată e finalmente aleasă. Soseşte ziua – izbucnesc revolte pe Câmpul lui Marte. Şi aşa mai departe. În alegerile din anii precedenţi avuseseră loc neregularităţi crase – alegători mituiţi sau intimidaţi, procese instrumentate pentru a-i împiedica pe unii să candideze sau pentru a nu-şi putea duce la bun sfârşit mandatul, tot felul de manevre pentru a influenţa sau fractura evoluţia firească. Dar n-a existat niciodată un an ca acesta – haos pur. O republică care nici măcar nu e în stare să ţină alegeri e o republică foarte bolnavă.

Ca o punctare a acestui sentiment, un morman fumegând din bazilica Porcia se aprinse subit. Focul trebuie să fi cuprins o provizie de ulei de lampă, aprinzându-l. Explozia se auzi pe Colina Palatină un moment mai târziu, ca bubuitura înfundată a unei bătăi de tobă. La lumina vâlvătăii am zărit feţele speriate ale unor stingători cu găleţi de apă, care se dădură la o parte. Urale se auziră din grupul partizanilor lui Clodius. Şirul şerpuitor al stingătorilor îşi modifică traseu] ca să anihileze noul focar, împroşcându-i cu fum şi limbi de foc. În întunericul care se lăsa, lupta dintre foc şi cei

care i se împotriveau începuse să capete forme fantastice.

— Deci n-ar fi nici o surpriză, am continuat eu, dacă Milo l-ar fi ucis pe Clodius. Singurul lucru mai puţin surprinzător ar fi fost dacă Clodius l-ar fi ucis pe Milo.

Diana dădu din cap gânditoare.

Puţin mai târziu Bethesda ne strigă din grădină. Era aproape de ora cinei. Diana coborî să-şi ajute mama. Părea satisfăcută de răspunsurile pe care i le dădusem, deşi eram conştient că nu-i răspunsesem la cele mai importante întrebări.

Suntem în pericol, papa?

E pe cale să se întâmple ceva îngrozitor?

Explozia focarului din Forum păru să reaprindă agitaţia clodienilor. Puseră capăt festinului. Vorbitorii urcară din nou pe Rostra. Se auzeau scandări din mulţime.

Avea loc o ceremonie stranie. Bărbaţii păşeau în şir indian spre ruinele fumegânde ale Casei Senatului, apoi coborau pe treptele înnegrite ţinând în mâini, sus de tot, torţele aprinse. După un timp mi-am dat seama ce se întâmpla: îşi aprindeau torţele în acelaşi foc purificator care mistuise rămăşiţele lui Clodius. Din pietate şi devoţiune luau focul acasă pentru a-l aprinde în căminele lor, cel puţin asta am crezut, până am văzut că mulţimea avea altă întrebuinţare pentru focul sacru.

De pe treptele Casei Senatului, purtătorii de torţe se îndreptară spre Colina Palatină; avansau ca o viitură de foc printre temple şi prin piaţa pavată. Se întorceau pe unde merseseră, unii îndreptându-se spre Rampă, alţii dispărând din câmpul meu vizual, la marginea colinei, îndreptându-se spre potecile care îi conduceau spre flancul vestic al colinei. Lumina torţelor în direcţia aceea era atât de puternică încât pe acoperişul lui Cicero puteam vedea siluetele lui Cicero şi Tiro cu spatele spre mine, în timp ce capetele lor se atingeau.

Cei care urcaseră pe Rampă se întoarseră spre vest, dincolo de casa mea, alergând în direcţia casei lui Cicero. Mi-am ţinut răsuflarea. Am văzut silueta lui Cicero îngheţând locului. Dar cei cu torţe alergară mai departe. Continuau să înainteze pe culmea colinei şi în jurul ei, urmând să se întâlnească cu restul mulţimii într-un punct pe partea cealaltă.

Cine avea o casă în zona aceea?

Milo.

Cu acelaşi foc purificator care transformase în cenuşă rămăşiţele lui Clodius, ceata răzbunătoare intenţiona să dea foc casei lui Milo şi lui Milo odată cu ea, dacă îndrăznise să se întoarcă în oraş.

Diana mă strigă de jos.

— Papa! Mama zice e ora mesei.

— Da, Diana. Într-o clipă.

Casa lui Milo era departe, dar dacă luăm ca măsură o aruncătură de băţ, nu era deloc departe, luând în considerare şi viteza flăcărilor mânate de o adiere rece, sărind de pe un acoperiş pe altul. Dacă mulţimea aceea dădea foc casei lui Milo, pârjolul se putea întinde cu uşurinţă pe întreaga colină.

Probabil cea mai sigură formulă ar fi fost să-mi duc întreaga familie acasă la Eco, în Esquiline. Dar ce avea să se întâmple dacă într-adevăr casa mea lua foc? Cine avea să se lupte cu vâlvătaia? Şi ce motive aveam să cred că puteam traversa în siguranţă Subura pentru a ajunge la casa lui Eco, într-o noapte ca asta, cu o asemenea mulţime dezlănţuită.

— Papa, cobori? Vezi ceva acolo?

Câţiva indivizi rămaşi în urmă alergau pe Rampă. Torţele lor trosneau în aer ca nişte stindarde izbite de vânt, cotind brusc în dreptul casei lui Cicero şi continuând peste coama colinei.

— Vin, am zis eu.

Am aruncat o ultimă privire spre casa lui Milo. Mi se părea că auzeam zgomotele unui conflict –

bubuituri, ţipete

— Dar ecourile erau mult prea confuze, distante.

— Papa?

M-am întors, păşind pe prima treaptă a scării.

A fost o cină sumbră. Nimic n-avea gust. După aceea, după ce Diana şi Bethesda merseseră la culcare, m-am furişat din nou pe acoperiş. M-am uitat în direcţia casei lui Milo, dar n-am văzut nici urmă de flăcări. Totuşi, înainte de a coborî l-am chemat pe Belbo să-mi ia locul. Am făcut de pază cu schimbul, unul moţăind sub câteva pături pe o sofa, în grădină, celălalt pe acoperiş privind spre cer în eventualitatea apariţiei unei lumini portocalii. Dar când în cele din urmă apăru, lumina era în direcţia opusă. Răsărea soarele, iar casa mea era în picioare.

M-am dus pe acoperiş pentru a arunca o ultimă privire, în aerul rece, pâclos, al dimineţii, Forumul arăta ca o pictură mânjită. De-abia dacă puteam distinge vreun detaliu. Iar când am inspirat adânc, am simţit miros de lemn ars şi piatră încinsă, mirosul a ceea ce fusese odată Casa Senatului, devenită crematoriul campionului căzut al gloatei.

Capitolul cinci

— Puşi pe fugă de săgeţi, spuse Eco, întinzându-şi braţele deasupra capului, căscând.

Dormise la fel de prost ca mine. Pâcla se ridicase. Soarele strălucea în grădină. Ne-am aşezat pe scaunele rabatabile din faţa statuii Minervei, cuprinşi de căldura firavă a amiezii.

— Cel puţin asta vorbeşte lumea, continuă el. Clodienii nu anticipaseră o asemenea rezistenţă. Se aşteptau să găsească casa mai mult sau mai puţin părăsită, presupun. Se gândeau că o pot sparge, omorî câţiva sclavi, prăda casa, apoi s-o ardă din temelii. În schimb, au fost întâmpinaţi de o trupă de arcaşi poziţionaţi pe acoperiş. Ţintaşi experţi, se pare. Bătălia n-a durat mult. Câteva victime, după care clodienii au rupt-o la fugă.

— Oricum, cred că le ajunsese până atunci – arderea Casei Senatului, se îndopaseră în neştire, ascultând toate acele discursuri. Ar fi fost cazul să se retragă.

— Aşa ai crede. Dar apoi, spun zvonurile, după ce-au fost respinşi de la casa lui Milo, gloata a părăsit Colina Palatină, a luat-o prin Subura şi în afara zidurilor oraşului, la necropolă.

— Oraşul morţilor? Noaptea? Mă aşteptam să fie speriaţi de strigoi ca de săgeţi.

— Au evitat mormintele şi cavourile. S-au dus la luminişul sacru al Libitinei.

— Zeiţa morţii.

Eco încuviinţă.

— Au intrat în templu.

— În mijlocul nopţii? Dar de ce? În mod sigur datoria de a-l înscrie pe Clodius între cei morţi e a familiei, nu a gloatei. Şi nici nu căutau să obţină un loc de veci – îl incineraseră deja pe Clodius, fără să fie preocupaţi de atenţiile religioase.

— Nu are nimic de-a face cu asta, papa. Nu ştiu din ce pricină, în Templul Libitinei sunt păstrate fasciile atunci când nu avem consuli. Ştii,

mănunchiul acela de beţe cu un topor între ele, purtate de consuli la ceremonii şi procesiuni.

— Însemnele oficiului.

— Exact. Fără un consul în oficiu, fasciile trebuie depozitate undeva, iar Templul Libitinei se pare că e lăcaşul oficial. Aşa că gloata dă iama în templu, pune mâna pe fascii, apoi aleargă înapoi în oraş să-i găsească pe cei care vor candida pentru funcţia de consul împotriva lui Milo.

— Publius Hypsaeus şi Quintus Scipio.

— Da. Amândoi l-au sprijinit pe Clodius, firește. Mulţimea se duce direct la casa lui Scipio, strigându-i să iasă şi să preia fasciile.

— Să sară complet peste alegeri? Să devină consul numit de mulţime?

— Asta trebuie să fi fost ideea. Dar Scipio nu şi-a arătat faţa.

— Probabil speriat de moarte, ca de altfel toată lumea astă-noapte.

— Apoi acelaşi lucru la casa lui Hypsaeus. Strigăte de aclamare, însă candidatul şi-a ţinut uşa încuiată. Apoi cineva din mulţime a avut ideea să-i ofere fasciile lui Pompei.

— Pompei! Dar el nici nu-i eligibil. E încă proconsul, însărcinat cu guvernarea Spaniei. E comandantul unei armate; din punct de vedere legal nici nu poate intra în oraş. De aceea locuieşte în vila lui pe Colina Pinciană.

— Gloatei nu-i păsa de chestii tehnice ca astea. Au fugit afară pe Poarta Fontinalis şi au urcat pe calea Flaminia la vila lui Pompei. Au fluturat torţele şi au gesticulat cu fasciile. Unii îi strigau lui Pompei să devină consul. Alţii îl îndemnau să devină dictator.

Am clătinat din cap.

— La ce se gândeau, în numele lui Hades? Probabil cei mai mulţi dintre ei nici nu erau născuţi ultima oară când Roma a avut un dictator.

— Există multă lume pe străzi care crede că e timpul să avem altul, să pună capăt haosului ăsta.

— Sunt smintiţi. O dictatură n-ar face decât să agraveze totul. Oricum, nu-mi vine să cred că liderii clodienilor au avut ideea asta. Clodius şi Pompei se detestau reciproc, iar Pompei n-a fost niciodată amicul cauzelor populiste.

— Totuşi, e popular cu masele. Puternicul general, cuceritorul Orientului. Cel Mare, Pompei Magnus.

Am clătinat din cap.

— Tot nu sună bine. E greu de crezut ca aceiaşi oameni care au provocat mulţimea să dea foc Casei Senatului vor ca un reacţionar cum e Pompei să devină dictatorul lor. Poate că nu era aceeaşi mulţime. Sau poate că la un moment dat a fost preluată de indivizi infiltraţi din tabăra lui Pompei.

Eco ridică o sprânceană.

— Adică tu crezi că incidentul ar putea fi regizat chiar de Pompei? Crezi atunci că vrea să fie dictator?

— E mult mai probabil că a căutat şansa de a refuza cererea asta. Există mulţi senatori, în special prietenii lui Caesar, care suspectează că Pompei ar putea complota preluarea frâielor statului. Ce ocazie mai bună de a-i linişti decât cea de a refuza o mulţime de cetăţeni oferindu-i fasciile.

— De fapt nu i-a refuzat. La fel ca Scipio şi Hypsaeus, nu şi-a arătat faţa.

Mi-am mutat scaunul în aşa fel încât să rămân la soare. Unde cădea umbra aerul era mai tăios.

— Ce se-aude de Milo, atunci?

— Unii cred că s-a furişat înapoi în oraş şi s-a ascuns într-o casă. Ei spun că din cauza asta arcaşii erau prezenţi să-i respingă pe clodieni noaptea trecută, fiindcă fac parte din garda personală a lui Milo. Dar se pare că e la fel de logic dacă i-ar fi lăsat să-i apere casa în absenţa lui, mai ales dacă plănuise să-l ucidă pe Clodius. Ştia că mulţimea va reacţiona violent, motiv pentru care şi-a lăsat casa

bine păzită. Alţii sunt de părere că ar fi plecat într-un exil voluntar, la Massilia sau altundeva.

— E posibil, am spus eu. E greu de conceput cum ar putea fi ales consul acum, dacă şi când statul va reuşi în sfârşit să ţină alegeri. Iar dacă Milo nu poate fi ales consul, e terminat. A cheltuit o avere pe spectacole şi jocuri, încercând să-i impresioneze pe alegători. Nu dispune de resursele lui Caesar sau Pompei, nici măcar de cele ale lui Clodius. A mizat totul pe campania pentru poziţia de consul, iar acum e sigur că a pierdut orice şansă de a câştiga. Exilul pare a fi singura soluţie onorabilă pentru el.

O altă voce ni se alătură, din direcţia statuii Minervei.

— Dar atunci de ce l-a ucis Milo pe Clodius, dacă asta îi ruina propriul viitor?

Am privit spre statuie. Zeiţa virgină se înălţa deasupra noastră, pictată în culori atât de vii încât aproape că părea să respire. Într-o mână ţinea strâns o suliţă în poziţie verticală, în cealaltă un scut. O bufniţă stătea pe umărul ei. Un şarpe îi era înfăşurat la picioare. În soarele amiezii ochii îi erau umbriţi de vizorul coifului. Doar pentru o secundă părea că însăşi Minerva vorbise. Apoi Diana ieşi de sub umbra verandei şi se rezemă de piedestal. Şi puse mâna pe şarpele sculptat.

— O întrebare bună, Diana, am spus eu. De ce l-ar fi omorât Milo pe Clodius dacă ştia că va declanşa o asemenea furie? De ce să-şi asasineze duşmanul dacă asta însemna să-şi ucidă propriile şanse de a fi ales?

— Poate că a calculat greşit reacţia lor, spuse Eco. Sau poate că l-a ucis pe Clodius accidental. Sau în autoapărare.

— Vă deranjează dacă stau cu voi? spuse Diana.

Fără să aştepte un răspuns trase un scaun rabatabil şi se aşează. Tremura sub capa ei.

— E frig aici!

— Lasă-te pătrunsă de soare un pic, am spus eu.

— Apoi mai e şi un al treilea zvon, spuse Eco. Unii spun că Milo plănuieşte o revoluţie, iar asasinarea lui Clodius n-a fost decât prima lovitură. Susţin că ar fi depozitat anine peste tot în oraş – trebuie să fi existat un arsenal de săgeţi în casa lui pentru a respinge gloata noaptea trecută – iar acum străbate ţara strângând trupe pentru a mărşălui împotriva Romei.

— Erijându-se într-un alt Catilina? am întrebat eu, ridicând sprânceana.

— Numai că de data asta revoluţionarii vor avea oameni ca Cicero de partea lor, nu împotriva lor.

— Cicero e ultimul om care ar sprijini ceva asemănător unei revoluţii, chiar dacă ar fi fost condusă de bunul său prieten Milo. Dar cine mai ştie zilele astea? Presupun că orice e posibil.

— Oh, şi alte ştiri, papa. Asta trebuie să se fi întâmplat ieri, în timp ce mulţimea se răzvrătea în Forum. Un comitet patrician al Senatului s-a întrunit undeva pe Colina Palatină, în cele din urmă au numit un interrex.

Diana arăta nedumerită la spusele lui Eco.

— Să văd dacă pot explica asta corect, Eco, am spus eu. În cazurile în care nu există consuli – să zicem că amândoi ar muri într-o bătălie…

— Sau dacă ar trece un an întreg fără să aibă loc vreo alegere, adăugă Eco.

Am încuviinţat.

— Într-un asemenea caz, când nu există magistraţi în fruntea statului, Senatul numeşte un magistrat temporar, un interrex, pentru a conduce guvernul şi pentru organizarea de noi alegeri. Fiecare interrex serveşte doar cinci zile, apoi e numit altul; aşa nu ajung să se ataşeze prea mult de oficiul lor. Şi tot aşa până când unul dintre ei reuşeşte să aleagă noi consuli. Senatul ar fi trebuit să numească un interrex la începutul anului, din moment ce nu existau noi consuli, când cei vechi ieşiseră din circuit, dar prietenii lui Hypsaeus şi Scipio au reuşit să amâne numirea, gândindu-se că

Milo e în avantaj şi doreşte ca alegerile să aibă loc mai târziu. Nici interrex, nici alegeri. Ei bine, poate acum, în sfârşit, vor avea loc alegeri şi se va pune capăt acestor discuţii demente despre rezolvarea crizei cu un dictator.

— Nu pentru alte cinci zile, cel puţin, spuse Eco. Ai trecut cu vederea o chestiune tehnică, papa: primul interrex nu poate organiza alegeri. Nu pot fi organizate decât de cel de-al doilea interrex.

— Nu de primul? am întrebat eu.

— Pe durata primelor cinci zile nu face decât să supravegheze un fel de perioadă de răcire a spiritelor.

Diana încuviinţă.

— Va lua cel puţin la fel de mult până se va răci Casa Senatului.

***

Primul interrex n-avea nici o autoritate pentru organizarea alegerilor, aşa cum remarcase foarte corect Eco. Dar partizanii lui Scipio şi Hypsaeus, simţind că ora candidaturii lui Milo a trecut, au decis că sosise vremea alegerilor. Chiar la ora la care eu şi Eco vorbeam, au înconjurat casa lui Marcus Lepidus, noul interrex, pe Colina Palatină. Soţia lui Lepidus, o matroană de un caracter ireproşabil, pe nume Cornelia, era ocupată cu aranjarea în atrium a războiului de ţesut tradiţional, respectând vechiul ceremonial specific soţiei unei interrex. (Nimeni nu ştie care e originea acestui obicei: probabil are de-a face cu rolul interrexului de a ţese viitorul Republicii.)

Când Lepidus a ieşit pe uşă liderii mulţimii i-au cerut să organizeze numaidecât alegeri. El le-a explicat imposibilitatea de a proceda aşa. Ei au insistat cu cererea lor. Lepidus, patrician de modă veche, le-a spus exact ce putea face cu o cerere atât de radicală, folosind nişte termeni care le-au aprins urechile. Apoi le-a trântit uşa în nas.

Mulţimea nu s-a revoltat, dar a întărit cordonul din jurul casei aşa încât nimeni să nu intre sau să

iasă. Au aprins focuri pe stradă să se încălzească. Ca să se amuze au trecut din mână-n mână un burduf plin cu vin, scandând sloganurile lor pentru alegeri, multe dintre ele poeme obscene despre Fausta, soţia lui Milo, faimos de infidelă. Când vinul a făcut versurile complicate şi imposibil de reprodus au recurs la o formulă mai simplă de recitat: Votaţi – *acum!* Votaţi – *acum!*

Şi interrexul, prin extensie capul statului roman (cel puţin pentru următoarele câteva zile), a devenit prizonier în propria lui casă.

***

Desigur, fiecare om e prizonierul propriei case atunci când străzile sunt nesigure şi au loc atrocităţi la lumina zilei. Ce să facă? Să se zăvorască asemenea unui surdomut speriat? Sau să înfrunte situaţia, căutând o modalitate de a pune capăt violenţei din jurul lui?

De fapt fusesem martorul unor vremuri şi mai grave în Roma– războiul civil care a dus la dictatura lui Sulla, de exemplu – dar eram tânăr atunci. Am trecut prin acele crize purtat de instinctul celor tineri care tânjesc după aventură înaintea supravieţuirii. Privind înapoi, sunt şocat cât de puţină consideraţie se pare că aveam pentru riscurile asumate. N-am fost în mod special curajos sau nechibzuit, doar tânăr.

Acum nu mai eram tânăr. Eram mult mai lucid şi aveam mai mult respect faţă de moarte şi suferinţă, după toate cele văzute şi simţite în anii din acest interval. Cu fiecare nou an substanţa existenţei mi se părea tot mai fragilă. Viaţa devenea mai preţioasă. Eram mai puţin dispus să-mi asum riscuri cu viaţa mea sau cu a altora.

Cu toate acestea mă găseam într-o situaţie care cerea asumarea unor astfel de riscuri. Ideea de a mă sechestra şi de a refuza orice responsabilitate nu-mi oferea nici o satisfacţie. Asemenea multor bărbaţi din Roma în iarna aceea, tumultul din stradă declanşase un tumult şi în inima mea.

Republica era foarte bolnavă, poate bolnavă de moarte. Spasmele ei dureroase ofereau un spectacol pe care de-abia dacă îl puteam privi, dar am găsit chiar mai dificil să-mi întorc privirea în altă parte.

Cu câţiva ani înainte încercasem să renunţ complet la arena politică. Sătul de cabotinism şi false promisiuni, de vanitatea pompoasă a politicienilor şi de credulitatea crasă a partizanilor lor, de aroganţa răzbunătoare a învingătorilor şi de răutatea bolnavă a învinşilor, am declarat că mă săturasem. M-am mutat la o fermă din Etruria, hotărât să întorc spatele Romei.

Încercarea aceea nu mi-a făcut nici un bine. În schimb am ajuns să fiu mult mai implicat în intriga politică decât mi-aş fi imaginat. Asemenea marinarului temător care recurge la manevre complicate pentru a evita un curent periculos doar ca să se pomenească direct în mijlocul vârtejului. Episodul Catilina şi enigma reprezentată de el m-a făcut să recunosc rolul inexorabil al Sorţii.

Roma e soarta mea. Iar soarta Romei era iarăşi în mâinile politicienilor.

Aşadar, retrospectiv, îmi justific reacţia de mai târziu în ziua aceea, când, după ce Eco plecase acasă, am primit un vizitator. Era o cunoştinţă veche, veche.

De fapt o cunoştinţă atât de veche, încât Belbo, uitându-se pe vizeta din uşă, nu-l recunoscu pe bărbat. Îi spusesem lui Belbo să nu lase înăuntru pe cine nu-l recunoştea, aşa că, foarte corect, veni după mine în birou să merg să mă uit eu.

Am văzut un om trecut de vârsta a doua, de înălţime medie, chipeş, şi cu fire argintii la tâmple. Avea buzele bine conturate, nasul drept şi părul cârlionţat al unui grec. Avea alura aceea de o importanţă aparte, asemenea unul filosof sau erudit. Sclavul băieţandru pe care îl cunoscusem în urmă cu treizeci de ani ajunsese un bărbat foarte distins ca înfăţişare. Trecuse mult timp de când îl

văzusem atât de aproape. De regulă, atunci când îl vedeam, era de la distanţă, aşa cum îl văzusem noaptea trecută, pe acoperiş cu Cicero, când cei doi îşi apropiaseră capetele. Era aproape ultimul om la care m-aş fi aşteptat să mă viziteze.

Am închis vizeta şi i-am făcut semn lui Belbo să deblocheze uşa.

— Tiro! am exclamat eu.

— Gordianus.

Înclină capul şi zâmbi fugar. În spatele lui se găsea o trupă de sclavi. Am numărat cel puţin zece, ceea ce mi se păru oarecum excesiv dacă parcursese doar scurta distanţă de la casa lui Cicero la mine. Pe de altă parte, oricine ieşea din casa lui Cicero se expunea ca ţintă bandelor clodiene.

Cu un semn al mâinii ordonă gărzii să rămână afară. Belbo închise uşa în urma lui.

L-am condus în birou şi i-am făcut semn să ia loc lângă alămarul încins. Însă el păşi agale prin încăpere, examinând pergamentele rulate în orificiile lor şi pictura decorativă a unei grădini pe perete.

— Ai prosperat, Gordianus.

— Oarecum.

— Îmi amintesc vechea ta casă din Esquiline. Casa aceea mare, deşirată, cu o grădină plină de buruieni.

— Acum îi aparţine fiului meu, Eco. Soţia lui a readus grădina într-o stare perfectă.

— Timpul trece în zbor! Cine-ar fi crezut că vei avea un fiu îndeajuns de mare pentru a conduce vechea ta gospodărie?

— M-a făcut bunic.

— Aşa se vorbeşte.

— Chiar?

Un zâmbet tremura în colţul buzelor lui.

— Încă se mai vorbeşte despre tine în casa lui Cicero, Gordianus.

— Dar nu cu foarte mult drag, presupun.

— Oh, ai putea fi surprins.

— În mod cert aş fi fost surprins dacă Cicero are ceva bun de spus despre mine zilele acestea. Credeam că procesul lui Marcus Caelius a fost ultima picătură între noi doi.

Tiro dădu din umeri.

— Cicero nu-ţi poartă pică. Nu e genul de om care să ţină la supărare.

— Ha!

Tiro înclină capul gânditor.

— Cicero se poate erija într-un adversar formidabil, asta e sigur, faţă de cei care devin duşmanii lui prin trufie şi înşelătorie sau prin pericolul pe care îl reprezintă faţă de Republică. Dar acesta n-a fost niciodată cazul tău, Gordianus. Cicero înţelege că eşti un om complicat, nu întotdeauna uşor de înţeles pentru el, dar un om onorabil cu o inimă onestă. Onorabil. Onest, repetă el, accentuând cuvintele. Asemenea lui Cicero însuşi. Dacă aţi ajuns la un moment dat în conflict e pentru că vedeaţi lucrurile într-o lumină diferită. Bărbaţii onorabili nu trebuie să cadă întotdeauna de acord.

Am oftat. Era evident că Tiro avea aceeaşi devoţiune faţă de Cicero ca altădată. Ar fi fost inutil să-i atrag atenţia asupra lacunelor de caracter ale stăpânului său – comportamentul total lipsit de scrupule ca avocat, auto-importanţa pompoasă, lipsa crasă de respect pentru adevăr (decât dacă se întâmpla să-i servească scopurilor lui), lungul şir al victimelor pe care le distrusese în demersurile de a apăra privilegiile şi puterea Oamenilor Buni.

— Eşti sigur că nu vrei să stai jos, Tiro? Belbo îţi poate lua mantia; arată cam groasă chiar şi pentru vremea asta.

— O să stau, da. Obosesc destul de uşor zilele astea. Şi da, cred că pot sta fără mantie. Camera pare îndeajuns de călduroasă. Trebuie să fiu atent să nu răcesc…

De-abia dacă am auzit ce zicea, pentru că în timp ce îşi dădea jos mantia am văzut ce purta dedesubt – nu o tunică de sclav, ci o togă. Tiro era îmbrăcat ca un cetăţean! M-am uitat la mâna lui şi-am văzut, sunt sigur, inelul de cetăţean, exact ca al meu.

— Dar Tiro, când s-a întâmplat?

— Ce? Observă încotro priveam şi zâmbi. Îşi mişcă degetele ca şi cum încă n-ar fi fost obişnuit cu inelul. Oh, asta. Da, o schimbare a statutului. N-a fost decât o formalitate, în multe privinţe. Am aceeaşi ocupaţie, îl servesc pe acelaşi om. E mai uşor acum să deţin proprietăţi, fireşte…

— Tiro – nu mai eşti un sclav! Eşti liber!

— Da, răspunse, părând aproape jenat.

— Ei da, i-a luat destul de mult lui Cicero. Noi doi am discutat despre această posibilitate prima oară când ne-am întâlnit. Îţi aminteşti?

— Nu prea.

Obrajii lui se colorară, amintindu-mi cât de palizi fuseseră înainte.

— Ce spuneai adineauri – de o răceală şi că oboseşti uşor? Tiro, e ceva în neregulă?

Scutură din cap.

— Sigur că nu. Nu mai e.

L-am privit cu scepticism.

— Am *fost* bolnav, recunoscu el, dar anul trecut. Foarte bolnav, ca să fiu sincer. Sănătatea mea e cumva… capricioasă… în ultimii ani. Şi zâmbi. Presupun că acesta e unul dintre motivele pentru care Cicero m-a făcut un om liber anul trecut; se părea că e un caz de atunci ori niciodată. Dar sunt mult mai bine acum. Mi-aş fi dorit o recuperare rapidă, dar cel puţin pot merge fără baston. Doctorii spun că nu există nici un motiv să nu-mi recapăt toată puterea şi să fiu la fel de sănătos ca altădată.

L-am privit cu alţi ochi. Ceea ce interpretasem ca pe o expresie trufaşă se datora de fapt obrajilor scofâlciţi. Mi-am dat seama că trebuia să aibă

cincizeci de ani. Dintr-o dată chiar arăta de vârsta lui; avea mai mult argintiu în jurul cârlionţilor decât crezusem, iar în creştetul capului se vedea un început de chelie. Un soi de entuziasm tineresc sclipea în ochii lui, dar lumina focului revela şi o tentă a celui care cunoscuse o boală gravă. Cu toate astea părea un om împăcat cu el însuşi şi cu locul lui în lume; stilul lui franc şi dezinvolt emana un aer de sofisticare şi automulţumire. Şi de ce nu? Sclavul tinerel care venise la uşa mea cu atât de mulţi ani în urmă ca mesager al unui stăpân obscur era acum cetăţean liber şi mâna dreaptă nepreţuită a celui mai faimos orator în viaţă. Tiro întâlnise oameni mari şi călătorise în lume la dreapta lui Cicero. Ajutase la conducerea guvernului când Cicero fusese consul. Era faimos pe meritul său, inventând o formă de scriere abreviată cu ajutorul căruia un copist putea nota o cuvântare cuvânt cu cuvânt la fel de rapid cum era rostită; fiecare funcţionar din Casa Senatului era acum obligat să cunoască scrierea tironiană.

— De ce-ai venit astăzi să mă vezi, Tiro?

— În numele lui Cicero, fireşte.

— Putea veni el însuşi.

— Cicero nu iese din casă, spuse el, accentuând puţin ultimul cuvânt.

— Nici eu. Ce-ar putea avea cu mine?

— O să-ţi spună el însuşi.

— Nu poate crede că o să fiu de-acord să-l ajut.

— Dar nu ştii ce doreşte.

— Nu contează. M-am achitat de favoarea pe care mi-a făcut-o, ajutându-mă să-mi achiziţionez domeniul etrusc acum câţiva ani, cu vârf şi îndesat. De-atunci – dă-mi voie să fiu sincer cu tine, Tiro – an de an Cicero a devenit tot mai mic în ochii mei, deşi nu cred că preţuirea mea valorează ceva pentru Cicero. Dar am şi eu standardele mele, umile cum sunt ele. Nu am de gând să alerg la el doar pentru că Cicero crede că mă mai poate folosi încă o dată.

Faţa lui Tiro era impasibilă, ceea ce mă dezamăgi. Presupun că mă aşteptasem să-l văd tresărind, sau oftând, sau scuturând din cap. Nu făcu decât să-mi replice cu o voce calmă:

— Greşeşti, bineînţeles, în opinia ta despre Cicero. Îl judeci greşit. Mulţi alţii o fac. Ceea ce mă nedumereşte. Dar eu lucrez cu el în fiecare zi. Înţeleg fiecare nuanţă a gândurilor lui. Alţii nu sunt atât de privilegiaţi. Şi mă privi fără să clintească. Ei bine, mergem?

Aproape că am izbucnit în râs.

— Tiro, nu m-ai auzit?

Expresia lui deveni mai severă şi-mi replică:

— Te-am văzut ieri, Gordianus, uitându-te la focurile din Forum de pe acoperişul tău. Ce-ai crezut despre toate astea? Erai scandalizat, fireşte. Dar nu toată lumea era scandalizată. Cei din spatele distrugerii erau încântaţi. Spune ce vrei despre Cicero, dar când vine vorba de anumite chestiuni fundamentale tu şi el sunteţi în aceeaşi tabără. Ştiai că au încercat să dea foc casei lui Milo noaptea trecută?

— Am auzit.

— Un asemenea incendiu s-ar fi putut răspândi pe întreaga colină Palatină. Camera asta ar fi fost o grămadă de moloz fumegând în dimineaţa asta. Îţi dai seama de asta, nu-i aşa?

L-am privit pentru un moment lung, apoi am oftat.

— Chiar nu mai eşti un sclav, nu-i aşa Tiro? Vorbeşti ca un om liber. Te baţi cu cuvintele asemenea unui roman.

Faţa lui se contractă. Încercă să nu zâmbească.

— *Sunt* roman acum, în toate sensurile cuvântului. La fel de roman ca tine, Gordianus.

— La fel de roman ca Cicero?

Râse.

— Poate nu tocmai.

— Ce vrea de la mine?

— E un foc, Gordianus. Nu focul din Forum; un foc mai mare care ameninţă să ardă tot ceea ce merită să aperi. Cicero e gata să ajute la înmânarea găleţilor, ca să zic aşa. Şi se aplecă spre mine, arătând sincer. Există oameni care dau foc şi există oameni care îl sting. Cred că ştim din ce categorie faci parte. Are vreo importanţă dacă se întâmplă să-ţi placă sau nu cei lângă care stai în şirul cu găleţile de apă? Ideea e să stingi focul. Haide, lasă-l pe Cicero să-ţi vorbească.

Am rămas aşa o vreme, privind focul din alămar. I-am făcut semn lui Belbo, care stătea liniştit într-un colţ al camerei.

— Adu-i mantia lui Tiro, i-am spus. Şi adu-mi şi mie mantia. Spune-i Bethesdei că ies pentru o clipă.

Tiro zâmbi.

***

A fost un drum scurt. Aerul era tăios. Probabil gărzile nu erau necesare; n-am trecut pe lângă nici o persoană pe stradă. Toate casele erau ferecate.

Nu fusesem niciodată în casa reconstruită de Cicero. Cu câţiva ani înainte, când Clodius reuşise să-l exileze pe Cicero din Roma, mulţimea clodiană celebrase triumful dând foc casei lui Cicero; privisem flăcările de pe balconul meu. Când Senatul l-a rechemat pe Cicero din exil, şaisprezece luni mai târziu, a început şi reconstrucţia casei. Clodius l-a împiedicat la fiecare pas, blocându-i progresul prin manevre legale. Proprietatea fusese confiscată de stat şi consacrată unor scopuri religioase, susţinea el. Cicero a contraatacat, confiscarea fusese ilegală, iar drepturile lui de cetăţean roman fuseseră grav violate. A avut loc una dintre cele mai vii şi mai urâte ciocniri ale lor.

Cicero a câştigat. Casa a fost reconstruită. Ei bine, am gândit eu, trecând pragul, Clodius nu-i va mai ameninţa niciodată casa.

Tiro mă conduse în atriumul cam răcoros. Pe cer se strânseseră norii, blocând căldura cerului.

— Aşteaptă un moment, spuse Tiro, ieşind prin stânga mea.

După o pauză scurtă am auzit voci venind pe coridorul din dreapta.

Prima voce era înfundată şi neclară, dar am recunoscut-o imediat pe cea de-a doua. Era a lui Cicero.

— Ei bine, spunea el, ce-ar fi dacă le-am spune oamenilor că a fost Clodius cel care a pus la cale ambuscada, nu invers?

Am recunoscut şi cea de-a treia voce. Era chipeşul, focosul protejat al lui Cicero, Marcus Caelius:

— Pe boaşele lui Jupiter! Cine-ar crede una ca asta, date fiind circumstanţele. Mai bine ar fi să spui…

Cei trei bărbaţi păşiră în atrium. Caelius mă văzu şi rămase tăcut.

În acelaşi timp Tiro se întoarse din direcţia opusă. Percepu situaţia şi păru că se întristează. Cicero îi aruncă o privise scurtă, tăioasă, mustrându-l că îşi lăsase vizitatorul neînsoţit. Auzisem ceva ce n-ar fi trebuit să aud?

— Gordianus a fost de acord să vină în vizită, spuse Tiro rapid. Am venit în birou să-l anunţ, dar…

— Dar nu eram acolo, spuse Cicero. Tonul vocii lui calde de orator umplu atriumul. Un zâmbet onctuos îi aprinse buzele cărnoase. Am tendinţa să gândesc mai bine pe picioare. Cu cât sunt gândurile mai expansive, cu atât mai mare circuitul – biroul nu mă mai putea conţine! Am parcurs o milă de când ai plecat, Tiro, de jur împrejurul casei. Ei bine, Gordianus… Şi făcu un pas înainte. Sunt onorat să te primesc în casa mea încă o dată. Îl cunoşti pe Marcus Caelius, fireşte.

Îl cunoşteam. Caelius îşi încrucişă braţele, aruncându-mi o privire sardonică. Era o persoană

schimbătoare, întotdeauna fusese aşa. Începuse ca învăţăcelul lui Cicero. Apoi s-a aliat, sau cel puţin aşa se părea, cu vechiul rival al lui Cicero, Catilina; atunci l-am întâlnit întâia oară. În cele din urmă a gravitat spre tabăra lui Clodius şi în braţele– unii spuneau în mrejele – Clodiei. Căderea în dizgraţia celor doi mentori i-a pricinuit mari necazuri, printre care un proces pentru omor, pentru care i-am ajutat pe acuzatori cu strângerea probelor, în cele din urmă a fost salvat de Cicero care sărit în apărarea învăţăcelului rătăcitor cu o formidabilă performanţă oratorică. Acum, după toate aparenţele, era din nou protejatul credincios. Părea să nu-mi poarte pică pentru că ajutasem tabăra opusă la proces; ambiţia lui era de acea factură liber cugetătoare care n-are nevoie de resentimente. Era faimos pentru limba lui ascuţită, dar în mod egal celebru pentru şarmul şi frumuseţea lui extraordinară. Acum îşi servea mandatul de tribun, ceea ce înseamnă că era unul dintre puţinii ofiţeri operativi ai statului.

— Dar nu sunt sigur că l-ai întâlnit pe celălalt prieten al meu, spuse Cicero, arătând spre cel de-al treilea bărbat, care rămăsese un pas în urmă, privindu-mă neîncrezător. Era un individ scund şi robust, cu corp musculos, ca un butoiaş, care arăta şi mai rotofei într-o togă. Avea degete scurte şi butucănoase, asemenea nasului borcănat. Faţa îi era rotundă, cu gura mică şi ochii adânciţi în orbite sub sprâncenele stufoase. Umbra creată de barba lui era atât de deasă încât îi conferea bărbiei un aer întunecat, smolit. Nu e de mirare că fusese duşmanul natural al elegantului, zveltului Clodius, bărbatul cu membre lungi şi delicate. Fizic vorbind, cei doi nu putuseră să fie mai deosebiţi decât atât.

Prin urmare, Milo venise din nou acasă.

Capitolul şase

— Sigur că îl recunosc pe Titus Annius Milo, am spus eu. Dar ai dreptate, Cicero. N-am făcut niciodată cunoştinţă.

— Ei bine, cred că era timpul. Milo, acesta e Gordianus, supranumit Descoperitorul, un om de mare ingeniozitate. Ne-am cunoscut cu mulţi ani în urmă, când am luat primul caz de omor. Aţi citit apărarea mea pentru Sextus Roscius, desigur; toată lumea a citit-o. Dar nu foarte multă lume ştie ce rol a jucat Gordianus. Acum treizeci de ani!

— Căile noastre s-au intersectat din când în când de-atunci, am spus eu sec.

— Iar relaţia noastră a fost întotdeauna… spuse mare orator, căutând cuvântul.

— Interesantă? i-am sugerat eu.

— Exact. Haideţi în birou. E răcoare în atrium.

Ne-am retras într-o încăpere mică, bine încălzită, spre fundul casei. Plimbarea de-a lungul coridorului şi prin centrul grădinii mi-a permis să observ cele din jur. Mobilierul, draperiile, picturile şi mozaicurile erau dintre cele mai fine; nu văzusem nimic mai impresionant, nici în casa lui Clodius. Anvergura celor din casa lui Cicero era mult mai restrânsă, în mod sigur, însă în multe privinţe mult mai plăcută. Cicero avusese întotdeauna un gust impecabil.

Şi avusese întotdeauna îndeajuns de mulţi bani pentru a-şi satisface gusturile, dar se pare că acum prospera dincolo de simpla aparenţă. E nevoie de o avere adevărată ca să-ţi poţi permite o fântână decorată cu mozaicuri suflate în aur sau să atârni o pictură de Iaia din Cizicus pe peretele biroului sau să expui pe o masă, acoperită de o sticlă groasă (numai ea trebuie să fi costat enorm) un fragment din pergamentul original al unui dialog de Platon, cu corectura de mână a acestuia. Legea romană le interzice avocaţilor să accepte onorarii pentru serviciile lor; fiecare caz e *pro bono*. Cu toate

acestea, avocaţii de succes reuşesc să devină bogaţi, iar Cicero ştiuse întotdeauna cum să-i cultive pe Oamenii Buni. Casa lui era plină de lucruri rare, nepreţuite. Nu pot decât să-mi imaginez câte comori fuseseră furate sau distruse când gloata clodiană dăduse foc vechii lui case.

La comanda lui Cicero un sclav aşeză câteva scaune în semicerc aproape de alămarul fierbinte. Înainte de a ne aşeza, alt sclav aduse cupe de argint şi o carafă de vin fiert, în loc să se învârtească în jurul nostru, Tiro ni se alătură. Era un cetăţean acum, asociatul lui Cicero, nu sclavul său. Totuşi, am observat că ţinea în poală o tăbliţă de ceară şi o pană, pentru a lua note.

Cicero sorbea elegant din cupa sa. Tiro la fel. Vinul era unul slab; Cicero nu gusta plăcerile tari. Cu greu se putea spune acelaşi lucru despre Marcus Caelius, sau cel puţin despre Caelius pe care îl cunoscusem înainte ca Cicero să-l îndrepte pe calea cea bună. Mă văzu că-l urmăream, iar atunci urmă exemplul mentorului, ţuguind buzele şi abia atingând marginea cupei cu ele. Asta îl făcea să aibă un fel de rânjet, o expresie prin care, am decis eu, îşi bătea joc în mod deliberat de Cicero.

Milo nu se prefăcea în privinţa delicioasei băuturi. Goli cupa dintr-o singură sorbitură şi o întinse spre sclav pentru încă o porţie.

— Gordianus, era o reacţie de surpriză expresia feţei tale atunci când l-ai recunoscut pe Milo? întrebă Cicero, înclinând capul. Nu te aşteptai să-l găseşti aici, nu-i aşa?

— Sincer vorbind, mă aşteptam să fie la jumătatea drumului spre Massilia.

— Ha! Să-şi facă coada colac şi s-o tulească ca un iepure? Înseamnă că nu-l cunoşti pe prietenul meu Milo dacă-l crezi aşa un laş,

— Nu sunt sigur dacă e vorba de laşitate; mai degrabă de promptitudine. Oricum, zvonul fugii lui la Massilia e larg răspândit.

Milo se strâmbă, dar nu spuse nimic.

— Vezi, ţi-am spus eu, spuse Caelius în cele din urmă. Gordianus şi fiul lui aud totul. Cu cele patru urechi ale lor captează orice şoaptă din Roma.

Cicero dădu din cap.

— Da, continuă, Gordianus. Ce altceva spune lumea?

— Unii spun că Milo s-ar fi strecurat în oraş noaptea trecută, baricadându-se în casa lui, unde se afla când a venit gloata să-i dea foc.

— Deci ei nu cred că e laş, doar nebun! Nu, Milo, şi-a petrecut noaptea aici, sub acoperişul meu, absolut în siguranţă. Ce altceva mai spun?

— Că plănuieşte instigarea unei revoluţii. Că a început cu asasinarea lui Clodius, iar acum strânge o armată să pornească asupra Romei. Complicii lui dinăuntrul zidurilor au depozitat arme şi materiale incendiare în întreg oraşul…

— Ei bine, poţi vedea cu ochii tăi cât de absurd e zvonul acesta! Milo e aici, în casa mea, dar nu e stârnită nici o mulţime. Şi miroase casa mea a foc şi pară? Sigur că nu. O revoluţie, într-adevăr! Nu există om în Roma mai dedicat conservării Republicii decât Titus Annius Milo, nici chiar eu! Când mă gândesc la abuzul pe care l-a suferit şi la teribilele riscuri pe care le-a luat…

Ponderea acestor sacrificii părea să apese greu pe umerii lui Milo, care termină a doua cupă de vin, privindu-mă sumbru.

Am privit în jurul încăperii şi la multele suluri de manuscrise înfipte în suporturile lor, la pictura lui Iaia, a scenei din Odiseea şi la nepreţuitul fragment al lui Platon de sub sticlă.

— Îţi asumi tu însuţi un mare risc, Cicero. Dacă gloata ar fi aflat că Milo e aici…

— Da, ştiu ce gândeşti. Casa asta a fost deja incendiată. Dar era posibil numai când Clodius a reuşit mai întâi să mă alunge din oraş. Nu s-ar fi întâmplat niciodată dacă aş fi fost aici să împiedic una ca asta. Şi nu se va mai întâmpla niciodată atât

timp cât voi fi aici să nu apăr până la ultima suflare ce-mi aparţine. Poate vei ajunge să te convingi de asta, Gordianus, înainte să treacă această criză. Şi tu ai o casă frumoasă acum. Şi o familie de protejat. Gândeşte-te la toate astea, apoi gândeşte-te la gloata aceea turbată pe care ai văzut-o ieri gonind ca o haită de câini spre Forum. Ştii cum a dat foc Sextus Cloelius Casei Senatului? A distrus scaunele consulilor şi tribuna sacră, folosind lemnul să înjghebeze rugul pentru monstrul acela. S-a folosit de documente pentru a aprinde focul. Profanare de neiertat! Asemenea liderului mort, aceşti cerşetori şi oameni liberi n-au nici un fel de respect pentru măreţia acestui stat şi nici un pic de respect pentru simpla decenţă. Reprezintă o ameninţare pentru oricare om care stă în calea lor.

Cicero se lăsă pe spate, respirând adânc şi continuă.

— Ceea ce e important e că aceşti clodieni au fost îndeajuns de iresponsabili încât să ardă Casa Senatului. Până în acel moment erau în avantaj – oamenii îşi pocneau limbile pomenindu-l pe sărmanul, nefericitul Clodius. A fost o lovitură de geniu, parada cadavrului în public aşa cum era, despuiat, cu toate rănile la vedere. Ca avocat trebuie să le admir dezinvoltura. Dacă aş putea târî un cadavru urât mirositor într-o sală de judecată pe sub nasul juraţilor, crede-mă, n-aş şovăi o clipă! Şocul şi simpatia sunt două treimi dintr-o bătălie. Dar au plusat prea mult cu atuul lor.

Caelius gesticulă cu cupa de vin şi punctă:

— Au luat focul de pe capul lui Milo, punându-l sub picioarele lor.

Cicero ridică şi el cupa spre cea a lui Caelius.

— Exact! Oh, Caelius, o frază perfectă! O metaforă care e literalmente adevărată., Au luat focul de pe capul lui Milo, punându-l sub picioarele lor. Bravo!

Chiar şi Milo zâmbi, şovăielnic, ridicându-şi cupa. Şi el era de fapt un orator, apreciind o înfloritură retorică.

— Zici că Milo şi-a petrecut noaptea aici? am întrebat eu.

Cicero încuviinţă.

— Da. În timp ce clodienii mărşăluiau cu trupul lui Clodius pe Colina Palatină, Milo aştepta în afara zidurilor oraşului. Nu-i era *teamă,* să ştii, era doar precaut, inteligent, testând direcţia vântului, asemenea unui general care ia aminte cum se prezintă terenul înainte de a acţiona. Când am văzut că nebunii clodieni incendiază oraşul am trimis un mesager să-l informeze. Dacă voia să se întoarcă în oraş trebuia s-o facă pe ascuns, îi spuneam eu, stând departe de casa lui. I-am oferit adăpost, dar decizia de a se întoarce trebuia să fie a lui. Nu i-am oferit nici un sfat, nici pro, nici contra. Milo a văzut poteca dinaintea lui şi a urmat-o. Titus Annius Milo, n-am văzut în viaţa mea un bărbat mai brav decât tine.

Cicero privea spre subiectul vorbelor sale cu o intensitate care l-ar fi făcut pe un om mai modest să roşească, dar singura reacţie a lui Milo a fost de a-şi încleşta bărbia şi de a ridica fruntea. Trăsăturile lui nu apăreau deloc eroice, aşa cum eram obişnuiţi să-i vedem pe eroi înfăţişaţi în statuile de marmură sau bronz, însă el nu ştia cum să pozeze cu o îndrăzneală rebelă.

— N-ar fi trebuit să abandonez Roma în ora ei de suferinţă, spuse el cu un tremolo retoric în voce. M-am întors s-o salvez!

— Excelent! spuse Caelius. Tiro, consemnează asta, da? Nu trebuie să uităm s-o folosim.

Credeam că e nepoliticos sau că glumeşte, dar Milo nu se simţi ofensat. În schimb se înclină spre Caelius cu o expresie interogativă:

— Sau poate crezi că ar trebui să fie: „N-am abandonat niciodată Roma, nici pentru o zi…”

— Nu, nu, era perfect cum ai spus-o prima oară. Tiro, ai reţinut-o?

Tiro dădu din cap în timp ce scria. Mi-am dat seama că discuţia avea loc la mai multe niveluri şi cu mai multe scopuri.

— Erai tocmai în mijlocul compunerii unui discurs, nu-i aşa? am întrebat eu.

— Nu încă, răspunse Cicero. Încă mai discutăm despre ideile de bază. Ne-ai putea fi de un ajutor enorm, Gordianus.

— Nu sunt sigur că aş vrea să fiu.

— Cred că vrei, spuse el, aruncându-mi o privire cu care trebuie să fi fost familiarizaţi Caelius şi toţi ceilalţi protejaţi şi învăţăcei. Privirea spuse: *Nu mă dezamăgi.*

Uită-te la noi, aici, sechestraţi într-un birou, incapabili să facem un pas afară fără o trupă de gladiatori care să ne protejeze. Suntem orbi şi surzi. Avem o inimă înflăcărată – Milo, de faţă. O limbă elocventă– Caelius. O mână care scrie – Tiro. Şi îndrăznesc să spun, o minte echilibrată – eu. Dar n-avem ochi, n-avem urechi. E o treabă delicată, să citeşti starea de spirit a omului de pe stradă. Trebuie să priveşti. Trebuie să asculţi. Calcule greşite în momente de criză ca acesta pot fi…

Nu folosi cuvântul *dezastruoase.* Să vorbeşti despre dezastre ar fi însemnat să cobeşti. Plus că fiecare persoană din încăpere înţelegea exact ceea ce voia să spună. Dintr-o experienţă amară Cicero ştia foarte bine care putea fi rezultatul atunci când mulţimea se întorcea împotriva cuiva.

— Nu vreau decât opinia ta asupra unor lucruri, Gordianus. Cursa pentru poziţia de consul, de exemplu. Se pare că în sfârşit vor avea loc alegeri. Cum ai putea defini sentimentul oamenilor vizavi de candidatura lui Milo?

M-am zgâit la ei perplex.

— Ei bine? Sunt şansele lui mai mari decât înainte sau mai rele? E o întrebare destul de

simplă.

— Da, dar îmi vine greu să cred că aştepţi un răspuns serios.

Milo bătu nervos cupa goală de braţul scaunului.

— Vrea să spună că nu există nici o speranţă.

— Asta ai vrut să spui, Gordianus?

Cicero mă privi cu sinceritate.

Mi-am dres glasul.

— Clodius e mort. Cineva l-a ucis, foarte violent – am văzut eu însumi cadavrul.

— L-ai văzut? Unde? erupse Milo.

În timp ce ezitam, socotind dacă să-i spun sau nu despre vizita la vila lui Clodius, Cicero m-a scutit de o decizie, întrerupându-mă.

— Gordianus a văzut cadavrul de pe acoperiş, la fel ca mine. Ţi-am spus, Milo, cum au mărşăluit cu el pe Colina Palatină.

— Da, l-am văzut de pe acoperiş, am spus eu. La urma urmelor nu era o minciună. Şi dacă nu l-a văzut fiecare roman, în mod sigur au auzit cu toţi despre el.

— Şi ce anume spun oamenii despre asta? întrebă Cicero.

— Cum adică?

— Cum cred ei că a murit Clodius? Cine cred că e responsabil?

Dacă Cicero se prefăcea că pricepe greu, n-aveam de gând să-l contrazic.

— Fiecare gură din oraş spune că Milo l-a ucis. Sau oamenii lui Milo.

— Unde?

— Pe Via Appia. Undeva lângă Bovillae.

Cicero dădu din cap gânditor.

— Cum?

Am făcut o pauză.

— Judecând după răni, aş spune că s-au folosit pumnale. M-am gândit şi la gaura din umăr. Poate şi o suliţă. Şi e posibil să fi fost strangulat.

— Înseamnă că ai avut o vedere mult mai clară a trupului decât mine! spuse Cicero.

— Poate că ochii mei sunt mai obişnuiţi cu astfel de detalii.

— Dar n-ai auzit nici un detaliu anume despre… fatalul incident… despre cum s-a întâmplat efectiv?

— Nu.

Cicero scutură capul viguros.

— Aşa cum n-au auzit cei mai mulţi dintre ei, pun rămăşag. Cum ar fi putut auzii detalii? Cum e posibil ca cineva să le furnizeze?

Milo împinse o bărbie nerasă înainte şi înapoi, bătând darabana pe cupa lui şi spuse:

— Totuşi, zvonurile răsar ca buruienile, printre crăpături. Dacă o poveste are un defect, oamenii îl vor umple cu orice se potriveşte.

— Ai auzit zvonuri, Gordianus? întrebă Cicero. Despre o ambuscadă, o luptă, un accident?

— Am auzit tot soiul de zvonuri. O ambuscadă, o luptă, un singur asasin, un trădător printre oamenii lui Clodius…

— Cred că există speranţă, spuse Caelius, lăsându-se pe spate, ridicând o sprânceană. Ridică cupa de vin, iar un sclav se grăbi să-l umple. Oamenii nu s-au decis încă. Există o şansă ca noi să le putem spune versiunea *noastră.* Dar va trebui s-o facem rapid. Bârfa se aşază ca mortarul în minţile oamenilor. Odată ce s-a întărit va trebui s-o cizelezi. E mai bine să le torni tu primul bârfa în urechi.

— Şi bineînţeles mai e şi focul, spuse Cicero. În mod sigur a deschis unele minţi. Oameni care îi erau ostili lui Milo înainte vor asculta în mod cert acum. Numai cei mai lunatici radicali ar putea fi de partea acelor piromani maniaci şi împotriva lui Milo. Şi oftă, exasperat. Oricum, nu înţeleg de ce moartea lui Clodius ar stârni o asemenea controversă, cu excepţia unui nucleu mic de partizani fanatici. Orice om raţional poate vedea că pentru Roma e mai bine fără ticălos. E atât de evident! Dacă mergem în faţa oamenilor şi le

spunem: „Da, Milo l-a ucis pe Clodius”, nu spunem de fapt că Milo e un erou? În esenţă l-am proclama salvatorul Republicii!

Cicero mă privi să-mi vadă reacţia. Am răspuns cu mare atenţie.

— Nu pot vorbi în numele majorităţii, dar sunt mulţi romani pur şi simplu sătui de haos şi dezordine…

— Exact, spuse Cicero, iar Cicero era în spatele acelei dezordini, alimentând neliniştea mulţimii, deranjând ordinea naturală a lucrurilor. Eliminaţi-l pe Clodius şi sunteţi la jumătatea drumului afară din haos. Tiro notează asta: Eliminaţi-l pe Clodius…

— Poate mergi un pic prea departe, spuse Caelius, scuturând din cap. Începe să sune a satisfacţie. Chiar şi cei care sunt bucuroşi că au scăpat de Clodius ar putea avea îndoieli serioase privitoare la circumstanţele morţii lui. Nu-l poţi face pe Milo un campion al ordinii şi legii şi în acelaşi timp să afirmi cu mândrie că a încălcat legea ucigând un om.

— Ah, dar va apărea în cu totul altă lumină dacă demonstrez că Milo a fost victima unei ambuscade, nefăcând decât să se apere, spuse Cicero, arătând cu degetul.

— A *fost* o ambuscadă? am întrebat eu, uitându-mă de la o faţă la alta. Milo a fost victima vizată?

Tiro, ocupat să noteze, nu-şi ridică privirea. Ceilalţi mă priviră curioşi.

Cicero se lumină la faţă.

— Ei bine, *tu* ce crezi Gordianus? E verosimil ca Clodius să fi pus la cale o ambuscadă pe Via Appia?

Am dat din umeri. Ura lor reciprocă era bine cunoscută.

Caelius mă privi cu scepticism. M-am simţit ca un martor interogat.

— Dar în acelaşi timp, nu era la fel de posibil ca Milo să fi fost cel care a conceput o capcană

pentru Clodius. Ce spui de ideea asta, Gordianus?

— În mod sigur nu pot fi adevărate ambele ipoteze. Trebuie să fi fost una sau cealaltă.

— Trebuie? spuse Cicero. Şi dacă n-a fost nici o ambuscadă? Dacă cele două grupuri s-au întâlnit pe Via Appia absolut accidental? Nu poate fi verosimil?

— Poate. Dar oamenii se petrec pe drum tot timpul fără ca cineva să sfârşească mort.

Caelius râse.

— Are şi el dreptate!

Cicero îşi împreună vârfurile degetelor.

— Dar accidente se întâmplă. Un om nu-şi poate controla întotdeauna sclavii, în special gladiatorii care au fost instruiţi să-l protejeze şi să reacţioneze la primul semn de primejdie. Tiro, notează: Milo trebuie să pună în libertate anumiţi sclavi care altfel ar fi forţaţi să depună mărturie sub tortură. Sclavii pot fi torturaţi, dar nu oamenii liberi. Dacă se ajunge în cea mai nefavorabilă situaţie…

— Vrei să spui un proces, am zis eu.

Milo gemu. Cicero bătu darabana cu degetele, când cu unele, când cu celelalte.

— Convingerea mea e că Milo va fi ales consul. Pentru serviciile aduse statului nu poate accepta nimic altceva! Totuşi, va trebui să fim pregătiţi pentru posibilităţi mai puţin fericite.

— Un proces pentru omor, vrei să spui. De ce trebuie să se teamă Milo când vine vorba de mărturia sclavilor?

Cicero analiză întrebarea.

— Gordianus are dreptate. Dacă Milo aşteaptă şi îşi eliberează sclavii într-un moment nepotrivit, poate face o impresie nefavorabilă. Cu cât mai devreme, cu atât mai bine, cred eu.

— Poţi afirma oricând că au fost eliberaţi din gratitudine, ca răsplată, sugeră Caelius. În definitiv, i-au salvat viaţa.

— I-au salvat-o? am întrebat eu.

— Ei bine, asta vom *spune* noi, spuse Caelius uitându-se la mine ca la un idiot.

Am clătinat din cap dezgustat.

— Nu te gândeşti decât la aparenţe, nu-i aşa? Despre o versiune sau alta despre ce s-ar fi putut întâmpla sau nu şi dacă oamenii îi vor da crezare. E ca şi cum ai scrie o comedie pentru a fi pusă în scenă.

— Mai bine o comedie decât o tragedie, glumi Caelius.

Cicero mă privea gânditor.

— Suntem avocaţi, Gordianus. Asta facem noi.

Am clătinat din cap.

Cicero înţelese că nu eram satisfăcut.

— Cum să mă exprim? spuse el. Firea ta e diferită de a mea. Adevărul are un înţeles diferit pentru tine; tu pari să interpretezi chestiunile ca obiective. Însă adevărul după care tânjeşti e o iluzie! Căutarea Adevărului e o îndeletnicire potrivită pentru filosofii greci care nu au altceva de făcut, dar noi suntem romani, Gordianus. Avem de condus o lume.

Mă studie timp îndelungat, dându-şi seama că încă îi rezistam.

— Gordianus! Următoarele zile şi luni de zile sunt absolut critice pentru supravieţuirea a tot ce e decent şi onorabil în acest oraş. Ai văzut ce-au făcut ieri nebunia, distrugerea, desacralizarea arbitrară. Te poţi imagina în mijlocul gloatei răzbunătoare? Sigur că nu! Îţi poţi imagina cum ar fi dacă cei de teapa lor ar avea dreptul să guverneze? Un coşmar! Trebuie să vezi care îţi este interesul.

La rândul meu am studiat fiecare dintre feţele lor – a lui Cicero iluminată de un scop, a lui Tiro preocupată cu scrisul, Caelius arătând sumbru, dar gata să rânjească, iar Milo împingând bărbia înainte ca un băiat încăpăţânat, gata să se bată.

— Dar ce s-a întâmplat cu *adevărat* pe Via Appia? am întrebat eu.

N-am primit decât nişte expresii opace înainte ca Cicero să schimbe abil subiectul, apoi, foarte elegant, mi-a dat de înţeles că vizita mea se sfârşise.

Am părăsit casa lui Cicero fără un răspuns satisfăcător la întrebarea mea – şi nici cu o idee clară de ce mă convocase. Nici chiar Cicero nu părea să ştie precis ce voia de la mine, doar că încerca să vadă unde mă situez. Aveam strania senzaţie că forţe opuse îşi activează puterile, întrebându-mă unde anume mă situam cu adevărat în marea schemă a lucrurilor.

Capitolul şapte

Asediul casei interrexului Marcus Lepidus a continuat în ziua următoare, şi în cea următoare, şi în următoarea, partizanii lui Scipio şi Hypsaeus continuând să ceară alegeri consulare imediate.

Templele şi sediile firmelor de afaceri din Forum şi-au închis porţile. În fiecare zi mari grupuri de oameni veneau să vadă ruinele arse ale Casei Senatului. Unii plângeau, alţii chiuiau; încăierările sau schimburile agresive de strigături erau frecvente. Unii vizitatori depuneau flori pe trepte, ca şi cum ar fi fost un mormânt, în onoarea celui care fusese incinerat acolo. Alţii vânturau florile şi le călcau în picioare.

Treburile statului s-au împotmolit.

Însă viaţa continuă. Bethesda şi-a trimis sclavele la pieţe să cumpere cele trebuincioase pentru cină. Le-a luat mai mult decât de obicei, pentru că au fost nevoite să caute mai mult, dar s-au întors cu coşurile pline. Belbo s-a dus să recupereze o pereche de pantofi pe care o trimisesem să fie reparată, după care am aflat că munca se desfăşurase mai mult sau mai puţin după acelaşi tipic pe strada pantofarilor. Oamenii procedau la fel ca înainte pentru a-şi câştiga traiul şi a se hrăni, dar animaţi de un suspans atroce. Roma avea aerul unui om distrat pe o potecă nefamiliară, întunecată, mergând înainte temător, uitându-se agitat peste umăr, aşteptându-se să se întâmple ceva îngrozitor.

Eco venea zilnic în vizită.

— Sunt toţi trei nebuni dacă continuă să creadă că individul are vreo şansă să fie ales consul, spuse el după ce i-am relatat ciudata întrevedere cu Cicero, Caelius şi Milo. Dar Cicero are dreptate într-o privinţă, clodienii au mers prea departe când au ars Casa Senatului. Au pierdut simpatia celor din clasa de mijloc. Un asasinat e revoltător, însă incendiile distrug spiritul oamenilor.

— Focul e un simbol al purificării, am intervenit eu.

— Poate la o înmormântare sau într-un poem. Dar când începi să arzi clădiri din temelii, focul înseamnă distrugere fără sens. Purificarea statului poate suna ca o idee măreaţă într-o cuvântare, dar nu atunci când oamenii încep să ardă. Când reformatorii devin violenţi, îi sperie pe oameni.

— Aşa încât toţi cei care au ceva de pierdut preferă ca lucrurile să rămână cum sunt.

— E unul dintre rezultate.

— Atunci e posibil ca Milo să aibă o şansă de a fi ales consul.

— Niciodată. E compromis de moartea lui Clodius.

— Despre care noi încă tot nu deţinem detalii concrete, am spus eu, frecându-mi bărbia îngrijorat. Deci tu crezi că alegătorii îi vor desemna consuli pe Scipio şi Hypsaeus? Dar nu sunt şi ei compromişi? Aveau sprijinul lui Clodius, iar acum oamenilor le e teamă de clodieni.

— Da, dar Scipio şi Hypsaeus sunt percepuţi ca având propria lor identitate. Ei n-au avut nimic de-a face cu incendierea Casei Senatului.

— Dar sunt şi nişte instigatori ai mulţimii! Uită-te la blocada pe care susţinătorii lui au organizat-o în jurul casei lui Lepidus! În mod sigur asta nu e mai acceptabil pentru clasa de mijloc decât era Clodius.

Eco mă privi gânditor.

— Dacă Milo e terminat… şi dacă Hypsaeus şi Scipio sunt şi ei terminaţi…

— N-o spune!

Dar o spuse.

— Oamenii se vor întoarce spre Pompei.

Pompei era foarte prezent în acele zile în minţile multor oameni, inclusiv în cea a vechiului său aliat, Milo.

În cea de a cincea şi cea din urmă zi a termenului de interrex al lui Lepidus, un trio de

tribuni radicali au ţinut un contio în Forum. Eco şi cum mine am participat.

Un contio este o întrunire publică în aer liber. Cu toate că poate avea un aer neconvenţional, este o acţiune a statului guvernată de reguli specifice. Numai anumite persoane pot lua cuvântul într-un contio, iar atunci trebuie să se refere la un subiect anume, etc. Cel mai important e că numai anumiţi oficiali pot organiza un contio. Consulii pot face asta, de exemplu. Ca de altfel şi tribunii.

Roma n-avea consuli la vremea respectivă. Dar existau zece tribuni, ca de obicei. Unii dintre ei erau foarte ocupaţi.

Funeraliile lui Clodius, mai degrabă întrunirea din Forum pentru elogierea lui Clodius şi incinerarea trupului său fusese un contio, sau cel puţin aşa începuse. A fost organizat de tribunii Pompeius şi Plancus. Îi văzusem pe amândoi acasă la Clodius în noaptea asasinării lui, în anticamera în care politicienii se strânseseră ca să analizeze dezastrul. A doua zi cei doi au condus procesiunea pe Colina Palatină până jos în Forum. Discursurile lor au inflamat mulţimea. Pompeius şi Plancus erau aceiaşi tribuni care blocaseră numirea unui interrex la începutul anului, amânând astfel organizarea alegerilor la o dată la care Milo era încrezător în victoria sa.

La acest contio din ultima zi a termenului lui Lepidus ca interrex participa o mare mulţime. Când Eco a venit la mine acasă anunţându-mă de intenţia lui de a participa, am refuzat la început să-l însoţesc. Ar fi fost o nebunie să ieşim în public în aceste vremuri, am susţinut eu, chiar şi cu gărzile lui de corp. Dar atracţia Forumului era prea puternică. Timp de patru zile, cu excepţia vizitei la Cicero, nu ieşisem din casă. Devenisem neliniştit. În timpuri de criză sau de sărbătoare există ceva în sângele romanului care îl îndeamnă inexorabil să se alăture marilor grupuri ale semenilor pentru a asculta alţi cetăţeni ţinând discursuri sub cerul

liber, unde oamenii şi zeii pot vedea şi asculta deopotrivă.

Eco insistă să forţăm, pătrunzând în faţa mulţimii. Purtam togile noastre, nimerite unei asemenea ocazii; gărzile lui Eco erau îmbrăcate în tunici şi mantii. În acest fel oricine îşi putea da seama dintr-o privire, în cazul unei mulţimi mixte, cine e cetăţean şi cine e sclavul slujind un cetăţean.

Lui Plancus şi Pompeius li se alăturară un alt tribun pe platformă, Sallust. Sallust fusese cel pe care îl auzisem acasă la Clodius susţinând că nimeni în afara lui Clodius nu putea controla mulţimea dezlănţuită. Avertizase asupra unei posibile băi de sânge. Dar se pare că ajunsese la un consens cu eforturile colegilor tribuni în a incita mulţimea, alăturându-se lor. Cei trei nu se adresară mulţimii cu discursuri formale, ci alternativ, ba unul, ba altul, de parcă ar fi avut o conversaţie sau o dezbatere între ei, solicitând reacţiile cetăţenilor.

Circumstanţele specifice incidentului de pe Via Appia n-au fost discutate. Începeam să găsesc această sărăcie a detaliilor enervantă, dar nimeni altcineva din mulţime nu părea să fie deranjat, nici măcar să ia seama la asta. Că Milo şi oamenii lui îl asasinaseră pe Clodius cu sânge rece era ceva asumat de toată lumea. Ideea era ce se putea face în această privinţă. Cel mai important lucru, erau de acord toţi vorbitorii, ar fi fost organizarea urgentă a alegerilor. După ce Hypsaeus şi Scipio vor fi fost aleşi, Milo putea fi pedepsit în conformitate.

— Dar ce ziceţi de zvonurile că Milo strânge o armată? strigă cineva din mulţime.

— Dacă urmăreşte insurecţia, spuse Sallust, atunci e şi mai important să alegem consulii fără întârziere, pentru a ne putea organiza forţele întru apărarea oraşului.

— Dar ce facem cu aliaţii lui Milo dinăuntrul oraşului? strigă un altul. Se spune că au depozite

cu tot felul de arme. Ar putea să ne taie gâtlejurile în timp ce dormim. Ne-ar putea da foc caselor…

— Ha! Voi, incendiatorii clodieni, n-ar trebui să vorbiţi despre incendii! replică altul. Se auziră vorbe aspre. Avu loc o încăierare. Deşi eram destul de departe, gărzile lui Eco luară aminte, strângând cercul din jurul nostru. Vorbitorii de pe platformă ignorară întreruperea.

— Adevărul e, spuse Sallust, că Milo se află acum în Roma.

Ştirea provocă un murmur al mulţimii.

Un bărbat din spatele meu, îndeajuns de aproape încât să-i simt mirosul de usturoi din răsuflare, îşi duse mâinile în jurul gurii.

— Porcul neruşinat s-a întors la Roma chiar în ziua în care l-a ucis pe Clodius! urlă el. Milo trebuie să fi fost în casa lui când am trecut pe-acolo în noaptea aceea cu torţele noastre. O ştiu foarte bine, am încasat o săgeată în umăr. Iar omul îşi descheie toga la gât ca să-şi expună bandajul.

— Brav cetăţean! strigă Sallust.

Ridică braţul în semn de salut, ceea ce provocă o rundă de aplauze, cu doar câteva huiduieli. Continuă:

— Indiferent unde ar fi fost Milo în ultimele zile, noi ştim că ieri era în oraş, pentru că a ieşit din bârlog să-l viziteze pe Pompei Magnus la vila lui de pe Colina Pincianã.

Asta provocă un alt murmur al mulţimii. În cursa pentru consul, Pompei îşi dăduse binecuvântarea lui Hypsaeus, care îi fusese subordonat în Orient. Dar Pompei şi Milo au fost altădată aliaţi, iar Pompei şi Clodius deseori duşmani. Era posibil ca Magnus să fi fost convins să tolereze crima lui Milo şi să-l susţină pe ucigaş? Implicarea lui Pompei ar fi modificat decisiv raportul de forţe, în favoarea sau împotriva lui Milo.

Sallust zâmbi, simţind anxietatea şi incertitudinile mulţimii, sporind suspansul cu

tăcerea lui.

— Veţi fi fericiţi să auziţi, spuse el în final, că Pompei Magnus, spre cinstea sa, a refuzat să-l primească pe ticălos.

Suspansul se întrerupse cu o rundă de aplauze.

— Mai mult decât atât, i-a trimis un mesaj ticălosului, rugându-l politicos să se abţină de la alte vizite, cruţându-l astfel de jena de a fi nevoit să-l refuze. Perfidia lui Milo e atât de profundă încât chiar şi Cel Mare se teme că l-ar putea discredita dacă ar sta prea aproape de el.

Tribunul Plancus făcu un pas înainte. Vorbi ca şi cum s-ar fi angajat într-un dialog cu Sallust, dar cuvintele lui răsunară cum numai cele ale unui orator experimentat puteau suna.

— Îmi imaginez că Milo a fost foarte ofensat de refuzul lui Pompei.

— Şi eu cred că a fost, căzu de acord Sallust. Ştim că Milo e un om care se ofensează uşor. Şi am văzut cât de ucigătoare pot fi supărările lui.

Plancus mimă o expresie de nedumerire. Eram atât de aproape de platformă încât am văzut cât de grosolan îşi juca rolul.

— Ce vrei să spui, Sallust? îţi imaginezi că însuşi Pompei ar putea fi în… pericol?

Sallust se cutremură vizibil la auzul cuvântului, îndeajuns de exagerat pentru a fi remarcat şi de cei din spate.

— Am văzut că monstrul nu se dă înapoi de la nimic pentru a lua frâiele statului. Clodius a căzut deja victimă setei lui de vărsare de sânge. Dacă Pompei stă acum în drumul lui…

Se auziră strigăte din mulţime:

— Nu!

— Niciodată!

— Imposibil!

— Milo n-ar îndrăzni!

— N-ar îndrăzni? întrebă tribunul Pompeius, care rămăsese în spate, făcând un pas înainte.

Ca membru al clanului Pompei, el capta întreaga atenţie a mulţimii.

— Vă voi spune ce gândesc, spuse. Milo a fost cel care a furnizat un cadavru pentru a fi incinerat în Casa Senatului. Şi tot Milo ne va mai furniza un cadavru care să fie îngropat pe Colina Capitolină!

Înţelesul vorbelor lui era clar, pentru că cine, în afară de Pompei, merita un mormânt pe colina celor mai sacre temple ale Romei?

Cei din mulţime ridicară pumnii şi începură să strige, acoperindu-i pe cei de pe platformă, care păreau mulţumiţi să rămână tăcuţi, supunându-se vuietului mulţimii. Plănuia Milo să-l ucidă pe Pompei? Tribunii nu oferiseră nici cea mai mică probă, dar simpla insinuare produsese o frenezie grozavă.

Forumul era asemenea unui bazin uriaş de sunete. Strigătele individuale era ca nişte pietricele care se rostogoleau prin mulţime, răsunând în ecouri din toate colţurile. Toate se contopeau într-un vuiet indistinct, asurzitor, până când cineva din mulţime începu să scandeze. Vocii care scanda i se alăturară alte voci, până când scandarea se ridică deasupra vuietului: Votaţi… acum. *Vot*aţi… acum. Er*a ace*laşi strigăt care se auzise zile la rând în jurul casei interrexului Marcus Lepidus.

Mulţimea începu să se mişte. Cum a început să se mişte, n-am înţeles niciodată. N-am văzut nici un semnal venind de la tribunii de pe platformă. N-am auzit nici un strigăt din mulţime îndemnându-i să se îndrepte spre casa lui Lepidus. Poate dacă aş fi privit de pe acoperişul meu şi nu din îmbulzeală, aş fi observat şi înţeles dinamica mulţimii - sau poate că nu. Se poate înţelege mai uşor comportamentul la unison al unui roi de albine în zbor.

Totuşi, s-a întâmplat, mulţimea a devenit precum o haită, iar haita s-a pus în mişcare ca un singur trup spre Colina Palatină. Eco şi cu mine ne-am deplasat un timp cu ea, incapabili să ne

desprindem, ca purtaţi de un curent pe apă. Am fost împins şi înghiontit şi bruscat spre înainte împotriva voinţei mele. Am scrâşnit din dinţi şi am gemut. Dar aceeaşi experienţă pe care am resimţit-o atât de neplăcut părea să-i învigoreze pe mulţi din jurul meu, care rânjeau şi scoteau chiote surescitate de parcă ar fi băut prea mult vin.

Încet-încet am reuşit să ne tragem spre exterior până când am răzbit pe margine, apucând să ne întoarcem. Chiar şi Eco părea molipsit de surescitare.

— Ce e, papa? spuse el, încercând să-şi recapete răsuflarea. Nu vrei să mărşăluim spre casa interrexului?

— Nu te întrece, Eco. Nu se ştie ce se va întâmpla. Eu merg acasă. Tu ar trebui să faci la fel.

***

Am petrecut după-amiaza aceea pe acoperiş, căutând cu teamă din priviri semne de foc sau fum. Dar am auzit larma unui fel de lupte din direcţia casei lui Lepidus.

Un vânt rece începu să sufle dinspre nord, urmat de nişte nori negri. Când primele picături reci de ploaie au prins să-mi umezească faţa, Bethesda apăru în grădină.

— Coboară de-acolo, mi-a comandat ea, ţinându-şi mâinile pe coapse.

M-am supus. Dar la jumătate în jos pe scară am încremenit, aşa cum s-a întâmplat cu totul în jurul meu. Lumina fulgerului despică cerul. Jupiter a clipit, cum spun augurii. Pala orbitoare de lumină alb-sidefie fu urmată de o plesnitură a tunetului atât de asurzitoare, încât pământul însuşi păru să tresară. Ploaia se revărsă asupra grădinii. M-am grăbit pe scară, tremurând, apoi i-am spus lui Belbo să aprindă alămarul în birou.

De-abia dacă am apucat să-mi încălzesc mâinile deasupra flăcărilor, când Belbo se întoarse, anunţând un vizitator. Acelaşi de dinainte, spuse el. Omul lui Cicero.

— Tiro?

Belbo încuviinţă.

— Atunci pofteşte-l înăuntru.

— Şi gărzile lui?

— Pot aştepta în ploaie.

Un moment mai târziu Tiro intră în cameră, dându-şi pe spate gluga. Mantia lui groasă de lână era udă. Îşi acoperi gura şi tuşi.

— Cicero n-ar fi trebuit să te trimită afară pe ploaie. Ar trebui să ţină cont de sănătatea ta.

— Nu sunt decât câţiva paşi. În plus, crede că mă simpatizezi.

— Şi că n-aş veni dacă ar trimite pe altcineva să mă aducă?

Tiro zâmbi.

— Atunci vii?

— N-ar trebui să avem mai întâi o scurtă conversaţie politicoasă despre vreme?

— Tunete şi fulgere, spuse Tiro, ridicându-şi ochii spre cer. Semne şi prevestiri.

— Crezi în aşa ceva?

— Nu crede toată lumea?

— Nu fi ipocrit. Tiro. Nu ţi se potriveşte. Doar pentru că stăpânul tău – fostul tău stăpân, vreau să zic – pretinde că agreează acest gen de superstiţii de dragul politicii…

— Chiar îl deteşti, nu-i aşa?

Am oftat.

— Nu mai mult sau mai puţin decât pe restul celor de teapa lui, cred.

— Teapa lui?

— Politicienii.

— Nu, cred că îl deteşti mai mult decât pe ceilalţi. Pentru că odată, demult, credeai că e cumva diferit de ceilalţi, apoi te-a dezamăgit.

— Poate.

— În timp ce nu te-aştepţi decât la ce e mai rău din partea celorlalţi, aşa că ei nu te-au dezamăgit niciodată.

Am dat din umeri.

— Dar nu sunt de fapt aşteptările tale cele care te-au dezamăgit, Gordianus? Crezi că un om poate traversa o stradă noroioasă fără să se murdărească pe picioare? Cicero nu poate păşi pe aer. Nimeni nu poate.

— Cicero nu traversează doar o stradă noroioasă, Tiro. Se lasă pe vine şi aruncă cu noroi în oricine îi stă în cale. Întinde piciorul şi pune piedică oamenilor – şi bate din palme când aceştia cad cu faţa în noroi! Apoi îşi spală mâinile la cea mai apropiată fântână, pretinzând fără jenă că n-au fost niciodată murdare.

Tiro îmi zâmbi anevoie.

— Cicero *poate* fi un pic superior…

— Mai degrabă încrezut.

— Da. Ei bine, am încercat să atenuez aspectele astea din discursurile lui. Dar e ceva ciudat. Oamenii spun că modestia e o virtute, însă îl respectă pe cel care se preamăreşte de unul singur. Ei cred că dacă e vanitos, trebuie să aibă un temei. Şi când un astfel de individ strălucit începe să arunce cu noroi, sunt atenţi. Îşi închipuie că are un temei şi pentru asta.

— Nu trebuie să mă convingi că Cicero ştie cum să manipuleze o audienţă.

— Gordianus, astea sunt mai degrabă chestiuni de stil, nu de substanţă. Anumite lucruri în privinţa lui te afectează negativ. Nu crezi că şi pe mine mă oboseşte uneori stilul lui, petrecând atâtea ore din zi în compania lui? Mă poate înnebuni! Şi cu toate astea, n-am întâlnit un om mai admirabil şi mai onorabil în toată viaţa mea. În esenţă, tu şi Cicero sunteţi în aceeaşi tabără…

— Tiro, nu trebuie să mă convingi ca să vin cu tine. N-am făcut decât s-aştept o pauză în conversaţia noastră ca să-l trimit pe Belbo după mantia mea. Dar iată-l, anticipându-mi dorinţa. Belbo îmi puse mantia pe umeri. Am strâns-o în jurul meu. Vremea s-a răcit.

— Totuşi, să sperăm că ploile vor dura, spuse Tiro. E mai greu să faci foc. Şi nu lasă flăcările să se răspândească. Iată, am vorbit şi despre vreme. Mergem?

***

L-am găsit pe Cicero în birou, într-o conversaţie profundă cu Marcus Caelius.

Cicero ridică privirea şi mă văzu cercetând camera.

— Milo nu e aici, spuse el. S-a întors la casa lui. Demonstraţie de încredere de sine. În definitiv, de ce trebuie să-i fie teamă lui Milo în propria casă, când oamenii Romei îl iubesc atât de mult?

— Îl iubesc?

— Cum ar putea să nu-l iubească după favorul pe care li l-a făcut, scutind lumea de ticălosul acela dezgustător? L-a stâmpărat pe tiran cu hamuri de-oţel…

— „Şi l-a ucis cu mâinile goale", am zis eu, completând citatul din Ennius. Ei bine, chiar a făcut-o?

— Făcut ce?

— L-a ucis Milo pe Clodius cu mâinile goale?

Mi-am amintit urmele pe care le văzusem pe gâtul lui Clodius. Ceva se strânsese în jurul gâtului său înainte de a muri, fie să-l reţină, fie să-l sufoce, fie să-l târască.

Cicero ridică din umeri.

— N-am fost acolo să văd. Dar imaginea îmi place. Asemenea tizului său, vestitul luptător din Croton, Milo e un individ puternic. Presupun că ar *putea* strangula un om, omorându-l. Tu ce crezi, Caelius?

Caelius arăta gânditor.

— Strangulare? I-ar putea face pe oameni să uite de sânge… să nu se mai gândească la rănile acelea căscate. Ideea de a-l strangula pe Clodius – îmi place. E mai curată, mai puţin sângeroasă. Gândul la cuţite îi face pe unii să scrâşnească din dinţi. Strangularea e mai bărbătească, mai eroică.

Îţi sugerează putinţa de a omorî un animal cu mâinile goale. Îl identifică pe Clodius cu o fiară sălbatică. Cel mai bine e să evităm detaliile sângeroase, dar dacă trebuie *să* discutăm despre unde şi cum s-a comis crima…

— N-am venit aici să ascult doi oratori pasându-şi idei unul altuia, am spus eu.

Caelius zâmbi şi răspunse la rândul lui:

— Dar cum altfel putem vedea care dintre ele plutesc în aer şi care cad ca pietrele?

— Puteţi s-o faceţi după ce plec.

Pe faţa lui Tiro crescu o expresie de dezaprobare a impoliteţii mele.

— De ce ai *acceptat* să vii, Gordianus? întrebă Cicero. Credeam că Tiro te-a convertit cu elocvenţa lui.

— Să mă convertească? Eu credeam că ai spus că suntem deja în aceeaşi tabără, Cicero.

— Suntem. Dar încă nu-ţi dai seama. Îşi împreună mâinile după ceafă şi zâmbi.

— Nu fi atât de încrezut, Cicero. M-ai rugat să vin. Iată-mă. De ce-am venit? M-am dus la alămar şi mi-am răsfirat degetele deasupra flăcărilor. Pentru că e o noapte geroasă în Roma şi e întunecat afară. Ca oricine altcineva, vreau căldură şi lumină. În special lumină. Motivele venirii mele sunt cu totul egoiste. Vreau mai multă lumină pe calea dinaintea mea, orice licărire care să-mi indice drumul. Cunoaşterea e un foc. Arde puternic în casa asta. Dar acum pare să scoată mai mult fum decât lumină.

Cicero dădu din umeri cât se poate de firesc.

— Ei bine, atunci poate că poţi mă iluminezi *tu* pe *mine,* Gordianus.

— Poate.

— Cred că ai fost astăzi în Forum pentru contio.

— Da. De unde ştii?

Dădu din mână în glumă.

— Oamenii văd, aud.

— Cum?

— Au ochi şi urechi.

— Spioni, vrei să spui.

Dădu din umeri.

— Hai să spunem că foarte puţine lucruri se întâmplă aici pe colină care să-mi scape. Dar sunt locuri unde ochii şi urechile mele nu pot ajunge. În orice caz, nu în siguranţă. Sau fără să fie observate.

— Cum ar fi un contio ţinut de trei tribuni radicali pentru a stârni mulţimea?

— Trei?

— Pompeius, Plancus, Sallust.

— Şi Sallust? Credeam că şi-ar fi revenit până acum. Cicero îşi bătu bărbia cu vârful degetelor.

— Nu e un semn bun, spuse Caelius. Sallust e cel prudent. Dacă el s-a hotărât să îndemne la rebeliune, ca ceilalţi…

— N-au provocat o rebeliune, am spus eu. S-a încheiat cu un marş spre casa lui Lepidus.

— Un marş? spuse Cicero. Poate a început aşa, dar când au ajuns acolo s-a dovedit un asalt în toată regula! Se ridică în picioare şi începu să păşească prin cameră. Dintr-o dată arăta epuizat. N-ai fost de faţă la asalt, Gordianus?

— Sigur că nu. M-am dus acasă şi-am încuiat uşile.

— Atunci o să-ţi spun eu ce s-a întâmplat. Mulţimea a mărşăluit pe Colina Palatină, alăturându-se celor de pe baricade, apoi s-au repezit cu toţii spre casa lui Lepidus, rupând uşa. S-au folosit de pietrele de pavaj scoase din drum. Au rupt lacătul şi au zdrobit zăvorul. Notează asta, Gordianus, data viitoare când îţi zăvorăşti uşa în timpul nopţii şi te duci la culcare gândindu-te că eşti în siguranţă: nici o casă nu e în siguranţă dacă există o gloată hotărâtă să intre înăuntru. Au întors casa pe dos. Au răsturnat busturile strămoşilor lui Lepidus, au spart mobila, au distrus războaiele ceremoniale din hol – iată cum sunt răsplătite femeile patriciene pentru că au ţesut motive solide

pentru viitorul Romei. Sărmanele fiinţe au luat-o la fugă ţipând de frică. Probabil gloata intenţiona să-l înhaţe pe Lepidus, forţându-l să organizeze un fel de alegeri trucate chiar acolo. Nu există prea multe îndoieli asupra candidaţilor pe care i-ar fi ales, nu? Hypsaeus şi Scipio, vechii aliaţi ai lui Clodius. Ca şi cum acest gen de aranjamente ar putea avea vreo autoritate. Zeii să ajute Roma când va veni ziua în care cei puşi în fruntea statului vor fi aleşi de capriciile unei gloate turbate! Din fericire, Milo era pregătit. Cicero îşi bătu tâmpla cu vârfurile degetelor. Întotdeauna gândeşte, întotdeauna vigilent! Milo se aştepta să se întâmple una ca asta în ultima zi a interimatului lui Lepidus, de aceea şi-a organizat oamenii pe o stradă vecină, bine camuflaţi. Când a început atacul casei, aceştia au contraatacat din spate. A avut loc o luptă serioasă şi destulă vărsare de sânge. Dar gloata clodiană s-a risipit rapid după aceea, luând-o la sănătoasa. Sunt genul de indivizi fără sorţi de izbândă într-o luptă corp la corp. Oamenii lui Milo l-au găsit pe Lepidus încuiat într-o cameră de la etaj, împreună cu soţia şi fiicele sale, toţi gata să-şi taie venele. Îţi poţi imagina, un interrex al Romei era pe punctul de a se sinucide decât să se lase sfâşiat de o adunătură de sclavi şi oameni liberi, iar femeile gata să moară decât să fie violate de aceşti oameni. Îţi spun eu, chiar şi în cele mai întunecate zile ale războiului civil n-a existat o asemenea ruşine asupra republicii! Şi încă o dată, Milo e cel care i-a venit în ajutor. Dar ce şanse sunt ca viziunea şi vigilenţa lui Milo să fie recunoscute, ca să nu mai spunem răsplătite, aşa cum ar trebui? Dacă vreun om a meritat vreodată să devină consul…

Cicero părea să vorbească din inimă, sincer indignat de atacul asupra lui Lepidus, sincer impresionat de zelul patriotic al prietenului său. Dar, desigur, mi-am reamintit eu, era în natura profesiunii lui să poată vorbi fără artificii aparente,

să aibă un ton venit din inimă şi să stârnească emoţii în cei care îl ascultau împotriva voinţei lor.

Mi-am dres glasul.

— E adevărat ce se spune despre Milo şi Pompei?

Cicero se încruntă, arătând derutat din cauza schimbării bruşte a subiectului. Iar Caelius ridică o sprânceană curioasă.

— A devenit şi Pompei o ameninţare la adresa statului? am întrebat eu. De aceea plănuieşte Milo să se debaraseze de el, aşa cum s-a debarasat de Clodius – pentru binele Romei? Intenţionează să-l stranguleze pe general, cu mâinile goale? Nu-i de mirare că Pompei nu-i permite accesul în vila sa.

Încruntarea lui Cicero se adânci.

— Asta s-a spus astăzi la contio?

Am dat din cap.

— Asta a incitat serios mulţimea. Au spus că Milo l-ar fi vizitat pe Pompei, iar Pompei a refuzat să-l vadă. S-a insinuat că Pompei se teme pentru viaţa lui, pe bună dreptate.

— Poftim?

Cicero era şocat, sau pretindea că e.

— Îl citez pe tribunul Pompeius: „Milo a fost cel care a furnizat trupul pentru a fi incinerat în Casa Senatului şi tot Milo va fi acela care va furniza un cadavru pentru a fi îngropat pe Colina Capitolină”.

— Absurd!

Nu părea să fie nimic teatral sau premeditat în modul în care Cicero strigă acel cuvânt.

— Instigatorii gloatei sunt în stare să spună orice, iar idioţii vor crede! Audienţa de la contio, Gordianus – ţi s-a părut că era formată din susţinători aleşi pe sprânceană, saturată cu simpatizanţii lui Clodius?

— Nu în mod special. S-au auzit şi voci dizidente în mulţime. Era un grup amestecat. Foarte multă lume era interesată să audă ce aveau de spus tribunii. Am fost acolo şi eu.

— Şi cu toate astea mulţimea s-a lăsat convinsă de prostiile astea?

— Mai mult decât convinsă, Cicero, din ceea ce mi-ai povestit despre atacul asupra casei lui Lepidus. E complet fals atunci, ceea ce spuneau despre Milo şi Pompei?

— Fireşte!

— Da, ei bine, nu *complet* fals, spuse Marcus Caelius, ridicând o sprânceană în direcţia mea, apoi aruncându-i mentorului agitat o privire imperturbabilă, ca de pisică. Ei bine, Cicero, Gordianus a fost sincer cu noi. Merită să-i răspundem la fel. Adevărul e că Milo a încercat să-i facă o vizită lui Pompei, iar Pompei l-a refuzat. A fost un calcul greşit din partea lui Milo, dacă mă întrebi pe mine. Se simţea obligat să primească binecuvântarea Celui Mare. Ar fi trebuit să ştie că nu era cazul. Dar Milo al nostru e un om simplu; simplu în sensul de virtuos, aşa cum se spune despre strămoşii noştri. După ce i-a făcut atâtea favoruri lui Pompei în trecut, Milo credea că Cel Mare se va simţi obligat să-i răsplătească acele favoruri acum, când Milo era la ananghie. Gândeşte-te bine! Aşa ştiau tribunii poporului de refuz?

Am încuviinţat.

— Cum s-a exprimat Sallust?, Pompei i-a trimis în schimb ticălosului mesajul prin care îl ruga să se abţină de la alte vizite, aşa încât să-l scutească pe Pompei de ruşinea de a-l refuza din nou.

— Întotdeauna ai avut o memorie excelentă a cuvintelor, zise Cicero calm.

— Într-adevăr, spuse Caelius, ai putea face inutilă scrierea prescurtată inventată de Tiro! apoi se întoarse spre Cicero. Dar cum a aflat Sallust, împreună cu ceilalţi, de mesajul lui Pompei? A fost trimis în secret acasă la Milo, nu direct lui.

— Poate Pompei n-a fost atât de discret cum ne-a lăsat să credem, spuse Cicero. Era foarte simplu ca ştirea să circule din şoaptă-n şoaptă până când

auzeau şi tribunii de ea. Pompei e la fel ca ceilalţi în acest moment, testează apele.

Caelius se întoarse spre mine.

— Şi ce-au spus Sallust şi ceilalţi tribuni despre schimburile ulterioare de mesaje dintre Pompei şi Milo?

Am clătinat din cap.

— N-au menţionat decât vizita şi refuzul lui Pompei.

— Ei bine, poate că Pompei e discret, la urma urmelor, spuse Caelius. Vezi, Gordianus, Milo a fost foarte tulburat când Pompei i-a refuzat vizita. Când a primit mesajul lui Pompei, în care i se refuza orice altă vizită, Milo i-a trimis ca răspuns un mesaj prin care îi cerea să reconsidere decizia şi se oferea…

— Caelius! spuse Cicero.

— Dar ar trebui să-i spunem totul lui Gordianus, insistă Caelius. Aşa deci: Milo s-a oferit să renunţe la candidatura de consul, dacă Pompei i-o cerea., Un cuvânt de la tine, Pompei Magnus, şi pentru binele Romei voi renunţa la orice ambiţii de a o servi. Bineînţeles că spera la o încurajare cifrată – „Nu, nu, dragă prietene, politica mă împiedică să-ţi accept vizita, dar bineînţeles că *trebuie* să candidezi!” însă n-a primit acest răspuns.

— Ce-a spus Pompei?

— Se pare că Cel Mare este mult deasupra acestor înfruntări pentru a fi deranjat de ambiţiile mărunte ale lui Milo. I-a trimis înapoi un răspuns scurt: „Nu sunt în măsură să spun cine trebuie şi cine nu trebuie să candideze. Nici nu visez să-mi impun vreodată opinia mea romanilor, care sunt capabili să-şi facă o părere proprie fără sfatul meu”. Rece, rece! Precum ploaia care cade acum.

Cicero scutură din cap.

— Nu erau nişte favoruri minore sacrificiile făcute de Milo pentru Pompei de-a lungul anilor. Dar acum, când Milo e la ananghie, iar Clodius nu

mai e un pericol. Pompei n-ajunge să rupă legăturile cu Milo îndeajuns de rapid!

— Pompei mai poate reveni asupra deciziei dacă reuşim să-l facem să înţeleagă că e în interesul lui, spuse Caelius.

— Nu putem conta pe asta, spuse Cicero. Milo va trebui să acţioneze fără sprijinul lui Pompei.

Caelius dădu din cap.

— Sunt de acord. În seara asta se va afla totul despre salvarea lui Lepidus. Asta va conta în favoarea lui Milo; Milo e pentru ordine şi tradiţie, împotriva gloatei fără de lege. Şi n-ar trebui să subapreciem resentimentul oamenilor decenţi resimţit faţă de clodieni pentru că au dat foc Casei Senatului. Cred că mâine vom putea conta pe o mulţime favorabilă nouă.

— Mâine? am întrebat eu.

Caelius zâmbi.

— Un alt contio, de data asta cerut de mine. Să nu lipseşti, Gordianus. Vom lupta foc cu foc.

— N-o spui literal, sper.

Caelius râse.

Capitolul opt

Eco a venit să mă vadă a doua zi dis-de-dimineaţă, încărcat de ştiri.

— Papa, ai auzit ce s-a întâmplat ieri acasă la Lepidus, după contio?

— Da.

— O bătălie serioasă, după câte se pare. Sânge peste tot în casa lui Lepidus, se spune. Busturile ancestrale nu se mai pot repara. Urzeala pentru războaiele ceremoniale e îngrozitor de încâlcită. Dar acum va fi cunoscut întotdeauna ca interrexul care a rezistat mulţimii dezlănţuite– a avut parte de cinci zile de faimă eternă!

— Am avut noi mare noroc că violenţa n-a izbucnit în Forum, când încă mai eram în mijlocul oamenilor. Dacă ar fi intervenit acolo mica armată a lui Milo, în loc să aştepte pentru ambuscada de la casa lui Lepidus? Sunt om bătrân, Eco, nu pot alerga cu gloata.

— Nimeni nu te-a forţat să mergi la contio, papa.

Am gemut.

— N-ai încredere în noile mele gărzi? Presupun că noul interrex va fi ales astăzi de comitetul senatorial.

— Aşa se vorbeşte. Nimeni nu ştie unde se întâlnesc – probabil în afara oraşului. Au ţinut locul secret, de teama unei alte blocade sau încăierări. Noul interrex va avea autoritatea de a organiza alegeri, dar cu o situaţie atât de instabilă e puţin probabil să vedem consuli noi în următoarele cinci zile. Ah, şi vorbind de instabilitate, un alt contio va avea loc astă seară, acesta…

— La iniţiativa nu atât de radicalului tribun Marcus Caelius.

— Da, iar lumea spune că…

— Însuşi Milo va lua cuvântul.

Eco mă privi dubios.

— Papa, eşti teribil de bine informat pentru cineva care nu pune piciorul în Forum, decât atunci când te târăsc eu acolo. Ceva îmi spune că ai avut un nou contact cu Cicero. Povesteşte-mi totul.

I-am împărtăşit detaliile vizitei mele acasă la Cicero cu o zi mai devreme.

Eco trase propriile lui concluzii.

— Pompei se poartă ca un ticălos, nu-i aşa?

— Oh, nu sunt sigur.

— Ce atacator pe la spate! Milo i-a fost ani de zile aliat, iar acum…

— Ah, dar lucrurile mici, cum ar fi un asasinat, pot distruge şi cele mai sincere relaţii. Dacă Milo l-a ucis într-adevăr pe Clodius, cât de mult se extind obligaţiile prieteneşti ale lui Pompei?

Eco arăta uimit.

— De ce zici, dacă?

— Cum adică?

— Ai spus*, „Dacă* Milo l-a ucis pe Clodius”.

— Oh, se pare c-am spus-o…

— Ei bine, nu văd de ce îl aperi pe Pompei. Acest, mic lucru – asasinatul – pare să fi sporit sprijinul lui Cicero pentru Milo.

— Da, nu poţi blama loialitatea lui Cicero.

— Poate pentru că seamănă amândoi atât de mult.

— Cicero şi Milo? M-am gândit la Cicero – anemic în tinereţe, dispeptic la vârsta a doua, viclean, calculat, un model de bun gust şi rafinament – apoi la Milo, care părea exact opusul, cu fizicul lui robust, agresiv, cu stilul lui înşelător şi personalitatea colţuroasă pe care nici o sumă de bani sau de educaţie nu o cizelaseră. Seamănă în ce fel, Eco?

— Ei bine, nu sunt cele mai strălucitoare stele de Oameni Noi, nu-i aşa, nu sunt cele mai strălucitoare stele de pe firmament? Sau ar putea fi dacă Milo ar reuşi să se aleagă consul.

Eco avea dreptate. Cicero fusese primul din familia sa care ajunsese magistrat. Se născuse cu bani şi mijloace, e adevărat, dar niciunul dintre strămoşii lui nu deţinuseră un oficiu atât de înalt. Odată cu alegerea lui ca chestor la vârsta de treizeci de ani devenise, după cum se spunea, un Om Nou pe holurile puterii. Ca regulă a consulatului, acesta e deţinut numai de un candidat provenind dintr-o familie consulară, adică de bărbaţi ai căror strămoşi deţinuseră înainte poziţia de consul. Aşa se face că marea nobilime, prin intermediul diverselor scheme şi blocaje, îşi perpetuează statutul şi îi exclude pe nou veniţi. Dar în pofida tuturor probabilităţilor, Cicero ajunsese consul, fiind primul Om Nou al generaţiei sale care reuşea una ca asta.

— Şi Milo era un Om Nou. Dacă devenea consul ar fi fost numai al doilea consul, după Cicero, care ar fi reuşit aşa ceva.

— Înţeleg ce vrei să spui, Eco. Presupun că ei se consideră singurii membri al unui club exclusivist. Şi-au depăşit condiţia…

— Aşa încât ne pot privi de sus pe cei ca mine şi ca tine, de la o înălţime confortabilă.

— Dar continuă să fie outsideri şi interlopi pentru vechile familii aristocratice născute cu privilegii şi mari pretenţii.

— Ca duşmanul lor comun, Clodius.

— Sau Pompei, am remarcat eu. Sau Caesar.

— Deci e foarte bine că sunt atât de diferiţi ca aparenţă, spuse Eco. Se completează atât de bine cu alter-egoul celuilalt.

— Alter-egourile lui Cicero şi Milo? Ei bine, Cicero în mod cert pare hotărât să-l susţină pe Milo, indiferent ce-ar fi făcut, dacă mulţimea îl place sau nu. Sau dacă Pompei îl place sau nu.

— Dar cu ce şanse? întrebă Eco.

***

Pentru decizia mea de a participa la acel contio organizat de Caelius nu pot da vina pe nimeni

decât pe mine.

Evenimentul a atras o mulţime considerabilă – chiar mai mare decât cea care participase la cel organizat de tribunii radicali cu o zi mai devreme. Ştirile încăierării de la casa lui Lepidus îi neliniştiseră şi mai mult pe oameni. Aşa cum am mai spus, în timpuri grele romanii se adună instinctiv în număr mare pentru a asculta cuvântări.

Cum gărzile lui Eco au degajat drumul în faţa noastră, am reuşit să găsim un loc bun în faţa platformei vorbitorilor, în ciuda îmbulzelii. Am remarcat prezenţa unui număr de indivizi avuţi şi scorţoşi, însoţiţi de un anturaj numeros, cu gărzi de corp şi servitori, în togi imaculate ţesute dintr-o lână de o calitate superioară. Eco îmi indică un asemenea specimen din apropiere.

— Om de afaceri, spuse el.

— Bancher, am punctat eu, de dragul discuţiei.

— Pro-Milo?

— Anti-Clodius, mai degrabă. Şi probabil mai indignat de arderea bazilicii Porcia decât a Casei Senatului.

Eco încuviinţă.

— Probabil impresionat că oamenii lui Milo l-au salvat pe Marcus Lepidus.

— Probabil speră că cineva va face acelaşi lucru pentru el dacă o gloată îi va ataca vreodată casa.

— Dar Milo e acel cineva?

— Poate asta vrea să decidă, fiind aici.

Şi mai numeroşi decât bancherii şi negustorii avuţi din mulţime erau cetăţenii mult mai modeşti ca aparenţă, posibil mici patroni de magazine sau meşteşugari sau muncitori liberi. Eco arătă în direcţia unui asemenea om din apropiere, un tip mohorât, însoţit de un singur sclav, purtând o togă cu tivul ros.

— Acela pare a avea mai puţin de pierdut decât amicul bancher.

— Şi mai mult de riscat. Un foc în locuinţa lui îl poate lăsa falit.

— Ei da, dacă e să se întâmple ce e mai rău, n-o să flămânzească. Întotdeauna poate apela la ajutorul în grâne legiferat de Clodius.

Am clătinat din cap.

— Cei ca el vor ca statul să asigure ordinea, mai mult decât un ajutor în grâne. El doreşte stabilitate mai mult decât bancherul.

— Crezi că de-asta e aici? Pentru lege şi ordine?

— De ce nu?

— Hai să aflăm. Eco mă prinse de mână şi amândoi ne strecurarăm prin mulţime, spre consternarea gărzilor noastre, forţate să ne urmeze.

— Cetăţene, spuse Eco, nu te cunosc?

Omul îl măsură pe Eco.

— Nu cred.

— Ba da, sunt aproape sigur că frecventăm aceeaşi tavernă. Ştii, locul acela…

— Cei Trei Delfini?

— Asta el Da, sunt sigur că am vorbit înainte.

— Poate. Faţa omului se mai lumină un pic.

— Oh, nu-ţi aminteşti cum ne-am amuzat – ştii, pe seama tipului caraghios care lucrează acolo…

— Gaius? Da, e cam ciudat. Omul râse.

— Şi bineînţeles… Eco gesticulă cu mâinile ca să indice un piept mare.

Omul rânji într-o parte, încuviinţând.

— Ah, fata bătrânului, care susţine că încă mai e fecioară. Ha!

Eco mă lovi încet cu piciorul, ca şi cum ar fi spus: *Peştele a muşcat.* A câştiga încrederea unui străin e unul dintre trucurile pe care le-a învăţat de la mine şi lui îi place să o demonstreze în faţa maestrului. L-am văzut aruncând o privire scurtă mâinilor omului, evaluându-i degetele şi petele roşii de sub unghii.

— Lucrezi tot ca vopsitor de pânză?

— Ce altceva? Spălat şi vopsit, spălat şi vopsit. Pe strada Vopsitorilor. În fiecare zi, de peste

douăzeci de ani.

— Serios? Eco îşi reduse vocea la un ton confidenţial. Ia spune, cât de mult ţi-au dat?

— Ce?

— Azi dimineaţă. Ştii ce vreau să zic. Cât ţi-au dat oamenii lui Milo?

Vopsitorul îşi ridică ochii spre Eco, apoi mă privi circumspect.

— E în regulă, spuse Eco. Omul e cu mine. E un mut inofensiv.

Am lovit discret glezna lui Eco. Era o glumă de-a noastră – data trecută Eco fusese mutul, nu eu. Acum mă prevenise abil, să nu rostesc vreun cuvânt.

— Deci cât ţi-au dat? întrebă Eco din nou.

— Ei, nu-mi place niciodată să zic exact cât. Dar destul. Omul îşi bătu săculeţul ascuns în togă, producând un clinchet înfundat. Şi o promisiune pentru mult mai mult dacă o să votez pentru el când va veni vremea. Iar tu?

— O sută de sesterți, spuse Eco.

— Ce! O sută! Mi-au dat numai jumătate!

— Ah, dar o sută a fost pentru *amândoi.* Iar Eco mă arătă cu degetul mare.

Omul dădu din cap, calmat de explicaţia lui Eco. Apoi se încruntă.

— Dar dacă prietenul e mut, nu poate ţipa în favoarea lor, nu mi se pare corect să-l plătească la fel de mult…

— Ah, dar fiecare dintre noi are câte doi sclavi cu plămâni puternici, iar tu se pare că ai numai unul. Chiar dacă prietenul e mut, avem cinci voci la numai două alte tale.

— Da, bine, poate…

— Aşadar, cetăţene, ce zici de toate astea? Cu un gest expansiv Eco indică întregul Forum şi prin extensie criza care consuma Roma.

Vopsitorul dădu din umeri.

— Ca de obicei, doar mai rău. Numai că acum au trecut de la asasinarea caracterului cuiva la

asasinări adevărate. Am fi norocoşi dacă s-ar omorî între ei, începând de sus în jos. Să se şteargă de pe faţa pământului! Dar ştii cum e când încep să cadă cei mari – cad pe noi, ăia mici, turtindu-ne.

Eco dădu din cap înţelept.

— Deci nu eşti un susţinător înflăcărat al lui Milo?

— Ha! Omul se strâmbă cu dispreţ. Oh, sigur e mai bun decât alţii, altfel n-ar fi aici. Nu m-ai putea plăti destul ca să vin la un contio ţinut de clodieni. Individul ăla, Clodius, era mai rău decât o bestie în călduri. Să i-o tragă surorii lui! Şi se mai spune că atunci când era băiat s-a vândut bărbaţilor bătrâni şi bogaţi. Ştii cântecul – „Să treacă-n faţă, le-a luat-o în gură, apoi a luat-o şi pe soră-sa la pat". Şi…

— Dar ce zici de alocaţia de grâne?

Brusc, omul se aprinse.

— Doar o altă schemă de-a se face mai puternic! Da, Clodius a instituit ajutorul în grâne, dar pe urmă pe cine a pus să aibă grijă de lista cetăţenilor eligibili? Pe Sextus Cloelius! Exact, omul lui numărul unu, cel care a dat foc Casei Senatului. Mai corupt nici că se poate! Nu-mi pomeni mie de ajutorul în grâne. Totul e o escrocherie!

— Escrocherie? zise Eco.

— Sigur. Trebuie să ştii cum funcţionează.

— Iluminează-mă.

— Bine: Sextus Cloelius îl convinge pe un cetăţean să-şi elibereze jumătate din sclavi. Sclavii devin oameni liberi.

Dar unde să se ducă? Vor lucra pentru vechiul stăpân; vor locui în casa lui. Dar ca oameni liberi pot obţine ajutorul de grâne, iar stăpânul nu mai trebuie să-i hrănească – o face statul! Pentru asta Sextus Cloelius îi înrolează pe noii oameni liberi în haita clodiană, să patruleze străzile în timpul nopţii şi să se prezinte la un contio ca să terorizeze opoziţia. Mai au şi drept de vot. Ajutorul de grâne!

Clodius a inventat trucul ăsta ca pe-o favoare pentru oamenii de rând ai Romei, cei ca mine, cum să ne putem hrăni în timpuri grele. Dar de fapt n-a fost decât o schemă prin care să se procopsească cu noi alegători şi membri ai bandelor lui – şi să-i hrănească pe cheltuiala statului! Vreau să-ţi spun că m-am *născut* cetăţean, aşa că sunt furios să văd gloata clodiană formată din foşti sclavi având aceleaşi privilegii ca mine. Ce conspirator a mai fost şi Clodius acesta, până-n ultima clipă – se zice că tocmai punea la cale alte tertipuri prin care să le dea şi mai multă putere sclavilor eliberaţi. Dacă ar fi fost după el, distrugea statul, punându-şi bandele să aibă grijă de toate cele. Atunci ne-am fi procopsit cu Regele Clodius tăind capete în dreapta şi-n stânga şi o groază de foşti sclavi făcându-ne zile fripte. Ne e la toţi mai bine c-a murit, asta-i sigur. Milo a făcut o treabă bună. Nu mă deranjează să strig câteva vorbe în favoarea lui.

— Şi dacă mai pune şi-un clinchet în pungă… zise Eco.

— De ce nu?

— Da, de ce nu? Ei bine, vorbim mai târziu cetăţene. Poate ne vedem pe urmă la Cele Trei Raţe.

— La Trei Delfini? spuse vopsitorul.

— Aşa! Eco zâmbi şi plecă, luându-mă de braţ. Ei bine, am avut dreptate, papa?

— Din contră, Eco, *eu* am avut dreptate. Exact cum am speculat, prietenul nostru vopsitorul a venit aici astăzi ca să sprijine legea şi ordinea.

— Nici vorbă! Papa, omul a fost mituit să se prezinte, probabil la fel ca trei sferturi sau mai mult din mulţimea asta. Ştiam că am văzut câţiva locotenenţi de-ai lui Milo împărţind bani, când treceam mai devreme prin Forum în drum spre tine. Cred că ar trebui să ne simţim jigniţi că nu ne-au oferit şi nouă.

— Cei care împart mita ne cunosc bine, Eco.

— Se pare că da. Adunarea asta îl costă pe Milo o sumă frumuşică.

— Da, dar tot eu am avut dreptate.

— În ce privinţă?

— A scopului pentru care e aici prietenul nostru, vopsitorul. Vrea lege şi ordine.

— Şi o mită, spuse Eco.

— *Şi* o mită, am acceptat eu.

***

Caelius şi Milo sosiră curând, înconjuraţi de un mare anturaj. În timp ce îşi croiau drum prin mulţime, lumea îşi lungea gâtul să-l vadă mai bine pe Milo, iar după aceea începură să-l aclame. Bucuria lor părea sinceră, şi de ce nu? Bine sau rău, Milo era omul momentului, iar aceasta era prima lui apariţie în public de la incidentul de pe Via Appia. Toţi ochii erau pe el, toate urechile nerăbdătoare să-l audă vorbind.

Cu sau fără mită, Milo avea mulţi susţinători. Era în campania de alegeri pentru funcţia de consul de foarte multă vreme şi în efortul de a-şi extinde masa de susţinători, pe lângă Oamenii Buni, cheltuise o avere pentru jocuri şi spectacole extravagante. Roma îl iubeşte pe politicianul care ştie să organizeze un spectacol. Unii magistraţi au obligaţia de a organiza spectacole cu ocazia diverselor festivaluri anuale pe socoteala lor ca parte a îndatoririlor oficiale ale anului în curs. Alţii organizează spectacole ca cetăţeni privaţi, sub forma jocurilor funerare. Indiferent de pretext, fiecare politician care accede la rangul de magistrat e obligat să-şi eclipseze rivalii prin producerea celor mai memorabile concursuri şi spectacole de comedie şi de lupte cu gladiatori. Practica aceasta e atât de încetăţenită încât nimeni nu pare să observe că asigurarea acestui gen de distracţii publice foarte scumpe reprezintă în aceeaşi măsură un fel de mită electorală ca cea de a pune monede direct în pungile alegătorilor. În

aceste zile se pare că oamenii şi-au pierdut voinţa de a obiecta chiar şi la o astfel de practică.

Marcus Caelius urcă pe platformă şi ceru să se facă ordine.

Caelius fusese şcolit în oratorie din copilărie, atât de către Cicero, cât şi de către răposatul Marcus Crassus. Era cel mai strălucitor învăţăcel al lor. Învăţase rigorile formale ale construirii unui discurs, ca de altfel şi talentul tehnic de a-şi modula vocea şi de a o transmite la mari distanţe, însă mult mai notabil e că de-a lungul anilor îşi perfecţionase stilul extrem de sarcastic care îşi impunea tonul pentru o întreagă generaţie. Când oratorii mai vârstnici, dorind să obţină noi efecte, imitau stilul lui, rezultatul era întotdeauna evident de strident, ceea ce nu se întâmpla niciodată când o făcea Caelius. Acesta era geniul lui, că era capabil să genereze asupra unei mulţimi acelaşi şarm pe care îl genera într-un cadru restrâns, dar fără fiorul ironic pe care cineva îl percepea în imediata lui apropiere. Era capabil să recurgă la cele mai vicioase insinuări şi înţelesuri duble obscene într-o întâlnire publică fără să pară răzbunător sau vulgar, în schimb, apărea ca natural inteligent, spiritual şi destul de sincer. Ceea ce îi conferea o forţă formidabilă ca orator.

Caelius nu era tocmai în elementul său jucând rolul tribunului instigator al mulţimii adunate la contio. Era mult mai obişnuit cu sălile de tribunal, în special ca procuror, unde putea să-şi reverse stilul acerb asupra unei victime pironite locului în faţa unei audienţe pregătite şi a unor juraţi cultivaţi, educaţi asemenea lui să aprecieze un joc de cuvinte abil, rapid. Totuşi, Caelius începu prin a demonstra siguranţa de sine pentru care era cunoscut şi care nu putea fi imitată.

— Buni cetăţeni ai Romei! Vedeţi lângă mine pe podium un om pe care îl cunoaşteţi cu toţii – Titus Annius Milo. Numele lui a fost pe toate buzele voastre în ultimul timp. V-aţi dus seara la culcare

gândindu-vă la el, întrebându-vă ce fel de om e acest Milo? V-aţi trezit dimineaţa întrebându-vă unde ar putea fi. Şi în fiecare oră din zi aţi cugetat asupra aceleiaşi chestiuni presante care trebuie să vă preocupe şi în acest moment: Când se va sfârşi nebunia asta?

Ei bine, suntem aici să vă oferim unele răspunsuri. Nu mâine, nu în altă parte, ci acum şi aici. Înainte de toate nu vă mai întrebaţi unde ar putea fi Milo – stă chiar aici în faţa voastră, cu capul sus, foarte mândru să se prezinte în inima oraşului pe care îl serveşte de atât de multă vreme şi cu atât de multă credinţă. Poate aţi auzit un zvon ciudat, că Milo ar fi părăsit oraşul şi că nu se va mai întoarce vreodată. Da, îi văd pe unii dintre voi încuviinţând: zvonul vă e cunoscut. Ridicol! Gândiţi-vă la ceea ce iubiţi cel mai mult pe lumea asta. V-aţi lipsi cumva de această iubire sau aţi putea-o abandona pentru un motiv sau altul? Nu! Nici dacă ar trebui să muriţi mai întâi. Chiar dacă – şi aici vorbi mai încet – chiar dacă ar trebui să ucideţi. Atât de mult o iubeşte Milo pe Roma. N-o va trăda niciodată.

Ceea ce ne readuce în faţa primei chestiuni: ce fel de om e Milo, ce fel de caracter are? E ceva ce fiecare dintre voi puteţi decide de unul singur când veţi avea ocazia să-l ascultaţi. Da, însuşi Milo vă va vorbi astăzi. Regulile îi permit să vă vorbească din moment ce Milo reprezintă chiar subiectul acestui contio, iar eu îi cer să vă vorbească, fiindcă sunt tribunul care a cerut organizarea acestui contio. Îi cer să vorbească, spun, pentru că Milo n-a venit aici de bună voie. Oh, nu! A trebuit să-l târăsc aici împotriva voinţei lui. Credeţi că a vrut să-şi părăsească locuinţa unde era în siguranţă, mergând printr-un oraş în care nebunii se revoltă, strigând că vor moartea lui? Milo e exagerat de brav, dar nu e prost. Nu, a venit doar pentru că am insistat eu să vină, numai pentru că eu, tribunul vostru, i-am impus să vină.

Ceea ce ne aduce în faţa celei de-a treia chestiuni, cea care ne apasă ca un pietroi pe toţi şi ne abureşte mintea ca duhoarea emanată de ruinele înnegrite de fum ale Casei Senatului: Când se va sfârşi nebunia asta? Mi-e teamă că nu se va termina până nu vom face ceva în privinţa morţii lui Clodius. Nimic nu se poate întâmpla până când întregul incident va fi clasat, aşa cum umbra lui Clodius însuşi şi-a găsit odihna când prietenii l-au ars ca pe o legătură de surcele în Casa Senatului. Cum şi de ce a murit Clodius şi cine l-a ucis? Prietenii lui Clodius susţin că a fost atacat mişeleşte şi ucis fără noimă. Ei arată cu degetul spre Milo. Spun că e un asasin. Insinuează că vrea să ucidă din nou, iar data viitoare victima lui va fi un om mult mai venerat, mult mai *mare* decât a fost Clodius vreodată.

Atunci haideţi să-l judecăm pe Titus Annius Milo. Da! Chiar aici, chiar acum, haideţi să-l judecăm pentru omor. Nu printr-un proces ca cel al magistraţilor, cu juraţi aleşi din senat şi rangurile suspuse. Voi sunteţi, oamenii şi cetăţenii Romei, cei care aţi suferit cel mai mult din cauza haosului ultimelor zile, prin urmare vă voi prezenta vouă acest caz, oameni buni, şi vă voi cere să judecaţi cu cea mai mare sinceritate. Vedeţi, n-am venit să-l laud pe Milo; am venit să-l judec! Iar dacă veţi decide că e un asasin vicios care plănuieşte alte asasinate, atunci să ne părăsească. Da! Să fie surghiunit, să-l trimitem în exil şi să facem din acel zvon urât o realitate. Să-l gonim atunci pe Milo din inima oraşului pe care-l iubeşte cu sălbăticie!

Se auziră strigăte disparate de protest din mulţime, ca şi cum ideea lui Milo în exil i-ar fi indignat. Am observat că prietenul nostru vopsitorul era printre primii care protestau.

Se alătură un cor tot mai vehement. Cineva făcuse o treabă bună montând mulţimea. Dar am observat şi că cel pe care îl considerasem bancher

striga la unison, gesticulând către cei din anturaj să ridice vocile; în mod sigur un om de statura lui nu fusese cumpărat cu doar cincizeci de galbeni.

Caelius ridică mâinile pentru a cere linişte, afişând o expresie de nedumerire.

— Cetăţeni! Vă rog controlaţi-vă! Îl iubiţi pe Milo tot aşa cum Milo iubeşte Roma; e ceva ce înţeleg. Totuşi, va trebui să dea seama. Trebuie judecat, iar noi trebuie să dăm un verdict cu mintea trează. Fără aclamări şi huiduieli, vă implor. Nu e vorba de campania unui candidat. E vorba de un contio ţinut în vremuri de restrişte, o cercetare solemnă a unei probleme care a paralizat oraşul cu răzmeriţe şi incendii. Ceea ce vom face aici astăzi va fi discutat pe toate cele şapte coline şi dincolo de zidurile oraşului. Cei care nu pot fi astăzi aici vor lua aminte la judecata voastră. Nu uitaţi asta!

Eco îmi şopti în ureche: Altă referinţă la Pompei?

Caelius se dădu la o parte pe podium.

— Milo, vino în faţă!

Mândru şi cu capul sus – aşa îl descrisese Caelius. În mod sigur n-avea expresia cuiva care fuge speriat sau se ascunde vinovat. Înaintă fără ezitare şi cu aerul de aroganţă al celui cu multă încredere de sine. Toga i se potrivea mai bine decât cea pe care o purtase acasă la Cicero, drapată şi adunată în aşa fel încât să ofere cea mai bună impresie asupra fizicului scund şi robust. Falca lui de regulă nerasă, arăta palidă, ceea ce m-a făcut să mă întreb dacă se dăduse cu vreo pomadă.

La un proces adevărat ar fi fost de aşteptat să poarte cea mai jerpelită togă, să se poticnească asemeni unui om în vârstă, cu părul neîngrijit şi barba neglijată; juraţii se aşteaptă ca un acuzat să le exploateze simpatia. În mod limpede Milo nu recursese la nici un astfel de truc. Să te prezinţi la un proces, chiar şi la unul regizat, arătând mai degrabă ca un candidat vanitos decât ca un pârât temător, era un act de pură aroganţă. Ceea ce

mulţimea susţinătoare acceptă cu entuziasm. În ciuda avertismentelor lui Caelius, urale puternice, aparent spontane, izbucniră în acel moment în Forum. Buzele lui Milo tresăriră, iar bărbia lui sări câteva grade mai sus.

Caelius afişă o expresie gravă, ridicându-şi braţele, cerând linişte.

— Cetăţeni, trebuie să vă reamintesc de ce ne aflăm aici? Să continuăm procedura. Acum vrem să auzim o dare de seamă a acţiunilor sale din partea lui Titus Annius Milo.

Caelius se dădu un pas înapoi, cedându-i întregul podium lui Milo. Milo provenea din acea şcoală de oratorie a gesticulării cu braţele, reclamând întreaga scenă, în multe privinţe un stil diametral opus de cel al lui Caelius. Punctul lui forte nu era glumiţa care ulterior în discurs înfloreşte în amuzament, nici mica observaţie aparent neimportantă, dar care ascunde un pumnal ascuţit. Milo reprezenta ceea ce fusese ridiculizat mai demult de către Cicero ca fiind şcoala de oratorie a ciocanului şi jugului. Izbeşte fiecare punct de vedere cu un baros, apoi înhamă metaforele, biciuindu-le până la piaţă.

Dar nu orice vorbitor putea fi Cicero sau Caelius; fiecare orator trebuie să găsească stilul care i se potriveşte, iar francheţea din topor rudă cu aroganţa rece i se potrivea lui Milo. În dimineaţa aceea părea total sincer şi direct, deşi ştiam că fiecare cuvânt şi gest fuseseră atent alese şi repetate în biroul lui Cicero.

— Dragi concetăţeni ai acestui iubit oraş! Prietenul meu Marcus Caelius are dreptate – nebunia care ne ameninţă nu va fi spulberată până când adevăratele circumstanţe ale morţii lui Publius Clodius nu vor fi cunoscute. Nu ştiu ce aţi auzit despre moartea lui – îmi pot imagina zvonurile urâte care au circulat şi acuzele oribile rostite la adresa mea şi a slujitorilor mei loiali care şi-au riscat viaţa ca s-o salveze pe a mea.

Nu sunt genul de om care să ţină o cuvântare frumoasă. Voi fi scurt şi precis. Nu vă pot spune decât ceea ce ştiu.

Acum nouă zile am plecat din Roma într-o scurtă călătorie pe Via Appia. Unii dintre voi poate ştiu că am o mică funcţie locală în oraşul meu natal, Lanuvium. Anul trecut concitadinii mei din Lanuvium m-au ales, dictatorul lor – un vechi obicei de a spune prim-magistrat. Nu e o funcţie foarte dificilă, dar din când în când trebuie să mă reped acolo pentru a mă achita de obligaţii. Şi de data asta era vorba de o asemenea obligaţie. Am fost chemat pentru a numi un preot în fruntea cultului local dedicat lui Juno şi pentru a prezida festivalul de luna viitoare. Patronajul lui Juno în Lanuvium datează din vremuri străvechi, înainte de a fi cucerit de Roma. În mod tradiţional participă şi consulii romani. Aşa că intenţionez să mă întorc luna viitoare la Lanuvium în această calitate – pentru că *vor* avea loc alegeri, iar eu *voi* fi ales consul!

Se auzi o explozie de urale. Milo aşteptă ca lumea să se calmeze şi continuă.

— În dimineaţa aceea am participat la întrunirea regulată a Senatului, care s-a încheiat în cea de-a patra oră a zilei. După care am plecat acasă ca să-mi iau straiele de călătorie. Soţia mea urma să vină cu mine. Aş fi preferat să plec numaidecât – drumul până la Lanuvium e de aproximativ optsprezece mile, o călătorie uşoară dacă nu pleci prea târziu. Dar cu toate pregătirile ei de ultim moment – nu e întotdeauna aşa cu soţiile? — n-am plecat din Roma decât după-amiaza târziu. Pentru confortul ei am mers într-o caleaşcă deschisă, înfofoliţi în mantii groase. Aş fi preferat să călătoresc mai simplu, dar ea a insistat să fie însoţită de servitorii şi servitoarele ei, aşa că aveam un echipaj destul de numeros.

După cum ştiţi Via Appia merge spre sud, ca o săgeată, un drum drept şi plat ca o masă. Numai

când ajungi în vecinătatea muntelui Alba drumul are câteva curbe şi începe să urce puţin. Există unele case superbe în zona aceea. Pompei are o vilă în pădure nu departe de drum. Ca de altfel şi Publius Clodius. Aş vrea să-mi fi amintit asta şi să fiu mai prudent.

Clodius trebuie să fi aflat planul meu de a merge la Lanuvium în ziua aceea – nu era nici un secret. Probabil ştia şi că eram cu soţia şi servitorii ei, împovărat cu o suită deloc războinică. Mi s-a spus acum că doar cu câteva zile înainte Clodius declarase în public că mă va ucide cât de curând., Nu-i puteam lua funcţia de consul lui Milo, dar îi putem lua viaţa! Asta spusese şi avea intenţia de a se ţine de cuvânt într-un loc singuratic de pe Via Appia.

Voi afla mai târziu că înainte cu o zi Clodius plecase din Roma– brusc, pe tăcute. Ca să fie gata pentru mine, aşteptându-mă. Trebuie să fi avut iscoade postate de-a lungul drumului, gonind apoi să-i dea de ştire că vin. A ales un loc unde elevaţia îi conferea avantaje. Iată-mă şi pe mine cu echipajul meu şi toate acele femei şi servitori, iar mai sus Clodius cu trupa lui de asasini versaţi, călare, ascunzându-se în spatele copacilor de pe marginea drumului, aşteptând şi scrutând.

Ambuscada s-a produs la al unsprezecelea ceas al zilei. Soarele începuse deja să alunece dincolo de vârfurile înalte ale copacilor. Apoi a urmat atacul – confuzie, strigăte, sânge. Dacă aş fi fost o pasăre zburând pe deasupra poate aş fi în stare să vă spun exact ce s-a întâmplat. Dar pentru mine, stând în trăsura deschisă, cu soţia mea, totul a început cât ai clipi din ochi. Brusc, ne-am pomenit cu bărbaţi înarmaţi cu săbii blocându-ne drumul. Vizitiul meu a strigat la ei. S-au repezit la el, l-au tras jos şi l-au înjunghiat în faţa ochilor mei! Mi-am aruncat mantia. Am scos sabia şi am sărit din trăsură. Pe Hercule, ţipetele femeii mele încă îmi mai răsună în urechi! Cei care mi-au omorât

vizitiul au venit spre mine, dar indivizii erau nişte laşi în inima lor. Câteva pase cu sabia mea şi-au fugit ca iepurii!

Când Milo mimă acţiunea cu gesturi ample în aer, nu era greu de imaginat de ce-au fugit de el oamenii aceia.

— Apoi mi-am dat seama că tot mai mulţi indivizi atacau echipajul din spatele meu. În toată confuzia asta l-am zărit chiar pe Clodius, călare pe cal. Când s-a rotit a văzut-o pe draga mea Fausta. O auzise strigând. Pe mine nu m-a văzut - trăsura îi bloca unghiul. Dar trebuie să-mi fi văzut mantia boţită, crezând că şi eu eram în trăsură cu Fausta, prăbuşit, mort – pentru că le-a strigat celorlalţi: „L-am dovedit! Milo e mort! În sfârşit, e mort!”

Daţi-mi voie să vă spun, cetăţeni, că este foarte straniu să auzi pe cineva proclamându-ţi moartea cu o voce veselă. Gărzile mele din ariergarda echipajului încercau să răzbească spre trăsură, bătându-se vitejeşte, până când l-au auzit pe Clodius jubilând că aş fi fost mort. Îi poţi blama pentru ceea ce s-a întâmplat după aceea? S-au luptat ca să se apere, da, dar s-au luptat şi pentru că erau furioşi, crezând că stăpânul fusese ucis şi că stăpâna era în mare pericol. În mijlocul încăierării au ajuns în preajma lui Clodius, iar când s-a terminat totul, Clodius era mort. N-am comandat uciderea lui. S-a întâmplat fără ştiinţa mea şi nu în prezenţa mea imediată. E vina sclavilor mei? Nu! Au făcut exact ceea ce fiecare om ar fi vrut ca sclavii lui să facă într-o astfel de situaţie. N-am dreptate?

Se auzi un vuiet de aprobare al mulţimii. Am observat că bancherul era în mod special entuziast.

Milo păru să absoarbă forţe noi din manifestarea mulţimii. Continuă să strige deasupra vuietului. Venele i se îngroşaseră pe gât, iar faţa îi era roşie.

— Dacă ambuscada lui Clodius ar fi reuşit, eu eram astăzi cel mort! Se lovi în mod repetat în piept cu degetul arătător, îndeajuns de tare încât să

se învineţească. Acum Clodius ar fi fost cel spre care ar arăta toată lumea. L-ar acuza cu toţii de crimă, spunând că e o ameninţare pentru… Milo se abţinu. Nu era nimerit să zică Magnus cu voce tare. Dar Clodius a eşuat! Clodius a pierdut! A plătit preţul răutăţii lui. El a fost cauza propriei morţi, iar eu nu-mi voi asuma responsabilitatea pentru asta!

Ceea ce cauză aclamări şi mai sonore. Milo se ridicase pe vârfuri, ţinând pumnii strânşi în dreptul coapselor, strigând pentru a fi auzit. Avea nişte plămâni remarcabil de puternici.

— Nu regret nimic! Nu-mi cer iertare pentru nimic! Şi refuz să rostesc vorbe goale pentru a-i alina văduva sau copiii, în mod cert nu sora cea păcătoasă. Moartea lui este cel mai mare dar pe care zeii l-ar fi putut oferi Romei. Dacă l-aş fi sugrumat cu mâinile mele nu mi-ar fi ruşine s-o mărturisesc! Dacă l-aş fi omorât cu sânge rece, luându-l prin surprindere şi înjunghiindu-l pe la spate, tot aş fi fost mândru de fapta mea!

Caelius se repezi spre el, cu faţa rigidă. M-am aplecat spre Eco.

— Cred că Milo s-a îndepărtat de scenariu.

Caelius ridică mâna stângă cerând linişte. Mâna dreaptă se înfipse în umărul lui Milo. Când Milo încercă să se scuture, Caelius îl strânse mai tare, până când l-am văzut pe Milo strâmbându-se şi aruncându-i celuilalt o privire furioasă.

Mulţimea ignoră apelul la linişte. Începură să scandeze de parcă ar fi fost la un miting electoral. Mai multe scandări începură simultan. Rezultatul era asurzitor. Vopsitorul se alătură celor care intonau un vechi cânt deocheat despre Clodius şi sora lui:

Clodius se juca cu fetiţa
încă de când era băieţaş!
Apoi Clodia făcu din micuţ
jucăria ei de pluş!

Acest vers fu repetat de mai multe ori, punctat de hohote de râs, intonat tot mai tare şi mai tare pentru a face concurenţă altui vers adoptat de bancher şi suita lui:

Ajutor de grâne, ajutor de grâne,
nu-i decât un mare rahat
din fundul lui Clodius!
Bârnă mică, bârnă mare.
Toate-au dispărut
în fundul lui Clodius!

Acolo sus pe podium, Milo izbucni în râs. Faţa lui căpătase o tentă apoplectică de roşu. Râdea atât de tare încât îi dăduseră lacrimile. Îmi apărea ca un om mic care se forţase să menţină oră după oră o poză chinuitoare, întinzându-i fiecare tendon până la agonie, ca apoi subit să nu mai poată păstra poza. Se scutura atât de convulsiv încât nu părea să se mai poată ţină pe picioare.

Caelius renunţă la încercarea de a linişti mulţimea. Avea o expresie amuzant anxioasă, ca şi când şi-ar fi spus: *Asta nu e exact ceea ce intenţionasem, dar cred că nu-i rău…*

M-am întors spre Eco, curios să văd reacţia fiului meu cel neimpresionabil, dar el amuţise, fiind la fel de derutat ca mine. A-i ridiculiza pe morţi înseamnă să-ţi râzi de zei. Era ceva înfricoşător în brusca, neostoita veselie a mulţimii, o senzaţie vertiginoasă de clătinare pe buza prăpastiei.

Scandările stridente continuară, fiind apoi însoţite de un sunet mai degrabă asemănător zbieretelor decât râsului. Un freamăt invizibil, palpabil, trecu prin mulţime, o unduire de nelinişte. Capetele se întoarseră confuze, încercând să localizeze sursa. Zbaterea temătoare fu curând urmată de un val de panică.

Cum descrisese Milo ambuscada de pe Via Appia? *Confuzie, strigăte, sânge - dacă aş fi fost o pasăre zburând pe deasupra poate aş fi în stare să vă spun exact ceea ce s-a întâmplat – dar a început cât ai clipi din ochi…*

Tot aşa a fost şi în Forum în ziua aceea, în momentul în care clodienii au tăbărât cu săbiile lor lucitoare, ca o armată răzbunătoare, asupra adunării convocate de Caelius şi Milo.

Capitolul nouă

N-am fost niciodată militar, dar nu mi-e străină o bătălie. În anul în care Cicero a fost consul eram cu fiul meu Meto când s-a luptat pentru Catilina în bătălia de la Pistoria. Aveam o sabie. Am văzut romani măcelărind romani.

Am văzut bătălii. Ştiu cum arată, cum răsună, cum miros. Ceea ce s-a întâmplat în Forum în ziua aceea n-a fost o bătălie. A fost un masacru.

În timpul masacrului nu e timp să te gândeşti la nimic altceva decât cum să scapi. Numai după aceea am fost în stare să cuget la cele întâmplate.

Unii spun că atacul clodienilor fusese spontan, stârnit de rapoartele a ceea ce Milo şi Clodius perorau la contio. Înfuriaţi de afirmaţiile că cel care pusese la cale ambuscada fusese Clodius, urmaşii lui îndoliaţi au hotărât să le arate celor de la contio ce însemna o ambuscadă adevărată. Alţii au opinat că atacul fusese premeditat, cum fusese şi ambuscada lui Clodius pe Via Appia, iar clodienii nu făcuseră decât să aştepte apariţia lui Milo şi prima adunare a susţinătorilor săi pentru a porni asaltul.

Premeditat sau nu, atacul fusese bine organizat. Clodienii erau înarmaţi până-n dinţi. Nu încercaseră să-şi ascundă armele. Aveau săbii scurte, pumnale şi bâte. Unii aveau şi saci cu pietre. Alţii torţe. Se pare că apăruseră din toate direcţiile ca la un semn. Mulţimea panicată s-a contractat, aşa că la început exista un pericol la fel de mare de a fi trântit la pământ şi călcat în picioare de prieteni ca cel de a fi tăiat sau ciomăgit mortal de duşmani.

Desigur, în pofida legii care interzice armele înăuntrul zidurilor oraşului, mulţi dintre cei aflaţi la contio aveau arme dosite şi sclavi înarmaţi, mulţi dintre ei (în special cei care făceau parte din bandele regulate ale lui Milo) fiind la fel de pricepuţi în luptele de stradă ca urmaşii lui

Clodius, aşa încât încăierarea n-a fost una total unilaterală. Dar clodienii au avut avantajul strategic al surprizei şi cel tactic de a înconjura mulţimea. E posibil să fi avut şi un avantaj considerabil ca număr – e ceea ce aderenţii răniţi şi snopiţi în bătaie au declarat după aceea, dar la ora respectivă mă îndoiesc că îi păsase cuiva să numere participanţii celor două tabere.

Aderenţii lui Milo mai susţineau şi că forţa atacatoare fusese formată în mare parte din sclavi. Locotenenţii lui Clodius, pretindeau ei, comandau acum armate întregi de sclavi şi foşti sclavi, foarte loiali lor mulţumită inovaţiilor radicale ale lui Clodius, cum era ajutorul în grâne. Aceasta reprezenta adevărata crimă care avusese loc în ziua aceea, spuneau oamenii lui Milo: că sclavii şi foştii sclavi bulversaseră o paşnică adunare publică a cetăţenilor interesaţi de treburile statului. Ce se alesese din Republică când o gloată atât de umil născută a ajuns să dicteze viaţa străzii?

Dar aşa cum spuneam, toate aceste considerente au apărut după aceea. La ora respectivă panica era stăpână.

Eco şi cu mine am resimţit pericolul în acelaşi moment, deşi încă nu era nimic vizibil. El mă prinse de braţ, eu pe-al lui. Sclavii lui formau un cordon în jurul nostru, scoţându-şi pumnalele de sub tunici.

Eco îmi spuse la ureche: Orice s-ar întâmpla, papa, stai lângă mine!

Mai uşor de zis decât de făcut, am gândit eu, în timp ce trupurile oamenilor se împingeau unele în altele sau într-o parte şi într-alta, ca zalele unei armuri testate de fierar. Să fii prins într-o asemenea mulţime trebuie să fie un sentiment asemănător cu înecul în ape repezi. O mare de oameni e un lucru solid, răsucitor, care potopeşte împotriva ta, zbătându-se ca şi tine să rămână în viaţă.

Zgomotul deveni asurzitor-înjurături, blesteme, urlete, gemete, tânguiri stridente şi sunete guturale

înfundate. Vopsitorul şi sclavul lui se pomeniră brusc lângă mine. Striga cât îl ţinea gura, fără să se adreseze cuiva: Ştiam că o să se întâmple una ca asta! Ştiam!

Subit se produse o ruptură în mulţimea alăturată, ca o tăietură printr-o bucată de pânză. Clodienii răzbătură prin spărtură. Bărbaţi cu ochii ieşiţi din orbite şi pumnalele ridicate în pumnii lor se repeziră spre mine. Buzele lor erau răsfrânte, dinţii încleştaţi. Mârâiau ca nişte câini.

Sclavii lui Eco păreau să fi dispărut împreună cu Eco. Mulţimea panicată din spatele meu era ca un zid solid; nu mă puteam topi în el cum nu m-aş fi putut topi într-o stâncă. Ăla! strigă un atacator, arătând spre mine cu un cuţit. Pe ticălos! Şi se năpusti asupra mea.

Am rămas pironit locului, rezistând impulsului de a întoarce spatele. Mi-am promis dintotdeauna că nu voi sfârşi ca unul dintre acele cadavre cu răni în spate. Mă uitam fix la faţa omului, încercând să-l privesc în ochi, dar privirea lui sălbatică era fixată asupra unei ţinte dincolo de mine. Trecu rapid pe lângă mine, cuţitul lui şuierând ascuţit la un deget de urechea mea. Cu coada ochiului am văzut pumnalele ridicate unul după altul, sclipind în aer ca gâtlejurile lungi ale unor păsări ridicându-se spre cer.

M-am alăturat mulţimii care fugea, încercând să mă topesc din nou în anonimat, încercând să nu privesc. Dar un impuls mai puternic mă forţă să mă uit înapoi.

Pumnalele se ridicau şi cădeau, se ridicau şi cădeau. Erau întâmpinate de alte pumnale. Jeturi de sânge ţâşneau în sus ca nişte strigăte, îngheţând în aerul rece. În mijlocul fierberii l-am văzut pe omul pe care îl crezusem bancher. El era cel spre care se năpustise clodianul. Cordonul lui de sclavi fusese spart şi decimat. Sclavii care căzuseră apărându-l erau mormane în jurul lui, trupurile lor mânjite de sânge blocându-i picioarele, aşa încât

nu putea fugi. Clodienii îl înconjurară ca vulturii, cuţitele lor ca nişte ciocuri nesătule. L-au înjunghiat de nenumărate ori. Cum se răsucea şi se zbătea, gura căscându-i-se într-un urlet fără sunet, nişte mâini lacome i-au smuls colierul de argint de la gât şi o pungă de monede din togă.

Atacatorii l-au mai încercuit o dată, apoi s-au îndepărtat ca o pală de vânt. Dintr-un miracol bancherul rămăsese vertical. Gura şi ochii erau larg căscaţi, uimiţi, toga acoperită de sânge. Apoi a reapărut unul dintre atacatori şi foarte rapid, ca un sclav căruia îi pasă de bunurile stăpânului, a luat mâna omului şi i-a tras inelul de pe deget.

Hoţul ar fi putut să se mulţumească cu atât, dar dacă tot se întorsese să-şi încheie socotelile, de ce să nu-i aplice şi o ultimă lovitură. Se duse în spatele bancherului stupefiat şi ridică pumnalul sus de tot cu ambele mâini. M-am cutremurat de parcă lovitura ar fi fost îndreptată asupra mea.

Dar n-am văzut-o abătându-se. O mână puternică m-a prins de umăr şi m-a întors. Eram în faţa unui munte de om cu ochi scăpărători şi o bărbie fermă. În partea de jos a privirii m-a străfulgerat o dâră oţelită, trebuia să fie un pumnal.

Mă confruntasem cu perspectiva morţii iminente în mai multe rânduri în cei aproape şaizeci de ani ai mei. Întotdeauna părea să declanşeze acelaşi set de gânduri în mintea mea. *Prostovane,* gândeam întotdeauna – pentru că, aparent, acest gen de situaţii pot fi întotdeauna evitate, într-un fel sau altul, sau cel puţin amânate – *prostovane, atât ţi-a fost. Zeii şi-au pierdut interesul în mica ta poveste de viaţă. Nu-i mai amuzi. Ţi se va stinge viaţa ca cea a unei feştile vlăguite…*

Întotdeauna e la fel: numele celor dragi îmi răsună în minte. Aud sunetul blajin al vocii tatălui meu, pe care nu l-am mai auzit de mulţi, mulţi ani. Iar uneori, în asemenea momente, iar acesta era un astfel de moment, văd chipul mamei, care a murit foarte tânără şi a cărei expresie nu mi-o pot aminti

în alte ocazii. Am văzut-o intens de vie în clipa aceea, ştiind că tatăl meu avusese dreptate când îmi spusese, deseori, că era frumoasă, foarte frumoasă…

Dar, firește, parte din mine ştia că încă nu-mi venise sorocul să mor, ceea ce s-a adeverit pe dată când voinicul mi-a spus cu o voce spartă: Mulţumesc lui Jupiter că v-am găsit! Stăpânul e furios! Haideţi!

Era unul din sclavii gărzii lui Eco, desigur. În confuzia mea nu-l recunoscusem.

Eco se retrăsese lângă un templu din apropiere, unde un şopron fusese alipit zidului gol, oferindu-ne un soi de pavăză. Încă mai puteam fi văzuţi din două direcţii din moment ce şopronul era deschis într-o parte şi într-alta, dar cel puţin locul era mai uşor de apărat decât dacă ne-am fi găsit în câmp deschis.

— Papa! Mulţumesc zeilor că Davus te-a găsit!

— Lasă zeii. Mulţumeşte-i lui Davus. I-am zâmbit voinicului, care l-a rândul lui rânji voios. Şi acum?

Eco scrută orizontul îngrijorat. Nu se vedea nimeni în afara zidurilor goale din care răzbăteau ecourile bătăliei.

— Am putea sta aici. Nu e un loc rău de rezistat, deşi nu se ştie ce ne poate paşte.

— N-ar fi mai bine să fugim?

— Poate. Acasă la tine sau la mine?

— A mea e mai aproape, am spus eu. Dar va trebui să traversăm cumva Forumul şi-mi imaginez că sunt mai multe şanse ca răzmeriţa să se îndrepte într-acolo, spre casa lui Milo. Mă trecu un fior rece când m-am gândit la soţia şi la fiica mea, singure acasă, doar cu o uşă blocată şi cu Belbo să le apere.

— Atunci la mine, papa?

— Nu. Trebuie să mă întorc la Bethesda şi la Diana.

Eco înţelese. Sunetul bătăliei se auzea tot mai tare, deşi putea fi doar o iluzie auditivă. Două siluete apărură de după colţul templului. Ne-am tras de la vedere.

După tunicile simple, păreau a fi sclavi. Dăduseră colţul atât de rapid încât s-au ciocnit amândoi, aproape căzând. Cel mai înalt văzu şopronul şi i-l arătă celuilalt. Acolo! Ne putem ascunde acolo!

Cel scund, mai îndesat, văzu şopronul şi fugi spre el, împingându-l pe celălalt din calea lui. Parcă erau nişte sclavi comici din Plautus, doar că în piesă fugeau de frica stăpânului, nu a unei bătălii sângeroase.

— Pe Jupiter! spuse cel înalt, grăbindu-se să-l ajungă din urmă. Nu trebuie să mă împingi, Milo!

— Şi tu nu trebuie să-mi spui numele cu voce tare, idiotule! Haide odată, înainte să ne vadă cineva.

Milo ajunse în şopron înainte să-şi dea seama că era ocupat. Primul lucru pe care îl văzu fură patru pumnale îndreptate spre el, sclavii lui Eco făcând un pas înainte. Caelius veni din urma lui, lovindu-se de el şi trântindu-l la pământ. Sprâncenele lui Milo se ridicară şi dinţii i se dezveliră într-o grimasă, deoarece împiedicându-se aproape că se înfipse în cel mai apropiat pumnal. Caelius, văzând lamele oţelite, se trase îndărăt cu ochii căscaţi de groază.

— Înapoi! spuse Eco, adresându-se sclavilor. Ăştia doi n-or să ne facă nici un rău.

Milo cercetă feţele celor din faţa lui, oprindu-se la a mea.

— Gordianus? Tu eşti? Omul lui Cicero?

— Gordianus, da. Omul lui Cicero, nu. Iar tu eşti Milo, deşi cine te-ar recunoaşte? Unde ţi-e toga?

— Glumeşti? Gloata asta se repede la oricine poartă o togă. Sunt toţi nişte hoţi şi nişte sclavi criminali, ucigând şi jefuind fiecare cetăţean peste

care dau. Mi-am aruncat toga cu prima ocazie. Mulţumesc lui Jupiter că am avut tunica asta dedesubt.

— Ţi-ai scos şi inelul de cetăţean, am spus eu uitându-mă la degetul gol.

— Da, păi…

— Văd că Marcus Caelius te-a imitat.

Am clătinat din cap. Doi dintre cei mai puternici bărbaţi ai Romei se dădeau în mod deliberat sclavi, purtându-se ca nişte sclavi. Nu m-am putut abţine să nu râd.

— Încetează! spuse Milo.

— Scuze. E tensiunea momentului. Dar am izbucnit din nou în hohote, fiind urmat curând nu numai de Eco, dar şi de sclavii lui. Chiar şi Caelius, întotdeauna gata să vadă absurditatea într-o situaţie, slobozi un hohot de râs chinuit.

— Dar unde vă e suita, gărzile de corp? am întrebat eu.

— Măcelăriţi. Pierduţi. Cine ştie? spuse Milo.

— Nu cred că sunt ei, nu? am întrebat, înghiţindu-mi hohotele de râs. Un grup de bărbaţi cu pumnale apăruseră de după colţ.

— Oh, pe Jupiter! gemu Caelius.

El şi cu Milo se împinseră unul pe celălalt în şopron, ieşind în fugă pe partea cealaltă. I-am urmat, împreună cu Eco şi sclavii după noi. În spate am auzit zăngănit de metal, iar când m-am întors l-am văzut pe unul dintre urmăritori împleticindu-se şi căzând cu mâinile la piept unde fusese străpuns de Davus. La vederea sângelui unuia dintre ei, briganzii îşi pierdură curajul, rămânând în urmă. Milo şi Caelius dispăruseră. Ne-am pomenit în flancul bătăliei, printre trupuri răsfirate de morţi şi răniţi. Pietrele de pavaj erau năclăite cu sânge. Fumul ieşea în vălătuci din Templul lui Castor şi Pollux. Lângă acesta, deasupra Casei Vestalelor Virgine, Virgo Maxima şi preotesele ei se refugiaseră pe acoperiş, privind

cu expresii de oroare şi indignare scena de jos a măcelului.

— Haideţi! Pe aici! am strigat eu, arătând spre pasajul pavat dintre cele două clădiri.

Ne-a scos la poala colinei Palatine, pe Rampă. Alţi fugari erau înaintea noastră, strecurându-se pe poteca şerpuită ca nişte refugiaţi într-un oraş cotropit. Cred că i-am zărit în faţă pe Caelius şi Milo, înaintând rapid, dându-i la o parte pe cei din stânga şi dreapta lor.

Când am ajuns la capătul de sus al Rampei de-abia mai respiram. Eco mă văzu numaidecât, făcându-le semn sclavilor să mă ajute să înaintez. Aceştia mă luară de braţe şi practic mă cărară cu ei pe ultimele trepte. Apoi am traversat strada în mare grabă, spre casa mea.

Dintr-o dată, dintr-una din casele vecinilor, un grup de bărbaţi înarmaţi tăbărî în stradă. Liderul lor avea un pumn de bijuterii– şiraguri de perle şi lanţuri de argint atârnau între degetele lui murdare. În cealaltă mână ţinea un pumnal din care picura sânge. Uşa din spatele lui era scoasă din ţâţâni.

— Voi, acolo! strigă el la noi. Deşi se găsea la o distanţă destul de mare, am simţit un miros de vin şi usturoi. Usturoi pentru putere, un vechi truc al gladiatorilor; vin ca să-i fortifice curajul. Avea o faţă roşie şi ochi albaştri, ca de gheaţă.

— L-aţi văzut?

— Pe cine? am gesticulat sclavilor să lase spaţiu grupului, dar să continue înaintarea.

— Milo, fireşte! Mergem din casă în casă, căutându-l. Când îl găsim o să-l crucificăm pentru că l-a omorât pe Clodius.

— Îl căutaţi pe Milo, aşa-i? spuse Eco. Se uita la pumnul de bijuterii furate; sarcasmul vocii lui mă făcu să mă înfior.

Hoţul ridică mâna, scuturând-o.

— Ce, astea? Cine-a zis vreodată că dreptatea trebuie să fie pe gratis, eh? Meritǎm şi noi plata

noastră, nu-i aşa? La fel de mult cum bogaţii ăştia îşi merită lucrurile frumoase.

Făcu o mutră atât de mânioasă încât am crezut că se va arunca cu pumnalul asupra noastră. În schimb aruncă bijuteriile la picioarele noastre. Argintul scoase un clinchet pe pavaj, iar un şirag de perle se destrămă. Bijuterii albe şi trandafirii săriră peste tot ca o rafală de grindină. Cei din spatele lui strigară la el, înjurându-l.

— Cui îi pasă? strigă şi el. Mai sunt o grămadă de unde vin astea. Apoi se întoarse, conducându-şi grupul de rebeli spre casa următoare.

Inima începu să-mi bată în piept nebuneşte. Dacă mergeau în direcţia opusă, asta însemna că fuseseră deja la mine acasă…

Am simţit că ameţesc. Am clipit să scap de punctele uleioase din faţa ochilor. Confruntat cu posibilitatea propriei mele morţi o parte din mine reacţiona întotdeauna cu o resemnare sceptică. Confruntat cu posibilitatea ca ceva îngrozitor să se fi întâmplat Bethesdei şi Dianei am simţit o groază teribilă.

Eco înţelese. Mă prinse de mână, strângându-mă. Apropiindu-ne de casă m-am uitat după semne, de foc sau fum, fără să văd vreunul. Apoi am văzut uşile duble de la intrare. Erau larg deschise. Încuietoarea fusese spartă. Iar bucata de lemn care blocase uşa pe dinăuntru zăcea pe prag, frântă în două.

Am păşit în atriumul care părea foarte întunecat după lumina de afară. Grăbindu-mă înainte m-am împiedecat de ceva mare şi solid. Eco şi Davus mă ajutară să mă ridic. Papa… exclamă Eco.

M-am grăbit mai departe.

— Bethesda! Diana!

Niciun răspuns. Alergam din cameră în cameră, doar vag conştient că Eco şi oamenii lui mă urmau. Canapele şi scaunele fuseseră aruncate de la locurile lor. Scrinurile erau răsturnate, cu uşile deschise.

În dormitorul meu sofaua fusese sfâşiată absurd, iar căptuşeala smulsă în smocuri. O baltă închisă şi lucioasă la culoare se vedea pe pardoseală în faţa oglinzii Bethesdei. Sânge? Am început să tremur, aproape să izbucnesc în plâns, apoi mi-am dat seama că nu era decât un unguent dintr-un borcan spart care căzuse jos.

Nu era nimeni în bucătării, nimeni în dormitoare. Unde erau sclavii?

M-am repezit spre camera Dianei. Uşa şifonierului ei era larg deschisă, iar hainele împrăştiate pe jos. Cutiuţa de argint în care ţinea câteva dintre bijuteriile sale dispăruse. Am strigat-o. Nici un răspuns.

Am ajuns în biroul meu. Pergamentele dispăruseră. Scoseseră fiecare sul din orificiul lui, probabil uitându-se după valori. Cum nu găsiseră nimic, cel puţin lăsaseră manuscrisele şi instrumentele de scris intacte. Ce să fi făcut hoţii cu ele? Totul zăcea pe jos grămadă, lucruri împrăştiate, dar nu distruse, pergamentele încă în suluri strâns rulate şi legate cu panglici.

Apoi am mirosit ceva stricat. Am strâmbat din nas şi am mers pe urma mirosului într-un colţ al camerei. Cineva defecase pe pardoseală, apoi se folosise de o bucată ruptă de pergament ca să se şteargă. Am ridicat cu grijă petecul acela, ţinându-l de un colţ să văd ce era, citând cele două rânduri:

Tată, ce nenorocire pe capul nostru!
Te jelesc chiar mai mult decât pe morţi.

Sărmana Antigona! Sărmanul Euripide!

Am ieşit din birou în grădina din centrul casei. Statuia de bronz a Minervei, pe care o moştenisem de la dragul meu prieten Lucius Claudius împreună cu casa, cea care fusese mândria şi bucuria lui şi a mea şi care stârnise invidia lui Cicero însuşi, fusese trasă de pe piedestal. Ce crezuseră, că vor găsi locaşul secret al unei comori

dedesubtul ei sau acţionaseră dintr-un pur spirit distructiv gratuit? Bronzul ar fi trebuit să reziste căderii, dar trebuie să fi existat vreun defect când fusese turnată. Zeiţa virgină a înţelepciunii zăcea frântă.

— Papa!

— Ce e, Eco? Le-ai găsit?

— Nu, papa. Nici Bethesda, nici Diana. Dar în atrium – trebuie să vii să vezi cu ochii tăi…

— Să văd ce?

Înainte de a putea răspunde, o voce din cer strigă numele noastre. Am privit în sus şi-am văzut-o pe Diana uitându-se de pe marginea acoperişului. Inima mi se făcu mică şi-aproape că am izbucnit în hohote de plâns de uşurare.

— Diana! Oh, Diana! Dar cum – cum ai ajuns acolo sus?

— Cu scara, fireşte. Apoi am tras-o după noi. Şi-am rămas pitite şi tăcute. Hoţii nici nu s-au gândit că suntem aici.

— Şi mama ta?

— Da. Nu i-a fost frică deloc să urce pe scară! Şi nici sclavilor. A fost ideea mea.

— Idee strălucită. Lacrimile se adunară în ochii mei, Diana devenind o umbră.

— Şi uite, papa! Am reuşit să-mi salvez şi cutia cu bijuterii. Şi o întinse mândră la vedere.

— Da, foarte bine. Adu-o pe mama ta acum, am spus nerăbdător să văd cu ochii mei că Bethesda era în siguranţă. Spune-i şi lui Belbo să vină.

Eco îmi şopti în ureche: Papa, vino în atrium.

— Ce e?

— Haide. Mă luă de mână, trăgându-mă acolo.

Când intrasem în casă m-am împiedicat de ceva mare şi greu. Mă împiedecasem de un trup. Oamenii lui Eco îl întorseseră cu faţa în sus şi îl traseră la lumină.

Faţa lui Belbo, de regulă atât de calm şi placid, încremenise cu o grimasă de determinare feroce. În

mâna dreaptă ţinea un pumnal cu sânge pe el. Tunica îi era punctată cu pete mari de roşu.

Murise chiar în faţa uşii sparte, apărând breşa, încercând să-i ţină afară pe atacatori. Pumnalul demonstra că făcuse cel puţin o rană, dar primise mult mai multe.

Lacrimile pe care mi le înfrânasem, pe care le scăpasem uşurat la vederea Dianei, se porniră acum ca un torent, orbindu-mă. Bărbatul simplu, vesel, care îmi ţinuse companie vreme de douăzeci şi cinci de ani, protectorul celor dragi mie, cel care îmi salvase viaţa de mai multe ori, care părea mereu iluminat de o flacără constantă pe care nimic n-o putea stinge, zăcea lipsit de viaţă la picioarele mele. Belbo era mort.

PARTEA A DOUA

DRUMUL

Capitolul zece

Jafurile şi incendiile durară zile-n şir.

Roma era într-o dezordine totală. Incendiile izbucneau spontan sau erau deliberat declanşate în întreg oraşul. Un nor de fum se aşternuse în văile dintre cele şapte coline. Echipe formate din sclavi şi oameni liberi, cu feţele şi hainele mânjite de funingine, se deplasau de la o criză la alta.

În timpul nopţii am desluşit strigătele unor femei, strigăte răguşite de ajutor, apoi am auzit zgomotul loviturilor oţelului pe oţel. Circulau zvonuri ciudate, de cea mai sălbatică speţă – violuri, asasinate, răpiri, copii blocaţi în case şi arşi de vii, bărbaţi atârnând de picioare la colţ de stradă, snopiţi cu măciucile până mureau, lăsaţi să atârne ca nişte trofee.

A doua zi după ce Belbo fusese omorât, Eco şi cu mine ne-am aventurat pe străzile oraşului pentru a-i depune trupul în necropola din afara zidurilor cetăţii. Doi sclavi din gospodăria mea au tras căruţul în care era cadavrul. Iar gărzile lui Eco flancau mica noastră procesiune. Deşi am trecut pe lângă mai multe bande de jefuitori, nimeni nu ne-a deranjat. Erau prea ocupaţi să-i jefuiască pe cei vii ca să le mai pese de morţi.

În luminişul din Libitina l-am trecut pe Belbo în registrul morţii. Crematoriile erau foarte ocupate în ziua aceea. Belbo a fost incinerat cu alţii pe un rug imens, apoi cenuşa i-a fost dusă la un mormânt colectiv. Părea un sfârşit prea mic după o viaţă atât de robustă.

Eco şi cu mine am dezbătut dacă să mergem acasă la el sau dacă familia lui să vină la a noastră, pentru a ne spori şansele de apărare. În final am decis să lăsăm sclavii din gospodăria lui în casa de pe Esquiline, pentru a putea fi păzită, dar să-i mutăm pe Menenia şi gemenii lor acasă la mine, unde, după ce uşa fusese reparată şi întărită, casa era mai uşor de apărat. Colina Palatină reprezenta

un loc periculos, dar şi despre Esquiline se auziseră de numeroase incendii şi atrocităţi, iar în Subura se părea că nu mai exista nici un fel de ordine. În plus, casa mea fusese deja prădată. Nu exista nici un motiv pentru unii tâlhari să se întoarcă a doua oară.

Şi aşa cum se întâmplă uneori în astfel de circumstanţe, atmosfera generată de criză a transmis o solidaritate încurajatoare gospodăriei noastre. Bethesda, Menenia şi Diana munceau toate împreună, căutând să repare mobila stricată, compunând liste cu lucrurile care trebuiau înlocuite, găsind modalităţi de a hrăni toată lumea din casă când majoritatea pieţelor erau închise, iar celelalte deschise doar pentru câteva ore imprevizibile în fiecare zi. Gemenii, Titus şi Titania, simţind gravitatea situaţiei, erau nerăbdători să ajute şi se comportau cu o maturitate cu mult peste cei şapte ani ai lor. Mă simţeam mult mai în siguranţă în compania lui Davus şi a celorlalţi sclavi din gărzile fiului meu şi îmi părea bine să-l am pe Eco aproape. Dar casa prădată constituia o amintire constantă a vulnerabilităţii noastre. Ori de câte ori treceam prin grădină o vedeam pe Minerva zăcând frântă pe pământ. Ori de câte ori treceam prin atrium îmi aminteam cum îl găsisem pe Belbo. Îi resimţeam absenţa acut. Mă pomeneam uneori strigându-l cu voce tare, înainte să mă pot opri. Fusese lângă mine o vreme atât de îndelungată încât ajunsesem să-i consider prezenţa una naturală, asemenea aerului, iar după ce a dispărut mi-am dat seama cât de mult mă bizuisem pe el.

***

Un interrex a fost numit următorului şi următorului, fără să aibă loc alegeri sau cel puţin să existe un proiect al alegerilor. Cum ar fi putut exista într-un asemenea haos? Zi de zi, oră de oră, sentimentul că Roma avea nevoie de un dictator devenea tot mai puternic. Ocazional era pomenit

numele lui Caesar. Mult mai des şi mai vehement era invocat cel al lui Pompei, ca şi cum numele Celui Mare ar fi fost o incantaţie magică menită să îndrepte toate neregulile.

***

În fiecare zi mă aşteptam să primesc un semn de la Cicero, dar de data asta n-am mai fost convocat de Tiro, n-au mai avut loc întâlniri secrete cu Milo şi Caelius. Aproape că îmi doream să fiu chemat de Caesar ca să-mi fac o idee ce urmăreau, el şi cercul lui, în toiul acestei dezordini.

Dar a fost un altul care m-a convocat.

Era o dimineaţă rece, senină, de februarie. Eco era plecat să vadă cum stau lucrurile acasă la el, eu eram singur în birou. În ciuda aerului rece, am deschis geamul, lăsând să intre lumina şi aerul curat. Poate fuseseră stinse cele mai multe focuri din oraş; nu mai simţeam decât o urmă de fum. Davus veni să mă anunţe că o lectică însoţită de o trenă de sclavi se oprise la uşa mea şi că unul dintre sclavi avea un mesaj pentru mine.

— O lectică?

— Da. Una destul de mare. Are…

— Dungi roş-albe, am spus eu, cu un aer infatuat.

— Oh, da, spuse el, ridicând sprâncenele, ceea ce îmi aminti, cu o umbră de tristeţe, de Belbo. Tânărul Davus nu-i semăna deloc, fiind brunet şi considerabil mai chipeş decât fusese Belbo vreodată, dar avea acelaşi stat şi dispoziţie bovină. Iar fruntea i se încreţi. Arată cunoscută.

— Ar putea fi aceeaşi lectică pe care am văzut-o sosind acasă la Clodius în noaptea morţii lui?

— Cred că da.

— Înţeleg. Şi zici că sclavul are un mesaj? Poftește-l înăuntru.

Omul era tipic pentru servitorii Clodiei, tânăr şi impecabil aranjat, cu un profil bine conturat şi un gât musculos. Aş fi ştiut cine l-a trimis chiar dacă Davus n-ar fi pomenit despre lectică, pentru că

hainele lui emanau un miros de parfum care amintea de ea. Nu uitasem acel parfum, amestecul de nard şi ulei de şofran foarte scump. Trebuie să fi fost un sclav extrem de favorizat dacă mirosea atât de asemănător cu stăpâna lui.

Statutul lui a fost confirmat de stilul arogant, pufnind şi studiindu-mi biroul de parcă s-ar fi gândit să-mi cumpere casa, nu doar să-mi înmâneze un mesaj.

— Ei bine, tinere, am spus într-un final, ce vrea Clodia de la mine?

Îmi aruncă o privire de parcă ar fi spus: *Nu-mi imaginez,* apoi zâmbi. Vă cere plăcerea de a o acompania în lectică.

— În lectică? Se aşteaptă să mă hurduc pe străzi într-o lectică, în astfel de vremuri, cu tot ceea ce se întâmplă?

— Dacă e vorba de siguranţă, nu vă faceţi griji. Unde altundeva aţi putea fi mai în siguranţă?

În mod cert nu aici, părea el să insinueze, privind peste umărul meu şi prin geamul deschis la Minerva frântă din grădină. Şi probabil avea dreptate. Clodienii erau cei care se răsculaseră; toţi îi cunoşteau lectica; n-ar fi atacat niciodată lectica surorii idolului lor. În plus, era foarte probabil ca suita ei să includă unii dintre cei mai solizi şi mai feroce gladiatori din oraş. Într-adevăr, unde altundeva aş fi putut fi mai în siguranţă decât în lectica Clodiei pe Colina Palatină, cu condiţia să nu fi dat peste una din bandele lui Milo căutând necaz…

Pe de altă parte, luând în considerare circumstanţele – anarhia de pe străzi, bande rivale confruntându-se într-un virtual război civil, iminenţa unei dictaturi, viitorul nesigur - probabil nu era o idee foarte bună să mă întreţin cu Clodia în momentul acela. Eco în mod sigur m-ar fi sfătuit să n-o fac, dar Eco nu era acolo, iar eu eram sătul să mă ascund în propria mea casă, jucând rolul spectatorului pasiv într-un oraş scăpat de sub

control. Atâta timp cât Cicero îmi făcea confidenţe, oricât de suspecte ar fi fost circumstanţele, aveam sentimentul că pot avea acces la informaţii speciale. Privilegiul de a şti mai mult decât alţi oameni mă liniştea; îmi dădea sentimentul de control şi putere, fie că era real sau nu. Acum mă simţeam izolat, plutind, mai anxios decât dacă aş fi fost confruntat cu un pericol pe care cel puţin l-aş fi înţeles. O întâlnire cu Clodia promitea şansa unor informaţii privilegiate. Nu puteam rezista.

Ocazia de a fi din nou aproape de Clodia n-avea nimic de a face cu asta. Ocazia de a sta lângă ea învăluit de aura parfumului ei, îndeajuns de aproape pentru a-i simţi căldura trupului…

— Davus, spune-i stăpânei tale că am ieşit pentru o mică obligaţie. Nu mă aştept să stau mult, dar dacă o să stau, voi trimite un mesager.

— Ieşiţi, stăpâne?

— Da.

— Ar trebui să vă însoţesc.

— Nu va fi nevoie de tine, îi spuse sclavul Clodiei, aruncându-i o privire dezaprobatoare. Presupun că Davus arăta pirpiriu în ochii lui, în comparaţie cu giganţii cu păr roşcat ai Clodiei.

— Cred că omul are dreptate, Davus. Mai bine rămâi aici, să ai grijă de casă.

L-am urmat pe sclav prin atrium şi afară din casă. Sub un soare neputincios prelata lecticii arăta uimitor. Aerul era aproape nemişcat, doar o idee de briză, însă materialul fiind atât de delicat, dungile tremurau şi se ciocneau unele cu altele ca nişte şerpi unduitori. Gladiatorii cu păr roşcat din jurul lecticii luară poziţia de drepţi. Unul dintre purtători se repezi să degajeze bucata de lemn care bloca intrarea în lectică, pentru a o putea folosi ca treaptă. Înainte de a o putea face eu, perdeluţele se crăpară dinăuntru. Sclava care le trăsese deoparte înclină capul spre locul unde trebuia să stau eu, lângă stăpâna ei, însă tot ce vedeam erau ochii

Clodiei. Faimoşii ei ochii: Catullus, într-unul dintre poemele lui de iubire, spusese că luceau ca nişte smaralde; Cicero, în acel discurs care aproape o distrusese, declarase că ochii Clodiei sclipeau ca luciul unei lame ascuţite. Ochii ei puteau seduce sau scandaliza; ochii ei putea plânge. Acum licăreau în lacrimi. M-am întrebat dacă încetase vreodată să plângă de la moartea fratelui ei.

Îşi întoarse faţa. În alte condiţii poate aş fi crezut că e o mişcare calculată pentru a-şi expune profilul uluitor al frunţii şi liniei nasului. Părul ei negru şi lucios atârna neprins, semn de doliu. Purta o rochie neagră, ca pernele din jurul ei. Colţul acela părea s-o înghită în întuneric, cu excepţia feţei şi a gâtului, de un alb luminos, cremos.

M-am strecurat în lectică, lângă ea. Mă prinse de mână, ochii ei încă întorşi.

— Îţi mulţumesc că ai venit, Gordianus. Mi-era teamă că n-o s-o faci.

— De ce, de frica străzii?

— Nu, de teama nevestei alexandriene. Buzele ei erau presate în cel mai infim dintre zâmbete.

— Încotro?

— Acasă la Clodius. Zâmbetul i se transformă în rigiditate. Sau poate ar trebui să spun la casa Fulviei.

— De ce?

— Nu uita că atunci când te-am invitat înăuntru în noaptea în care a murit – am avut o premoniţie, că vom avea nevoie de tine mai devreme sau mai târziu. Am avut dreptate. Fulvia vrea să te vadă.

— Serios? Parcă îmi amintesc că nu era prea încântată cumnata ta de prezenţa mea în camera îndoliată.

— Lucrurile se schimbă. Fulvia e pragmatică. Întâmplarea face ca tu să fii omul de care are nevoie în momentul acesta.

— Pentru ce?

— O să-ţi explice chiar ea. Dar asta e ce vreau eu de la tine: orice vei descoperi despre moartea

fratelui meu – te rog să-mi spui. Şi atunci îşi întoarse ochii spre mine, strângându-mă de mână. Ştiu că ai încredere în adevăr, Gordianus. Ştiu cât de mult contează pentru tine. Contează şi pentru mine. Dacă aş putea şti în mod cert cum a murit Clodius, cine l-a ucis şi de ce, poate că aş reuşi în sfârşit să mă opresc din plâns. Şi reuşi un alt zâmbet anemic, lăsându-mi mâna. Am ajuns.

— Deja? Călătoria fusese atât de lină, de-abia dacă mi-am dat seama că ne mişcasem din loc.

— Voi aştepta aici până când eşti gata de plecare, iar apoi te vom duce acasă.

Sclava trase perdeluţele pentru mine. Bucata de lemn îmi aştepta pasul. Marea curte din faţa casei lui Clodius era pustie, cu excepţia gărzilor care păzeau poarta şi terasele. Unul dintre gladiatorii Clodiei mă însoţi pe scări. Uşile masive se deschiseră în interior, ca şi cum m-ar fi precedat o pală divină de vânt.

Un sclav mă conduse prin holuri şi galerii şi sus pe scări într-o cameră pe care n-o mai văzusem înainte. Era într-un colţ al casei, având fereastra deschisă, prin care se puteau vedea acoperişurile caselor de pe Colina Palatină şi în depărtare marile temple de pe Colina Capitolină. Pereţii erau vopsiţi cu un verde deschis şi decoraţi pe margini cu un model geometric grecesc, alb-albastru. Era o cameră luminoasă, veselă, bine aerisită.

Am văzut-o întâi pe Sempronia. Stătea pe un scaun lângă fereastră, învelită cu o pătură roşie. Părul ei lung şi negru era încă despletit în semn de doliu, dar strâns cu un ac în dreptul gâtului, atârnând în spatele până la podea. Privirea pe care mi-o aruncă era la fel de rece ca aerul de afară.

Fulvia păşi în faţa ferestrei. Lumina care se revărsa era atât de strălucitoare încât n-am desluşit decât o siluetă înaltă şi suplă. În timp ce se apropia vălul de umbre care îi acoperise trăsăturile se topi încet. Era exact aşa cum mi-o aminteam, nu atât de frumoasă ca Clodia, dar deosebită în felul ei, mai

tânără, cu o expresie foarte vicleană în jurul ochilor. Se aşează pe un scaun lângă mama ei. Cum nu erau alte scaune în încăpere, am rămas în picioare.

Fulvia mă măsură din cap până-n picioare.

— Clodia zice că eşti inteligent. Cred că se pricepe la asta.

Am dat din umeri, neştiind dacă să răspund sau nu, dacă era un comentariu sau o insinuare.

— Am înţeles că recent ai fost în vizită la Cicero. Ochii ei mă priveau fix.

— Nu în ultimele cinci zile.

— Dar după moartea soţului meu.

— Da, în două rânduri. Cum se face că ştii?

— Să zicem că am moştenit ochii şi urechile soţului meu.

Şi stilul calculat, am gândit eu. Era toată în negru, asta e sigur, dar nu vedeam alte semne de doliu. Ieşirea ei isterică în faţa mulţimii adunate în curte fusese doar un spectacol sau un sincer episod de uşurare a agoniei pe care altfel şi-o controla? În mod cert părea controlată acum. Clodia îmi făcea mai degrabă impresia unei văduve în doliu, iar Fulvia părea un fel de moştenitoare impasibilă, neirosind prea multe lacrimi, preluând aerul soţului mort.

— Încerci să mă defineşti, spuse ea. Nu te obosi. Iar eu nu voi încerca să te definesc pe tine. Relaţia cu Cicero te priveşte. Nu te voi ruga să faci nimic care să compromită natura acestei relaţii. Sau pe cea cu Milo. Am ridicat mâna să obiectez, dar ea continuă. Toată lumea ştie că Milo a fost responsabil pentru moartea soţului meu. Nu asta voiam să afli.

— Atunci ce?

Pentru prima oară am remarcat o urmă de disconfort pe faţa ei – o uşoară încruntare a frunţii, o tresărire a buzelor.

— Există un bărbat, prieten al soţului meu. E şi un vechi prieten al meu. M-a contactat, oferindu-

mi serviciile lui când va sosi vremea ca Milo să fie acuzat. M-aş putea folosi de ajutorul… de sprijinul lui. Dar…

— Da?

— Nu sunt sigură că pot avea încredere în el.

— Poţi să-mi spui numele lui?

— Marc Antoniu. Şi ridică o sprânceană. Îl cunoşti?

— Nu.

— Dar expresia feţei tale…

— Îi cunosc numele, da. Unul dintre oamenii lui Caesar

— Oh, da, acum îmi amintesc. Drumurile noastre s-au întretăiat chiar în noaptea aceea. Când am plecat, el venea aici. Întâmplarea face că îl cunoaşte pe unul din fii mei. Am schimbat câteva cuvinte.

— Numai câteva?

— Stai să mă gândesc. M-a întrebat dacă zvonul era adevărat. Despre Publius Clodius. I-am spus că era.

Sempronia răscoli pătura roşie. Oare şi fiica va dobândi aceeaşi faţă dură?

— Şi cum a reacţionat Antoniu? întrebă Fulvia.

— Era întuneric. De-abia dacă-i zăream faţa. Dar vocea lui era destul de tristă, după câte îmi amintesc. A zis ceva în genul: „Ah, deci totul s-a terminat. S-a sfârşit cu Publius, vom vedea ce va urma, bine sau rău”. Apoi şi-a văzut de drum.

Fulvia privi pe fereastră spre Colina Capitolină. Sempronia fu cea care răspunse.

— A ajuns aici. Dar Fulvia nu era în stare să-l primească, pe el sau pe altcineva. Antoniu a stat o vreme, discutând cu ceilalţi bărbaţi din anticameră, apoi a plecat. Aşadar, ştim că Antoniu era în Roma în noaptea aceea.

— Da, spuse Fulvia, aţintindu-şi ochii pe ceva la mare distanţă. Dar unde a fost mai *devreme* în ziua aceea?

— Vrei să spui că îl suspectezi că ar fi avut de-a face cu moartea soţului tău?

Fulvia nu răspunse. Sempronia strânse la piept pătura roşie.

— Individul a încercat să-l strângă pe Clodius de gât acum un an!

Fulvia se întoarse de unde o transportaseră gândurile.

— Mama exagerează.

— Da?

— Despre ce e vorba? am întrebat eu.

— N-ai auzit povestea asta niciodată? întrebă Fulvia. Credeam că a circulat peste tot, e o bârfă suculentă. Poate că de data asta cei implicaţi au reuşit să-şi ţină gura. Nu era motiv de scandal, doar o dispută între nişte vechi prieteni, nimic mai mult.

— Ar fi fost mult mai mult dacă Antoniu ar fi reuşit! spuse Sempronia.

— Dar n-a reuşit, insistă Fulvia.

— Poate ar fi bine să-mi explici, am spus eu.

Fulvia încuviinţă.

— S-a întâmplat anul trecut pe Câmpul lui Marte, într-una din zilele de alegeri, care până la urmă au fost contramandate. Toţi candidaţii erau prezenţi, perorând susţinătorilor. Mi s-a spus că era îmbulzeală, ca de obicei, oamenii se mai împingeau, iar cei cu pungile de bani ofereau mita de ultim moment alegătorilor, plus câteva încăierări minore. Ştii cum e. Vreau să zic, eşti bărbat şi trebuie să fi fost la alegeri, ai văzut asta cu ochii tăi. Poate erai chiar acolo în ziua aceea.

— Nu. De fapt ultima oară când am votat în alegerile consulare a fost cu zece ani în urmă, când a candidat Catilina.

Cele două femei mă cercetară din priviri, curioase.

— E o poveste lungă. Nu contează. Nu, n-am fost acolo în ziua aceea. Dar îmi pot imagina scena. Ce s-a întâmplat?

— Antoniu şi soţul meu au schimbat câteva cuvinte, spuse Fulvia. Din câte înţeleg totul a început oarecum amiabil, dar nu s-a sfârşit aşa. Publius era întotdeauna vag despre cine ce-a spus, cui a spus.

— Dar ştim cum s-a sfârşit, spuse Sempronia, în vocea ei răsunând atât amuzament, cât şi dispreţ, Antoniu şi-a scos sabia, fugărindu-l pe Publius de la un capăt la celălalt pe Câmpul lui Marte.

— Unde erau gărzile soţului tău?

— Gărzile? spuse Fulvia. Nu ştiu unde erau în ziua aceea, dar ştiu unde sunt acum – trudesc în mine. O sclipire în ochi o făcu să arate, pentru o clipă, la fel de dură ca mama ei. În fine, Publius a scăpat nevătămat.

— Nu şi demnitatea lui! spuse Sempronia. S-a ascuns într-un dulap, sub o scară, într-un depozit infestat de şobolani, pe malul râului – ca un sclav care fuge de biciul stăpânului, într-o comedie de mâna a doua.

— Ajunge, mamă.

Fulvia îşi întoarse privirea scăpărătoare spre Sempronia. Tensiunea dintre cele două era aproape palpabilă, asemenea sunetului de frecare dintre o lamă de oţel şi piatra de ascuţit. Sempronia se supuse, vizibil, alunecând din nou sub pătura roşie. Fulvia, protectoarea demnităţii soţului decedat, îşi ţinea spatele perfect drept. Ce fel de om o fi fost Clodius, să aibă de-a face zilnic cu cele două, plus sora lui? Nu-i de mirare că se considerase calificat să conducă acest oraş dacă învăţase să ţină sub control propria-i gospodărie.

— Care era natura certei dintre soţul tău şi Antoniu?

— Cum ziceam, n-am aflat niciodată ce a declanşat incidentul.

— Dar în mod sigur trebuie să ai o idee.

Fulvia deveni din nou distantă, privind pe fereastră. Era această oscilaţie între claritatea dură şi retragerea calculată menită să mă dezechilibreze

sau era pur şi simplu natura ei, un fel de slăbiciune indusă de şocul uciderii soţului ei?

— N-ar trebui să fii preocupat de astfel de precizări, Gordianus. Tot ceea ce vreau e să aflu dacă Marc Antoniu a jucat vreun rol în ceea ce i s-a întâmplat lui Publius pe Via Appia.

— Întâi cred că va trebui să determini, pentru propria mea satisfacţie, ce s-a întâmplat exact pe Via Appia.

— Asta înseamnă că vei accepta angajamentul?

— Nu. Va trebui să mă gândesc mai întâi.

— Când poţi da un răspuns?

Mi-am frecat bărbia. Mâine?

Fulvia încuviinţă.

— Între timp, am zis eu, vreau să-mi spui ce anume s-a întâmplat în ziua aceea, atât cât ştii. Vreau să aflu ce făcea Clodius departe de Roma, cine îi putea cunoaşte planurile, cine i-a adus trupul înapoi la Roma şi cum a început încăierarea.

Fulvia trase adânc aer în piept.

— În primul rând, discuţiile astea despre o ambuscadă sunt total absurde, doar dacă Milo a fost cel care l-a atacat pe Clodius. În mod cert oamenii lui Milo au fost cei care au început ostilităţile, fără nici un fel de provocare. Soţul meu a fost total nevinovat. Iar atrocităţile pe care le-au comis oamenii lui Milo la vila noastră de la ţară după aceea, terorizând servitorii…

***

O oră mai târziu întrevederea noastră se încheia.

Încă tot nu mă hotărâsem dacă s-o ajut pe Fulvia, deşi remuneraţia în arginţi menţionată de ea era destul de tentantă, în special după stricăciunile aduse casei mele şi pentru că aveam nevoie de mai multe gărzi personale. Se părea că din ce deveneam mai prosper, cu atât era mai costisitor să trăiesc – literalmente, ca să rămân în viaţă. Necesităţi elementare făceau oferta Fulviei atractivă; în acelaşi timp mi-ar fi oferit şansa de a cerceta incidentul care pusese Roma pe jar şi

sfârşise cu moartea unui om foarte apropiat mie. Pe de altă parte, ca întotdeauna, exista un grad de periculozitate care trebuia luat în seamă. Bethesda va spune că am înnebunit. Probabil şi Eco, asta înainte de a insista ca el să împartă riscul cu mine.

Capul îmi era plin cu aceste gânduri în drum spre casă, în lectică, lângă Clodia, dar nu atât de plin încât să nu bag în seamă parfumul şi căldura piciorului ei care se lipea de al meu.

— Ai acceptat comanda cumnatei? întrebă ea.

— Încă nu.

Am ajuns în faţa casei mele. Când mă pregăteam să ies din lectică, Clodia m-a prins de braţ.

— Dacă accepţi, Gordianus, sper că îmi vei împărtăşi orice vei descoperi. Contează mult pentru mine să aflu tot ceea ce e posibil despre moartea fratelui meu.

Era cea de-a şase oră a zilei şi de-abia aşteptam să mă înfrupt din masa de prânz. M-am îndreptat spre bucătărie, dar în hol mi-a ieşit Davus în cale să-mi spună că mă aşteaptă Eco. Mi-am dat seama după faţa lui Davus că cineva îl certase cu severitate pentru că mă lăsase să plec fără să mă însoţească.

L-am găsit pe Eco în biroul meu, împreună cu Bethesda.

— Soţule, unde-ai fost?

— Nu ţi-a spus Davus? Am fost chemat pentru o afacere.

Nările Bethesdei tresăriră. Înclină capul într-o parte.

Luând aminte, am ridicat manşeta la nas şi am mirosit dâra de ulei de nard şi şofran.

— Clodia, decretă Bethesda. Oh, am ştiut eu. Davus mi-a spus că i-a văzut lectica.

— Ce-a vrut, papa? Eco părea la fel de acuzator ca Bethesda.

— De fapt, am început eu, dar am fost întrerupt de reapariţia lui Davus în dreptul uşii.

— Alt vizitator, stăpâne.

— Da?

— Spune că numele lui e Tiro…

Era ca vechea zicală etruscă, am gândit eu. Nici urmă de ploaie o lună de zile, pe urmă nu se mai opreşte.

— Spune că sunteţi invitat să luaţi masa de prânz cu Marcus Tullius Cicero, continuă Davus.

— Şi Eco e invitat, desigur, spuse Tiro, uitându-se peste umărul lui Davus. Ce se întâmplase cu sclavul perfect manierat care n-ar fi avut niciodată curajul să-şi permită libertatea de a intra neinvitat în casa unui cetăţean? Se pare că Tiro devenise un om liber plin de îndrăzneală, dovada vie a opiniei generalizate conform căreia toate bunele maniere din Republică sfârşiseră în Hades.

— Îmi *este* foame, recunoscu Eco, frecându-se pe burtă.

— Iar eu mor de foame, am spus.

Bethesda îşi încrucişă braţele, fără să spună nimic. Poate era o femeie autoritară, dar nici într-un caz ca Sempronia sau Fulvia. Mulţumesc lui Jupiter pentru asta.

Capitolul unsprezece

Bărbaţi înarmaţi stăteau de gardă în faţa casei lui Cicero, iar unii patrulau pe acoperiş. Alţii erau staţionaţi în atrium. M-am simţit de parcă intram în tabăra unui general.

În sufragerie obloanele erau trase pentru a conserva căldura. Lumina palidă a iernii pătrundea din grădină, încălzită de strălucirea lămpilor suspendate. Cicero era aşezat pe canapeaua din dreptul mesei, Marcus Caelius lângă el. Tiro îi făcu semn lui Eco să ia loc pe canapeaua din faţa lor, fiind îndeajuns de lungă pentru noi trei.

Caelius arăta arogant, ca de obicei, ceea ce mă irită, tot ca de obicei. Am deschis vorba:

— Marcus Caelius, ai progresat în lume de când te-am văzut ultima oară.

Omul ridică o sprânceană leneşă.

— Vreau să spun că acum îmi pari un cetăţean liber. Când drumurile noastre s-au intersectat în Forum – în şopronul acela din spatele templului, v-am confundat pe tine şi pe Titus Annius Milo cu nişte sclavi pe fugă.

Cicero şi Tiro se încruntară. Eco mă privi nesigur. Faţa lui Caelius deveni o mască plată pentru un moment, apoi izbucni în râs.

— Oh, Gordianus, mi-ar fi plăcut să mă gândesc eu primul la asta! Caelius a progresat în lume. Îmi făcu semn cu degetul şi continuă. Dacă unul dintre tribunii rivali o va folosi împotriva mea, voi şti că te-ai apucat de scris discursuri pentru duşmani.

— Gordianus nu se va gândi niciodată să facă una ca asta. În mod sigur, spuse Cicero, fixându-şi ochii asupra mea. Putem plonja direct în mâncare? Vă pot auzi stomacurile de aici. Nimic complicat, mi-e teamă. Bucătarul îmi spune că e imposibil să găseşti provizii în pieţe. Dar oricum e cel mai bun în respectarea unei diete simple.

Cicero suferea de dispepsie cronică, de când îl cunoşteam.

Dar mâncarea a fost minunată. O ciorbă de peşte cu găluşte, urmată de friptură de pui cu jumări învelite în viţă-de-vie murată şi servite cu un sos de cumin. Cicero învăţase să aprecieze plăcerile fine care se potriveau unui om de statura lui.

Totuşi, mânca prudent, scrutând fiecare lingură sau felie înainte de a le pune în gură, de parcă ar fi reuşit să detecteze care bucăţică îi putea provoca o indigestie.

— Apropo de progresul – sau regresul – în lume, Gordianus, mă uimeşte faptul că acceptarea unei plimbări cu lectica unei anumite doamne i-ar face pe mulţi oameni să creadă că pasagerul a regresat considerabil.

— Cum ar fi posibil una ca asta? O lectică merge înainte şi înapoi, Cicero, nu sus-jos.

Caelius râse.

— Totul depinde cine e în lectică cu ea.

Cicero îl privi pe Caelius cu viclenie.

— Nu e un comentariu prudent, prietene, dacă luăm în discuţie propria ta istorie cu doamna în chestiune. Sau rolul pe care l-ai jucat în…

— Susţinerea ei! spuse Caelius, aproape înecându-se cu o bucată de pui, în încercarea de a rosti cuvântul înaintea lui Cicero.

Mi-am dat seama că era un fel de joc între ei, glumind pe seama duşmanilor, în special a celor doi Clodius.

— Presupun că te referi la vizitatorul meu de mai devreme, am spus eu.

— Doamna care te-a luat pe sus, spuse Caelius.

— Cum se face că ştii ce vizitatori am, Cicero? îmi displace gândul că cineva îmi spionează casa.

Cicero lăsă lingura jos.

— Fii serios, Gordianus! Locuim pe aceeaşi stradă. Am sclavi şi vizitatori care vin şi pleacă toată ziua. Toţi cunosc lectica doamnei. Toată lumea o cunoaşte. E greu să o parcheze în faţa casei tale fără ca cineva să n-o observe. Luă din nou lingura, jucându-se cu ea. Dar partea curioasă

e că ai plecat cu ea. Nu ştiu unde – vezi, nu am pe cineva care să te spioneze, altfel te-ar fi urmărit.

— Dar ai vrea să ştii?

— Numai dacă vrei să-mi spui.

— De fapt n-a fost doamna în chestiune care… ei, bine, ea are un nume, nu-i aşa, de ce să nu-l folosim? Da, am plecat cu lectica Clodiei, dar nu pentru Clodia.

— Păcat, spuse Caelius.

— Da? N-aveam cum să ştiu. Asprimea din vocea mea mă surprinse. Clodia nu era decât un intermediar. M-a dus la cumnata ei, dacă trebuie să ştiţi.

— Înţeleg.

Cicero nu părea surprins. Oare îşi trimisese totuşi un spion în urmărirea mea?

— I-ai trăda încrederea dacă ne-ai spune ce voia Fulvia de la tine?

— Voia s-o ajut într-o problemă personală. Nimic neobişnuit.

— Oh, mă îndoiesc serios în privinţa asta.

— Serios? Presupun că îţi închipui că ar fi vrut să aflu ceva în legătură cu moartea soţului ei. Dar ştim cu toţii povestea din spatele acesteia, nu-i aşa? Însuşi Milo a expus faptele la acel contio, ca toată lumea să audă: Clodius a pus la cale o ambuscadă ticăloasă, lucrurile s-au derulat împotriva lui, unul dintre sclavii lui Milo i-a făcut felul. Întreabă-l pe Caelius. A fost acolo. A auzit povestea la fel ca mine şi ca Eco, deşi Milo a fost întrerupt înainte de a putea termina. Caelius îmi aruncă o privire deloc amuzată, fără să clipească. Nu, Fulvia abia dacă a rostit vreun cuvânt la adresa lui Milo, dacă la asta te referi. Şi n-a prea spus multe nici despre prietenul lui Milo, Marc Antoniu.

Cicero păru sincer surprins.

— Antoniu? Prietenul lui Milo? Mă îndoiesc că se cunosc.

M-am uitat la Caelius, care părea la fel de pierdut ca

Cicero – nici o tresărire, nici urmă de amuzament mascat.

— Atunci trebuie că greşesc. Poate am confundat numele. Se întâmplă tot mai des, pe măsură ce îmbătrânesc. Nu eşti cu mult mai tânăr decât mine, Cicero. Nu găseşti că devine o problemă amintirea exactă a numelor? Învăţăm atât de multe în cursul unei vieţi. Unde se duc toate numele? Sunt ca nişte cuvinte pe tăbliţa de scris, nu intră decât un anumit număr, apoi trebuie să le scrii tot mai mici şi mai mici până când literele devin ilizibile, iar semnele se amestecă între ele. Unii oamenii au har special în a le ţine minte sau chiar câte un sclav educat anume în acest sens.

Cicero încuviinţă.

— Tiro a fost întotdeauna talentat când vine vorba de memorarea exactă a numelor. M-a salvat de la multe gafe posibile – toţi acei alegători şi orăşelele coloniilor, care se simt jigniţi dacă nu-ţi aminteşti de arborele lor genealogic până hăt departe, la regele Numa!

Era o glumă de politician. Am râs cu toţii, iar Caelius pur şi simplu a behăit.

— Dar toată această poveste cu Marc Antoniu… zise Cicero.

Am dat din umeri.

— Exact cum am spus, abia dacă a fost menţionat. Zici că nu e prietenul lui Milo. Atunci e al tău, Cicero?

Mă privi gânditor.

— Nu suntem duşmani, dacă asta vrei să spui.

Era rândul meu să arăt nedumerit.

— Nu există sentimente negative între Marc Antoniu şi mine, spuse el, cel puţin nu din partea mea.

— Haide, Cicero, spuse Caelius, dându-şi ochii peste cap. E evident că Gordianus caută informaţii

despre Antoniu. De ce, nu-mi pot imagina. Dar nu există nici motive să fim rezervaţi. Gordianus e oaspetele tău, împărtăşind mâncarea ta. Propun să-i spunem orice vrea să ştie. Apoi, poate altădată, ne va răsplăti spunându-ne ceva ce ştie el.

Cicero arătă nedumerit un moment, apoi îşi deschise braţele într-un gest de acceptare.

— Ce ştii deja despre Marc Antoniu?

— Aproape nimic. Ştiu că e unul dintre locotenenţii lui Caesar şi înţeleg că s-a întors din Galia ca să candideze în alegeri.

— Pentru postul de chestor, spuse Caelius, şi cu mari şanse de a câştiga votul, dacă şi când va fi unul.

— Orientarea politică?

— E aliatul lui Caesar, firește, spuse Cicero. În afară de asta, singurul program pe care îl pot discerne e propria-i propăşire.

— Atunci e un original, unic printre politicienii romani, am spus eu.

Nici Cicero, nici Caelius n-au reacţionat la această glumă. Previzibil, Tiro se încruntă, simţindu-se insultat în numele stăpânului. Expresia lui Eco rămase neschimbată, doar capul lui se clătină imperceptibil, minunându-se de impertinenţa tatălui.

— Înţeleg că e foarte popular cu trupele lui, am continuat. Asta îmi spune fiul meu, Meto.

— Şi de ce nu? Antoniu are priză la popor. Tonul lui Cicero nu era unul admirativ. E nobil prin naştere, dar se spune că bea şi chefuieşte cu cei mai de rând soldaţi din barăci, întotdeauna a fost aşa. Când era mic obişnuia să se întreţină cu sclavii şi cu cei liberi din gospodăria mamei sale. A rămas băieţaşul căruia îi place să se murdărească. Atras mereu de plăcerile stridente, vulgare. Ei bine, a avut parte de un început nefast.

— Spune.

— Ar trebui să ne întoarcem la bunicul lui, cel puţin…

Firește, am gândit eu; cariera oricărui roman de viță nobilă nu putea fi relatată începând cu propria lui naștere.

— Bătrânul era un individ destul de puternic, când eu eram mic – de fapt unul din dascălii mei în retorică, unul dintre cei mai buni. Ce discursuri magnifice! Cuvintele răbufneau ca tunetul! Dar nu voia să le publice; zicea că numai un bezmetic ar face așa ceva, pentru că le-ar oferi dușmanilor un mijloc de depistare al inconsistențelor sale.

Cicero, care făcuse o carieră din a-și publica și propaga discursurile, râse în semn de apărare.

Caelius zâmbi.

— N-a existat un scandal implicându-l pe bunicul lui Antoniu și o vestală virgină?

— Caelius, trebuie întotdeauna să te referi la un scandal?

— Da! Iar dacă nu există unul, îl voi inventa!

— Ei bine, întâmplarea face să ai dreptate. A avut loc un proces pentru pângărirea unei vestale cândva în trecutul îndepărtat, dar a fost achitat, după care a avut o carieră cu adevărat distinsă. A ajuns să servească în calitate de consul, apoi cenzor, dup care a fost ales pe viață în colegiul augurilor. Dar ascensiunea lui a debutat de fapt odată cu serviciul militar. A fost unul dintre primii care au organizat o campanie împotriva piraților din Cilicia. I-a ieșit atât de bine încât a fost răsplătit cu o procesiune triumfală în Roma. Senatul i-a permis să decoreze Rostra cu ciocurile corăbiei pe care o capturase, chiar au votat să-i ridice o statuie.

— O statuie? spuse Eco. Nu-mi amintesc s-o fi văzut.

— Asta pentru că a fost dată jos după execuția lui în timpul războiului civil. Îmi amintesc văzându-i capul înfipt într-o țeapă în Forum; am avut coșmaruri după aceea. A fost un șoc imens să văd un vechi mentor în condiția asta. Chiar și cel

mai abil politician putea face o greşeală fatală în acele zile.

— Ca şi în aceste zile, murmură Caelius.

Am observat că Eco lăsă jos o bucată de pui pe care se pregătea s-o mănânce.

— Oricum, continuă Cicero, bunicul lui Antoniu a avut o carieră extraordinară, chiar dacă s-a sfârşit atât de lipsită de glorie. Antoniu nu l-a cunoscut niciodată, firește; bătrânul fusese ucis cu câţiva ani înainte de a se naşte.

— Iar cu tatăl lui Antoniu e o cu totul altă poveste. Chipeş, popular, generos cu prietenii, dar un gafeur teribil. Asemenea tatălui dinaintea lui, a fost trimis să-i potolească pe piraţi. A strâns un capital financiar masiv, a asamblat o flotă formidabilă, apoi a risipit totul în mici încăierări din Spania în Creta. Când a negociat o pace umilitoare cu piraţii, asta fost ultima picătură. Senatul a respins tratatul cu indignare. Tatăl lui Antoniu a murit în Creta, de ruşine, spun unii. Antoniu avea numai – câţi, Caelius? Unsprezece sau doisprezece ani?

Caelius încuviinţă şi completă:

— Şi mai cunoaştem cu toţii una din consecinţele eşecului tatălui său. Senatul a căutat pe altcineva care să pună capăt problemei piraţilor. Pompei a primit această misiune năpustindu-se asupra piraţilor ca un val ucigaş. Iar de atunci e tot pe val.

— Dar ne îndepărtezi de subiect, spuse Cicero. Gordianus nu vrea să audă despre Pompei. Vrea să audă despre Marc Antoniu. Ei bine, nu e Pompei, dar Caesar pare să creadă că e competent. După cum vezi, dacă Marc Antoniu are vreun talent militar, trebuie să-l moştenească de la bunic. Dar există un element foarte puternic primit de la tată. Antoniu e cuceritor, afabil, entuziast şi total controlat. Desigur, parte din asta se poate datora influenţei nefericite a tatălui vitreg.

— Tată vitreg? am întrebat eu.

Cicero păru să regrete asta.

— Ei da, nu e vina lui Antoniu că mama sa a contractat un al doilea mariaj dezastruos şi şi-a legat destinul de un ratat. Presupun că Iulia credea că se va căţăra în ierarhii, din moment ce Lentulus fusese consul, era patrician asemenea ei…

— Lentulus? Vrei să spui că tatăl vitreg al lui Antoniu era…

— Da, Lentulus, Picioare, spuse Cicero, cu dispreţ în voce, numit aşa pentru că îşi trăgea toga ca să-şi dezvelească picioarele, ca un şcolar care îşi arată muşchii, după ce senatorii i-au intentat proces pentru delapidarea banilor publici. Un individ atât de flagrant corupt încât a fost exclus din Senat – şi atât de insistent încât s-a furişat înapoi. Mai era şi superstiţios; o impostoare de ghicitoare l-a convins că va deveni dictator, datorită câtorva versuri din cărţile sibiline. Aşa a ajuns Lentulus să se implice cu Catilina şi clica lui de trădători. Ştim cu toţii cum s-a sfârşit.

Într-adevăr, ştiam. Se întâmplase în anul în care Cicero era consul. Aşa-numita conspiraţie a lui Catilina fusese curmată fără milă; sub autoritatea lui Cicero, Lentulus şi mulţi alţii au fost executaţi fără proces. Cei Buni l-au lăudat pe Cicero pentru promptitudinea cu care salvase Republica; mulţi dintre populişti îl considerau un tiran criminal. Repercusiunea a culminat cu promulgarea unei legislaţii răzbunătoare promovată de Clodius, trimiţându-l pe Cicero în exil; Cicero era din nou un jucător puternic în arena politică a Romei; iar Clodius era mort…

— Sunt zece ani de la Catilina, am spus eu încet.

— Da, şi de zece ani Marc Antoniu mă urăşte, spuse Cicero. N-a acceptat niciodată cruntul adevăr că tatăl vitreg trebuia să moară. Antoniu avea doar douăzeci de ani atunci. Tinerii pasionali nu sunt întotdeauna hărăziţi cu raţiune. Pot întreţine resentimente vreme îndelungată.

Cicero oftă, fie din cauza emoţiei, fie a dispepsiei şi continuă:

— Am auzit că susţine chiar că aş fi refuzat eliberarea trupului lui Lentulus mamei sale, după ce fusese strangulat, şi că Iulia ar fi trebuit să vină s-o implore pe soţia mea să intervină. Absurd! O minciună obscenă! Am avut grijă ca toate trupurile conspiratorilor să aibă parte de o înmormântare corectă.

Cicero se strâmbă, presându-şi burta cu mâna. Trecu în revistă cele rămase din mâncare ca şi cum ar fi vrut să identifice vinovata care îi cauzase indigestia.

Bunicul lui Antoniu, tatăl lui şi tatăl lui vitreg – toţi au cunoscut gloria şi au sfârşit în ruină. Lumea este aievea unui disc rotitor, împingându-i pe bărbaţi şi pe femei pe o muche precară, aruncându-i dintr-o parte într-alta a vidului dincolo de marginea rotitoare. Majoritatea nu mai sunt văzuţi din nou, însă unii reuşesc să se agaţe de această margine, târându-se înapoi spre centru, nu o dată, ci mereu, mereu. Cicero era unul dintre aceştia. La fel Caelius.

— Ai explicat genealogia lui, am spus eu. Dar cum rămâne cu Antoniu însuşi?

— S-a încurcat cu un grup nefast – Clodius şi banda lui de tineri aristocraţi incorigibili, spuse Cicero. E formula standard de disipare: viaţă uşoară, politică radicală, planuri nebuneşti pentru viitor. Şi nici un ban care să finanţeze vreunul dintre ele. Tatăl lui Antoniu a lăsat un domeniu atât de îngropat în datorii încât Antoniu a refuzat moştenirea. Tehnic vorbind, şi-a început cariera falit. Tânărul Gaius Curio a fost cel care i-a plătit datoriile. El şi Antoniu erau ca două boabe de mazăre într-o păstaie. Camarazi în desfrâu. Inseparabili. Atât de apropiaţi încât relaţia lor a dat naştere la tot soiul de… zvonuri răutăcioase. Ei bine, când tatăl lui Curio a primit nota de plată pentru datoriile lui Antoniu, a sărit prin tavan,

găurind acoperişul. Şi-a venit să-mi ceară sfatul. I-am spus să scrâşnească din dinţi, să plătească arginţii şi să-i interzică fiului să-l mai vadă pe Antoniu. Data următoare când Antoniu a trecut pe la Curio, l-au gonit gărzile de pază. Şi atunci ce-a făcut Antoniu? S-a căţărat pe un zid şi printr-o gaură din acoperiş a aterizat direct în dormitorul lui Curio, ca un peţitor hotărât!

Cicero şi Caelius izbucniră în râs, întrerupţi de o altă grimasă a lui Cicero, prinzându-se uşor de burtă.

— În fine, Antoniu a rezolvat problema banilor atunci când s-a căsătorit cu o femeie pe numele de Fadia, fiica unui bogat om liber. Un om liber! Scandalul unui mariaj mult sub statutul cuiva ar fi ruinat un aristocrat când eram eu tânăr, dar presupun că incorigibilii din cercul lui Antoniu l-au aplaudat pentru nesocotinţa convenţiilor şi s-a ales cu o dotă mare. Cel puţin această căsătorie părea să-l fi făcut pe Antoniu să uite de Curio; am aflat că Antoniu procrease mai mulţi copii înainte ca Fadia să moară. Între timp a petrecut o vreme în Grecia, studiind oratoria, a efectuat un fel de serviciu militar în Iudeea şi Siria, a ajutat la înăbuşirea unei revolte împotriva regelui Ptolemeu al Egiptului şi în final i s-a alăturat lui Caesar, mergând în Galia. Oh, şi acum doi ani a găsit răgazul de a se însura din nou – de data asta cu vara lui, Antonia.

Iar acum Marc Antoniu a devenit unul dintre locotenenţii cei mai de încredere ai lui Iulius Caesar. Presupun că e bun pe postul lui, dacă Caesar îl socoteşte că merită să-i susţină în candidatura, trimiţându-l la Roma ca să devină chestor.

În timp ce sclavii au adus apă şi vin, pentru a umple din nou cupele şi pentru a debarasa masa, am cugetat asupra tuturor celor relatate de Cicero. Sempronia îmi spusese că Antoniu îl fugărise pe Clodius cu o sabie pe Câmpul lui Marte, încercând

să-l ucidă. Dar după cele spuse de Cicero, Antoniu era un membru al cercului intim al lui Clodius.

— Deci Antoniu şi Clodius erau prieteni buni, m-am hazardat eu.

— *Erau,* spuse Caelius, a cărui vârstă şi alianţe subtile îi permiteau obţinerea unor informaţii intime despre cei din generaţia mult mai radicală decât cea a lui Cicero, până la mica lor neînţelegere despre Fulvia.

— Neînţelegere?

— Se pare că Antoniu n-ar fi înţeles că Fulvia era soţia lui Clodius, gândindu-se că era liberă, disponibilă. Şi Caelius pescui cu vârful limbii o picătură de vin din colţul gurii.

— Vrei să spui că…?

— Oh, probabil că relaţia asta n-a însemnat nimic pentru Antoniu. După iubitul Curio, din adolescenţă, cele două soţii, şi toate prostituatele tinereţii, ce mai conta una mică cu Fulvia? Dar Clodius s-a înfuriat când a aflat. El şi Fulvia erau încă proaspăt căsătoriţi, mai mult sau mai puţin. Iar Clodius avea întotdeauna tendinţa de a exploda la cea mai mică provocare, nu-i aşa? Asta se întâmpla, oh, cam acum şase ani. După care a urmat o răceală între Clodius şi Antoniu. Apoi un gheţar, când Antoniu a plecat în Grecia şi Iudeea. Apoi câteva masive de gheţari, când Antoniu s-a îndreptat spre Galia. El şi Clodius nu s-au mai văzut unul cu celălalt. N-au mai fost îndeajuns de apropiaţi.

— Cu excepţia Câmpului lui Marte, am intervenit eu.

Caelius dădu capul pe spate şi râse.

— Oh, atunci! Cum aş putea uita? Cicero, trebui să-ţi aminteşti că ţi-am povestit. Anul trecut, după ce fuseseră suspendate alegerile, Antoniu şi Clodius au dat nas în nas, accidental îmi imaginez. Au schimbat câteva replici. Antoniu scoate sabia – bravul învingător al miilor de gali - iar Clodius scoate un urlet, tulind-o ca un iepure speriat.

Probabil că asta l-a transformat într-un câine pe Antoniu; ce altceva putea face, decât să-l fugărească? Sigur, dacă l-ar fi prins pe Clodius am fi putut asista la povestea câinelui şi dihorului, corcitura muşcată de nas, schelălăind pe drumul de întoarcere în Galia.

— Cum a început cearta, din cauza vechii poveşti cu Fulvia? Nu ziceai că asta fusese cu şase ani în urmă…

Caelius dădu din umeri:

— Cine ştie? Clodius şi Antoniu sunt amândoi faimoşi ca iuţi la mânie şi înceţi la uitare.

— Dar cum am ajuns să vorbim atât de mult despre Marc Antoniu? întrebă Cicero.

— Fulvia trebuie să se fi simţit nostalgică când a vizitat-o Gordianus în dimineaţa asta, zise Caelius. A discutat despre toţi iubiţii ei?

— Nu, am spus eu. Şi nici Clodia.

Rânjetul dispăru de pe faţa lui Caelius. Cicero îi aruncă o privire rece. M-am ridicat de pe canapea.

— O masă excelentă, Marcus Cicero. Perfectă pentru prânz. Nici prea uşoară, nici prea grea. Aş putea spune acelaşi lucru despre conversaţia noastră. Acum eu şi fiul meu trebuie să plecăm.

***

— De ce-ai adus discuţia despre Marc Antoniu? întrebă Eco în timp ce mergeam spre casă.

— Antoniu a fost motivul pentru care Fulvia dorea să mă vadă. El s-a oferit să ajute la judecarea lui Milo. Ea nu e sigură dacă poate avea încredere în el. Şi îl suspectează că ar fi fost cumva implicat în moartea lui Clodius. Sau poate mama ei e cea care îl suspectează pe Antoniu, iar Fulvia vrea să-i dovedească inocenţa.

— Ţi-a spus ea că Antoniu a fost amantul ei?

— Nu. Şi numai pentru că Cicero şi Caelius spun asta, nu înseamnă că e adevărat.

— Dar ţi-a spus de urmărirea pe Câmpul lui Marte anul trecut?

— Da.

Eco dădu din cap. După un moment izbucni în râs.

— A fost uimitor cum i-ai manipulat.

— Pe cine?

— Pe Cicero şi Caelius.

— Da? Sunt sigur că ei credeau că mă manipulau pe mine. Probabil le-am spus mai mult decât trebuia. Iar acum, pentru cele câteva frânturi de informaţii despre Antoniu se vor purta de parcă le-aş datora o mulţime.

— Dar felul în care le vorbeşti uneori – practic îi jigneşti în faţă!

— Ei da, e un lucru straniu, dar celor ca Cicero şi Caelius le place să fie insultaţi.

— Chiar?

— Asta e ceea ce ştiu. Eu îi înţep, ei mă înţeapă înapoi. Ştiu că n-au de ce să se teamă din cauza mea; nimic din ce-aş putea spune nu le poate face vreun rău. Se distrează pe seama împunsăturilor mele, aşa cum cineva s-ar putea bucura că a fost înţepat de un ţânţar– mâncărimea le oferă şansa de a se scărpina. Nu e ca o înţepătură de albină; nu seamănă cu rănile grave pe care Cicero am văzut că le poate cauza duşmanilor cu o vorbă usturătoare sau două.

Davus ne deschise uşa. După expresia feţei lui mi-am dat seama că se întâmplase ceva. Înaintă să poată deschide gura, când o voce se auzi tunând în spatele lui.

— Stăpânul casei în sfârşit acasă!

Era un individ masiv, probabil gladiator sau soldat, în ciuda materialului brodat al tunicii şi a capei de un verde închis. Nasul îi fusese spart, probabil de mai multe ori, iar mâinile erau de mărimea capului unui copil. Capul era chel ca cel al unui bebeluş, aproape la fel de urât. Avea aerul unui om care putea trece prin cel mai primejdios loc fără să-i pese.

— Un vizitator, spuse Davus inutil.

— Văd. Şi cine te-a trimis… cetăţene? am întrebat, observând inelul de oţel de pe degetul lui. Probabil era omul liber al cuiva.

— Cel Mare, spuse el sec. Vocea lui suna ca pietrişul într-un jet de apă.

— Vrei să spui…

— Nu-i voi spune decât în acest fel. Aşa îi place să i se adreseze ceilalţi.

— Sunt sigur. Şi ce doreşte Cel…

— Să-l onoraţi cu prezenţa cât mai curând posibil.

— Acum?

— Doar dacă puteţi mai devreme.

— Davus…

— Da, stăpâne?

— Spune-i stăpânei că am altă treabă. Asta mă va purta dincolo de zidurile oraşului, presupun.

— Să vă însoţesc?

M-am uitat la omul căruia m-am decis să-i spun Faţă de Copil, care îmi zâmbi şi-mi spuse: Am venit cu o întreagă trupă.

— Unde sunt?

— Le-am spus să aştepte peste drum, în dreptul Rampei. M-am gândit că nu e nevoie să deranjez vecinii cu prea multă zarvă.

— Eşti mult mai discret decât alţi vizitatori de astăzi.

— Mulţumesc.

— Eco, vii cu mine?

— Sigur, papa.

Nici Eco nu-l întâlnise pe Magnus. Am observat că stomacul îmi ghiorăia. Dar nu era vina bucătarului lui Cicero. Aşa că am pornit a treia oară la drum în ziua aceea, gândindu-mă iarăşi la zicala etruscă. Dar acum nu ploua torenţial, era potopul.

Capitolul doisprezece

Legea interzice oricărui om aflat în fruntea unei armate să pătrundă în interiorul oraşului. Tehnic vorbind, Pompei era un astfel de om, deşi armata lui era staţionată în Spania; se gândise că era mai bine să delege operaţiunea locotenenţilor lui, el rămânând aproape de Roma pentru a supraveghea criza electorală. Locuia în vila lui de pe Colina Pinciană, nu departe de zidurile oraşului. Cum Pompei nu putea veni la Roma, Roma venea la Pompei, aşa cum făcuse mulţimea când alergase la vilă să-i ofere securile consulare, cum făcuse Milo când încercase fără succes obţinerea unei audienţe sau cum ne-am pomenit acolo Eco şi cu mine în după-amiaza aceea.

Faţă de Copil şi trupa lui de gladiatori s-au strâns în jurul nostru ca o ţestoasă blindată înainte de a coborâ pe Rampă, trecând apoi prin Forum şi prin Poarta Fontinalis. Am păşit peste graniţa tradiţională a oraşului în timp ce ieşeam pe poarta oraşului, dar Via Flaminia era la fel de înţesată de clădiri în afara zidurilor ca înăuntrul lor. Treptat casele deveniră mai mici şi mai rare până am ajuns într-o zonă deschisă. Stalurile de votare scoase din uz se vedeau în depărtare, la stânga noastră. Înaintea şi la dreapta noastră se înălţa o poartă bine păzită, care se deschise atunci când ne-am apropiat.

Aleea pavată ducea spre grădinile terasate, uneori şerpuind, alteori în trepte, ba la stânga, ba la dreapta, pe măsură ce urcam. De o parte şi de alta peisajul era marcat de cenuşiul şi maroniul iernatic, dezolarea pomilor şi a boschetelor golaşe fiind estompată ici-colo de apariţia statuilor din marmură şi bronz. O lebădă regală, care putea fi Jupiter curtând-o pe Leda, conferea graţie unui mic lac circular. Am trecut de un zid scund pe care stătea un băiat sclav, care tocmai îşi scotea un ghimpe din picior, pictat în culori atât de vii încât

l-aş fi confundat cu unul în carne şi oase dacă n-ar fi fost gol-goluţ sub soarele rece. N-am dat peste zei sau zeiţe în grădină, până când am ajuns în dreptul unui Priapus indispensabil, gardianul şi motivatorul tuturor celor ce cresc sau dospesc, într-un alcov din piatră, plasat pe un soclu înalt, rânjind lasciv şi etalând o erecţie aproape la fel de mare ca el. Măciulia falusului de marmură fusese frecată sclipitor de neted de mâinile trecătorilor.

Am ajuns în sfârşit în faţa vilei unde mai mulţi gladiatori făceau de gardă în dreptul unei înalte uşi duble cu nituri de bronz. Faţă de Copil ne spuse să aşteptăm, iar el intră înăuntru.

Eco mă trase de mânecă. Când m-am întors n-a mai fost nevoie să-l întreb ce voia să-mi arate. Priveliştea era spectaculoasă. Ramurile însăilate şi vârfurile copacilor blocau vederea aleii pe care tocmai urcasem, ca de altfel şi Via Flaminia şi stalurile de votare imediat sub noi, dar deasupra şi dincolo de vârfurile copacilor, întregul Câmp Marte se deschidea în faţa noastră. Vechile loturi de instrucţie şi pistele de antrenament ecvestru dispăruseră în timpul vieţii mele, înlocuite de case ieftine şi depozite amestecate. Marele complex construit de Pompei în timpul mandatului de consul din urmă cu doi ani domina peisajul, un teritoriu vast compus din săli pentru adunări, galerii, fântâni, grădini şi de primul teatru permanent al oraşului. Iar mai departe, ca un braţ arcuit în jurul întregului Câmp al lui Marte, se vedea Tibrul, cursul lui marcat de pâcla de abur riveran, joasă şi groasă, permiţând doar imaginea fugară a grădinilor şi vilelor de pe celălalt mal. Vila Clodiei, în grădina căreia tineri romani rafinaţi obişnuiau să înoate nuzi pentru deliciul ei, era amplasată undeva pe acel mal distant.

Întregul peisaj părea compus din nuanţe potolite de iarnă, de roşu-ruginiu şi verde-cenuşiu, alb-ivoriu şi albastru oţelit.

Eco mă trase din nou de braţ, îndemnându-mă spre sud. Vila bloca mare parte din priveliştea oraşului, cu excepţia unor imagini înguste ale templelor de pe Colina Capitolină şi masa puţin distinctă a oraşului de dincolo de ea. Departe de tot, probabil pe Colina Aventină, o pală de fum se înălţa ca o coloană de marmură în aerul nemişcat. Haosul care domnea la baza coloanei de fum nu putea fi reperat vizual sau auditiv de la o asemenea distanţă. Oare deveneai detaşat şi nepăsător privind Roma de la mare altitudine? Sau deveneai şi mai conştient de incendiile scăpate de sub control şi de haosul din stradă, supraveghind Roma dintr-o perspectivă olimpiană?

Uşile din spatele nostru se deschiseră zgomotos. Faţă de Copil ieşi zâmbind mohorât şi spuse:

— Cel Mare vă primeşte acum.

***

Probabil eram destul de tensionat în timp ce Faţă de Copil ne conducea spre atrium, pe o scară spiralată, pentru că atunci când Bethesda avea să mă iscodească mai târziu nu aveam să-mi amintesc nimic despre mobilier şi decoraţiuni, deşi îmi amintesc foarte bine că gura îmi era uscată ca hârtia, iar inima îşi dublase mărimea.

Am fost introduşi într-o încăpere cu multe ferestre, în colţul sud-vestic al clădirii. Draperiile şi perdelele fuseseră trase la o parte pentru a oferi priveliştea largă a oraşului. Coloana de fum de la sud, pe care o zărisem mai înainte, era acum în centrul acestei privelişti, în prezent alăturându-i-se alte două coloane de fum, mai aproape şi mai la stânga, probabil generate de incendii de pe Colina Esquiline sau în Subura. Pompei stătea la fereastră cu spatele la noi. La început nu era decât o siluetă, o coroană de cârlionţi rebeli deasupra umerilor puternici şi a unui bust robust, bine căptuşit. După ce ochii mei s-au adaptat la lumină am văzut că purta o robă de lână lungă, voluminoasă, de un verde-de-smarald. Ţinea mâinile împreunate la

spate, degetele bătând nervos unele în celelalte. Ne auzi intrând şi se întoarse încet. Gladiatorul se postă într-un colţ neutru. Am zărit şi umbra unui alt gardian, afară pe balcon.

Pompei era de aceeaşi vârstă cu Cicero, cu câţiva ani mai tânăr decât mine. Mi-aş fi dorit tot atât de puţine riduri, deşi nu la fel de multe bărbii. Mă gândeam că Pompei era genul de om care se bucura de mâncare în momente de criză. Comanda armatelor mărşăluitoare îl menţinea ocupat şi în formă. Cuibărit în vila lui, se îmbuiba în osânza lumească.

Dar în aceste momente nu-mi treceau prin minte astfel de gânduri. Nu eram în prezenţa Fulviei sau Clodiei, misterioase şi îndârjite, dar vulnerabile din cauza sexului lor. Nu erau nici Cicero sau Caelius, o cantitate distinctă cu care puteam risca glume. Acesta era Pompei.

Când era tânăr, poeţii suspinau după frumuseţea lui. Cu pletele lui bogate, bătute de vânt, fruntea dreaptă şi nasul fin, oamenii spuneau că băiatul general era un alt Alexandru, chiar înainte ca talentul lui militar să le dea dreptate. Expresia tipică a tânărului Pompei fusese una placidă, visătoare, afişând un zâmbet pierdut, ca şi cum contemplarea propriei măreţii viitoare l-ar fi menţinut într-o perpetuă voioşie, dar şi puţin distant. Dacă faţa lui avea vreun defect, era tendinţa spre rotunjime şi spre o grosime a buzelor care apăreau fie senzual de pline, fie plăcut bombate, în funcţie de unghi şi lumină.

Pe măsură ce înainta în vârstă faţa lui părea să se aplatizeze şi să crească tot mai rotundă. Nasul fin devenise mai cărnos. Buclele răzleţe fuseseră scurtate în deferenţă pentru maturitate. Zâmbetul era mai puţin senzual, mai degrabă unul satisfăcut. Pe măsură ce prestigiul şi puterea lui creşteau se părea că Pompei are mai puţină nevoie de frumuseţe fizică, renunţând la aspectul atrăgător al tinereţii lui.

Toate acestea le observasem de la distanţă, pe măsură ce Pompei îşi construia cariera, ţinând discursuri oratorice în sălile de tribunal, candidând pentru posturi oficiale la adunările de pe Câmpul lui Marte, pătrunzând în Forum în mijlocul unei coloane impresionante, cu un anturaj enorm de locotenenţi militari şi politici, fiecare urmat la rândul său de un grup de simpatizanţi în căutare de favoruri la mâna a doua din partea lui Magnus. Dar ceea ce nu poate fi văzut de la distanţă sunt ochii unui om, aşa cum îi vedeam acum ochii lui Pompei, privind fix în ai mei, cu o intensitate deconcertantă. Nu ştiu de ce, dar mi-am amintit de un citat faimos din tinereţea lui. Când fusese trimis să-i gonească pe toţi duşmanii lui Sulla afară din Sicilia, locuitorii oraşului liber Messana s-au plâns spunând că Pompei n-avea jurisdicţie asupra lor mulţumită unor acorduri vechi între ei şi Roma. Pompei le-a replicat: încetaţi să ne vorbiţi de legi. Noi avem săbii.

— Gordianus Descoperitorul, spuse el, şi fiul tău adoptiv, Eco. Zâmbi ca pentru el, cumva mulţumit că îşi putea aminti detalii atât de insignifiante fără ca un sclav să trebuiască să i le aducă aminte. Nu ne-am întâlnit înainte, nu-i aşa?

— Nu, Mărite.

— Aşa credeam şi eu.

Tăcerea care a urmat a fost inconfortabilă pentru mine, dar se pare că nu şi pentru Pompei, care păşea înainte şi înapoi în faţa noastră, cu mâinile la spate.

— Ai avut o zi plină, spuse el în cele din urmă.

— Mă scuzaţi?

— Clodia vine să te ia cu lectica. Ajungi s-o vizitezi pe Fulvia. Presupun că şi Sempronia era acolo. Nici n-ajungi bine acasă şi omul liber al lui Cicero trece pe la tine, iar tu şi fiul mergeţi să discutaţi cu Cicero şi Caelius. Milo nu era acolo astăzi, nu-i aşa?

Am dat să răspund, apoi mi-am dat seama că Pompei nu se uita la mine, ci la Faţă de Copil, care scutură din cap, răspunzând:

— Nu, Mărite. Milo n-a ieşit din casă toată ziua.

Pompei încuviinţă şi întoarse capul spre mine.

— Dar te-ai întâlnit cu Milo înainte, sub acoperişul lui Cicero.

Nu era o întrebare, dar părea să necesite un răspuns – o recunoaştere mai degrabă, nu un răspuns.

— Da.

— A trecut ceva vreme de când l-am văzut pe Titus Annius Milo. Cum arată zilele astea?

— Cum arată?

— A fost întotdeauna atât de mândru de fizicul lui impunător, supranumindu-se singur după Milo, legendarul luptător din Croton. Se ţine tare?

— Pare în formă.

— Şi starea lui de spirit?

— Nu am cunoştinţă de asta, Mărite.

— Nu? Dar tu ştii să citeşti în semne, nu-i aşa? Sigur ai detectat ceva în expresia feţei, în vocea lui.

— Milo e temător, furios, nesigur. Dar pentru asta nu aveţi nevoie de mine să v-o spun.

— Nu, n-am.

Zâmbetul lui părea lipsit de ironie, mai mult un semn de apreciere că nu-i irosesc timpul.

— Ce-a vrut Clodia de la tine azi dimineaţă?

Când am ezitat, Pompei s-a încruntat.

— Să nu-mi spui că nu e treaba mea. Este. Tot ceea ce se întâmplă în Roma zilele astea e treaba mea. Ce voia Clodia de la tine?

— Să mă ducă la Fulvia, asta-i tot.

— Şi ce voia Fulvia?

— Mărite, în mod sigur cele spuse confidenţial de o văduvă în doliu…

— Descoperitorule, mă faci nerăbdător.

M-am gândit cum să răspund.

— A contactat-o un bărbat anume. Nu e sigură dacă poate avea încredere în el.

— Nu cred c-au început deja să bată peţitorii la uşa ei!

— Nu e tocmai un peţitor, am spus eu, deşi Antoniu fusese odată amantul Fulviei, dacă Caelius putea fi crezut.

Pompei arăta total neinteresat.

— Ei bine, nu te voi forţa să-mi dai detalii, treburile personale ale Fulviei n-au nici o importanţă pentru mine. Ai fost de acord s-o ajuţi?

— Încă nu m-am hotărât.

— Poate te pot ajuta. Cine ştie? Poate posed acea informaţie pe care o cauţi.

Nu părea probabil. Marc Antoniu era omul lui Caesar, nu al lui Pompei.

— Vă oferiţi să mă ajutaţi?

— Posibil. Sunt un om rezonabil. Dacă pot să-ţi ofer ceva de valoare, atunci îmi imaginez că vei fi mult mai binevoitor să-mi dai ceea ce vreau eu.

— Şi ce doriţi de la mine, Mărite?

— Vom ajunge acolo cât de curând. Tu ai vreo întrebare pentru mine?

M-am gândit atent şi n-am văzut nici un pericol în a întreba.

— Ce îmi puteţi spune despre Marc Antoniu?

— Locotenentul lui Caesar? Ştiu că a făcut un dezastru din povestea cu piraţii înainte ca Senatul să-mi acorde în sfârşit comanda. Şi că tatăl lui vitreg a fost executat pentru trădare la cererea lui Cicero. Şi-mi amintesc că tânărul Antoniu s-a înrolat militar plecând în vechile mele teritorii de campanie, din est, înainte de a se alătura lui Caesar. Ce altceva e de ştiut?

— Probabil nimic.

— Pe Hercule, nu el e cel care o curtează pe Fulvia, nu-i aşa? Nu văd cum. E deja căsătorit cu vara lui, Antonia, un mariaj deloc uşor de părăsit. Dar dacă el e peţitorul, atunci Fulvia ar face bine să-l evite; acesta e sfatul meu. Poate Clodius a fost

un şantajist şi un instigator al vulgului, dar cel puţin ştia cum s-aducă acasă arginţii; uită-te la casa cu care s-au ales. Tânărul Antoniu e alt soi. Asemenea lui Caesar şi restului cercului lor, e mereu tot mai înglodat în datorii, vânzându-se întotdeauna pentru împrumutul următor ca să poată merge mai departe. Vor sfârşi prost, toţi. Sper doar să nu falimenteze Roma odată cu ei.

Şi rămase tăcut, ridicând o sprânceană, semn de surpriză uşoară – faţă de el însuşi, mi-am dat seama, pentru că spusese mai mult decât intenţiona.

— Şi ce-a avut de spus Cicero despre vizita ta la Fulvia? întrebă Pompei.

Mi-am dres vocea.

— A fost curios – asemeni vouă, Mărite.

— Nu cumva el a fost cel din *spatele* vizitei tale la Fulvia? Nu? Mă gândeam că poate te-a montat să devii spionul lui. Ar fi fost atât de tipic pentru Cicero. Reţele secrete, misive nesemnate, mesaje expediate într-un cod secret inventat de Tiro, informatori plătiţi, un urmăritor urmărind alt urmăritor. Ca un păianjen care ţese pânze în toate direcţiile. Ar fi fost altceva de capul lui dacă avea şi el un pic de talent militar. Mai multă acţiune, mai puţine vorbe. *Eşti* spionul lui Cicero, Descoperitorule?

Şi mă tulbură din nou cu privirea lui.

— Nu, Mărite.

— Poate că eşti, dar pur şi simplu nu-ţi dai seama.

Sugestia mă surprinse, după care m-am simţit nelalocul meu.

— Cred că de-acum îi cunosc toate trucurile lui Cicero.

Pompei ridică sprânceana.

— Serios? Nici eu n-aş îndrăzni să pretind una ca asta! Atunci ce crezi despre comportamentul lui Caelius? De ce îi ia partea lui Milo? Ce-are de câştigat?

— Caelius şi-a legat soarta de soarta lui Cicero; Cicero şi-a legat-o de-a lui Milo.

— Deci prin extensie, Caelius e omul lui Milo?

— Nu sunt sigur că Caelius ar putea fi omul cuiva.

— Aici ai grăit adevărul, Descoperitorule. Şi ce spui de Milo?

— Cum spuneam şi mai devreme, Mărite…

— Da, ştiu „temător, furios, nesigur. Dar ce crezi tu *de*spre el?

— L-am întâlnit pentru prima oară foarte recent – după moartea lui Clodius.

— Serios? Nici o legătură anterioară?

— Niciuna.

— Dar ai vechi legături cu Clodius.

— Nu. Am fost angajat pentru o mică problemă de sora lui Clodius, cu câţiva ani în urmă…

Pompei încuviinţă.

— Când a contribuit la judecarea lui Caelius pentru crimă.

— Da.

— Ce discurs a ţinut Cicero în ziua aceea pentru Caelius – sau ar trebui să zic împotriva lui Clodius? Aşadar, Descoperitorule, ai fost *vreodată* în tabăra lui Caelius?

— N-am fost şi nu sunt.

— Şi nici în tabăra lui Milo?

— Nu.

Mă cântări un moment lung, apoi se întoarse spre Eco.

— Şi tu? Ca tata, şi fiul?

Eco îşi drese glasul şi spuse:

— L-am ajutat pe tata când a lucrat pentru Clodia, dar nu l-am întâlnit niciodată pe fratele ei. Am fost cu tata şi acasă la Cicero, astăzi, dar încă nu l-am întâlnit pe Milo, personal.

— Şi loialităţile tale?

— Sunt omul lui tata.

Pompei zâmbi.

— Un fiu loial e cel mai bun partizan dintre toţi, eh, Descoperitorule? Dar cum e cu celălalt fiu, cel din Galia? N-a atras restul Gordienilor pe orbita lui Caesar, împreună cu el?

— Fiul meu, Meto, e un soldat loial, dar familia mea n-ar nici un fel de devoţiune specială pentru Caesar.

Pompei mă privi curios.

— Cum se face că reuşeşti să navighezi pe o rută atât de independentă, Descoperitorule, fără să te zdrobeşti de stânci?

— Părerea mea, Mărite, e că dacă aş fi lăsat pe un altul să navigheze pentru mine m-aş fi zdrobit de stânci cu mult timp în urmă.

— Întotdeauna îţi cârmeşti de unul singur ruta, Descoperitorule? Dar cum? Ai cunoştinţe speciale despre mersul stelelor? Sau navighezi orbeşte spre viitor?

— La fel de orbeşte ca toată lumea. Poate că stelele sunt cele care ne cârmesc.

— Ah, da, cunosc sentimentul. Atunci, crezi că ai un destin?

— Unul foarte mic, probabil.

— Mai bine decât niciunul, cred. Magnus scutură din cap, ca şi cum ideea de a nu avea destin sau numai unul mic era mult prea dificil de imaginat. Destinul e un lucru ciudat. Uită-te la Clodius, a sfârşit ca un stârv pe marele drum construit de strămoşii lui; aproape că prea se potriveşte, ca într-o tragedie greacă. Uită-te la Milo. Presupun că sfârşitul potrivit pentru el ar fi să cadă într-o capcană, devorat de viu de duşmanii lui.

— Nu înţeleg, Mărite.

— Ştii, ca legendarul Milo din Croton.

— Există o poveste legată de moartea lui? Atleţii faimoşi nu m-au interesat niciodată în mod special.

— Nu? Dar nu-l poţi înţelege pe Milo al nostru decât dacă ştii totul despre tizul lui. Numele pe

care şi-l arogă un om îţi spune multe despre ceea ce crede despre el însuşi, iar uneori despre ceea ce îl aşteaptă. Cu siguranţă n-ar trebui să-i spun asta unuia care se autodenumeşte Descoperitorul.

— Înţeleg…. Măr*ite*

Pompei nici nu clipi.

— O să-ţi povestesc atunci despre Milo din Croton, spuse el. Haide, e mai cald pe balcon. Putem sta la soare. O să trimit după nişte vin încălzit. De Alba sau Falemia? Eu îl prefer pe cel alban – mult mai sec…

Aşa că ne-a instalat pe balconul de sud-vest al vilei lui Pompei, sorbind vin vechi de zece ani şi scrutând întregul oraş. Focul de pe Colina Aventină părea să fi fost stins. Marea coloană de fum fusese tăiată de la rădăcină şi părea să plutească deasupra acoperişurilor ca o arătare dintr-un coşmar. O nouă coloană de fum, mai groasă şi foarte neagră, apăruse în vecinătatea Porţii Colinei, departe de tot la stânga noastră.

Pompei îşi legănă vinul în cupă:

— Când Milo al nostru era tânăr, era un atlet pe cinste. Cel puţin asta susţine el; după a patra cupă de vin începe să se laude despre zilele gloriei atletice la fel cum un soldat se laudă despre vechi bătălii. A câştigat multe competiţii, în special la lupte. Nu ştiu de ce fel de competiţii are parte un băiat care creşte într-un sat ca Lanuvium, dar Milo era întotdeauna cel mai tare, cel mai rapid, cel mai hotărât. Puternic ca un taur. Şi încăpăţânat ca un taur – ăsta e Milo al nostru. Şi acum e la fel de vanitos ca un grec în privinţa trupului său, să ştii. Nu tocmai idealul grecesc – prea scund şi îndesat – dar e cert că s-a menţinut în formă. L-am văzut nud în băile publice. Abdomenul ca un zid de cărămidă, umeri ca nişte pietre de catapultă. Ar putea sparge o nucă cu fesele lui!

Pompei slobozi un hohot de râs sănătos, dublat de cel liniştit al soldatului de gardă de la capătul balconului, care n-avea cum să n-audă. Mi-am dat

seama că Eco şi cu mine aveam acces la o certă intimitate cu Cel Mare. Împărtăşea cu noi genul de povestire pe care un comandat o împărtăşeşte cu subordonaţii într-un moment de repaus.

— Aşa că atunci când Titus Annius căuta un nume pe care să şi-l aroge, s-a oprit la Milo. Îţi aminteşti vechiul exerciţiu din şcoală despre Milo din Croton?

Când am afişat o expresie nelămurită, Eco, a cărui educaţie fragmentată fusese oricum mai precisă decât a mea, îndrăzni un răspuns: „Compuneri o lucrare cu următoarea temă şi arătaţi cum ne-ar putea călăuzi în viaţă: *Milo din Croton obişnuia să ducă în fiecare zi un viţel în spate, ca exerciţiu fizic, continuând să-l care până s-a făcut taur”.*

Pompei şi Eco râseră amândoi, nostalgici.

— Morala temei: în timp ce un băiat creşte să ajungă bărbat, tot aşa cresc şi greutăţile lui, spuse Pompei, iar dacă eşti Milo din Croton, nu le vei arunca de pe umeri, vei continua să zâmbeşti cu dinţii încleştaţi în timp ce le porţi în spinare, scrâşnind şi gemând. Sunt sigur că Milo al nostru a trebuit să scrie aceeaşi lucrare. Lecţia asta pare să-l fi marcat definitiv.

Pompei luă o gură de vin, se încruntă şi îl chemă pe intendent.

— Ăsta e cel mai bun vin de Alba pe care-l avem? E răsuflat. Nu e bun. Adu-l pe cel de Falemo. Deci unde eram? A, da. Fapte de voinicie. Se spune că Milo din Croton putea prinde atât de ferm o rodie coaptă în pumn încât nimeni nu-i putea desprinde degetele, fiind în acelaşi timp atât de grijuliu încât rodia nu zemuia. Putea sta pe un disc uns cu grăsime, menţinându-şi un echilibru perfect fără ca cineva să-l poată împinge jos. Putea lega o cordelină în jurul capului, ţinându-şi răsuflarea până ce venele de pe frunte i se umflau şi rupea cordelina– asta e ceva ce mi-ar plăcea să văd!

Dar Milo din Croton nu era întotdeauna graţios. Odată, la jocurile din Olimpia, când era pe cale să accepte coroana de lauri pentru lupte, a alunecat şi a căzut pe spate. În timp ce încerca să se ridice, un glumeţ din public a început să strige că nu trebuia încoronat după ce se arătase atât de stângaci. Milo i-a spus: N-a fost a treia cădere! N-am căzut decât o dată: Să văd dacă poate vreunul dintre voi să mă dea jos încă de două ori! Asta a restabilit rapid liniştea.

A câştigat douăsprezece coroane de toate, şase la Olimpia şi şase la Delfi. Când cei din Croton s-au războit cu sibariţii, Milo purta în loc de coif toate coroanele de lauri – suficiente pentru a îndulci o lovitură – şi era îmbrăcat ca eroul lui, Hercule, cu blană de leu, având în mână o măciucă. Aşa i-a condus pe cei din Croton la victorie. Apoi, în semn de recunoaştere, au decis să-i ridice o statuie. Milo însuşi a purtat pe umeri statuia, aducând-o în piaţă şi aşezând-o pe un piedestal.

Când Pitagora, filosoful, locuia în Croton, el şi Milo au devenit buni prieteni. Contrariile se atrag: gânditorul şi voinicul. Norocul lui Pitagora, din moment ce Milo i-a salvat viaţa. În timpul unui cutremur, stâlpul de susţinere din sala de mese a şcolii filosofului s-a frânt. Milo a ţinut tavanul să nu se prăbuşească, până când Pitagora şi elevii săi au ieşit afară, apoi a reuşit să se salveze şi el.

Începi să vezi, Descoperitorule, cum aceste fapte legendare ar putea avea o relaţie alegorică cu maniera în care se comportă Milo şi îşi percepe destinul? Eroul legendar al cărui pumn nu poate fi desfăcut împotriva voinţei lui, care nu va fi dat la o parte indiferent cât de alunecos e locul de sub picioare; care duce în spinare o greutate enormă, dar nu se văietă; care îşi poate ţine răsuflarea până când îi explodează venele de pe frunte; care e amicul unui înţelept faimos; gata oricând să se arunce în faţa primejdiei să-şi apere prietenii; care

merge la luptă doar într-o mantie, care ar fi foarte bucuros să-şi aşeze propria statuie pe piedestal; care nu poate fi doborât de nimeni… dar care ar putea, numai din cauza lui, în faţa întregii lumi, să aterizeze pe spate ca o plăcintă.

M-am gândit la toate astea în timp ce sorbeam din vinul de Falemo proaspăt turnat din cupa mea. Era spre sfârşitul după-amiezii şi o briză începu să învolbureze cerul deasupra Romei, împingând coloanele de fum într-o rână şi ciufulindu-le moţul.

— Dar cum a murit Milo din Croton, Mărite?

— Cum sună zicala? A poseda o mare forţă nu contează dacă nu ştii cum s-o foloseşti. Asta a fost şi soarta lui Croton. Într-o zi a plecat să se plimbe şi s-a pierdut în desişul pădurii. Departe de drum, a ajuns într-un luminiş în care lucraseră nişte dulgheri, însă era deja târziu şi oamenii plecaseră. A văzut acolo un trunchi uriaş. De-a lungul lui era o mare crăpătură, mai multe icuri de fier înfipte în ea. Se pare că dulgherii intenţionaseră să despice trunchiul, dar era prea mult de lucru, aşa că lăsaseră pe-a doua zi. Milo s-a gândit: *O să-l despic eu însumi. Ce surprinşi vor fi când vor vedea că un singur om a făcut asta pentru ei, folosindu-se doar de mâinile lui! Ce frumos o să se gândească la mine! Ce recunoscători o să fie! O altă faptă faimoasă a forţei lui Milo din Croton!* Aşa că şi-a înfipt degetele în crăpătura îngustă până când mâinile lui erau lipite de cele două jumătăţi. Le-a tras în lături cu toată puterea. Icurile de fier au ieşit din strânsoare, căzând afară – şi instantaneu crăpătura s-a închis. Mâinile lui Milo erau prinse înăuntru. Avea braţele îndoite. Trunchiul era prea greu ca să-l poată mişca. Nu se putea urni din loc. S-a întunecat. Se auzea hăulitul fiarelor. Animalele sălbatice au ieşit din pădure în luminiş. Îi simţeau teama, îi miroseau neajutorarea. La început doar l-au muşcat, dar când şi-au dat seama că nu se putea apăra, s-au năpustit asupra lui, înfigându-şi caninii în carnea

lui. L-au sfâşiat. L-au devorat de viu. A doua zi dimineaţa dulgherii îngroziţi au dat peste rămăşiţele lui Milo din Croton.

Pompei îşi sorbi vinul tacticos. Trebuie să subliniez aici asemănarea evidentă cu primejdia în care se află Milo al nostru?

— Nu, Mărite. Se pare că ştii foarte multe despre *amândoi* Milo.

— Tata obişnuia să-mi povestească istorioare despre Milo din Croton când eram mic. Iar în ceea ce-l priveşte pe Titus Annius Milo, am fost aliaţi din când în când.

— Dar nu acum?

— Şi cu Clodius am fost aliat odată, spuse el, evitând întrebarea, tot aşa cum eu şi Caesar am fost aliaţi şi încă suntem aliaţi, după câte ştiu.

— Nu înţeleg, Mărite.

— Unele lucruri doar ursitoarele par să le înţeleagă. Nu contează. Dar tu, Descoperitorule? Cine sunt aliaţii tăi? Pe cine slujeşti? Pari a fi omul care trece prin toate taberele fără să aparţină vreuneia.

— Aşa se pare, Mărite.

— Asta face din tine un om neobişnuit, Descoperitorule. Unul care merită să fie cunoscut.

— Nu văd de ce, Mărite.

— Vreau să faci ceva pentru mine.

Am simţit mai multe lucruri simultan – surescitare, îngrijorare, o senzaţie de sufocare.

— Posibil, Mărite. Dacă pot.

— Vreau să mergi într-o excursie pe Via Appia, să te duci la locul în care a fost omorât Clodius. Ia-l şi pe fiul tău, dacă vrei. Cercetează locul acela. Discută cu localnicii. Vezi ce poţi afla. Dacă eşti atât de priceput cum ţi-e numele vei descoperi unele lucruri pe care alţii le-au trecut cu vederea.

— De ce eu, Mărite? Sigur există alţi oameni pe care i-ai putea trimite.

— Nu există nimeni care se poate mişca atât de liber ca tine, să se deplaseze cu uşurinţă între casa

Fulviei şi cea a lui Cicero. Cum spuneam, eşti un tip neobişnuit.

— Se pare că Parcele m-au aruncat într-o situaţie curioasă.

— Nu eşti singurul. Toţi trebuie să ne supunem Parcelor, spuse el, golindu-şi cupa de vin încet, fără să-şi ia o clipă ochii de pe mine. Descoperitorule, dă-mi voie să-ţi explic ceva. Ca general, am fost foarte aproape de a fi infailibil. Am trecut din triumf în triumf fără vreun pas greşit, fără nici un moment de ezitare. Am instincte pentru asta, să ştii. Un geniu ciudat, numai al meu. Aş putea-o face cu ochii închişi. Dar politica – politica e altă poveste. Mă apropii de Forum la fel cum mă apropii de câmpul de bătălie. Îmi distribui forţele, fac un plan de bătaie – dar lucrurile nu merg niciodată cum vreau. Gândesc mereu că mă îndrept spre victorie, apoi brusc îmi dau seama că nu ştiu unde anume sunt în Hades sau cum am ajuns acolo. Pierd orice sens al direcţiei.

Iulia mi-a spus întotdeauna că am consilieri proşti. Probabil are dreptate. Pe câmpul de bătălie trupele tale sunt aici, inamicul acolo, iar cineva fie îţi procură informaţii corecte, fie va fi mort a doua zi. Dar în ceaţa asta mâloasă un pumnal poate fi ţintit spre inima ta şi tu habar n-ai, iar aşa-zişii consilieri au obiceiul de a-ţi spune ceea ce cred ei că vrei s-auzi, ca să nu mai vorbim de datele reale. Nu vreau să-ţi mai spun de cât de multe ori am şarjat pe o cale folosindu-mă de o hartă care m-a condus direct într-un zid. Asta nu trebuie să se mai întâmple acum – nu acum! Fără sfaturi false, fără minciuni linguşitoare, fără unghiuri moarte. Trebuie să cunosc relieful locului, starea inamicului, mişcările precise ale tuturor forţelor din jurul meu. În primul rând şi înainte de orice, vreau să ştiu ce s-a întâmplat pe Via Appia. Înţelegi?

— Cred că da, Mărite.

— Pot avea încredere în tine, Descoperitorule?

M-am uitat la el un moment lung, întrebându-mă dacă mă puteam încrede în Pompei.

— N-am nevoie de un răspuns, spuse el în final. Instinctul meu de general nu detectează o lipsă de onestitate din partea ta. Aşadar: o să faci ce te-am rugat?

Fulvia mă rugase deja să cercetez circumstanţele morţii soţului ei. Acum Pompei voia acelaşi lucru. Simţeam ochii lui Eco fixându-mă. Am inspirat adânc.

— Voi merge pe Via Appia. Voi afla tot ce pot despre moartea lui Clodius.

Pompei încuviinţă.

— Bine. Sunt sigur că ne putem înţelege: n-am cerut nici unui om să marşeze pentru mine fără plata cuvenită. Iar în ceea ce priveşte cazarea, poţi sta la vila mea cât timp eşti acolo. Nu e departe de vila lui Clodius. Probabil la o aruncătură de băţ de locul în care a fost ucis.

Sorbi din cupă, privind oraşul de la picioarele lui.

— Voi părăsi şi eu Roma într-o zi sau două. Când mă voi întoarce voi pune capăt prostiei ăsteia.

— Prostie, Mărite?

Cu un gest al mâinii îmi indică coloanele de fum.

— Dezordinea asta infernală.

— Dar cum, Mărite?

Pompei îmi aruncă o privire vicleană.

— Presupun că nu greşesc dacă-ţi spun. Mâine Senatul se va întruni în teatrul meu, în portico, pe Câmpul lui Marte.

— În afara zidurilor oraşului?

— Da. În acest fel pot participa – *legal* – la evenimente. Nu vreau s-aud pe nimeni spunând că Pompei se consideră deasupra legii! Mare parte din negoţ e blocată, cum îţi poţi imagina. Vor fi făcute o serie de propuneri. Una dintre ele e de a construi o nouă casă a Senatului. Nu prevăd nici o

problemă aici. Voi propune ca acest contract să-i fie deferit cumnatului lui Milo, Faustus Sulia. Să nu zică nimeni că Pompei e nedrept cu rudele lui Milo! În plus, un astfel de contract ar fi cel corect, din moment ce Sulla, tatăl lui Faustus, a remodelat vechea casă a Senatului. În acest fel Senatul ar aduce un omagiu memoriei dictatorului Sulla şi realizărilor lui. Mulţi romani sunt deranjaţi de acest cuvânt: *dictator.* Ei uită cât de important e să ai un mecanism prin care puterea supremă să poată fi plasată în mâinile unui singur om atunci când circumstanţele o impun.

Luă o altă gură de vin, privind fix spre coloanele de fum, de parcă ar fi vrut să le disperseze doar cu puterea voinţei lui.

— Şi va mai fi făcută o propunere, mai importantă: ca Senatul să declare starea de urgenţă şi să promulge Decretul Final. Ştii ce înseamnă asta, Descoperitorule?

— Da, am spus eu, amintindu-mi de ultima oară când fusese dat acest decret, când Cicero era consul şi ceruse puteri extraordinare pentru a se ocupa de Catilina şi grupul său. Decretul Final le cere consulilor să, facă tot ceea ce e necesar pentru a salva statul.

— Lege marţială, spuse Pompei sec.

— Dar n-avem consuli.

— Da, avem o problemă. Cum pot fi dislocate trupele din ţară dacă nu există un consul să le disloce? Dar nu e decât o chestiune tehnică în realitate. Altcineva, în afara consulului, va trebui să facă asta, fireşte. Din fericire, fiind ales consul de două ori şi având calitatea de comandant al trupelor romane din Spania, posed şi capacitatea organizării unei miliţii aici, în Italia, şi priceperea necesară pentru a o folosi cât se poate de eficient pentru a impune ordinea în oraş.

— Iar Senatul va fi de acord cu asta?

— Sunt convins că da. Totul e să numeri voturile, înainte de toate. Oh, unii susţinători ai lui

Caesar vor face scandal, cum de altfel ar putea face şi cei mai reacţionari dintre conservatori, cum e Cato. Un precedent teribil, vor spune, dar ce altă soluţie pot propune ei? Nu vor protesta prea vehement. Voi găsi metode să-i calmez. Cel mai important lucru e restaurarea ordinii. Dacă trebuie să recurgem la unele inovaţii pentru a atinge rezultatul dorit, dacă legea va trebui îndoită puţin, atunci fie.

În cele din urmă îşi întoarse privirea de la coloanele de fum, care, cel puţin pe moment, refuzau să se disperseze.

— Ei bine, putem să negociem onorariul tău, Descoperitorule?

Capitolul treisprezece

O călătorie pe Via Appia începe cu mirosul de peşte în nări şi sunetul din urechi al apei care picură continuu.

Mirosul vine de la pieţele de peşte care te întâmpină imediat ce ai ieşit pe Poarta Capena, la extremitatea sudică a oraşului. Pescarii de pe Tibru şi chiar de foarte departe, din Ostia, îşi întind prada pe sfoară, expunând şiruri după şiruri de peşti atârnaţi de fălcile căscate, ici-colo se văd coşurile pline cu scoici, caracatiţă şi calamari. Într-o zi normală, la o oră normală, locul răsună cu sporovăiala sclavilor bucătari, a gospodinelor şi clienţilor pestriţi. Am pornit la drum în ora cenuşie dinainte de răsărit, înainte ca pieţele să fie în mod normal deschise, dar chiar şi aşa locul era nenatural de tăcut şi de pustiu. După cele spuse de Bethesda nu fusese deschisă nici o piaţă de mai multe zile dincolo de Poarta Capena. Ca nişte boişteni speriaţi, pescarii dispăruseră cu toţii. Totuşi, persista o mireasmă puternică de peşte, de parcă marea ar fi penetrat pietrele de sub picioarele noastre.

Sunetul de apă care picură vine de la o spărtură în apeductul appian. A fost construit de acelaşi Appius Claudius Caecus, cel care a construit şi Via Appia cu două sute şaizeci de ani în urmă. Când apeductul ajunge în oraş se uneşte cu zidul şi curge în interiorul lui pe o distanţă considerabilă, un râu în interiorul zidului, o minunăţie de proiect şi inginerie, alterată doar de un singur defect: la Poarta Capena apeductul are o scurgere. În lunile calde marile blocuri arcuite din piatră de deasupra sunt acoperite de un muşchi verde din care picură apă, ca într-o peşteră. În puterea iernii muşchiul dispare şi uneori apa îngheaţă într-o pojghiţă mată de gheaţă. În această dimineaţă nu era atât de rece. Apa se scurgea încet, dar liber. Când am ieşit pe poartă o picătură de apă, una deosebit de mare şi

de rece mi-a căzut pe ceafă prelingându-se pe şira spinării. M-a făcut să tresar şi trebuie să fi scos un sunet ciudat pentru că Eco m-a prins de braţ, iar Davus mă privea alarmat.

Ştiam ce gândeşte Davus: e semn rău să începi o călătorie cu o tresărire şi o înjurătură a stăpânului. Eco, mai puţin superstiţios, probabil se speriase că aş fi avut un atac. Apoi o picătură ateriză pe vârful nasului lui Eco, făcându-l să clipească nedumerit. Când Davus îşi lăsă capul pe spate, deschizând gura să râdă, o altă picătură îl nimeri exact între ochi.

— Iată, am fost cu toţii unşi de Poarta Capena. Un semn foarte bun, am decretat eu spre uşurarea lui Davus.

Eco ridică o sprânceană neîncrezătoare:

— Unde e grajdul pomenit de Pompei? Nu l-am văzut niciodată înainte.

Am privit în jur. Spre stânga, chiar dincolo de piaţă, se ridica un desiş de copaci care înconjura altarul Egeria, cel cu izvoare calcaroase. Nu putea fi în direcţia aceea. M-am uitat în dreapta.

— Acela trebuie să fie locul. Arată ca un grajd, nu-i aşa? În mod obişnuit peştele atârnat îl ascundea privirii. Văd o uşă deschisă şi lumină înăuntru. Cineva trebuie să se fi trezit.

O potecă îngustă flancată de chiparoşi ducea spre clădirea lungă şi scundă, la umbra zidurilor oraşului. Am făcut un pas pe uşa deschisă, fiind întâmpinat de mirosul de balegă de cal şi fân, o variaţie binevenită în locul celui de peşte, apoi de o furcă proptită în dreptul gâtului meu.

— Cine eşti? Ce vrei? Omul ţinea o lampă în cealaltă mână. Flăcăruia îi lumina faţa trasă, speriată.

— Venim din partea stăpânului tău, am spus eu. Credeam că ne aştepţi.

— Poate. Cum te numeşti?

— Descoperitorul.

— E-n regulă. Omul lăsă furca jos. Trebuie să fiu atent. Am avut multe necazuri în ultima vreme. Oameni disperaţi, cai de rasă – şi eu între ei, că eu trebuie să-i plătesc dacă-s furaţi. Înţelegi? Şi-ţi spun că stăpânul ţine animale pe cinste aici. Cai frumoşi! Numai un militar poate cunoaşte valoarea unui cal. Îi ţine aici că-i mai convenabil, când vrea să meargă la vila lui din sud. Vino să vezi. Atenţie, vino după lampă. Zicea că-ţi poţi alege ce vrei. Câţi sunteţi? Trei. Uite, chiar am trei negri, nici o pată albă pe ei. Pe ăştia i-aş lua în locul vostru.

M-am uitat la cei trei şi m-am apropiat de primul. Avea un gât lung, puternic, ochi strălucitori.

— De ce? Sunt cei mai rapizi? am întrebat.

Dădu din umeri.

— Poate da, poate nu. Dar sigur sunt cel mai greu de văzut dacă mergeţi la drum pe-nserat. E ceva la ce e bine să te gândeşti zilele astea, să fii greu de văzut dacă eşti în câmp deschis pe timp de noapte.

Cei trei cai păreau bine întreţinuţi şi îndeajuns de puternici, într-adevăr foarte negri; chiar şi la lumina lămpii omului aveau tendinţa de a se pierde în umbrele staulelor. I-am urmat sfatul.

***

Davus a întâmpinat unele greutăţi la încălecare. S-a dovedit că nu călărise până acum.

Eco arăta total dezgustat – nu era furios pe Davus, ci pe el însuşi, pentru că nu se gândise la un detaliu atât de elementar înainte de a porni la drum. La ce bun un gardian călare dacă nu-şi putea controla animalul? Davus era acum garda mea personală; eu ar fi trebuit să-l întreb dacă ştie să călărească, dar eram atât de obişnuit cu Belbo încât considerasem asta ceva firesc. N-ai călărit niciodată? l-am întrebat eu.

— Nu, stăpâne.

— Nu ştii nimic despre călărit?

— Nimic, stăpâne. Davus privi nesigur spre pământ, în ambele părţi, ca un om pe o masă şubredă.

— Atunci astăzi vei învăţa cum să călăreşti, am spus eu. Iar mâine abia dacă o să te poţi ţine pe picioare, am gândit. La ce bun un gladiator cu dureri de şale şi picioare de lemn?

Calul fornăi. Davus se sperie şi se prinse de coama calului. Grăjdarul se amuză nevoie mare.

— Nu vă faceţi griji! Vă spun eu, caii ăştia sunt cei mai buni. Sunt dresaţi să gândească şi pentru noi. Cai de bătălie

— Nu se pierd cu firea orice s-ar întâmpla. Mai inteligenţi decât sclavul de rând, asta-i sigur. Cel Mare le lasă până şi pe femei să-i călărească!

Davus luă asta ca pe o încurajare. Se încruntă, şterse expresia de teamă de pe faţă şi se îndreptă de spate.

Am pornit la pas de la grajd, lăsând caii se obişnuiască cu noi. Eco era temător, dar nu din cauza lui Davus.

— Crezi că a fost o idee bună să aducem oameni străini în casă?

— Sunt oamenii lui Pompei. Nu crezi că trebuie s-avem încredere în ei?

— Cred că da.

— A fost singura soluţie. Bine, poate nu *singura*…

De fapt, pe perioada în care eu şi Eco urmam să fim plecaţi, Pompei le oferise Bethesdei, Meneniei şi Dianei, împreună cu slujitorii doriţi, să se mute în vechea casă a familiei lui din interiorul zidurilor oraşului, în districtul Carinae, pe coasta vestică a colinei Esquiline. Era logic; ar fi fost în mod cert în siguranţă acolo, locul acela fiind situat la jumătatea distanţei dintre casa lui Eco şi casa mea. Dar nu voiam să alunec atât de departe, atât de rapid, în tabăra lui Pompei. A-mi pune întreaga familie în grija lui însemna punerea lor în întregime în puterea lui şi într-o postură pe care cei

din afară ar fi remarcat-o în mod sigur. Pe de altă parte, era exclus ca eu să plec din Roma, chiar şi pentru câteva zile, fără să fac ceva ca să protejez bunăstarea celor două familii, mai ales dacă Eco venea cu mine, ceea ce insistase să facă. Soluţia a fost să împrumut o trupă de gărzi de corp de la Pompei ca parte a onorariului convenit, unul suficient de mare pentru a proteja ambele case, cea de pe Colina Esquiline şi cea de pe Colina Palatină, în absenţa noastră. Pompei a fost de acord. Oamenii lui au ajuns acasă la mine dis-de-dimineaţă, înainte ca eu şi Eco să pornim la drum.

— Nu mi-a plăcut cum arătau unii dintre indivizii aceia, mormăi Eco.

— Aşa şi trebuie. Sunt înfricoşători.

— Dar putem avea încredere în ei?

— Pompei zice că da. Mă îndoiesc că ar exista un om mai priceput ca Pompei la păstrarea disciplinei trupelor.

— Bethesda nu era încântată.

— Bethesda nu e încântată de nimic din toată treaba asta. Gospodăria ei e un haos, soţul s-a aruncat din nou în calea primejdiei, iar gladiatorii altui bărbat lasă urme de noroi în casă. Dar bănuiesc că în secret e bucuroasă de protecţie. Cei care ne-au prădat casa şi l-au omorât pe Belbo - asta a şocat-o mai mult decât recunoaşte. Şi nu uita ce-ţi spun, până ne întoarcem va reuşi să-i facă pe fiecare dintre brutele lui Pompei să-şi scoată pantofii înainte de a păşi pe covoare şi îşi vor cere voie înainte să meargă la privată.

Eco râse:

— Poate Pompei o va angaja ca sergent de instrucţie! Menenia a fost destul de rezonabilă cu privire la întreaga situaţie, spuse el.

Nostalgia din vocea lui mă făcea să suspectez că ajunseseră la mai mult decât o înţelegere mentală în timpul nopţii.

— Menenia e un suflet raţional, am spus eu.

— Iar Diana…

— Nu spune. Am văzut cum se uita la unii dintre indivizii aceia. Nici nu vreau să mă gândesc.

Davus se fâţâi neliniştit, dregându-şi glasul, dar Eco continuă.

— Are şaptesprezece ani, papa. Ar trebui să se mărite curând.

— Posibil, dar cum? O căsătorie decentă presupune negocieri între familii, planificare, anunţarea prietenilor – tot ceea ce am făcut atunci când te-ai însurat tu cu Menenia. Îţi imaginezi una ca asta, în situaţia de-acum?

— Răzmeriţa va trece, papa. Lucrurile vor reintra în normal cât de curând.

— Vor reintra?

— Viaţa merge înainte, papa. Trebuie să se schimbe în bine.

— Oare? De data asta nu sunt foarte sigur…

Nu se zărea ţipenie de om pe drum, cel puţin niciunul viu. De-a lungul drumului, ca peste tot de-a lungul arterelor principale din afara oraşelor, se vedeau o serie de morminte şi troiţe, mari şi mici. Înmormântările înăuntrul zidurilor oraşului erau ilegale, aşa încât cartierele morţilor începeau imediat în afara zidurilor. Monumente funerare strâmbe, cu inscripţii netezite de vreme, se ridicau pe marginea drumului, cu portrete de familie sculptate recent în marmură şi granit. Printre cele mai mari morminte se numărau cele ale familiei Scipio, a cărei glorie dominase Roma în era dinaintea naşterii tatălui meu. Ei cuceriseră Cartagina şi puseseră bazele imperiului; acum erau praf şi pulbere.

La fel de mari erau şi mormintele Claudienilor. Via Appia era drumul lor, sau cel puţin asta credeau, din moment ce fusese construit de strămoşul lor. Claudienii decedaţi, în mormintele lor opulente de piatră, erau cantonaţi în grupuri compacte de-a lungul drumului, ca nişte spectatori care se îmbulzesc la o paradă. Ei continuau să-şi pună pecetea asupra Romei; Publius Clodius,

adoptând varianta plebee a numelui, fusese ultimul care îşi lăsase amprenta aici. Aşa cum remarcase Pompei, asasinarea lui pe drumul strămoşesc constituia o surprinzătoare mutare a sorţii, genul atât de apreciat de dramaturgii melodramatici şi oratorii sentimentali. Ironia situaţiei putea furniza într-o bună zi tema unei compuneri şcolare: *Appius Claudius Caecus a construit Via Appia. Două sute şaizeci de ani mai târziu urmaşul său, Publius Clodius, a fost asasinat aici. Comparaţi şi confruntaţi realizările celor doi bărbaţi.*

Dincolo de morminte se vedeau grămezile şi mormanele de gunoi şi deşeuri, oale sparte şi pantofi scâlciaţi, cioburi de sticlă şi bucăţi de metal, moloz. Un oraş atât de mare ca Roma produce mult gunoi şi totul trebuie să meargă undeva. Mai bine să-l transporţi dincolo de ziduri şi să-l arunci în oraşul morţilor decât să-l laşi să se adune în mijlocul celor vii.

La cel mai îndepărtat colţ al oraşului, unde mormanele de resturi devin tot mai rare şi mai îndepărtate unele de altele, unde începe cu adevărat ţara, am trecut de Monumentul lui Basilius. N-am ştiut niciodată cine a fost Basilius şi de ce mormântul lui, clădit ca un templu grec în miniatură, pe o colină scundă, era la fel de mare ca cel al Claudiilor sau Scipioţilor. Inscripţiile sunt atât de vechi încât nu mai pot fi citite. Dar poziţia şi proeminenţa îl impun ca pe un monument memorabil. Monumentul lui Basilius marchează cea mai îndepărtată revărsare a viciilor oraşului sau cea mai adâncă incursiune a primejdiilor pustietăţii, în funcţie de punctul de vedere al fiecăruia. Cele mai nocive caractere, toate soiurile, colcăiau acolo. Zona e faimoasă pentru jafuri şi violuri. Aşa se face că avem avertismentul cel mai obişnuit dat unui prieten care porneşte pe Via Appia: Fii cu băgare de seamă când treci de Monumentul lui Basilius! În dimineaţa aceea, acestea fuseseră penultimele cuvinte adresate mie

de Bethesda. În prezent, singurii vagabonzi din zonă erau nişte figuri jalnice, adunaţi sub pături soioase la baza monumentului, înconjuraţi de vase de vin goale. Probabil erau la fel de inofensivi şi de mizerabili cum arătau; pe de altă parte bandiţii sunt faimoşi că recurg la astfel de deghizări.

I-am dat pinteni calului s-o ia la trap, dornic să trec de locul acela. Dar în timp ce iuţeam pasul instinctul îmi spunea că mă apropiam de primejdie, nu mă îndepărtam. Când insistasem ca Pompei să furnizeze gărzile necesare familiei în absenţa mea, el s-a oferit să trimită gărzi să ne însoţească pe mine şi pe Eco. L-am refuzat. Oamenii lui puteau fi uşor recunoscuţi. Ce rost ar fi avut să mă trimită să aflu ceea ce oamenii lui Pompei nu reuşiseră, dacă lumea putea să-şi dea seama dintr-o privire că eram trimis de Pompei? În plus, am raţionat eu, trei bărbaţi înarmaţi, călare, fără să provoace pe cineva, n-ar trebui să aibă prea multe motive de îngrijorare.

Ultimele cuvinte ale Bethesdei adresate mie în dimineaţa aceea – cu o sclipire în ochi care amintea suspicios de o lacrimă – fuseseră: Eşti smintit. Speram să-i dovedesc că n-avea dreptate.

***

Dincolo de Monumentul lui Basilius, Via Appia se întinde ca o panglică lungă şi dreaptă spre muntele Alba înălţându-se la orizont. Pământul de-o parte şi de alta e plat ca o masă, punctat ici-colo cu copaci şi case îndepărtate. Poţi vedea mile întregi. Nu mai călătorea nimeni pe drum în dimineaţa aceea, nu erau nici sclavi la muncă pe câmpurile neplantate. Cu excepţia câtorva fuioare de fum provenind din vetrele unor case răzleţe nu se distingea vreun semn de viaţă. Aceasta este una dintre cele mai sigure porţiuni ale drumului Appia, din moment ce topografia nu oferă locuri propice ambuscadelor. Aerul proaspăt, mirosul pământului, vasta pustietate, soarele strălucind peste şiragul lung de dealuri dinspre apus, toate aceste lucruri

mă făceau să mă simt bine dispus, bucuros să las în urmă pentru o vreme oraşul şi nebunia lui. Dar unul dintre noi nu arăta deloc bucuros.

— Ce nu-i în ordine Davus? Pari a prinde ştiinţa călăritului.

— Stăpâne? Nu, calul e minunat. Dar în timp ce vorbea strânse mai tare de hăţuri, de parcă animalul l-ar fi putut auzi şi cabra doar ca să-i facă în ciudă.

— Atunci altceva?

— Nimic, stăpâne. Doar că…

Scrută câmpul pustiu de-o parte şi de alta cu o privire atât de confuză încât i-am urmărit privirea, gândindu-mă că cine ştie ce pericol pândea în smocurile de iarbă ruginie şi pământ îngheţat.

— Pentru numele lui Jupiter, ce vezi acolo, Davus?

— *Nimic,* stăpâne.

— Nu mai spune asta! Trebuie să vezi ceva.

— Nu, stăpâne, tocmai asta e, nu văd nimic. Absolut nimic. Şi pare să meargă aşa la nesfârşit.

— Ai orbit?

— Nu! Pot vedea totul. Doar că nu-i nimic de văzut!

Subit, am înţeles. Nu m-am putut stăpâni să nu râd din cauza absurdităţii. Eco se încruntă, aducându-şi calul mai aproape.

— Ce se-ntâmplă, papa?

— Davus n-a ieşit în viaţa lui afară din oraş, am spus eu. Nu-i aşa, Davus?

— Da, stăpâne.

— Câţi ani ai, Davus?

— Nouăsprezece, stăpâne.

— Davus are nouăsprezece ani, Eco, n-a călărit niciodată şi n-a pus piciorul în afara Romei.

Eco înjură, dându-şi ochii peste cap, apoi călări mai departe.

— E supărat pe mine, stăpâne, zise Davus.

— Nu, Davus. Îi e dor de soţia lui, e îngrijorat din cauza ei.

— Atunci sunteţi supărat pe mine, stăpâne.

— Nu, Davus. Uită c-am râs. Nu te necăji. O să ai nevoie de minte limpede ca să stai drept pe calul ăsta şi să memorezi toate nimicurile pe lângă care trecem.

Am călărit o vreme în tăcere, liniştea fiind spartă doar de tropăitul copitelor. Fuioare de aburi ieşeau din nările cailor. Am inspirat adânc, dornic să simt aerul rece în plămâni. Cupa goală şi azurie a cerului dimineţii era străvezie precum cristalul. Pământul maroniu al iernii era ca un uriaş adormit pe spinarea căruia progresam anevoie. Eram nespus de bucuros să fiu departe de Roma.

— A fost un sclav foarte bun, nu-i aşa? spuse Davus, încruntându-se atât de sever încât îi trase bărbia aproape de piept.

— Cine?

— Garda de corp dinaintea mea. Cel care a fost ucis.

Am oftat.

— Numele lui era Belbo. Da, era un sclav bun. Un om bun.

— Cred că era mai puternic decât mine. Şi mai deştept.

Am privit braţele groase şi umerii masivi ai lui Davus, observând confuzia de pe faţa lui.

— Probabil că nu, am spus eu.

— Dar pun rămăşag că ştia să călărească. Pun rămăşag că nu-i era teamă de un câmp pustiu.

— Nu-ţi face griji din cauza asta, am zis, cât se poate de blând. În fond, nimeni n-are nici o vină.

Capitolul paisprezece

— Soarele e sus, Eco. Aerul e rece şi limpede. Nu există altă persoană pe drum, nici ţipenie de om. O, dar auzi asta?

— N-aud nimic, papa.

— Exact. Nici măcar o pasăre ori greiere. Tăcere. Cred că îmi revin facultăţile mintale. S-ar putea să fiu în stare să gândesc din nou.

Eco râse.

— Ai pierdut vreodată aptitudinea asta?

— Nu-i o glumă. Cu fiecare pas cu care caii ne duc mai departe de oraş capul meu reacţionează ca şi cum ar fi fost în ceaţă, iar acum ceaţa se risipeşte.

— Ceaţa pe care am lăsat-o în urmă, în oraş, era fum, papa.

— Ceaţa vizibilă, da. Dar mai există o ceaţă, care s-a aşternut asupra Romei. Panica, confuzia, păcăleala – nimeni nu poate gândi corect. Oamenii se comportă ca nişte nebuni, grăbindu-se aiurea, ascunzându-se în vizuini, fugind de propriile umbre. E ca un vis rău care nu se sfârşeşte. Dar acum mă simt ca şi cum m-aş trezi. Tu simţi asta?

Eco privi în jur, inspiră adânc şi izbucni în râs.

— Da!

— Bine! Poate că împreună putem începe să ne dăm seama de cum stă treaba.

— Şi unde începem, papa?

— Chiar aici – dar hai să ne întoarcem în timp, douăzeci şi una de zile.

— De ce?

— Pentru că exact cu douăzeci şi una de zile în urmă Clodius pornea pe Via Appia. Am calculat azi-noapte.

— Şi Milo?

— Milo a pornit a *doua* zi, ziua întâlnirii lor fatidice – dar vom ajunge şi acolo. Hai să începem cu Clodius, să reconstruim evenimentele aşa cum s-au întâmplat, după cele aflate atât de la Milo cât

şi de la Fulvia. Însă nu-i împărtăşisem încă lui Eco toate detaliile convorbirii mele cu Fulvia deunăzi. Pentru început: Fulvia mi-a spus că soţul ei a plecat de acasă în jur de ora a treia a zilei. Nu atât de devreme ca noi – noi am plecat chiar înainte de răsărit, înainte de prima oră. Dar a treia oră ar fi fost destul de devreme pentru un om ca Clodius.

— De ce, pentru că era într-atât de depravat cum susţine Cicero?

— Nu, pentru că ori de câte ori un om atât de puternic, cum era Clodius, pleacă din oraş, chiar şi pentru o călătorie scurtă, există mult treburi nerezolvate şi detalii de ultimă oră care trebuie aranjate. Am înţeles de la Fulvia că acesta era cazul şi în dimineaţa aceea – mesaje scrise în grabă, mesageri trimişi să le livreze, şi aşa mai departe. În cele din urmă Clodius a pornit la drum. Pe drum, înainte chiar de a părăsi Colina Palatină, s-a oprit să viziteze un prieten bolnav pe patul de moarte: Cirus, arhitectul.

— Numele mi-e familiar. Îl vom chestiona şi pe el?

— Mi-e teamă că nu. Cirus a murit chiar în ziua aceea, nu la mult timp după ce a plecat Clodius. Era un arhitect pentru cei bogaţi şi faimoşi, foarte căutat. Pare să fi fost deasupra politicii. Cicero l-a angajat să-i reconstruiască vila după ce fusese incendiată de mulţimea dezlănţuită. Clodius l-a angajat după ce a cumpărat monstruozitatea aceea de casă din Scaurus, să-i proiecteze toate modificările. Am înţeles că Cirus petrecea mult timp acasă la Clodius în ultimele luni, supraveghind lucrătorii, cinând cu familia.

— Deci Cirus a lucrat şi pentru Cicero, şi pentru Clodius?

— Înţeleg că avea temperamentul unui artist – genul de om care e prea talentat pentru a fi de partea cuiva. Nu numai că Cicero şi Clodius au apelat la serviciile lui, dar amândoi l-au ajutat din punct de vedere legal. Se pare că Cirus i-a

consultat separat atunci când s-a îmbolnăvit şi şi-a făcut testamentul – numindu-i pe amândoi printre beneficiari. După vizita de rămas bun a lui Clodius în dimineaţa aceea, a trecut şi Cicero pe-acolo, fiind prezent când a decedat.

— Un arhitect cu simţul simetriei, observă Eco. Spui că era deasupra jocurilor politice, dar mi se pare ciudat. Tot acel timp petrecut acasă la Clodius, cinând cu familia lui, capabil să se perinde după voie – ce spion splendid ar fi fost pentru Cicero.

— M-am gândit la asta. Chiar dacă n-ar fi spionat în mod deliberat, prin conversaţii normale tot i-ar fi putut furniza multe informaţii lui Cicero despre gospodăria lui Clodius şi cele întâmplate acolo. Iar Cicero ar fi ştiut cum să obţină informaţiile pe care le dorea. Dar astea sunt doar supoziţii. N-avem nici un motiv să credem că Cirus era un spion. Cirus reprezintă în principal o legătură curioasă dintre Cicero şi Clodius – doar un alt exemplu cât de mică e Roma. Numele lui Cirus va reveni mai târziu, motiv pentru care l-am menţionat acum, dar rolul lui în povestea asta e probabil nesemnificativ.

— Am înţeles. Eco mă privi cu viclenie. Cu toate astea continui să-l suspectez pe amicul Cirus. O să-l urmăresc îndeaproape – mort sau viu.

— Bravo, ca o stafie!

— Oh! Papa, nu e stilul tău să faci glume proaste.

— Nici n-am avut de gând. Dar să continuăm: Clodius a făcut o ultimă vizită muribundului Cirus, apoi a pornit spre Via Appia. Scopul acestei călătorii era nu ştiu ce afacere în oraşul Aricia, cam la cincisprezece mile de Roma. E o excursie uşoară călare, de-o zi, iar acolo e primul popas tradiţional de peste noapte a celor care merg spre sud, o aşezare cu hanuri şi taverne pentru călători.

— Clodius avea treabă acolo?

— Era programat să se adreseze senatului local a doua zi dimineaţa. Fulvia părea să nu ştie cu ce ocazie sau în ce scop era necesară prezenţa lui Clodius în acest oraş. Poate că era cu ocazia unui festival al porcului care se ţine în Aricia sau a celebrării vreunei zeităţi locale. Politicienii purced deseori în oraşele limitrofe pentru a curta alegătorii, întâmplător, Clodius era un proprietar important din zonă: el şi Fulvia deţineau o vilă chiar afară din Aricia. Trebuie să reţinem ceva: Fulvia nu l-a însoţit. Ceea ce e puţin ciudat. Din câte am auzit Fulvia era o soţie de politician sârguincioasă şi în general soţiile merg şi ele în acest gen de călătorii. În timp ce politicianul sporovăieşte prieteneşte cu magistraţii locali, soţia politicianului radiază virtuţi matriarhale şi împărtăşeşte reţete cu soţiile magistraţilor sau ceva similar. Dar Fulvia a rămas acasă.

— Ai întrebat-o de ce?

— Mi-a spus că era îngrijorată de starea lui Cirus.

— Era apropiată de Cirus?

— I-ai văzut casa – imaginează-ţi că-ţi moare arhitectul în timp ce eşti în toiul reconstruirii monstruozităţii ăleia!

— Înţeleg ce vrei să spui. Dar chiar contează că Fulvia nu l-a însoţit pe Clodius?

***

— Poate da, poate nu. Consideră următoarele: Dacă cineva ar plănui să-şi atace duşmanul – aşa cum susţine Milo despre Clodius – acesta şi-ar lăsa soţia acasă, nu crezi? Dar iată ceva curios: Clodius l-a luat cu el pe fiul cel mic. Băiatul e doar un copil – are opt ani. Asta pare să nege ideea că Fulvia a fost lăsată acasă de Clodius pentru că plănuia acţiuni violente. Ai crede că ar fi trebuit să-şi lase şi fiul acasă, în siguranţă.

— Ţi-a spus Fulvia de ce l-a luat pe băiat?

— Ea zice că soţul ei ar fi intenţionat să-şi prezinte fiul liderilor din Aricia. Ceea ce sună tipic

pentru un politician roman – nu e niciodată prea devreme să-ţi cultivi moştenitorul! Şi fireşte, ce altă variantă de a se prezenta ca bun familist decât cea de a aduce cu el pe băiat? Duşmanii lui Clodius…

— Adică Cicero şi Milo.

— … au petrecut ani de zile zugrăvindu-l ca pe un tip incestuos, afemeiat, ca fostă prostituată masculină care trăieşte ca să seducă soţiile şi fiii altor bărbaţi, ceea ce putea să aproximeze sau nu adevărul. Acest gen de atacuri verbale nu ruinează în mod necesar reputaţia unui om într-o Romă dezabuzată, sofisticată, dar e otravă în restul ţării, unde oamenii încă mai iau în serios virtuţile de modă veche. Aşa că atunci când Clodius se prezintă ca soţ şi tată model, cum ar putea-o face mai bine decât ţinând discursul în cauză cu Publius junior, în vârstă de opt ani, la dreapta lui?

Eco se încruntă.

— Dar băiatul nu era acolo când Clodius şi Milo s-au înfruntat a doua zi pe Via Appia, nu-i aşa?

— Nu. Dar ajung şi acolo. Alt aspect care trebuie luat în consideraţie în momentul în care Clodius porneşte spre Aricia: un mare contio urma să aibă loc în Forum în dimineaţa aceea, organizat de aceiaşi tribuni radicali care au instigat mulţimea la revoltă după moartea lui Clodius. În mod normal Clodius ar fi dorit să participe la o asemenea întrunire, să se asigure că lucrurile se desfăşoară conform planului. În schimb a plecat spre Aricia.

Eco ridică din umeri.

— Nu poţi fi în două locuri odată.

— Nu, aşa că trebuia să aleagă. Unii ar putea spune că e greu de imaginat un Clodius care ratează prilejul de a stârni mulţimea la un contio doar ca să intre în graţiile bătrânilor dintr-un oraş de popas de pe Via Appia – decât dacă avea un motiv ulterior.

— Cum ar fi o ambuscadă a duşmanului de moarte?

— Asta ar putea susţine duşmanii lui. Doar un alt reper de ţinut minte.

— Ce fel de anturaj îl însoţea pe Clodius?

— Trei prieteni şi un număr de sclavi – Fulvia spune că douăzeci şi cinci sau treizeci – majoritatea pe jos şi toţi înarmaţi.

— Atât de mulţi?

— O gardă numeroasă, adevărat, dar deloc nerezonabilă. Cum altfel ar fi putut călători în siguranţă prin ţară un bărbat ca Clodius? Şi după cum se va dovedi, trupa asta n-a fost îndeajuns de numeroasă ca să-l salveze în final. Dar vor exista întotdeauna cei care vor sugera că un grup atât de redutabil trebuia să fi fost menit mai degrabă atacului decât apărării. Alt detaliu de reţinut.

— În sfârşit, îl avem pe Clodius pornind la drum.

— Da. Îşi rezolvă ultimele probleme acasă, o sărută pe Fulvia, se opreşte să-l viziteze pe arhitectul aflat pe moarte. Apoi el şi cei aproximativ treizeci de oameni ai lui trec pe Poarta Capena – poate chiar îi cade pe gât o picătură de apă, cum mi s-a întâmplat mie, făcându-l să tresară. E miezul dimineţii – piaţa geme de cumpărători şi duhneşte a peşte. Sclavi şi cetăţeni umili îl recunosc, îl salută. Cei care îl urăsc, se uită urât şi-şi muşcă limba – sunt surclasaţi ca număr într-o mulţime ca asta. El şi prietenii îşi procură cai de undeva – grajdul lui Pompei nu poate fi singurul din vecinătate – şi purcede pe Via Appia, suita venind pe jos în urma lor. Foarte posibil, Clodius se opreşte la mormintele iluştrilor săi strămoşi să le aducă un omagiu – fiul lui e cu el şi ce tată patrician dă cu piciorul ocaziei de a-şi impresiona băiatul cu genealogia familiei?

Trec pe lângă faimosul Monument al lui Basilius, dar Clodius nu se teme – locul nu e periculos decât pe timp de noapte, iar în urma lui

mărşăluiesc mai mulţi bărbaţi înarmaţi. Drumul e lat, astfel încât Clodius şi cei trei prieteni călăresc în frunte, fiul la dreapta lui, ascultând conversaţia adulţilor. Micuţul trebuie să fi fost foarte impresionat cu tatăl său – toţi oamenii aceia la ordinul lui papa, marile mulţimi care se strâng când papa vorbeşte, o casă atât de mare în care trăieşte. Şi când te gândeşti, totul va fi în ruine a doua zi.

Mai apoi Clodius şi suita ajung pe porţiunea întinsă şi plicticoasă pe care ne aflăm noi. Clodius e cu prietenii cu care poate glumi şi fiul căruia îi poate arăta diversele morminte şi altare care continuă să se succeadă pe marginea drumului. Când acestea se sfârşesc se poate lăuda cu drumul însuşi, aşa cum a făcut fiecare clodian de când a fost construit drumul. E un drum remarcabil de bun, nu-i aşa? Pietrele sunt tăiate şi potrivite perfect, suprafaţa e atât de dreaptă şi de netedă, drumul remarcabil de larg – căruţele trase de boi pot trece în sensuri contrare fără să se oprească din mers. Ai crede că zeii înşişi au făurit acest drum, dar nu, a fost Appius Claudius Caecus, stră-străbunicul lui Publius Clodius al nostru. Încă ceva pentru ca băiatul acela să fie mândru.

Aricia se află la capătul călătoriei, aproximativ patru ore depărtare. Un călăreţ grăbit poate ajunge mai rapid, dar din moment ce gărzile merg pe jos, Clodius şi prietenii călare sunt obligaţi să avanseze într-un ritm lent, dar constant. În drum spre Aricia pe lângă ce trec?

— O groază de pustiu! spuse Davus, impunându-şi prezenţa după o lungă tăcere.

Părea să aibă calul sub control, fiind într-o dispoziţie mai bună, dispus să râdă de el însuşi.

— Mult pământ agricol pustiu, mai exact, amestecat pe alocuri cu porţiuni împădurite, totul foarte plat şi nu prea pitoresc. La stânga, se văd munţii în depărtare, pe linia orizontului. Iar direct

în faţa noastră, tot mai mare, pe măsură ce ne apropiam, muntele Alba. Ce crezi de asta, Davus?

Acesta privi spre masivul scund, ţuguiat, de la orizont.

— Trebuie să fie uriaş!

Am zâmbit.

— Nu chiar. E doar un munte mic în lumea munţilor, dar o prezenţă majoră pe acest şes. La poalele lui se află mai multe orăşele. Aricia e unul dintre ele. Dar primul la care vom ajunge, imediat ce vom începe să urcăm, e Bovillae. Tu ai circulat pe aici de multe ori în drum, în drum spre Neapolis, Eco – cât de departe e Bovillae de Roma?

— Un pic peste a unsprezecea piatră de milă.

— Ce e de văzut în Bovillae?

— Doar am trecut prin oraş, papa. Nici nu ştiu dacă m-am oprit vreodată.

— Gândeşte-te!

Se zgâii prin ochii mijiţi la poala muntelui din faţa noastră, ca şi cum aşa era mult mai posibil să distingă detalii de la distanţă.

— Cred că îmi amintesc de un han pe drum. Şi un grajd.

— Da, probabil că grajdul a fost acolo într-o formă sau alta vreme de mai bine de două sute de ani din moment ce porţiunea de drum de la Roma la Bovillae e pavată. Appius Claudius Caecus a construit drumul ca pe o arteră militară pentru beneficiul legiunilor, de aceea e atât de larg şi de drept, Bovillae era prima haltă poştală pentru mesagerii militari, un loc unde puteau să schimbe caii. Şi unde există un grajd, bineînţeles că vom găsi şi un han. Cum arată hanul din Bovillae?

— O clădire de piatră. Cu etaj.

— Da, probabil au un dormitor comun la etaj, o tavernă la parter şi bucătăria în spate. Un grajd şi un han. Ce altceva?

Eco dădu din umeri.

— Câteva case ici-colo, departe de drum. Oh, şi un altar în onoarea lui Jupiter, ridicat în mijlocul unui arc de stejari bătrâni, cu un pârâiaş în apropiere. Un loc foarte frumos.

— Stejari, da; de îndată ce pământul începe să urce, la Bovillae, copacii devin mai groşi. În vârful muntelui e o adevărată pădure. Nu cred că ai văzut vreodată o pădure, Davus?

— Am văzut ceea ce se numeşte o dumbravă, copacii care cresc în jurul templelor din oraş.

— Nu prea e acelaşi lucru. Ei, cam atât despre Bovillae, nu? Nu e un loc deosebit, unde să-ţi dai ultima suflare, dar acolo a murit Clodius a doua zi. Încăierarea a început pe drum, dar se pare că oamenii lui Milo l-au urmărit până la han, unde a opus ultima rezistenţă. Conform celor spuse de Fulvia, a apărut şi un senator pe numele de Sextus Tedius, care a venit mai târziu, găsind trupul ce zăcea pe drum. Şi-a îndrumat sclavii să-l pună în lectica lui şi l-a trimis la Roma. Tu şi cu mine am văzut în ce stare era când a ajuns la Fulvia - înjunghiat şi strangulat. Şi după Bovillae, Eco, ce urmează pe drum?

— Pământul începe să urce, aşa cum ziceai. Pante împădurite pe care se află domeniile celor bogaţi – se văd piloni ridicaţi de o parte şi de alta a potecilor private care duc la case enorme pe care abia dacă le observi când treci pe drum. Îşi înclină capul într-o parte, mijind ochii. Ceva nou, aproape de drum, un fel de templu…

— Nu e un templu, e o rezidenţă: Casa Vestalelor Virgine. Ai dreptate, e nouă, construită în ultimii ani. Înainte vestalele locuiau undeva mai sus, în munte. Există un templu închinat zeiţei Vesta undeva acolo. Nu prea e un loc în care putem ajunge, noi bărbaţii. Dă-i bice, călător imaginar. Ce urmează apoi pe drum?

— Pe partea cealaltă a drumului… altceva religios… ceva ce are de-a face cu femeile. O

capelă, nu un templu… o capelă pentru Fauna, Zeiţa Bună!

— Excelent! Un lăcaş pentru femeile care o venerează pe Fauna, aducându-i ofrande, închinându-i-se acesteia, alt loc unde nu vom fi primiţi cu entuziasm. Dar conform celor spuse de Fulvia, porţiunea de drum care trece chiar prin faţa capelei Zeiţei Bune e punctul în care s-a iscat încăierarea dintre Clodius şi Milo. Trebuie să cercetăm atent topografia locului, să vedem dacă e propice unei ambuscade. Dar haide să ne întoarcem la Clodius cu o zi înainte de a muri, pe drumul de la Roma la Aricia. A trecut pe lângă toate aceste locuri, probabil fără să oprească, dorind să se grăbească din moment ce era atât de aproape de destinaţie. Ce urmează Eco?

— Hm. Parcă îmi amintesc de nişte piloni impresionanţi pe partea stângă a drumului, ducând la o vilă de pe culmea aceea.

— Da. Dacă nu greşesc, exact acolo vom petrece noaptea.

— Vila lui Pompei?

— Din îndrumările lui Faţă de Copil, cred că acela e locul.

Eco fluieră. Priveliştea trebuie să fie extraordinară.

— Da. Se pare că lui Pompei îi plac locuinţele de unde poate privi lumea de sus. Dar nu te opri încă. Ce urmează pe drum?

— Alte domenii particulare. Unul dintre ele trebuie să fie al lui Clodius.

— Da, enormitatea aceea care pare să încalece coama dealului.

— Unde au tăiat toţi pomii şi au săpat pământul?

— Da. Se pare că mare parte din spaţiul locuibil e sub pământ, ca un adăpost – casa putând fi apărată asemenea unei fortăreţe, asta mi-a spus Fulvia. Din cele relatate de ea am înţeles că Publius Clodius era foarte mândru de ea, îi plăcea

chiar mai mult decât palatul de pe Colina Palatină. Vom avea ocazia să o cercetăm îndeaproape. Acolo a luat sfârşit călătoria de o zi a lui Clodius, cam la o milă depărtare de Aricia. Cred că mai rămăseseră câteva ore de lumină până la căderea serii. Foarte probabil, Clodius a inspectat perimetrul, a discutat cu starostele celor de-acolo şi s-a ocupat de tot ceea ce-l interesează pe un proprietar de domeniu când ajunge la unul din domeniile lui. Bucătarul i-a gătit seara o cină la care au fost invitaţi unii reprezentanţi ai elitei locale. Totul sună foarte respectabil, foarte plictisitor. După călătorie micul Publius probabil a adormit pe canapeaua din sufragerie. A doua zi dimineaţa Clodius a ţinut discursul pentru senatul din Aricia, apoi a urmat o mică recepţie. După care s-a întors la domeniu, cândva după masa de prânz sau după-amiaza devreme. Fulvia zice că voia să petreacă cel puţin încă o noapte acolo.

— Mai avea şi alte treburi în zonă?

— Nu ştiu. Hai să fim sentimentali şi să presupunem că voia să petreacă o vreme ca părinte, cu fiul său, plimbându-se prin zona împădurită din jurul vilei. Dar a sosit un mesager.

— Un mesager?

— Cel trimis de Fulvia în dimineaţa aceea, să-i comunice soţului vestea tristă despre Cirus arhitectul. Îl ruga pe Clodius să se întoarcă numaidecât la Roma.

— Era chiar atât de necesar încât să se grăbească acasă?

— Se pare că Fulvia aşa credea. Cirus fusese îndeajuns de apropiat ca să-l numească pe Clodius printre moştenitorii săi, iar Fulvia depindea de el să termine casa. A fost copleşită de moartea lui. Voia ca soţul ei să se întoarcă acasă.

— Şi Clodius a lăsat totul baltă ca să se întoarcă la chemarea ei? Ţi se pare credibil, Eco?

— Nu ştiu, papa. Tu ai avut mai multe contacte cu femeia asta decât mine.

— Da, ei bine, mă voi aventura să afirm că atunci când Fulvia îi spune unui bărbat să facă ceva există mari şanse ca acesta să facă ce-i spune Fulvia.

— Până şi Clodius?

— Până şi Clodius. Adică ceea ce mi-a spus Fulvia mi se pare credibil, dacă nu convingător: Clodius intenţiona să petreacă încă o noapte în vila de la ţară, în schimb se pomeneşte din nou, neaşteptat, pe Via Appia, îndreptându-se spre Roma, din cauza mesajului Fulviei. Dacă e adevărat, atunci nu a fost vorba de o ambuscadă premeditată, nu-i aşa? Când Milo şi suita lui treceau pe acolo, Clodius ar fi trebuit să fie în pădure, plimbându-se cu fiul lui; în schimb, Clodius era pe Via Appia, dar absolut din întâmplare.

— Şi unde era fiul lui, dacă băiatul nu era cu el când începuse lupta?

— Fulvia zice că tatăl îi promisese fiului că va rămâne la ţară, aşa că l-a lăsat la vilă cu tutorele lui.

— Asta ţi se pare credibil, papa, că şi-ar fi lăsat băiatul acolo?

— Posibil. Poate Fulvia ar fi vrut ca fiul ei să se întoarcă la ea, dar cei bogaţi văd lucrurile diferit. Presupun că dacă aş avea o vilă enormă la ţară cu o echipă completă de sclavi care să aibă grijă de tot, m-aş simţi confortabil să-mi las fiul de opt ani în grija lor. Sau poate că băiatul e un copil nesuferit şi un călător îngrozitor. Poate i-a cauzat numai neplăceri cu o zi înainte, iar Clodius nu mai suporta încă o călătorie cu monstrul de copil şi abia aştepta să se descotorosească de el.

Eco râse.

— Sună mai bine! Lasă la o parte sentimentalismul.

— Sigur, unora le-ar apărea suspect faptul că a plecat de la vilă cu o trupă înarmată tocmai atunci când Milo se apropia de Clodius pe Via Appia, iar

acesta şi-a lăsat fiul în afara primejdiei absolut întâmplător. Alt detaliu de reţinut. Aşadar, în sfârşit ajungem la Milo. Ce făcea pe Via Appia?

— I-ai auzit discursul deunăzi, în Forum. Era aşteptat la o ceremonie religioasă în Lanuvium, adică următorul oraş după Aricia, două mile mai departe spre sud. Din câte am putut să-mi dau seama, faptele de bază ale relatării lui Milo la acel contio sunt adevărate. A participat la întrunirea Senatului din Roma în dimineaţa respectivă, iar mai târziu a pornit în fruntea unei suite numeroase, călătorind în trăsură împreună cu soţia. Milo susţine că au plecat târziu, ajungând la Bovillae numai în jur de a unsprezecea oră a zilei, ultima oră de lumină naturală. Dacă e adevărat, atunci pare să contrazică relatarea Fulviei despre ora la care a pornit Clodius, pentru că a unsprezecea oră a unei zile de iarnă e prea târzie pentru ca cineva cât de cât raţional să pornească la un drum de mai multe ore, cu o trupă de oameni deplasându-se pe jos. Ar fi fost mult după lăsarea întunericului când Clodius ajungea la Roma, iar călătoriile din timpul nopţii sunt periculoase, chiar dacă e vorba numai de posibilitatea ca un om sau un animal să se împiedice din cauza întunericului şi să-şi rupă picioarele. Aşadar, să fi avut loc acest incident atât de târziu? Fulvia zice că trupul lui Clodius, adus de lectică, a ajuns la casa de pe Colina Palatină în prima oră a nopţii – doar în jur de o oră după ce, susţine Milo, a început lupta, ceea ce e imposibil. Deci există o discrepanţă vizavi de ora la care a avut loc incidentul. Fulvia susţine că s-a întâmplat după-amiaza devreme; Milo zice că nu cu mult înainte de asfinţit. E important, papa?

— Înseamnă că unul dintre ei trebuie să greşească – sau să mintă în mod deliberat.

— O să încerc să mă abţin de la a fi surprins!

— Da, dar de ce să minţi în privinţa orei, Eco? Iar dacă Fulvia sau Milo au minţit în privinţa asta, ce alte neadevăruri ar mai fi putut spune?

— Crezi că e posibil să aflăm adevărul doar vizitând aceste locuri şi punând întrebări?

— Putem încerca, am spus eu.

Muntele Alba se înălţa direct în faţa noastră, crescând în mod constant. Norii se adunaseră pe creste, umbrind povârnişul, aşa încât muntele părea să erupă din câmpia înconjurătoare scăldată de soare ca o masă compactă de îndoieli. Davus se încruntă, neîncrezător în planurile noastre. Nu era singurul.

Capitolul cincisprezece

Deşi am ajuns la Bovillae înainte de ora a patra, aici se gătea deja pentru masa de prânz. Fumul se înălţa de la bucătăria din spatele hanului, purtând mireasma pâinii coapte şi a cărnii prăjite.

— Mor de foame! spuse Eco. Stomacul lui Davus ghiorăi complice.

— Bine, am spus eu. Nu va trebui să inventăm nici un pretext pentru a opri la taverna hanului.

Era o clădire cu etaj, din piatră, purtând pecetea vremurilor. Pământul din jur era tasat şi netezit de trecerea multor perechi de picioare de-a lungul multor ani. În acest loc, după cele spuse de Fulvia, se refugiase Clodius când îl copleşiseră oamenii lui Milo. S-a ascuns în tavernă. Oamenii lui Milo au năvălit înăuntru. Fulvia nu cunoştea nici un amănunt privitor la lupta propriu-zisă, doar că în final un senator în drum spre Roma a dat peste trupul lui Clodius zăcând pe marginea drumului din dreptul tavernei, expediindu-l apoi la Roma în lectica sa.

Davus priponi caii de un stâlp, sub un pâlc de copaci din apropiere. Era acolo şi un şanţ cu apă pentru cai, lângă o bancă pe care rămase Davus, să-i păzească.

Înainte de a intra, Eco aruncă o privire rapidă celor patru ziduri ale clădirii, să se dumirească cât de uşor putea fi apărată. La etaj ferestrele mari aveau obloanele trase, fiind inaccesibile din moment ce nu exista vreo scară exterioară. Ferestrele cu obloanele trase din spate şi cele laterale parterului erau mici şi situate foarte sus. Un om ar fi putut să se strecoare anevoie pe una dintre ele dacă ar fi fost ajutat şi dacă nimeni dinăuntru nu l-ar fi împiedicat. Uşa din spate, din lemn solid, se deschidea într-un coridor acoperit care ducea la bucătărie. Uşa din faţă, deschisă în acest moment, era şi ea din lemn masiv. Antreul era atât de îngust încât Eco şi cu mine am fost

nevoiţi să intrăm lăturiş, unul după altul. Ferestrele din dreptul intrării erau un pic mai largi şi situate mai jos decât restul celorlalte de la parter, dar un om tot ar fi avut dificultăţi în a se strecura înăuntru sau afară.

Una peste alta, hanul părea rezonabil de apărat. Totuşi, am remarcat semnele unei bătălii recente, pierdute.

Şi Eco a văzut asta.

— Ai observat diferenţa dintre obloane, papa?

— Da.

— Cele de la etaj sunt din lemn vechi, cenuşiu…

— … în timp ce obloanele celor de la parter sunt toate suspect de noi, ca de altfel amândouă uşile, din faţă şi din spate. Se vede mult ghips în antreu. Ştim amândoi cum pot fi rupte şi înlocuite uşile.

— Unde crezi că e toată lumea, papa?

— Cine te-aştepţi să fie aici? N-am văzut vreun călător pe drum în dimineaţa asta. Probabil am ajuns mai devreme decât clientela obişnuită de la ora prânzului.

După ce ochii mei s-au obişnuit cu lumina discretă, am văzut o încăpere simplă, rustică, doar câteva mese şi bănci, în colţul îndepărtat din stânga, se vedea o scară urcând abrupt la etaj. Sub scară, tejgheaua bloca porţiunea din spatele încăperii. În zidul din dosul tejghelei se vedea o arcadă, cu o perdea legată sus, lăsând la iveală o cămară care ducea la uşa din spate. După un moment uşa se zgâlţâi deschizându-se şi prin ea am distinge silueta unei femei corpolente, conturate de lumina strălucitoare a soarelui. După ce închise uşa în spatele ei, avansă alene spre tejghea, ştergându-şi mâinile de poala rochiei aspre. Mirosea a pâine coaptă şi a carne prăjită.

— Credeam eu c-am văzut pe cineva intrând. Femeia se zgâi la noi printre pleoapele mijite, ceea ce am interpretat ca pe un gest aproape ostil, până

când mi-am dat seama că încerca să se adapteze la lumina redusă din interior. Era o femeie solid construită, cu braţe cărnoase şi o faţă rotundă, deschisă, încadrată de o masă de păr roşcat care începea să încărunţească. Cel cu caii la adăpătoare e cu voi?

— Da, am spus eu.

— Trei sunteţi cu toţii?

— Da, călători.

— Călători *flămânzi*, adăugă Eco, sprijinindu-se de tejghea.

Femeia schiţă un zâmbet.

— Putem să ne ocupăm de asta, dacă aveţi ceva care zornăie.

Eco îi arătă punga cu monede.

Ea dădu din cap.

— Am doi iepuri la cuptor. Nu mai e mult şi sunt gata, dar vă pot aduce nişte brânză şi pâine între timp.

De sub tejghea scoase două cupe, apoi se duse în cămară, de unde reveni cu o carafă cu vin şi una cu apă.

— Poţi să-i duci ceva de mâncare şi tânărului de sub copaci? am întrebat eu. Îi aud stomacul ghiorăind de-aici.

— Sigur. O să trimit unul din băieţii mei s-aibă grijă de el. Ei sunt în bucătăria de-afară, au grijă de foc. Împreună cu bărbatul meu, adăugă ea, ca şi cum ar fi dorit să ne dea de ştire că nu era o femeie singură. Călători, ziceai. Spre nord sau sud?

— Sud.

— Veniţi de la Roma, atunci?

Ne turnă porţii generoase de vin, apoi îl stropi cu apă.

— Am plecat dimineaţă devreme.

— Cum e treaba în oraş?

— O aiureală îngrozitoare. Suntem bucuroşi c-am scăpat de-acolo.

— Păi şi-aici a fost o aiureală grozavă, să ştiţi. Totul s-a pornit în ziua aia blestemată… Femeia

oftă, scuturând din cap.

— Ah, da, trebuie să fim aproape de unde s-a întâmplat – încăierarea de pe drum.

Femeia pufni.

— Spune-i încăierare, dacă vrei. Eu zic c-a fost bătălie în toată regula, dacă e să judeci după stricăciuni şi după trupurile celor morţi. Poate a-nceput pe drum, dar s-a terminat chiar aici. Şi lovi cu palma tejgheaua.

— Cum adică?

— Nu vorbim despre acelaşi lucru? Milo şi Clodius şi tot sângele vărsat?

Am încuviinţat.

— Nimeni în Roma nu vorbeşte despre altceva zilele astea. Dar totul e atât de confuz şi de încurcat. Fiecare nouă versiune o contrazice pe ultima. S-a întâmplat ceva pe Via Appia, iar Clodius a sfârşit mort – cam ăsta e singurul lucru comun în toate variantele. Unde, când şi cum, nimeni nu ştie în mod cert.

Femeia îşi dădu ochii peste cap şi continuă.

— Atât de multă suferinţă şi distrugere, ai crede că oamenii s-ar osteni cel puţin să afle ce s-a-ntâmplat cu-adevărat. Dar ziceaţi că vă e foame. V-aduc nişte pâine, caldă, de la cuptor.

Eco deschise gura s-o cheme îndărăt, dar l-am strâns de braţ, scuturând din cap.

— Femeia e îndeajuns de nerăbdătoare să ne spună ce ştie, am zis încet de tot. Las-o să spună când îi cade ei bine.

Se întoarse cu o pâine aburindă într-un coş şi o bucată de brânză cât o cărămidă, apoi se duse în cămară de unde reveni cu un castron plin cu măsline negre şi verzi. Se propti cu coatele de tejghea, aplecându-se spre noi, şi îşi continuă relatarea fără s-o mai stârnim.

— Cumnatul meu era proprietarul acestei taverne, soţul surorii mele mai mici. Un muncitor harnic dintr-un lung şir de muncitori harnici. A moştenit localul de la tatăl lui; hanul a fost în

proprietatea familiei lui timp de mai multe generaţii. A plâns de bucurie când soră-mea a născut un fiu care să-l moştenească.

Femeia suspină şi spuse mai departe:

— Cine şi-ar fi închipuit că va lăsa atât de curând locul ăsta urmaşului mult dorit? Băiatul nu-i decât un prunc şi acum, după ce i-a murit tatăl, nu mai e nici un alt bărbat în nici o parte a familiei care să conducă afacerile. Aşa că eu şi soţul meu am preluat frâiele afacerii, în timp ce sărmana văduvă stă cu pruncul. Ah, săracul Marcus! Aşa-l chema pe soţul ei. Există întotdeauna pericole când te afli într-un loc ca ăsta, lângă drum, există întotdeauna riscul să fii prădat de bandiţi sau de nişte sclavi fugari care îţi pot tăia beregata fără să gândească. Dar Marcus era un tip mare, solid, nu-i era teamă de nimeni şi aici era toată viaţa lui. Dintotdeauna, de când era copil. Nu cred că şi-a dat seama de primejdie în ziua aceea, când s-au năpustit aici oamenii lui Clodius, sângerând şi cu răsuflarea tăiată. Nu i-a poftit afară, doar i-a întrebat cu ce-i putea ajuta. Clodius a apărut şi el, împleticindu-se, rănit şi plin de sânge, după care i-a spus să bată uşa-n cuie. Pe urmă l-au întins pe Clodius pe spate, chiar aici, cât era de lung.

Şi femeia lovi tejgheaua îndeajuns de tare încât să trimită câteva unde şi spre cupele noastre. În lumina difuză am studiat suprafaţa pătată, împănată în lemnul învechit. Mult vin trebuie să fi fost vărsat pe tejghea de-a lungul anilor, mi-am spus eu, dar existau şi pete care ar fi putut fi altceva.

— Marcus ar fi trebuit să-i trimită imediat înapoi, în drum, zice soţul meu. Dar ce ştie el! N-a fost aici. Săraca soră-mea a fost. Mi-a spus tot ce s-a întâmplat. Lăsase copilul cu mine în ziua aia. Oh, Doamne, tare-i mai plăcea să lucreze în taverna asta, la fel de mult ca lui Marcus; nimic n-o putea ţine departe. Când au apărut Clodius şi oamenii lui, ea era sus, scutura păturile şi mătura

pe jos. Dacă bebeluşul ar fi fost bolnav; dacă ceva, orice, ar fi ţinut-o acasă în ziua aceea. Şocul a ceea ce i s-a întâmplat lui Marcus ar fi fost de-ajuns, dar să fie aici, să vadă şi să audă – ceva s-a rupt în ea. Oh, da, de-aceea va trebui să facem tot ce putem până când micul Marcus creşte mare, să-i ia locul tatălui.

Am încuviinţat. Aşa, încăierarea – bătălia – a început pe drum, dar Clodius a ajuns aici. Mai venise la tavernă? Îl cunoştea pe cumnat, pe Marcus?

— Oh, sigur. Publius Clodius s-a oprit aici de multe ori în drum spre vila lui din munte. L-am întâlnit şi eu de câteva ori peste ani. Atât de fermecător – îţi dădeai seama imediat că era de viţă nobilă, nu puteai să nu vezi una ca asta. Doar felul aparte în care se purta, întotdeauna cu haine şi cai de rasă, iar părul şi unghiile lui erau mereu atât de îngrijite. Nu vezi prea des un bărbat care are grijă de unghiile lui atât de bine. Dar nu era niciodată distant. Întotdeauna îşi amintea numele lui Marcus, întotdeauna îl întreba cum îi merge micuţului Marcus. Avea şi el un băiat mic.

— Am auzit.

— Sigur, nu toată lumea îl iubea pe Publius Clodius. A produs multă supărare pe-aici când a început să-şi construiască vila.

— Supărare?

— Da, au fost unele voci care spuneau că felul în care acaparase pământul din jur n-a fost total onest, iar altele s-au plâns că unii dintre copacii pe care i-a tăiat făceau parte din sfânta dumbravă a lui Jupiter. Iar vestalele au fost nevoite să se mute afară din vechea reşedinţă. Dar Clodius le-a dat bani să-şi construiască una nouă şi nu e decât puţin mai departe ca cea veche de Templul Vestalelor, aşa că nu văd de ce se puteau plânge. Şi femeia scutură din cap. Dar nu voi spune nimic rău despre cel mort, mai ales când spiritul bietului om i-a părăsit trupul în sunetul vocii mele.

— Deci cumnatul era prieten cu Clodius, în ciuda unor resentimente pe care le-ar fi avut unii vecini?

— Oh, da, presupun că de-asta a alergat Clodius aici când a dat de necaz. Numai dacă n-ar fi adus necazul cu el! Dar nu dau vina pe mort. Dau vina pe celălalt.

— Celălalt?

Femeia puse mâna pe o cârpă de dincolo de tejghea, răsucind-o şi strângând-o în pumni până când încheieturile degetelor i se albiră.

— Cel ai cărui oameni fugeau după Clodius în ziua aceea. El e ticălosul care e vinovat de ce s-a întâmplat aici.

— Titus Annius Milo, vrei să zici.

Femeia scoase un sunet din gât de parcă ar fi vrut să scuipe.

— Dacă aşa vrei să-i spui. Milo! El şi-a ales numele ăsta, nu-i aşa? Ce individ vanitos, gândindu-se că va fi asemuit cu un erou olimpic. Nu-i decât alt pârlit din partea cealaltă a muntelui care s-a dus la Roma să facă avere. E din Lanuvium, ştiaţi asta?

— Da, cred că am auzit.

— Titus Annius Milo. Nu s-a născut cu numele *ăsta.* Nici măcar cu cel de Titus! S-a născut Gaius Papius, ca tatăl lui, şi dă-mi voie să te-asigur că Papii ăştia din Lanuvium n-au făcut niciodată un singur lucru important de care să-şi aducă aminte cineva. Prin naştere e la fel de jos ca ţărâna. Dar când a murit taică-su l-a adoptat bunicul. Tatăl mamei lui, Titus Annius, cel cu strămoşi nobili. Aşa că Milo a luat numele bătrânului, adăugându-şi încă unul, iar Papius Gaius s-a transformat în Titus Annius Milo. Şi-acum toată lumea a auzit de el. A moştenit şi banii bunicului când a murit bătrânul, dar se spune că i-a tocat toţi pe jocurile de la funeraliile alea complicate ca să-şi impresioneze alegătorii din Roma. Chestii pe care le face unul ca să fie ales într-o funcţie înaltă. Da'

nici un bărbat rudă cu mine n-o să-l voteze vreodată pe ăsta. Totdeauna jucând teatru şi dându-şi aere importante, fals ca toate alea trei nume ale lui. Nu, noi n-avem ce face cu *Milo.*

Femeia tăcu, să-şi tragă sufletul, ştergând tejgheaua cu cârpa, de parcă ar fi putut să şteargă petele de sânge.

— Oh, Milo se oprea aici din când în când, în drum spre Lanuvium, comanda vin pentru toată lumea, rostea câteva cuvinte frumoase, să-l bage cu toţii în seamă. El, băiatul local care-ajuns atât de tare în Roma, prieten cu Cicero, aliat cu Pompei, sigur c-o să devină consul într-una din zilele astea! Dar dacă mă-ntrebi pe mine, Milo n-are nici o picătură din şarmul lui Clodius. Clodius intra aici şi era de parcă cineva ar fi aprins lumânări de jur împrejur – totul avea strălucire, subit. Milo venea, rânjind şi răgind, ca şi cum cineva ţi-ar sufla urât în faţă. Şarmul lui era teatru. Aproape că puteai să-l vezi că scrâşneşte din dinţi pentru că trebuie să se-amestece cu oamenii de rând pe care i-a părăsit. Iar nevasta aia a lui, cum o cheamă…

— Fausta, cred, spuse Eco.

— Ah, da, Fausta Cornelia – iată un bărbat care se însoară din interes! Cum a ajuns fiica fostului dictator Sulla să se cupleze cu Gaius Papius din Lanuvium? Jocuri cu bani şi politică, asta cred eu. Căsătoria dintre oameni ca ăştia se face întotdeauna cu calcule la rece, nu? Se zice că asta n-a oprit-o s-aibă toţi amanţii pe care-i vrea. Când ea şi Milo ies la paradă pe Via Appia, oprindu-se aici şi comandând băutură pentru toată lumea, marea Fausta Cornelia stă bine înşurubată în trăsura ei, nemişcată ca o statuie, uitându-se drept înainte, de parcă ar durea-o burta să se uite la cineva ca mine. Sigur, înţeleg că aşa o doamnă nu intră într-o tavernă – soţia lui Clodius, Fulvia, era la fel, ea şi femeile ei stăteau afară când Clodius venea aici, dar o vedeai pe iarbă, sub copaci,

jucându-se cu băiatul sau alăptând fetiţa, purtându-se ca un om normal. Nu ca Fausta Cornelia, prea bună ca să poată încrucişa privirea cu cineva ca mine. Dar a fost o dată, o dată…

Femeia se opri brusc, înecându-se de râs.

— Natura le-o face la toţi până la urmă, nu? reuşi ea să îngaime, revenindu-şi. Îmi amintesc odată – oh, trebuie să fi avut nevoie să se uşureze rău de tot, c-a trimis o sclavă să mă-ntrebe unde e toaleta. Aşa că am trimis o fată să-i arate pe unde s-ajungă la o căsuţă lângă râu, dincolo de grajd. Iar fata s-a întors, zicând că Fausta Cornelia nu găsise toaleta pe placul ei şi refuzase s-o folosească. Poţi paria că Milo a pornit la drum imediat. Cred că s-a abţinut până-au ajuns la Lanuvium! Dar cum? Chiar şi pe Via Appia sunt câteva hopuri. Toţi am vorbit după aceea, întrebându-ne dacă avusese vreun accident în trăsură şi cum reacţionase Milo. Oh, îţi imaginezi ce faţă o fi făcut omul…

Şi izbucni din nou în râs, până când lacrimile îi şiroiră pe obraz. În cele din urmă se potoli, ştergându-şi lacrimile cu dosul palmelor.

— Ah! Iepurele! Trebuie să fie gata acum.

Eco ridică o sprânceană.

— Se pare că Milo şi Clodius erau amândoi destul de cunoscuţi prin aceste locuri.

— Da, băiatul local ambiţios şi străinul aristocrat cu şarm şi bani. Două caractere care generează reacţii puternice oamenilor. Admiraţie, respect, invidie, ură…

— Da, am spus eu, şi amândoi politicieni, deloc sfioşi în a se promova. Ştim cât de priceput era Clodius în a se face popular cu oamenii de rând; făcuse o artă din asta. Milo, cel care se trăgea din oameni de rând, pare nepriceput în a se face popular.

— Asta spune şi gazda noastră, papa, dar în mod evident e subiectivă. Şi cum e cu tăierea copacilor sacri şi mutarea vestalelor virgine de…

Deschizând uşa cu piciorul, gazda noastră se întoarse cu un platou aburind. O siluetă înaltă, masivă, păşea în urma ei cu un bol fierbinte. Omul era atât de uriaş încât m-am simţit cam nelalocul meu, până mi-am dat seama cine era.

— Davus! Ce faci aici? Trebuia să ai grijă de cai. Ce surpriză plăcută ar fi ca după ce vom termina de mâncat să ne trezim că au dispărut. Nu vreau să merg pe jos cele douăsprezece mile la întoarcere, până la Roma.

— Nu-ţi face griji, spuse femeia. Am trimis un băiat să-i ia locul. Caii voştri vor fi în siguranţă, ai cuvântul meu. Nu e în regulă ca sclavul vostru să vină înăuntru? Începe să se lase norii de la munte şi e uşor să te-alegi cu o răceală dacă stai prea mult afară. Lasă-l să se încălzească puţin.

Şi femeia îi aruncă o privire de care eu, vai, am avut prea puţin parte în viaţa mea. Doar pentru că un bărbat are nouăsprezece ani, plete negre, umeri de taur şi profil grecesc…

— L-a adus înăuntru ca să se poată uita la el, îmi spuse Eco din colţul gurii.

— Evident, am fost eu de acord. E femeia care l-a preferat pe Clodius lui Milo, nu uita.

Femeia ne-a pus farfurii şi tacâmuri şi ne-a umplut cupele la toţi trei. Platoul aburind se dovedi a fi iepurele prăjit. Carnea de iepure nu e preferata mea – prea grasă şi osoasă

— Dar acum era bine pătrunsă şi mi-era prea foame ca să comentez. Castronul fierbinte era plin cu gulii glazurate. Am complimentat-o pe gazdă pentru sosul servit.

— Oh, e destul de simplu. Un pic de cumen, un pic de usturoi, miere, oţet şi ulei de măsline, câteva fire de virnanț. Rădăcinoasele întotdeauna se împacă bine cu un sos picant, spunea mama mea.

— E cu adevărat excelent, am spus eu, sincer. Dar era timpul s-o aduc înapoi la moartea lui Clodius. Ai gătit mult aici, la tavernă, înainte de ziua aceea nefericită?

— Oh, da, din când în când, mai ales după ce sora mea a născut.

— Dar n-ai fost aici în ziua cu pricina?

— Nu, cum spuneam, în ziua aia nu erau decât sora mea, lucrând la etaj, şi Marcus.

— Venise şi Clodius prin Bovillae, cu o zi înainte?

— Aşa mi-a spus sora mea, dar nu s-a oprit. I-a văzut suita trecând, şi au făcut-o atât de repede că doar ce l-a zărit pe Clodius, călărind în fruntea convoiului, lângă băiatul lui şi câţiva prieteni.

— Dar în ziua incidentului Milo trebuie să fi trecut pe aici nu cu mult înainte de bătălie.

— Oh, da, sora mea îşi aminteşte de asta foarte clar – îşi aminteşte tot ce s-a întâmplat în ziua aia, ca un vis urât pe care nu-l poţi uita. Milo s-a oprit o vreme, să adape caii, dar niciunul din oamenii lui n-a intrat în tavernă. Totuşi, soră-mea zice că nu puteai să nu-i vezi suita. Treceau şi treceau, ca una din procesiunile alea triumfale din oraş. Aşa călătoreşte de obicei, cel puţin atunci când *ea* e cu el.

— Fausta Cornelia, vrei să zici.

— Da. Ai crede că nu poate să plece de-acasă fără zece sclave care să-i machieze faţa dimineaţa şi zece care s-o pregătească seara, de culcare. Şi cred că lui Gaius Papius – Milo, dacă insişti – pur şi simplu îi plăcea să se dea în spectacol cu toţi sclavii şi gărzile lui prietenilor şi familiei din Lanuvium., Priviţi-mă! Nu pot pleca de-acasă fără ca o sută de supuşi să mă urmeze!

— O sută? Erau atât de mulţi în anturajul lui în ziua aceea?

Femeia dădu din umeri.

— Oh, nu ştiu cifra exactă, am zis că nu i-am văzut, soră-mea i-a văzut. Da' ea zice că în timp ce Milo îşi adăpa caii în grajd, oamenii lui au împânzit drumul, ca mulţimea în Forumul din Roma, iar când au pornit din nou procesiunea părea să nu se mai sfârşească. Marcus a făcut şi o

glumă. Zicea că dacă Milo şi-ar fi adăpat şi sclavii la fel de bine ca pe cai ar fi vândut până la ultima picătură de vin din stoc şi-ar fi avut bani pentru un acoperiş nou!

— Deci grupul lui Milo era mai mare decât cel cu care trecuse Clodius cu o zi înainte.

— Eşti prost sau n-auzi? Da, absolut. Mult, mult mai mare.

— Dar grupul lui Clodius era format din oameni înarmaţi

— Asta am auzit – în timp ce tu spui că Milo călătorea cu coafori şi cosmeticieni.

— Sclavii Faustei erau şi ei acolo, dar Milo călătoreşte întotdeauna cu o mulţime de gladiatori, unii dintre ei destul de renumiţi. Ai auzit de Eudamus şi Birria?

— Fireşte. Erau şi ei cu Milo?

— Sunt proprietatea lui. E grozav să cumperi o pereche de gladiatori faimoşi ca să te poţi făli cu ei, nu? Chiar şi eu am auzit de Eudamus şi de Birria şi mă interesează la fel de mult să văd nişte bărbaţi omorându-se într-o arenă cât mă interesează să văd un gândac ducând o fărâmă de balegă peste drum. Deşi unii dintre gladiatori nu sunt prea neplăcut de privit… Şi femeia îi aruncă o privire scurtă lui Davus, care era ocupat să sfâşie o bucată de carne de iepure de pe os. Eudamus şi Birria, pe de altă parte – ăştia doi sunt la fel de chipeşi ca fundul unui măgar şi cam la fel de greu de trecut cu vederea. Întotdeauna merg în coada suitei lui Milo. Uriaşi, ca nişte copaci umblători. Nu-l vezi niciodată pe unul fără celălalt. Soţul meu zice că luptau ca o echipă în arenă.

— Da, doi împotriva altor doi, uneori doi împotriva altor patru, spuse Davus, scoţând osul de iepure din gură. Eco şi cu mine îl privirăm surprinşi.

— Continuă, Davus, am zis eu.

Davus îşi drese glasul.

— Când eram mic stăpânul de-atunci ne ducea să vedem luptele, explică el. Avea şi el câţiva gladiatori. Se gândea să mă pregătească şi pe mine pentru arenă, dar la urmă a hotărât că eram prea mic şi ieşea mai bine dacă mă vinde gardă de corp. Zicea mereu că nu puteai pierde bani dacă pariai pe Eudamus şi Birria. Nu conta ce arme foloseau, sau ce combinaţii – trident şi plasă, sabie scurtă, toporişcă, cu scut sau fără. Puteau paraliza un om cu teamă, doar dacă se uitau la el. Cei mai înfricoşători oameni care-au trăit vreodată, asta zicea vechiul stăpân despre ei.

Am spintecat o gulie cu furculiţa şi-am înmuiat-o în sos.

— Şi gladiatorii ăştia erau cu Milo când au trecut pe-aici în ziua aceea?

Femeia încuviinţă.

— De asta sunt sigură, pentru că ei au fost primii care-au fugit după Clodius. Soră-mea i-a văzut de la fereastra de sus.

— A rămas acolo în timpul atacului, la etaj?

— Uite ce mi-a spus: a auzit zgomote când au venit val-vârtej Clodius şi oamenii lui, şi-a dat să coboare. Doar i-a zărit o clipă, apoi Marcus i-a strigat să se-ntoarcă sus.

— Câţi oameni a văzut?

— Nu foarte mulţi. Cinci sau şase, zice ea, şi Clodius zăcea pe tejgheaua asta, ţinându-se de umăr şi scrâşnind din dinţi, dându-le ordine celorlalţi.

— Dându-le ordine?

— Da, spunându-le să tragă obloanele şi aşa mai departe.

— Deci era rănit, dar conştient.

— Foarte. Şi hotărât, spune sora mea. Toţi oamenii se uitau la el pentru îndrumări. Dar expresiile de pe feţele oamenilor ăia…

— Ce fel de expresii?

— Ca şi cum moartea ar fi fost pe urmele lor, neputându-se întoarce s-o privească în faţă. Exact

aşa s-a exprimat sora. Speriaţi, sufocaţi. Când au auzit-o pe scări s-au speriat cu toţii, privind-o ca nişte iepuri încolţiţi. Toţi, cu excepţia lui Clodius. El i-a zâmbit. I-a zâmbit! Pe urmă Marcus i-a strigat să se întoarcă, şi ea a fugit sus pe scări.

— Apoi?

— S-a dus degrabă la o fereastră, să vadă de ce fugeau. Doar un pic mai sus pe drum căzuse un om. Alţi doi stăteau deasupra lui hăcuindu-l cu săbiile – sângele zburând în toate direcţiile. Cel căzut trebuie să fi fost de-al lui Clodius. Ceilalţi doi erau Eudamus şi Birria. I-a recunoscut imediat - ca nişte demoni din Hades, zice ea, ca nişte monştri dintr-o poveste veche. Mai sus, pe drum, putea vedea alţi bărbaţi căzuţi şi ceea ce arăta ca o întreagă armată de gladiatori, îndreptându-se spre tavernă. Închipuie-ţi ce-a simţit! Eudamus şi Birria au terminat de hăcuit pe cel căzut, apoi s-au apropiat de tavernă. Ceilalţi s-au repezit şi ei în spatele lor. Oh, mă ia cu leşin când mă gândesc la asta. Surioara mea…

Femeia scutură capul şi se bătu uşor pe piept cu podul palmei.

Eco împinse farfuria deoparte, arătând uşor dezgustat. Davus se zgâia la femeie, iar cu dinţii smulse o bucată de carne de iepure de pe os.

— Şi apoi? am întrebat eu.

— Marcus bătuse uşa-n cuie şi trăsese obloanele la parter. Atacatorii s-au apropiat, apoi au ajuns la uşă. Bum, bum, bum! Au bătut în uşă, în obloane, cu pumnii, cu tocul săbiilor. Scandalul era îngrozitor. Soră-mea şi-a acoperit urechile cu mâinile, dar tot putea auzi zgomotul acela– bărbaţii strigând, pârâitul uşii sparte şi balamalele rupte, strigăte, urlete, scrâşnetul oţelului. Femeia îşi dădu ochii peste cap. Uneori nu pot dormi noaptea, imaginându-mi prin ce trebuie să fi trecut, blocată acolo sus, adunată într-un colţ, sub un morman de pături. Zice că nu-şi aminteşte s-o fi făcut, dar trebuie s-o fi făcut, pentru că atunci când

în sfârşit şi-a dat seama că încetase orice zgomot, ea era acolo, transpirând sub pături, şi trecând-o toţi fiorii de parcă ar fi fost goală.

— Cât timp a durat?

— Cine ştie? Câteva minute, o oră? Nu ştie. Apoi i-a venit curajul să se uite dincolo de pături. Era tot singură la etaj, iar jos doar tăcere. S-a dus la o fereastră să privească afară. A văzut trupuri răsfirate din loc în loc, pe drum, iar cel mai ciudat lucru – chiar în faţa tavernei se vedea o lectică şi un grup de oameni în jurul ei.

— O lectică?

— Da, nu trăsură sau căruţă, lectică, purtată de mai mulţi sclavi, cu perdeluţe, pentru intimitate. Lectica era pe pământ, oamenii lângă ea, în picioare. Un bărbat în vârstă, cu togă de senator, şi o femeie stăteau deasupra unuia dintre oamenii căzuţi în drum, discutând.

— Sora ta l-a recunoscut pe senator?

— Nu, dar cunoştea lectica. Am văzut-o ani la rând, îndreptându-se spre Roma şi întorcându-se. E a unui senator bătrân care are o vilă la munte, Sextus Tedius. Nu l-am văzut niciodată la faţă. Nu e genul de om care să intre într-un local ca ăsta.

— Şi cel deasupra căruia erau aplecaţi?

— Clodius.

— Sora ta l-a recunoscut, chiar de la distanţă?

— Aşa cred. Asta mi-a spus, că era Clodius.

— Cum a ajuns din tavernă pe drum?

— Cine ştie? Probabil Eudamus şi Birria l-au târât acolo, ca nişte câini pe un iepure. M-am gândit la urmele din jurul gâtului lui Clodius. Foarte posibil să fi fost efectiv târât de gât.

Femeia se uită la farfuriile noastre.

— Cum aşa, voi doi n-aţi terminat carnea! Într-o zi rece ca asta un om are nevoie de cât mai multă mâncare caldă în stomac, să-şi păstreze puterea. Da' ăsta ştie să mănânce! Şi îi zâmbi larg lui Davus, care tocmai terminase de supt ultima bucăţică de măduvă dintr-un os, aruncând o privire

galeşă cărnii nemâncate din farfuriile noastre. N-a fost bună?

— Excelentă, am asigurat-o eu. Perfect prăjită. Mi-e teamă că ne-am îndopat la început cu pâinea şi brânza ta minunate. Am împins uşor farfuria mea şi pe cea a lui Eco spre Davus. Zici că sora a văzut trupuri înşirate pe drum şi pe senatorul Tedius cu soţia…

— Nu era soţia. Senatorul Tedius e văduv. Femeia trebuie să fi fost fiica lui, îmi imaginez. Singurul lui copil; nu s-a măritat, şi ea e foarte devotată lui.

— Înţeleg. Apoi l-a văzut pe senatorul Tedius şi pe fiica lui cu lectica lor în faţa clădirii, discutând ce să facă cu Clodius. Unde erau oamenii lui Milo?

— Dispăruseră. Au câştigat bătălia, nu? Ce motiv aveau să rămână? Săraca mea soră a avut în sfârşit curajul să coboare pe scări. Ştiu ce-a văzut, pentru că asta am văzut şi eu mai târziu – totul distrus şi întors pe dos, uşa scoasă din ţâţâni, toate obloanele distruse. Ca şi cum Furiile însele ar fi fost slobozite în sala asta. Şi ce era mai rău, chiar la capătul scărilor, sărmanul Marcus, înjunghiat peste tot şi fără suflare. La capătul scărilor, înţelegeţi – apărând-o pe ea. Cred că şi-a pierdut cunoştinţa o vreme, pentru că următorul lucru pe care şi-l aminteşte e când a sosit la casa mea de pe deal. De-abia dacă putea vorbi din cauza lacrimilor. Oh, cum mai plângea!

— Şi cei din afara tavernei, am zis foarte încet, senatorul Tedius şi suita lui?

Femeia dădu din umeri.

— Erau cu toţii plecaţi când eu şi soţul meu am ajuns aici. La fel şi Clodius, sau ce mai rămăsese din el. Mai târziu am aflat că Tedius a trimis mortul la Roma în lectica lui, iar în noaptea aceea sute de oameni s-au strâns la casa lui Clodius din Roma şi au aprins focuri de tabără. Sărmana văduvă! Dar jalea Fulviei nu putea fi mai mare decât a surorii mele. Aici nu s-a strâns lumea, nu s-

au aprins focuri, n-a fost decât o mare mizerie care trebuia curăţată. A doua zi soţul meu a avut grijă ca toate cadavrele să fie strânse şi înşiruite lângă grajd. Un bărbat de la vila lui Clodius a venit cu o căruţă să le ia. Dar nimeni n-a curăţat sângele de pe Via Appia – încă se mai pot vedea urme mari de-aici până la capela Zeiţei Bune. Şi nimeni nu s-a oferit să plătească un singur sesterţ pentru reparaţiile pe care a trebuit să le facem aici. I-am spus soţului că ar trebui să-l dea în judecată pe Milo pentru stricăciuni, dar el zice că trebuie să aşteptăm să vedem mai întâi ce se întâmplă în Roma înainte să riscăm alte necazuri. Ce zici de asta? Oamenii cinstiţi suferă în tăcere în timp ce unul ca Milo poate candida pentru funcţia de consul. E o ruşine!

Am dat din cap înţelegător.

— Deci tu şi soţul tău aţi ajuns aici după ce toată lumea plecase?

— Da. Tot ce-am văzut au fost nişte trupuri fără viaţă.

— La ce oră din zi se întâmplau toate astea?

— Bătălia? Păi dacă mă gândesc la ora la care am sosit aici şi la cele spuse de soră-mea, cred că trebuie să fi fost pe la mijlocul după-amiezii. Cred că Milo a sosit în Bovillae la a noua oră a zilei, a adăpat caii, şi-a regrupat oamenii şi au pornit din nou la drum, apoi gladiatorii lui l-au fugărit pe Clodius până aici în a zecea oră.

— Nu mai târziu? Nu mai aproape de asfinţit?

Femeia scutură din cap. De ce zici asta?

Am dat din umeri.

— Am auzit atât de multe versiuni despre asta în Roma…

Se auzi un zgomot venind din antreul deschis din spatele nostru. M-am crispat, dar femeia zâmbi la cei care intrară.

— Iepure prăjit astăzi, dacă pot avea încredere în nasul meu, spuse unul dintre ei.

— Şi gulii cu sosul special al gazdei noastre! spuse un companion al lui, adulmecând aerul. După care se aşezară pe câteva bănci într-un colţ.

— Cât îţi datorăm? am întrebat-o pe femeie. În timp ce număram monedele din punga lui Eco m-am aplecat spre ea peste tejghea. Sora – cum e acum?

Femeia clătină din cap.

— O femeie frântă, cum ţi-am spus. Nu ştiu dacă îşi va reveni vreodată.

— Există vreo şansă să primească un vizitator?

— Un vizitator? Femeia se încruntă.

Am coborât vocea şi mai mult.

— Iartă-mă, mi-e teamă că n-am fost întru totul sincer. Dar acum, după ce-am vorbit amândoi, simt că pot avea încredere în tine. N-a fost o întâmplare că am trecut astăzi pe-aici.

— Nu? Femeia mă privea suspicioasă, dar cu interes sporit.

— Nu. Sunt aici pentru Fulvia.

— Văduva lui Clodius? şi sprâncenele femeii se înălţară.

— Da – te rog nu vorbi foarte tare. Nu eram sigur înainte că pot avea încredere, dar acum, după ce am văzut ce simţi pentru Clodius, pentru Milo şi soţia lui…

— Iepure prăjit! Iepure prăjit! Nou veniţii începură să scandeze şi să bată cu pumnii în masă, râzând bine dispuşi.

— Aşteptaţi la rând! le strigă gazda, încruntându-se la ei, ceea ce ei considerară a fi o glumă. Se prăpădeau de râs şi începură din nou să scandeze, ceea ce se dezintegră într-o nouă repriză de râs: Gu-lii! Gu-lii! Gu…

Femeia se aplecă mai aproape, vorbind în şoaptă.

— Înţeleg! Eşti aici ca să dejoci schemele lui Milo.

Mi-am ţuguiat şi eu buzele:

— Nu pot spune că motivul pentru care sunt aici e exact acesta, dar pot spune că Fulvia m-a rugat să aflu tot ce pot despre moartea soţului ei.

— Ah! şi înclină din cap cu tâlc.

— Aşa că înţelegi de ce aş vrea să vorbesc cu sora ta, dacă se poate.

— Sigur, spuse ea, dând din cap cu înţelepciune, apoi se încruntă. Dar nu-i posibil.

— Înţeleg starea precară în care se află…

— Dar nu e numai asta. Nu-i aici.

— Nu?

— A plecat cu fiul ei la mătuşa noastră, în Regium. Toată lumea a fost de părere că e cel mai bine aşa, să stea cât mai de parte de locul acesta, o vreme.

Am dat din cap. Nu se putea ajunge mai departe de Regium, la extremitatea peninsulei italiene.

— *Iepure* prăjit şi *gulii* şi *sos*! *Iepure* prăjit şi *gulii* şi *sos*!

Femeia dădu din umeri.

— Acum chiar trebuie să am grijă de ei. Dar mult noroc! Orice îl poate da jos de pe soclu pe Milo, ajut bucuroasă…

— Oh, dar încă o întrebare…

— *Iepure* prăjit şi *gulii* şi *sos*…

— Da?

— Marc Antoniu – înseamnă ceva numele acesta pentru tine?

Se gândi o clipă, apoi scutură din cap.

— Eşti sigură?

— N-am auzit niciodată. Nu cred că e de pe-aici.

— *Iepure* prăjit şi *gulii* şi *sos*…

Gazda noastră gemu.

— Ar fi bine să le dau ăstora de mâncare înainte de-a avea şi-aici o răzmeriţă!

Îşi dădu ochii peste cap, îi zâmbi încă o dată lui Davus, apoi dispăru grăbită.

Capitolul şaisprezece

— Încotro acum? întrebă Eco în momentul în care ieşeam din han. Aş putea trage un pui de somn după masa asta.

Davus căscă şi se întinse, fiind de acord.

— Prostii! E devreme şi avem încă multe de făcut. Davus, adu caii.

Am pornit la drum pe Via Appia şi curând am trecut de grajduri şi de locul în care toaleta nu fusese pe placul Faustei Cornelia.

Eco râse.

— Crezi că soţia lui Milo e pe jumătate atât de imposibilă cum părea să creadă hangiţa?

— N-am avut niciodată plăcerea de a o întâlni pe această doamnă, dar a fost subiectul multor bârfe. Ceea ce nu înseamnă că mă dau în vânt după asemenea snoave; Bethesda le spune Dianei, iar mie mi-e greu să le evit.

— Sigur, papa, înţeleg. E la fel cu Menenia, întotdeauna îmi comunică bârfele de prost gust. Dar ar fi nepoliticos din partea mea să-mi astup urechile, nu? Aşa deci – spune-mi ce-ai auzit tu, iar eu îţi spun ce-am auzit eu!

Am râs. Davus, imun la ironie, ne privi ca pe doi nebuni.

— Cele mai multe au de-a face cu obiceiurile sexuale, am spus eu. Când primul ei soţ, Gaius Memmius, a fost numit guvernatorul unei provincii, ea a ales să rămână în Roma, purtându-se atât de scandalos încât atunci când Memmius s-a întors acasă a divorţat de ea. Apoi ea s-a căsătorit cu Milo.

— Copii?

— Încă nu. Sunt căsătoriţi doar de doi ani. Dar din câte aud e prea ocupată cu amanţii ca să procreeze cu soţul.

— Sărmanul Milo!

— Păstrează-ţi simpatia. Cred că e exact cum spunea hangiţa– amândoi s-au căsătorit pentru

profit şi politică. Orice altceva ar fi ea, Fausta e fiica dictatorului Sulla, ceea ce înseamnă mult, în special în rândul aşa-zişilor Oameni Aleşi, în graţiilor cărora Milo a încercat toată viaţa să intre.

— Cum trebuie să fi fost ca şi copil al lui Sulla?

— Mă îndoiesc că tu sau eu ne putem imagina aşa ceva, Eco. Ea şi fratele ei geamăn, Faustus, s-au născut când dictatorul era destul de bătrân şi se pare că era foarte mulţumit de el însuşi – imaginează-ţi cum ar fi fost să-şi înjure copilul al cărui nume se traduce Semn Bun. Dacă Fausta e o răzgâiată, vina o poartă monstrul de taică-său.

— Căsătoria cu ea a fost un pas înainte pentru Milo, asta e logic. Dar la ce i-a servit Faustei?

— E posibil să nu fi avut prea multe variante. Memmius divorţase de ea, lăsând-o cu o reputaţie pătată. Milo arăta ca noua speranţă pe val, nu? Tocmai moştenise o mare sumă de bani de la bunicul lui; nu contează că i-a spart pe jocurile funeralii în onoarea bătrânului. Se pare că nu s-a măritat cu Milo pentru ştiinţa lui în arta amorului, din moment ce caută asta în altă parte.

Eco dădu din cap.

— Presupun că ai auzit de zvonul că Milo ar fi prins-o în pat cu radicalul tribun Sallust – a doua zi după nuntă! Şi-a pus sclavii să-l umple de vânătăi pe Sallust şi i-a confiscat punga de bani ca amendă.

— Da. Ceea ce mă face să mă întreb cât de mult vine din sinceritate alianţa lui Sallust cu clodienii din zilele astea şi cât din dorinţa de a se răzbuna pe Milo. Apoi mai e şi povestea lui Milo prinzându-l pe vechiul său prieten, Sextus Villius, în pat cu Fausta. Milo a turbat de furie şi l-a târât pe Villius, care urla cât îl ţinea gura, afară din dormitor. Dar de fapt Fausta se întreţinuse cu *doi* amanţi, iar celălalt reuşise să se ascundă în şifonier. În timp ce Milo îl bumbăcea pe Villius pe coridor, al doilea amant s-a furişat înapoi în pat cu Fausta şi i-a servit numărul vieţii ei!

— Se pare că doamna are talentul de a se lăsa prinsă, observă Eco.

— Sau poate e înclinată spre cruzime, amuzându-se să-şi vadă amanţii bumbăciţi.

Davus se uita la noi cu o faţă mirată. Bănuiesc că nu auzise niciodată doi bărbaţi discutând despre comportamentul altora de o manieră bolnăvicios de lascivă.

Eco scutură din cap.

— Mă voi repeta: săracul Milo. S-a însurat cu Fausta pentru prestigiu, dar nu s-a ales decât cu ruşine. Până şi fratele ei geamăn glumeşte pe seama ei.

— Da, ştiu povestea. În timp ce primul ei bărbat era plecat din Roma, ea se întâlnea cu doi amanţi deodată, un piuar care avea o afacere de spălare a lânii şi un contabil pe numele de Macula, care avea un semn din naştere pe obraz arătând ca o pată. Aşa că Faustus a speculat: „Nu văd de ce sora mea nu se descotoroseşte de Pată – la urma urmelor, dispune de serviciile personale ale unui vopsitor!”

Chiar şi Davus râse.

Le-am arătat un arc de stejari bătrâni un pic mai departe de drum.

— Memoria ta e perfectă, Eco. Iată altarul lui Jupiter pe care l-ai menţionat.

— Poate ar trebui să ne oprim şi să facem un gest pios, să compensăm pentru toate bârfele. Lui Eco, scepticul total, îi place să mă tachineze pentru infima sensibilitate religioasă pe care o posed.

— N-ar strica să laşi câteva monede şi să spui o rugăciune, fiule. Am avut parte de noroc şi de o călătorie fără primejdii până acum.

Când am descălecat la umbra stejarilor, un bărbat într-o robă albă zdrenţuită apăru din spatele altarului de piatră. Era neras şi mirosea a vin. Se prezentă drept Felix, spunându-ne că era preotul lăcaşului, oferindu-se să intoneze o invocaţie adresată lui Jupiter pentru binele nostru, contra unei mici contribuţii. Eco îşi dădu ochii peste cap,

dar i-am făcut semn să-şi deschidă punga. Rugăciunea era o simplă formulă, murmurată atât de rapid încât abia dacă am auzit-o. În schimb am privit în desişul umbros al copacilor din jurul nostru, ascultând revărsarea râului din apropiere şi foşnetul frunzelor. Atât de aproape de o Via Appia civilizată şi de regulă atât de umblată, acest locaş antic poseda o forţă specială a inefabilului şi invizibilului. Există o raţiune temeinică pentru care altarele şi templele zeilor sunt ridicate în unele locuri şi nu în altele. Aceste locuri au ales altarele, nu invers. Iar locul acesta era unul pe măsură, indiferent ce fel de preot îl slujea, calitatea lui specială fiind la fel de palpabilă şi de efemeră ca aburul răsuflării în aerul rece.

Când rugăciunea se încheie, am dat să plecăm, dar preotul mă prinse de braţ.

— Sunteţi în trecere? întrebă Felix.

Avea o faţă îngustă ca de viezure, iar dinţii lui erau îngălbeniţi.

— De-acolo spre altundeva.

— Ştiţi ce s-a întâmplat nu departe pe drum, nu-i aşa?

— Destul de multe de-a lungul anilor, îmi imaginez.

— Nu, mă refeream la ciocnirea dintre Milo şi Clodius.

— Oh, aceea. Suntem aproape?

— Aproape? N-auziţi spiritele morţilor, clipocind printre frunze? Bătălia s-a sfârşit un pic mai jos pe drum, la vechiul han.

— Da, tocmai am mâncat acolo. Proprietăreasa ne-a spus ceva despre asta.

Felix păru dezamăgit, apoi se lumină.

— Ah, dar n-avea cum să vă arate unde a început bătălia.

— Nu. E interesant de văzut?

— Interesant? Când vă întoarceţi la Roma le puteţi spune tuturor camarazilor de pahar că aţi

vizitat chiar locul unde a început vărsarea de sânge.

— Ce te face să crezi că suntem din Roma?

Omul ridică o sprânceană, ca şi când ar fi spus că originea noastră era mai mult decât evidentă unui locuitor al provinciei ca el.

— Atunci vreţi să vedeţi locul acela sau nu?

— Propui să fi ghidul nostru?

— De ce nu? Sunt preot la acest altar de douăzeci de ani şi ştiu tot ce se poate şti despre aceste locuri. Fireşte, aş pretinde o altă mică contribuţie pentru îngrijirea altarului…

M-am uitat printre gene la Eco.

— Ce zici?

Eco îşi frecă bărbia.

— Presupun că ar *putea* fi interesant. Nu suntem prea grăbiţi.

— Oh, nu va lua decât un moment, spuse Felix. Nu pot părăsi altarul multă vreme.

Am pretins că mă gândesc, apoi am încuviinţat.

— Prea bine. Hai cu noi.

Davus, Eco şi cu mine am ţinut caii în frâu ca preotul pedestru să se poată ţine după noi. Dincolo de Bovillae drumul începea să urce constant. Dealul împădurit se înălţa la stânga noastră şi cobora în dreapta. În pofida reliefului contorsionat drumul construit de Appius Claudius se întindea constant, neted şi larg ca peste tot.

— Deci aţi fost deja la han, spuse ghidul nostru. Aţi remarcat noile uşi şi obloane? Ar fi trebuit să-l vedeţi după bătălie – era ca o hoaşcă bătrână, cu dinţii şi ochii smulşi. Şi toate trupurile acelea zăcând peste tot!

— Ai văzut bătălia cu ochii tăi?

— Am auzit zgomot de luptă când am început să urc pe deal, şi-am ştiut că se întâmplă ceva. Pe urmă i-am zărit fugind – poţi vedea o porţiune a drumului din altar – individul acela, Clodius poticnindu-se şi împiedicându-se, ajungând să fie purtat pe sus de oamenii lui, cinci sau şase, apoi un

pic mai târziu cei doi monştri au tăbărât pe urmele lor – Eudamus şi Birria.

— I-ai recunoscut?

— Cine nu i-ar recunoaşte? Nu ratez nici un spectacol cu gladiatori când am ocazia să merg la unul. Din raţiuni religioase, mă înţelegeţi. Sunt nişte jocuri care au început prin a fi ritualuri funerare, să ştiţi. Încă sunt o instituţie sacră.

Nu mă interesa să-l contrazic pe preot.

— Eudamus şi Birria au fost singurii care s-au luat după Clodius şi oamenii lui?

Felix pufni.

— Nu ar naşte asta o legendă – doi gladiatori care au asediat hanul din Bovillae şi l-au cucerit, singuri! Nu. N-au fost doar ei. O întreagă armată a venit în urma lor.

— O armată?

— Poate exagerez.

— Atunci câţi? Zece, douăzeci?

— Poate mai mulţi.

— Deci Clodius a fost surclasat ca număr?

— Poţi spune asta.

— Şi asediul hanului – ai văzut şi asta?

— Ei bine, nu tocmai. Nu în timp ce avea loc. Am rămas la altar, fireşte, pentru a-l proteja.

— Fireşte.

— Dar toată lumea ştie cum s-a terminat. Marcus hangiul măcelărit, iar ticălosul de Clodius şi oamenii morţi pe drum.

— Ticălosul?

Preotul mă privi chiorâş, scrâşnind din dinţi.

— Fără supărare, cetăţene. Erai vreun partizan al omului?

— Nu. Gazda noastră de la han avea o părere diferită faţă de Clodius, asta-i tot. Zi ce vrei despre el.

— Atunci am să-i spun în continuare ticălos, dacă nu te deranjează.

— Îl preferai pe Milo?

Felix ridică sprânceana.

— Sunt un preot al lui Jupiter, gândurile mele se îndreaptă spre alte lucruri decât cearta unor politicieni mărunţi din Roma. Dar când un om comite un sacrilegiu atât de flagrant ca cel al lui Clodius, zeii vor trebui să-l doboare, mai repede sau mai târziu.

— Sacrilegiu? Te referi la momentul în care s-a deghizat în femeie pentru a se furişa la ceremoniile Zeiţei Bune din Roma cu scopul de a face dragoste cu soţia lui Caesar chiar în timpul desfăşurării ceremoniilor? Asta fusese una dintre cele mai notorii escapade nefaste ale lui Clodius.

— A fost într-adevăr un sacrilegiu teribil, spuse preotul. Clodius ar fi trebuit bătut cu pietre pentru asta, dar a reuşit să mituiască juraţii.

— Un eşec al justiţiei pământeşti, spuse Eco, fiind de acord cu celălalt, dar cu o sclipire maliţioasă în ochi. Şi o eroare a justiţiei cereşti. Când eram mic toată lumea îmi spunea că cine îndrăzneşte să violeze ceremoniile Zeiţei Bune va muţi, asurzi şi orbi. Dar Clodius a rămas neschimbat după ce s-a infiltrat în rostul ceremoniilor. Mă întreb de ce l-a cruţat Zeiţa. Oare rochia şi machiajul s-o fi păcălit? Sau a fost şi ea fermecată de Clodius, ca soţia lui Caesar?

Preotul refuză să se enerveze.

— Sigur că l-a cruţat – pentru a putea avea parte de o soartă mult mai groaznică, zece ani mai târziu, aici, în Bovillae! Crezi că e numai o coincidenţă faptul că bătălia a început în faţa capelei Zeiţei Bune de pe Via Appia? Fauna a avut şi ea un cuvânt de spus în privinţa sorţii lui, poţi fi sigur de asta.

Preotul punctă asta cu gravitate, provocându-l pe Eco să-i conteste logica, dar continuă.

— Dar n-a fost sigurul sacrilegiu al acestui om, nici măcar cel mai teribil. Voi, cei din Roma, nu cred că aţi auzit prea multe despre ce-a făcut Clodius dumbrăvii lui Jupiter aici, pe muntele Alba, sau cum s-a purtat cu vestalele virgine.

— Hangiţa a menţionat ceva despre asta, am spus eu, dar pentru mine e ceva nou.

Felix scutură din cap.

— Normal ar fi ca astfel de crime să fie aduse la lumină atunci când cineva candidează pentru o funcţie publică, dar se pare că oamenii erau gata să-l aleagă pretor pe Clodius fără să se sinchisească de ofensele religioase comise în aceste ţinuturi. O să vă spun eu cum stau lucrurile. Totul a pornit din cauza vilei lui gigantice de pe dealul acela. La început era destul de simplă, dar nu i-a ajuns. A trebuit să se extindă, transformând-o într-o fortăreaţă. Pământul lui se mărginea cu unele dintre cele mai sacre locuri ale muntelui – dumbrava lui Jupiter, Templul Vestalelor, Casa Vestalelor Virgine. Când a avut nevoie de mai mult pământ, Clodius a reuşit cumva să pună la cale recalcularea fruntariilor proprietăţii. Pretindea că mare parte a dumbrăvii sacre îi aparţine – după care a tăiat copacii pentru cherestea! Şi le-a alungat pe vestale din casa lor, pe care apoi a dezmembrat-o piatră cu piatră ca să adauge o nouă aripă vilei lui – folosind vechile mozaicuri şi statui ca decoraţiuni! Uite, acolo e noua casă a vestalelor, la stânga; o puteţi zări printre copaci. Cel puţin a lăsat în pace Templul Vestei, ceea ce e o recompensă mică pentru ce-a făcut dumbrăvii. În mintea mea nu există un act mai păcătos decât cel de a brutaliza un copac sacru, iar Clodius a comandat tăierea a zeci şi zeci de pomi!

— Cum a reuşit să revendice aceste locuri sacre?

— De unde să ştiu eu? Nu sunt decât un simplu preot, răspunzător pentru un singur altar. Cine ştie de ce ameninţări şi mită s-a folosit? Oameni ca el nu se abţin de la nimic pentru a obţine ceea ce vor. Şi îl privi pe Eco. Te mai îndoieşti acum, tinere, când declar că zeii au avut un cuvânt de spus în doborârea lui Clodius?

— Zeii au un cuvânt de spus în toate, am intervenit eu pentru a-l împăca, chiar în această întâlnire întâmplătoare şi conversaţia noastră. Deci ai văzut fuga la han dar nu bătălia propriu-zisă.

— Dar o puteam auzi de la altar. Trosnituri şi ruperi şi strigăte.

— Cât au durat toate astea?

— Greu de spus. Nu foarte mult. Apoi multe strigăte, după care s-a aşternut tăcerea pentru o vreme. Şi mai târziu bătrânul senator cu fiica lui au coborât pe deal în lectica lor.

— Vrei să spui după ce Eudamus şi Birria şi oamenii lui Milo urcaseră înapoi pe deal, am zis eu.

— Nu, senatorul a trecut, doar mult mai târziu oamenii lui Milo au urcat pe deal, cu prizonierii luaţi.

— Prizonieri? m-am încruntat eu.

— Cinci sau şase, aş zice.

— Cum ţi-ai dat seama că erau prizonieri?

— Pentru că aveau mâinile legate! Erau cu toţii laolaltă, speriaţi de moarte, oamenii lui Milo înconjurându-i, Eudamus şi Birria înghiontindu-i de la spate.

— Dar cine erau prizonierii, oamenii lui Clodius?

Felix ridică din umeri.

— Cine altcineva?

— Dar credeam că cei cinci sau şase oameni care-l apărau pe Clodius la han fuseseră ucişi.

— Da, presupun c-au fost. Poate ăştia erau alţii, prinşi în pădurea din jur.

— Erau răniţi prizonierii? Sângerau?

Omul arătă nedumerit.

— Acum, că mă întrebi, nu, nu cred că sângerau.

Am clătinat din cap. După Fulvia, cel puţin jumătate din oamenii lui Clodius se împrăştiaseră fugind în pădure la începutul bătăliei – aceştia erau puţinii supravieţuitori care se întorseseră la ea cu

rapoarte fragmentare despre dezastru – şi toţi ceilalţi muriseră, fie pe drum, fie protejându-l pe Cloudius la han. După ea, nu exista vreun om lipsă din anturajul lui Clodius sau despre care să nu se ştie ce s-a întâmplat. Cine erau aceşti prizonieri de care vorbea preotul. Şi dacă senatorul Tedius trecuse în lectică *înaintea* de plecarea oamenilor lui Milo, nu după, cum se face că atunci când soţia hangiului îndrăznise să privească pe fereastră după bătălie, ea l-a văzut doar pe senatorul Tedius şi pe fiica lui, împreună cu suita lor, în preajma lui Clodius, fără urmă de oamenii lui Milo? Succesiunea precisă a evenimentelor devenea confuză în mintea mea. Ce anume văzuse soţia hangiului cu propriii ochi? Sora ei nu era decât un martor la mâna a doua, poate schimbase inadvertent unele detalii sau omisese altele. Dacă femeia n-ar fi fost atât de departe, în Regium…

— Da, acesta e locul! anunţă preotul, puţin sufocat după urcuşul pe deal. Înainte şi la dreapta se află capela Zeiţei Bune, iar omul ne arătă spre un templu în miniatură, cu un acoperiş rotund, nu departe de drum, înconjurat de stejari. Aici a început bătălia. Clodius şi oamenii lui coborau, iar Milo şi ai lui urcau.

Asta era ce se întâmplase – pur şi simplu două grupuri trecuseră unul pe lângă altul şi cumva ajunseseră să se încaiere? Sau fusese de fapt o ambuscadă, nu contează cât de prost gândită, din partea lui Clodius şi a unui contingent mai mic? Locul părea perfect pentru aşa ceva; copacii erau îndeajuns de deşi de fiecare parte a drumului pentru a asigura ascunzişuri, iar panta drumului ar fi favorizat atacatorul care venea de sus.

Dar cine, în afara celor implicaţi, fusese martor la eveniment?

— Felicia! strigă preotul către o siluetă înaltă, suplă, într-o robă albă, care păşise afară din pădurea care înconjura capela Zeiţei Bune. În timp ce se apropia de noi ridică mâna în semn de salut,

zâmbind, iar atunci mi-am dat seama că era mai în vârstă decât crezusem iniţial. Faţa ei palidă vădea o certă luminozitate, iar graţia din mersul ei crease la distanţă iluzia tinereţii. Era limpede că fusese odată o femeie răpitor de frumoasă. Încă era foarte plăcută privirii.

Preotul se îndreptă spre ea, punându-şi mâinile pe şolduri.

— Fii bună şi aşteaptă-ţi rândul, Felicia. *Eu* îi escortez acum pe aceşti oameni.

— Fireşte, fireşte! se amuză ea pe seama lui, pretinzând Ea e intimidată, clipind des şi frângându-şi mâinile. Cunosc regulile. Tu ai prima şansă cu călătorii din nord, iar eu cu cei din sud.

— Mai mult, Felicia, niciunul nu poate intra în capela ta. Sunt bărbaţi!

— Văd asta!

Ne măsură pe fiecare pe rând, zâmbindu-i lui Eco, zăbovind asupra lui Davus, privindu-mă pe mine ultimul.

— Oh, nu face nimic, Felicia, sunt ai tăi. Eu oricum trebuie să mă întorc la altar.

Preotul îşi întoarse privirea spre mine, întinzând palma fără jenă.

— Ah, da, am spus eu. Contribuţia – pentru întreţinerea altarului lui Jupiter.

I-am făcut semn lui Eco, care scoase o sumă din taşca lui, de obicei un pic prea strânsă la baiere. M-am încruntat, iar el plusă cu altă monedă. Am încuviinţat, luând banii şi plantându-i în palma preotului, care îi făcu să se evaporeze din văzul lumii cu o viteză aproape magică.

Iar preotul, fără să scoată vreun cuvânt, făcu acelaşi lucru.

Capitolul şaptesprezece

— Aşa, Felicia, am spus eu, găsind imposibil să nu-i întorc zâmbetul strălucitor, tu trebuie să fii cea care se îngrijeşte de capela Zeiţei Bune.

— Mă îngrijesc de cele necesare pentru călătoare, atunci când vor să zăbovească şi să se închine aici, da.

— Contra unei contribuţii.

— Numai un muritor păcătos aşteaptă să primească ceva de la zei fără să ofere ceva.

Am încuviinţat.

— Tu şi fratele tău se pare că aveţi o legătură specială în a îndruma vizitatorii în peisajul local.

— Oamenii vor să ştie ce s-a întâmplat pe Via Appia.

— Într-adevăr.

— Dar cum ai ştiut că suntem frate şi soră? Ţi-a spus-o Felix?

Mă referisem la preot ca frate într-un sens religios, fără să suspectez legătura de rudenie. Se dovedea astfel că îngrijirea altarelor era o afacere de familie, bucurându-se de un profit de pe urma călătorilor, pe această porţiune din Via Appia. Cu toate astea, părea să existe şi o rivalitate frăţească între cei doi.

— Presupun că fratele meu ţi-a spus şi că am fost prostituata templului odată, în slujba zeiţei Isis, când eram mai tânără, spuse Felicia. Fără să aştepte vreun răspuns, femeia ridică bărbia, părând şi mai înaltă, şi mai filiformă. Da, e adevărat. Am fost o prostituată a templului. Dar astăzi nu sunt decât în slujba Faunei, Zeiţa Bună.

Părea destul de mândră, de ambele aspecte.

— Fascinant, am spus eu. Şi s-a întâmplat să fii prezentă aici în ziua aceea?

— Ziua bătăliei? Oh, da.

— Şi ai văzut ce s-a întâmplat?

— Oh, da!

Mi se părea că îşi ţine ochii nenatural de larg deschişi, asemenea celor care se luptă să nu adoarmă sau celor care încearcă să sperie un copilaş. Gesticulă spre Bovillae:

— Ceata lui Milo urca panta dinspre Bovillae – mulţi oameni!

Am ridicat sprânceana.

— Toţi coafori şi cosmeticieni, din câte-am auzit.

— Deloc. Ei da, cred că era un număr de sclavi răspunzători cu îmbăierea şi procurarea celor trebuincioase somnului – să fi auzit cum zbierau când a început bătălia! Dar erau şi foarte mulţi bărbaţi înarmaţi. În faţă, în spate, în sus şi în jos, pe flancuri. Ca o armată mărşăluind spre câmpul de luptă.

— Unde era Milo?

— Aproape de fruntea convoiului, în trăsură cu soţia lui.

— S-au oprit aici?

— La capelă? Nu. Fausta Cornelia nu s-a oprit aici niciodată.

— Serios? Credeam că fiica lui Sulla, o femeie într-o poziţie atât de înaltă, ar trebui să joace un rol important în cultul Zeiţei Bune.

— În Roma, poate. Dar mi-am dat seama că cele mai multe femei care se opresc la capelă sunt din oraşe mai mici şi de o condiţie mai umilă. Multe dintre femeile din oraş par să se considere mult prea importante pentru a se opri la un popas atât de umil, închinându-se unei zeiţe. Cred că preferă să o facă în locuri mult mai somptuoase.

— Nu prea sună a pioşenie din partea lor.

— Nu le judec.

Zâmbetul ei nu se ofilea nici o clipă. Ochii ei nu clipeau defel. Spuse mai departe:

— Dar voiai să afli despre încăierare. Ei bine, a început chiar acolo, în faţa capelei. Stăteam pe trepte, încălzită de razele soarelui. Am văzut totul.

— La ce oră se întâmpla?

— În jur de ora a noua.

Până acum fiecare martor confirmase cele spuse de Fulvia, infirmându-le pe cele ale lui Milo, care plasa încăierarea două ore mai târziu.

— Eşti sigură?

— Da. Există un cadran solar în spatele capelei, la care mă uitasem nu cu mult în urmă.

— Cum a început încăierarea?

— Milo şi suita lui urcau panta dealului, Clodius cu ai lui coborau panta.

— Deci Clodius era pe drum deschis? Nu apăruse pe neaşteptate din pădure?

— Nu.

— Nu a iniţiat o ambuscadă?

— Deloc.

— Era călare?

— Da. La fel ca unii dintre companionii lui. Restul erau pe jos.

— Erau şi femei sau copii cu el?

— Nu. Doar bărbaţi în toată firea.

— Câţi?

— În jur de douăzeci sau douăzeci şi cinci.

— Înarmaţi?

— Arătau ca un grup de luptători instruiţi, dacă la asta te referi. Se pare că eşti mai curios decât majoritatea călătorilor cu care am vorbit.

— Da? Am studiat porţiunea pustie de drum. Atunci, în momentul în care s-a întâlnit cele două grupuri, pur şi simplu au început să se bată?

— Nu, n-a fost aşa.

— S-au insultat reciproc?

— Nu, nu la început. Tocmai contrariul, de fapt. Imediat ce au dat cu ochii unii de alţii, toată lumea a amuţit. Toţi s-au încordat. Le-am observat reacţia, propagându-se prin ambele grupuri, ca nişte cercuri gemene de la punctul de contact. Gâturi ţepene, fălci încleştate, ochii privind direct înainte – bravadă, modul în care se comportă bărbaţii în prezenţa altor bărbaţi. A existat un soi de confuzie în timp ce se petreceau. Drumul e larg,

dar fiecare grup a fost nevoit să strângă rândurile puţin pentru a putea înainta. Oamenii lui Clodius erau un pic mai dezlânaţi decât cei ai lui Milo. S-au iscat câteva împinsături, s-au auzit proteste. Exista o tensiune în aer care m-a făcut să-mi încleştez dinţii – cum aş putea explica? — ca şi cum ai zgâria piatra cu unghiile. Mi-amintesc cum am tras brusc aer în piept, pentru că îmi ţinusem răsuflarea, privind şi aşteptând să se întâmple ceva îngrozitor.

În timp ce continuau să treacă unii pe lângă alţii, Clodius şi prietenii lui călare s-au tras dincolo de drum, în faţa locului în care mă aflam eu, lăsându-şi oamenii s-o ia înainte. Milo şi soţia lui au continuat să urce panta în trăsura lor, îndepărtându-se tot mai mult. În cele din urmă ultimii din suita lui Milo au trecut de ultimii din suita lui Clodius, chiar în faţa ochilor mei. Clodius a smucit hăţurile, urmându-şi oamenii. Am răsuflat uşurată. Am spus în şoaptă o rugăciune pentru Zeiţa Bună, mulţumind că în definitiv nu se întâmplase nimic. Dar Clodius nu putea să dispară pur şi simplu. Un demon trebuie să-l fi îmboldit. A privit înapoi, strigând ceva peste umăr la cei doi gladiatori din trena lui Milo.

— Doi gladiatori?

— Da, cei care asigurau ariergarda, presupun. Sunt faimoşi, sau cel puţin asta spune fratele meu…

— Eudamus şi Birria?

— Da. Ei.

— Şi ce le-a strigat Clodius?

Femeia clipi.

— Dacă şi acum aş fi o prostituată a templului şi nu o slujitoare a Zeiţei Bune, aş reproduce cuvânt cu cuvânt.

— Atunci o aproximare modestă?

— Ceva în genul: „De ce arăţi atât de abătut, Birria? Nu te-a lăsat Eudamus să-i cureţi sabia îndeajuns de des în ultimul timp?”

— Înţeleg. Apoi ce s-a întâmplat?

— Cel numit Birria s-a răsucit – fulgerător de rapid, ca şi cum ai pocni din degete – şi a aruncat o suliţă spre Clodius. S-a întâmplat atât de repede încât n-aş fi văzut-o dacă nu mă uitam direct la el. Clodius încă privea înapoi, râzând de propria-i glumă. Suliţa l-a lovit foarte tare.

— Unde?

Întinse mâna spre umăr.

— Aici, cred. De-abia dacă am văzut-o lovindu-l – suliţa a zburat mai rapid decât am putut-o urmări, dar l-a doborât de pe cal. Apoi a urmat un moment de confuzie totală – oamenii urlau, răsucindu-se, îmbrâncindu-se. M-am ridicat de pe trepte şi-am fugit în capelă, dar am continuat să privesc, atât cât am putut de bine, de la adăpost. Totul se întâmpla ameţitor de repede. Nu mai văzusem o bătălie înainte. Cred că toate bătăliile trebuie să arate aşa – o grămadă de bărbaţi agitându-se, lovindu-se cu armele, urlând cât îi ţin plămânii. Totul arăta ridicol, dacă e să fiu sinceră, şi în acelaşi timp uluitor. Singurul lucru la care mă puteam gândi era vremea când eram foarte tânără şi mă uitam la străinii care se împreunau la umbra Templului lui Isis. Îmi venea greu să nu râd, dar în acelaşi timp era înfricoşător. Fascinant, revoltător şi absurd, toate în acelaşi timp.

— Ce s-a întâmplat cu Clodius?

— Cineva i-a smuls suliţa din umăr, iar el a reuşit să se ridice. Unii oameni ai lui Milo au atacat…

— Unde era Milo?

Se gândi o clipă.

— Nicăieri la vedere, cel puţin nu încă.

— Atunci, din ce spui, bătălia a început spontan, fără ştiinţa lui Milo, el fiind în avangarda suitei. Grupurile s-au întâlnit întâmplător, petrecându-se în linişte, fără vreun incident, până când Clodius i-a zvârlit o insultă de rămas bun lui Birria, iar acesta i-a zvârlit înapoi o suliţă, din impuls.

Felicia dădu din cap, încuviinţând, cu acelaşi zâmbet imperturbabil şi aceeaşi privire sticloasă din ochi. Asta să fi fost toată istoria incidentului?

— Totuşi, papa, un cetăţean e responsabil pentru, comportamentul sclavilor, îmi reaminti Eco. Poate Milo n-a agreat crima lui Birria, dar e într-o anumită măsură culpabil din punct de vedere legal.

— Iar un om e vinovat pentru orice poveste falsă lansată în comunitate, am spus eu, gândindu-mă la relatarea foarte diferită, deşi nu mai puţin colorată, pe care o evocase Milo în faţa mulţimii din Forum.

Până acum tot ceea ce îmi spusese Felicia se potrivea cu versiunea Fulviei despre incident, obţinută de la supravieţuitorii grupului lui Clodius, cu excepţia insultei de rămas bun a lui Clodius; fără amănuntul acela atacul lui Birria apăruse total neprovocat, poate chiar premeditat. Dar detaliul insultei părea suficient de autentic, fiind greu de imaginat că Felicia se înşela sau minţea. Era de înţeles că Fulvia omisese ceva ce umbrea memoria soţului. E posibil ca sursele ei să nu-i fi împărtăşit acest lucru sau poate nu auziseră insulta cu urechile lor. Dar povestea elaborată a unei ambuscade executate cu sânge rece, pe care o susţinea Milo, apărea ca pură invenţie.

— Cum a decurs bătălia?

— Rău, pentru Clodius şi oamenii lui, spuse Felicia. Au fost surclasaţi ca număr, firește. Câţiva au fost uciși numaidecât. Alţii au fugit în pădure, oamenii lui urmărindu-i.

Unul din prietenii lui Clodius, călare, a strigat că merge după ajutoare, pornind-o spre coama dealului, încercând să străpungă frontul oamenilor lui Milo. Presupun că voia să ajungă la vila lui Clodius.

— A reuşit să treacă?

— Nu ştiu. N-am văzut.

— Şi celălalt prieten călare al lui Clodius?

— Cred că a fost doborât de pe cal, pentru că atunci când m-am uitat toţi oamenii lui Clodius – cei care erau încă în picioare în jurul lui– zăceau pe jos. Caii dispăruseră.

— Ceea ce explică de ce Clodius s-a retras tot pe jos.

— Şi de ce a coborât în Bovillae la adăpost, spuse Eco. Oamenii lui Milo blocaseră înapoierea la vila lui. Fie se retrăgea la han, fie rezista pe drum.

— Iar Clodius era deja grav rănit, am spus eu. Fratele tău zice că se împleticea, având nevoie să fie ajutat. Cu toate astea a ajuns la han cu mult înaintea urmăritorilor. Cum a putut lua un asemenea avans, mă întreb?

— Oamenii lui Milo nu l-au urmărit numaidecât, spuse Felicia. Păreau nehotărâţi dacă s-o facă sau nu. Arătau ca nişte câini de vânătoare incapabili să adulmece, alergând înainte şi înapoi. Până când a sosit Milo.

— Şi atunci?

— Milo era furios. A lovit pământul cu picioarele, a gesticulat cu pumnii, s-a proţăpit în faţa lui Birria, urlând la el – ca un nebun care provoacă un taur. M-am îngrozit uitându-mă la ei. Dar pe urmă Milo s-a calmat, ţinând un fel de consiliu, discutând cu câţiva apropiaţi, într-un cerc. Apoi se pare că a luat o hotărâre, şi Milo i-a trimis pe Birria şi pe Eudamus, cu un grup mare, în direcţia Bovillae. Restul oamenilor s-au regrupat în jurul lui Milo. El şi-a scos sabia, privind spre pădure.

M-am speriat şi eu. Unii dintre oamenii lui Clodius se refugiaseră în pădure, urmăriţi de oamenii lui Milo; îmi făceam griji că ar putea ieşi în luminişul din spatele capelei, încercând să se refugieze în capelă. Am rămas tăcută, la umbra copacilor. Nimeni nu m-a văzut.

— Când a trecut senatorul Tedius? am întrebat eu.

— Asta a fost următorul lucru. O lectică luxoasă a coborât de la deal, însoţită de o mică suită. Ştiam cine era pentru că fiica senatorului Tedius se opreşte deseori la capelă.

— Spre deosebire de Fausta Cornelia?

— Tedia e o femeie de modă veche. Foarte pioasă, foarte virtuoasă. Nu e orgolioasă sau arogantă, aşa cum sunt multe femei nobile zilele astea. Dar n-a trecut pe la capelă în ziua aceea. Când oamenii lui Milo au oprit lectica, ea a rămas înăuntru. Tedius a ieşit, discutând o vreme cu Milo. După felul în care gesticula am dedus că Milo încerca să-l convingă să se întoarcă. Dar senatorul e un bărbat încăpăţânat. A insistat să-şi continue drumul, a reintrat în lectică, pornind iarăşi la drum, spre Bovillae. A mai trecut o vreme. Nu ştiu cât de mult. Milo păşea agitat în sus şi în jos. În cele din urmă Fausta Cornelia s-a dat şi ea jos din trăsură, apropiindu-se de el. S-au angajat într-un fel de ceartă, dar n-au ridicat vocea. În cele din urmă Eudamus şi Birria s-au întors, aducând cu ei prizonierii.

— Prizonieri… Am clătinat din cap. Fratele tău a menţionat ceva despre ei. Dar cine puteau fi?

— Oameni de-ai lui Clodius?

Am clătinat din cap. Nu cred.

— De ce nu?

Pentru că, am gândit eu, Fulvia îmi spusese răspicat că niciunul dintre oamenii soţului ei nu lipsea. Felicia mă privi cu viclenie, sau atâta viclenie de câtă era capabil cineva cu ochii aceia sticloşi şi zâmbetul imperturbabil.

— Pari să ştii deja foarte multe despre ce s-a întâmplat în acele zile.

— Iar mie mi se pare că ai spus povestea asta de mai multe ori.

Dădu din umeri.

— Via Appia e un drum populat, chiar şi în aceste vremuri grele. Iar oamenii sunt în mod natural curioşi.

— Povesteşti ce s-a întâmplat tuturor celor care trec pe aici?

— Atât timp cât donează ceva capelei. N-am făcut niciodată favoruri, nici în vechea profesiune, nici în cea nouă.

Am privit-o, scuturând din cap. Nu găseam prea multe de admirat la ea, dar nici ceva de dispreţuit. Când am cântărit pericolul la care se expunea inconştient, poate chiar stupid, doar pentru a încasa câteva monede de la străini, m-a trecut un fior.

— Felicia, ai idee la ce risc te expui? Mă mir că încă mai sunteţi în viaţă, tu şi fratele tău.

Zâmbetul ei se văluri. Iar ochii îi sclipiră ca şi cum ar fi încercat să se concentreze.

— Ce vrei să spui?

— Ai vreo idee despre importanţa celor văzute de tine în ziua aceea? Te porţi de parcă n-ar fi decât o curiozitate, o poveste uimitoare pe care o poţi împărtăşi călătorilor pentru un profit. Dar în acest moment în Roma un om foarte puternic, nemilos, se zbate să supravieţuiască. Milo spune întregii lumi că în ziua aceea a fost atacat în ambuscadă de Clodius.

Femeia dădu din umeri.

— Păi nu-mi pasă ce spune omul, ştiu ce-am văzut, iar tot ceea ce ţi-am povestit…

— Şi declarat într-o sală de judecată l-ar putea trimite pe Milo în exil, discreditându-i susţinătorii şi creând mult deranj pentru unii dintre cei mai puternici bărbaţi din Roma. Bărbaţi care au spioni peste tot, şi asasini, pe lângă contigente de indivizi ca Eudamus şi Birria. Poate că spionii lui Milo au venit deja pe-aici. E posibil să fi trecut de tine şi de fratele tău numai dacă zeii i-au făcut să se uite aiurea. Sau poate le-ai şi vorbit, la fel de liber cum mi-ai vorbit mie? Poate că deja ştiu cine eşti şi ce povesteşti. În acest caz doar incompetenţa lor poate explica de ce mai eşti în viaţă să-mi

povesteşti şi mie. Sau oare vorbesc acum cu spiritul tău?

Buzele i se încleştară. Ochii i se îngustară. După un moment se adună şi reuşi să afişeze o aparenţă a seninătăţii anterioare, dar nu-şi controlă perfect tremurai vocii.

— O slujesc pe Zeiţa Bună…

— Crezi că te va proteja? Că va însemna ceva pentru astfel de oameni, sau că un preot ca fratele tău va însemna ceva în ochii lor?

— Atunci crezi că…

— Că eşti în mare pericol, sau vei fi, foarte curând.

Zâmbetul ei se topi, iar ochii păreau să mă vadă acum cu adevărat. Cine eşti?

— Cineva care a fost bucuros să audă adevărul, fără să-ţi vrea răul.

Mă fixă un moment îndelungat.

— Ce m-ai sfătui să fac?

— Cel puţin încetează să mai povesteşti fiecărui călător ceea ce ştii, şi spune-i fratelui să facă la fel. Ţineţi-vă gura! Mai mult, v-aş sfătui să luaţi lecţii de la păsărele.

— Poftim? Să zburaţi spre sud pentru restul iernii.

Ca văduva hangiului, am gândit eu. Poate nu jalea o mânase la Regium, ci bunul simţ.

— Zburaţi spre sud, sau dacă nu mergeţi la Roma şi căutaţi protecţia Fulviei. Sigur, va dori ceva în schimb, mai ales dacă va avea loc un proces, şi aţi putea fi de partea celor învinşi. Dar orice aţi face, plecaţi de-aici.

— Dar cine va sluji capela? Cum îmi voi câştiga traiul?

— Presupun că încă ai destule calităţi să te întreţii, într-un fel sau altul.

Zâmbetul ei miji.

— O să mă gândesc. Între timp o să-ţi urmez sfatul şi n-o să mai spun nimic.

Şi la fel de îndrăzneaţă ca fratele ei, întinse palma goală. Când Eco îşi privi punga cu o încruntătură econoamă, i-am smuls punga şi-am scos din ea o monedă mai mare. Vederea acesteia în palma întinsă făcu posibilă revenirea acelei priviri sticloase din ochii ei.

— Eşti generos, străine, cu sfatul *şi* banii tăi.

— Foloseşte-i pentru un loc de dormit, după ce pleci.

— Poate. Dar mi-ai plătit pentru mai mult decât am oferit, cred. Să-ţi mai spun ceva? Ceva ce *n-am* spus nici unui călător curios? Îmi văzu reacţia şi râse. Îmi place expresia asta pe faţa unui bărbat – atât de atentă, de nerăbdătoare. Ei bine, atunci: îţi aminteşti că ai trecut de Casa Vestalelor, după Bovillae?

— Da. Fratele tău mi-a arătat-o.

— Dar nu te-ai oprit să vorbeşti cu vreo vestală?

— Nu.

— Din moment ce pari atât de avid să ştii tot ce s-a întâmplat în ziua aceea s-ar putea să-ţi folosească dacă vorbeşti cu Virgo Maxima. Întreab-o de vizitatorul care a venit la ea după bătălie. Întreabă de oferta făcută şi refuzată.

— Nu-mi poţi spune tu?

— Virginele zeiţei Vesta nu-mi încalcă autoritatea, nici eu pe-a lor. Întreab-o pe Virgo Maxima, dacă îi poţi pătrunde semeţia. Orice-ai face, nu-i da de înţeles că te-am trimis eu. Dacă se va încrede în tine sau nu, e treaba ta. Iată, acum te-am răsplătit pentru întreaga valoare a monedei. Apoi dădu să se întoarcă la capelă.

— Felicia…

Se întoarse.

— Da?

— O ultimă întrebare. Voiam să-l întreb pe fratele tău, dar am uitat. Un nume: Marc Antoniu. Are vreun înţeles pentru tine?

Scutură din cap, întorcându-se la loc şi continuând să meargă.

— Şi Felicia…
— Da?
— Fie ca Zeiţa Bună să te protejeze de necaz.

Capitolul optsprezece

Urmând sfatul Feliciei, ne-am întors din drum, îndreptându-ne spre Casa Vestalelor.

Din Via Appia se desprindea o alee îngustă, şerpuitoare, care ducea spre curtea din faţă şi intrarea principală. Atât aleea cât şi clădirea erau în mod evident recent construite; bulgări de pământ şi butuci de lemn se înşiruiau de-o parte şi de alta, iar muchiile ascuţite şi zidurile vopsite ale casei încă nu fuseseră tocite de trecerea timpului. Era o clădire umilă în comparaţie cu marea Casă a Vestalelor din Roma, dar nu era în nici un chip o colibă; mulţi locuitori de pe Colina Palatină ar fi fost mândri s-o posede. Cel puţin aşa arăta de afară.

Nu e adevărat, aşa cum crede multă lume, că tuturor bărbaţilor le este interzisă tot timpul intrarea în vreo aripă a clădirii sanctificate în care se află vestalele. Personal, am pătruns chiar în chiliile dormitoare ale Casei Vestalelor din Roma după ce fusesem desemnat să investighez scandalul care avea să ducă la procesele lui Catilina şi Crassus pentru violarea purităţii unor vestale. Pedeapsa pentru o astfel de crimă e moartea pentru bărbat, iar pentru vestală una mai gravă; înmormântarea de vie.

De la acel incident trecuseră douăzeci de ani, iar circumstanţele fuseseră extrem de neobişnuite. Dar mi-am dat seama, gândindu-mă la întreaga întâmplare, că fusese implicat şi Clodius. Era vorba de una dintre primele lui escapade dubioase. Consensul general final a fost acela că de fapt Clodius încercase să incrimineze în mod fals părţile acuzate pentru propriile motive obscure, iar reacţia împotriva lui a fost atât de ostilă încât pentru o vreme omul s-a dat la fund. Încă dinainte, Clodius îşi făcuse un obicei din a ataca bărbaţi puternici şi instituţii venerate, fiind nevoit să suporte consecinţele pentru aceste afronturi.

Nu mă aşteptam să-mi fie permisă intrarea în cămările de dormit ale Casei Vestalelor de pe Muntele Alba, dar dacă regulile instituţiei le respectau pe cele din timpul zilei la Roma, atunci atriumul şi poate una sau două încăperi publice trebuiau să fie deschise vizitatorilor de sex bărbătesc. Vestalele nu sunt separate total de lumea bărbaţilor, fiind nevoite la urma urmelor să-i contacteze pe neguţătorii care le satisfac certe necesităţi şi pe preoţii statului care le girează activităţile.

Totuşi, sclava în vârstă care deschise uşa se uită la Eco şi la mine de parcă n-ar fi văzut vreun bărbat înainte, cel puţin asta am crezut până când mi-am dat seama că mijea ochii pentru că avea vederea slabă. Şi auzul ei părea limitat. M-am pomenit repetând cu o voce din ce în ce mai tare că doream o întrevedere cu Virgo Maxima, până când o femeie solidă într-o robă simplă de vestală, din lână albă, a apărut în spatele sclavei, îndemnând-o cu blândeţe să se dea la o parte.

Vestala purta pe cap acoperământul tradiţional al ordinului ei, un batic tivit cu purpuriu, înfăşurat într-o formă pătrată în jurul părului scurt, fixat pe frunte cu o agrafă de metal. Faţa ei rotundă, neatrăgătoare, era neatinsă de cosmetice, dar pielea ei vădea buhăiala molatică a femeilor care trăiesc în casă şi n-au trudit niciodată cu adevărat. Am socotit că avea bine peste şaizeci de ani, ceea ce însemna că încheiase cu mult timp în urmă stagiul iniţial de treizeci de ani în slujba zeiţei, alegând voluntar să rămână virgină pe viaţă.

— Va trebui să scuzaţi sclava, spuse ea. E puţin cam surdă.

— Am observat, doar că nu părea să aibă vreo dificultate în a se înţelege cu tine, deşi era cu spatele.

— Nu manifestă această dificultate decât în receptarea tonurilor joase ale vocii – cele bărbăteşti. Poate înţelege majoritatea celor de aici

fără mari probleme. Surditatea ei nu e un handicap sub acest acoperiş. Spuneaţi că doriţi s-o vedeţi pe Virgo Maxima. Despre ce e vorba?

— E o chestiune destul de delicată, nu aş vrea să o divulg decât în prezenţa lui Virgo Maxima.

Îmi zâmbi destul de colţuros, în contrast cu moliciunea obrajilor ei.

— Mi-e teamă că va trebui să faceţi mai mult decât atât. Pentru început, cine sunteţi şi de unde veniţi?

— Numele meu e Gordianus. El e fiul meu, Eco. Mai e cu noi un sclav, care are grijă de cai în curte. Venim de la Roma.

— Ce v-a mânat încoace?

— Încă o dată, aş prefera să vorbesc despre asta doar cu…

— Trebuie să înţelegi, Gordianus din Roma, că recent au avut loc o serie de violenţe şi tulburări prin aceste părţi. Unii oameni au fost omorâţi doar la câţiva paşi de uşa noastră. Hangiul local a fost ucis într-un mod îngrozitor, iar tânăra lui soţie a rămas văduvă. Însă necazurile pentru această casă au început cu mult înainte de recentul val de violenţă. Alungate din casa noastră, forţate să privim neajutorate cum dumbrava noastră sacră e distrusă – nu voi povesti în amănunt, doar voi spune că în cele mai bune momente femeile acestei case sunt obişnuite să fie suspicioase în privinţa bărbaţilor din lumea exterioară, chiar dacă e vorba doar de conservarea purităţii lor. Date fiind cele mai recente întâmplări, avem motive şi mai temeinice pentru a fi precaute. Şi trebuie să declar, doar privindu-te, Gordianus din Roma, că nu-mi imaginez ce ai avea de discutat cu Virgo Maxima.

E neobişnuit să ai de-a face cu o femeie obişnuită să se raporteze la bărbaţi exclusiv în termenii dictaţi de ea. Era limpede că vestala nu avea nicicum intenţia de a mă lăsa s-o văd pe Virgo Maxima fără un motiv solid şi la fel de limpede că nu va lăsa să-i scape vreo confidenţă în

spatele superioarei. Atunci cum să-i câştig încrederea? Felicia mă îndemnase să vin încoace, dar în acelaşi timp îmi interzisese să-i pomenesc numele. Mai era un nume pe care îl puteam invoca şi deşi eram foarte temător în a-mi revela însărcinarea din partea lui Pompei, chiar şi între aceste ziduri, îmi apărea ca singura soluţie. Apoi vestala rosti numele meu ca pentru sine.

— Gordianus… îşi încruntă fruntea cărnoasă, privind gânditoare în gol. Gordianus din Roma… e un nume neobişnuit.

— Nu sunt foarte mulţi.

— Presupun că nu. Şi chiar mai puţini de vârsta ta. Mă scrută foarte atentă. Tu ai fost cel care ai venit în sprijinul Liciniei, cu mulţi ani în urmă?

— Dacă vrei să spui că eu sunt acel Gordianus care a ajutat-o pe Virgo Maxima din Roma să afle adevărul unei certe neregularităţi, răspunsul e da.

— O, certă neregularitate? Aş folosi un cuvânt mai tare pentru descoperirea unui bărbat mort în chilia unei tinere vestale.

— Nu doream să intru în detalii.

— Bine; eşti discret. Modest, poate. În nici un caz bărbatul tipic.

— Cum se face că ai cunoştinţă de incidentul acela? Procesele lui Catilina şi Crassus, ca şi cel al vestalelor, au fost de notorietate publică, fireşte, dar cadavrul rămăsese un secret.

— Nu pentru mine. Ştiu totul, inclusiv faptul că cel care a pus la cale asasinatul era Clodius, într-o încercare disperată de a-l implica pe Catilina. Ticălosul acela odios ne făcea necazuri încă de atunci, reuşind să iasă basma curată.

— Erai acolo la vremea respectivă, slujind-o pe zeiţă în Roma?

— Nu, întotdeauna am slujit aici, la Templul Vestalelor de pe muntele Alba.

— Şi cu toate astea ai cunoştinţă de cele mai intime secrete ale casei mamă din Roma.

— Casa mamă? Nările ei se umflară.

— Cartierul general al ordinului, vreau să spun…

— Cartierul general? Dacă insinuezi că această casă e cumva inferioară Casei Vestalelor din Roma, te înşeli, chiar dacă eşti Gordianus, aşa-numitul Descoperitor. Ordinul Vestalelor Virgine a fost fondat aici, pe Muntele Alba, în vechime; Silvia, mama lui Romulus, era o membră a comunităţii locale de vestale, contribuind la conservarea flăcării eterne a Templului Vestei. Ordinul din Roma n-a fost înfiinţat decât cu mult mai târziu, în zilele regelui Numa, iar flacăra eternă a Templului Vestei din Roma a fost aprinsă de la flacăra originară, de aici, de pe Muntele Alba. Oh, da, Roma e pe primul loc în zilele noastre; oamenii mari îşi lasă testamentele în grija vestalelor *romane,* iar vestalele *romane* au onoarea de a proteja moaştele sacre pe care Aeneas le-a adus din Troia. Dar noi, cele de pe Muntele Alba formăm comunitatea de vestale originară., Casa mamă, într-adevăr!

— N-am intenţionat să vă insult, Virgo Maxima.

Mă privi vicleană. De ce îmi spui aşa?

— Pentru că eşti Virgo Maxima aici, nu-i aşa?

Îşi lăsă capul pe spate şi deşi era prea scundă ca să se uite de sus la mine, făcu tot ce îi stătu în putinţă.

— Sigur că sunt. Şi zâmbi vag. Motiv pentru care cunosc unele secrete ale lui Virgo Maxima din Roma şi pentru care onorez numele de Gordianus Descoperitorul, cel care a ajutat odată să salveze onoarea comunităţii, fără să mai punem la socoteală viaţa unei tinere vestale inocente. Aşadar, voiai să discuţi cu mine în particular? Intră, pofteşte-l şi pe fiul tău. Putem discuta în încăperea de lângă camera mea. Sclava va juca rolul de paznic. Dacă vom coborî tonul vocii îndeajuns de mult nu va auzi nici un cuvânt rostit de vreunul dintre noi.

Ceea ce m-a impresionat cel mai mult despre puţinul pe care l-am văzut în interiorul Casei Vestalelor în ziua aceea a fost cât de şubredă părea să fie construcţia. De la distanţă faţada de cărămidă şi lemn apărea cel puţin solidă, dacă nu distinsă, dar toată măiestria care fusese pusă la construirea clădirii era doar pentru exterior, de formă. Atriumul, holul, pe care mă conducea Virgo Maxima, şi anticamera în care îmi acordă audienţa, toate erau marcate de o neglijenţă evidentă din partea dulgherilor, care era dureros de privit. Colţurile se întâlneau în unghiuri greşite, se vedeau cârpeli grosolane menite să mascheze eroarea, podelele erau inegale, ghipsul părea să fi fost aplicat cu măiestria unui copil plictisit. Virgo Maxima îmi urmări privirea, citindu-mi gândurile.

— Nu seamănă în nici un fel cu vechea noastră casă. Ce loc minunat era, atât de îmbibat de amintiri. Nu era întâia casă, unde slujise Silvia, firește, nici pe departe atât de veche. Dar era o casă veche, neîndoielnic, plină de istorie. Generaţii de vestale trăiseră şi muriseră acolo. Locul avea un caracter sacru care nu poate fi dobândit decât cu trecerea timpului. Ah, dar cum ar fi putut şti surorile din vechime când au ales locul acela că într-o bună zi va veni un individ precum Clodius care nu se va mulţumi până nu va pune mâna pe pământ şi pe casă?

— Am auzit câte ceva despre asta de la localnici, am spus eu.

— Toată lumea de pe Muntele Alba ştie ce-a făcut Clodius, alungându-ne din casa noastră, tăind pădurea sacră închinată lui Jupiter de la începuturile timpului. Ceea ce e ruşinos e că atât de mulţi localnici l-au ajutat cu entuziasm, nu doar cei bogaţi şi puternici din Roma, care au case de vacanţă pe marginea drumului, dar chiar şi unii dintre fermierii locali care slujesc în senatul municipal. Obiecţiile religioase n-au avut nici o semnificaţie pentru ei; era doar lăcomie şi politică.

Clodius a oferit bani şi promisiuni cui trebuia, iar în final n-am mai avut nici o putere. Chiar şi surorile noastre din Roma, de la, casa mamă, cum îi spui, n-au fost în stare să ne ajute. Sau dispuse! Cine ştie ce fel de influenţă exercită asupra vestalelor din oraş soţia şi soacra lui Clodius. Ah, dar vorbesc mai mult decât ar trebui. Mă copleşeşte mânia şi ruşinea să ne vadă un vizitator în situaţia în care ne aflăm.

— Clodius a construit această casă pentru a înlocui proprietatea acaparată?

— Da, şi după toate vorbele dulci de asigurare, aproape că l-am crezut. N-aveam nici un cuvânt de spus, aşa că de ce să nu privim cu speranţă spre viitor, încercând să fim optimiste? Vechea casă abia dacă mai e locuibilă, o să vă cadă în cap, mi-a spus el., Plină de stil şi farmec, sigur, dar de fapt o casă veche, dărăpănată, dacă te uiţi la lumina zilei

— Pete pe pardoseli, pereţi jupuiţi, trepte putrede, scârţâite. Gândiţi-vă cât de confortabil vă veţi simţi într-o casă nouă, curată şi luminoasă. Şi totul pe cheltuiala mea, ca răsplată pentru neplăceri. Dar nu mi-a spus că urma să fie clădită de nişte sclavi mai degrabă obişnuiţi să mute cu lopata bălegarul decât mortarul şi proiectată de un arhitect care nu ştia diferenţa dintre plintă şi portic. Locul acesta e un dezastru! Iar vechea noastră casă… Suspină. Vechea noastră casă, cu toată antichitatea ei desuetă era clădită din piatră şi avea un acoperiş prin care nu plouase în toţi anii în care fusesem vestală. Pătate sau nu, câteva pardoseli aveau unele dintre cele mai frumoase mozaicuri alb-negre, motive şi modele care îţi tăiau respiraţia – cu care cred că a decorat băile vilei lui imense de pe deal.

— Încă tot nu-mi pot imagina cum a obţinut dreptul legal de a acapara această proprietate.

— Totul a depins de documente din vremea la care a fost construită Via Appia. Appius Claudius Caecus reuşise să acapareze multe proprietăţi

pentru el şi familia lui de-a lungul drumului. Vila lui Clodius, sau nucleul ei, aparţine familiei de mai multe generaţii, încă de când a fost construit drumul. Pentru că vechea Casă a Vestalelor se afla la o anumită distanţă de această proprietate, el a avut posibilitatea să stipuleze clauza necesităţii speciale, pretinzând dreptul de a poseda casa noastră şi unele porţiuni ale dumbrăvii lui Jupiter. Clodius era un expert în a produce documente din nimic. În final a avut câştig de cauză, legal şi fără violenţă, iar noi n-am mai putut face nimic.

— Dar au persistat anumite resentimente?

Îmi aruncă o privire ucigătoare.

— Gordianus, nu mă insulta cu un eufemism politicos şi promit să te tratez cu aceeaşi măsură. Am abordat un subiect care prezintă un interes mai mare pentru mine decât pentru tine. Iartă-mă dacă nu-ţi ofer mâncare sau vin; n-ar fi cuvenit să tratez doi vizitatori de sex bărbătesc de o asemenea manieră. Şi nici nu ne vom aşeza, cu excepţia paznicei noastre, fireşte. Şi făcu un semn cu capul spre bătrâna sclavă, care se aşezase pe un taburet în colţul încăperii. Ziceai că ai ceva de discutat cu mine, Gordianus?

— Da. Mulţumesc, Virgo Maxima, pentru favoarea…

— Haide să încheiem chestiunea rapid. Cu cât rămâi mai puţin timp sub acest acoperiş, cu atât mai bine. Sunt sigură că înţelegi.

— O să fiu cât se poate de direct. Înţeleg că o vizitatoare a intrat în această casă la puţin timp după ce Clodius fusese ucis în Bovillae.

Mă privi intens, dar nu răspunse. Am continuat.

— Înţeleg că această vizitatoare a făcut un fel de ofrandă.

— Cine a spus asta?

— Am fost rugat să nu divulg.

— Păstrezi un secret şi cu toate astea crezi că eu îţi voi dezvălui problemele acestei case?

— Virgo Maxima, nu te-aş ruga niciodată să trădezi un secret. Dacă ceea ce te rog e incorect, iartă-mă.

Mă privi un moment îndelungat.

— Pentru că ai ajutat odată vestalele din Roma îţi voi spune ceea ce vrei să ştii. Da, o femeie a venit aici în ziua aceea.

— La ce oră?

— După-amiaza târziu. Se lungiseră umbrele.

— Cine era?

— Nu-ţi pot spune asta, nu pentru că aş vrea să păstrez un secret, ci pentru că nu ştiu. Era frig în ziua aceea; purta o robă cu capişon, ascunzându-şi faţa, în plus, aşa cum spuneam, lumina zilei se stingea.

— Dar i-ai auzit vocea?

— A vorbit cu o voce joasă, răguşită, puţin peste şoaptă.

— Ca şi cum şi-ar fi mascat vocea, la fel ca faţa?

— Mi-a trecut şi mie acest gând prin cap.

— Ce dorea?

— A venit să ne dea o veste. Spunea că avusese loc o bătălie între oamenii lui Clodius şi cei ai lui Milo, pe drum, şi că se sfârşise mai jos, în Bovillae. Mi-a spus că Milo nu fusese rănit, dar Clodius era mort.

— A venit doar pentru a te înştiinţa acest lucru?

— Nu, a venit să-mi facă o ofrandă – una destul de generoasă– cerându-ne să înălţăm o rugăciune Vestei, în numele ei.

— O rugăciune?

— Da. O rugăciune de mulţumire.

— Mulţumind pentru faptul că Milo era în siguranţă?

— Nu s-a exprimat aşa. Virgo Maxima îşi coborî privirea. Voia o rugăciune de mulţumire pentru moartea lui Clodius.

— Nu e neobişnuit, să mulţumeşti unei zeiţe pentru moartea unui bărbat?

— Neobişnuit, dar nu cu totul nemaiauzit. Există unii morţi care îi bucură şi pe zei.

— Ai acceptat ofranda ei?

— Da.

— Ai făcut o rugăciune de mulţumire?

— Zeiţa a primit-o cu aceeaşi căldură ca pe oricare altă rugăciune.

Încercam să-mi amintesc exact ceea ce îmi spusese Felicia. *Întreab-o despre ofranda propusă şi refuzată… Spui* că a făcut o ofrandă generoasă şi ai acceptat-o.

— Sigur că am acceptat-o. Dacă noi cele de pe Muntele Alba am fi îndeajuns de bogate încât să refuzăm ofrande, plăteam noi înşine construirea noii case atunci după ce ne-a evacuat Clodius.

— Dar n-a oferit şi altceva, ceva ce ai refuzat?

Virgo Maxima mă privi îngrijorată.

— Dacă ştii deja atât de mult, de ce mai întrebi?

— Ca să aflu ceea ce nu ştiu.

Se gândi un moment îndelungat înainte de a răspunde.

— Da, mi-a oferit ceva ce n-am primit. Mi-a oferit dovada că Clodius era mort, dar şi ca plată pentru rugăciune. Era inelul de aur pentru sigiliu, tras de pe degetul mortului. Dovada am acceptat-o. Dar inelul era cu greu o plată cuvenită. I-am spus că monedele erau mai degrabă pe placul zeiţei.

— Unde e inelul acum?

— Femeia îl are, din câte ştiu. Iar acum, Gordianus, cred că e timpul…

— Doar două alte întrebări, rogu-te, Virgo Maxima.

— Foarte bine. Prima?

— Soţia lui Milo, Fausta Cornelia – o poţi recunoaşte după chip sau după sunetul vocii?

Zâmbi la auzul unei întrebări atât de evidente.

— Poate da, poate nu. Am întâlnit multe soţii de magistraţi şi senatori în viaţa mea. Dacă mi-ai cere s-o aleg dintr-o mulţime, n-aş putea s-o fac, dar cred că mi-ar apărea cunoscută. Aş recunoaşte-o

oare cu un capişon ascunzându-i faţa, vorbind în şoaptă? Aproape sigur că nu. Şi ultima întrebare, Gordianus?

— Poţi să-mi spui ceva interesant despre Marc Antoniu?

Râse.

— O întrebare atât de străvezie, alta atât de ciudată. Am schimbat total subiectul, Gordianus?

— Am motive să pun întrebarea asta.

Scutură din cap.

— Marcus Antoniu? Fiul lui Antonius, cel care a eşuat împotriva piraţilor?

— Da.

— E plecat la război cu galii, nu? Sincer, nu ştiu nimic despre tânărul acesta.

— Se pare că nimeni altcineva. Virgo Maxima, îţi mulţumesc pentru indulgenţă.

Mă privi cu blândeţe şi-mi spuse:

— Oamenii trebuie să-şi amintească trecutul şi favorurile din trecut.

— Ar trebui; şi ar face-o mult mai des, îmi imaginez, dacă ar putea petrece mai puţin timp făcându-şi griji în privinţa viitorului.

Capitolul nouăsprezece

— Misterioasă femeie! spuse Eco în momentul în care ne apropiam de caii noştri.

— Virgo Maxima?

— Nu, papa! Femeia care a venit la ea cu inelul lui Clodius.

— Nu prea misterioasă, din câte se pare.

— Crezi că a fost Fausta Cornelia?

— Cine altcineva? Destul de vulgar din partea lui Milo să-şi trimită soţia la cel mai apropiat stabiliment religios ca să se laude cu ceea ce făcuse el. Doar dacă a fost ideea Faustei, ceea ce pare mult mai probabil. Femeile cu o statură socială ca a ei posedă un simţ special al consemnării auspiciilor unui astfel de eveniment. Probabil nu dorea decât să ofere sincere mulţumiri Vestei pentru că îi protejase familia şi, incidental, să se dedea unei mici celebrări blasfematoare.

— Dar de ce să-şi ascundă identitatea? Nu pare să-i pese să ascundă ceva vreodată.

— Te referi la amorurile ei?

— Am mai spus-o: femeia are predilecţia de a se lăsa prinsă. N-are o natură secretă.

— Poate şi-a mascat identitatea pentru a escamota rolul soţului în acest incident.

— Şi e credibil? A doua zi întreaga lume ar fi vorbit despre rolul lui Milo.

— Ah, dar asta se întâmpla imediat după bătălie, Eco. Totul trebuie să fi părut foarte incert. Ceva formidabil avusese loc, copleşitor şi totodată îmbucurător. În sfârşit, Clodius era mort! Motiv de a jubila– dar şi teamă. Cum va reacţiona lumea? Vor avea parte de consecinţe teribile?

Putea fi crima ignorată? Discreţia e preferabilă, dar pentru ceva atât de extraordinar trebuie să existe un act de recunoştinţă pioasă. Aşa că în timp ce soţul îşi regrupează forţele, Fausta se repede la Casa Vestalelor din apropiere. Radiază în urma

morţii lui Clodius – dar e deghizată. Unde e misterul?

— Poate ai dreptate, papa…

— Mă întreb însă ce s-a ales de inelul lui Clodius. Gestul decent ar fi fost să-l înapoieze văduvei printr-un curier anonim. Mi-l imaginez cumva pe un raft, lângă vechile trofee de luptă ale lui Milo, de unde îl poate lua ori de câte ori vrea să se desfete după ce a băut prea mult vin.

— Posesia inelului ar constitui o teribilă probă incriminatoare.

— Cum e şi povestea Virgo Maximei dacă ar putea jura că Fausta fusese cea care venise la ea. Dar inelul lipseşte şi tot ceea ce ne poate spune cu certitudine Virgo Maxima e că a fost vizitată de o femeie necunoscută la Casa Vestalelor

— O femeie misterioasă, cum spui tu. Cred că Fausta Cornelia e mai deşteaptă decât bărbatul ei.

— Păi nu ştiam asta? îl prosteşte tot timpul.

— Sau îl face să arate prost. Şi iată-ne iarăşi la capela Zeiţei Bune. N-o văd pe Felicia pe-aici, tu o vezi? Poate mi-a urmat sfatul şi se îndreaptă deja spre sud.

— Mai probabil e că s-a dus acasă. Soarele se îndreaptă spre apus. Ce facem acum?

— Speram să ajungem astăzi şi la vila lui Clodius, dar poate că n-avem timp.

— Cred că am făcut destul de mult pentru o zi, papa.

— Ai dreptate, am aflat mai multe decât mă aşteptam. Da, cred că e timpul să găsim vila lui Pompei şi să ne odihnim.

***

Drumul spre proprietatea lui Pompei nu era uşor de găsit. O pereche de piloni din piatră pe care era şlefuită litera M (pentru Magnus) marca răscrucea. Un drumeag lung şi întortocheat ducea spre culme. Drumul nu era pavat, dar era excelent înclinat şi întreţinut, umbrit de crengile unor stejar impunători. Din loc în loc statuile unor fiare

sălbatice decorau traseul sau puteau fi zărite în câmp deschis. N-am avut atât de mult sentimentul trecerii printr-o pădure cât cel al traversării unui parc.

Vila în sine era o clădire lungă, cu etaj, înălţându-se pe culme, ţiglele roşii făcând-o vizibilă de la mare distanţă în mijlocul peisajului pietros verde-cenuşiu şi ruginiu-iernatic. Când am intrat în curtea din faţă aproape imediat ce-am descălecat a apărut un sclav care ne-a luat caii în primire. Un alt sclav trebuie să fi alergat să-l anunţe pe mai marele lor, pentru că înainte ca bidiviul călărit de Davus să dispară în grajd, uşa principală se deschise şi un bărbat înalt şi solid, cu părul cărunt şi un aer autoritar, ne-a ieşit în întâmpinare. Când i-am prezentat scrisoarea primită de la Pompei, omul abia dacă s-a uitat la ea.

— Da, vă aşteptam, spuse el.

— Cum aşa?

— Stăpânul a trimis un mesager cu două zile în urmă, spunându-ne să avem grijă de oaspeţi.

— Dar nu l-am întâlnit pe stăpân decât aseară.

Omul îmi aruncă o privire hâtră.

— Stăpânul are un fel de a şti ce vrea un om înainte ca omul să ştie.

— Stăpânul tău era foarte sigur de cooperarea mea.

— Se pare că da, zise mai marele, cu o privire care spunea *şi de ce nu?* Aceştia sunt companionii?

— Sclavul şi fiul meu.

— Nimeni altcineva? Acesta e întregul grup? Şi privi spre drumul din spatele nostru.

— Prefer să călătoresc discret.

— Un număr mare înseamnă siguranţă.

— Nu întotdeauna, am spus eu, gândindu-mă la Clodius.

— Ah, prea bine, cu toate că am pregătit vila pentru un grup mai mare, oftă omul, evident dezamăgit că previziunile stăpânului eşuaseră în

privinţa detaliilor. Şi bătu din palme. Ei bine, atunci şederea voastră va fi cu atât mai confortabilă. Simţiţi-vă liberi să dormiţi într-o cameră diferită în fiecare noapte şi să serviţi mai multe mese pe zi. Ideea se pare că îi face plăcere acestui tânăr, şi ridică o sprânceană uitându-se la Davus, care îi răspunse cu un zâmbet spart în timp ce îşi întinse mâna să-şi frece şezutul bătucit de şa.

***

În Roma, Pompei era cunoscut pentru lipsa lui de ostentaţie, ca un om căruia îi păsa foarte puţin de ornamentele somptuoase ale bogăţiei, dar vila lui de pe Muntele Alba n-avea nimic spartan în ea. Poate, asemenea multor politicieni, adoptase o morgă severă, sobră, în oraş, dar îşi permitea o alternativă mai iubitoare de plăceri în intimitatea vilei de la ţară. Sau poate condiţiile luxoase existente la fiecare pas erau menite doar pentru vizitatori, ca noi. Mulţi oameni bogaţi întreţin vile la ţară nu atât ca reşedinţe intime cât pentru adăpostirea altora.

Odăile de spălare din aripa noastră erau luminate de luminatoare în tavan şi un rând de ferestruici dispuse la nivelul ochilor, prin care puteam zări la orizont, hăt-departe, marea aprinsă de scânteierile amurgului; urcasem îndeajuns de sus pe munte pentru a putea vedea ţărmul. Pereţii şi pardoselile erau ornate cu o gresie frumos decorată ale cărei tonuri subtile, cenuşii-albastre şi verde ca muşchiul de pădure, duplicau culorile mării îndepărtate, tot mai întunecate. Cele trei bazine erau menţinute la temperaturi ideale pentru plonjoane în apa rece, caldă şi fierbinte; am sărit în toate trei de mai multe ori, simţind cum trupul meu întărit din cauza şeii devenea tot mai relaxat. Când lumina naturală începu să pălească de-a binelea, au fost aduse lămpi; reflectarea flăcărilor dansa cu accente roşcate pe apa din bazine. Un sclav bătrân şi ştirb, cu nişte mâini remarcabil de puternice, ne-a făcut masaj. Am insistat ca şi Davus să

primească un masaj complet, pentru că altfel a doua zi ar fi fost şi mai ţeapăn decât mine. Chiar şi prosoapele care ne-a fost date erau neobişnuit de groase şi de luxoase. O zi nu putea avea un sfârşit mai dulce.

Cina ne-a fost servită într-o cameră încălzită de lângă băi, unde aceleaşi sobe care încălziseră apa lăsau să intre căldura prin câteva nişe din pardosea. Calitatea şi varietatea mâncării era remarcabilă, în special acele plăcinte umplute cu vânat şi ceapă.

Odăile de dormit se aflau deasupra băilor, altă soluţie înţeleaptă de a profita cât mai mult de pe urma căldurii generate de sobe şi abur. Mobila era în mare parte în stil şi de provenienţă orientală; scaunele vopsite cu auriu, având perniţe roşii cu ciucurei, erau un pic prea sofisticate pentru gusturile mele, ca de altfel şi lucrurile aiuritor de complicate care decorau holurile. Pompei petrecuse mulţi ani în Egipt şi se pare că dobândise un gust pentru stilurile florale şi execuţiile delicate existente în pământurile cucerite sau pacificate de el, unde o asemenea pradă era la discreţia lui.

Patul pe care urma să dorm era un obiect frumos, sculptat dintr-un lemn exotic şi închis la culoare, plin de perne de mătase şi pături moi de lână, având deasupra un acoperământ diafan. Bethesda ar fi spus că e prea rafinat să dormi în el. Diana l-ar fi adorat. Deşi plănuisem să mai stau o vreme cu Eco, pentru a trece în revistă cele văzute şi aflate peste zi şi doar să testez patul cât de moale sau cât de tare era, cred că am adormit imediat ce mi-am pus capul pe pernă şi-am închis ochii. Când i-am deschis din nou, camera strălucea în lumina rece a dimineţii.

M-am ridicat, afundându-mi picioarele în preşul pufos de pluş, şi am zâmbit când am sesizat lipsa durerii din fese şi picioare, apoi am băut dintr-o carafă apă rece de izvor, după care m-am uşurat

într-o oală de sub pat, am tras pe mine mantia şi m-am încălţat, păşind în sfârşit la lumină.

Se revărsa prin jaluzelele coridorului larg din sudul camerei, le-am tras la o parte şi am ieşit pe balconul spaţios, uimit de priveliştea din faţa mea. Dintre toate luxurile oferite de vila lui Pompei, acesta era cel mai neobişnuit, oferind cea mai îndelungă plăcere.

Spre vest am putut vedea panta împădurită deasupra Viei Appia, desluşind panglica drumului lat de dedesubt. Dincolo de drum, unde la poalele dealurilor crâmpeie de ceaţă se mai agăţau de vârfurile copacilor, şi dincolo de dealuri, se întindea câmpia vastă compusă din terenuri agricole, ajungând până la distanta mare albastru-verzuie. Deasupra noastră se înălţa cerul de un albastru intens, fără nori. Dacă rămânea aşa peste zi, apusul din acest loc privilegiat trebuie să fi fost extraordinar.

M-am întors, îndreptându-mă spre capătul opus al balconului şi cu lumina dimineţii în faţă am privit spre lacul înconjurat de o pădurice, ascuns lumii de jos. Suprafaţă calmă, netedă ca o tipsie de argint lustruită, reflecta conul împădurit al Muntelui Alba. Soarele tocmai alunecase dincoace de munte şi pentru un moment păru să rămână în echilibru pe cel mai înalt dintre piscuri.

— Ce priveliște! spuse Eco, alăturându-mi-se pe balcon. Când văzu că m-am speriat, izbucni în râs. Fii calm, papa! Dacă nu suntem în siguranţă în casa asta, nu suntem nicăieri în siguranţă. Ce priveliște, repetă el, întorcându-şi capul dintr-o parte într-alta, să absoarbă toată măreţia. Pompei pare să aibă o slăbiciune pentru casele cu vedere superbă, la fel cum Fausta Cornelia are slăbiciunea de a se lăsa prinsă…

M-am conformat jocului.

— La fel cum Clodius avea o slăbiciune pentru a stârni probleme şi a rechiziţiona pământuri…

— Deseori amândouă în acelaşi timp.

— Şi cum Milo are o slăbiciune pentru parvenirea socială, am continuat eu, şi Cicero pentru a câştiga cazuri imposibile. Fiecare om acţionează conform propriei naturi şi se înscrie pe o cale singulară spre împlinirea propriului destin.

— Care e slăbiciunea ta, papa?

— Încercarea de a-i înţelege pe ceilalţi! Nu întotdeauna o activitate răsplătită, sau plăcută.

Eco oftă.

— Anumite situaţii pot fi cu greu mai plăcute ca asta.

— Da, cei ca Pompei ştiu cum să trăiască.

— M-aş putea obişnui cu asta.

— Mai bine nu, Eco. Vom pleca de aici cât mai curând posibil. Nu ţi-e dor de Menenia şi de micuţii Titus şi Titania?

Băiatul arăta melancolic.

— Menenia nu mi-a gătit niciodată o masă ca cea servită de bucătar aseară. Şi nici nu mi-a făcut un masaj ca zbârcitul ăla bătrân de la baie!

— Cei ca Pompei au cei mai buni sclavi.

— Apropo, papa, a trebuit să-l ridic pe Davus din pat înainte de a veni aici. E practic paralizat.

— Cu cât ai mai mulţi muşchi, cu atât te dor mai mult.

— Ce bătrân înţelept a spus asta?

— Mă îndoiesc c-a existat vreodată un bătrân înţelept etrusc care să nu fi ştiut să călărească. Dar Davus e tânăr şi suplu. O s-avem grijă să primească astăzi o nouă doză de călărit, să-i treacă înţepeneala.

— Papa, nu eşti tu omul care să tortureze un sclav.

— Consideră că e răzbunarea bătrâneţii contra tinereţii. Dar e timpul să ne punem în mişcare. Mai întâi vom mânca. Şi vom vedea cu ce se va prezenta bucătarul în dimineaţa asta, să te-ajute să nu-ţi mai fie dor de Menenia.

***

Burţile noastre au fost încălzite de o pâine proaspăt coaptă, presărată cu seminţe de susan, cu un păsat din ovăz şi miere şi un compot cald de mere, condimentat. Davus ni s-a alăturat. Deşi simplul act de a merge şi a şedea părea să-i cauzeze o agonie nesfârşită (manifestată prin gemete şi grimase), asta nu i-a anulat apetitul. A consumat cât Eco şi cu mine, la un loc.

Aveam intenţia de a lua caii şi a ne îndrepta spre Via Appia, dar când mai marele a auzit care era destinaţia noastră, ne-a sfătuit să mergem pe jos. Se pare că exista o potecă pe coama dealului care ducea direct la vila lui Clodius.

— E cu mult mai scurt aşa, ne-a spus el, şi în mod evident mai discret decât pe drumul deschis. În plus, astăzi e foarte cald, din cauza soarelui, iar plimbarea mult mai plăcută. Vă va duce prin dumbravă.

— Dumbravă?

— Dumbrava sacră, dedicată lui Jupiter… sau ce-a mai rămas din ea.

— Da, cred că vreau s-o văd. Haide, Eco. Ei bine, Davus, se pare că vei fi scutit de agonia aburcării pe cal, cel puţin de data asta.

Zâmbetul lui de recunoştinţă se transformă într-o strâmbătură când se ridică în picioare.

***

Aşa cum ne promisese omul lui Pompei, plimbarea ne-a oferit privelişti splendide, în special într-o zi în care cerul era senin şi vizibilitatea nelimitată. Creasta muntelui se semeţea deasupra noastră, iar câmpia lucea la picioarele noastre, amândouă la fel de îndepărtate. Lacul ascuns nu lăsa să se vadă nimic din el, doar reflectarea perfectă a cerului. Marea era prea departe pentru a putea fi auzită, nici măcar un scâncet al ei. Pădurea tăcută, odată ce am ajuns la umbra ei, ne-a blocat orice altă imagine a restului lumii, cu excepţia unor raze răzleţe de soare.

Mă simţeam copleşit de bolovanii căptuşiţi în umbră pe marginea drumeagului, de foşnetul frunzelor din toamna trecută sub paşii noştri, de cupola crengilor împletite deasupra noastră. Am fost întotdeauna pătruns de frumuseţea naturii la ţară, deşi singura mea încercare de a trăi acolo, la ferma mea din Etruria, eşuase lamentabil. Acel capitol din viaţa mea, ca de altfel toţi aceia care făcuseră parte din el, aparţinea acum unui trecut mort.

Poteca noastră continua să coboare, conducându-ne spre un luminiş şi fundaţia unei case. Dispunerea diferitelor camere putea fi descifrată printre ruine, piatră şi lemn vechi. Nu mai rămăsese aproape nimic valoros din punct de vedere decorativ, cu excepţia unor fragmente de mozaic din pardoseală, care fuseseră stricate în momentul dislocării şi abandonate acolo. Mai era şi o statuie de marmură, zdrobită pe pământ, reprezentând forma unei femei fără cap. Mi-a reamintit, trecându-mă fiorii, de Minerva de bronz distrusă din casa mea. Această zeiţă, am gândit eu, fusese mai degrabă lovită din greşeală de un muncitor neatent decât de nişte jefuitori furioşi, deşi omul faţă de care erau loiali atât muncitorii cât şi jefuitorii era aproape sigur acelaşi. Viu sau mort, Clodius lăsase numai ruină în urma lui.

Ne-a luat o vreme să trecem atent printre ruine, desluşind demarcaţiile sălilor şi chiliilor în care prezenţa mea n-ar fi fost niciodată permisă când casa stătea în picioare, încercând să-mi imaginez sunetele, mirosul şi umbrele locului. Virgo Maxima îi jelise farmecul rustic, distrus acum pentru totdeauna. I-am simţit prezenţa în locul acela, umorul fragil şi amărăciunea francă, mult mai mult decât prezenţa zeiţei, care abandonase locul desacralizat la fel de radical ca acel cap al statuii ei decapitate.

Mai departe, pe deal, printre copaci, am zărit coloanele albe şi acoperişul rotund al Templului

circular al Vestei – templul original, după cum remarcase atât de categoric Virgo Maxima. Chiar şi în timpul zilei, şi la o distanţă atât de mare, flacăra eternă care ardea înăuntru putea fi zărită graţie luminii vii pe care o proiecta pe rotunjimile interioare ale coloanelor. Templul era neatins, iar pământul din jur intact. Nici măcar Clodius nu fusese îndeajuns de malefic pentru a deranja flacăra sacră.

Ne-am întors pe potecă, continuându-ne drumul.

Natura pădurii începu să se modifice de o manieră subtilă. Chiar şi fiul meu nereligios simţi asta, menţionând-o înaintea mea. Poate, conform remarcii lui, era din cauza faptului că toţi copacii din afara dumbrăvii sacre, după ce fuseseră tăiaţi în repetate rânduri, crescând de-a lungul mai multor generaţii, dobândiseră o natură oarecum diferită de cea a copacilor dinăuntrul zonei sacre, care nu fuseseră defrişaţi de nici un muritor şi nu fuseseră atinşi de altă flacără decât de cea trimisă de Jupiter însuşi. Aceste dumbrăvioare sacre sunt diferite în multe privinţe mărunte - distanţa dintre copaci, calitatea luminii care pătrunde printre ei, vârsta relativă, genul şi cantitatea frunzişului de la poalele lor. Indiferent de situaţie, după o vreme a devenit foarte clar pentru noi, chiar şi pentru un sclav crescut la oraş ca Davus, că intrasem într-un loc foarte special al zeului.

Cu atât mai şocantă a fost devastarea neaşteptată peste care am dat tocmai în inima acestui desiş. Am cotit pe potecă, ne-am aplecat pe sub o cracă joasă, pomenindu-ne în mijlocul unui luminiş în care nu mai rămăseseră decât butucii. Nu era un luminiş mic, o întreagă coastă fusese dezgolită, ca şi cum un devorator rapace de copaci s-ar fi înfruptat aici în voie.

— La asta trebuie să se fi referit preotul Felix, am spus eu.

— „I-au tăiat cu zecile”, spunea el. Dar mie mi se pare chiar mai grav, şi Eco scutură din cap. Ce

fel de pădurari ar răni atât de amarnic o dumbravă sacră?

— Ce fel de muncitori neatenţi ar dărâma o statuie a Vestei, lăsând-o unde a căzut? Clodius era renumit că îşi recruta muncitorii liberi dintre săracii Romei. Nu e o ceată prea pricepută, dar e loială.

— Şi nici foarte pioasă, după felul în care au profanat aceste locaşuri sfinte.

— Ah, dar aceste locuri nu mai erau sfinte după ce a terminat Clodius cu ele. Sunt convins că s-a ocupat de toate formalităţile legale pentru ca această porţiune a dumbrăvii, împreună cu Casa Vestalelor, să fie complet de-sanctificate înainte de a le pângări.

— Dar un loc fie e sfânt, fie nu e, papa.

Trebuia să zâmbesc observând subita pasiune a fiului mei pentru cele sacre.

— Eco, tu ştii cum stau treburile. Un loc e sacru sau nu în funcţie de judecata autorităţilor implicate. Unele autorităţi sunt neîndoielnic foarte sensibile în faţa semnelor misterioase emise de zei şi la fel de pioase ca unii oameni. Altele nu sunt într-atât de pioase şi e mult mai probabil să remarce auspiciile din licărul monedei decât în strălucirea fulgerului. E calea romană, sau cel puţin aşa a fost în tot timpul vieţii mele, unul dintre motivele pentru care, presupun, atât de mulţi oameni ai generaţiei tale tind să nutrească atât de puţine sentimente religioase. În timp ce vorbeam, continuam să mergem, pentru că nu doream să ne oprim ca să contemplăm dezastrul.

În cele din urmă am ajuns la capătul luminişului. Poteca ne conducea în desişul pădurii, unde, pentru un moment scurt, natura sacră a dumbrăvii păru să se reafirme printre umbrele amuţite. Dar ajunsesem la extremitatea cealaltă a pădurii şi după câţiva alţi paşi ne-am pomenit din nou scăldaţi de lumina soarelui. Fâşia împădurită prin care tocmai trecusem stătea ca un paravan

care masca acea coastă devastată. Ajunsesem la vila lui Clodius de pe Muntele Alba, destinaţia cherestelei provenită din toţi acei copaci seceraţi.

Asemenea casei din oraş, vila lui Clodius avea aparenţa unei clădiri neterminate – piatra sculptată decorativ nu era în unele locuri decât parţial terminată, porţiuni de schelărie rămăseseră ataşate de unele secţiuni ale faţadei, iar zona verde înconjurătoare era fracturată în unele locuri de grămezi de cărămidă şi cherestea. Dar vila fusese construită la o scară atât de masivă încât chiar şi în acest stadiu nefinisat era impresionantă. Dumbrava lui Jupiter îl copleşea pe om într-un anumit fel; o clădire ca aceasta era copleşitoare cu de la sine putere.

Colina pe care era situată era atât de abruptă încât aş fi considerat-o nepotrivită pentru o clădire. Clodius îi oferise arhitectului Cyrus un loc dificil unde să-şi impună creaţia, iar Cyrus se conformase reliefului realizând o clădire de o îndrăzneală inovatoare. Nu era nici o îndoială că structura de rezistenţă era fixată în teren de un fel de piloni, însă aceştia erau camuflaţi de ziduri solide. Văzută din profil, vila părea să încalece precar coama colinei. Pe panta coborâtoare, o galerie acoperită se întindea pe toată lungimea etajului superior. Priveliştea spre mare trebuie să fi rivalizat cu cea de la vila lui Pompei. În mod sigur nu era o coincidenţă faptul că nu exista nici o fereastră sau altă cale de acces la etajele inferioare, ceea ce făcea clădirea practic impenetrabilă pentru oricine se apropia de ea din partea de jos. Galeria aceea lungă nu asigura doar o privelişte spectaculară, dar putea fi folosită şi pentru a apărare împotriva atacatorilor, asemenea parapetului unei fortăreţe.

Intrarea în vilă se găsea pe partea opusă a etajului superior, care reprezenta doar o parte a clădirii vizibile dinspre est. O mare cantitate de pământ fusese dislocată din panta muntelui pentru a obţine o curte plană în faţa intrării. Materialele

menite construirii unui zid fuseseră depozitate în jurul curţii, dar zidul încă nu fusese ridicat. Clodius şi arhitectul lui trebuie să fi înţeles natura vulnerabilă a intrării în vilă, intenţionând să facă ceva în privinţa asta. Acum niciunul nu mai putea duce la bun sfârşit acest proiect.

Am ajuns în dreptul intrării, o uşă dublă din stejar masiv, sculptată decorativ şi înnegrită de vreme. M-am întrebat dacă nu provenea de la Casa Vestalelor. Am bătut foarte politicos, cu piciorul.. Cum n-am auzit nici un răspuns, am bătut din nou.

— Mă întreb la ce fel de primire să ne aşteptăm, spuse Eco, aruncând o privire precaută spre grajdul din apropiere şi curtea tăcută din faţă. Nu se vedea urmă de om sau animal. Unde e toată lumea?

— Fulvia mi-a spus că a închis vila pentru o vreme.

— Vrei să spui că nu e nimeni aici?

— Un imobil atât de mare ca ăsta poate fi cu greu abandonat total; trebuie să existe ceva personal în reşedinţă. Nu, am interpretat cele spuse de ea că ar fi pus capăt construirii, închizând bucătăria şi aripa destinată oaspeţilor. Sunt sigur că vom găsi pe cineva aici.

Nici n-am terminat bine cele spuse, că uşa grajdului se deschise, afară ieşind un băiat care ţinea în mâini un coş greu. Ne văzu, scoase un strigăt şi fugi înapoi în grajd, scăpând coşul în urma lui. Coşul se răsturnă, deşertându-şi conţinutul. Am încercat să-mi dau seama dacă era mei sau orz…

Apoi o viespe uriaşă se năpusti bâzâind spre creştetul meu. Cel puţin asta păru să fie pentru o clipă fulgurantă, paralizantă: un zbârnâit subit, maliţios, aproape de faţa mea, atât de aproape încât îmi gâdilă vârful nasului cu vântul creat în trecere, imprimând urechilor mele un ţiuit fulgerător. Apoi urmă sunetul înfundat al coliziunii şi muzica lemnului care vibrează, odată cu imaginea suliţei tremurând în faţa ochilor mei, înfiptă în uşă.

Capitolul douăzeci

Ce m-a surprins mai mult – suliţa venind dintr-o direcţie necunoscută şi ratându-mi cu puţin nasul sau viteza orbitoare cu care a reacţionat Davus?

Oricât de posac şi de lent părea, Davus avea reflexele unui câine de vânătoare. Traversase deja curtea, căţărându-se pe o grămadă de cărămizi înainte ca eu să pot clipi. Chiar şi Eco, la fel de agil şi de rapid cum eram eu în tinereţe, a rămas uitându-se pe el, ca un alergător blocat pe linia de start.

Davus ajunse în vârful grămezii de cărămizi, sărind cu braţele larg deschise. O clipă mai târziu s-a auzit sunetul a două trupuri în coliziune şi o răsuflare şuierată care se transformă într-un schelălăit de durere. Apoi Davus strigă: Stăpâne! Vino repede, nu-l pot ţine!

Eco porni în fugă. Eu după el. Eco o luă pe o parte a grămezii, eu pe cealaltă. Am auzit altă coliziune, un geamăt, o pală de praf. Am dat de Davus la capătul îndepărtat al grămezii, ridicându-se în picioare. Împreună am fugit să-l găsim pe Eco, care stătea ţinându-se de mijloc, de-abia răsuflând. În faţa lui Eco, clipind speriat, zăcea pe spate un băiat care cu greu ar fi putut avea mai mult de zece ani.

— Nu l-am atins, spuse Eco, răsuflând din greu. A fugit direct în mine, aproape că m-a doborât. A căzut pe spate şi cred că s-a lovit la cap…

Băiatul era ameţit, dar nu era nimic grav. Îşi reveni treptat şi se sperie când ne văzu pe toţi trei uitându-ne la el. Prima lui reacţie a fost să sară în picioare, ceea ce era imposibil dat fiind faptul că Davus stătea cu un picior pe fiecare mânecă a tunicii băiatului, ţintuindu-l la pământ.

— N-ar trebui să te zbaţi, tinere, spuse Eco. Nu cred că-ţi ajută la ceva.

Băiatul îşi încleştă fălcile şi miji ochii, dar masca lui de înfruntare era mult prea transparentă.

Bărbia îi tremura, iar ochii i se deplasau rapid de la o faţă la alta.

— Nu vrem să-ţi facem nici un rău, am zis eu, cu un ton mai blând decât al lui Eco. Cum te cheamă?

Băiatul continua să mă privească printre gene. Din unghiul lui, pe pământ, probabil apăream ca nişte uriaşi, mai ales Davus. Felul în care ne privea era în mod evident o bravadă, altă încercare de a-şi masca teama; vederea lui trebuie să fi fost perfectă ca să poată arunca o suliţă cu atâta precizie.

— Numele meu e Mopsus, spuse el în final. Vocea îi tremura.

— Şi prietenul tău? Băiatul din grajd, cel care a strigat când ne-a văzut. De aceea ai aruncat suliţa, nu, pentru că a strigat şi-ai crezut că e în pericol?

Privirea băiatului se mai însenină.

— Fratele meu mai mic, Androcles.

— Ah, fratele. Nici nu-i de mirare că ţi-a fost frică pentru el. Am privit spre grajd. Uşa, puţin crăpată, se mişcă puţin. Androcles trebuie să-şi facă griji din pricina ta, acum. Dar nu-i nevoie de asta. Cum spuneam, nu vrem să vă facem nici un rău.

— Atunci ce căutaţi aici? Vocea lui răguşită se transformă într-un scâncet. Davus râse. Băiatul se făcu roşu de mânie. Se zbătu fără rost pe pământ, ceea ce-l făcu pe Davus să râdă şi mai tare.

— Spune-i la elefantul ăsta mare să se dea jos de pe mine! Mânia gonise în sfârşit teama, conferind vocii lui o autoritate surprinzătoare.

— Negreşit, imediat ce vei răspunde la câteva întrebări. De ce nu vine nimeni la uşa aia? Unde e toată lumea?

Băiatul se zbătu, se zvârcoli, încercând să se elibereze din strânsoare. N-avea cum să scape atât timp cât Davus stătea pe mânecile tunicii lui. Şi nici nu putea lovi cu piciorul îndeajuns de sus pentru a-l lovi pe Davus.

— Chiar n-ai cum să scapi, am spus eu.

— Nu-i adevărat! scheună vocea prin gaura uşii grajdului.

— Androcles, fraierule! Pleacă de-aici! Fugi la moară! Scoală-i şi spune-le… Mopsus îşi muşcă limba.

Davus şi Eco mă priviră. Am dus degetul la buze. Am mers în jurul stivei de cărămizi, ajungând din nou în curte, apoi m-am apropiat de uşa grajdului dintr-o direcţie care nu putea fi văzută de pe gaura uşii. Am tras de uşă, punându-mi mâna calm, dar ferm pe umărul unui băieţel care mă privea cu nişte ochi cât cepele.

— Nu-ţi fie teamă, Androcles. Nu urli din orice, cum zice fratele tău, nu? Băiatul mă privea solemn, scuturând din cap. Aşa credeam şi eu. Hai, ia-mă de mână. Bravo. Acum haide să mergem să discutăm cum se cuvine cu fratele tău prostuţ.

Mopsus se zvârcoli dezgustat.

— Androcles, idiotule! Acum te-au prins şi pe tine.

Androcles continuă să mă privească solemn, apoi pe Eco şi pe Davus.

— Cred că sunt de treabă, Mopsus. Nu-s răi, ca ăilalţi.

— Poate ăilalţi i-au trimis, măgar prost ce eşti, să ne prindă şi să ne termine! Vocea lui Mopsus se sfârşi din nou într-un scâncet, făcându-l pe Davus să râdă.

— Marele elefant e comic. Androcles îl privea pe Davus impresionat.

— N-o să mai crezi că-i comic după ce ne belesc de vii, cum i-au făcut lui Halicor! zise Mopsus.

Androcles se înfioră gândindu-se la asta, dar când l-am strâns de mână păru că se linişteşte.

— Halicor a fost tutorele tânărului Publius Clodius, nu-i aşa? am întrebat eu.

— Cum de ştii asta, dacă nu te-au trimis *ei*? Mopsus aproape că scuipă aceste cuvinte. Faptul

că îl avea pe frăţiorul lui pe post de public îi dădea curajul să persiste, pretinzând că e dur.

— Când spui *ei,* te referi la cei care l-au ucis pe Halicor?

— La cine altcineva? Oamenii lui Milo! Milo v-a trimis şi pe voi…

— Nu! Severitatea vocii mele îl reduse la tăcere. Uită-te la mine, Mopsus. Şi tu, Androcles. Vă jur, pe umbra tatălui meu, că Milo nu m-a trimis aici şi n-am venit pentru el.

— Atunci cine te-a trimis? întrebă Mopsus, suspicios.

— Cu o zi înainte de a pleca din Roma am avut o discuţie lungă cu stăpâna voastră. Fulvia m-a rugat să fac ceva pentru ea. Era adevărat, în definitiv, chiar dacă nu era întregul adevăr. N-am considerat necesar să complic treburile menţionându-l pe Magnus.

Mopsus o lăsă mai moale.

— Te-a trimis stăpâna?

— Fulvia m-a rugat să cercetez ceva în legătură cu moartea stăpânului. Mi se spune Descoperitorul. Mă pricep la astfel de lucruri.

— Poate îi descoperă pe cei care l-au omorât pe Halicor! propuse Androcles, fixându-şi fratele cu ochii larg deschişi.

— Nu fi caraghios, plângăciosule, ştim cine l-a ucis. I-am văzut cu ochii noştri.

— Chiar i-aţi văzut? Stăpâna voastră nu mi-a spus asta, doar că Halicor a fost ucis împreună cu mai marele sclavilor şi alţi doi sclavi. N-a pomenit nici un martor.

— Asta pentru că nimeni nu ştie că i-am văzut, spuse Mopsus.

— Până acum! Micul Androcles îşi puse mâinile pe şolduri, uitându-se acuzator la fratele mai mare, ca şi cum l-ar fi întrebat cine era cel mai fraier urlător în acest moment.

— Vreau s-aud totul despre asta, am spus eu, dar mai întâi vreau să ştiu ce-ai vrut să zici atunci când

i-ai spus lui Androcles să fugă la moară şi să-i trezească pe ceilalţi. Care ceilalţi?

Mopsus îşi ridică privirea spre mine, muşcându-şi buza, cumpănind dacă să coopereze sau nu. Aproape că îi vedeam gândurile la treabă. Frăţiorul lui nu părea a fi în primejdie, iar asupra lor nu plana nici o ameninţare reală. Cei care îi luaseră în captivitate se deziseră de orice loialitate faţă de Milo, invocând în schimb numele stăpânei din Roma, o persoană la fel de distantă şi de exotică pentru un băiat ca el, precum o zeiţă din Olimp. Probabil, de fapt cel mai important argument, începuse să se sature să fie ţintuit pământului.

— Lasă-mă să mă ridic şi-ţi spun, zise el.

— N-o s-o iei la fugă? Pentru că dacă fugi, Davus o să fugă după tine– şi nu-l prea pot opri, e ca un câine fără lesă - când te prinde nu se poate opri din râs.

Androcles îşi acoperi gura, chicotind. Mopsus se făcu roşu ca racul.

— N-o să fug. Da' ia elefantul de pe mine!

— Davus, dă-te la o parte.

Davus se dădu, dar rămase pregătit să-l urmărească pe băiat, picioarele lui lungi şi musculoase fiind gata s-o ia din loc. Arăta ca una dintre acele magnifice pisici gigant care puteau fi văzute la expoziţiile de animale de la arenă, cu excepţia rânjetului, pentru că aceste animale nu zâmbesc niciodată. Cum oare se topise amorţeala dimineţii? Ah, să fii din nou tânăr, invulnerabil precum Ahile.

Mopsus se ridică în picioare şi se scutură de praf. Se uită urât la Davus, care reuşi acum să-şi înfrâneze râsul.

— Ce voiai să ştii?

— Ceilalţi pe care i-ai pomenit – jos la moară…

— Poate încă mai dorm. Că aşa fac de obicei la ora asta după ce-au băut toată noaptea, cum fac tot timpul de când au spart căsuţa în care stăpânul ţinea vinul.

— Mopsus! Frăţiorul se încruntă la el, scuturându-şi capul.

— Ce-mi pasă? E-adevărat. E treabă lor să păzească casa, a noastră e s-avem grijă de grajd. Ar *trebui* s-o păţească!

— Şi nu e nimeni în casă? am întrebat eu.

— Nu. Totul e încuiat. După cele întâmplate, stăpâna i-a chemat pe toţi slujitorii la Roma, fără ăia care păzesc clădirea.

— Şi noi trebuie s-avem grijă de animale, adăugă fratele. Spune-i că *noi* ne facem treaba.

— O să-i spun, le-am promis eu.

— Dar nu-i pârî pe ceilalţi, spuse Androcles, dintr-o dată foarte sincer. Să nu fie pedepsiţi. Şi izbucni brusc în plâns.

— Oh, mai taci, spuse Mopsus. Se gândeşte la ce le-au făcut oamenii lui Milo lui Halicor şi mai marelui casei. Nu aşa o să-i pedepsească stăpâna pe nişte bieţi păzitori, prostule. O să-i biciuiască puţin. N-o să le taie picioarele.

— De unde ştii tu? se smiorcăi copilul.

— Pentru că nu-s prost ca tine.

— Androcles nu mi se pare prost, spuse Eco, punându-şi mâinile în şold. Nu el a aruncat cu suliţa la nişte străini prietenoşi.

Era tipic pentru el, să-l apere pe cel mic, am gândit eu; aşa păstra pacea între gemeni acasă? Dar mi-am dat seama că cearta băieţilor evita de fapt subiectul neplăcut al lui Halicor şi soarta lui, deşi îl pomeneau. Ce anume văzuseră?

— Înseamnă că aţi fost aici în ziua bătăliei, nu? Vă amintiţi bine?

— Sigur că eram aici, aveam grijă de grajd, ca de obicei, spuse Mopsus. A fost o zi grea, cu stăpânul şi oamenii lui pregătindu-se de drum.

— La ce oră din zi a fost asta, când a pornit stăpânul spre Roma?

— După-masa.

— La ce oră?

Băiatul dădu din umeri.

— Aproape de a noua oră sau mai târziu, de a unsprezecea oră?

Androcles mă trase de mână. Ora a noua.

— Eşti sigur?

— E un cadran solar în spatele grajdului. După ce-a plecat stăpânul m-am dus să mă uit pentru că mi-era foame şi-am vrut să ştiu cât mai e până la cină.

— Şi când a plecat stăpânul, era ca şi cum atunci voia să plece?

— Nu, spuse Mopsus, înainte ca fratele să poată răspunde înaintea lui. Mai voia să stea o zi sau două. A plecat după ce-a venit un mesager.

— Şi ce l-a anunţat mesagerul?

— Despre arhitectul bătrân, Cyrus. Murise, iar stăpâna îl chema pe stăpân la Roma.

— Parcă ştii cam multe despre treburile stăpânului, pentru un grăjdar, spuse Eco, care părea pornit să-l înţepe tot timpul.

— Am ochi şi urechi. Şi pe cine crezi că vede prima oară un mesager călare când ajunge la vilă? Pe mine, pentru că eu am grijă de calul lui.

Eco părea sceptic. Şi mesagerul ăsta de-abia aştepta să-ţi spună *ţie* ce mesaj avea, înainte de a-l vedea pe Clodius?

— Mi-a zis: „Ar fi bine să pregăteşti caii pentru stăpân şi prietenii lui”, iar eu am zis: „De ce?” Iar el: „Pentru că stăpâna vrea să se-ntoarcă la Roma”, şi eu am zis…

— Da, cred că am priceput, spuse Eco.

— Deci stăpânul tău a primit mesajul, am spus eu, şi s-a hotărât să plece la Roma, adunându-şi suita. Dar nu era cu el şi fiul lui, Publius Clodius? Cred că e de vârsta ta, Androcles.

— Sigur că Publius era aici, spuse Androcles. Cu tutorele lui, Halicor. Halicor avea grijă mai tot timpul să-l ţină ocupat, da’ uneori Publius reuşea să scape, să vină la mine şi la Mopsus. Îi spuneam c-avem treabă, dar zicea că atât timp cât suntem cu el e în regulă să mergem împreună. Aşa că ne

duceam să ne jucăm în pădure sau la ruinele casei vrăjitoarelor.

— Vrăjitoare?

— Cred că se referă la vestale, Eco. În ziua în care a sosit mesagerul, Publius a plecat cu tatăl lui?

— Nu, a rămas cu Halicor. Mopsus şi cu mine ne-am bucurat, pentru că asta însemna că va vrea să se joace cu noi, iar noi nu trebuia să muncim aşa de mult, cu toate că mai marele şi Halicor se puteau supăra, şi ce dacă, pentru că ori de câte ori Publius dădea de necaz, tot el ieşea basma curată.

— Ca taică-su, spuse Eco, pieziş.

— Şi imediat ce stăpânul şi oamenii lui au plecat Publius a venit la noi în grajd…

— Şi noi aveam mult de lucru, spuse Mopsus, să curăţăm după plecarea lor. O groază de bărbaţi dormiseră în grajd şi ei fac mai multă mizerie decât animalele.

— Dar Publius a venit şi voia să ne jucăm. Mopsus i-a spus că avem treabă, da' Publius a zis că se-ascunde de Halicor, iar noi trebuie să-l ajutăm să se-ascundă. Aşa că eu şi Mopsus ne-am dus într-un colţ, să vorbim, şi-am hotărât să-i arătăm pasajul secret. Îţi poţi da seama, nici Publius nu ştia de el, fiul stăpânului!

— Un pasaj secret? spuse Eco. Cred că băieţii ăştia ne spun poveşti, papa.

— Ba-i adevărat! insistă Androcles.

— Da, e-adevărat, spuse Mopsus, încrucişându-şi braţele şi părând foarte matur. Probabil suntem singurii doi în viaţă care ştiu despre asta, fără să-l socotim pe Publius, acum când şi stăpânul, şi Cyrus, nu mai sunt, pentru că ei erau singurii care ar fi trebuit să ştie, fără să punem la socoteală sclavii care au construit clădirea, normal, dar cine ştie pe unde sunt ei acum? Nici măcar Halicor sau mai marele nu ştiau de pasaj. Pun pariu că nici stăpâna nu ştie.

Fratele lui pufni, dar m-am gândit că micul Mopsus putea avea dreptate. Fulvia nu-mi spusese nimic de pasajul secret şi nici nu-i menţionase pe băieţii ăştia; îmi spusese doar că fiul ei reuşise cumva să-i evite pe oamenii lui Milo atunci când veniseră la vilă, terorizându-i pe sclavi. E posibil ca fiul ei să nu fi divulgat detalii, iar ea nu dorea să-l preseze; sau poate că tânărul Publius era la fel de bun ca tatăl său la păstrarea unui secret.

— Aşa că l-aţi dus pe Publius în pasajul secret, să se-ascundă de Halicor. Mi-ar plăcea să mi-l arăţi şi mie. Sigur, dacă vila e închisă…

— Oh, da' asta e minunat cu pasajul secret, spuse Androcles. Nu trebuie să intri în casă ca s-ajungi acolo. Poţi intra în pasaj d*e afară.* Haide, să-ţi arăt. Şi mă luă de mână. Fratele lui mai mare se uită suspicios, aruncându-i o privire îngrijorată lui Eco, dar veni după noi, mânat de încrederea nou dobândită sau de frica de a nu fi fugărit şi ţintuit pământului de un Davus hohotitor.

Androcles ne conduse în jurul casei şi în jos pe o pantă abruptă în pădurea de la poalele casei. De la distanţă această parte a casei părea aproape lipsită de înfăţişare, cu excepţia coridorului acela lung de sus. De aproape puteam vedea numeroase deschizături pe un singur rând, nu atât ferestre, cât luminatoare, mult prea sus în zid pentru a putea ajunge la ele şi prea mici chiar şi pentru ca un copil să se poată strecura înăuntru. Fundaţia era în mare parte camuflată de copaci şi tufişuri dese. Printre acest desiş Androcles ne arătă o cărăruie, iar la capătul cărăruii, unde la început ne-a făcut impresia existenţei unui zid plat, se găsea o intrare secretă. O secţiune între doi stâlpi părea să fie fixă, dar de fapt era un panou glisant care putea fi tras într-atât încât să-i permită unui om să se strecoare înăuntru. Am văzut mai multe variante de uşi secrete în viaţa mea, în special în călătoriile din tinereţe, dar rareori văzusem una mascată mai bine. Cele mai multe aşa-zise intrări secrete nu

sunt chiar atât de ascunse privirii, dar sunt descurajante, pentru că modul lor de deschidere e secret. Această uşă era uşor de deschis, însă ar fi fost aproape imposibil de detectat dacă nu ştiai de existenţa ei.

Intrarea dădea într-o scară pe care urcarăm cu toţii, înaintând pe un coridor foarte îngust care părea să traverseze inima nivelului inferior al vilei, prin acele secţiuni subterane construite în porţiunea excavată din panta muntelui. Traseul era luminat doar de nişte deschizături minuscule care serveau ca ochiuri de spionat în diversele încăperi pe lângă care treceam. Camerele în sine erau în mare parte nedecorate şi goale, cu excepţia unor lăzi şi piese disparate de mobilă, în unele era întuneric beznă. Iar altele nu fuseseră finisate ca lumea de tâmplari. Asemenea casei lui Clodius din Roma, vila se afla într-o stare de expansiune în momentul morţii stăpânului, plină de promisiunile schemelor grandioase ale viitorului.

— Toate aceste încăperi subterane întunecate – la ce i-or fi trebuit lui Clodius? întrebă Eco.

— E limpede că urma să fie mai mult decât o simplă vilă de la ţară, am spus eu. Mai degrabă o fortăreaţă, îmi închipui - un loc în care să aduni comori, arme, să adăposteşti o armată privată de gladiatori…

— Sau prizonieri?

— Nu m-am gândit la asta. Da, nu-i greu de imaginat aceste încăperi ca celule sau săli de tortură.

— Poate şi casa din oraş are pasaje secrete.

— Nu m-ar surprinde. Mai mult de lucru pentru arhitectul Cyrus!

Am urcat alte trepte, luminate prin mici deschizături cu lumina directă a soarelui, indicând că scara era localizată la un capăt al clădirii. Am parcurs noi coridoare înguste, am privit în alte încăperi cavernoase, întunecate şi neterminate. În cele din urmă ne pomenirăm într-o altă structură,

un pasaj labirintic cotind ba într-o parte, ba într-alta. Ne găseam acum undeva într-o zonă mai veche a vilei, unde adăugarea unui pasaj ascuns îi impusese arhitectului Cyrus exersarea unei virtuozităţi sporite. Camerele date la iveală acum de orificiile de spionare erau înfrumuseţate cu mobilier şi decoraţiuni opulente, înţesate de lucruri care să te facă să te simţi acasă – doar că nu erau oameni acolo. Camerele erau tăcute şi încremenite. Chiar şi într-o zi însorită ca asta, cu primele semne ale unei primăveri timpurii în aer, toate obloanele erau trase, întreaga casă cufundată într-o umbră sumbră.

În sfârşit Mopsus ne făcu semn să ne oprim.

— Aici… aici e unde ne găseam când s-a întâmplat.

— Cine se găsea aici?

— Androcles şi cu mine. Şi Publius, bineînţeles, ascunzându-se de Halicor. Publius s-a gândit că ne-am distra grozav dacă îi spionăm pe oamenii mari. Se abţinea greu să nu râdă când se uita pe gaură.

Cel mai apropiat orificiu de spionare era la nivelul ochilor unui băiat, mai aproape de brâul unui bărbat, aşa că m-am lăsat pe vine să privesc prin el. Pardoseala pasajului secret era considerabil mai înaltă decât cea a camerelor adiacente, aşa că m-am pomenit uitându-mă de sus în camera de dincolo. Părea să fie un birou pentru perfectarea afacerilor şi clasarea documentelor. Pe perete se vedeau faguri cu orificii pentru papirusuri, majoritatea goale, conţinuturile lor răsfirate pe jos cu alte materiale de scris – tăbliţe de ceară, pene de scris, călimări cu cerneală şi coli de papirus stropite şi mânjite de ceva care arăta mai degrabă a sânge decât cerneală. Camera îmi reamintea de propriul meu birou vandalizat.

— Deci toţi trei eraţi aici, am spus eu. Ce-aţi văzut?

— Pe Halicor şi pe mai marele discutând despre Publius, spuse Mopsus.

— Şi nu prea frumos! adăugă Androcles.

— Ce spuneau?

— Multe, zise Mopsus. Vorbeau despre cât de imposibil era să-l controleze pe Publius, mai ales după ce tatăl lui plecase. S-au certat. Mai marele zicea că e vina lui Halicor că-l scăpa pe Publius de sub observaţie. Halicor i-a zis că el era tutore, nu gardă de corp şi că nu era datoria lui să vegheze asupra siguranţei lui Publius, că asta era tot ce voia stăpânul. Chestii din astea. Multe ţipete. Discuţii între adulţi.

— Şi pe urmă?

— În umbra deasă a coridorului am văzut ochii lui Androcles licărind cu lacrimi, trecând apoi în spatele fratelui, ţinându-l ca pe un scut. Mopsus se îndreptă de spate şi arboră o expresie dură. Pe urmă s-au auzit strigăte din altă parte a casei. Nu cred că Halicor şi mai marele le-au auzit la început, pentru că zbierau unul la altul. Apoi uşa a zburat din ţâţâni, atât de puternic c-a izbit un raft şi-a dărâmat lucruri, înăuntru au dat buzna nişte oameni. Aveau săbii…

— Şi deja era sânge pe săbiile lor, spuse Androcles privind peste umărul fratelui.

Mopsus se încruntă.

— Şi pe urmă a apărut Milo…

— De unde ştii că era Milo?

— Pentru că aşa i-a zis Halicor., Milo! I-a strigat numele de parcă Hades în persoană ar fi ieşit din pământ. L-am întrebat în şoaptă pe Publius: „Cine-i Milo?” iar el mi-a răspuns smiorcăindu-se: „Cel mai rău om din lume, după Cicero!”

— Clodius îl învăţa deja pe băiat care îi erau duşmanii, observă Eco.

Am dat din cap.

— Şi pe urmă ce s-a întâmplat?

— Milo şi oamenii lui au năvălit înăuntru ca albinele. L-au împins pe Halicor şi pe mai marele la perete, ţintuindu-i cu săbiile. Milo era furios. „ Unde e?” a urlat el. „Unde e Publius Clodius?” Iar mai marele a zis: „Nu-i aici, nu ştim unde e!” Dar asta l-a înfuriat şi mai tare pe Milo. „Tu!” i-a zis el lui Halicor. „Cine eşti tu? Iar Halicor i-a zis: „Nu sunt decât tutorele, tutorele băiatului, dar băiatul a fugit, se-ascunde de mine”. Iar Milo i-a strigat să tacă din gură, trântindu-l la pământ şi urlând: „Unde e Publius Clodius?” Şi-au început să-l înjunghie pe mai marele şi să taie bucăţele din degetele lui Halicor…

— A fost groaznic, spuse Androcles. Credeam c-o să vărs, dar n-aveam nimic în burtă. M-am bucurat când i-au tras pe Halicor şi pe mai marele în hol. Cel puţin nu vedeam ce le făceau.

— Dar auzeam cum ţipau, spuse Mopsus. Ne-am acoperit toţi urechile. Săracul Publius. Ar fi putut striga, înţelegi, să se facă auzit: „Sunt aici!”. Poate l-ar fi salvat pe Halicor.

Am clătinat din cap.

— Dacă oamenii care au venit după Publius l-ar fi găsit n-aveau nici un motiv să-l lase pe Halicor în viaţă.

— Ce i-ar fi făcut lui Publius? întrebă Androcles.

— Probabil l-ar fi luat ostatic, spuse Eco, sumbru. S-au l-ar fi terminat cum l-au terminat pe tatăl lui.

— Doi dintre oameni erau aşa de mari, spuse Mopsus, cutremurându-se când îşi aminti. Chiar mai mari decât elefantul ăsta. Ei au tăiat cel mai mult.

Eco mă privi. Eudamus…

— … şi Birria. Niciodată unul fără celălalt.

— Halicor ţipa şi ţipa, spuse Mopsus. Pun pariu că le-ar fi spus unde era Publius dac-ar fi ştiut! Da’ nu ştia, aşa că tot tăiau bucăţele din el.

Frăţiorul lui începu să plângă. Mi-am pus braţul în jurul umerilor lui.

— Nici nu puteam fugi, ne-ar fi auzit, zise Mopsus. Trebuia să stăm nemişcaţi. Pe urmă s-a terminat şi cu ţipetele. Mopsus tremura. Stăteam toţi trei acolo, ne era frică şi să şoptim. Din când în când mă uitam prin gaură, gândindu-mă că poate Halicor sau mai marele se vor întoarce, dar nu s-au mai întors. Androcles a început să se smiorcăie, că vrea să facă pişu…

— Nu eu! Publius trebuia să facă!

— Nu contează. Da, poate c-a fost Publius. Dar i-am spus că-i nebun dacă merge afară, pentru că Milo şi oamenii lui îl căutau peste tot. Apoi cred că toţi am început să ne gândim la stăpân, cum de era posibil ca Milo să îndrăznească să dea năvală în casă şi cum de nu se întorsese stăpânul să-l oprească? Cred că toţi am început să ne dăm seama că trebuie să se fi întâmplat ceva îngrozitor, dar n-am vrut să zic nimic şi cred că nici Publius n-a vrut, pentru că era foarte tăcut. De-acum se-ntunecase şi se părea că nu mai era nimeni în casă. Ni s-a făcut foarte foame. În cele din urmă l-am trimis pe Androcles să se furişeze la bucătărie şi să ne-aducă ceva de mâncare…

— Pentru că ţi-era frică să mergi tu!

— Nu, pentru că trebuia să stau să am grijă de Publius. Şi când Androcles s-a întors ne-a spus că unii sclavi se ascundeau în grajd şi că cel puţin doi dintre ei fuseseră ucişi, pe lângă Halicor şi mai marele, iar unii dintre sclavii care plecaseră cu stăpânul în după-masa aceea se întorseseră, dar erau răniţi, pentru că avusese loc o bătălie groaznică cu Milo, şi-au spus că nu ştiu unde e stăpânul, dar că fusese rănit şi fugise la Bovillae, dar nici acolo nu mai era şi toţi care fuseseră cu el erau morţi…

— Cred că Publius a fost curajos, spuse Androcles calm. Nici n-a plâns. Şi n-a vrut să

mănânce nimic. A zis că Mopsus poate să mănânce toată mâncarea pe care am adus-o.

— Aşa c-am petrecut toată noaptea în pasajul secret, cu toate că era îngrozitor de frig şi de întuneric. Iar a doua zi stăpâna a trimis nişte oameni din Roma pentru Publius, iar mai târziu au închis casa. Toţi au plecat, doar noi am rămas.

— Şi gardienii ăia leneşi, zise Androcles. Poate că s-au trezit acum. Şi se întreabă unde suntem.

— Lasă-i să se-ntrebe, spuse fratele. Poate-or să creadă c-au venit vrăjitoarele să ne ducă. Închipuie-ţi c-ar fi adevărat şi c-a fost vina lor, dormind când ar fi trebuit să stea de pază. Or să fie bolnavi de supărare.

— Spune, l-am întrebat eu, ştii cumva dacă Milo a luat prizonieri?

— Prizonieri? zise Mopsus. Scutură din cap. N-am auzit de asta. Milo a omorât mulţi oameni ai stăpânului, dar toţi cei care n-au murit s-au întors, mai devreme sau mai târziu, cel puţin cei de la vila asta.

Pasajul întunecat şi strâmt începuse să mă apese. Eram gata să ies afară. Băieţii au pornit în frunte prin coridoarele întortocheate şi jos pe scări. Când în sfârşit am păşit prin uşa secretă la lumina orbitoare a soarelui am auzit voci la distanţă strigând: Mopsus! Androcles!

— Vezi, v-am spus că o să fie îngrijoraţi, spuse Mopsus.

— Aceşti aşa-zişi gardieni erau aici când a venit Milo? am întrebat eu.

— Nu. Sunt toţi noi, din oraş. Nu le place aici. Se plâng tot timpul de plictiseală şi că nu sunt femei, decât vrăjitoarele din casa de sub noi, dar ele nu vor s-aibă de-a face cu bărbaţii.

— Atunci nu trebuie să le vorbesc. E-n regulă cu tine şi fratele tău? Nu vor fi supăraţi pe voi?

— Să ne fie frică de beţivii şi laşii ăia? spuse Mopsus. Îşi recâştigase fostul spirit de bravadă. Dacă le spun că am auzit zgomote ciudate în

pădure şi-am mers să vedem ce e o să fugă toţi înapoi la moară.

— Foarte bine. Atunci am o rugăminte: nu le spune nimic de vizita noastră…

— Sigur nu le-aş spune de intrarea secretă!

— Exact. Şi când mă întorc la Roma n-o să uit să-i spun stăpânei ce pereche valoroasă şi deşteaptă de băieţi are aici, la vila Alba.

I-am lăsat pe Mopsus şi pe Androcles, întorcându-ne pe culme, ocolind curtea din faţa vilei ca să-i evităm pe gardieni. În timp ce treceam pe lângă o grămadă de pietre şi ruine m-am lovit la picior de ceva, iar când am privit în jos am fost surprins de faţa zeiţei uitându-se la mine.

Era capul de marmură al Vestei, separat de statuia fără cap ale cărei rămăşiţe le văzusem la Casa Vestalelor. Avea o expresie caldă şi senină, cum îi stă bine protectoarei unui cămin, dar uitându-mă la ea mai îndeaproape nu m-am putut stăpâni să nu mă gândesc că în ochii ei de lazurit licărea o dâră de răutate, iar între buzele i-am descifrat o urmă de satisfacţie pentru modul în care Soarta îl pedepsise pe muritorul care le tratase pe ea şi pe slujitoarele ei cu atâta bădărănie.

Capitolul douăzeci şi unu

Ne-am întors la vila lui Pompei pe acelaşi drum. După masa de prânz am încălecat pe bidivii noştri ca să-i facem o vizită senatorului Sextus Tedius, cel care îl găsise pe Clodius, trimiţându-i trupul la Roma în lectică.

— Ei bine, Davus, am spus eu, se pare că tot vei avea parte de călărit până la urmă.

— Plimbarea de dimineaţă mi-a luat toată amorţeala, stăpâne. Davus zâmbi, dar când fundul lui făcu contact cu şaua calului am auzit un geamăt înăbuşit.

Pentru a ajunge la vila senatorului Sextus Tedius am trecut prin Aricia, unde Clodius se adresase magistraţilor locali în ziua morţii lui. Deşi oraşul e mai mare şi mai primitor decât Bovillae, reprezentând primul popas nocturn al oricărui călător care merge spre sud venind din Roma, unui om i-ar fi foarte uşor să treacă prin el fără să-şi dea seama că a fost acolo.

Mai marele vilei lui Pompei ne dădu îndrumările necesare pentru destinaţia noastră, care s-a dovedit a fi o locuinţă mult mai rustică decât cea a lui Clodius sau a lui Magnus. Sextus Tedius era neîndoielnic un om bogat, aşa cum o dovedea mărimea proprietăţii din jurul casei, dar casei acestuia îi lipsea absolut orice ostentaţie. Arăta îndeajuns de mare pentru a servi drept vilă de vacanţă, cu spaţiul necesar cazării oaspeţilor şi organizării unor agape, dar pe drum nu erau aliniate statui, veranda nu era decorată cu mozaicuri şi nici un fel de lampă sofisticată nu atârna deasupra uşii. Judecând după felul în care arăta casa, am conchis că averea lui Tedius era moştenită din vechime, cu gustul lui auster pentru literatură şi artă, fiind un conservator devotat în ce priveşte politica.

Mai marele vilei lui Pompei, atunci când ne dăduse îndrumările, mă informase că senatorul era

un vechi susţinător şi admirator al lui Pompei. Ţinând cont de personalitatea sugerată de stilul casei şi de faptul că era de partea lui Pompei, am decis că o abordare francă şi formală constituia cea mai bună variantă. Când portarul mă întrebă ce doresc, i-am înmânat scrisoarea de acreditare de la Pompei, spunându-i că doresc să discut cu stăpânul lui.

După o aşteptare scurtă, sclavul ne-a poftit pe mine şi pe Eco în biroul personal al senatorului, obloanele fiind ridicate pentru a oferi imaginea din vale a oraşului Aricia. Priveliştea era însorită, dar aerul destul de rece. Gazda noastră stătea pe un scaun stil vechi, fără spetează, ţinându-se foarte drept pentru cineva la anii lui. Singura concesiune făcută confortului era o pătură aruncată în poală ca să-i încălzească picioarele. Avea părul alb, tivit cu îndeajuns de mult auriu pentru a sugera că odinioară fusese blond. Faţa şi mâinile îi erau închise la culoare, indicând faptul că petrecuse mare parte a vieţii în aer liber, iar cutele din jurul gurii erau foarte adânci; cu toate acestea mi-am dat seama că încă mai putea fi considerat un bărbat frumos dacă şi-ar fi domolit severitatea înfăţişării.

— Eşti unul dintre oamenii lui Pompei? întrebă el.

— Numele meu e Gordianus. Vin în interesul lui Magnus.

— În această casă îi spunem bunului meu vecin, generalul, pe numele cu care s-a născut, spuse Tedius, fără severitate, dar ferm. Măreţia unui om, sau micimea lui, e mai bine să le lăsăm în seama posterităţii. În timpul vieţii actele săvârşite de om grăiesc pentru el. Mă privi cu viclenie, permiţând unui fel de zâmbet să-i înmoaie buzele. Dar omul care te-a trimis îmi cunoaşte sentimentele destul de bine; Gnaeus Pompei şi cu mine am discutat deseori despre astfel de chestiuni la un pahar de vin, chiar în această încăpere. Ştie că sunt un republican incorigibil şi cred în instituţia

Senatului, nu în oameni mari. Dacă n-aş crede că e şi el loial Senatului aş fi foarte tulburat de faptul că se ridică deasupra noastră, a celorlalţi, folosindu-se de acel nume, *Magnus.* Spune-mi, tocmai ai venit de la Roma?

— Am pornit înainte de crăpatul zorilor, ieri dimineaţă.

— Atunci ai plecat înainte ca Senatul să se reunească la Teatrul Pompei. Speram să particip şi eu, dar piciorul nu mi-a permis. Se încruntă în direcţia piciorului stâng, ca şi cum ar fi vrut să-i comunice dezamăgirea. Am înţeles că urma să fie înaintat un proiect de reconstruire a Casei Senatului, contractul revenindu-i băiatului lui Sulla, Faustus.

— Cred că e adevărat, am spus eu, amintindu-mi ce-mi spusese Pompei.

— Şi am mai auzit că urma să fie propusă promulgarea Ultimului Decret, împuternicindu-l pe Pompei să strângă trupe pentru a pune capăt dezordinii din oraş.

— Posibil. Cum spuneam, am plecat înainte de a se face ziuă.

— Atunci n-ai nici o veste pentru mine? Şi cu toate astea spui că te-a trimis Pompei.

— Vin în numele lui Pompei, dar nu ca mesager. Vin să obţin informaţii, nu se le comunic.

Tedius ridică o sprânceană.

— Înţeleg.

— Cel Mare – Gnaeus Pompei – m-a însărcinat în secret să descopăr tot ceea ce pot despre moartea lui Publius Clodius.

— Sunt sigur că nu s-a vorbit despre altceva în Roma de zile bune.

— Da, dar vorbele şi adevărul pot fi foarte diferite. Pompei vrea să cunoască adevărul.

— Vrea să aplice chiar el justiţia?

Tedius părea decis să obţină el informaţii de la mine.

— Cred că vrea să perceapă lucrurile mai clar. Nici un general nu poate înainta pe un câmp cufundat în ceaţă. E adevărat că împreună cu fiica voastră l-aţi găsit pe Clodius zăcând pe Via Appia?

— Cine nu ştie asta deja? I-am trimis trupul la Roma în lectica mea.

— Vreau să înţeleg mai limpede succesiunea evenimentelor. De ce aţi plecat de acasă?

Senatorul mă privi îndelung. Faţa lui era la fel de indescifrabilă ca o mască. Cred că nu era obişnuit să fie chestionat de cineva, ca să nu mai vorbim de cineva cu mult sub rangul său, dar în cele din urmă vorbi.

— Fiica mea şi cu mine, împreună cu suita noastră, am plecat de acasă pe la orele nouă ale zilei, plănuind să ajungem la Roma la căderea nopţii.

— Când v-aţi dat seama că ceva nu e regulă pe Via Appia?

— Când am ajuns în dreptul capelei Zeiţei Bune. Fiica mea e o femeie pioasă. În drum spre Roma are obiceiul de a aduce o ofrandă capelei. Dar am dat de un mare convoi în derută, cu sclavi agitaţi şi gladiatori care urlau şi alergau dintr-o parte într-alta. În mod evident ceva era în neregulă, cum spuneai. Mi-am dat seama că Milo trebuie să fie pe aproape când am văzut-o pe soţia lui, Fausta Cornelia. Era în trăsură pe marginea drumului, cu mantia adunată strânsă pe trup. Avea faţa albă ca luna – nu de la farduri – şi mai multe sclave se agitau în jurul ei, cu evantaie şi vorbe de încurajare. În timp ce o priveam părea să se fi săturat brusc de ele, gonindu-le. Sclavele au dispărut, gângurind ca nişte porumbiţe.

— Şi Milo?

— L-am întâlnit înconjurat de oamenii lui, stând cu săbiile ridicate. Unele săbii aveau sânge pe ele. Am văzut şi câteva trupuri zăcând pe jos. I-am spus fiicei mele să se lase pe spate, să tragă perdeluţele din partea ei şi să nu se arate la faţă.

Oamenii lui Milo şi-au ridicat săbiile când lectica mea se apropia, dar după ce m-am prezentat i-a chemat la ordine.

— Sunteţi prieten cu Milo?

Senatorul Tedius făcu o expresie între grimasă şi sarcasm.

— Omul e util în felul lui. Dar cu greu l-aş putea numi prieten. Ce fel de om tolerează un comportament atât de jenant din partea soţiei lui? Nu-mi pasă că *este* fiica dictatorului. Şi nu-mi pasă de cei care adoptă nume care sunt mai eroice decât ei înşişi. Milo din Croton, desigur! l-am întrebat care era necazul. Mi-a spus că fusese atacat de bandiţi.

— Bandiţi?

— Presupun că nu era pregătit să afirme ceea ce se întâmplase cu adevărat, iar asta a fost prima minciună care i-a venit în minte. Îl atacaseră bandiţii, mi-a spus el, iar câţiva dintre oamenii lui îi urmăriseră pe ticăloşi în Bovillae. M-a sfătuit să mă întorc, pentru siguranţa mea., Câţi bandiţi? l-am întrebat., Oh, mulţi, şi înarmaţi până-n dinţi, a zis el. Dar bănuiam că exagerează, iar când a repetat avertismentul i-am spus să nu fie ridicol, aveam treburi în oraş a doua zi dimineaţa şi aveam de gând să mă ocup de ele., Atunci aşteaptă aici, cu mine, mi-a spus el „până se întorc oamenii mei, iar atunci vom fi siguri că primejdia a trecut. Ceea ce mi s-a părut rezonabil; apoi am văzut-o pe Fausta Cornelia apropiindu-se de noi, cu anturajul de sclavi agitându-se în jurul ei ca porumbeii. Nu intenţionam să petrec nici măcar un moment în compania acelei stricate. I-am spus lui Milo că mă simţeam în perfectă siguranţă cu gărzile mele. Şi am pornit la drum.

— În josul pantei spre Bovillae?

— Da. Îmi amintesc, fiica mea…

— Da?

— Detaliul n-are nimic de-a face cu incidentul.

— Vă rog, daţi-mi orice detaliu vă amintiți.

Sextus Tedius îşi lăsă capul pe spate, deschizând gura. Mă studie un moment lung printre ochii mijiţi. Nu-i puteam descifra în vreun fel expresia.

— Foarte bine, spuse el în final. Fiica mea şi-a dat seama că nu făcuse o ofrandă Zeiţei Bune. Tedia e foarte pioasă, cum ţi-am mai spus. S-a gândit că ar fi de rău augur să înceapă călătoria fără să se oprească la capelă, mai ales că fusesem avertizaţi de primejdie. Voia să ne întoarcem, iar eu să continuăm. Cred că eram curios; simţeam cumva că Milo minte. Dar Tedia era temătoare. Când am trecut de Casa Vestalelor – noua lor reşedinţă – m-a implorat să ne adăpostim până când vom fi siguri că primejdia trecuse. Fiica mea e la fel de pioasă faţă de Vesta precum faţă de Zeiţa Bună. I-am spus că n-aveam nici o intenţie să mă ascund printre virgine, dar dacă insistă o las cu vestalele şi mă voi întoarce după ea, după ce vedeam că totul e bine la Bovillae. Dar Tedia a refuzat să fie lăsată în urmă. Mi-a spus că nu o îngrijora siguranţa ei, ci a mea. Tedia e propria mea copilă; mi-e foarte loială. Din moment ce eram hotărât să merg mai departe, a rămas cu mine în lectică.

— Când am intrat în Bovillae am trecut peste un cadavru pe marginea drumului. Era plin de sânge, cu multe răni mortale. I-am interzis Tediei să se uite, dar cu toate astea ea s-a speriat foarte tare, insistând să ne întoarcem. Nici n-am vrut s-aud. Le-am spus purtătorilor lecticii să grăbească pasul. În vreme ce ne apropiam de han mi-am dat seama că avea loc o bătălie. Uşa de la intrare şi obloanele ferestrelor erau toate sparte şi deschise, mai multe cadavre în jur. Trebuie să recunosc că am resimţit o mare nelinişte şi am rostit în şoaptă o rugăciune adresată lui Mercur. Milo vorbise de bandiţi, iar acum aceşti bandiţi erau în Bovillae, prădaseră hanul şi uciseseră muşterii! Unde erau oamenii lui Milo care ar fi trebuit să-i urmărească pe bandiţi? Fuseseră cu toţii ucişi sau se refugiaseră în pădure?

Şi unde erau bandiţii? Le-am spus oamenilor mei să oprească. Tedia a coborât cu mine din lectică. Am trecut printre cei morţi, sperând să găsim un om viu. Iar primul la care am ajuns – era Publius Clodius!

— L-aţi recunoscut numaidecât? Senatorul nu se aşteptase să dea peste Clodius, am raţionat eu, iar faţa unui om mort, cu trăsăturile feţei lipsite de viaţă, nu e uşor de recunoscut.

— Cum aş fi putut să nu-l recunosc? spuse Tedius. Dacă ai fi suferit la fel de mult ca mine din cauza discursurilor lui delirante în Senat… Şi scutură din cap. Încă un individ care şi-a luat un nume nou, modificând mândrul nume patrician Clau*dius în* plebeianul Clod*ius doa*r ca să sune bine cu vulgul! Şi de fapt s-a înrolat în rândurile plebeilor, renunţând la statutul de patrician! Strămoşii lui trebuie să-l fi blestemat din Hades. Cât de potrivit a fost să moară pe drumul numit după unul al cărui nume l-a batjocorit.

Falca senatorului căzu într-o strâmbătură. Îşi întoarse privirea spre fereastră, părând pierdut în gânduri.

— Dar nu l-aţi lăsat acolo, în drum, am intervenit eu.

Tedius oftă.

— Clodius era un pericol pentru stat. Moartea lui a fost o binecuvântare pentru Roma şi una chiar mai mare pentru acest munte, pe care îl degradase şi îl vandalizase în halul acesta. Dar era totuşi un senator, un coleg. Şi un Claudius prin naştere, indiferent de scrierea numelui sau de ficţiunea legală pe care o etalase. Şi odată ce un om e mort, ce rost mai are să-l dispreţuieşti? Nu, nu l-aş fi lăsat în drum, ca pe un câine mort. I-am trimis trupul la Roma în lectica mea, instruindu-mi oamenii să-l ducă cu cel mai mare respect soţiei lui.

— Dar vila lui Clodius e mult mai aproape. De ce nu l-aţi trimis acolo?

— Mi s-a părut mai nimerit să-l trimit în oraş.

— Şi împreună cu fiica v-aţi întors acasă?

— În mod cert n-aveam de gând să stau timp de trei ore în lectică lângă un cadavru plin de sânge! izbucni Tedius. Iar Tedia era de-acum foarte panicată, iar eu începusem să mă tem pentru siguranţa noastră. Trebuie să înţelegi, credeam că Clodius şi oamenii lui fuseseră atacaţi de bandiţii de care pomenise Milo. Pare stupid acum, că nu-mi dădusem încă seama – că Milo şi Clodius se luptaseră. Dar asta e: l-am crezut pe cuvânt pe Milo că fusese atacat de bandiţi pe Via Appia şi se părea că aceiaşi bandiţi îl atacaseră pe Clodius şi oamenii lui la hanul din Bovillae, fie înainte, fie după ciocnirea cu Milo. Era limpede că drumul nu prezenta siguranţă pentru mine şi fiica mea. Ne-am întors acasă pe jos împreună cu gărzile mele.

— Aţi bătut atâta drum pe jos?

— Nu era nici un cal disponibil. Grajdul din Bovillae era ferecat şi toţi sclavii fugiseră. Iar eu cu piciorul meu stâng beteag! Ziua aceea cred că mi l-a distrus de tot. Oftă şi netezi pătura care îi acoperea picioarele. Mergeam încet, după cum îţi poţi imagina. După o vreme am fost depăşiţi de o trupă de oameni înarmaţi venind dinspre Bovillae, conduşi de faimoşii gladiatori ai lui Milo, Eudamus şi Birria. În mijlocul lor se găseau cinci sau şase oameni cu mâinile legate.

Aceiaşi prizonieri pomeniţi de Felix şi Felicia, am gândit eu.

— Cine erau oamenii ăştia?

Tedius ridică din sprâncene.

— Asta rămâne un fel de mister, nu-i aşa? La început am crezut că era vorba de bandiţii inventaţi de Milo, capturaţi în cele din urmă de gladiatorii lui. I-am salutat chiar pe Eudamus şi pe Birria când au trecut pe lângă noi.

— Aţi vorbit cu ei?

— Sunt aceste creaturi în stare să vorbească? Sincer să fiu, eram mult prea obosit ca să

conversez, iar piciorul începuse să mă doară. Făcusem un popas puţin mai jos de Casa Vestalelor. După aceea Tedia şi cu mine am pornit din nou la drum. Până când am ajuns la capela Zeiţei Bune, Eudamus şi Birria se pare că se întorseseră la Milo, iar suita lui se pusese în mişcare.

Milo şi gladiatorii se duseseră la vila lui Clodius, am gândit eu, unde l-au ucis pe Halicor şi l-au sugrumat pe mai marele vilei, căutându-l pe tânărul Publius, în timp ce nefericitul băiat îi privea. Iar Fausta…

— Spuneţi-mi, senatore, aţi trecut pe lângă soţia lui Milo pe drum, întorcându-se în Bovillae, în drum spre Casa Vestalelor?

— Fausta? Nu, n-am mai văzut-o în ziua aceea. Şi ce să caute păcătoasa aceea de femeie la Casa Vestalelor? Mă îndoiesc că îşi poate aminti vremea când era virgină!

N-am văzut de ce aş fi pomenit despre vizitatoarea lui Virgo Maxima, femeia misterioasă, cum o numise Eco. Să fi trecut Fausta pe la Casa Vestalelor *înainte* ca Tedius să treacă de ea în drum spre casă? Nu, era imposibil, din moment ce triumfătorii Eudamus şi Birria fuseseră cei care îi aduseseră inelul lui Clodius Faustei, ca trofeu, iar gladiatorii trecuseră pe lângă Tedius în timp ce se odihnea sub Casa Vestalelor; dacă Fausta s-ar fi întors apoi la capelă pentru ofrandă ar fi trecut în mod sigur pe lângă Sextus Tedius. Şi ce era să fac cu acel detaliu înnebunitor al prizonierilor necunoscuţi? După toate relatările diferite pe care le auzisem despre evenimentele acelei zile şi toate detaliile pe care le asamblasem, imaginea generală nu părea să mi se reveleze semnificativ, având senzaţia că îmi lipsea un fragment vital al întregii situaţii.

Gândurile mele fură întrerupte de vocea unei femei care striga din hol.

— Tata, ţi-e îndeajuns de cald? Un moment mai târziu apăru în cadrul uşii. La vederea mea şi a lui Eco se opri, coborându-şi ochii. Tata, nu mi-am dat seama…

— Doi vizitatori din oraş, fiica mea, explică Sextus Tedius. Vin din partea lui Pompei. N-are nimic de-a face cu tine.

Tedia era înaltă, o femeie viguroasă trecută de treizeci de ani, la fel de simplă şi de lipsită de decor ca vila în care locuia. Nu purta bijuterii şi nu era fardată. Pe cap purta o broboadă albă legată la spate cu o panglică albastră. De ce nu se măritase? Nu era o frumuseţe, dar în clasa ei căsătoriile se contractau pentru bani şi politică. Poate tatăl ei nu făcuse niciodată alianţele necesare; sau poate pentru că era singurul copil, iar cum el era văduv, se hotărâse ca ea să rămână nemăritată, să aibă grijă de el. Era evident că rolul de fiică responsabilă i se potrivea perfect; Tedius sublinia frecvent pietatea şi devoţiunea ei pentru el.

— Am venit să văd dacă te simţi bine, tata, spuse ea, uitându-se în altă parte.

— Nu am nevoie de nimic, fiica mea. Poţi să pleci.

Ea ieşi.

— Alte întrebări? spuse Tedius. A început să mă doară piciorul şi aş vrea să rămân singur acum.

M-am gândit preţ de o clipă.

— Încă o întrebare. S-a întâmplat să-l vedeţi pe Marc Antoniu în ziua aceea?

Tedius ridică o sprânceană.

— Tânărul Antoniu? Nu sunt sigur că aş şti cine e dacă l-aş întâlni. N-ar trebuit să fie în Galia, cu Caesar? Ah, nu-i aşa că s-a întors la Roma să candideze la ceva – pentru funcţia de chestor? Vine dintr-o familie bună, dar mult prea radicală pentru gustul meu. Nu era cu Clodius în ziua aceea, nu? Antoniu făcuse parte altădată din cercul acela de degeneraţi, înainte de a se dedica carierei militare. În orice caz, nu, nu l-am văzut şi n-am

auzit de el în ziua aceea. Acum sper că te vei întoarce la general raportându-i că am cooperat fără reţinere. Transmite-i lui Gnaeus Pompei urările mele de bine atunci când îi vei prezenta raportul.

Un sclav ne conduse spre ieşire. În atrium Tedia ni se alătură brusc. Arăta la fel de serioasă ca tatăl ei, însă îşi frângea mâinile continuu.

— Nu aveţi nici un drept să veniţi aici şi să-l obosiţi pe tatăl meu.

— Tatăl tău a fost de acord să ne vadă. Am venit trimişi de…

— Ştiu cine. Am auzit totul.

— Totul?

— Tata şi cu mine n-avem secrete unul faţă de celălalt.

— Şi tatăl tău ştie asta?

Înţepătura o îndârji şi mai tare. Încetă să-şi mai frângă mâinile, făcându-le pumni de-o parte şi de alta a trupului. De sus până jos părea o femeie formidabilă.

— Dacă Pompei intenţionează să-l cheme pe tata la Reima ca martor împotriva lui Milo, nici nu se discută. Sănătatea lui e mult mai şubredă decât lasă să se vadă. Piciorul lui…

— Nu s-a discutat nimic despre proces sau mărturii, cel puţin nu încă. Vrei să spui că tatăl tău ar refuza să se prezinte la un proces?

— Înseamnă că trebuie să ne lăsaţi în pace. Asta e tot ce vrem, noi, cei din aceste locuri. Să fim lăsaţi în pace. De ce voi orăşenii veniţi mereu aici să ne supăraţi…

— Tatăl tău arată ca un om care se poate apăra singur.

— Judecaţi totul după aparenţe? spuse Tedia, conducându-ne la uşă şi închizând-o în urma noastră.

***

Când ne-am întors la vila lui Pompei în după-amiaza aceea se părea că misiunea noastră în zona

muntelui Alba se încheiase. Adevărul esenţial al celor întâmplate în ziua aceea pe Via Appia apărea ca evident şi cu toate că unele întrebări rămâneau fără răspuns, aceste neconcordanţe puteau fi rezolvate la Roma dacă mai era necesar. I-am propus lui Eco să plecăm a doua zi dimineaţa la Roma.

N-a fost de acord.

— Dar, papa, nu spuneai tu că nu poţi gândi limpede în oraş? Că mintea ta e mult mai tăioasă la ţară? Hai să mai rămânem o vreme.

— Dar Bethesda şi Diana, Menenia şi gemenii…

— Sunt în perfectă siguranţă cu Pompei care veghează asupra lor, poate chiar mai în siguranţă decât după ce ne vom întoarce şi Pompei îşi va rechema gărzile. Încă n-am vorbit cu nimeni în Aricia, unde Clodius s-a adresat senatului local şi cu nimeni în Lanuvium, unde Milo pretindea că merge pentru a instala un preot. Pompei e militar; va aştepta un raport complet.

— Eco, dacă nu te-aş cunoaşte bine te-aş suspecta că vrei să rămâi la vila lui Pompei cât se poate de mult doar pentru a te desfăta cu mâncarea şi băile şi masajul.

— Şi priveliştea fabuloasă, papa. Nu uita priveliştea.

— Eco!

— Şi de ce n-am profita de ospitalitatea Celui Mare cât o putem face? Ai nevoie de relaxare, papa; haosul oraşului te-au făcut un pachet de nervi. Plus că dacă săpăm în continuare există şansa să dăm peste ceva cu totul neaşteptat…

Aşa că l-am lăsat pe Eco să mă convingă să rămânem pentru câteva zile la vila lui Pompei. Mesele erau somptuoase, băile calde, paturile luxoase, servitorii supuşi. Iar priveliştea – lacul ascuns oglindind stelele în timpul nopţii, vârful semeţ al muntelui Alba învăluit în aura răsăritului de soare, ceaţa dimineţii plutind ca fumul printre

crengile copacilor pădurii, soarele cufundându-se ca un disc sângeriu în îndepărtata mare – ne răsfăţa cu o fascinaţie continuă. Dar în final timpul nostru s-a scurs fără folos pentru că deşi am făcut numeroase cercetări şi am intervievat persoane numeroase, întreprinzând mici excursii la Aricia şi Lanuvium şi înapoi la Bovillae, n-am descoperit nimic legat de circumstanţele morţii lui Clodius, nimic care să contrazică sau să completeze necunoscutele celor ştiute deja de noi.

Am remarcat în incursiunile noastre în sus şi în jos pe Via Appia că Felicia părea să fi abandonat capela, iar fratele Felix altarul. Pur şi simplu dispăruseră. Fie îmi ascultaseră sfatul, fie îl dădusem prea târziu.

Începuse să mă obosească luxul vilei lui Pompei. Devenisem nerăbdător să mă întorc la Roma. Îmi era dor de familia mea şi eram îngrijorat în privinţa lor. Voiam să ştiu ce se întâmplase cu planul lui Pompei de a convinge Senatul să invoce Ultimul Decret, conferindu-i autoritatea cu care să restaureze ordinea. Călătorii şi mesagerii aduceau tot felul de ştiri pe Muntele Alba, dar era dificil să te încrezi în istorisirile lor, mai ales atunci când se contraziceau atât de des între ele. I se dăduse controlul militar al Italiei lui Pompei, controlând oraşul cu trupe recent recrutate? Fuseseră programate finalmente alegerile? Mai avuseseră loc revolte? Oare Milo fusese acuzat oficial de omucidere? Am auzit toate aceste lucruri, îndeajuns de credibile, dar cum trebuia să interpretez zvonul conform căruia Caesar fusese văzut în Forum, sumar deghizat, sau că Milo se sinucisese, or Pompei fusese asasinat de un grup de senatori radicali la adunarea de la teatrul lui? Mă plânsesem că un om nu poate gândi în oraş, dar după o vreme confuzia şi ignoranţa de la ţară erau şi mai înnebunitoare.

Aşa că Eco, Davus şi cu mine am pornit la drum într-o dimineaţă care eram în mod neîndoielnic

mai primă văratică decât una de iarnă, atât de caldă încât călăream fără mantii. Ar fi trebuit să ajungem în oraş nu cu mult după prânz, dar deasupra capetelor noastre se strânseră nori ameninţători, forţându-ne să ne refugiem în hanul din Bovillae până după-amiaza târziu. Am pornit din nou la drum când ploaia era pe terminate. Umbrele se lungeau, topindu-se în amurg când ne-am apropiat în sfârşit de marginea oraşului.

Fii cu băgare de seamă când treci de Monumentul lui Basilius, e avertismentul comun. Noi n-am fost îndeajuns de atenţi.

Poate că vigilenţa nu asigură salvarea unui om, dar îi poate dezvălui feţele adversarilor. Asta ar fi contat enorm în zilele care au urmat; sau ar fi putut însemna sfârşitul meu, dacă m-aş fi uitat mai atent la ele.

Trecând pe lângă monument am observat câţiva beţivi sprijinindu-se de zid, pălăriile cu boruri largi acoperindu-le ochii. După felul în care au întors capetele mi-am dat seama că şi Eco îi observase. Fără un cuvânt, amândoi i-am considerat inofensivi. Dar ei trebuie că aşteptaseră să ne atace. Poate avuseseră o iscoadă pe drum, alertându-i că venim. Poate aşteptaseră ore-n şir, chiar zile întregi.

Am auzit zgomot de paşi în jurul nostru, apoi un strigăt al lui Davus. Întorcându-mă să mă uit, ceva greu, dar moale, ca o măciucă învelită în ceva gros, mă lovi în moalele capului. Mi-am pierdut echilibrul, strângând hăţurile. Ceva mă prinse de picior trăgându-mă jos. Am căzut. Pământul şi cerul au făcut schimb de locuri. În starea aceea de confuzie l-am zărit pe Davus zburând de pe cal şi dând din mâini ca şi cum ar fi urcat pe o scară invizibilă. Într-o mână ţinea pumnalul. Trebuie să-şi fi dat seama ce se întâmpla, având timp să-l scoată înainte de a fi atacaţi. Însă calul lui s-a cabrat total necontrolat. Dacă ar fi fost un călăreţ mai bun…

Când m-am lovit de suprafaţa pietroasă a Viei Appia l-am auzit pe Eco strigând *papa.* Unde era? M-am ridicat în şezut, ducându-mi mâinile la faţă. Eco încă era călare, dar mai mulţi bărbaţi în mantii negre păreau să se caţere pe el, ca şi cum calul şi călăreţul erau un turn care trebuia escaladat. Cu colţul ochiului am văzut o siluetă întunecată apropiindu-se. M-am rostogolit, lovindu-mă de ceva cald şi nemişcat. Era Davus, lat pe spate pe pietrele pavajului, cu ochii închişi, faţa palidă, nemişcat ca un mort. Încă mai avea pumnalul în mână. Imaginea trupului lui Belbo lipsit de viaţă mi se aprinse în minte…

— Papa! strigă iarăşi Eco. Apoi scoase un alt zgomot surd, ca şi cum gura i-ar fi fost acoperită.

Am dat să iau pumnalul din mâna lui Davus. Ce mâini enorme avea! I-am descleştat degetele până când pumnalul i-a alunecat din mână. Aproape l-am…

Întunericul coborâ brusc în timp ce îmi era tras pe cap un sac. Îmi înghiţi umerii, apoi braţele. O funie mă cuprinse în jurul pieptului asemenea unui şarpe. Altă funie îmi sugrumă gleznele. În interior sacul avea gust de ceapă şi ţărână. Am tuşit şi-am scuipat. Altă funie se înnodă în jurul gâtului, strângându-se. Ce sfârşit – strangulat de moarte într-un sac mizerabil de pe Via Appia!

Cineva înjură.

— L-ai strâns de gât, idiotule!

Funia se desfăcu, strângându-se la loc pe falcă, între buze, sufocându-mă.

— Nu prea strâns. Nu vrem să-l sugrumăm.

— De ce nu? zicem c-a fost un accident – c-a murit de frică. Ne scuteşte de necaz.

— Ţine-ţi gura şi supune-te ordinelor! Şi celălalt, legat bine? Perfect.

— Şi sclavul?

— Arată mort.

— Aşa pare.

Am auzit sunetul unui şut năprasnic.

— Atunci lasă-l. Oricum nu trebuia să-l luăm. Un tip puternic – bine că l-a aruncat calul, altfel am fi avut de furcă cu el. Ajunge cu trăncăneala! Adu căruţa.

Se auzi zgomot de copite şi huruit de roţi pe pietrele de pavaj. Am fost ridicat pe sus şi aruncat în ceva ferm, dar iertător. Vocea care ordonase celorlalţi îmi vorbi aproape de ureche.

— Iar tu, e timpul să fii foarte tăcut şi nemişcat. Eşti un sac plin cu ceapă, înţelegi? Întins într-un căruţ plin de saci cu ceapă. Va fi o călătorie lungă, aşa că foieşte-te şi găseşte-ţi un loc bun. Dacă trebuie să te uşurezi, fă-o, dacă suporţi duhoarea. După aia nu mai mişca. Înţelegi? Dacă nu, asta!

Ceva ascuţit mă împunse în spate. Am gemut. Pumnalul mă împunse mai tare.

— Nici măcar zgomotul ăsta să nu-l scoţi că data viitoare îl bag până-n prăsele! Acum pornim.

Vizitiul anunţă plecarea. Asinul începu să ragă. Căruţa se puse în mişcare. Gropile şi denivelările unui alt drum ar fi făcut-o să se hurduce, dar acum înaintam lin pe larga Via Appia, căruţa abia dacă se legăna. Am încercat să stau foarte, foarte nemişcat.

PARTEA A TREIA

REX?

Capitolul douăzeci şi doi

— Patruzeci, anunţă Eco. Apoi numără din nou, mişcând din deget cu fiecare semn zgâriat în peretele de lut, dând din buze în timp ce pronunţa numerele. Spre final numără cu voce tare. Treizeci şi şapte, treizeci şi opt, treizeci şi nouă, patruzeci. Patruzeci de zile, exact.

— Poate. Crezi că le-a luat patru zile să ne-aducă aici, m-am plâns eu. Cum poţi ştii asta? Totul a fost atât de mizerabil şi de confuz. Aproape că nu ne-au dat apă şi mâncare, eram legaţi la ochi ca să nu ne dăm seama dacă e zi sau noapte. Puteau fi trei zile sau cinci sau şase.

— Puteau fi, dar n-au fost, spuse Eco, foarte firesc. Drumul de la Monumentul lui Basilius până aici, unde în numele lui Hades o fi aici, a durat patru zile.

— Cum poţi fi sigur, când eu nu sunt?

— Te-au lovit în cap, ţi-aminteşti, papa? Cred că erai mult mai ameţit decât ţi-ai dat seama.

— Am fost îndeajuns de treaz să ştiu când treceam prin Roma. Ar fi trebuit să facem zgomot atunci şi acolo, să riscăm.

— Să riscăm? Papa, am discutat despre asta de o mie de ori. N-am fi avut nici o şansă. Un pumnal m-a înţepat tot timpul, ca de altfel şi pe tine, până am trecut prin oraş şi mult afară din el.

— Eşti sigur că am trecut prin Poarta Fontinalis?

— Sigur. Am auzit…

— Da, ştiu; ai auzit pe cineva întrebând cum se poate ajunge pe Strada Fierarilor, iar altcineva i-a spus să meargă drept înainte şi apoi la dreapta.

— Exact. Deci în acel moment *trebuia* să trecem prin Poarta Fontinalis, îndreptându-ne la nord de oraş, pe Via Flaminia.

— Dincolo de Câmpul lui Marte, am reflectat eu, şi stalurile de votare. Probabil au fost acoperite de buruieni de-acum.

— Chiar prin faţa vilei lui Pompei de pe Colina Pinciană, spuse Eco, cu părere de rău. Poate chiar Cel Mare privea de sus de-acolo, din grădina lui, gândindu-se: „Oare unde se duce căruţa aia cu saci burduşiţi cu ceapă? Şi oare când voi auzi ceva de la Descoperitor şi fiul lui?”

— *Dacă* Pompei a avut vreun gând pentru noi. *Dacă* nu cumva chiar Pompei ne-a aruncat aici! M-am foit, atât cât am putut, în puţul strâmt în care ne găseam. Apoi am mers pe drumul de ţară spre nord şi vest pentru o eternitate oribilă.

— Dar n-a fost o eternitate, papa. Au fost patru zile, îmi amintesc foarte clar.

— Nu contează, insist să punem între paranteză cele patru prime semne ale tale, din moment ce nu putem fi siguri de asta.

— Din moment ce *tu* nu poţi fi sigur. Dacă desenezi parantezele alea, iarăşi o să le şterg.

Jucam amândoi un fel de teatru din moment ce ne angajasem în acelaşi gen de argumentare de o sută de ori. Cam numai atât se discuta, blocaţi într-un puţ, cu zăbrele deasupra capului, timp de patruzeci de zile – sau mai degrabă aproape de treizeci şi şapte? Uneori mă întrebam dacă nu înnebunisem amândoi. Cum puteam ştii? Am pus mâna pe beţigaşul cu care făcea Eco semnele lui zilnice şi am desenat paranteze în jurul primelor trei semne. Acum, dacă numărăm semnele rămase, numărul nedisputabil de zile va fi…

— Şobolani blestemaţi!

Una dintre creaturi se furişase din nou în celulă, mirosind o bucată de pâine pe care o pusesem deoparte cu o zi înainte.

De regulă ni se aducea pâine proaspătă în fiecare dimineaţă, dar nu întotdeauna; câteodată săreau peste zile întregi, aşa că am învăţat să păstrăm câte o porţie de mâncare pentru zile grele. Şobolanii erau ceva nou, apăruseră doar în ultimele zile. Eco se repezi, lovind creatura cu piciorul, iar şobolanul scheună şi dispăru printr-o

crăpătură a stâncii pe care n-o umplusem cu ţărână.

— Poţi să crezi, papa? Monştrii ăştia micuţi ies la iveală acum în plină zi!

— Nu chiar atât de plină. Mi-am ridicat ochii, privind dincolo de drugii de fier şi tavanul de sus de tot, unde câteva scânduri lipsă permiteau razelor de soare să pătrundă la noi. Gaura din pământ fusese săpată pe fundul unei clădiri dezafectate. Pereţii neregulaţi din jurul nostru erau din lut şi pietre. Groapa era acoperită (extinzându-se la o distanţă necunoscută, pentru că noi încercasem să săpăm în jurul marginii, fără succes) de un grilaj de fier. Dacă săream puteam ajunge la el; asta ne permitea cel puţin să facem mişcare cu braţele în fiecare zi. Am reuşit să arunc o privire printre aceste bare metalice, dar nu prea era nimic de văzut; clădirea părea să fie un grajd dezafectat. Cu mult deasupra grilajului era tavanul, care ar fi trebuit reparat de mult timp. Locul era întunecos şi ne trăgea curentul, dar cei care ne răpiseră ne dăduseră destule pături puturoase ca să ne ţină de cald noaptea.

— E mai bine dacă şobolanii ies ziua decât noaptea, am zis eu, deprimat. Nopţile acolo erau negre ca smoala, cu excepţia câtorva stele care licăreau prin găurile tavanului, în acest întuneric beznă îmi era aproape imposibil să suport zgomotele şi chiţăitul şobolanilor.

— Şobolanii nu sunt singurii flămânzi, spuse Eco.

— Ştiu, ţi-am auzit maţele ghiorăind, fiule. Poate ar trebui să mănânci coaja aceea de pâine stătută înainte s-o înhaţe şobolanii.

— Nu ştiu. Ce oră crezi că e?

— Greu de spus. E la amiază, probabil, dacă ne luăm după lumină. Poate că n-o să mai vină cu mâncare astăzi. Poate n-o să mai vină niciodată, am gândit eu, dar n-am zis-o cu voce tare, deşi acelaşi gând morbid trebuie să fi trecut şi prin

mintea lui Eco din când în când. Abandonaţi total am avea şansa de a putea săpa fără să fim întrerupţi; dar oare ne vor ţine puterile fără apă şi mâncare? Eram la mila unor oameni pe care nu-i văzusem niciodată şi care nu-şi făcuseră cunoscute intenţiile. Aveau grijă de noi într-un mod capricios, hrănindu-ne majoritatea zilelor, ocazional trăgând afară găleata folosită ca să ne uşurăm, procurându-ne îndeajuns de multă apă să bem şi să ne spălăm. De ce nu ne omorâseră, lăsându-ne pe Via Appia, cum făcuseră cu Davus? De ce ne duseseră atât de departe de Roma – sau eram într-adevăr la o distanţă atât de mare de oraş? Poate că cele patru zile, de care Eco pretinde că îşi aminteşte atât de clar, fuseseră petrecute mergând în cerc, să ne creeze confuzie. De ce îşi dădeau osteneala să ne ţină în viaţă şi cât aveau s-o mai facă? Care era scopul lor final în ceea ce ne privea. Cine erau?

— Patruzeci de zile! am zis eu. Ştii povestea pe care o spune Bethesda… Vocea mi se frânse în gât, pomenindu-i numele cu voce tare. Ce se alesese de Bethesda şi de Diana în absenţa mea? După o vreme am încercat ca pur şi simplu să nu mă mai gândesc la ele, pentru că era insuportabil. Şi la ce altceva m-aş fi putut gândi ca să mă simt mai bine? E o veche poveste ebraică pe care o ştie de la tatăl ei, despre bărbatul virtuos şi marele potop. Şi-a construit o corabie enormă şi a încărcat-o cu creaturi din fiecare specie de animale, după care a plouat timp de patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi fără încetare. Imaginează-ţi să înduri una ca asta – patruzeci de zile într-o corabie ticsită, mirosind a fiecare soi de animal, ud leoarcă şi cu rău de mare.

— Cel puţin n-a murit de foame, spuse Eco, ţinându-se de burtă. Avea toate animalele alea pe care le putea mânca.

— Cred că ideea era să salveze animalele, am spus eu. Oricum, bucură-te că n-a prea plouat. În timpul singurei furtuni semnificative de care am

avut parte în cursul captivităţii noastre, ploaia cursese şuvoi prin acoperişul găurit, formând o baltă în celula noastră. Suntem foarte norocoşi că niciunul dintre noi nu s-a îmbolnăvit serios.

— Nu neapărat, papa.

— Ce vrei să spui?

— Dacă ne-au ţinut în viaţă până acum, trebuie să fie pentru că li s-a ordonat s-o facă. Poate dacă unul dintre noi s-ar îmbolnăvi ne-ar lăsa să plecăm sau cel puţin ne-ar muta din locul ăsta oribil.

— E posibil s-o facă…

— Oh, simt că înnebunesc!

Brusc, Eco se roti şi lovi peretele cu pumnul, într-un loc tasat de lovituri anterioare. Cel puţin de două ori pe zi, uneori chiar în mijlocul nopţii, era cuprins de o furie subită care nu putea fi domolită decât dacă lovea ceva.

Îl invidiam pentru eliberarea de care avea parte prin gestul lui. Captivitatea noastră era într-adevăr înnebunitoare, cel mai greu lucru pe care îl îndurasem vreodată. Există ceva în spiritul unui roman care nu acceptă o situaţie atât de nenaturală. În alte ţinuturi, unde domnesc regi, închisoarea e o pedeapsă obişnuită. Asta pentru că regele vrea să-şi vadă duşmanii suferind. Ce altă cale mai bună decât să-i închizi într-o cuşcă sau să-i arunci într-o groapă unde se poate desfăta cu priveliştea decăderii lor fizice şi mentale inevitabile, povestindu-le despre suferinţa celor dragi de afară, ascultându-le implorările de îndurare şi tachinându-i cu false promisiuni de eliberare? Dar în Republica noastră pedeapsa nu e menită să aducă plăcere unui guvernant; e menită să înlăture permanent un ofensator din comunitate, fie ucigându-l (uneori, e adevărat, incluzând pedepse macabre, în special pentru crime religioase), fie permiţându-i să aleagă exilul în locul morţii. Ideea că cineva ar putea fi închis pe o perioadă indefinită, chiar şi pentru cea mai oribilă crimă, e prea crudă până şi pentru gustul romanului.

Îmi amintesc dezbaterea care a avut loc în Senat când Cicero era consul şi anunţa că deconspirase un complot pus la cale de cercul lui Catilina pentru a submina statul. Cicero voia ca ei să fie executaţi pe loc. Alţii n-au fost de acord, dar Caesar a fost de părere ca toţi cei implicaţi să fie capturaţi şi închişi permanent. Împotriva unei idei atât de inedite se ridica problema locului în care să fie încarceraţi presupuşii criminali din moment ce Roma nu dispune de închisori, doar de nişte celule în care răufăcătorii aşteaptă să fie executaţi. Mai era şi problema creării unui precedent, pentru că în momentul în care i se permitea statului să răpească libertatea de mişcare a unui cetăţean, unde avea să aducă o asemenea măsură? Implicit, chiar în conceptul de cetăţean subzistă dreptul individului de a veni şi pleca după cum doreşte, spre deosebire de sclavi; dacă un individ comitea ceva atât de îngrozitor încât nu mai dispunea de cel mai fundamental drept al unui cetăţean, atunci în mod sigur merita fie moartea, fie exilul.

În final, desigur, Cicero a avut câştig de cauză. Presupuşii conspiratori (inclusiv tatăl vitreg al lui Marc Antoniu) au fost prinşi şi strangulaţi fără nici un proces. Mulţi fuseseră împotrivă, mai târziu dacă nu chiar atunci, iar furia lor, alimentată de Clodius, a dus în cele din urmă la exilarea lui Cicero vreme de şaisprezece luni. Dar nici cei mai vajnici duşmani n-au propus vreodată ca Cicero să înfunde închisoarea, asemenea unui curtean împilat care îşi ofensase monarhul.

Acest gen de cugetări circulare, repetitive, reprezentau modul meu de a mă raporta la situaţia noastră înnebunitoare. Ele au imprimat un traseu în mintea mea la fel de evident ca adâncitura creată de pumnul lui Eco în peretele de lut care ne ţinea prizonieri.

Eco încetă să-l mai lovească. Din lumea nevăzută de deasupra am auzit zgomotul familiar al unei uşi mari şi şubrede care se deschide şi se

închide la loc. Am adulmecat aroma pâinii proaspete, atât de vagă încât era posibil doar să mi-o fi imaginat. Maţele lui Eco deveniră şi mai zgomotoase, iar eu am început să salivez, ca un câine care ştie că urmează să fie hrănit. Cât de brutal îi răpeşte închisoarea demnitatea unui om. Cât de rapid îl reduce la condiţia de animal.

***

A doua zi era a patruzeci şi una a captivităţii noastre, conform calculelor lui Eco. M-am decis să calculez data exactă, dar impunerea lunii bisecte din Intercalarius complica lucrurile. Ştiam că Februarius trecuse – fusesem capturaţi la două zile după Idele lui Marte, care în Februarius cădeau pe treisprezece – şi ştiam că Intercalarius venise şi trecuse, aşa că trebuia să fim undeva pe la începutul lui Martius.

— Fireşte, luna bisectă din Intercalarius nu are întotdeauna acelaşi număr de zile, am spus eu. Nu e introdusă în calendar decât din doi în doi ani şi nu întotdeauna, iar de fiecare dată preoţii o ajustează în funcţie de câte zile sunt necesare pentru a completa anul.

Eco se încruntă. Deci câte zile sunt în luna bisectă anul ăsta?

— Douăzeci şi şapte, cred.

Eco scutură din cap neîncrezător.

— Nu-mi sună bine. Credeam că Intercalarius are întotdeauna acelaşi număr de zile ca Februarius.

— Nu.

— Dar…

— Iar anul acesta Februarius a avut numai douăzeci şi patru de zile.

— Nu douăzeci şi opt?

— Nu. Anul ăsta Januarius a avut douăzeci şi nouă, ca de obicei. Febraarius a avut douăzeci şi patru, Intercalarius douăzeci şi şapte, iar Martius va avea normal treizeci şi unu. Eco, informaţia asta

a fost afişată pe pergamente în Forum în flecare zi după noul an. Cum se poate să n-o fi văzut?

— Nu dau atenţie unor astfel de lucruri, papa. Am şi aşa destul gunoi în cap.

— Şi cum te descurci să fii la curent cu zilele în care se întruneşte Senatul, când cad sărbătorile şi zilele în care sunt deschise băncile?

— O întreb pe Menenia. Femeile ştiu întotdeauna astfel de lucruri. Au un instinct pentru asta. Ştiu ce pieţe sunt deschise, în ce zile, când sunt închise şi în ce zile trebuie să cumperi mai multă mâncare pentru că urmează o sărbătoare şi aşa mai departe.

— Întotdeauna o întrebi pe Menenia când trebuie să ştii ce dată e?

— Da.

— Să zicem că scrii o scrisoare importantă şi trebuie să ştii ziua şi luna…

— O întreb pe Menenia.

— Şi ea ştie?

— Întotdeauna. Bethesda nu ştie întotdeauna ce dată e?

— Acum că m-ai întrebat…

— Încearcă. Data viitoare când va trebui să ştii ce dată e, întreab-o.

— Vrei să spui că în loc să urmăresc afișajele din Forum şi să calculez…

— Întreab-o pe Bethesda.

— Nu poate fi atât de simplu. Când mă gândesc la toate zilele şi orele pierdute de-a lungul anilor…

Am râs amândoi.

Mi-am regrupat gândurile. Aşadar, dacă asta e într-adevăr ziua a patruzeci şi una…

— Cum oare calculează preoţii câte zile sunt de adăugat în Intercalarius? Şi de ce nu-i dau pace lui Februarius?

— Nu, cum oare, Eco, ci, cum ceruri? Totul are de-a face cu mişcarea stelelor şi fazele lunii şi lungimea anotimpurilor şi aşa mai departe. Anii se scurg rotund, fiecare aproape la fel ca ultimul, dar

nu tocmai. Unele cicluri au mai multe zile decât altele şi nu există un sistem perfect pentru a calcula discrepanţa. Aşa că la fiecare doi ani calendarul trebuie ajustat.

— Cu excepţia celor în care nu e modificat.

— Alte popoare au alte stiluri de calendare, ştii…

— Tot aşa cum alte ţări au regi.

— Ceea ce Roma nu va avea niciodată.

— Doar dacă va vrea.

— Taci! Calendarul roman e sistemul perfect până acum. Are douăsprezece luni.

— Cu excepţia celor în care are treisprezece, ca anul ăsta.

— Şi toate aceste luni au fie treizeci şi una, fie douăzeci şi nouă de zile.

— Cu excepţia lui Februarius, care are douăzeci şi opt. Doar că anul ăsta, după tine, are douăzeci şi patru.

— Până la urmă iese bine.

— Chiar? Vreau să spun că e un calendar atât de zbuciumat că uneori anotimpurile nu se potrivesc cu sărbătorile tradiţionale.

— Da, şi-am constatat că devine progresiv mai rău în timpul vieţii mele. Ar fi şi mai rău dacă nu l-am scurta mereu pe Februarius şi nu l-am introduce pe Intercalarius după nevoie.

— Asta e un alt lucru, papa – „după nevoie”. Se pare că preoţii decid întotdeauna în ultimul moment inserarea lunii bisecte. Nu pot ştii cu un an înainte că vor avea nevoie de ea?

— Se pare că nu.

— Eu zic că e nevoie de o reformă serioasă a calendarului roman.

— E interesant că spui asta. Fratele tău a menţionat recent într-o scrisoare că Caesar e de aceeaşi părere. E unul din proiectele lui de suflet. Când are timp, după ce măcelăreşte nişte gali sau după ce îşi dictează memoriile stând călare,

generalului îi place să cocheteze cu moduri de ajustare a calendarului.

— Un nou calendar pentru Roma? Ar fi nevoie de un rege să forţeze o schimbare ca asta.

Intenţionase să mă facă să râd, dar m-am încruntat.

— N-ar trebui să vorbeşti aşa, Eco. Nici n-ar trebui să glumeşti.

— Scuze, papa.

— Oricum, am zis eu, dacă Caesar poate ajusta un calendar, atunci în mod sigur noi doi putem cel puţin să ne dăm seama ce zi e azi.

— Fără Menenia şi Bethesda?

— Noi singuri! Acum, dacă ar fi…

Am tras adânc aer în piept când am auzit zgomotul familiar al uşii deschizându-se şi închizându-se în încăperea de deasupra. Am slobozit un geamăt firav, lăsându-mă cu spatele pe perete, coborând capul şi prinzându-mă de burtă.

Chepengul din grilaj scârţâii, deschizându-se. O funie coborî încet, ştiam că ni se dă pâine proaspătă într-un coş. Eco îl desfăcu şi ataşă coşul gol de ieri.

Am gemut din nou, încercând să scot un sunet ca şi cum aş fi încercat să-l înăbuş, nu să-l forţez. Unui cetăţean mândru nu-i place să-şi arate slăbiciunile în faţa unui sclav sau duşman.

— Ce e cu el? întrebă o voce de sus.

— Ce-ţi pasă? spuse Eco.

Îmi ţineam capul jos, rezistând impulsului de a mă uita în sus. Oricum, nu puteam distinge feţele celor care ne ţineau închişi. Din cauza luminii slabe şi a distanţei, aceştia nu erau mai mult decât nişte siluete voluminoase.

— Goleşti şi găleata? întrebă Eco.

— Din nou? Doar ieri am golit-o.

— Te rog!

Omul scoase un zgomot de dezgust.

— Oh, bine. Uite funia.

Eco ataşă găleata. Se auzi un sunet slab de ceva care se legăna, în timp ce omul o trăgea sus. În timp ce se îndepărta l-am auzit zicând: Ce-i asta? Urmă o pauză, mi l-am imaginat chiorându-se, încleştându-şi maxilarul şi strâmbând din nas în timp ce examina conţinutul.

Un pic mai târziu omul se întoarse şi ne trimise găleata înapoi în groapă.

— E în regulă omul? întrebă el.

Mi-am înăbuşit un geamăt, trăgându-mi mâinile de pe stomac.

— Du-te şi lasă-ne, spuse Eco, cu răceală.

Paşii se îndepărtară. Uşa se deschise şi se închise.

După o vreme l-am întrebat pe Eco: Cum crezi c-a mers?

— Mi-ai părut convingător.

Am dat din cap. Am privit amândoi spre moviliţa de pământ care acoperea şobolanul omorât de Eco în dimineaţa aceea şi al cărui sânge îl adăugasem urinei noastre din găleată.

— Crezi că o să prindem alt şobolan la fel de uşor? am întrebat eu.

— În plină zi dacă trebuie, mă asigură Eco.

Capitolul douăzeci şi trei

Am deschis ochii în întunericul beznă. Aerul era rece şi lipicios, mirosea urât.

Unde eram? În groapă, fireşte. Acum îmi aminteam. Acolo unde fiecare zi era ca cea din urmă, unde nu se schimba nimic – doar că ceva era diferit acum. Nu eram singuri.

O simţeam, o percepeam. Cum? Nu cu ochii, desigur. Era un zgomot? Sunetul unei alte răsuflări, pe lângă cea a lui Eco? Sau o mişcare vagă? Sau un miros…?

Da: miros de usturoi, asudat prin pori, expirat de răsuflare. Altă duhoare adăugată mirosului care se abătea asupra gropii în timpul nopţii sub apăsarea aerului umed al întunericului. Capul îmi fierbea din cauza asta.

Cine mănâncă usturoi? Gladiatorii. Pretind că le dă energie. Le permite să doboare un oponent cu o singură suflare, conform vechii glume răsuflate. Am început să transpir, în ciuda frigului. Sudoarea îmi curgea de pe frunte atât de torenţial încât a trebuit să mi-o şterg cu mâneca, mâneca mizerabilă a unei tunici purtate de patruzeci şi ceva de zile încontinuu. Îi puteam auzi acum respirând, chiar peste bubuitul subit al inimii mele. Cine sau ce era în groapă cu noi?

În mod sigur nimeni nu putea să intre prin grilaj fără să ne trezească. Chepengul era prea mic pentru ca un om să treacă prin el; de aceea era prevăzut cu o trapă, blocată cu un lanţ greu. Lanţul ar fi zornăit. Balamalele trapei (nefolosite de când eu şi Eco intrasem în groapă,) ar fi scârţâit, ar fi mârâit. Brusc am avut intuiţia modului în care pătrunseseră intruşii şi de unde veniseră…

Adânc din pământ răbufni o flacără şi lumina roşcată rumeni fisura neregulată despicându-se pe marginea gropii. Pământul însuşi se căscase. Lumina îi descria pe cei doi ca pe nişte siluete – uriaşe carcase monstruoase, devenind tot mai mari

pe măsură ce se apropiau. Trebuie că veneau direct din Hades.

Eco se mişcă, trezindu-se.

— Papa… ce…?

I-am atins buzele să tacă, dar cei doi intruşi ne văzuseră deja. Şi eu îi vedeam foarte clar, fiindcă lumina flăcărilor se răspândise în fiecare colţişor al gropii. Sclipea pe săbiile lor încrustate de sânge. Le lumina feţele hidoase. Cum arată cei care au ucis sute de oameni fără regrete, care se desfată în cruzime, care se hrănesc din plăcerea sălbatică de a pune capăt vieţilor altora? Arată ca Eudamus şi Birria, fireşte. Cei doi stăteau deasupra noastră, apărându-mi aproape comic după felul în care se strâmbau şi îşi umflau nările. Ce soartă cruntă, am gândit eu, ca acestea să fie ultimele două feţe pe care le voi vedea de această parte a Hadesului.

Sau…

Nu, nici nu te gândi la asta! Dar de ce nu? Speră până în ultima clipă posibilă! Înhaţă speranţa, înfăşoară-ţi mâinile în jurul ei, sugrum-o! Zeii s-au amuzat pe seama vieţii tale mărunte de cincizeci şi ceva de ani. De ce să te abandoneze acum? Gândeşte: dintre semenii tăi muritori, cine mai ştie care sunt prieteni şi care duşmani? Poate… doar poate… Eudamus şi Birria sunt aici nu să te măcelărească, ci să te salveze, *să te e*libereze din locul ăsta afurisit!

Gordianus! Nu eşti înarmat, dar încă eşti un om demn. Ridică-te! Nu te încovoia ca o victimă. Îndreaptă-te de spate. Eşti cetăţean roman. Ei sunt sclavii unui alt om. Nu-i băga în seamă. Încearcă să nu priveşti spre săbiile lor. Nu arăta că ţi-e teamă. Uită-te în ochii lor. Înfruntă-i cu privirea. Nu contează că sunt mai înalţi decât tine şi că duhoarea usturoiului te veştejeşte ca pe o frunză toamna. Nu contează luciul acela metalic pe care îl percepi cu coada ochilor în timp ce îşi ridică săbiile – nu clipi!

Cum e să fii decapitat?

Tremuri ca frunza. Încerci să te abţii, dar tremuri, tremuri şi *tremuri* până când…

Mi-am deschis ochii în lumina blândă care însemna dimineaţă în groapa noastră. Eco era aplecat deasupra mea, arătând îngrijorat, scuturându-mă uşor.

— Papa, eşti bine?

— Ce?

— La început se părea că ai un coşmar îngrozitor. Pe urmă mi se părea că te-ai liniştit. Apoi ai scos un sunet atât de oribil că a trebuit să te trezesc.

— Un vis. Doar alt vis urât.

— Cel cu Eudamus şi Birria?

— Da. Am încercat să înghit. Gura mi-era uscată ca iasca. Ai nişte apă rămasă de ieri?

— Un pic. Aici. Îşi cufundă mâinile împreunate în găleată şi îmi udă buzele.

Am supt-o cu lăcomie. Uneori sper că visul e real, fie ce-o fi. Dacă ar putea veni cineva să pună capăt mizeriei ăsteia, mai devreme sau mai târziu.

— Nu vorbi aşa, papa. O să te simţi mai bine după ce te ridici şi te întinzi un pic.

Aşa a început, după calculele lui Eco, cea de-a patruzeci şi doua zi de captivitate, a cincea zi a lunii lui Martius, nouă zile înainte de Ide, în anul fără consuli.

***

— Ce crezi că se întâmplă la Roma chiar acum, papa? întrebă Eco, cu o undă de nostalgie în voce.

Mi-am dres glasul. Cine ştie? Am auzit tot felul de zvonuri ciudate pe Muntele Alba înainte de a fi capturaţi. Unele erau mai credibile decât altele. Nu pot crede că Milo şi-ar fi pus capăt zilelor, de exemplu. E prea încăpăţânat. Poate că a intrat într-o cursă din care nu mai poate ieşi, asemenea tizului său din Croton, dar nu se va opri, se va bate până la sfârşit. Sigur, se putea întâmpla orice – pe Hercule, patruzeci şi două de zile e o eternitate!

— Îndeajuns de mult pentru un zeu ebraic să inunde întreaga lume, spuse Eco, cu tâlc.

— Şi îndeajuns de mult timp pentru ca statul roman să fie înecat în sânge, presupun. Dar dacă ar trebui să pun rămăşag, aş paria mai degrabă pe haos, pe termen scurt. Ştim că Pompei intenţiona să obţină din partea Senatului autoritatea de a strânge trupe şi de a pune capăt fărădelegilor din oraş. Pun pariu că a reuşit. Pompei în fruntea unei armate e o forţă greu de oprit.

Eco era sceptic.

— Imbatabil în a înfrânge trupe străine, dar ce poate face în privinţa celor care aruncă pietre pe aleile romane?

— Nu văd cum mulţimea clodiană ar putea face faţă trupelor lui Pompei.

— Soldaţii nu pot fi pretutindeni tot timpul. Mici revolte şi incendii se pot declanşa oriunde oricând.

— Da, încă mai poate fi dezordine, chiar şi cu trupele lui Pompei în acţiune, dar numai la scară redusă. Forumul va fi în siguranţă.

— Suficient de sigur pentru alegeri?

Am clătinat din cap.

— Va trebui să se rezolve povestea asta cu Milo şi Clodius. Îţi poţi imagina ce s-ar întâmpla dacă s-ar ţine alegeri, iar Milo va câştiga? E posibil, dar efectul inevitabil va fi un alt număr de revolte, ceea ce ar însemna lupte deschise de stradă cu trupele lui Pompei – nu văd cum ar accepta Senatul una ca asta.

— Atunci cine e în fruntea statului? Crezi că l-au numit dictator pe Pompei?

— Exclus, nu cu Caesar în Galia, în fruntea propriei armate. Caesar ar putea crede că n-are de ales decât să mărşăluiască el însuşi împotriva Romei. M-am cutremurat la gândul că Meto ar putea fi implicat într-un război civil.

— Sigur nu.

— Sună incredibil, ştiu, dar cine şi-ar fi imaginat că se va da foc vreodată Casei Senatului, în plină zi? Am clătinat din cap. Avusesem deja aceste discuţii de mai multe ori. Uneori Eco îşi asuma vocea raţiunii, alteori eu eram scepticul subtil. Era imposibil să nu speculeze asupra celor ce se întâmplau în absenţa noastră, la fel cum era imposibil de ştiut ce se întâmplase cu adevărat.

După o lungă pauză, Eco spuse încet: Nu asta voiam să spun.

— Cum adică?

— Când am zis: „Ce crezi că se întâmplă în Roma în momentul acesta?" nu mă refeream la politică sau la alegeri sau orice altceva. Voiam să spun…

— Ştiu ce, mi-am dat seama din tonul tău.

— Atunci de ce-ai schimbat subiectul? Nu vrei să vorbeşti despre asta? Despre casă…

— Gândindu-mă la ei mă face să simt o căldură la început, linişte. Dar pe urmă simt ceva rece, un nod în maţe, rece şi tare ca gheaţa.

— Ştiu, papa. Şi eu sunt îngrijorat din cauza lor.

— Am dispărut de atâta vreme. Trebuie să creadă că am murit. Ţi-o poţi imagina pe Bethesda în doliu? Mi-e greu să mă gândesc la asta.

— Ştiu. Mi-o imaginez pe Menenia plângând şi mi se rupe inima. Femei jelind – ţi le-aminteşti pe Fulvia şi Clodia în noaptea aceea, când am văzut trupul lui Clodius? Era un tip cu adevărat îngrozitor, nu-i aşa, papa?

Am dat din umeri.

— Depinde cu cine vorbeşti. Era lipsit de orice scrupule cu duşmanii lui, asta-i sigur. A cauzat multe suferinţe în lumea asta pentru un om. Dar a şi adus multă speranţă şi putere reală multor oameni care n-aveau de nici un fel, ca să nu mai menţionăm garanţia unei cantităţi suficiente de pâine în burţile lor. Pentru acei oameni e un erou.

— Dar cu toate asta un om vanitos, lacom, însetat de putere. Se poate vedea asta doar uitându-

te la casele construite de el.

— Sigur.

— Şi cu toate astea, când a murit, sora lui plângea. Iar Fulvia – îţi aminteşti cum încerca să se abţină când eram noi în cameră? Iar apoi, în faţa mulţimii, cum a plâns şi-a ţipat. Gândeam că e teatru atunci, dar acum cred că suferea cu adevărat, pierdută, deznădăjduită. Mă gândesc la Menenia şi Bethesda jelindu-ne, speriate de viitor, şi mă gândesc la Clodia şi Fulvia şi simt o mare tristeţe pentru ele. Se încruntă, ridicându-şi privirea spre peticele de lumină care se răsfrângeau prin grilaj şi acoperiş. Dar încă tot nu discutăm despre cea mai mare îngrijorare a noastră, nu-i aşa? Discutăm despre cum ne jelesc *ele* pe *noi.* Ceea ce voiam de fapt să spun…

— Dacă li s-a întâmplat lor ceva?

— Da.

Am oftat.

— Totul se leagă de Pompei. Ne-a promis că va avea grijă să fie în siguranţă în lipsa noastră. Pompei e un om de cuvânt.

— Dar noi lipsim de mult mai mult timp de cât se aştepta el. Probabil se gândeşte că am murit.

— Da, probabil. Dacă se gândeşte cumva la noi.

— Dar dacă Pompei *nu* controlează oraşul? Dacă a fost asasinat? Sau dacă s-a întâmplat ceva cu totul aiurea, un război civil cu Caesar, iar Pompei a plecat în Spania ca să strângă o armată?

— N-avem cum să ştim, Eco. Nu există modalitatea de a şti… Mi-am îngropat mâinile în palme.

Uşa grajdului se zgâlţâi, deschizându-se. Eco inspiră adânc.

Coşul de pâine fu ridicat şi coborât, împreună cu o găleată de apă proaspătă.

— Ce e-n neregulă cu celălalt?

— Cu tata, asta vrei să spui. De ce nu zici, ce e-n neregulă cu tatăl tău? Eco părea cu adevărat mânios. Ţineam capul jos, cu braţele în jurul meu.

Disperare, asta simţeam; era destul de uşor să mimez suferinţa.

— Prea bine, ce e-n neregulă cu tatăl tău?

— Nu se simte foarte bine.

— Parcă mănâncă la fel.

— Aproape că nu mănâncă.

— Atunci ce s-a ales de pâinea pe care ţi-am adus-i ieri? Ai mâncat-o tu pe toată? Iei mâncarea din gura tatălui tău bolnav?

— Am mâncat doar porţia mea. Şobolanii au mâncat restul, dacă vrei să ştii.

Omul icni. Atunci nu vreţi să vă golim găleata astăzi?

— Nu.

— Eşti sigur?

— Du-te acum, lasă-ne, dacă nu te superi. Cred că îl faci pe tata să se simtă mai rău.

— De ce nu mă laşi să golesc găleata? Să vă scap de miros.

— Du-te şi lasă-ne!

Eco se aplecă deasupra mea, la fel ca atunci când se aplecase atunci când mă trezise dimineaţă din vis. Urmă o pauză lungă, apoi paşii se îndreptară spre uşa care se deschise şi se închise. M-a forţat să aud şi cred că am perceput un murmur de discuţie în afara grajdului.

Nu fusesem în stare să prindem alt şobolan în ziua aceea.

***

Însă a doua zi Fortuna ne zâmbi nouă şi nu unui exemplar special de dolofan, de curios şi (cel mai important pentru noi) de lent coabitant al gropii noastre. Asta a fost bine, din moment ce custodele nostru insistă să golească găleata în după-amiaza aceea. Eco m-a asigurat că faţa lui reflecta multă neplăcere la vederea unei cantităţi atât de mare de sânge în urină şi fecale. A urmat altă discuţie în afara grajdului. Vocile crescuseră notabil de data asta şi amândouă vădeau un distinct ton acuzator. Tovarăşul rareori văzut al custodelui nostru veni

înăuntru şi mă examină îndeaproape. Unde te doare? întrebă el, ursuz.

Am gemut.

— Burta, nemernicule, spuse Eco, încercând să sune de parcă ar fi fost mânios şi în acelaşi timp temător, încercând să se abţină.

Paznicii noştri se retraseră în linişte, dar dincolo de uşă urmă o altă discuţie aprinsă, stingându-se în depărtarea necunoscută.

***

— Din moment ce voi ieşi de-aici curând… am început eu.

De ce n-aş fi fost un nebun optimist? Era a patruzeci şi patra zi a captivităţii noastre, şapte zile înainte de Idele lui Marte, a patra zi a maladiei mele prefăcute. Eco reuşise din nou să captureze, să omoare şi să golească de sânge un şobolan. Pofta lui pentru o bucăţică de pâine a prevalat în faţa instinctului, ca să citez din solemnul elogiu rostit de Eco când l-am îngropat pe şobolan într-un colţ cât mai departe de noi şi noi de duhoarea lui.

— Da? reacţionă Eco.

— Din moment ce vom ieşi curând de-aici ar trebui să încercăm să ne dăm seama cât mai bine cine ne-a pus aici.

— Poate vom afla de la paznicii noştri.

— Dacă totul va merge bine, fie vom fugi de paznicii noştri, fie ei vor fugi de noi. Mă îndoiesc că va avea loc o conversaţie serioasă. Oricum, dacă vom analiza din nou problemele dilemei noastre ne va ajuta să ne limpezim minţile vreme de-o oră sau două.

— Din nou?

— Fă-mi pe plac. Sau poate trebuie să mergi altundeva la o oră anume? Ştiam eu că nu. Ei bine, ce-am descoperit noi pe Via Appia? Sau mai exact, ce *n-am* descoperit?

— E o întrebare ticluită să-i dea o durere de cap lui Aristotel, papa! E ca şi cum m-ai ruga să dovedesc o negaţie.

— Ai dreptate. S-o luăm pas cu pas. Dacă e să credem relatările preotesei Felicia, Milo şi Clodius s-au întâlnit accidental pe Via Appia. N-a avut loc o ambuscadă. Cele două grupuri au trecut unul pe lângă altul fără vreun incident până când aproape că s-au depărtat. Clodius i-a aruncat o insultă de rămas bun lui Birria. Din impuls, Birria s-a întors şi a aruncat cu suliţa în Clodius. A fost la fel de premeditat totul ca o încăierare în tavernă.

— Dar e posibil, papa, ca Birria să fi intenţionat de la bun început să arunce cu suliţa, la ordinele lui Milo. Poate chiar Birria fusese cel care l-a insultat primul pe Clodius, iar Felicia nu l-a auzit; Clodius i-a replicat, iar Birria s-a folosit de asta ca de un pretext să declanşeze atacul. Putea fi premeditat sau Milo putea să-i fi dat un astfel de ordin lui Birria doar în momentul în care cele două grupuri s-au întâlnit. Milo avea forţe superioare. Poate şi-a dat seama de ocazia de a-l omorî pe Clodius şi a reacţionat.

— O observaţie bună, Eco. În orice caz, noi n-am auzit de nici un fapt care să indice în vreun fel planificarea sau instigarea bătăliei de către Clodius, cu excepţia insultei aruncate lui Birria. Foarte probabil conflictul a izbucnit spontan, posibil la instigarea lui Milo. Ce-a urmat? Depăşiţi numeric, oamenii lui Clodius au fost curând copleşiţi. Unii sunt omorâţi pe loc, alţii fug în pădure. Rănit şi fără cal, retragerea spre vila lui tăiată de suita lui Milo, Clodius e ajutat de cinci sau şase oameni să coboare la Bovillae. Se refugiază în han, unde hangiul îl cunoaşte şi îl simpatizează.

Mi-am frecat palmele să le încălzesc. Groapa îmi părea mult mai umedă în ziua aceea.

— Oamenii lui Milo nu-i urmăresc numaidecât. Felicia zice că alergau de colo-colo ca nişte dulăi care pierduseră urma, până când a apărut Milo. Era furios la început, mai ales pe Birria.

— Pentru că Birria îl atacase pe Clodius cu de la sine putere – sau pentru că nu terminase ce-avea de făcut? întrebă Eco.

— Mai degrabă prima variantă. Îndată ce Milo s-a calmat, a ţinut un fel de sfat, numai după aceea i-a trimis pe Eudamus, Birria şi alţii să-l găsească pe Clodius. Asta mi se pare foarte semnificativ; dacă Milo ar fi plănuit să-l asasineze pe Clodius cred că oamenii lui ar fi fost pregătiţi să-l urmărească imediat pe Clodius şi-ar fi făcut-o mai ales pentru că era rănit şi pe jos. De ce-au ezitat? Cred că trebuie să fi aşteptat instrucţiunile stăpânului total derutat de cele întâmplate. De ce l-a certat pe Birria? Pentru că gladiatorul acţionase grăbit şi stupid şi fără consimţământul lui. E adevărat, Milo putea fi supărat pe oamenii lui pentru că eşuaseră să-l omoare rapid pe Clodius, dar eu tind să cred că incidentul a fost spontan şi neplănuit şi atunci când Clodius a scăpat fugind, nimeni n-a fost sigur ce trebuiau să facă.

— Dar în cele din urmă l-au urmărit.

— Da, pentru că Milo a luat decizia de a termina ceea ce oamenii lui începuseră fără consimţământul lui. Ce era mai periculos pentru el, Clodius rănit sau Clodius mort? Rănit, Clodius se putea întoarce la Roma, ralia forţele simpatizante, înainta o acţiune legală împotriva lui Milo pentru încercare de omor, punând astfel capăt eforturilor lui Milo de a candida pentru funcţia de consul. Dacă Clodius murea, Milo ar fi fost învinuit de omor, dar cel puţin susţinătorii lui Clodius puteau fi paralizaţi de confuzie, iar Clodius nu era cu ei să-l acuze de crimă. Oricum, Milo se confruntă cu posibilitatea ruinării a tot ceea ce a realizat. Acesta e un alt motiv pentru care nu pot crede că incidentul a fost premeditat. Să-l fi omorât pe Clodius prin otrăvire sau în secret ar fi fost altceva, dar o crimă comisă de o manieră atât de neîndemânatică nu putea decât să-i cauzeze neajunsuri în final. Mă întreb dacă se gândea la

tizul lui, Milo din Croton, în pădure, încercând să despice trunchiul acela gigantic, ajungând să-şi prindă mâinile fără scăpare? A auzit hăulitul lupilor hămesiţi în timp ce se agita pe Via Appia, absorbit de gândurile a ceea ce va face mai târziu? Ar fi trebuit să fie momentul unui triumf pentru Milo – sfârşitul lui Clodius pentru totdeauna, la mâna lui – dar cred că n-a fost decât un moment mizerabil pentru el.

— Iar în final a decis să-şi trimită oamenii după Clodius, spuse Eco.

— Odată ce ai rănit o fiară periculoasă întotdeauna e preferabil s-o ucizi. Fără îndoială că asta ar fi făcut şi Milo din Croton.

— Aşadar şi-a trimis oamenii, aşteptând veşti. Destul de laş din partea lui, să nu participe la bătaie.

— Dacă l-ai fi întrebat pe el îmi imaginez că ar fi zis că a rămas în urmă ca s-o apere pe soţie şi anturajul ei.

Eco pufni ironic, apoi faţa i se întunecă. Spusesem acele vorbe cu sarcasm, dar imediat ce ieşiseră din gura mea mi-a fost greu să nu mă gândesc la cei dragi nouă şi cât de vulnerabili erau fără noi.

— În fine, am spus eu, nu mult mai târziu apar senatorul Tedius şi fiica lui într-o lectică, cu propria lor suită de sclavi şi gărzi personale. Tedius şi Milo se recunosc. Milo îi toarnă o minciună sfruntată – că fusese atacat de bandiţi – sfătuindu-l pe Tedius să facă cale întoarsă. Bătrânul senator încăpăţânat insistă să treacă, în ciuda unor obiecţii din partea pioasei fiice.

Între timp, se înclnge lupta la Bovillae. Soţia hangiului – a cărei mărturie e furnizată de sora ei – îi vede pe Eudamus şi pe Birria ucigând un om al lui Clodius în timp ce se apropie de han. Urmează un asalt teribil care distruge ferestre şi uşi la parter. Hangiul e ucis împreună cu apărătorii lui Clodius. Clodius ajunge cumva pe marginea drumului.

Presupunem că Eudamus şi Birria îi iau inelul de aur ca trofeu şi ca să-i dovedească moartea lui Clodius stăpânului lor. Apoi, nu se ştie de ce, Eudamus, Birria şi oamenii lor dispar, pentru că un moment mai târziu bătălia se sfârşeşte şi învingătorii pleacă. Tedius găseşte hanul pustiit. Peste tot sânge şi cadavre, inclusiv cel al lui Clodius. Soţia hangiului iese din ascunzişul de la etaj. Priveşte pe fereastră, văzându-i pe Tedius şi fiica lui aplecaţi deasupra lui Clodius. Apoi coboară, descoperindu-şi soţul mort şi leşină.

Tedius, în ciuda faptului că omul şi politica lui îi repugna, face ceea ce e onorabil, îl suie pe Clodius în lectică, trimiţându-i trupul la Roma. Continuă să creadă că omorul e lucrarea bandiţilor, hotărându-se să se întoarcă la Arida pe jos. Se întoarce şi urcă panta anevoie. În timp ce se opreşte la un popas în apropiere de Casa Vestalelor, apar pe drum Eudamus şi Birria, întorcându-se la Milo. Cum se face că nu-i văzuse înainte? Eudamus şi Birria au prizonieri. Felicia, privind din capela Zeiţei Bune, îi vede şi ea pe prizonieri. Cine sunt ei? Nu e niciunul dintre oamenii lui Clodius; cei care fugiseră cu Clodius au fost ucişi, iar Fulvia mi-a spus că niciunul dintre oamenii soţului ei nu era dat dispărut. Deci de unde veneau Eudamus şi Birria şi cine erau prizonierii lor?

Gladiatorii se întorc la Milo, ducându-i inelul lui Clodius, dovada morţii lui. Milo i-l dă apoi Faustei, care se deplasează la Casa Vestalelor pentru o ofrandă. Dar Sextus Tedius nu o vede nicicum. Şi când Tedius se ridică să plece, ajungând la capela Zeiţei Bune, Milo şi oamenii lui dispăruseră.

Ştim că Milo şi gladiatorii se îndreptau spre vilă, unde i-au ucis pe mai mare şi pe Halicor, tutorele, nefiind în stare să-l găsească pe tânărul Publius Clodius. De ce îl căuta Milo pe băiat? E într-adevăr atât de ticălos şi de însetat de sânge încât să fi dorit să-l omoare pe fiul lui Clodius?

Sau avea cumva de gând să se folosească de băiat ca ostatic? Şi cum de ştia că tânărul Publius era la vilă?

Aşadar, acestea sunt întrebările pentru care n-avem răspuns. Am luat băţul de însemnări al lui Eco şi pentru fiecare întrebare am scrijelit câte o cifră pe perete.

Unu: Unde erau Eudamus şi Birria când a ajuns Sextus Tedius la han?

Doi: Cine erau prizonierii duşi pe drum de Eudamus şi Birria?

Trei: Cum s-a întors Fausta pe drum pentru a face o ofrandă la Casa Vestalelor fără să treacă pe lângă Sextus Tedius?

Patru: Când Milo a tăbărât în vila lui Clodius i-a întrebat pe Halicor şi pe mai mare: Unde e Publius Clodius? — dar cum ştia el că băiatul era la vilă şi ce intenţiona să facă cu el?

Am făcut un pas înapoi, studiind însemnările - I, II, III, IV. Nu elucidau nimic. Cu cât mă uitam mai mult la ele, cu atât mai mult îmi apăreau că reprezintă un ansamblu de linii verticale şi înclinate fără nici o semnificaţie, nici măcar a numerelor din mintea mea. Erau nişte linii arbitrare schiţate de un idiot. Pentru o clipă scurtă, cutremurătoare, am gândit că îmi pierdeam cu adevărat minţile. Captivitatea, întunericul, duhoarea, coşmarurile şi şobolanii se combinaseră asemenea unei pâcle negre în jurul capului meu. Nimic nu avea sens; nimic real. Întreaga dramă a crimei de pe Via Appia nu era decât fantezia elaborată pe care o inventasem ca să mă amuz, odiseea unui nebun. Milo şi Clodius nu erau decât nişte frânturi ale imaginaţiei mele. Nu exista nimic altceva în afara gropii.

— Papa? Ţi-e bine?

— Ce?

— Îţi tremură mâna. Ţi-a căzut băţul. Eco se aplecă să mi-l dea înapoi.

Vocea lui mă readuse în prezent. Am prins băţul cu mâna mult mai ferm decât era necesar. Am întins-o, scrijelind încet altă cifră pe perete, păstrându-mi mâna şi vocea atât cât puteam de echilibrate.

— Iar acum întrebările imediate, care în mod sigur trebuie conectate într-un fel de primele patru.

— Cinci: Cine ne-a atacat la întoarcerea la Roma? Putem fi siguri, cred, că nu erau nişte răpitori de duzină, căutând răscumpărări. Mi-ar fi cerut să scriu ceva pe un petic de pergament, să dovedesc că sunt viu. Şi şi-ar fi dat seama de-acum că nu pot obţine vreo răscumpărare. Am fi deja morţi. Cifrele de pe perete începură din nou să-şi piardă înţelesul, aşa că am privit în altă parte, la moviliţa umedă unde Eco îngropase ultimul şobolan în dimineaţa aceea. Doar dacă nu suntem deja morţi.

— Fireşte că nu sunt nişte răpitori obişnuiţi, spuse Eco, pretinzând că nu auzise aparteul meu. Au acţionat la comanda cuiva căruia nu i-a plăcut că ne aflam pe Via Appia.

— Mai exact, cuiva căruia îi era teamă de informaţiile pe care le puteam duce la Roma. În consecinţă, şase: Faţă de cine am devenit periculoşi din cauza investigaţiei noastre pe Via Appia?

— Dar nu e evident, papa? Milo, fireşte. Ştim că a minţit revoltător cu ocazia acelui contio organizat de Caelius, cu povestea despre ambuscadă, iar noi o putem dovedi. E exact cum i-ai spus Feliciei atunci când ai sfătui t-o să fugă în sud – Milo se află într-o situaţie disperată, dispus să comită acte disperate.

— Ceea ce ne aduce la întrebarea finală. Am scrijelit cifra VII pe perete. De ce am fost răpiţi, nu ucişi? Dacă Milo

— Sau oricine altcineva – nu voia decât să se debaraseze de noi, de ce nu ne-au ucis acoliţii lui, furându-ne valorile, pentru ca incidentul să apară

ca un alt jaf comis de bandiţi anonimi în dreptul Monumentului lui Basilius? Dacă ar fi vrut mai întâi să se convingă de cele descoperite de noi, de ce n-am fost interogaţi şi apoi ucişi? De ce nu ne-a suprimat Milo, la fel cum l-a suprimat pe Clodius? Are planuri de viitor în privinţa noastră? Nu-mi imaginez ce. Asta mă face să mă îndoiesc serios că cel care ne-a pus aici a fost Milo.

— Cine altcineva? Singura persoană despre care ai pus întrebări…

— Marc Antoniu, am spus eu.

Uşa grajdului se deschise zgomotos.

— Poate asta e ziua în care vom afla, şopti Eco.

M-am prăbuşit la pământ, cuprinzându-mă singur în braţe.

Inspecţia urinei cu sânge decurse ca un ritual cu paznicii noştri – au intrat amândoi de data asta – studiind din priviri găleata ca nişte auguri, examinând măruntaiele unui găini amărâte.

— Tatăl tău n-arată bine, spuse cel care de obicei stătea afară.

— Ce, numai acum ţi-ai dat seama? Tonul lui Eco suna revoltat, speriat, frustrat. În voce i se auzea un tremolo. Parte era teatru, dar mi-am dat seama că acel tremolo nu venea din disperare, ci din contră, o surescitare atât de acută încât îl făcea să tremure asemenea coardelor ciupite ale unui instrument. Venise în sfârşit momentul? Da! O simţeam şi eu. O furie înfricoşătoare, minunată, se trezea în amândoi, o furie bucuroasă care fusese reprimată zile lungi în întuneric, dar finalmente, *finalmente,* în clipa aceea, era gata să fie eliberată.

— Ar fi bine ca tatăl tău să vină cu noi, spuse cel care stătea de obicei afară. Se aplecă să descuie lanţul care ţinea trapa închisă. Cei doi ridicară chepengul greu de metal şi îi dădură drumul să cadă pe grilaj, făcând mare zgomot.

Cuşca era deschisă.

— Nu cred că poate sta în picioare, iar vocea lui Eco se frânse ca cea a unui băiat, opintindu-se

deasupra mea ca şi cum ar fi fost neajutorat.

— Cum o să-l scoatem de-aici, în numele lui Hades? se plânse paznicul obişnuit.

— Pune-l cumva pe picioare pe tatăl tău, spuse celălalt. Fă-l să ridice mâinile. Dacă nu poate, ridică-le tu! Pe Hercule, mai e omul în viaţă sau nu? Aşa, acum fiecare îl prindem de câte o mână. Fii atent cum te-apleci, tontule!

Cea mai mare greşeală pe care o poate o face un general, iar Caesar şi Pompei ar fi de acord, e de a subestima forţa inamicului. Îi convinsesem că sunt slăbit, suferind şi foarte bolnav. Mă prinseseră de braţe să mă tragă sus, aşteptându-se să aibă de-a face cu un trup care nu opune nici o rezistenţă. Cu o clipă înainte ca ei să se opintească, am tras în jos cu toată puterea. Eco a sărit şi el, apucându-le braţele deasupra cotului.

Totul putea fi pierdut în clipa aceea. Ar fi putut să-şi menţină echilibrul, ridicându-se şi dându-mi drumul să cad pe spate, să arăt eu însumi ca un tont. Uşa s-ar fi trântit grabnic în urma lor, paznicii noştri ne-ar fi suduit, apoi ar fi râs de noi, lăsându-ne iarăşi singuri în groapă, sclavii aceloraşi gânduri înnebunitoare, zbătându-se în cercuri la fel de bolnave, să dormim printre şobolani, disperând în lipsa celor iubiţi, zăcând îndureraţi şi întrebându-ne cât vom mai putea rezista.

Dar asta nu s-a întâmplat.

Întâi, capetele lor se ciocniră sonor. Un sunet mai puţin ascuţit decât cel al unor pietre lovite una de alta, dar mai pronunţat decât cel dintre doi bostani. A fost cel mai dulce sunet pe care l-am auzit vreodată.

Ceea ce a urmat s-a derulat foarte rapid.

Unul dintre ei, cel care stătea de obicei afară, a căzut primul în groapă, cu capul în jos. M-am repezit imediat asupra lui. Băţul de scris al lui Eco era încă în mâna mea. Zilele trecute reuşisem să-l ascuţim în aşa fel încât să aibă un vârf extrem de fin frecându-l de unele pietre din groapă.

L-am înjunghiat cel puţin o dată înainte de a ne da seama că nu era necesar. Căderea îi rupsese gâtul. M-am întors şi am descoperit că eram singur în groapă, doar cu trupul acela fără viaţă. Eco se căţărase cumva sus, afară din groapă. Am auzit sunetul luptei care avea loc în grajdul de deasupra.

Am pus pumnalul improvizat între dinţi, simţind gustul sângelui, şi am sărit spre deschiderea de deasupra mea. M-am agăţat de unul dintre drugii de oţel trăgându-mă sus. Practicasem mişcarea asta zilnic, sărind şi trăgându-ne sus, oţelindu-ne braţele. Totuşi, credeam că trăgându-mă prin deschidere va fi mult mai dificil decât a fost. Mi-a părut mai degrabă că zbor în sus, ca şi cum o mână nevăzută m-ar fi împins din spate. O furie rece mă propulsa, şi certitudinea că Fortuna îşi întorsese faţa spre noi.

Eco şi paznicul se rostogoleau pe podea, lovindu-se unul pe celălalt. Eco era de departe cel mai mic dintre cei doi, dar mânat de aceeaşi furie care mă anima şi pe mine, descurcându-se minunat. Am alergat spre ei, ridicând pumnalul grosolan de lemn. Exista deja o pată de sânge pe fruntea omului. A curs şi mai mult sânge, pe lângă strigătul asurzitor, atunci când i-am înfipt pumnalul în gât. Omul scăpă de strânsoarea lui Eco şi fugi spre uşă, iar sângele îi ţâşnea printre degetele ce erau strânse în jurul gâtului.

L-am urmărit afară, ameţiţi de lumina plină a zilei. Eram pregătit pentru alte lupte, dar nu era nimeni altcineva în preajmă. Ne regăseam singuri pe un petic de iarbă şi buruieni dinaintea unui hambar în paragină, înconjuraţi de pomii unei gospodării plină de bălării.

— Celălalt încă mai e în groapă! spuse Eco. Apoi se întoarse în fugă înăuntru, ridică trapa cu o singură mână şi o lăsă să cadă la loc cu un bubuit. Ha! Vezi cum el Acum poţi să-mi spui unde suntem şi pentru cine lucrezi, pui de scroafă!

L-am urmat pe Eco înăuntru, încă surescitat, dar subit abătut.

— Haide, Eco. Ar trebui să ne grăbim. Cine ştie unde s-a dus celălalt sau dacă mai are amici prin apropiere? Încă n-am scăpat de primejdie.

— Dar, papa…

— Eco, individul e mort.

— Nu! Eco privi în adâncul gropii. Omul aterizase într-o poziţie complicată pe care nici o fiinţă vie n-o putea mima. Totuşi, Eco nu era convins, până când un şobolan măricel se căţără pe capul individului.

— Papa, tu l-ai omorât?

— Nu. Şi-a rupt gâtul când a căzut. S-a petrecut fulgerător.

— Păcat. Ar fi trebuit să sufere.

Am clătinat din cap, incapabil să fiu de acord. Omul nu ne tratase cu cruzime, cum ar fi făcut-o mulţi alţii dată fiind puterea atât de mare asupra semenilor. Fusese servitorul nostru, de fapt, aducându-ne hrană şi aruncându-ne mizeria. Nemulţumirea noastră nu avea de-a face cu el.

Faptul că eram capabil să gândesc atât de calm era un semn periculos. Furia rece începuse să se scurgă din mine. Băţul însângerat din mâna mea mă revolta. Momentul evadării pentru care totul fusese pus la cale venise şi trecuse. Dacă urmau să sosească alţi adversari m-ar fi găsit cu o predispoziţie ştirbită pentru violenţă. Partea cu adevărat periculoasă a evadării noastre tocmai începuse.

Capitolul douăzeci şi patru

Eram singuri şi fără prieteni într-un teritoriu necunoscut. N-aveam bani. Aveam raţia zilnică de pâine – mâncarea adusă de paznicii noştri în dimineaţa aceea.

Eram undeva la ţară. Ceea ce nu era bine. Într-un oraş am fi putut fura cele necesare – haine noi să înlocuiască zdrenţele murdare, îndeajuns de multe monede pentru a vizita băile locale şi un bărbier care să ne facă să arătăm respectabil – şi doar pe urmă să le punem întrebări străinilor şi să ne deplasăm fără să atragem atenţia. Într-un oraş am fi putut găsi pe cineva pe care îl cunoşteam sau care cunoştea un prieten comun, să fie de acord să ne împrumute nişte bani şi să aranjeze întoarcerea noastră la Roma. Dar în ţară era altă situaţie. Mergând pe drumurile rurale n-aveam cum să nu apărem suspecţi. Duşmanii care ne căutau aveau un mare avantaj. Dată fiind înfăţişarea noastră mizerabilă străinii ne-ar fi putut lua drept sclavi fugari, în pofida inelelor de cetăţeni. E mai uşor să te furişezi pe o arteră aglomerată decât să traversezi un câmp pustiu.

Unde ne aflam? După colinele şi gospodăriile înconjurătoare era greu de spus. Puteam determina direcţia după soare, dar unde era Roma, la nord, sud, est sau vest? Aproape sau departe? Nu exista altă cale de a începe călătoria spre casă decât pornind la drum, pe cât posibil nevăzuţi. Am încercat să reţin coordonatele rutei noastre, aşa încât să ne putem întoarce mai târziu, dar eram ameţit şi extenuat şi fiecare câmp arăta la fel.

Am dormit sub cerul liber în noaptea aceea. Ne era frig şi am stat lipiţi unul de celălalt, iar eu m-am trezit înainte de crăpatul zorilor, simţind o durere în burtă şi picioarele reci ca gheaţa. Dar a fost prima noapte în multe nopţi când nu i-am visat pe Eudamus şi pe Birria, iar priveliştea cerului

deschis deasupra noastră a fost una cu adevărat delicioasă.

Am dat de un drum pavat care era în mod sigur o arteră majoră, dar care? Toate drumurile duc la Roma, dar numai dacă mergi în direcţia bună.

— Nord sau sud? am întrebat eu.

Eco scrută drumul pentru un moment îndelungat. Sud.

— Sunt de acord. Crezi că o să putem găsi drumul spre casă ca nişte câini, din instinct?

— Nu, spuse el scurt.

Începuse să-i fie foame. Şi mie.

Ne-am îndreptat spre sud, evitând pe cât posibil alţi călători.

***

— Când Fortuna zâmbeşte, Ursitoarele încă îţi pot juca feste. Era un vechi aforism etrusc.

Cu maţele chirăind şi tălpile picioarelor în dureri, am mers oră după oră, gândind că mai devreme sau mai târziu drumul trebuia să ducă undeva unde cel puţin puteam determina în ce parte a ţării ne găseam. Am ajuns într-o regiune în care drumul traversa o serie de dealuri line aşa încât eram capabili să vedem intermitent ce venea spre noi la o distanţă considerabilă în faţa noastră. Am zărit primul grup care se apropia la trei culmi de deal depărtare, apoi la două. Cineva din anturajul lor probabil ne văzuse primul din moment ce atât de mulţi se bucurau de avantajul unui unghi de la o elevaţie superioară, fiind călare. Aproape că ar fi fost şi mai suspect din partea noastră dacă încercam să ne ascundem dincolo de drum în loc să trecem pur şi simplu pe lângă ei cu capul plecat. Era puţin probabil să fie o trupă de cercetare din moment ce veneau spre noi, nu din spate. Totuşi…

Am ajuns la următorul vârf de deal. Şi iată şi ceata cu pricina, trecând peste culmea dealului, exact în faţa noastră, separaţi de o mică vale.

— Dacă vreunul dintre ei te întreabă ceva, i-am spus lui Eco, nu le permite nici o necuviinţă. La urma urmelor, suntem cetăţeni. Avem tot dreptul să mergem pe drumul ăsta… care o fi el. Şi…

— Papa…

— Şi dacă vorbesc ei primii, atunci îi întrebăm cât de aproape e primul oraş şi cum îi zice…

— Papa!

— Ce e, Eco?

— Nu poţi vedea cu ochii tăi?

M-am oprit, uitându-mă fix la grupul de bărbaţi care se apropia. Arătau ca nişte călători serioşi cu afaceri serioase, cu feţe sobre şi prăfuite după ce călăriseră serios. Unii erau evident gărzi de corp. Alţii…

— Pe Jupiter, Eco! Chiar aşa?

Eco dădu din cap, ridicându-şi mâna în semn de salut. După un ultim moment de neîncredere, am făcut acelaşi lucru. Cu toate astea, călăreţii abia dacă îşi plecară privirile spre noi. Fără îndoială credeau că suntem doi bandiţi bărboşi. Tiro scoase primul un fel de strigăt, o exclamaţie de surpriză, trăgându-şi stăpânul de mânecă. Suita acestuia se opri.

— Pe toţi zeii! Cicero se aplecă examinându-mă de parcă aş fi fost o curiozitate monstruoasă prezentată într-o arenă. Poate fi Gordianus sub tot părul şi jegul acela? Şi Eco?

— Eşti în viaţă! Amândoi în viaţă! Vocea lui Tiro i se frânse în gât. Sări de pe cal, repezindu-se să ne îmbrăţişeze, plângând de bucurie.

Cicero reuşi să-şi înfrâneze orice emoţie de acest fel, rămânând călare. Mirosul emanat de noi îl făcu să strâmbe din nas. Mă privea fix, dând foarte încet din cap. Gordianus, arăţi îngrozitor! Ce naiba ai făcut?

***

— S-a vorbit mult despre dispariţia voastră în Roma, spuse Cicero în noaptea aceea în timp ce

cinam într-un salon privat într-un han afară din oraşul Ariminum.

— Sunt surprins că cineva a remarcat dispariţia mea.

— Oh, din contră. Eşti mult mai bine cunoscut decât crezi. Speculaţiile nu contenesc. Chiar şi vânzătorii de peşte din pieţe vorbesc despre inexplicabila dispariţie a Descoperitorului şi a fiului său; oricum, asta îmi raportează sclavii. Sigur, Roma abundă de tot soiul de întâmplări ciudate şi zvonuri curioase în ultima lună. Dispariţia ta n-a fost decât una dintre acestea.

— Dar familia mea e bine? Pusesem deja întrebarea asta de mai multe ori.

Tiro mă asigură calm:

— Foarte bine. Chiar înainte de a pleca din Roma le-am făcut o vizită să văd dacă nu aveau ştiri despre voi. Erau toţi sănătoşi – soţia şi fiica ta, soţia şi copiii fiului tău. Erau foarte îngrijoraţi din cauza voastră, firește…

Eco scutură din cap.

— Ar trebui să ne grăbim înapoi la Roma, chiar acum, papa, în loc să stăm aici, îndopându-ne!

— Prostii, zise Cicero. Îi făcu semn unui sclav să-mi umple din nou cupa cu vin îndoit cu apă şi să aducă mai multă mâncare. Cred că n-aveţi idee cât de mizerabil arătaţi amândoi când ne-am întâlnit în după-amiaza asta. Din fericire oraşul Ariminum are băi bune, aşa că am reuşit să vă tundem şi să vă îmbăiem cumsecade. Iar hanul acesta serveşte o mâncare decentă şi poate o să reuşim să vă îngrăşăm puţin, încet-încet. Aproape că aţi început să arătaţi din nou ca nişte fiinţe umane. Iar în privinţa ideii că veţi călări degrabă la Roma, vă sfătuiesc să n-o faceţi. Aveţi nevoie de odihnă şi recuperare, hrană bună, aer de la ţară şi soare, iar mai presus de orice siguranţa călătoriei în compania unor oameni înarmaţi. Oh, nu, insist să staţi cu mine, cel puţin până ajungem mâine la Ravenna.

Cicero ne-a explicat că pornise în această călătorie pentru a-l întâlni pe Iulius Caesar la comandamentul garnizoanei de iarnă din Ravenna. Încă nu ştiam în ce scop. El şi Tiro plecaseră din Roma în urmă cu patru zile – informaţie pe care Eco o primi cu mare satisfacţie, considerând-o dovada faptului că memoria celor patru zile de călătorie la începutul captivităţii noastre fusese corectă, într-adevăr, estimarea făcută de el şi calculele mele referitoare la data prezentă se dovediră exacte: ne găseam cu şase zile înainte de Idele lui Marte, şaptezeci şi două de zile de la moartea lui Publius Clodius. Fusesem ţinuţi prizonieri timp de patruzeci şi patru de zile undeva în apropiere de Ariminum, unde se sfârşeşte extremitatea nordică a Viei Flaminia şi mai noua Via Popillian continuă spre nord până la Ravenna.

— Despre ce altceva se mai vorbeşte în Roma? am întrebat eu. Mă refer la vânzătorii din pieţele de peşte. O iau ca pe un semn bun că sunt. Deschise.

— Da, lucrurile s-au calmat considerabil în Roma după… nefericirea voastră. Senatul l-a autorizat pe Pompei să strângă trupe care să menţină ordinea, iar acestea s-au achitat rezonabil de sarcină. Au existat câteva ciocniri între soldaţi şi civili şi câteva incidente minore cauzate de incendii, dar în cea mai mare parte ordinea a fost restabilită.

— Şi alegerile?

Cicero se strâmbă. Dispepsia sau politica?

— Chestiunea alegerilor a devenit tot mai… problematică. Imposibilă în cele din urmă. Îţi poţi imagina, treisprezece interrex de la Lepidus şi nici o alegere?! Acum s-a sfârşit. Doar cu câteva zile înainte ca eu şi Tiro să plecăm din Roma, Senatul a votat să-l numească pe Pompei singurul consul pentru tot restul anului. Vocea lui se stinse într-un şoptit uscat. Tuşi, întinzând mâna după cupa de vin. Contramandarea alegerilor consulare trebuia

să fi însemnat o mare înfrângere personală şi politică pentru el. Ce urma să se aleagă acum de campionul lui, Milo? Se va întoarce vreodată procesul electoral la normal?

Cicero îşi drese glasul şi continuă.

— Au avut loc o serie de manevre şi certuri în Senat, după cum vă puteţi imagina. Făcu acest comentariu fără să-l încânte, ca de obicei. Cicero făcuse mare caz de felul în care arătam, dar începeam să-mi dau seama că şi el arăta destul de obosit şi tras la faţă. Mai întâi clodienii au încercat să-l forţeze pe Milo să-şi aducă sclavii la interogatoriu. Milo a tras de timp, nu-i aşa, Tiro? I-a eliberat pe sclavii respectivi înainte ca Senatul să-i poată aduna şi tortura pentru obţinerea de probe. Am contraatacat cu cererea ca şi Fulvia să-şi expună sclavii la un pic de tortură şi interogatorii. Ea şi familia ei n-au apreciat foarte tare ideea asta. Cicero zâmbi anemic în amintirea acestui triumf minor. După ce Pompei a devenit consul, clodienii au încercat să forţeze o anchetă specială privind moartea lui Clodius. Le-ar fi plăcut un proces-spectacol cu Milo crucificat ca un sclav, ceva exagerat şi dramatic. Apoi au pretins că ofensa lui Milo fusese atât de spectaculoasă încât Senatul ar fi trebuit să promulge o lege specială doar pentru acest caz. Au propus o anchetă conformă cu această lege, iar noi am contraatacat condamnând arderea Casei Senatului şi asaltul asupra casei interrexului Lepidus. În acest fel toate cele trei incidente ar fi fost blamate în mod egal în ochii legii, toţi răufăcătorii primind pedepse egale. Oh, clodienilor nu le-a plăcut cum a sunat asta! Nu, nu, nu! Ei aşteaptă ca cineva să fie distrus pentru moartea preţiosului lor lider, dar cred că pot arde jumătate din Forum fără să plătească pentru o astfel de crimă! Ei bine, vom vedea, vom vedea… Cicero îşi lăsă capul pe spate, pleoapele îngustându-i ochii. Mi-am dat seama că băuse prea mult. Nu-l văzusem niciodată beat pe Cicero.

Strâmbă din nas.

— Între timp, Pompei are ideile lui cum să regleze situaţia. A venit cu un pachet de legi noi; acestea ar accelera deciziile curţilor de judecată şi ar curma în mare măsură subversiunile şi agitaţia publică, spune el. Ideea de lege şi ordine a lui Pompei e de a facilita condamnarea unui om şi de a-l supune la pedepse mai drastice, că e vinovat sau nu! Unele dintre aşa-zisele lui reforme sunt evident ridicole. Procese mai scurte, spune el; asta e soluţia. Nu ne putem permite luxul de a lăsa un orator să-şi construiască la nesfârşit un argument irefutabil. Nu mai putem tolera toate aiurelile acuzării şi apărării de a consuma o zi întreagă pentru a ţine discursurile lor! În schimb, acuzării i se va aloca două ore, iar apărării trei ore. Presupun că dacă un avocat se găseşte în plin discurs şi i se scurge timpul alocat, îi vor închide gura. Iar martorii! Martorii vor apărea cei dintâi, nu ultimii, vor apărea înaintea discursurilor, nu după. Ceea ce face din martor punctul central al întregului proces, iar discursurile devin un simplu apendice! Pompei n-a fost niciodată un mare orator. N-are încredere în oratorie, aşa că o vrea decăzută, destituită. Dar să le acorzi o atare proeminenţă martorilor e pură nesocotinţă – oricine cu puţină judecată ştie că majoritatea martorilor sunt confuzi, inconsecvenţi sau mituiţi. Şi nicidecum martori ai caracterului unui inculpat! Pompei a interzis acest gen de mărturii. Nu contează că un om poate aranja ca jumătate din Senat să depună mărturie pentru bunul său caracter, acest gen de dovezi sunt acum irelevante. Juraţii vor fi aleşi dintr-o listă de nume eligibile, persoane numite de însuşi Pompei. Vor fi selectate de un singur om, nici măcar doi, pentru că nu avem decât un singur consul, nici acela ales prin votul cetăţenilor!

Tiro aşează o mână de atenţionare pe cotul stăpânului, dar Cicero se scutură.

— Ştiu ce vorbesc. Şi nu sunt beat. Sunt doar obosit, foarte obosit. Călătoriile nu se împacă cu mine. În plus, Gordianus apreciază sinceritatea. Nu-i aşa, Gordianus? Ah, dar am uitat, eşti unul din oamenii lui Pompei acum, nu?

— Ce vrei să spui?

— Nu puteam să nu-i remarcăm pe toţi acei gardieni care îţi păzesc casa în ultima lună. Sunt ai lui Pompei, nu-i aşa?

— Poate, am spus eu, puţin deranjat pentru insistenţa lui Cicero, dar altfel bucuros să aflu că Pompei se ţinuse de cuvânt. Asta nu înseamnă că sunt omul lui Pompei.

Cicero se zgâia în cupa lui, clipind.

— Gordianus, n-am pretins niciodată că înţeleg simpatiile tale hazardate. Din câte ştiu eu, îl spionezi *pe* Pompei, nu *pentru* el, şi cumva ai reuşit să-l convingi să-ţi asigure paza familiei în timp ce faci asta.

— Vorbeai de reformele lui Pompei, am zis eu, încercând să schimb subiectul.

Cicero râse cu hohote. Cât vin băuse?

— Aşa e. Să ştii că cea care îmi place cel mai mult dintre reformele Celui Mare este o găselniţă sclipitoare menită să stârpească mita. Dacă un om e condamnat pentru dare sau luare de mită va putea obţine o graţiere dacă poate da în vileag alte două persoane vinovate de dare sau luare de mită în vederea condamnării! Foarte curând fiecare roman va sta într-un cerc arătând cu un deget acuzator spre cel de lângă el. E şi asta o modalitate de a ţine toată lumea ocupată în timp ce Republica ni se scurge printre degete. E ridicol, îşi bate joc de lege. Dar Pompei n-a înţeles niciodată legea şi nici n-a respectat-o mai mult decât respectă oratoria. El respectă instituţii ca Senatul, dar numai într-un fel abstract, vag, sentimental. Nu manifestă pic de respect pentru lege. Nu vede câte e de frumoasă, de formidabilă, cum ne înconjoară şi ne uneşte pe toţi ca un fir auriu. El îşi croieşte drum printre legi

ca cineva care se debarasează de pânzele de păianjen. Are mintea vulgară şi pragmatică a unui autocrat.

Cicero se apăsă pe stomac, strâmbându-se.

— Să mulţumim zeilor că Caelius e tribun anul acesta şi are drept de veto vizavi de orice legislaţie care violează drepturile individului. Caelius l-a avertizat pe Pompei că va face uz de dreptul lui de veto pentru noile legi. Ştii ce i-a replicat Pompei? I-a răspuns foarte calm: „Fă ceea ce trebuie să faci, dar eu voi face tot ceea ce e necesar pentru a apăra statul". Atât de tipic pentru el! De ce nu scoate sabia s-o vânture în faţa lui Caelius. În final va avea loc un compromis; ca întotdeauna. Vom fi nevoiţi să-l lăsăm pe Pompei să-şi impună vrerea, altfel se va plânge că nu deţine o putere îndeajuns de mare pentru a păstra ordinea şi va cere una mult mai mare. Şi unde va duce asta? Cicero se scutură, frisonând foarte convingător. Ah, Gordianus, dar nu ne-ai spus prea multe despre suferinţele voastre.

— N-ai prea întrebat.

— Cât de îngrozitor trebuie să fi fost! Răpit, hurducăit undeva departe de Roma, captiv într-un puţ. Cine ar fi putut comite o asemenea atrocitate?

— M-am luptat mult cu întrebarea asta. Am avut destul timp să mi-o pun.

— Sunt sigur! Şi ai ajuns la vreo concluzie?

Se uita la mine cu viclenie sau pleoapele lui se îngreuiaseră din cauza oboselii sau a băuturii?

— Încă nu.

— Ah, Gordianus, întotdeauna cel care o ia pe îndelete, cerne fiecare fărâmă de probă, forţează noi descoperiri, amână judecata finală. Ai fi un avocat îngrozitor. Nu ai harul inventivităţii. Ai vreo idee cine te-a răpit şi de ce?

— Nu i-am văzut niciodată cum trebuie pe cei care ne ţineau în custodie şi nici nu ne-au oferit vreun indiciu despre cei care i-au angajat sau de ce nu ne-au omorât.

— Ah, un mister, atunci! Dar iată-te aici, din nou liber şi în siguranţă.

— Da, în siguranţă. Dar fireşte că mă frământă mult cine ne-a tratat cu atât dispreţ pe mine şi pe fiul meu. Suntem amândoi bine, sănătoşi…

— Uimitori de bine, după toate cele întâmplate!

— Dar putea fi foarte rău. Dacă unul dintre noi ar fi fost rănit în timpul atacului sau s-ar fi îmbolnăvit în locul acela teribil…

Cicero dădu din cap distrat. Tiro se cutremură. Am continuat.

— Dar voi *descoperi* cine a fost creierul. Presupun că acum ar fi prudent să ne întoarcem de unde-am venit, la grajdul unde ne-au ţinut. Însă mă îndoiesc că l-am putea găsi. Ce părere ai Eco?

— Cred că ne-am forţat din răsputeri să nu fim remarcaţi încercând să memorăm un peisaj nefamiliar. În plus, papa, un grajd dezafectat pe un câmp părăginit poate aparţine oricui. Dacă l-am găsi nu ne-ar conduce în mod necesar la cei care ne-au capturat. Vor fi dispărut demult.

— Poate o să-l cercetăm oricum, am spus eu. Vom avea nevoie de gărzi armate, desigur. M-am întors spre Cicero, care arătă stânjenit pentru o clipă, apoi zâmbi placid.

— Mi-ar face plăcere să te pot ajuta, Gordianus, bineînţeles, dar nu mă pot lipsi de nici un om. Probabil nici aşa nu am destulă protecţie– exemplul tău demonstrează foarte bine pericolul care ne paşte pe drumurile noastre în aceste zile.

— Ai putea să te abaţi din călătoria ta pentru o zi sau două, Cicero. Haide cu noi să cercetăm grajdul acela şi pe cei care ne-au ţinut acolo.

— Imposibil, Gordianus. Misiunea mea e mult prea importantă, nu suferă amânare. Mâine mă îndrept spre Ravenna.

— Ah, da, misiunea ta, Cicero. Ce vrei să obţii de la Iulius Caesar? Sau e secret de stat?

— Nu-i nici un secret. Din nou, Marcus Caelius. E un tribun atât de ocupat! Caesar vrea să

candideze pentru funcţia de consul anul viitor, dar nu e posibil atât timp cât e comandantul trupelor, neavând voie să intre în oraş. Aşa că susţinătorii lui au conceput o scutire specială care să-i permită lui Caesar să candideze *în absentia.* Va stabili un precedent periculos, firește, dar dacă Pompei poate deveni unicul consul, susţinătorii lui Caesar cred că ar fi corect ca el să poată candida chiar dacă se află în Galia. Devine o modalitate de a păstra pacea – vreau să zic *echilibrul* – dintre Cel Mare şi Caesar. Dar Caelius a amenințat să blocheze această scutire specială, la fel cum a amenințat că blochează reformele lui Pompei.

— Iar rolul tău, Cicero?

Dădu din umeri.

— Anumite cercuri m-au convins să fac uz de influenţa mea asupra lui Caelius pentru a-l convinge să nu-l provoace pe Caesar. Caelius e de acord să fie mai moderat, dar atât el cât şi eu am vrea să ne asigurăm de înţelegerea perfectă a intenţiilor şi atitudinii lui Caesar. În consecinţă, merg la Ravenna pentru a purta o discuţie amicală cu Caesar. Să limpezim atmosfera, ca să zic aşa.

— Rotiţe între rotiţe, murmură Eco.

— Mai bine decât o singură roată care să pună în mişcare întreaga lume, tocmai ceea ce unii oameni ar vrea să vadă, spuse Cicero. Dar timpul mă presează. Caesar va pleca din Ravenna dintr-o zi într-alta, întorcându-se pe câmpul de luptă. Există zvonuri referitoare la izbucnirea unei alte răzmeriţe, condusă de un gal cu un nume tipic impronunţabil. Care e, Tiro?

— Vercingetorix, spuse Tiro, băţos. Era limpede că el nu e beat.

— Mă rog, aprobă Cicero. Aşadar, vezi bine, n-am timp să caut – cum i-ai spus, Eco? Un grajd dezafectat pe un câmp părăginit. Şi nici tu n-ar trebui s-o faci, Gordianus. Nu forţa soarta. Eşti în siguranţă în compania mea. O să-ţi satisfac toate

cele necesare. Vino mâine cu mine la Ravenna, şi înapoi la Roma.

— Ar trebui să plecăm imediat la Roma, spuse Eco, taciturn. Ca Bethesda şi Menenia să nu mai sufere încă o zi, fără să ştie ce s-a întâmplat cu noi…

— Ah, dar nu cumva ai un frate care probabil va fi cu Caesar la Ravenna? spuse Cicero. Da, fiul tău, Gordianus – cel numit Meto. Familia ta trebuie să-i fi scris despre dispariţia voastră, sunt sigur. Probabil e la fel de îngrijorat ca şi ei. Asta e şansa voastră de a-l vedea înainte de a se întoarce în nord cu Caesar. Înţelege, *trebuie* să vii cu mine la Ravenna. Iar acum cred că e timpul să ne retragem cu toţii. Arăţi obosit, Gordianus, iar Eco a început să caşte. În seara asta veţi avea cele mai bune condiţii de cazare pe care le poate oferi gazda noastră, cu un pat moale într-o cameră liniştită. Am aranjat eu însumi cu el. Cred că o să dormiţi ca nişte buşteni.

Aşa am şi dormit.

Capitolul douăzeci şi cinci

Reşedinţa lui Caesar din Ravenna era o vilă imensă de la periferia oraşului, cu numeroase corturi, grajduri şi clădiri improvizate în jurul ei. Asemenea multor tabere militare, semăna cu un orăşel în care necesităţile unei tinere populaţii viguroase şi cu apetit puternic, majoritar masculină, puteau fi satisfăcute zi de zi. În aceste locuri întâlneşti invariabil trei aspecte: prostituate, miros de mâncare gătită şi cel mai barbar limbaj posibil.

Am sosit puţin după prânz. Cicero şi Tiro s-au dus să obţină o audienţă la Caesar. Eu şi cu Eco am încercat să-l găsim pe Meto. N-a fost foarte greu. Un soldat de rând ne-a arătat drumul spre un cort plin cu tineri ofiţeri. Când am intrat s-a aşternut o linişte care n-avea nimic de-a face cu noi, urmată de un zornăit, apoi o explozie de hohote stridente de râs şi de înjurături. Jucau zaruri.

Cele patru zaruri folosite erau un set în stil vechi, ascuţite la două capete, cu cifre pictate pe cele patru feţe. Un tânăr păşi afară din grup, aplecându-se să le culeagă, iar atunci mi s-a pus un nod în gât, când mi-am dat seama că era Meto.

De când se dedicase carierei militare alături de Caesar, ne vedeam cel mult de câteva ori pe an şi niciodată pentru mult timp. De fiecare dată când îl întâlneam pe fiul meu cel mic mi-era teamă să nu am parte de o surpriză neplăcută – un şchiopătat, un deget lipsă, o nouă cicatrice pe faţă, alăturându-se celei estompate, căpătate în prima lui bătălie. Până acum rămăsese intact, deşi însemnat de luptă. Avea douăzeci şi şase de ani în prezent, un bărbat în toată regula, deja cu câteva fire albe la tâmplă şi o severitate a trăsăturilor dobândită după ani buni petrecuţi sub soarele dogoritor, bătut de vântul rece, dar când zâmbi în momentul în care luă zarurile n-am avut cum să nu-l recunosc pe copilul pe care îl răscumpărasem din sclavie, adoptându-l

în urmă cu douăzeci de ani. Fusese întotdeauna un băiat agreabil, afectuos, plin de voioşie, ştrengar, dar echilibrat temperamental. Era greu să mi-l imaginez omorând străini ca să-şi câştige traiul.

Meto devenise soldat la şaisprezece ani, când a fugit de-acasă să lupte pentru Catilina. În bătălia de la Pistoria s-a ales cu cicatricea de pe faţă, de care era foarte mândru. Credeam – sperasem – că asta va pune capăt unei nebunii tinereşti, dar Meto căuta mereu ceea ce găsise cu Catilina. Şi a regăsit-o cu Caesar. Iar Caesar, din fericire, îl găsise pe Meto, descoperindu-i talentul pentru potrivirea cuvintelor şi angajându-l în serviciul lui personal ca un fel de adjutant literar. (Caesar politicianul era întotdeauna ocupat să scrie şi să publice memoriile generalului Caesar, comandând o altă armată, de meşteşugari ai literelor.) în ultimii ani Meto găsise întrebuinţare şi ca traducător, demonstrând talent pentru dialectele galilor. Pe lângă aceste servituţi sedentare avea parte din plin de bătălii şi pericole, deseori în imediata apropiere a generalului. Nu reuşeam nicicum să nu-mi fac griji în privinţa lui.

Încă nu ne văzuse intrând în cortul plin de lume. Amestecând zarurile într-o cupă, miji ochii şi păru să murmure o invocaţie – către un zeu, o iubită? Cine erau zeii lui în aceste zile? Cine iubitele? Nu mai discutasem despre astfel de lucruri în ultima vreme. Scutură cupa pentru ultima oară, apoi lăsă zarurile să zboare.

Linişte, zornăit de oase, din nou râsete şi suduieli. Meto era cel mai zgomotos dintre toţi, ridicând braţele triumfător, anunţând printre hohote: Aruncarea lui Venus! Una pentru fiecare număr – Aruncarea Venus le bate pe toate! Plătiţi, plătiţi! Mânecile lungi ale tunicii îi alunecară pe braţele ridicate şi am remarcat o nouă cicatrice, roşie şi contorsionată, crestând bicepşii mâinii stângi. Era urâtă, dar nu părea să-l stânjenească sau să-l doară. Scoase din tunică o punguţă pe care o

deschise larg ca ceilalţi să-şi poată arunca monedele în ea.

Apoi ne văzu.

Cred că ştiu cum trebuie să fi arătat faţa mea în acele momente, după ce fusese separat de mine de distanţe mari, îngrijorat din cauza lui, neştiind dacă era mort sau viu, ca apoi să-l revăd, de cele mai multe ori surprinzător, când apărea în Roma neanunţat. Era privirea unui om care descoperă într-o clipită ceea ce inima lui a petrecut ore întregi jinduind.

***

— Pe comandantul tău nu-l deranjează că te dedai la jocuri de noroc? am spus eu.

— Nu atât timp cât pariem monedele cu chipul lui pe ele, glumi Meto. Monedele romane nu poartă imaginile celor vii, doar ale morţilor. Nici măcar Caesar nu îndrăznea să scoată monede cu propria-i imagine pe ele.

Ne retrăsesem într-un colţ mai liniştit, o cameră mică din vilă, înţesată cu pergamente, hărţi şi suluri de hârtie. De-abia dacă mai era loc pentru noi trei. Era locul în care Meto lucra cel mai mult pentru Caesar, citind şi corectând ultimul lui volum de memorii. Decizia transcrierii corecte a numelor galice era una din momentele cruciale, am dedus eu.

L-am întrebat cum de ştia că eu şi Eco dispărusem.

— Diana mi-a trimis o scrisoare. Bine că ai învăţat-o să scrie, vezi? Deşi sintaxa ei e atroce. Ar trebui să petreci mai mult timp cu ea, determinând-o să exerseze, papa, sau angajează-i un preceptor bine pregătit. Mi-am dat seama că era foarte supărată. Îi tremurase mâna. Uite, să-ţi arăt. Scormoni prin mormanul de documente, de unde scoase o tăbliţă subţire şi îndoită, de lemn. Am desfăcut panglica ce o ţinea închisă. Cuvintele întipărite în ceară era nesigure, tremurate.

Frate,

Suntem foarte îngrijoraţi şi trişti aici. Papa a plecat într-o călătorie câteva zile mai devreme şi la întoarcere au fost atacaţi şi duşi undeva, el şi Eco.

Poate avem şi motive de speranţă. S-a dat un bilet gardianului de la intrare dimineaţa asta devreme, de un om care avea faţa ascunsă. Biletul era adresat mamei, dar normal că a trebuit eu să i-l citesc. Spune aşa: Nu vă fie teamă pentru Gordianus şi fiul lui. Nu li s-a întâmplat nimic rău. Se vor întoarce curând. Dar cine ştie de la cine e biletul? Sau dacă să-l credem? Mă face şi mai îngrijorată decât înainte, aproape.

În oraş nu mai e atâta nebunie ca înainte, dar tot periculos, mai ales noaptea. Mama şi cu mine, şi Menenia şi Titus şi Titania suntem toţi bine. Nu-ţi fă griji pentru noi. Dar mi-e dor de papa şi de Eco să vină acasă! Oh, Cybele, lasă-i să vină curând!

O să-ţi scriu iarăşi când vor veni. Sau papa îţi va scrie chiar el! Ai grijă de tine, frate.

Am închis scrisoarea.

— Gramatica surorii mele e groaznică, papa, dar nu într-atât cât să te mişte până la lacrimi, spuse Meto ironic.

Mi-am dres glasul.

— Îmi vine greu să mă gândesc la ele, aşteptându-ne, făcându-şi griji…

— Am venit din nord la Ravenna de doar două zile. Scrisoarea Dianei mă aştepta. Îţi imaginezi cum m-am speriat. Am făcut o petiţie, rugându-l pe Caesar să-mi dea voie să merg acasă, să văd cum stau lucrurile. Plănuiam să plec mâine. Acum sunteţi aici! Se pare că zeilor le place de familia noastră, nu-i aşa?

— Asta pentru că avem o familie ca nimeni alta, spuse Eco, râzând. Câte unul pentru toate cele! Ca Aruncarea lui Venus. Cred că îi amuzăm continuu.

— Bine că s-au plictisit tot uitându-se la noi doi în puţ, am spus eu.

Meto se încruntă. În scrisoarea ei, Diana menţiona gardienii., Avem mulţi gardieni ai marelui om ca să fim în siguranţă. Ce înseamnă asta? Şi unde în Hades aţi fost tot timpul acesta?

Aşa că i-am spus povestea noastră, sau mare parte din ea, cât am putut de pe scurt. Soarele se apropia de asfinţit înainte ca noi să terminăm de povestit.

Am deschis scrisoarea Dianei, citind-o din nou, mult mai calm. Cine îi trimisese biletul Bethesdei, sfătuind-o să nu-şi facă griji? Ce răpire ciudată!

Raţiunea mea trebuie să se fi tocit în timpul captivităţii, pentru că numai după ce am citit scrisoarea a treia oară atenţia îmi fu atrasă de o întrebare la fel de evidentă. Cum ştiuse Diana că Eco şi cu mine fusesem atacaţi şi răpiţi la întoarcerea acasă? La întoarcere au fost atacaţi şi duşi undeva, scria ea. Cine văzuse una ca asta şi cine o înştiinţase despre cele întâmplate?

Meto reuşi să ne culce într-o cameră a vilei chiar mai mică decât biroul lui. Îmi amintea neplăcut de puţul nostru. Când a trebuit să adorm, n-am făcut decât să mă întorc de pe o parte pe alta. Când Eco a început să sforăie mi-am dat seama că eram atât de sătul să fiu îngrămădit cu el într-o încăpere că aş fi putut să-l strâng de gât. Aşa că m-am învelit într-o pătură şi m-am dus la Meto, care nu se culcase, discuta cu cei din cort. Mi-a găsit un pat de campanie pe care l-am tras afară, într-un loc în care puteam adormi privind stelele. Voiam să mă uit ore-n şir la ele în timp ce respiram aerul rece, străveziu, dar am căzut aproape instantaneu într-un somn fără vise.

***

A doua zi dimineaţa Meto ne-a dus la Caesar.

Un soldat ne escortă într-o curte din interiorul vilei. El şi cu Meto păreau să se cunoască destul de bine. Ne-am aşezat pe o bancă, aşteptând. Câteva momente mai târziu apărură Cicero şi Tiro, înveşmântaţi oficial în togile lor şi escortaţi de acelaşi soldat.

— Trebuie să vă avertizez, e foarte ocupat astăzi, îi spuse soldatul lui Cicero. Dar o să fac tot ce-mi stă în putinţă să ajungeţi să-l vedeţi.

Cicero şi Tiro se aşezară pe banca din faţa noastră. Cicero îmi apăru destul de iritat.

— L-ai văzut ieri pe Caesar? am întrebat eu.

— Nu. Am ajuns după-masă, fireşte, când era cel mai ocupat. Ştii cum e cu generalii ăştia. Pompei e la fel. Uneori trebuie să aştepţi zile întregi ca să ajungi să te primească. Ai putea crede că din moment ce sunt aici să-l ajut în campania de a fi ales consul, m-ar primi imediat. Dar bineînţeles că un om important ca Caesar are treburi foarte importante. Fiecare oră e ocupată.

Am dat din cap.

Câteva momente mai târziu apăru soldatul. Cicero se ridică imediat, netezindu-şi cutele togii. Soldatul îl ignoră, făcându-ne semn nouă.

— Vă primeşte acum.

În timp ce treceam pe lângă Cicero mi-a fost greu să nu zâmbesc. Expresia feţei lui era nepreţuită.

***

Meto mă prezentase prima oară lui Gaius Iulius Caesar cu câţiva ani în urmă. În întrevederile care au urmat nu mă aşteptasem să-şi amintească de mine, dar şi-a amintit de fiecare dată. Mintea lui Caesar era ca năvodul pescarului.

Niciun amănunt, nici o faţă, odată prinse, nu-i scăpau vreodată.

Biroul lui era o încăpere spaţioasă cu ferestre înalte, deschise pentru a lăsa să pătrundă lumina dimineţii. Un perete era acoperit de o hartă enormă din piei de oaie cusute împreună şi vopsite în

culori diferite pentru a marca diversele triburi de gali, cu desene indicând oraşele şi fortificaţiile lor. Ce fel de ţinut putea fi Luteţia? Sau Alesia? Sau Cenabum, care întâmplător era încercuit cu roşu? Era insula Britania atât de mare pe cât o arăta harta? Meto fusese în toate aceste locuri, chiar şi în Britania, unde barbarii se vopseau în albastru. Învăţase limbile biturigilor şi helveţilor, al căror nume mi-era greu să le pronunţ. Călătorisem mult în Orient, dar niciodată în Galia. Meto intrase într-o lume şi într-o existenţă care mă făceau să mă minunez. Şi intrase pe orbita unui om a cărui forţă a personalităţii mă făcea să mă minunez deopotrivă. Gaius Iulius Caesar era unic între oameni. Nu am întâlnit niciodată un individ a cărui vigoare fizică şi intelectuală erau atât de evidente chiar şi la o scurtă privire sau schimb de cuvinte. N-am avut o relaţie cât de cât susţinută cu Caesar, aşa cum avusesem cu Crassus şi Catilina, iar acum Pompei, dar îmi dădeam seama că personalitatea lui posedă din abundenţă un element pe care şi ceilalţi amintiţi mai sus îl posedau, o atracţie spre putere şi spre ceea ce e etichetat drept măreţie. Însă Caesar părea oarecum accesibil, într-un mod în care ceilalţi nu erau; nu era înfricoşător de ambiţios, cum părea Crassus, sau seducător de subtil cum era Catilina, sau intimidant ca Pompei. Părea totodată mai mult decât uman şi în acelaşi timp vulnerabil, un om care îşi putea inspira semenii, în acelaşi timp făcându-i să dorească să-l protejeze. Era uman cel puţin în privinţa vanităţii lui; începuse să chelească de tânăr (acum era trecut bine de patruzeci de ani) şi, după cele spuse de Meto, era stânjenit de lipsa lui de păr.

Când am intrat tocmai dicta ceva secretarului, dar se ridică deschizând larg braţele la vederea lui Meto. Îl îmbrăţişă cu căldură, sărutându-l pe buze.

— Aşadar, Meto, nu mă vei părăsi până la urmă?

— Nu voi pleca la Roma, dacă asta vreţi să spuneţi. Tatăl şi fratele meu sunt vii şi sănătoşi, după cum vedeţi.

— Ah, Gordianus! Şi… Caesar ezită doar pentru o clipă. Şi Eco. Arătaţi foarte diferit unul de celălalt voi trei. Asta întotdeauna mă zăpăceşte puţin, când vă văd împreună. Dar fireşte, fiii au fost aleşi şi adoptaţi de tatăl lor, semănându-i astfel în spirit, nu fizic. Atunci zvonul că ar fi fost răpiţi a fost o alarmă falsă?

— Deloc falsă, spuse Meto. N-au reuşit să evadeze decât acum două zile, nu foarte departe de aici.

— Trebuie să fie o poveste pe cinste. Şi va trebui să mi-o spuneţi. Apoi Caesar ne pofti să stăm jos.

— Dar trebuie să fiţi foarte ocupat, generale, am zis eu, gândindu-mă la Cicero care aştepta în curte.

— Nu foarte. Mă voi întoarce după câteva zile în Galia, dar pregătirile au loc fără mine. Îmi umplu timpul dictând un nou capitol al memoriilor mele. Acea mică răfuială cu Eburones de anul trecut– trebuie să ţi-o aminteşti foarte bine, Meto. Şi întinse mâna să atingă faţa lui Meto. Meto zâmbi drept răspuns. Era un moment care părea deconcertant de intim, până când mi-am dat seama că Caesar îşi trecuse degetele peste o cicatrice foarte mică de pe faţa lui Meto.

— Tatăl şi fratele meu au fost ambuscaţi pe Via Appia, spuse Meto. Tata era trimisul lui Pompei, investiga asasinarea lui Publius Clodius.

— Serios? Asta chiar *este* interesant. Ce-ai descoperit, Gordianus?

L-am privit pe Meto, abătut că îmi devoala atât de direct secretele în faţa lui Caesar. N-am reuşit decât să confirm ceea ce toată lumea din Roma părea să ştie deja – că sclavii lui Milo l-au ucis pe Clodius după o altercaţie pe Via Appia.

— Atât de simplu? Presupun că îi vei da un raport mult mai comprehensiv lui Pompei. Dar am

reuşit să te fac să te simţi inconfortabil, Gordianus. Nu intenţionez să te interoghez. Stabilirea vinei şi pedepsei lui Milo e responsabilitatea lui Pompei, nu a mea, cum se cuvine de altfel. La urma urmelor Milo a fost omul lui, înainte de a deveni omul lui Cicero. Să-i lăsăm lui Pompei durerea de cap de a dispune de Milo şi de a restaura ordinea în oraş. Eu am o misiune mai mare înaintea mea: restaurarea ordinii în Galia. Haosul declanşat de uciderea lui Publius Clodius a ajuns până acolo. Remarcabil, nu-i aşa, ce repercusiuni poate avea moartea unui singur om?

— Explicaţi, vă rog, am spus eu.

— Anumite elemente rebele ale triburilor, auzind de fricţiunile din Roma, au conchis că voi fi reţinut la Ravenna la nesfârşit, incapabil să mă alătur din nou trupelor. Au profitat de această ocazie pentru a instiga revolta care s-a răspândit rapid. Prima lovitură a avut loc la Cenabum – o puteţi vedea pe hartă, chiar aici. Omul pe care l-am numit personal la punctul de negoţ a fost asasinat, proprietatea lui prădată. Un tânăr avernian, Vercingetorix, pare să creadă că a sosit momentul să se proclame regele galilor. A reuşit deja să unească multe triburi sub comanda lui. Cel mai grav e că mi-a tăiat accesul spre grosul trupelor mele. E un fel de enigmă cum voi ajunge la oamenii mei. Caesar studie harta şi brusc păru foarte departe de noi. Deci vedeţi că o simplă crimă pe Via Appia a avut deja consecinţe ample, mult peste moartea unui singur om. Publius Clodius a cauzat chiar mai mult haos mort decât atunci când era în viaţă, iar Milo a exercitat o influenţă mai mare asupra destinului lumii ca asasin decât în calitate de consul. Caesar îşi luă ochii de pe hartă. Dar încă nu mi-ai relatat povestea necazului tău, Gordianus.

— Nu e mult de povestit. Am fost atacaţi în apropierea Monumentului lui Basilius de nişte indivizi ale căror feţe nu le-am văzut prea bine, am

fost legaţi în saci şi duşi într-un loc despre care am aflat mai târziu că era undeva lângă Ariminum. N-am fost trataţi prea urât. Când am reuşit să evadăm, unul dintre paznici noştri a murit, iar celălalt a scăpat. Din nefericire nu cred că am putea regăsi acel loc.

— A existat vreo cerere de răscumpărare?

— Se pare că nu, deşi cineva a trimis soţiei mele un bilet comunicându-i că nu suntem maltrataţi, iar în cele din urmă vom fi eliberaţi.

— Ce curios. Crezi că acest episod e legat de investigaţia ta pentru Pompei?

— Posibil.

Caesar râse.

— Eşti un tip reticent, Gordianus, respect omul capabil să nu spună mai mult decât ar trebui – lucru rar. E evident că n-ai fost niciodată educat ca orator! Mi-ar plăcea să cred că într-o bună zi aş putea apela şi eu la tine dacă voi avea nevoie de un om cu talentul şi discreţia ta.

— Ar fi o onoare, Caesar.

Îmi zâmbi un moment, apoi privi din nou spre hartă cu o expresie pierdută. Relatarea aventurilor mele îl distrăsese pentru o clipă, dar acum atenţia i se reîntoarse la problema galică care îl preocupa.

— Putem pleca, Caesar? întrebă Meto.

— Da, trebuie să mă întorc la treburile mele. Mă bucur că vei rămâne lângă mine, Meto, mai ales în zilele care vin. Mi-a părut bine să te revăd, Gordianus, şi pe tine, Eco. Vă urez amândurora o călătorie sigură şi fără peripeţii la Roma. Şi Gordianus…

— Da, Caesar?

— Când îi vei da raportul lui Gnaeus Pompei, spune-i că ai vorbit cu mine şi, dacă vrei, transmite-i cele mai calde salutări. A fost ginerele meu, ştii, şi încă ar mai fi fost dacă nu intervenea acel moment nefericit. Ar fi trebuit să aibă un fiu de la Iulia, iar eu un nepot. Dar Soarta a decis împotriva noastră, robindu-ne pe amândoi.

— Voi face întocmai, Caesar.

Secretarul chemă soldatul, care veni să ne escorteze afară. Omul rămase pe loc. Să-i poftesc pe ceilalţi, Caesar?

— Care ceilalţi?

— Cicero şi secretarul lui. Aşteaptă în curte. Susţine că are o misiune de cea mai mare importanţă.

Caesar îşi împreună degetele, studiind harta Galiei.

— Nu, nu încă. Voi termina mai întâi de dictat capitolul acesta. Poate după masa de prânz o să am timp să-l primesc pe Marcus Tullius Cicero.

Soldatul ne escortă pe coridor şi afară în curte. La apropierea noastră Cicero se ridică în picioare. Înainte de a rosti vreun cuvânt soldatul îl opri scuturând din cap. Cicero îşi încrucişă braţele, aşezându-se la loc. Nu ne privi în timp ce treceam pe lângă el, în schimb părea să fie extrem de fascinat de fântâna arteziană din centrul curţii. Mi-a fost iarăşi greu să nu zâmbesc.

Capitolul douăzeci şi şase

Am luat masa cu Meto într-un cort mare plin cu soldaţi, în condiţii normale aş fi judecat mâncarea comestibilă şi compania tolerabilă. Însă după lungile zile de captivitate şi de absenţă a oricărei varietăţi în materie de comeseni, mâncarea simplă şi conversaţia vulgară şi zgomotoasă m-au făcut să mă simt de parcă aş fi fost la un festin demn de regele Numa.

În mijlocul discuţiei cineva a menţionat numele lui Marc Antoniu.

Meto mi-a văzut reacţia, a remarcat aceeaşi reacţie a lui Eco, ridicând sprânceana.

— Îl cunoşti, papa? Ah, sigur că da, ţi-am făcut cunoştinţă cu Marc Antoniu anul trecut. Aici la Ravenna, nu-i aşa?

— Da.

— Arată bine clădit, spuse unul dintre oameni. Toată permisia aia din Roma parcă i-a priit de minune.

— Credeam că Roma e o destinaţie periculoasă zilele astea! spuse altul.

— Se menţine în formă cu exerciţii zilnice…

— La fereastra Fulviei!

Se auzi o rundă generală de gemete şi hohote de râs.

M-am întors spre Meto.

— Să înţeleg că Antoniu e aici, la Ravenna?

— Da, e în tabără de mai multe zile, discutând cu Caesar despre situaţia din Roma. Se va întoarce mâine, cred. De ce faci mutra asta, papa?

— Oh, nimic.

Când am văzut că asta nu l-a mulţumit, i-am dat de înţeles că ar trebui să ieşim afară, unde puteam discuta mai liber.

— Ei bine, papa? zise el, în timp ce treceam toţi trei printre corturi.

— Probabil nu e nimic, dar când ţi-am spus ieri de investigaţia noastră pe Via Appia, am uitat să-l

menţionez pe Marc Antoniu.

— Antoniu? Ce legătură posibilă…

— L-a ameninţat cu moartea pe Clodius pe Câmpul lui Marte – l-a fugărit într-o magazie de lângă râu, iar Clodius s-a ascuns într-un dulap după nişte scări.

Meto râse.

— Oh, povestea *aceea.*

— O ştiai?

— Bineînţeles. Lui Antoniu îi place s-o povestească, mai ales atunci când a băut puţin. Susţine că n-a avut intenţia să-l omoare. Doar să-l facă eunuc.

— De ce se luptau?

— Cine ştie? Papa, relaţia lor e foarte veche. Erau îndrăgostiţi de aceeaşi femeie, Fulvia. Poate chiar s-au iubit unul cu celălalt. Probabil s-au ciocnit pe Câmpul lui Marte, insultându-se prieteneşte. Clodius trebuie să fi spus ceva ce l-a scos din sărite pe Antoniu, iar lui Antoniu i-a sărit sabia din teacă. Dar nimeni n-a fost rănit în final.

Eco gemu.

— Meto, prea multe glume!

Meto zâmbi, dând din umeri.

— O pot ţine-aşa toată ziua. Dar ce are asta de-a face cu…

Îi spusesem lui Meto cu o zi înainte că fusesem angajat de Pompei, dar n-o menţionasem pe Fulvia. Întâlnirea cu ea ajunsese să-mi pară incidentală. Fulvia m-a rugat să aflu dacă Antoniu e implicat în uciderea soţului ei.

— Dar el e unul dintre cei care încearcă să-l aducă pe Milo în faţa tribunalului.

— Ceea ce nu dovedeşte nimic.

— Ai găsit vreo probă care să-l implice?

M-am gândit foarte atent.

— Niciunul dintre cei care a asistat la eveniment sau la urmările imediate n-au avut nimic de spus despre Antoniu.

— Ei bine, asta spune tot.

— Posibil.

— Serios, papa, Antoniu e un soldat bun şi prieten cu mine. Nu pot suporta să aud că e numit asasin.

— Nimeni n-a spus că e asasin, Meto.

— Dar tu crezi că ar putea fi.

Ce spusese Cicero despre mine? *Întotdeauna cel care face lucrurile pe îndelete, cerne fiecare frântură a unei probe în căutare de noi date revelatoare, amânând judecata finală.* Dacă Fulvia ar fi cu noi acum, nu i-aş putea spune cu conştiinţa curată că am dovedit contrariul.

— Atunci hai să-l întrebăm.

— Ce?

— Să-l întrebăm.

— E atât de simplu?

— De ce nu? Antoniu nu-i tocmai cineva simplu, dar e limpede şi uşor de citit ca latina lui Caesar. Haide cu mine.

— Să vin cu tine unde?

— La comandamentul lui Antoniu. E la capătul îndepărtat al vilei. Pe-aici.

Eco şi cu mine ne-am luat după el.

— Dar Meto, asta-i nebunie! Ce aştepţi să fac? Să-i spun: „Salut, ţi-aminteşti de mine, tatăl lui Meto, şi apropo, ai pus umărul la asasinarea lui Publius Clodius?”

— Îmi imaginez că poţi fi mult mai subtil, papa.

— Şi dacă se gândeşte să-şi scoată sabia şi să mă fugărească, aşa cum a făcut cu Clodius pe Câmpul lui Marte?

— I-ai auzit pe camarazi în cort – Antoniu s-a cam rotunjit, mergând la toate supeurile alea din Roma. Poate o să fugi mai tare ca el. Uite, intrăm pe uşa asta.

La fel ca mai devreme cu Caesar a trebuit să depindem de un soldat înainte de a ajunge la comandant. Speranţa mea era ca Antoniu să fie prea ocupat pentru a ne primi, dar la sunetul vocii

lui Meto un cap apăru de după draperia biroului său, afişând un zâmbet larg.

— Meto! Ai mâncat deja?

— Mi-am înghiţit porţia zilnică de lături, dacă la asta te referi.

— Oricum, vino la masa mea. Am reuşit să salvez câteva lucruri comestibile din cazan. Cine sunt prietenii tăi? Ah – e fratele, nu, şi tatăl, faimosul Descoperitor.

— Faimos? am spus eu, trecând dincolo de draperie.

— Sau notoriu. După caz. Intraţi. Staţi jos. Manius, găseşte altceva de făcut. Antoniu gesticulă spre secretarul care îşi ridică prompt tăbliţa şi instrumentul de scris, părăsind încăperea. Vin? Ei da, nici n-ar trebui să întreb. Ştiu cum îţi place ţie, Meto: sec. Meto e ca mine, are o alergie teribilă la apă. Cu apă, Gordianus? Tu, Eco?

— Mai mult apă decât vin, mie, am spus. A trecut o vreme de când n-am băut vin. Trebuie să mă obişnuiesc din nou. În plus, am adăugat cu tâlc, e posibil s-o iau curând la fugă.

— La fel pentru mine, spuse Eco, ridicând sprânceana.

Din punct de vedere fizic Antoniu avea potenţialul de a fi intimidant. Era clădit ca un luptător, cu gât şi umeri musculoşi şi un piept lat şi bombat – asemenea unei versiuni mai tinere şi mai înalte a lui Milo, am gândit eu. Nu era decât cu câţiva ani mai în vârstă ca Meto, probabil treizeci sau treizeci şi unu de ani. Din profil, sprâncenele şi bărbia reliefate şi nasul de boxer îi confereau o aparenţă mai degrabă brutală, dar când mă privi direct în ochi această impresie se topi graţie gentileţii ochilor şi gurii lui, a rotunjimii obrajilor lui. Antoniu era chipeş în urâţenia lui, ca să folosesc una din expresiile Bethesdei. Avea acea înfăţişare pe care multe femei o găsesc irezistibilă şi în care mulţi bărbaţi au instinctiv încredere, aşa cum era mai mult ca sigur în cazul lui Meto.

— Când ai sosit, Gordianus? Antoniu mă privea cu o expresie care putea fi cu greu atribuită unui asasin dibaci, sau a unui răpitor.

— De abia ieri.

— Oh! Dădu din cap, apoi se încruntă. Nu-mi spune că ai venit odată cu Cicero?

— Am sosit împreună, da. Dar nu m-am alăturat lui decât pe ultima porţiune a traseului, din pură întâmplare.

— Îmi pare bine s-aud asta. Atunci nu faci parte din mica lui misiune pentru Caesar?

— Absolut deloc.

— Papa şi Eco sunt aici din proprie iniţiativă, spuse Milo.

— Serios? Ce anume? întrebă Antoniu.

— Sunt aici ca să te investigheze pe *tine.*

— Meto! Era deja prea mult.

Antoniu mă privi printre pleoapele mijite.

— Pe mine? Asta n-are de-a face cu vechea poveste despre fiica regelui Ptolemeu din Egipt, nu-i aşa? Jur, n-am atins-o pe copilă!

Meto şi Antoniu izbucniră în hohote de râs din cauza a ceea ce era în mod evident o glumă veche.

— Nu, zise Meto, e ceva ce are de-a face cu…

— Cu un zvon urât pornit din Roma, am spus eu. Fiul meu pare să ia în glumă situaţia asta, dar e o chestiune foarte serioasă.

Meto controlase conversaţia mult prea mult. Din moment ce insista să forţeze subiectul, m-am decis să obţin cât mai mult posibil.

— O să încep cu ceea ce i-am spus lui Caesar mai devreme: la cererea lui Gnaeus Pompei, Eco şi cu mine am întreprins mici cercetări ale circumstanţelor morţii lui Publius Clodius. Oricât ar părea de scandalos, am auzit un zvon – şi îţi spun asta, Marc Antoniu pentru că eşti prietenul fiului meu şi cred că trebuie să ştii ce se spune despre tine – am auzit un zvon conform căruia ai fi fost cumva implicat.

— Ridicol! spuse Antoniu, nearătând deloc amuzat.

Am ridicat din umeri.

— Un zvon scandalos, cum spuneam. Sunt sigur că nimeni nu-i va acorda vreun minut importanţă.

— Dar cine să spună una ca asta despre mine? Antoniu sări brusc în picioare, păşind agitat în spaţiul restrâns. Ce absurditate, că aş putea fi implicat în ceva ce i s-a întâmplat lui Clodius! Nu există limite ale răutăţii oamenilor, nu-i aşa? Nu există minciună atât de ordinară încât cineva să se abţină s-o spună. Cicero! Ai auzit-o de la Cicero, nu-i aşa, venind aici?

— Nu.

— Spune adevărul, Gordianus. Oh, sună exact ca ceva spus de el, o minciună atât de absurdă încât oamenii ajung să creadă că trebuie să fie ceva de capul ei! Ascultă ce-ţi spun, e ultima oară când păsăroiul ăsta bătrân se pişă în capul meu. O să-l înhaţ chiar în mijlocul conferinţei cu Caesar şi-o să-l arunc într-o fântână. O să-i răsucesc gâtul până-i rup capul! N-o să mai scoată altă minciună despre mine! În momentul acela Antoniu arăta perfect capabil de a se achita de acele ameninţări.

— Marc Antoniu, îţi jur, zvonul nu vine de la Cicero.

— Atunci unde l-ai auzit? Cine spune asta despre mine? Furia lui Antoniu era palpabilă, părea să încălzească întreaga încăpere ca un cămin. Dar simţeam că nimic din furia lui nu mă viza pe mine. Pentru că eram tatăl lui Meto, am fost crezut pe cuvânt şi respectat. Antoniu nu era un om simplu, cum spusese Meto, ci direct şi transparent. Avea motive să fie furios, însă era îndeajuns de disciplinat pentru a-şi controla mânia în timp ce presa să afle cine îl ofensase cu adevărat.

— A fost un neguţător de peşte, nu-i aşa papa? spuse Eco, brusc.

— Poftim?

— Un negustor de peşte ne-a spus de zvonul acesta, după câte îmi amintesc.

Fiul meu cel mare nu era la fel de transparent şi de direct ca Antoniu.

— Pe Hercule, vrei să spui că se răspândesc astfel de minciuni şi în pieţe? Antoniu arăta gata să spargă ceva, în schimb îşi umplu din nou cupa de vin.

— Da, mi-amintesc acum, am spus eu. Dar a fost o singură persoană care mi-a spus asta – nu, de fapt au fost două persoane – şi doar pentru că trebuie să fi fost derutaţi, pentru că în acelaşi timp au menţionat altercaţia de anul trecut cu Publius Clodius…

— Ce, prostia de pe Câmpul lui Marte?

— Oamenii ăştia păreau să creadă că într-adevăr voiai să-i faci rău.

— Dacă-l prindeam, ştiţi ce i-aş fi făcut? M-aş fi folosit de latul săbii să îl bat la fund! Ar fi fost o umilire suficientă.

— Care a fost ofensa lui? întrebă Meto.

— Cea obişnuită, neştiind când să-şi ţină gura. Nimic politic. Ceva personal, o chestie din trecut. Antoniu ezita. Pentru că ai fost atât de sincer cu mine, Gordianus, o să-ţi spun. Clodius a făcut o remarcă bădărană vizavi de relaţia mea cu Gaius Curio. Curio era plecat în Asia, în calitate de chestor, iar tatăl lui tocmai murise. Ei bine, nu e nici un secret că bătrânul Curio făcuse tot ce îi stătuse în putinţă să ne despartă pe mine şi pe Gaius când eram tineri – ascultând de sfatul lui Cicero, trebuie spus! Aşa că iată-ne pe Câmpul lui Marte, iar Clodius a zis ceva de genul: „ Acum, dacă bătrânul a murit şi nu vă mai stă în cale, presupun că tu şi Gaius Curio vă puteţi în sfârşit căsători. Care dintre voi va fi mireasa?” în mod normal m-aş fi amuzat, dar m-a prins într-o zi când nu eram dispus să suport răutăţi, aşa că am scos sabia. Cred că arătam mai furios decât am fost – e

una din problemele mele – iar Clodius pur şi simplu s-a speriat.

A urlat, luând-o la fugă! Antoniu râse, amintindu-şi episodul. Iar eu m-am luat după el! Nu m-am putut stăpâni. Antoniu se ţinea de burtă, râzând. Dacă l-aş fi prins, jur, i-aş fi dat jos toga şi l-aş fi bătut la fundul gol – l-aş fi trimis înapoi pe Câmpul lui Marte gol puşcă şi cu bucile îmbujorate. Asta l-ar fi făcut să tacă din gură. Îţi imaginezi? Mulţimea l-ar fi părăsit. Ar fi fost nevoit să se retragă din viaţa politică. Dar astăzi ar fi fost în viaţă!

Râsul lui Antoniu i se opri în gât. Oftă şi arboră o expresie care era greu de descifrat. Îşi turnă din nou vin, îl goli, apoi mă privi fix.

— Gordianus, îţi jur pe umbra tatălui meu, n-am avut nimic de-a face cu moartea lui Clodius. Aşa că sper să te întorci la cei care răspândesc astfel de zvonuri şi să le închizi gura.

Am încercat să-l privesc la fel de fix. Nu mi se întâmplă foarte des să fiu cel mai puţin onest într-o conversaţie.

— Asta şi intenţionez să fac, Marc Antoniu.

— Bine! Un asemenea zvon trebuie înăbuşit din faşă, înainte ca un ticălos ca Cicero să se folosească de el. Oh, pe Mercur şi Minerva! Şi se lovi cu palma pe frunte.

— Ce e? întrebă Meto.

— Dacă ajunge cumva zvonul acesta mârşav până la Fulvia? De când a murit Clodius am încercat din răsputeri să fiu tare pentru ea, să aibă pe cine se sprijini, cineva în care poate avea încredere absolută. Dar ce vorbesc eu. Fulvia n-ar crede niciodată un zvon ca acesta, nici o clipă. Mă ştie prea bine.

Am ridicat din umeri, zâmbind înţelegător.

***

În seara aceea am aflat de la Tiro că după ce aşteptaseră toată ziua în curtea lui Caesar, Cicero tot n-a reuşit să obţină o audienţă la general. Era

nevoit să încerce din nou a doua zi, aşa că nu se putea întoarce la Roma decât cel mai devreme peste două zile. Pentru mine şi Eco, nerăbdători să ne revedem familiile, părea o eternitate.

— Dar, papa, Antoniu pleacă dimineaţă devreme la Roma, spuse Meto. De ce nu mergeţi cu el?

— Am îndrăzni poate cam mult…

— N-ar fi nici o problemă, papa. Haide, îl întreb eu dacă vrei.

— Stai locului, Meto! M-ai pus deja într-o poziţie proastă cu Antoniu.

— Papa, trebuie să mergi acasă şi trebuie să ai o escortă sigură. Oricum nu vrei să călătoreşti cu Cicero, nu? O să te înnebunească. Şi va merge prea încet. Du-te cu Antoniu. Te simpatizează, nu vezi? Va fi bucuros să-l însoţeşti. Şi vei avea ocazia să-l cunoşti mai bine şi să-ţi faci o impresie corectă asupra lui, dacă încă n-ai făcut-o. E perfect, zeii înşişi trebuie s-o fi aranjat.

— Tu ce crezi, Eco?

— Cred că vreau să mă întorc la Roma cât mai curând posibil şi că Caesar pare hotărât să-l facă pe Cicero s-aştepte cât poate de mult.

— Atunci, dacă tu crezi că Antoniu va fi de acord, Meto…

— O să-l întreb chiar acum.

Aşa mi-am dat seama cum mergeau lucrurile în armata lui Caesar. După ce trăisem atât de mult într-o Romă vicleană mi-era greu să mă obişnuiesc cu o asemenea francheţe.

***

Am plecat spre Roma înainte de crăpatul zorilor.

Călătoria a durat patru zile, desfăşurându-se fără vreun incident. Antoniu mi-a apărut la fel de transparent pe cât susţinea Meto. Bea mai mult decât ar fi trebuit, iar când bea îşi etala emoţiile mult mai puternic decât alţi bărbaţi. Mi-l puteam imagina ucigând din durere sau furie sau pur profesional, ca soldat, dar mi-era greu să-l văd

drept conspirator într-un complot dubios. Era la fel de vocal în privinţa celor pe care îi ura (Cicero, în special) cât şi în privinţa celor pe care îi iubea (Curio, Fulvia, Caesar şi soţia lui, vara Antonia, în această ordine după câte mi-am dat seama. Lipsa lui de şarm era în sine şarmantă, tot aşa cum urâţenia sa îl făcea ciudat de arătos. Am devenit foarte relaxat în compania lui, începând să înţeleg de ce Meto ţinea atât de mult la el).

În ultima zi am discutat puţin despre trecutul lui militar în Egipt. Trecuseră patru ani de când Antoniu îl ajutase pe guvernatorul roman al Siriei să-l repună pe regele Ptolemeu Auletes pe tronul care îi fusese uzurpat de către fiica lui, Berenice.

— Iubeam Alexandria, mi-a spus Antoniu. Iar alexandrienii mă iubeau pe mine. Cunoşti oraşul?

— Oh, da, acolo am cunoscut-o pe soţia mea. Mi-am amintit ceva ce îmi spusese la Ravenna. Antoniu, ce-ai vrut să spui când te-ai referit la, vechea poveste despre fiica regelui Ptolemeu?

— Când a fost asta? Aminteşte-mi, Gordianus.

— Ai spus: „Jur că n-am atins-o pe copila aceea!” Era un fel de glumă. Aţi râs împreună, tu şi Meto.

— Ah, nu era vorba de Berenice. Mă refeream la cealaltă fiică a lui Ptolemeu.

— Şi? Eco ridică sugestiv sprânceana.

— Nimic! N-avea decât paisprezece ani, mult prea tânără pentru gustul meu. Asta suna adevărat, Fulvia era mai în vârstă decât Antoniu. Oh, unii ofiţeri au pretins că eram lulea după ea, total confuz după ce o întâlnisem. Încă mă mai înţeapă unii în privinţa asta. Prostii! Deşi trebuie să recunosc că era impresionantă, copilă sau nu.

— Remarcabil de frumoasă? Mă gândeam la Diana mea, doar la câteva ore depărtare.

— Frumoasă? Nu, deloc. Multe femei sunt frumoase, ca de altfel şi mulţi băieţi, dar nu ea. Frumuseţea e comună în comparaţie cu ce poseda ea. O anume calitate; nu pot explica. N-am mai

întâlnit pe nimeni ca ea, cu excepţia lui Caesar, poate.

Eco râse.

— O fată de paisprezece ani amintea de Caesar?

— Sună absurd, ştiu. Dacă ar fi fost un pic mai mare…

— Dacă asta se întâmpla acum patru ani, am zis eu, acum ar trebui să aibă optsprezece ani.

Sugestia produse o umbră pe faţa lui Antoniu. Confuz, spuseseră ofiţerii lui. Lulea.

— Poate că într-o zi mă voi întoarce în Egipt să văd ce s-a ales de ea.

— Cum se numeşte această fiinţă neobişnuită?

— Cleopatra.

Capitolul douăzeci şi şapte

Am trecut Tibrul când lumina începea să se înmoaie, apropiindu-ne de oraş. Câmpul lui Marte se deschidea la dreapta noastră. La stânga vechile ziduri ale oraşului se insinuau în jurul colinelor înţesate de clădiri. Via Flaminia mergea drept înainte, spre Colina Capitolină, cu templele dispuse în coroană la vârf. N-am fost în toată viaţa mea mai bucuros la vederea unui loc.

În faţa Porţii Fontinalis am descălecat, luându-ne rămas bun de la Antoniu. Abia dacă am băgat în seamă gărzile care păzeau Poarta. Mă obişnuisem să văd soldaţi din tabăra lui Caesar şi în timpul călătoriei cu Antoniu.

Eco şi cu mine ne-am grăbit să parcurgem străzile înguste, apoi am traversat Forumul, nu departe de ruinele arse ale Casei Senatului. Aici am văzut mulţi soldaţi purtând arme în mod făţiş, de parcă ar fi fost o armată de ocupaţie a Forumului. Roma fusese martora războiului civil şi a armelor din interiorul porţilor, dar niciodată populaţia nu fusese strunită de armată cu asentimentul Senatului. Oamenii păreau să-şi vadă de treburi ca de obicei, dar mie totul îmi apărea foarte straniu. Am văzut o mulţime strânsă în faţa Rostrei1, adunată pentru un fel de contio. Am luat-o pe drum ocolit să-i evităm pe oamenii aceia.

Am trecut prin spatele Templului lui Castor şi Pollux ca să ajungem pe Rampa păzită şi de mai mulţi soldaţi. Inima îmi bătea tot mai tare pe măsură ce ne apropiam de culme, nu de epuizare, ci de surescitare. Am traversat drumul şi am bătut la uşa casei mele.

Uşa se deschise. O faţă urâtă, nefamiliară, se zgâia la mine. Pentru o clipă am fost derutat. Nu era casa mea. Familia mea nu locuia aici. Nici măcar nu eram la Roma, cel puţin nu la Roma pe care o cunoşteam. Mă simţeam aşa cum trebuie să

simtă spiritele celor morţi umblând pe pământ, reduşi la umbre, negăsind nimic aşa cum ştiuseră.

Dar fireşte că era casa mea. Faţa urâtă a gardianului era nefamiliară pentru că aparţinea trupei lui Pompei. Nici el nu m-a recunoscut, gata să mă rupă în două dacă aş fi încercat să mă strecor pe lângă el. Familia trebuie să fie în siguranţă, am gândit eu. Îmi venea să-l strâng în braţe, dar n-am îndrăznit.

— Cine eşti şi ce doreşti? se răsti el la mine.

— Ţăran prost, spuse Eco. E Gordianus, stăpânul acestei case, iar eu sunt fiul lui, Eco. Acum fugi şi…

Dar fu întrerupt de un strigăt de pură bucurie. Gardianul înţelese numaidecât şi se dădu la o parte, zâmbind brusc, ceea ce îi modifică întreaga natură a feţei lui. Dintr-o dată Diana era în faţa mea, braţele mele strângând-o foarte aproape. Apărură Bethesda şi Menenia şi gemenii râzând, dar nu i-am perceput decât neclar, ca nişte imagini în apă, feţele lor extatice, imposibil de frumoase, radiind prin vălul de lacrimi.

Apoi am văzut o altă faţă familiară. Rămăsese în urma celorlalţi, aşa că nu l-am zărit decât prin barajul de îmbrăţişări şi săruturi. Expresia lui nu era atât una de bucurie cât de eliberare intensă, umbrită de jenă.

Davus era în viaţă.

***

— M-am gândit că Davus trebuie să fie în viaţă. *Speram* să fie aşa, am zis eu, întinzându-mă pe sofaua preferată, cu braţul drept ţinând-o pe Bethesda lângă mine. Cinasem înăuntru, apoi am dus scaunele şi sofalele în grădină să ne bucurăm cu toţii de sfârşitul zilei. Vremea era frumoasă pentru Idele lui Marte, fiind mâi degrabă ca în aprilie, din cauza lunii bisecte. Fluturii se jucau printre coloanele peristilului. Plantele din jur începuseră să freamăte şi să se înalţe stârnite de primăvară. Am remarcat cu regret că statuia

Minervei rămânea spartă şi postată în locul în care căzuse.

— Eu eram sigur că a murit, spuse Eco, uitându-se la Davus de parcă n-ar fi fost sigur de prezenţa lui în carne şi oase. Davus roşise sub privirile lui scrutătoare.

— Până acum câteva zile crezusem acelaşi lucru, am spus eu. Ultima imagine pe care o aveam cu Davus pe Via Appia era cea a unui mort, cel puţin asta era impresia mea. Răpitorii noştri crezuseră acelaşi lucru, lăsându-l de cadavru în urma lor.

— M-am lovit la cap, spuse Davus, coborându-şi privirea. Cred că m-au târât pe marginea drumului, în spatele unui mormânt. M-am trezit câteva ore mai târziu cu un cucui îngrozitor.

— Şi când ţi-ai dat seama de contrariu? întrebă Bethesda, trecându-şi leneş vârfurile degetelor peste urechea şi gâtul meu.

— Când am recitit scrisoarea Dianei către Meto. Nu-l menţiona pe Davus, dar ştia că fusesem atacaţi şi răpiţi la întoarcerea noastră în oraş. Cum? Era posibil ca un trecător să fi fost martor la atac, întâmplător ne recunoscuse pe mine şi pe Eco, simţindu-se apoi obligat să-mi informeze familia. Posibil, dar nu foarte probabil. Mai era posibil ca cineva care dăduse peste cadavrul lui Davus, dacă atacatorii îl lăsaseră într-adevăr în drum, să-l fi recunoscut cumva ca fiind sclavul meu, aducându-l familiei, iar după starea lui, după locul în care fusese găsit şi din cauza absenţei noastre, Diana să deducă faptul că fusesem atacaţi şi răpiţi. Acest lanţ al posibilităţilor părea şi mai puţin probabil. Lucrul cel mai simplu e adesea cel adevărat. Davus trebuie să fi supravieţuit, am raţionat eu, ducând acasă ştirea atacului asupra noastră. Nici asta nu părea foarte probabil, dar voiam s-o cred, aşa că am făcut-o în tăcere. Sunt mai mult decât mulţumit să descopăr că am avut

dreptate. După ce l-am pierdut pe Belbo, apoi pe tine…

Davus continua să roşească, fără să mă privească în ochi.

— Dar suntem cu toţii bine, toţi împreună, am spus eu, trăgând-o pe Bethesda mai aproape de mine. Căldura şi fermitatea trupului ei– simpla, solida lui realitate – am simţit-o incredibil de benefică. Cu cealaltă mână am mângâiat-o pe Diana, care stătea pe un scaun mai scund, la stânga mea. Zâmbi, ridicându-şi bărbia în timp ce îi mângâiam părul negru, lucios. Sigur nu exista un lucru mai fin sau mai frumos în toată creaţiunea, am gândit eu, ca părul Dianei. Totuşi, chiar dacă zâmbea, părea să existe un soi de nelinişte care îi înnoura faţa, fără să se disperseze. Poate nu reuşea să creadă că totul era în regulă după atât de multe zile lungi de îngrijorare.

Eco era întins pe o sofa în faţa mea, cu Menenia lângă el, Titus şi Titania în stânga lui. Am povestit o vreme despre captivitatea noastră, despre starea de lucruri din Roma, despre succesul Bethesdei în a mula gărzile lui Pompei după voinţa ei. Cerul se întuneca, apăreau stelele. După o vreme Eco şi Menenia îi trimiseră pe gemeni la culcare, iar ei se retraseră în dormitor pentru restul nopţii. Davus plecă şi el, iar câteva momente mai târziu Diana părăsi şi ea grădina, arătând la fel de neliniştită. Bethesda şi cu mine eram singuri.

Îşi aduse faţa aproape de a mea.

— Mi-a fost dor de tine, spuse ea.

— Oh, Bethesda, mi-am făcut atât de multe griji pentru tine.

— Şi eu mi-am făcut griji pentru tine, soţiorule, dar n-am spus asta. Am spus că mi-a fost *dor* de tine. Şi îşi trecu palma pe pieptul meu şi în jos, spre picioare, oprindu-se într-un loc care făcea înţelesul vorbelor ei indubitabil limpede.

— Bethesda!

— Dragule, trebuie că ai o poftă teribilă după tot acest timp.

Era curios, dar în tot timpul petrecut de noi în acel puţ nu avusesem aproape nici un impuls sau fantezii amoroase. De câteva ori, ca pură uşurare fizică, am avut grijă de mine în timp ce Eco dormea. Presupun că şi el făcuse acelaşi lucru, deşi probabil mult mai des. Şi de câteva ori recursesem la anumite fantezii având ca figură centrală o anume doamnă nobilă în lectica ei cu dungi alb-roşii. Dar în general mă retrăsesem din trupul meu cât am putut de mult. Negarea plăcerii reprezenta poate şi o formă de a nega posibilităţi iminente de suferinţă şi moarte. Era ca şi cum aş fi fost îngropat de viu – ceea ce nu era departe de adevăr.

Acum, în sfârşit, eram liber, din nou la Roma, hrănit şi în siguranţă, înconjurat de cei iubiţi. Dar eram şi obosit, extenuat după patru zile călare, nerecuperat integral în urma efectelor captivităţii noastre. Mult, mult prea obosit pentru ceea ce dorea Bethesda, credeam eu… şi cu toate astea mişcările mâinii ei au început să mă stârnească, iar căldura ei părea să aprindă un fel de vitalitate în trupul meu, readucându-mă plenar la viaţă. Simţeam cum mă cufund într-o stare dincolo de cuvinte sau patimă, ca o piatră dizolvându-se în apă.

— Dar nu aici, am şoptit eu. Ar trebui să mergem… înăuntru…

— De ce?

— Bethesda…!

Aşa că am făcut-o acolo în grădină, ca nişte tineri iubiţi, nu o dată, ci de două ori, cu luna pe post de lampă. Aerul nopţii deveni tot mai rece, dar asta nu făcu decât să ne ardă şi mai tare în locurile în care trupurile noastre se întâlneau.

Numai o singură dată am avut impresia că suntem priviţi, dar când m-am întors era doar capul Minervei care se uita la mine culcat pe-o parte în iarbă. Am ignorat-o până am terminat a

doua oară. Când m-am uitat din nou la ea încă părea să mă privească, cu o expresie rănită în ochii ei de lazurit. *Şi când vei avea grijă de nevoile mele?* Părea să spună expresia ei – de parcă aş fi putut de unul singur s-o reasamblez pe zeiţa înţelepciunii şi s-o repun pe piedestal.

***

În cele din urmă eu şi Bethesda ne-am retras în dormitor, dar la un moment dat în timpul nopţii m-am trezit să mă uşurez. Umbra uriaşă pe care am văzut-o în grădină m-a alarmat la început, până mi-am dat seama cine era.

— Davus! am şoptit eu. De ce nu dormi? Gărzile lui Pompei sunt de pază noaptea.

— N-am putut dormi.

— Dar trebuie să dormi. O să am nevoie de tine mâine, treaz şi alert.

— Ştiu. O să încerc să mă culc chiar acum.

Cu umerii căzuţi, dădu să plece. L-am prins de braţ.

— Davus, am fost sincer în seara asta. Credeam că te pierdusem pentru totdeauna. Îmi pare bine că nu e aşa.

— Mulţumesc, stăpâne. Tuşi, uitându-se în altă parte.

Ce era în neregulă cu el, de ce se simţea atât de vinovat?

— Davus, nimeni nu te învinovăţeşte pentru cele întâmplate.

— Dar dacă ştiam să călăresc…

— Am călărit toată viaţa şi m-au tras de pe cal fără nici o dificultate.

— Dar nimeni nu m-a tras jos de pe cal. Am fost aruncat! Dacă rămâneam călare aş fi putut alerga după ajutor.

— Prostii. Ai fi stat şi te-ai fi luptat, iar ei te-ar fi omorât în mod sigur. Ai făcut tot ce-ţi stătea în putere, Davus.

— Şi n-a fost de-ajuns.

De unde căpătase aceste mustrări de conştiinţă, fiind sclav toată viaţa?

— Davus, Fortuna ţi-a zâmbit. Calul te-a aruncat şi te-au crezut mort, iar astăzi eşti viu. Fortuna ne-a zâmbit tuturor. Suntem încă aici, nu-i aşa? Ar trebui să-ţi fie de-ajuns.

În sfârşit, mă privi în ochi.

— Stăpâne, trebuie să spun ceva. Ziceai că te-ai bucurat că sunt în viaţă, dar nici nu ştii ce bucuros am fost eu când v-am văzut la intrare! Pentru că – nu ştiu cum să explic. Aş fi vrut să ştiu, dar nu ştiu. Pot să plec acum?

— Sigur că da, Davus. Du-te la culcare. M-am împleticit şi eu înapoi la culcare, fără glas şi mişcat la lacrimi. Credeam că înţeleg. Minerva, care putea vedea totul din locul în care căzuse, trebuie să fi râs sănătos în noaptea aceea.

***

A doua zi dimineaţa am rugat-o pe Diana să-mi arate biletul pe care îl menţionase în scrisoarea adresată lui Meto, biletul care sosise cu un curier anonim, adresat mamei ei. Era exact aşa cum îl transcrisese ea:

> *Nu vă temeţi pentru Gordianus şi fiul său. Nu li s-a făcut nimic rău. Se vor întoarce nu după multă vreme.*

L-am arătat lui Meto. Recunoşti scrisul?

— Nu.

— Nici eu. Totuşi, ne spune ceva. Pergamentul e de bună calitate, la fel ca cerneala; nu provine dintr-o gospodărie săracă. Mai mult, ortografia e corectă, literele executate cu grijă, aşa că putem presupune că cel care l-a scris e educat.

— Probabil un sclav, după dictare.

— Crezi? Pentru a trimite un astfel de mesaj îmi imaginez că un om scrie biletul chiar el. Cred că ar fi bine dacă am cerceta corespondenţa şi

documentele mele, să vedem dacă putem descoperi alt exemplu al acestei caligrafii.

— Eu nu posed astfel de specimene şi nici tu, papa. Majoritatea corespondenţelor vin pe tăbliţe de ceară, ca să poţi scrie peste ele, trimiţându-le înapoi.

— Da, dar am putea găsi ceva – o notă de plată, o chitanţă, orice. Vezi cum scrie litera G din numele meu? Destul de aparte. Dacă l-am putea găsi pe cel care scrie aşa G-ul…

— Am găsi omul care ştie ceva despre captivitatea noastră.

— Exact.

Eco zâmbi.

Trebuie să fac oricum curat în biroul meu şi să-mi organizez corespondenţa. Începem aici sau la casa mea, pe Esquiline?

— Aici, cred. Doar dacă, bineînţeles, ţii să treci pe la tine să vezi cum e, fiind plecat de atât de mult timp. Fireşte, va trebui să ne prezentăm la Cel Mare, mai devreme sau mai târziu…

Ca şi cum ar fi reacţionat la un semn într-o piesă de teatru, Davus apăru în cadrul uşii.

— Un vizitator, stăpâne.

— Cineva cunoscut?

— Cred că i-ai pus o poreclă. Ceva caraghios…

Davus se gândi preţ de o clipă.

— Oh, îmi amintesc: Faţă de Copil!

M-am întors spre Eco.

— Se pare că îl vom vedea pe Cel Mare mai curând, nu mai târziu. Să ne luăm mantiile, Davus?

— Nu, e cald în dimineaţa asta, stăpâne, iar cerul senin. Să… să vin şi eu?

— Nu cred că e necesar, Davus, dacă-i avem pe Faţă de Copil şi pe oamenii lui. Rămâi aici. Ai făcut o treabă minunată având grijă de femei în absenţa noastră.

Credeam că asta îl va înveseli, dar cuvintele mele de laudă nu păreau decât să-l afunde pe Davus într-o depresie mai profundă.

Capitolul douăzeci şi opt

În calitate de consul, în ciuda faptului că reţinuse comanda legiunilor din Spania, Pompei deţinea acum dreptul legal de a intra în oraş şi ar fi putut să-şi stabilească reşedinţa în vechea casă a familiei din districtul Carinae. În schimb alesese să rămână în vila lui de pe Colina Pincianã, probabil pentru că era mai uşor de apărat, gândeam eu în timp ce urcam spre grădinile terasate păzite de soldaţii postaţi printre statui. Aşa ar domni un rege dacă Roma ar fi avut rege?

Cel Mare ne primi în aceeaşi încăpere ca înainte. Stătea într-un colţ, cu un vraf de documente în poală, dictând ceva unui secretar, dar în momentul în care am intrat, puse documentele deoparte şi îi spuse secretarului să plece. Ne conduse apoi pe terasa îmbăiată de lumina soarelui. Nici o coloană de fum nu frângea linia orizontului. Pompei jurase să restaureze ordinea, şi o făcuse.

— Ai fost plecat multă vreme, Descoperitorule. Trebuie să mărturisesc, aproape că îmi luasem gândul de la tine. A fost o surpriză plăcută când am primit vestea reîntoarcerii tale ieri. Amândoi arătaţi bine, deşi un pic mai traşi la faţă decât ultima oară când v-am văzut. Am fost informat de circumstanţele absenţei voastre, graţie soţiei tale. Înţeleg că aţi fost capturaţi în dreptul Monumentului lui Basilius. Şi nu cu foarte multe zile în urmă a primit un bilet, fiind sfătuită să nu-şi facă griji, promiţând eliberarea voastră nu peste mult timp. Acum iată-vă aici.

— Cu diferenţa că răpitorii noştri nu ne-au eliberat. Am evadat.

— Serios? Pompei ridică o sprânceană apreciativă. Deci aţi trăit o aventură. Luaţi loc. Nu mi-ar strica o poveste interesantă care să-mi ia mintea de la munca mea. Începeţi cu începutul.

Dacă Pompei prefera să-i spun o poveste, nu să-i dau un raport, n-am avut nici o obiecţie, deşi era limpede din întrebările lui frecvente că dorea să afle toate detaliile a ceea ce văzusem, auzisem sau făcusem pe Via Appia. Nu şi-a chemat secretarul să ia note, preferând să reţină detaliile în minte şi evident întreaga poveste doar pentru el. N-am lăsat afară din poveste decât foarte puţin, în definitiv avusesem o înţelegere. Plata oferită nu acoperea nici pe departe zilele petrecute în captivitate, dar îşi respectase cuvântul dat de a avea grijă ca familia mea să fie în siguranţă în lipsa noastră.

În privinţa unor anumite aspecte, în special cele privitoare la întâlnirea dintre Milo şi Clodius, Pompei ne-a chestionat intens. Eco şi cu mine recapitulasem toate datele problemei de atâtea ori în timpul captivităţii noastre încât i-am fi putut răspunde la întrebări şi în somn. Într-adevăr, eram sătul să mă mai gândesc şi să vorbesc despre asta, iar Pompei trebuie să fi simţit, pentru că din când în când o lăsa moale, discutând despre altceva, întrebându-ne dacă ne-am simţit bine la vila lui şi cât de priceput era bucătarul, înainte de a ne întoarce la descoperirile noastre de pe Via Appia. Conversaţia căpătă un anume ritm, devenind destul de intensă la un moment dat, apoi se relaxă înainte de a-mi da seama că trecuse întreaga dimineaţă. Pompei nu era un mare orator, dar era un interogator talentat. Lunga experienţă de general îl învăţase cum să-şi informeze oamenii şi să le ceară raportul. Nu-i de mirare că reformele lui judiciare puneau un accent mai mare pe audierea martorilor şi mai puţin pe somaţiile retorice. Dacă îl şocase ceva din cele relatate de mine, inclusiv detaliile încarcerării noastre, s-a controlat într-atât încât să nu o arate.

Am terminat cu un scurt raport despre evadarea noastră şi câteva cuvinte despre şederea în tabăra lui Caesar, la Ravenna. Pompei păru impresionat

de faptul că îl întâlnisem pe comandant în persoană.

— M-a rugat să vă transmit cele mai calde salutări, am spus eu.

— Da? Pompei păru amuzat. Spune-mi, cum l-a tratat pe Cicero?

În timp ce mă gândeam cum să răspund la această întrebare, Pompei observă zâmbetul ironic al lui Eco şi dădu din cap ştiutor.

— Destul de rău, hm?

— Caesar părea foarte ocupat şi îl amâna tot timpul, am spus eu, atent.

— Ha! Vrei să spui că a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca Cicero să se simtă ca un idiot. Asta pentru că l-am trimis eu.

— Scuze, Mărite?

— Cicero era acolo reprezentându-mă pe mine. Nu ţi-ai dat seama, Descoperitorule? Ce ţi-a spus, că acţiona din proprie iniţiativă?

— Nu tocmai…

— Te-a păcălit atunci. Recunoaşte! Ei bine, Cicero ne-a păcălit pe toţi într-un moment sau altul, de ce nu şi pe tine? Ce vulpoi mai el Sunt sigur că şi-a dat aere de salvator al statului, trebuind să fugă ba colo, ba dincolo, să înţeleagă esenţa acestor tulburări, să pună totul în perspectivă. Adevărul e că *eu* l-am trimis pe Cicero la Ravenna să cadă la înţelegere cu Caesar pentru mine. În acest moment, vezi bine, am puterea de a face anumite lucruri care trebuie făcute. Dar facţiunea lui Caesar din Senat poate cauza în continuare multe dureri de cap. Le e teamă de mine. Nu le convine că sunt singurul consul. Pentru a echilibra lucrurile, Senatul insistă că Caesar are şansa de a deveni consul anul viitor, deşi e plecat în Galia. Ei bine, de ce nu? Caelius e singurul care face o figură aparte, ameninţând că îşi va exercita dreptul de veto în privinţa excepţiei speciale făcută în cazul lui Caesar. Asta a dus la o situaţie interesantă. Apoi mai e şi revolta recentă a

galilor; Caesar e nerăbdător să limpezească lucrurile la Roma înainte de a se îndrepta spre nord. Ceea ce a dus la o situaţie şi mai interesantă. Oh, îi voi da lui Caesar ceea ce doreşte, bineînţeles, dar trebuie să negociem un pic. Aşa că m-am gândit, cine ar fi cel mai bun emisar, dacă nu Cicero? Iată-l pe Caesar, agitat şi presat şi gata să plece într-o campanie periculoasă, şi cine se-arată pentru o audienţă, omul pe care nu-l înghite, Marcus Cicero! Caesar îşi va vărsa iritarea pe Cicero, dar în acelaşi timp va trebui să vadă că i-am făcut o favoare. În acest timp Cicero are şansa de a se simţi puternic şi important din moment ce e singura persoană care îl poate struni pe încăpăţânatul de Caelius, şi se va simţi absurd de îndatorat că i-am încredinţat o responsabilitate atât de mare – lăsându-l să intre în joc, să devină mediatorul dintre mine şi Caesar. Şi dacă nimic nu iese, cel puţin aşa am scăpat o vreme de Cicero!

Am clipit, dând din cap, gândindu-mă că nu reuşeam să înţeleg nicicum politicienii sau politica.

— Ei bine, Descoperitorule, îţi apreciez onestitatea şi meticulozitatea. Apreciez şi puterea de a rezista suferinţei cauzate de răpitori. Dacă ai fi fost militar aş fi spus că ţi-ai îndeplinit misiunea cu brio. Vei fi răsplătit. Nu uit astfel de lucruri.

— Mulţumesc, Mărite.

— Dacă doreşti, poţi păstra gărzile mele la casa ta.

— Apreciez şi eu asta, Mărite. Pentru cât timp?

— Pentru toată durata crizei actuale. Va urma un deznodământ cât de curând, cred eu. Şi luă o gură de vin. Să ştii, Descoperitorule, tu şi fiul tău nu sunteţi singurii care aţi fost în primejdie în ultima vreme. Am avut propriile aventuri încercând să-mi păstrez capul pe umeri. Îndrăznesc să afirm că m-aş fi putut folosi de un om cu talentul tău aici la Roma, să mă ajute să pricep toată situaţia.

— Aventuri, Mărite?

— Sunt cei care îmi spun că Milo e foarte hotărât să-mi vină de hac.

— Serios?

— Nu albi, Descoperitorule! Nu te voi pune să investighezi intenţiile lui Milo, am deja destul de mulţi oameni care cercetează asta, plus că meriţi să te odihneşti. Totuşi, mi-ar fi plăcut să fi fost aici ca să mă ajuţi să mă descurc cu Licinius, preotul-măcelar.

— Scuze, Mărite?

— Licinius; omul e şi măcelar şi preot. E un *popa,* cel care taie beregata animalului atunci când preotul face un sacrificiu; Licinius ăsta se ocupă de treaba sângeroasă în timp ce alţii au grijă de incantaţii şi de tămâie. Dar în timpul liber are o măcelărie la arcade, la Circus Maximus. Convenabil, hm? Îndrăznesc să spun că o parte din carnea sacrificată într-o zi pentru zeii nemuritori sfârşeşte vândută unor muritori flămânzi a doua zi. Dar individul pare destul de respectabil, pentru un preot. Relaţia mea cu el a început cu câteva zile înainte ca Senatul să mă voteze în calitate de consul unic. Licinius s-a înfiinţat într-o seară la uşa mea spunându-mi cine e şi implorându-mă să-l primesc de dragul propriei mele siguranţe. A trebuit să mă gândesc bine înainte de a permite unui măcelar profesionist să se apropie de mine!

Luă altă gură de vin şi continuă.

— Se pare că Licinius are o clientelă formată din gărzi şi gladiatori de la Circus – locul lui serveşte uneori ca punct de întâlnire pentru marii mâncători de carne. În ziua aceea venise un grup întreg să se înfrupte cu vin şi cârnaţi cu sânge. S-au îmbătat destul de tare, atât cu vin cât şi cu sânge, lăsând să le scape că făceau parte dintr-un complot pus la cale de Milo pentru a mă asasina. Când şi-au dat seama că măcelarul trăgea cu urechea, l-au împins la zid, vârându-i un cuţit în coaste, spunându-i că-l vor omorî dacă spune cuiva ceva.

După ce a închis măcelăria a venit aici destul de dărâmat. L-am ascultat până la capăt, apoi am trimis după Cicero să văd ce are de spus în apărarea lui Milo. Înainte ca Licinius să termine jumătate din poveste, Cicero s-a lansat într-un atac nimicitor pentru caracterul acelui individ. I-a spus că e un măcelar maimuţărindu-se ca preot, că a vărsat mai mult sânge cu cuţitul lui decât oricare dintre cei pe care-i acuza, zicând că e foarte probabil să fie chiar el un asasin plătit, falit şi disperat după bani cum e, şi-aşa mai departe.

Vezi eroarea logică, Descoperitorule? Cum se face că Cicero ştia atât de multe despre acest obscur măcelar din Circus Maximus? Cum de sosise acasă la mine înarmat deja cu argumente împotriva lui – decât dacă într-adevăr se cocea un complot, iar Cicero ştia ceva despre asta? Nu-l acuz pe Cicero; nu cred că ar lua parte activă într-o conspiraţie ca să fiu ucis. Dar cred că gladiatorii lui Milo l-au avertizat pe Milo că măcelarul îi auzise, aşa încât Cicero n-a fost foarte surprins când l-a văzut pe Licinius. Când măcelarul şi-a ridicat tunica pentru a ne arăta unde gladiatorii îl împunseseră între coaste, Cicero a început să ragă ca un măgar.. Zgârietura aia? Te aştepţi să fim impresionaţi? Vrei să credem că un gladiator mare şi puternic a făcut zgârietura aia? E limpede că ai folosit un ac de păr al nevestei şi nici ăla prea tare. Pentru un măcelar eşti destul nevricos când vine vorba să-ţi verşi propriul sânge!

Apoi, în timp ce Cicero perora, a apărut un bărbat care susţinea că e prietenul măcelarului, dorind să-l vadă. L-am lăsat pe Licinius să-l întâlnească în anticameră, dar fireşte că aveam anticamera sub observaţie, iar un moment mai târziu cel de gardă a venit să-mi spună că aşa-zisul prieten al măcelarului încerca să-l mituiască să-şi ţină gura. Chiar acolo, sub acoperişul meu! Era de ajuns pentru o singură zi. L-am trimis pe Licinius acasă însoţit de un gardian, l-am sechestrat pe

individul care încercase să-l mituiască – care nu era decât un intermediar, neştiind nimic – iar eu i-am spus lui Cicero să dispară înainte să-l strâng de gât.

— Şi unde s-a ajuns cu toate astea? am întrebat eu.

— În cele din urmă am prezentat probele Senatului. Când a luat cuvântul Milo a susţinut că nu dăduse ochii vreodată cu majoritatea gladiatorilor în chestiune. A recunoscut că unii dintre ei îi aparţinuseră la un moment dat, dar că îi eliberase cu mult timp în urmă şi nu mai era responsabil pentru ei. Bineînţeles, ca cetăţeni liberi nu puteau fi torturaţi pentru a obţine mărturisiri. Şi n-au scos o vorbă. Milo era de părere că Licinius măcelarul auzise o fantezie spusă la beţie, neînţelegând de fapt ce spuneau. Iar eu n-aveam o dovadă clară a contrariului. Şi cam aşa stau lucrurile acum… deocamdată. Pompei scrută oraşul de sub noi. Poate m-aş fi folosit de ajutorul tău ca să aflu adevărul acestei poveşti, Descoperitorule, dar nu erai aici.

— Crede-mă, Mărite, aş fi preferat să fiu aici decât unde am fost.

— Da, da, ştiu că ai trecut prin întâmplări grele. Nu desconsider suferinţa ta. Dar vreau să spun că în unele zile nu e uşor să fii Pompei Magnus.

***

Am petrecut următoarele zile fără să fiu deranjat. Eco şi cu mine am omorât timpul cercetând sulurile de documente din cele două case ale noastre, încercând să găsim un corespondent al scrisului de mână din biletul adresat Bethesdei. N-am avut succes, dar după o vreme cercetarea documentelor şi corespondenţei a devenit un scop în sine, o evadare nostalgică din lume. Aveam nevoie de o perioadă de distragere. Mă reuneam cu viaţa mea. Calculasem fals că odată ce m-aş fi întors la Roma mă puteam întoarce la activitatea mea ca şi cum n-aş fi lipsit, dar experienţa din acel

puţ mă speriase şi mă dăduse peste cap mai mult decât aş fi fost gata să recunosc la vremea respectivă. Mă aflam acum într-o zonă crepusculară, nepregătit să merg mai departe.

Nici nu puteam pretinde mai mult sprijin şi alinare din partea Bethesdei. N-a rostit niciodată un cuvânt de reproş pentru că acceptasem un asemenea risc major. Nu mi-a spus niciodată că sunt un scelerat vanitos şi iresponsabil cum îmi spusesem mie însumi de o mie de ori când eram în puţul acela. Înţelegea că aveam nevoie de atenţie totală şi afecţiune necondiţionată, iar ea mi-a oferit-o. Începeam să gândesc că mă însurasem cu o zeiţă.

Diana era mai dificilă. Dacă ar fi fost supărată pe mine pentru că îi produsesem atâtea griji, că o făcusem să se simtă abandonată şi orfană, aş fi înţeles, dar comportamentul ei era mult mai problematic. Dintotdeauna fusese enigmatică pentru mine, chiar mai mult decât mama ei. Experienţa trecutului mă învăţase, uneori cu un şoc brutal, că era capabilă de idei şi acţiuni pe care n-aveam cum să le anticipez. Aşa că încercam să nu-mi fac prea multe griji în privinţa răcelii ei aparente, a melancoliei profunde şi a noului obicei de a privi în gol.

Davus era la fel de dezorientat. Crezusem că în urma conversaţiei şoptite din grădină totul fusese reglat şi va înceta să mai fie îmbufnat, evitându-mi privirea. Ce era în neregulă cu el?

Chiar acum, când mă simţeam implicat pe deplin în viaţa mea şi în problemele familiei, tulburarea se insinuă sub forma unei lectici în dungi alb-roşii.

Era inevitabil să mă caute Clodia, mai devreme sau mai târziu, la fel cum fusese inevitabilă şi convocarea lui Pompei. Parte din mine aşteptase apariţia ei cu o certă nerăbdare. Când Davus îl pofti înăuntru pe acelaşi sclav înţepat care mă mai chemase la lectica ei, am încercat să-mi înfrânez

zâmbetul. Eco era plecat în ziua aceea ocupându-se de treburile lui; ce altă opţiune aveam decât să merg de unul singur? În timp ce mă îndreptam spre ieşire prin atrium m-am întâlnit cu Bethesda venind de afară. În mod sigur văzuse lectica, ştiind unde voi merge. Mi-am ţinut răsuflarea, dar ea doar mi-a zâmbit când ne-am petrecut, zicând: Ai grijă de tine, soţule. Apoi se opri locului, îmi trase faţa spre a ei, sărutându-mă lung şi profund. Şi izbucni în râs când se depărtă. Politica lui Pompei, umorul Bethesdei, toanele fiicei de şaptesprezece ani: ce altceva mai trebuia să adaug listei de lucruri pe care nu le voi înţelege vreodată?

Un moment mai târziu mă aflam lângă Clodia în lectica ei, deplasându-ne pe străzile de pe Colina Palatină. Îmi luă mâna în a ei, aruncându-mi o privire piezişă, plină de emoţie. Gordianus – zvonurile pe care le-am auzit despre tine – atât de îngrozitoare! Ce coşmar pentru familia ta! Povesteşte-mi totul.

Am clătinat din cap.

— Nu, sunt într-o dispoziţie mult prea bună ca s-o stric cu poveşti neplăcute.

— E prea dureros să-ţi aminteşti? îşi încreţi sprâncenele. Trebuia să se datoreze luminii calde, filtrate, faptul că nu apărea nici un rid pe faţa ei. Gordianus, de ce zâmbeşti?

— Lumina din lectica asta. Căldura corpului tău. Mireasma înşelătoare, de neuitat, a fiinţei tale. Bărbaţii trăiesc şi mor, naţiile se ridică şi se prăbuşesc, dar unele lucruri nu se schimbă niciodată.

— Gordianus…

— Ce femeie extraordinară eşti, Clodia. Trăiesc şi o să mor fără să fac dragoste cu tine?

— Gordianus! Oare chiar roşise? Nu, era imposibil; Clodia era trecută de faza îmbujorărilor. Trebuia să fie un truc al luminii, asemenea perfecţiunii pielii ei. Gordianus, am venit în

numele Fulviei; sunt sigură că ştii asta. Încercă să sune serios, dar nu se abţinu să nu zâmbească.

— Asta i-ai spus soţiei mele când s-a oprit la lectică să te salute?

— Bineînţeles. Apoi am discutat despre vreme. Nu e încântătoare, o primăvară timpurie?

— Soţia mea e o zeiţă, ştii. Orice muritoare ar fi într-o clipită geloasă pe tine.

Îşi înclină capul.

— Sunt de acord, trebuie să fie divină; orice bărbat căsătorit cu o simplă muritoare mi-ar fi sucombat cu mult timp în urmă. Dar credeam că mă *consideri* o zeiţă.

— Oh, nu, Clodia. În mod evident te consider o femeie. Nu există nici o îndoială în privinţa asta…

Ne-am zâmbit reciproc. Apoi zâmbetele noastre au pălit. Un nor blocă soarele, modificând lumina în interiorul lecticii. Niciunul nu privi în altă parte.

— E ceva pe cale să se întâmple, Gordianus? întrebă Clodia. De-abia dacă i-am recunoscut vocea.

Am inspirat adânc, strângând-o de mână. După un moment şi-o retrase, înţelegând strânsoarea mea. Am ridicat din umeri.

— Dacă ar fi să se întâmple ceva cu noi, Clodia, totul se va schimba. Jocul luminii în această lectică, căldura trupului tău, parfumul inefabil, de neuitat. Nimic n-ar mai fi ca înainte, iar eu nu vreau să se schimbe nimic.

Părea să tremure, apoi râse încet. Bărbaţii! exclamă ea, oarecum dispreţuitoare, dar nu neprietenoasă. Pentru o clipă am crezut că o rănisem, simţind o stranie însufleţire. Apoi mi-am dat seama că sunt absurd. Câteva momente singur în prezenţa Clodiei îl transformă pe orice bărbat într-un păun.

— Aşadar, ce-ai descoperit pe Via Appia? Vocea ei suna firesc, ca de obicei. Ceva inedit şi important?

— Nici nu ştiu de unde să încep. Aproape că am ajuns la casa Fulviei, nu-i aşa? De ce nu vii cu mine să mă asculţi împreună cu Fulvia?

Expresia feţei ei îmi confirmă că un asemenea lucru nu era posibil.

— Poate după aceea, în drum spre casă, îmi vei da un raport particular, spuse ea.

— Da, dacă asta doreşti.

Lectica mă lăsă pe treptele care duceau spre intrare. Un gardian mă conduse înăuntru. Încăperile spaţioase rămăseseră neterminate, mobilate întâmplător. Fără stăpânul şi arhitectul ei, casa Clodiei îngheţase în timp.

Camera în care Fulvia şi mama ei mă aşteptau era mai luminoasă şi caldă decât cea dinainte, dar Sempronia avea şi acum o pătură pe genunchi, aruncându-mi o privire de gheaţă. Aveam sentimentul că mai erau şi alţii în încăpere, simţind o uşurare neaşteptată când Fulvia îi prezentă.

— Gordianus, cred că o cunoşti deja pe Felicia, preoteasa altarului Zeiţei Bune de pe Via Appia şi pe fratele ei, Felix, custodele altarului lui Jupiter din Bovillae.

— Deci aţi urmat sfatul meu? i-am spus Feliciei.

— Eu şi fratele meu am discutat vreme de-o oră, apoi am strâns cele necesare, plecând spre Roma înainte de zori, a doua zi. Aproape că n-am ieşit din această casă de atunci.

***

Felicia era la fel de strălucitoare ca înainte. Chiar şi în calitate de tolerată în casa altuia, se purta cu aceeaşi nonşalanţă fascinantă, enervantă.

— Nu-i las să plece, spuse Fulvia. Sunt mult prea importanţi ca martori. Şi prea vulnerabili; Milo trebuie să fi auzit de-acum că există martori ai crimei comise de el. Felicia şi Felix sunt în siguranţă cu mine şi se bucură de tot confortul.

— Foarte, foarte confortabil, aprobă Felix, a cărui faţă arăta mult mai rotundă decât mi-o aminteam.

— Martori? am spus eu. Va avea loc un proces?

— Oh, da, spuse Fulvia. Au existat amânări. Pompei a trebuit să reorganizeze curţile de tribunal după placul lui, iar Milo s-a dat în spectacol mai mult ca niciodată cu gladiatorii lui, trăgând de timp şi vociferând, folosindu-se de fiecare chichiţă legală ca să scape de inevitabil. Dar nepotul meu, Appius, e în sfârşit pregătit să instrumenteze cazul. După ce acuzaţiile vor fi prezentate oficial nu va mai fi decât o chestiune de zile înainte de a-l strivi pe nemernic o dată pentru totdeauna.

Sempronia scrâşni din dinţi şi scuipă pe jos.

— Am auzit de necazul tău, spuse Fulvia.

— Vă rog, aşa cum i-am spus şi cumnatei, nu mai suport să vorbesc despre asta.

— Foarte bine, spuse Fulvia brusc. Şi eu m-am săturat să mă vaiet de necazurile mele. Vreau să mă gândesc numai la viitor acum. Felicia şi Felix, vă rog să ne lăsaţi.

Felix ieşi supus. Sora lui îl urmă, zâmbindu-mi excesiv, total nepotrivit.

Fulvia se strâmbă.

— Ce gunoaie sunt oamenii aceştia. Mi se face pielea găinii de fiecare dată când sunt lângă mine.

— Individul se îndoapă ca un porc, spuse Sempronia, iar femeia cotrobăieşte peste tot, apoi face pe proasta când o prind.

— Gunoi pur! exclamă Fulvia.

— Credeam că cercul extins de prieteni al răposatului te-a obişnuit cu mulţi indivizi nici mai buni, nici mai răi.

— Măsoară-ţi cuvintele, Descoperitorule! răbufni Sempronia.

Fulvia îi făcu semn cu mâna mamei să se potolească.

— Gordianus e oaspetele nostru. Şi avem treburi neterminate cu el.

— Avem? am zis eu.

— Îmi dau seama că n-ai acceptat în mod formal propunerea pe care ţi-am făcut-o. Cu toate

astea, ai iniţiat o investigaţie a împrejurărilor morţii soţului meu. Presupun că ai fost tocmit de o persoană anume; cum altfel se explică prezenţa gărzilor lui la tine acasă? Dar din perspectiva faptului că ai îndrumat martori valoroşi să vină la mine pentru protecţie…

— Am făcut-o atât pentru binele lor, cât şi pentru al tău, am spus eu.

Făcu o pauză, derutată de francheţea mea.

— Posibil, dar o atare decizie te erijează în prieten al cauzei noastre. Ai acceptat propunerea mea în final? Ai ceva să-mi raportezi?

— În privinţa lui Marc Antoniu?

— Da.

Am ezitat.

— Ce sumă mi-ai promis?

Ea numi din nou suma.

— Mă mulţumesc cu jumătate, am spus eu. Iar pentru cealaltă jumătate vreau să-mi dai doi sclavi de-ai tăi.

Mă privi cu suspiciune.

— Dacă doreşti mai multe gărzi de corp trebuie să-ţi spun că fiecare dintre oamenii mei valorează mai mult decât suma numită.

— Nu, Fulvia, nu caut mai multă protecţie. Nu vreau decât doi băieţi care stau la vila ta de pe Muntele Alba. Sunt fraţi; se numesc Mopsus şi Androcles.

— Poftim, grăjdarii?

Sempronia pufni.

— Astea sunt gusturile tale, Descoperitorule? Clodia trebuie că spune adevărul când zice că n-ai încercat niciodată s-o atingi, oricât s-ar fi frecat de tine.

Mi-am muşcat limba. Am oftat, dând din umeri.

— Nu pot spune decât că intenţionez să-i folosesc pe băieţi mai bine decât tine, Fulvia. Ştii că i-au salvat viaţa fiului tău când Milo şi oamenii lui au atacat vila?

— De ce, pentru că s-a întâmplat să fie în coridorul secret, abţinându-se să ridice vocile?

— Aşa a explicat fiul tău? Nu cred că vreunul dintre voi recunoaşte meritul băieţilor.

— Sunt doar nişte grăjdari, Gordianus.

— Poate, dar pun rămăşag că vor creşte de două ori mai inteligenţi şi mai capabili decât oricare altul din gospodăria ta.

Fulvia ridică o sprânceană.

— Dacă-i vrei pe cei doi sclavi ca parte a plăţii, Gordianus, sunt ai tăi.

— Prea bine. Atunci vrei să-mi auzi raportul?

— Da.

— Marc Antoniu n-a avut nimic de-a face cu moartea soţului tău.

— Atât de simplu?

— Ai cuvântul meu.

— Cuvântul tău? spuse Sempronia cu răceală.

Fulvia începu să păşească în sus şi în jos în faţa ferestrelor deschise.

— Ce altceva vă pot oferi? Certitudinea e un lucru ciudat. Aristotel a demonstrat că nu se poate dovedi că un anumit eveniment *nu* a avut loc. Am purtat întrebarea voastră cu mine peste tot pe Via Appia, Fulvia, apoi în puţul pe care l-am înfundat patruzeci de zile, şi chiar în prezenţa lui Antoniu însuşi, la Ravenna. Am călătorit cu el înapoi la Roma ajungând la propria mea părere. Antoniu e complet străin de vărsarea sângelui bărbatului tău, în ciuda sentimentelor lui pentru tine.

Sempronia păru dezgustată.

— Nemernicul te-a sedus *şi* pe tine!

Fulvia o fulgeră cu privirea şi-i spuse ferm:

— Ieşi din cameră, mamă.

Sempronia exageră cât putut de mult cu strânsul păturii şi îndreptarea picioarelor ei obosite. Dar nu se osteni să-mi arunce o privire în momentul în care ne părăsi.

Pentru prima oară eram singur cu Fulvia. Am detectat numaidecât o diferenţă în comportamentul

ei. Când se opri locului, întorcându-se spre mine, faţa ei păru să aparţină unei alte femei, mai tânără şi vulnerabilă.

— Eşti sigur de asta, Descoperitorule?

— Antoniu e nevinovat, cel puţin în privinţa acestei crime.

Îmi zâmbi, dar în ochii ei apărură şi lacrimile. Ce fel de emoţii se războiau în sinea ei, împiedicându-le să fie văzute de alţii?

— Atunci există speranţă. Poate că voi avea şi un viitor.

— Cu Antoniu? Dar e deja căsătorit cu vara lui. Are de gând să divorţeze de Antonia?

— Nu. E imposibil. Un divorţ l-ar distruge acum. Mi-a sugerat în schimb să mă mărit cu Curio.

— Prietenul lui din copilărie?

— Iubitul din copilărie. Poţi s-o spui. Mă gândesc la ei ca la cei doi eroi greci ai mitologiei, Ahile şi Patrocle.

— Dar te-ai mulţumi să fii Briseis?

Mă privi nedumerită. Aluzia îi scăpa, aşa că nu o insultasem. Nu era ahtiată după literatură.

— Te gândeşti la căsătorie atât de curând?

— Curio şi cu mine vom aştepta până la vremea potrivită.

— Dar un asemenea mariaj…

— De ce nu? Amândoi îl iubim pe Antoniu, dintotdeauna. Iar Antoniu ne iubeşte pe amândoi, mai mult ca orice. În mod cert mai mult decât o iubeşte pe Antonia.

— Dar Clodius…

— Clodius e mort, spuse ea cu răceală, şi am de gând să-l văd răzbunat. Dar Antoniu e viu. Şi Curio e viu şi neînsurat. Trebuie să mă gândesc la zilele care vor veni. Cine ştie ce va aduce viitorul? Zâmbetul îi dispăruse. Ca de altfel şi lacrimile. Vrei să te plătesc acum?

— Da, mulţumesc.

— O să poruncesc să fie aduşi arginţii, să fie număraţi. Iar grăjdarii?

— O să-i iau când voi avea ocazia s-o fac.

***

Am părăsit casa Fulviei bine dispus. Era euforia stării de libertate după ce fusesem captiv, euforia de a mă afla din nou în oraşul în care eram cunoscut şi în care alţii aveau nevoie de mine. Greutatea şi clinchetul arginţilor din punga mea ajutau şi ei, asemenea satisfacţiei de a fi reacţionat din impuls atunci când îi cerusem pe cei doi băieţi Fulviei. Mă simţeam foarte mulţumit de mine însumi şi de locul meu în lume din acel moment.

Dispoziţia mea se schimbă brusc atunci când am văzut că lectica Clodiei dispăruse.

Sclavul ei chipeş şi arogant rămăsese, împreună cu îndeajuns de multe gărzi pentru a mă conduce în siguranţă acasă.

— Sper că nu vă deranjează mersul pe jos, îmi spuse el, aproape dispreţuitor.

— Dar unde e Clodia?

— Şi-a amintit de câteva treburi mai urgente.

— Dar aveam să-i spun unele lucruri. Ceva ce voia neapărat să audă.

— Cred că s-a gândit că de fapt nu era atât de important.

Sclavul era absurd de arogant.

— Pornim, atunci? Puteţi merge, nu-i aşa? Sau să trimit pe cineva să angajeze o lectică? Acum mă insulta în mod deliberat.

M-am gândit să-i ţin o prelegere amiabilă. Era tânăr şi chipeş acum, bucurându-se de favorurile stăpânei. Dar pentru cât timp? Nu văzuse ce se întâmplase cu lungul şir de servitori care o periaseră pe stăpâna lui înainte?

Dar ce rost avea? Sclavul era pur şi simplu infatuat. Ceea ce considera el că mă umilise, plecarea bruscă a Clodiei, era exact contrariul. O rănisem eu pe ea, atât de crunt, încât dăduse bir cu fugiţii. Eu, Gordianus, o rănisem pe Clodia. Era un

triumf, mi-am spus eu; şi tot eu mi-am răspuns, da, genul de triumf pentru care Pirus era faimos. Lumina din interiorul lecticii, căldura trupului ei, mireasma de neuitat– ceva îmi spunea că nu aveam să mă mai bucur niciodată de toate acestea.

Capitolul douăzeci şi nouă

În următoarele zile, aşa cum a fost cazul pe parcursul întregii noastre absenţe din Roma, s-au organizat nenumărate contio în Forum, la care tribunii radicali au perorat împotriva lui Milo. Eu însumi am rămas în casă îndărătul uşilor blocate, dar Eco, considerând că era datoria lui să participe la aceste adunări, m-a asigurat că erau absolut paşnice datorită prezenţei trupelor lui Pompei.

— Nu ştiu ce m-ar panica mai mult, i-am spus eu, un contio care erupe într-o rebeliune sau ochii cetăţenilor romani înspăimântaţi de soldaţii romani.

— Papa, ceva trebuia făcut în privinţa violenţei.

— Atunci, la fel de bine am putea avea un rege. Acesta e sentimentul de acum, văzând soldaţi pe străzi – e ca şi când am fi în Alexandria, unde vezi pretutindeni soldaţii regelui Ptolemeu.

— Ei bine, să sperăm că trupele lui Pompei vor fi mai eficace în păstrarea păcii, spuse Eco. Chiar aşa, papa, pari aproape nostalgic după bunele vremuri din vechime, când se vărsa sânge pe străzi.

— Nu sunt sentimental în privinţa trecutului, Eco, doar temător în viitor.

— Între timp, papa, noi ceilalţi trăim în prezent. Nimeni altcineva nu obiectează la vederea soldaţilor în Forum.

— Nu încă.

***

Când i-am spus Bethesdei despre achiziţia lui Mopsus şi Androcles, ea a primit vestea că vom avea încă două guri de hrănit – doi copii, chiar băieţi! — cu mai mult calm decât mă aşteptam. Îi apăream într-atât de fragil încât se simţea obligată să-mi facă pe plac, indiferent cu ce nebunie veneam? Oare să fi fost pătrunsă de spiritul Minervei, când căzuse statuia şi se rupsese în două, devenind senină pentru totdeauna?

Explicaţia dată de ea era mai simplă. Se bucurase enorm de Eco şi Meto când erau mici, mi-a mărturisit ea. Iar dacă destinul va aduce alţi doi băieţi în casa noastră, atunci ea va face tot ceea ce îi va sta în putinţă să-i primească cu braţele deschise. Hrănirea unei familii era întotdeauna o provocare – mai ales în prezent, când Davus reuşea să mănânce chiar mai mult decât Belbo – dar se va descurca.

Reacţia Dianei a fost şi mai surprinzătoare. Detestase clipa în care gemenii lui Eco şi ai Meneniei o înlocuiseră ca mezina familiei, dar se maturizase enorm de atunci, însă eu n-aveam nici cea mai mică intenţie de a o convinge să-i accepte pe Mopsus şi pe Androcles ca fraţii ei mai mici; nu vor fi decât nişte simpli servitori. Totuşi, anticipasem ca Diana să fie reticentă, chiar potrivnică ideii. Nici nu-mi trecuse prin cap că va izbucni în lacrimi, fugind din încăpere.

— În numele lui Jupiter, ce-a fost asta? l-am întrebat pe Eco.

— Nu pare să-i surâdă ideea.

— Dar de ce plânge?

— Are şaptesprezece ani. Plânge din orice.

— Bethesda zice că Diana n-a vărsat o lacrimă cât timp am fost plecaţi.

— Atunci ar fi trebuit să spun: are şaptesprezece ani, nu plânge din orice. Ştii, ar fi timpul să se mărite, papa. Probabil asta e cauza. Ideea unor noi copii în casă o face să se gândească că poate nu va mai sta aici prea mult.

— Chiar crezi una ca asta?

— Habar n-am. Te-ai gândit recent să-i cauţi un soţ?

— Eco, când am avut timp pentru asta? Tu eşti cel care merge peste tot, participând la fiecare contio.

— Mi-e greu să cred că voi găsi un soţ pentru surioara mea în mulţimea aia.

— Poate are Menenia vreun văr de-o vârstă potrivită, am sugerat eu.

— Sau poate ştie Meto vreun ofiţer potrivit.

— Presupun că *este* ceva la care ar trebui să ne gândim, am recunoscut eu. Dar ştii ce trebuie să fac neapărat? Să repar statuia Minervei…

***

Câteva momente mai târziu unul din sclavii lui Eco s-a întors acasă într-o stare de surescitare. Davus îl conduse în biroul meu.

— Tocmai trebuie să înceapă un contio, spuse el, gâfâind din cauză că alergase pe Rampă, iar stăpânul zice că trebuie să veniţi.

— De ce?

— N-a spus decât că trebuie. Vă aşteaptă acolo.

Davus şi cu mine l-am urmat în drum spre Forum.

O mare mulţime era adunată. Tribunul Plancus se adresa deja acesteia. Nu departe de Rostra un escadron de soldaţi înarmaţi erau staţionaţi pe treptele ruinelor Casei Senatului. Priveliştea lor atribuia o certă gravitate evenimentului, trebuie să admit.

L-am găsit pe Eco în mijlocul mulţimii.

— Despre ce e vorba? am întrebat şoptit.

— Dacă zvonurile sunt adevărate, Plancus îi va prezenta - dar uite, tocmai i-a adus pe platformă cu el. Patru bărbaţi, conduşi de un altul, păşiră pe Rostra, toţi fiind foarte agitaţi, nelalocul lor.

Plancus se îndreptă spre liderul lor, trăgându-l spre centrul platformei.

— Cetăţene, spune-le acestor oameni buni numele tău.

Omul răspunse cu un mormăit de neînţeles. Mulţimea fluieră şi huidui. — Cetăţene, spuse Plancus binevoitor, va trebui să vorbeşti tare şi răspicat. Îi vezi pe aceşti soldaţi pe treptele Casei Senatului? Imaginează-ţi că le vorbeşti lor.

— Numele meu e Marcus Aemilius Philemon! strigă omul. Urmă o rundă de chiote şi aplauze.

— Spune-ne, Philemon, zise Plancus, îţi aminteşti unde erai în ziua în care Publius Clodius a fost asasinat?

— Sigur că-mi amintesc. Eram împreună cu aceşti patru bărbaţi pe Via Appia. Mergeam pe jos, îndreptându-ne spre Neapolis.

— Şi cât de departe aţi ajuns în ziua aceea?

— Până la Bovillae.

— Ce s-a întâmplat acolo?

— Am văzut ceva ce semăna a bătălie.

— Unde se întâmpla asta?

— La han. Mulţimea asculta atentă, vrăjită. Philemon îşi drese glasul, continuând. Părea să existe un grup în han şi un grup în afara hanului, iar cei de afară îi atacau pe cei dinăuntru. Au dărâmat uşa. Au forţat intrarea, apoi au început să-i scoată afară unul câte unul pe cei dinăuntru, înjunghiindu-i şi omorându-i chiar acolo, pe drum. Peste tot era numai sânge.

— O privelişte îngrozitoare, sunt sigur, spuse Plancus. Şi ce-aţi făcut?

— Am strigat la ei: „Ce faceţi?” Iar ei au spus: „L-am prins în capcană pe Publius Clodius ca pe un şobolan şi o să-i retezăm coada!” Râdeau cu toţii, distrându-se de minune.

— „Ei”, spui tu? Ai recunoscut pe vreunul dintre ei?

— Pe doi i-am recunoscut imediat. Erau faimoşii gladiatori ai lui Milo, Eudamus şi Birria. Ei păreau să ucidă cel mai mult. Erau plini de sânge.

— Şi atunci ce-aţi făcut?

— Le-am strigat să înceteze. Poate că sunt eu doar un sclav eliberat, dar n-aveam de gând să stau uitându-mă cum nişte sclavi omoară un cetăţean!

Asta declanşă zgomote aprobatoare din mulţime.

— Poate că eşti un sclav eliberat, spuse Plancus, dar un cetăţean adevărat e cel care se ridică în

apărarea altui roman. Deci ai încercat să opreşti atrocitatea?

— Eu şi prietenii mei ne-am dus spre ei, dar trebuie să vă spun că niciunul dintre noi n-a fost soldat sau gladiator. Ne-au respins imediat. Apoi s-au luat după noi. Aveam pumnale, dar indivizii ăştia erau gladiatori înarmaţi cu săbii. Nu spun că am făcut un lucru curajos, întorcându-ne şi fugind, dar nu cred că vreun bărbat de-aici va sta nas în nas cu cei ca Eudamus şi Birria fără să clipească. Ceea ce fu urmat de un murmur de simpatie.

— Totuşi, ai făcut un gest curajos, cetăţene, tu şi bravii tăi prieteni aici de faţă. Sper ca dacă vreodată un ticălos ca Milo îşi va asmuţi sclavii asupra mea sau celor dragi mie, vor exista cetăţeni ca tine care să sară în apărarea mea! Plancus şi mulţimea izbucniră în ovaţii şi aplauze.

— Dar Philemon, continuă Plancus, cum se face că auzim despre asta numai acum? De ce n-ai spus nimic înainte, când eram cu toţii în întuneric despre ceea ce se întâmplase pe Via Appia?

— Pentru că numai acum am avut prilejul de a ieşi în faţă. Timp de două luni am fost ţinuţi prizonieri de Milo la vila lui din Lanuvium.

Asta dădu naştere la o mare vânzoleală în mulţime.

— Explică-ne, Philemon, spuse Plancus.

— Când Eudamus şi Birria şi oamenii lor s-au năpustit asupra noastră, ne-am răsfirat, îndepărtându-ne de drum. Credeam că poate vom reuşi să ne descotorosim de ei pe deal, în pădure. Dar erau prea mulţi pe urmele noastre şi ne-au prins unul câte unul până când ne-au adunat pe toţi cinci. Ne-au legat şi ne-au mânat ca pe nişte prizonieri înapoi la Bovillae şi în sus pe Via Appia.

— Sclavii au făcut asta? Unor cetăţeni?

Cei din mulţime gesticulau cu pumnul strâns, strigând vorbe de ocară la adresa lui Milo.

— Daţi-i foc la casă! strigă cineva. Ardeţi-i casa nemernicului!

Am privit neliniştit spre soldaţii în poziţie de luptă de pe treptele Casei Senatului.

Plancus linişti mulţimea ca Philemon să poată continua.

— Ne-au dus sus pe drum în faţa lui Milo. Era în mijlocul drumului înconjurat de mai mulţi oameni ai lui. Când ne-a văzut a bătut pământul cu piciorul ieşindu-şi din fire ca un copil. Credeam că s-a sfârşit cu noi, că ne vor omorî chiar acolo în drum. Dar Milo le-a ordonat oamenilor să ne pună căluş în gură şi saci pe cap. După care ne-au îngrămădit într-o căruţă sau trăsură, ducându-ne la câteva mile depărtare - la vila lui Milo din Lanuvium după cum se va dovedi. Ne-au încuiat într-o cămară de la subsol. Şi acolo am stat două luni lungi, hrăniţi cu resturi de la bucătărie şi pâine mucegăită. Apoi am auzit de la unul din oamenii care ne păzeau că Milo se hotărâse în sfârşit să ne omoare. Nu vreau să spun prea multe despre cum am evadat pentru că au existat unii la vila lui Milo care ne-au ajutat.

— Ziceai că aţi fost prizonieri timp de două luni, strigă cineva din mulţime. Dar au trecut mai mult de trei luni de când Clodius a fost omorât. Ce-aţi făcut în luna care a trecut după ce-aţi evadat? De ce n-aţi vorbit despre asta până acum?

— Pot răspunde eu la întrebarea asta, spuse Plancus. Aceşti oameni s-au ascuns. Vă surprinde? Milo le-a cruţat viaţa o dată, dar ce l-ar împiedica să-i omoare dacă i-ar prinde a doua oară? Acum în sfârşit se pare că Milo va fi adus în faţa justiţiei, aşa că oamenii aceştia au ieşit la iveală. Adevărul se coace în timp.

— Dar ăsta e adevărul? strigă un altul din mulţime, întreaga poveste sună dubios. Voi, clodienii, aţi căutat peste tot şi n-aţi putut găsi pe cineva care să fie martor la crimă, iar acum, brusc, veniţi cu cinci martori care pretind că erau de faţă! Şi dacă pare ciudat că nu i-am auzit în tot acest timp, oh, asta-i pentru că întâmplător au fost ţinuţi

prizonieri două luni de zile! E cam incredibil, dacă mă întrebaţi pe mine. Pot dovedi cumva că i-a ţinut Milo captivi?

Unul dintre cei patru alergă spre marginea din faţă a platformei cu pumnul ridicat.

— Dovadă? Vreţi să vă dovedesc ceva? Ştiu cum să vă dovedesc, dacă aveţi sau nu sânge în voi!

Se auziră alte strigăte şi ameninţări. Atmosfera începea să devină periculoasă. Am privit spre soldaţi. Mi se părea sau se mutaseră câteva trepte mai aproape? Plancus scutură din cap şi făcu gesturi largi pentru restabilirea calmului, însă izbucniră tot mai multe strigăte. L-am mişcat pe Eco, el a dat din cap aprobator, şi amândoi ne-am furişat afară din mulţime.

— Aşa, papa, misterul prizonierilor de pe drum e rezolvat.

Am încuviinţat.

— Nu erau oamenii lui Clodius, doar nişte călători nevinovaţi care au nimerit întâmplător în mijlocul ciocnirii.

— Înţeleg de ce Eudamus şi Birria i-au vânat, dar de ce nu i-au omorât pe loc? De ce i-au cruţat?

— Pripeala lor îi cauzaseră deja destule necazuri stăpânului într-o singură zi. Cine ştie cine erau aceşti indivizi sau ce patron important putea fi insultat dacă i-ar fi omorât? Milo trebuie să fi raţionat că era mai bine să-i ţină prizonieri până trece furtuna. În schimb, furtuna a continuat să se înteţească. Ai auzit ce-a spus Philemon: chiar înainte de a evada, Milo se hotărâse să le facă felul. Probabil vreunui sclav de la vila lui Milo i s-a făcut milă de ei şi i-a ajutat să scape.

— Erau şi sceptici în mulţime. E o poveste destul de incredibilă.

— Dar nouă ne sună mai mult decât credibil, Eco, nu-i aşa?

***

A doua zi dimineaţa legislaţia propusă de Pompei cu o lună mai devreme pentru reforma tribunalelor a fost votată oficial şi aprobată de Senat. Imediat după aceea Appius Claudius a făcut o plângere formală împotriva lui Milo, acuzându-l de crimă şi violenţă politică prin asasinarea unchiului său. În conformitate cu noile reguli de judecare fiecăreia dintre părţi i s-au acordat zece zile pentru a se pregăti de proces. Roma îşi ţinea răsuflarea.

Dacă ar fi fost condamnat, Milo putea deveni pasibil de fi imediat şi permanent exilat, confiscându-i-se aproape toate posesiunile. Devenea dezonorat şi proscris. Ar fi fost terminat pentru totdeauna în Roma.

Dar dacă era achitat? Am încercat să-mi imaginez reacţia oraşului. Îmi imaginam vâlvătăile nesfârşite, ruina şi vărsarea de sânge. Putea Pompei să prevină o asemenea tornadă? Raţiunea, moralitatea şi pragmatismul elementar sugerau că oricare alt verdict era imposibil, doar dacă…

Doar dacă Milo îl avea pe Cicero de partea sa. Şi cum aflasem cu mult timp în urmă, uneori din proprie experienţă, totul era posibil când Cicero era avocatul apărării.

Capitolul treizeci

Procesul lui Titus Annius Milo a început în dimineaţa celei de-a patra zile din luna lui Aprilis, cu examinarea martorilor la curtea Templului Libertăţii. Pe banca înaltă a tribunalului prezida un fost consul lipsit de umor şi cu o mutră încruntată, severul Lucius Domitius Ahenobarbus, ales de însuşi Pompei şi aprobat printr-o simplă formalitate de votul adunării poporului. Mărturiile au fost audiate de un grup de trei sute şaizeci de juraţi potenţiali aşezaţi pe gradene de o parte şi de alta a curţii. Acest grup a fost selectat dintr-o listă de oameni înstăriţi şi senatori eligibili alcătuită de Pompei. Dintre aceştia urmau să fie aleşi în final cei optzeci şi unu care să alcătuiască juriul.

Milo şi avocaţii lui, Cicero şi Marcus Claudius Marcellus, împreună cu secretarii lor erau aşezaţi pe băncile din faţa tribunalului asemenea procurorilor, nepotul lui Clodius, Appius Claudius, Publius Valerius Nepos şi Marc Antoniu. Mai erau prezenţi numeroşi ofiţeri ai curţii, inclusiv o serie de secretari însărcinaţi să noteze mărturiile în stenograme tironiene.

O mulţimea enormă se adunase la capătul deschis al curţii pentru a asista la eveniment. Cei precauţi îşi trimiseseră din timp sclavii care să le asigure locurile. Eco şi cu mine, cu lunga noastră experienţă în astfel de procese, am reuşit să ne asigurăm locuri excelente în al zecelea rând; Davus şi un alt sclav sosiseră înainte de crăpatul zorilor cu scaunele noastre pliante, moţăind pe ele până la venirea noastră. Cei care soseau târziu şi fără scaune se îngrămădeau peste tot, ocupând fiecare locşor liber, încercând încontinuu să se vâre tot mai în faţă.

Pompei nu era prezent. Nu se vedeau nici soldaţii lui Pompei, omniprezenţi în oricare alt colţ al oraşului. Nici măcar Pompei nu îndrăznise să posteze trupe la un proces roman. În mod sigur n-

ar fi fost necesară prezenţa lor; nici clodienii n-ar fi îndrăznit să inoportuneze un asemenea proces. O întrunire politică era una. Procesul public, cea mai sacră instituţie romană, piatra de temelie a justiţiei romane, era altceva.

Primul martor chemat a fost Gaius Causinius Schola, unul din cei care îl însoţise călare pe Clodius în ziua respectivă pe Via Appia. El declară că anturajul lui Clodius trecuse pe lângă cel al lui Milo în jurul orei a zecea a zilei; că se iscase o bătaie între ariergărzile celor două grupuri din motive necunoscute lui, deşi bănuia că oamenii lui Milo fuseseră cei care începuseră; că atunci când Clodius se întorsese aruncându-i o privire cruntă lui Birria, gladiatorul aruncase o suliţă spre Clodius rănindu-l şi doborându-l de pe cal. A izbucnit lupta, Schola însuşi fiind trântit de pe cal şi fugărit de sclavii lui Milo în pădure. A rămas în ascunziş mult după căderea întunericului, apoi s-a întors la vila lui Clodius, găsind-o pustiită, pe mai marele vilei şi pe tutorele Halicor ucişi. A doua zi s-a întors la Roma.

În esenţă, povestea lui Schola era similară celei aflate de la Felicia, deşi amănuntele ei aruncau o lumină mult mai inocentă asupra lui Clodius.

Când a sosit momentul examinării martorului de către apărare un val prevestitor se propagă prin mulţime în timp ce Milo, Cicero şi Marcellus se sfătuiau. Milo şi Cicero au rămas aşezaţi. Colegul lor, Marcellus, se ridică apropiindu-se de martor.

Cineva din mulţime strigă: Să-l vedem pe Cicero!

— Nu, să-l vedem pe Milo – cu scăfârlia în ţeapă! completă un altul.

Marcellus îi ignoră. Era un orator experimentat, obişnuit cu dezbaterile din Senat şi cu strigătele gloatei din timpul proceselor.

— Aşa deci, Schola, începu el, susţii că incidentul de pe Via Appia a survenit în a zecea oră a zilei. Cu toate acestea…

Urmă o erupţie de huiduieli a mulţimii, acoperindu-i vocea. Marcellus se încruntă, aşteptând ca zgomotul să se stingă, dar în momentul în care deschise din nou gura huiduielile reîncepură chiar mai zgomotos. Îşi deschise larg braţele, apelând la Domitius şi la tribunal, apoi se sperie când o piatră de mărimea unui pumn de copil îl lovi în spate. Se întoarse de jur împrejur aţintindu-şi privirea asupra mulţimii cu o expresie de total şoc.

Continuând să urle şi să huiduiască, gloata porni spre curtea tribunalului năvălind pe culoarele laterale ale spectatorilor aşezaţi, răsturnându-i pe cei de pe margine şi călcând în picioare scaunele pliante. Eco şi cu mine păream să fim în siguranţă, din moment ce eram aşezaţi undeva în mijlocul spectatorilor, cu destul de multe scaune ocupate în jurul nostru. Apoi un grup de bărbaţi se năpusti prin grosul celor aşezaţi pe jos, călcându-i pe picioare şi pe umeri.

Domitius se ridică în picioare strigând furios spre procurori. Aceştia dădură din umeri neputincioşi, mimând foarte amănunţit că nu-l puteau auzi şi că n-aveau cum să facă ceva în privinţa mulţimii dezlănţuite. Juraţii potenţiali aflaţi pe gradene, oameni serioşi care nu se speriau uşor, scuturau din capete, arătând total dezgustaţi. Milo, Cicero şi Marcellus împreună cu secretarii lor îşi strânseră în braţe documentele şi tăbliţele de ceară, grăbindu-se să se alăture lui Domitius la tribună. Cum gloata se apropia tot mai mult fără să dea vreun semn că s-ar opri, Milo şi grupul său se retraseră în Templul Libertăţii lăsându-l în urmă pe Domitius care rămase cu mâinile la şold, sfidând mulţimea, să nu cumva să îndrăznească să violeze templul sacru. Însă mulţimea păru mulţumită că îl redusese la tăcere pe Marcellus şi îl pusese pe fugă pe Milo. Ocupară incinta tribunalului şi foarte surescitaţi săreau în sus şi în jos recitând pasaje scabroase despre Fausta, soţia lui Milo. Când

deveni evident că nu se putea restaura ordinea juraţii şi spectatorii care încă nu fugiseră începură să plece şi ei. În cele din urmă se zvoni că Pompei era pe drum cu o trupă de soldaţi înarmaţi. Asta determină gloata să abandoneze tribunalul, împrăştiindu-se în toate direcţiile.

Aşa s-a încheiat prima zi a procesului lui Milo.

***

A doua zi debută în mare măsură ca prima, cu excepţia faptului că spaţiul rezervat spectatorilor era mult mai comprimat din cauza spectatorilor care flancau curtea de o parte şi de alta. La insistenţa lui Domitius, Pompei adusese trupe armate pentru a păstra ordinea pe durata procesului. Justiţia romană se impunea cu ajutorul oţelului roman.

Audierea martorilor a fost reluată cu mărturiile unor persoane de lângă Bovillae, începând cu Felicia. Asemenea unui actor distribuit în sfârşit într-un rol important, ea părea hotărâtă să-şi valorifice şansa la maximum. Afişă acel zâmbet nelalocul lui şi o atitudine senzuală în timp ce avocaţii o examinau şi o reexaminau; în acest timp mulţi spectatori începură s-o măsoare cu alţi ochi. Ziua începea într-un mod bizar.

Urmă mărturia fratelui ei, Felix, despre venirile şi plecările victimelor şi urmăritorilor lor, inclusiv acei prizonieri legaţi despre care acum ştiam că fuseseră Philemon şi prietenii lui. Philemon însuşi depuse mărturie, repetând relatarea de la contio. Soţia hangiului asasinat în Bovillae nu apăru; continua să rămână în izolare la Regium, am gândit eu. Sora şi cumnatul ei, cei care aveau grijă de han în prezent, depuseră mărturie despre ceea ce le spusese văduva hangiului, descriind scena sângeroasă de după terminarea luptei.

Virgo Maxima a povestit despre vizita unei femei necunoscute pentru a mulţumi zeiţei pentru moartea lui Publius Clodius. Această relatare îi inflamă atât de tare pe clodieni încât pentru câteva

clipe se părea că va avea loc o nouă tulburare publică. În cele din urmă soldaţii lui Pompei interveniră gonindu-i pe unii dintre cei mai vocali agitatori. Ordinea era restabilită, dar Domitius se hotărâse deja să pună capăt acelei zilei din curtea de judecată.

A treia zi de mărturii a început cu ultimii martori din Bovillae. Senatorul Sextus Tedius a fost chemat la bară. Acesta se ridică din primul rând al spectatorilor păşind anevoie înaintea curţii, folosindu-se de un baston şi târându-şi piciorul beteag. Eram în al doilea rând în ziua aceea, destul de aproape ca s-o pot vedea pe fiica lui, Tedia, stând lângă scaunul de pe care plecase senatorul, urmărindu-l îngrijorată din priviri. În mod normal l-ar fi însoţit, am gândit eu. Probabil acum nu voia să fie văzut în faţa curţii acceptând ajutorul unei femei.

Senatorul Tedius repetă povestea pe care mi-o spusese mie: că plecase spre Roma în lectică, însoţit doar de fiica lui şi câţiva sclavi, că se întâlnise cu Milo care îl avertizase de primejdia unor bandiţi fictivi, dar continuase drumul spre Bovillae unde a dat peste trupul însângerat şi abandonat al lui Clodius, târât acolo, se pare, de ucigaşii lui, ca apoi să-l trimită la Roma în lectica sa. Era evident acum că Tedius trebuie să fi sosit în timp ce Eudamus şi Birria împreună cu oamenii lor dispăruseră în pădure după Philemon şi prietenii lui. După ce îl expediase pe Clodius la Roma, Tedius s-a întors pe jos spre Aricia, menţionând că i-a văzut pe prizonieri fiind mânaţi pe drum în timp ce el se odihnea într-un loc din apropierea noii Case a Vestalelor.

Un bărbat pe numele de Quintus Arrius, coleg al lui Clodius, depuse mărturie că ajutase cu interogarea sclavilor lui Clodius după incident. Unul dintre aceştia, un secretar personal, mărturisise în timp ce era torturat că furnizase unui agent al lui Milo informaţii privitoare la acţiunile

lui Clodius. În consecinţă, opina Arrius, Milo era în mod constant informat despre acţiunile lui Clodius şi ar fi putut premedita întâlnirea aparent întâmplătoare de pe Via Appia. La rândul său Cicero ridiculiză această supoziţie, subliniind faptul că Schola mărturisise în prima zi că Publius Clodius plecase neplanificat de la vila lui în momentul în care auzise de moartea arhitectului Cyrus; de aceea, cum era posibil ca Milo, chiar dacă avea un informator, să premediteze întâlnirea respectivă?

După aceea Cicero chemă la bară un alt martor: Marcus Cato, care coborâ de pe gradenele unde erau aşezaţi juraţii potenţiali. Cato, probabil singura persoană mai serioasă şi mai conservatoare din curtea de judecată decât judecătorul Domitius, depuse o mărturie privitoare la declaraţia unui anume Marcus Favonius, care îi relatase remarca făcută de Clodius cu trei zile înaintea fatalului incident.

— Şi care era această remarcă, această bijuterie de înţelepciune rostită de buzele lui Publius Clodius? întrebă Cicero.

Cato privi spre Domitius şi în direcţia juraţilor. Clodius i-a spus lui Favonius că Titus Annius Milo va fi mort peste trei zile.

Asta produse rumoare în curte.

— Cato e un mincinos beţiv! strigă cineva. Ce caută cu juraţii dacă e martor?

Cicero se răsuci.

— Cine se îndoieşte de judecata lui Pompei? însuşi Magnus l-a selectat personal pe Marcus Cato să stea cu juraţii, şi de ce? Pentru că integritatea şi onestitatea lui

Cato sunt mai presus de orice îndoială. Oricine afirmă altceva nu demonstrează decât că e un neisprăvit.

Avea dreptate. Indiferent de orientarea lui politică, Cato nu era omul care să mintă. Dar povestea pe care o spunea era la a doua mână;

Clodius îi spusese ceva lui Favonius care îi spusese ceva lui Cato. Iar Cicero, am observat eu, nu respinsese în vreun fel acuzaţia conform căreia Cato era beţiv. O viaţă de băut sănătos se oglindea în ochii buhăiţi ai omului de stat.

Indiferent de efectul pe care Cicero sperase să-l producă prin mărturia lui Cato, acesta a fost total negat de ceea ce a urmat.

Ultimii martori audiaţi au fost Sempronia şi Fulvia. Fiecare a povestit cum ajunsese trupul lui Clodius la casa de pe Colina Palatină în lectica unui străin, neînsoţit de prieteni sau de vreo explicaţie. Au descris starea lamentabilă în care se prezentase cadavrul. Au explicat cum se întorseseră la Roma prietenii şi sclavii care supravieţuiseră, unul câte unul, fiecare contribuind cu un alt amănunt îngrozitor despre catastrofa petrecută pe Via Appia. Au vorbit despre fiul cel mic al lui Clodius, Publius, care nu fusese de găsit toată noaptea respectivă şi despre jalea şi îngrijorarea care le cuprinsese când auziseră de măcelul de la vila de pe Muntele Alba. Sempronia – aspra, trufaşa Sempronia– se pierdu cu firea izbucnind în plâns, imaginea leită a bunicii îngrijorate, necăjite. Fulvia, după un început reţinut şi o recitare lipsită de emoţii a faptelor, sfârşi cu un urlet de lamentaţie, eclipsând chiar şi demonstraţia de agonie din noaptea morţii soţului ei. Plângea, îşi smulgea părul şi îşi rupse stola.

Am auzit mai multe bocete în apropiere şi am văzut că fiica lui Sextus Tedius îşi acoperise faţa cu mâinile. Tatăl ei privea fix înainte, cumva jenat de această manifestare.

Dar Tedia nu era singura persoană care vărsa lacrimi. M-am gândit cu nu putea interveni decât un miracol care să-i împiedice pe clodieni să erupă într-o nouă revoltă, până când am privit în jur, văzând că mulţi dintre ei plângeau incontrolabil.

Cicero nu îndrăzni să le chestioneze pe femei. Curtea puse capăt procedurii legale în a zecea oră

a zilei.

Aşa s-a încheiat a treia zi a procesului lui Milo şi ultima pentru depunerea mărturiilor. O sută de zile trecuseră de la moartea lui Publius Clodius. Încă o zi şi soarta lui Titus Annius Milo urma să se decidă.

***

Târziu în după-amiaza aceea tribunul Plancus organiză un contio final având ca subiect moartea lui Clodius. Îi îndemnă pe susţinătorii lui Clodius să se prezinte a doua zi dimineaţa în forţă pentru a audia pledarea efectivă a cazului. Pledoariile acuzării şi apărării urmau să fie ţinute în Forum pentru că permitea accesul mult mai multor spectatori decât curtea Templului Libertăţii. Cei care îl iubiseră pe Clodius trebuiau să se facă văzuţi şi auziţi, le spuse Plancus, aşa încât juraţii să afle care era voinţa poporului, şi trebuiau să înconjoare complet curtea de judecată ca atunci când rezultatul procesului va deveni evident, laşul acela nenorocit de Milo să nu aibă vreo şansă de a scăpa înainte de anunţarea verdictului.

***

În noaptea aceea la cină Eco şi cu mine i-am relatat Bethesdei toate cele întâmplate peste zi. Părea să aprobe comportamentul Fulviei.

— Jalea unei femei e uneori singura armă pe care o posedă. Gândeşte-te la Hecuba şi la femeile troiene. Fulvia s-a folosit de jalea ei acolo unde va avea cel mai mare efect.

— Mă întreb de ce n-au chemat-o pe Clodia să depună mărturie, spuse Diana, care fusese atât de absentă în timpul mesei încât crezusem că nu ne-aude.

— Asta n-ar fi făcut decât să diminueze jalea Fulviei, spuse Eco. Şi i-ar fi încurcat pe juraţi, reamintindu-le de anumite zvonuri despre cele petrecute între Clodia şi fratele ei.

— Şi după ceea ce i-a făcut Cicero ultima oară când a apărut la un proces aş fi foarte surprinsă

dacă s-ar mai fi prezentat la vreunul, spuse Bethesda. A venit la proces?

— N-am văzut-o, am spus eu, schimbând apoi subiectul.

Asemenea multor oameni din Roma în noaptea aceea, îmi imaginez eu, mi-a fost foarte greu să dorm. M-am întors de pe o parte pe alta, iar în cele din urmă m-am ridicat din pat. M-am dus în birou să caut ceva de citit. Am trecut în revistă micile etichete care atârnau de sulurile de pergament, murmurând în barbă.

— Oare care piesă conţine faimosul pasaj despre zeii care produc cel mai neaşteptat final? Euripide, nu-i aşa? Şi de ce mă preocupă în noaptea asta? Oh, da, ştiu. Pentru că întotdeauna îmi aminteşte de procesul lui Sextus Roscius, când am lucrat prima oară pentru Cicero; primul lui mare triumf într-un proces. Iar când totul s-a terminat– aproape totul – îmi amintesc că i-a declamat lui Tiro acel citat din Euripide. Tiro era atât de tânăr atunci, doar un băiat! Eram şi eu foarte tânăr…

— Dar din care piesă de teatru? Nu *Femeile troiene* sau *Hecuba* – Bethesda o menţionase pe Hecuba la cină. Nu, e din… Bacc*hae!*

Şi chiar acolo era, la vârful degetelor mele. Am scos sulul din orificiu, am găsit nişte greutăţi, şi am fixat pergamentul pe masă.

Era una dintre cele mai vechi cărţi pe care le aveam, dar încă într-o stare bună. Pasajul la care mă gândisem era chiar la sfârşit, rostit de corul dionisiac al chefliilor:

Finalul anticipat
încă nu s-a consumat.
Iar zeul a găsit o cale
la care nimeni nu se aştepta.
Aşa se sfârşeşte piesa noastră.

La care nimeni nu se aştepta…

Putea Cicero să izbândească? Putea rosti o pledoarie – unul dintre acele discursuri faimoase cu o logică întortocheată, distrugând îndoiala, pline de umor şi de neprevăzut – care să-i convingă pe juraţi să-l declare pe Milo nevinovat? Părea imposibil. Dar la fel apăruseră şi alte cazuri în care Cicero smulsese triumful din braţele disperării. Dacă o putea face cineva…

În timp ce rulam sulul la loc, am rupt din greşeală o bucăţică de pergament de la vârf. Am înjurat. Era atât de vechi. Când şi unde îl procurasem? Ah, da: însuşi Cicero mi-l oferise, aşa cum îmi oferise multe alte cărţi de atunci încoace. Asta fusese prima. Chiar îmi dăduse o dedicaţie, dacă îmi aminteam bine.

Am derulat-o îndeajuns de mult pentru a citi dedicaţia scrisă de mână:

> *Lui Gordianus, cu simpatie şi speranţe luminoase în viitor.*

Îmi îngheţă sângele. Ştiusem asta tot timpul, firește. Totuşi, să văd dovada exact în faţa ochilor mei…

Am găsit mesajul adresat Bethesdei, aşezat chiar lângă sulurile acelea.

> *Nici o temere în privinţa lui Gordianus şi a fiului său.*
>
> *Nu au fost răniţi. Se vor întoarce acasă curând.*

Nu exista nici o îndoială. Dovada era chiar acolo, în forma ciudată a literei G – de fapt a modului în care numele meu era scris în ambele cazuri.

Cercetasem şi alte mesaje ale lui Cicero aflate în posesia mea, însă niciunul nu fusese scris de mâna lui. Toate erau scrise de Tiro sau de vreun alt secretar. Dar dedicaţia din *Bacchae* era

neîndoielnic scrisă de mâna lui, pentru că fusesem acolo când o scrisese.

Davus mormăi în somn când l-am scuturat. Celelalte gărzi se foiră în paturile lor.

— Davus, trezeşte-te.

— Ce? Clipi, apoi se sperie, trăgându-se din faţa mea de parcă aş fi fost un monstru. Stăpâne, rogute! Vocea lui se frânse ca cea a unui băiat. Pe Hades, ce era cu el?

— Davus, sunt eu. Scoală-te. Am nevoie de tine. Ies afară.

Plimbarea până la casa lui Cicero nu mi se păruse niciodată atât de lungă. Pulsul îmi răsuna în urechi. Nu-l trezisem pe Eco să vină cu mine, deşi Cicero îl nedreptăţise în egală măsură ca pe mine. Ceea ce aveam de spus lui Cicero, urma s-o fac de unul singur.

Capitolul treizeci şi unu

Paznicul lui Cicero mă scrută prin gaura uşii. Un pic mai târziu îmi deschise uşa, permiţându-i lui Davus să intre şi să aştepte în atrium. Nimeni nu se culca devreme în casa lui Cicero în noaptea aceea.

În timp ce eram condus în birou am auzit ecoul vocii lui Cicero pe coridor, apoi hohotele de râs zgomotoase ale lui Tiro.

— Gordianus! Cicero veni spre mine şi mă îmbrăţişă înainte să-l pot opri. Era îmbrăţişarea unui politician; părea să mă cuprindă complet şi cu toate astea de-abia dacă mă atinse. Făcu un pas înapoi, privindu-mă aşa cum un cioban priveşte mielul rătăcit. Aşadar, în ultima clipă ai venit tu la mine. Pot spera Gordianus că asta înseamnă în sfârşit să te fi lămurit?

— Oh, da, Cicero, m-am lămurit definitiv. Gura mi-era brusc atât de uscată încât abia dacă puteam vorbi.

— Se pare că trebuie să bei ceva. Cicero făcu un semn din cap paznicului care dispăru. Trebuie să-ţi spun, pledoaria e aproape completă. Dar nu e bătută în cuie. Mai bine mai târziu decât niciodată.

— La ce te referi?

— Ei bine, după toată alergătura asta la casa şi de la casa Fulviei şi tot timpul petrecut cu Marc Antoniu pe drum trebuie să ştii destul de precis ce are de gând acuzarea pentru ziua de mâine. M-aş putea folosi de acest gen de informaţii pentru a mă asigura că toate contraargumentele mele sunt bine ţintite. Cu cât mai puţine surprize vor putea arunca în direcţia mea, cu atât mai bine. Oh, Gordianus, m-ai speriat de data asta. Credeam că te-am pierdut pentru totdeauna. Dar iată-te aici, unde aparţii!

Am privit în jurul camerei. Tiro era în mijlocul unui morman de suluri şi vrafuri de pergamente.

— Caelius e aici? Unde-i Milo?

Doar rostindu-i numele mă făcu să strâng pumnii. Am inspirat adânc.

— Caelius e acasă, la tatăl său, probabil doarme ca un bebeluş.

— N-ar trebui să fie aici, să lucreze la pledoaria lui?

— De fapt… ah, iată ceva să-ţi umezeşti gâtlejul! Tiro, vrei şi tu o cupă?

M-am gândit să refuz, dar aveam nevoie de o băutură. Am ridicat din sprâncene în timp ce trecea printre buzele mele. Trebuie să fi fost cel mai bun vin vechi al casei.

— Nu e puţin prematur să sărbătoreşti, Cicero?

— Ah, apreciezi falernianul. Prea bine. Apariţia ta în casa mea e un motiv suficient pentru a sărbători, Gordianus.

— Unde e Milo? am întrebat eu.

— Nu-i aici, cum poţi vedea. E acasă cu Fausta. Îmi imaginez că visează vise dulci despre funcţia de consul care va fi a lui anul viitor. Voiai să-l vezi în mod special?

Era o întrebare greu de răspuns.

— Nu, am spus eu. Voiam să ies cu capul pe umeri, ceea ce e posibil să nu fi fost posibil în prezenţa lui Milo. Mi-am băut cupa de vin.

— Gordianus, arăţi groaznic! Trebuie să terminăm ce-avem de făcut cât mai curând, să mergi acasă să dormi. Spuneai ceva de Caelius şi pledoaria lui. Dar numai un avocat va vorbi mâine în apărarea lui Milo: eu.

— Ceilalţi au dat bir cu fugiţi, speriaţi, eh? Până şi Caelius?

Reuşisem în sfârşit să-i temperez euforia.

— Nu e deloc cazul. Ideea asta că prietenii l-au părăsit pe Milo e un zvon răutăcios inventat de clodieni, aceiaşi indivizi care susţin că Milo vrea să-l asasineze pe Pompei şi să distrugă statul. Speră să mă facă să arăt ca un nebun şi să-i intimideze pe toţi ceilalţi să-l abandoneze pe Milo. Dar vreau să-ţi spun un lucru, cei mai buni oameni

din Roma sunt în mod solid în spatele lui Milo şi ar fi apărut bucuroşi ca martori, depunând mărturie în favoarea caracterului lui Milo. Însă reformele lui Pompei au eliminat acest gen de mărturii! Aş fi putut avea foşti magistraţi şi consuli făcând coadă pe întreaga lungime a Forumului, recitând ore-n şir virtuţile lui Milo. Dar Pompei vrea să depună mărturie doar martorii oculari – genul de oameni ca acele personaje infame care s-au perindat în ultimele trei zile.

— Dacă prietenii lui continuă să-l sprijine, de ce eşti singurul care va vorbi în favoarea lui?

— Iarăşi, reformele lui Pompei! Apărării nu-i sunt permise decât trei ore – trei ore! — ca să-şi susţină cazul. Ştii cum era înainte; un om avea de regulă doi sau trei avocaţi, pledând în favoarea lui oricât doreau de mult. Nu trebuie să-ţi spun că de regulă de-abia dacă încep să mă încălzesc după trei ore. Simplul adevăr e că n-am vrut să-mi împart timpul cu altcineva. E chiar mai rău pentru acuzare; ei nu au decât două ore. Ei bine, lasă-i pe cei trei avocaţi ai lor să se împiedice unul de celălalt, grăbindu-se să-şi consulte însemnările. Vor avea pledoarii rapide, confuze, apoi mă voi folosi de timpul meu pentru a-i atrage pe juraţi încet, constant, irezistibil în tabăra noastră.

Îşi turnă jumătate de cupă de falernian. Când începuse Cicero să bea ca oricare alt om?

— Să nu crezi că n-o pot face, continuă el. Aşteaptă până vei auzi pledoaria. E capodopera mea, Gordianus. Mă laud, Tiro, sau pur şi simplu spun adevărul?

Tiro zâmbi.

— E o pledoarie foarte izbutită.

— N-am scris niciodată una mai minunată! Şi forţa mea de expunere n-a fost mai mare vreodată. O să-i captivez pe juraţi de la primele cuvinte, îi voi ţine în strânsoare ca un amant, până nu voi mai avea nimic de spus, iar după ce voi fi terminat, să vedem dacă va încerca cineva să-i reziste lui Milo.

Vinul şi curiozitatea mi-au potolit furia. M-am decis să ascult o vreme, să nu mă grăbesc, să aud ce avea de spus. Ar fi fost pentru ultima oară. Odată ce voi fi spus ceea aveam de gând să-i spun, nu vor mai fi rostite alte cuvinte între noi.

— Cum vei face asta, Cicero? Cum îi vei seduce pe juraţi?

— Ei bine, nu pot să-ţi reproduc întreaga pledoarie acum; n-avem timp. Şi îmi zâmbi strâmb. În plus, ai putea fi spionul inamicului, Gordianus. Ai venit să-mi dezlegi jocurile de cuvinte şi înţelesurile duble înainte de a fi gata? Nu vreau să-mi fie anticipate metaforele şi aluziile istorice de procurori! Dar pot să-ţi ofer concepţia de ansamblu. Poate îţi vin unele idei cum m-ai putea ajuta.

— Să te-ajut?

— Poate există un punct slab al acuzării pe care nu l-am surprins, ceva ce tu ştii, iar eu nu; un punct pe care îl vor evidenţia iar eu nu l-am prevăzut. Probabil ai avut acces la informaţii care le-au scăpat până şi spionilor mei. Toate acele legănări în lectica Clodiei şi compania lui Antoniu – eşti o cunoştinţă valoroasă, Gordianus! Întotdeauna am susţinut asta. Şi nu ţi-am întors niciodată spatele, indiferent cât de mult m-ai nedreptăţit uneori. Nici nu-ţi pot spune cât de bucuros am fost când paznicul mi-a spus că eşti aici. Nu mă pot gândi la altcineva pe care aş vrea să-l văd în seara asta. Gordianus Descoperitorul, întotdeauna plin de surprize., Mă va ajuta să adaug nuanţele finale triumfului capodoperei mele – astea au fost cuvintele mele, nu-i aşa, Tiro?

— Într-adevăr, au fost. Tiro părea foarte obosit. Dată fiind constituţia lui delicată, normal era să fie în pat acum, am gândit eu. Sau nu cumva clipise, coborându-şi privirea în faţa mea? Făcuse şi Tiro parte din complotul împotriva mea? Ideea asta îmi făcea greaţă, dar loialitatea lui Tiro faţă de Cicero eclipsase întotdeauna orice altceva în viaţa lui.

— Ideea de bază a pledoariei mele, continuă Cicero foarte surescitat, va fi că cel care plănuise ambuscada a fost Clodius, iar Milo nu avusese de ales decât să se apere. A avut loc o omucidere justificată.

— Dar faptele, Cicero, cum rămâne cu ele?

— Oh, voi aminti juriului de unele fapte – cum ar fi acela al lungii istorii a comportamentului criminal de care a dat dovadă Clodius împotriva zeilor şi a statului. Şi faptul că în momentul în care plecase la drum pe Via Appia lucra la o legislaţie prin care viza reorganizarea sistemului de alegeri electorale care să-i confere lui şi mulţimii compuse din sclavi eliberaţi o şi mai mare putere. Şi în mod cert nu voi lăsa pe nimeni să treacă cu vederea faptul că unul dintre cei mai imorali şi mai depravaţi oameni care au bântuit oraşul acesta a fost Clodius.

— Dar Clodius nu l-a atacat pe Milo. Trebuie s-o spun mai rar? Clodius… nu l-*a*… atacat pe Milo.

Cicero făcu o pauză.

— Chestiunea asta a ambuscadei, cine a uneltit împotriva cui, cine aştepta la pândă – e într-un fel academică, nu înţelegi? Consider-o un artificiu literar. Tânărul meu prieten Marcus Brutus e de părere că ar trebui să argumentez din perspectiva asasinării intenţionate a lui Clodius, Milo comiţând crima cu bună ştiinţă şi clarviziune, ca apoi să declar că omuciderea a fost justificată pentru că Milo acţionase în acest fel ca să salveze statul de un om periculos. Ei da, Brutus ar putea să se prevaleze de un astfel de argument, dar nu eu. N-ar face decât să le reamintească celor prezenţi de propria mea atitudine faţă de Catilina şi susţinătorii lui. Milo nu trebuie să sufere de pe urma controverselor iscate de mandatul meu de consul. Aşa că această pistă a apărării e blocată pentru noi. Pe de altă parte, aş putea argumenta că nici Milo, nici oamenii lui n-au fost în ultimă instanţă responsabili pentru moartea lui Clodius,

cel puţin în teorie. Ceea ce ar putea fi adevărat, cum sunt sigur că ai descoperit şi tu în investigaţiile tale…

— La ce te referi?

— Nu fi sfios cu mine, Gordianus. E mult prea târziu pentru asta. Totuşi, a argumenta totalmente nevinovăţia lui Milo ar însemna să recurg la raţionamente destul de esoterice, mai mult chiar, o asemenea abordare n-ar reuşi să aibă nici un înţeles de substanţă; ar neglija cel mai convingător argument, conform căruia Clodius reprezenta un pericol iminent pentru Milo şi o ameninţare permanentă la adresa statului. Nu, voi recurge la argumentul ambuscadei…

— Cicero, n-a existat *nici o* ambuscadă, a nici unei părţi.

— Da, dar cum poţi şti una ca asta, Gordianus?

— Pentru că am fost acolo. Am văzut locul. Am discutat cu martori.

— Ah, ai fost, ai văzut, ai discutat – dar juraţii n-au făcut nimic din toate astea. E în puterea mea să le modelez percepţiile.

— Dar juraţii i-au auzit deja pe martori.

— Da, din nefericire. Inovaţiile lui Pompei! Succesiunea tradiţională e ca mai întâi avocaţii să-şi susţină argumentele şi să contureze opiniile juraţilor înainte de a audia vreun martor. Dar nu contează. Crezi că juraţii îşi vor mai aminti de târfa aceea de preoteasă şi jalnicul ei frate sau de acea incredibilă femeie de rând de la han după ce mă vor fi auzit pledând cazul lui Milo timp de trei ore? Eu nu cred. Apoi văzu expresia de consternare de pe faţa mea şi zâmbi. Văd că nu reuşeşti să înţelegi. Te îndoieşti că o pledoarie ar putea fi atât de persuasivă. Dar crede-mă, va fi cea mai mare ispravă oratorică, de departe cea mai măiastră pledoarie pe care am conceput-o vreodată. Nu-ţi imaginezi travaliul pe care mi l-a impus exerciţiul oratoric.

— Viclenia, vrei să zici.

— Gordianus! Scutură capul în direcţia mea, nu dezgustat - era prea debordant pentru asta – ci uimit. Foarte bine, atunci, viclenia. Creativitatea, măiestria, *viclenia,* spune-i cum vrei! Cum ai ajuns să fi cucerit într-atât de această veneraţie naivă, copleşitoare, pentru adevărul total, absolut? Această obsesie ciudată – unde te-a adus? Dacă simplul adevăr ar putea trimite oştirile la război şi ar convinge juraţii, dacă oamenii ar putea fi determinaţi să reacţioneze aşa cum se cuvine doar spunându-le adevărul, crezi că aş face uz de o altă metodă? Ar fi atât de facil. Dar adevărul nu e suficient; deseori e cel mai nociv lucru pentru cel cu o cauză! De aceea avem oratoria. Frumuseţea, puterea cuvintelor! Le mulţumesc zeilor pentru harul oratoriei şi le mai mulţumesc zeilor pentru oamenii îndeajuns de inteligenţi şi de înţelepţi pentru a putea struni adevărul din când în când, pentru a menţine statul suveran şi indivizibil. Lucrul cel mai important în audierea de mâine nu e de a determina cine cui ce a făcut pe Via Appia. Cel mai important lucru, absolut vital, e ca la sfârşitul zilei Milo să fie liber. Dacă adevărul obturează acest obiectiv, atunci trebuie să dispară. Nu serveşte nici unui scop. Nu înţelegi asta, Gordianus? E un lucru atât de elementar.

Auzisem destul.

— Şi captivitatea mea? Tot un lucru elementar?

Cicero se albi la faţă.

— Ce vrei să spui?

— Cât timp eram închis în puţul acela mirositor cineva i-a trimis un bilet anonim soţiei mele, spunându-i să nu-şi facă griji. Am găsit o altă scriere – o dedicaţie veche, veche, pe un pergament – care se potriveşte perfect cu cea de pe bilet. *Tu* ai scris biletul acela, Cicero. Negi una ca asta?

Îşi duse mâinile la spate, făcând mai mulţi paşi înainte şi înapoi. Îi aruncă o privire lui Tiro, care îi aştepta reacţia cu sprâncenele încreţite.

— Eu am scris acel bilet pentru soţia ta, da.

— Ce rol ai jucat? Ştiai asta de la început? Ai plănuit să fiu atacat?

Făcu o faţă ca cea a unui om care calcă în ceva moale şi mirositor.

— Când am auzit că porniseşi spre Bovillae, Milo era convins că ai devenit un pericol pentru el. N-a vorbit decât despre asta zile întregi. Cine ştia ce vei afla? Pentru cine o făceai cu adevărat? Am încercat să-l opresc, dar Milo e încăpăţânat. Era hotărât să te înlăture…

— Să mă omoare, nu?

— Să te împiedice să te întorci la Roma. Da, prima lui intenţie a fost să te omoare. I-am interzis. Mă auzi, Gordianus? I-am *interzis* să vă omoare, pe tine şi pe fiul tău. I-am amintit de cei pe care îi ţinea prizonieri la vila din Lanuvium, martorii capturaţi de oamenii lui pe Via Appia. Dacă îi putea ţine prizonieri pe ceilalţi, de ce nu şi pe tine şi fiul tău? Am insistat să fiţi cruţaţi, înţelegi? Milo a făcut acest compromis, fiind de acord să te reţină până când se va fi terminat criza. După care tu şi Eco urma să fiţi eliberaţi teferi.

— Cei care au scăpat de la Lanuvium spuneau că Milo se hotărâse să-i ucidă.

— N-a fost decât un zvon. Chiar dacă ar fi fost adevărat, n-avea nimic de-a face cu tine. Milo mi-a dat cuvântul că nu vei fi brutalizat.

— Cuvântul lui Milo!

— Ai fost brutalizat? Ai fost tratat cu răutate? Ai văzut! S-a ţinut de cuvânt. Chiar şi aşa m-am simţit foarte îngrijorat pentru familia ta, ştiind cât de mult ţin la tine, cât de dor le era de tine şi câte griji îşi făceau din pricina ta. Nu eram atât de rece încât să nu-mi pese! Aşa că am scris acel bilet pentru soţia ta, să-i spulber orice teamă. L-am scris cu mâna mea, expediindu-l cu un sclav analfabet. Ar fi trebuit să-mi dau seama că vei afla asta despre mine la un moment dat, Gordianus. Nu-ţi

scapă nimic! Dar era corect să fac asta. Nu regret că am făcut-o, nici acum.

Stătea îndreptat de spate, cu bărbia sus, asemenea unui ofiţer a cărui onoare fusese atinsă în urma unui act de bravură. Nu-mi venea să cred.

— Chiar eşti mândru de tine, nu-i aşa? Mândru că l-ai convins pe Milo să mă răpească în loc să mă ucidă…

— Ţi-am salvat viaţa, Gordianus!

— Şi eşti mândru că ai scris două rânduri soţiei mele în loc să mă eliberezi.

Oftă din cauza încăpăţânării mele.

— Uneori, Gordianus, pentru apărarea libertăţii, acţiuni care altfel ar părea blamabile devin nu numai justificate, ci inevitabile.

Am clătinat din cap.

— Tiro, ai auzit? Notezi? În mod sigur stăpânul poate folosi asta în pledoaria lui de mâine!

Cicero îşi presă vârfurile degetelor împreună. Gordianus, într-o zi vei reflecta asupra acestui episod, înţelegând că ai fost chemat să faci un sacrificiu pentru binele statului. Poate a fost o greşeală din partea lui Milo decizia de a te scoate din circuit pentru o vreme. Ar trebui să fii flatat că te-a considerat atât de periculos! Dar ia aminte la contextul mai larg. Prin consecinţe e un lucru bun – un lucru excesiv de bun – că acest Clodius e mort, şi va fi un dezastru total dacă duşmanii lui Milo reuşesc să-l trimită în exil.

— Un dezastru pentru Milo, vrei să spui.

— Da! Şi un dezastru pentru mine – şi pentru oricine altcineva căruia îi pasă de conservarea Romei ca republică. Avem nevoie de oameni ca Milo, de Cato şi, da, de mine. Nu ne putem lipsi de niciunul dintre noi! Eşti în relaţii cu Pompei acum. Îl cunoşti pe Caesar. Chiar vrei să laşi totul în seama lor? Dacă se ajunge la asta, dacă toţi oamenii valoroşi sunt îndepărtaţi unul câte unul şi puterea Senatului devine aproape nulă, iar Caesar şi Pompei rămân singurii la cârmă, cât crezi că va

dura parteneriatul lor? Îţi poţi imagina un alt război civil, Gordianus? Eşti îndeajuns de bătrân să ţi-i aminteşti pe Marius şi Sulla. Cât de îngrozitor va fi de data asta, cu întreaga lume în flăcări? Cine va rămâne să facă ordine după aceea?

Lăsă capul jos, ca şi cum, subit, devenise prea greu.

— Tot ceea ce fac, *totul,* e menit să modifice cursul evenimentelor. Ia asta în considerare, Gordianus, apoi ia în considerare mica injustiţie pe care ţi-a făcut-o Milo, ţinându-te prizonier câteva zile din viaţa ta. Vrei să fii răsplătit în vreun fel? Vrei să ţi se plătească daune? Te-ar satisface una ca asta? Sau mai bine faci efortul de a vedea tabloul de ansamblu pentru a surprinde proporţia rolului tău în relaţia cu întregul? Acest proces nu e doar despre Milo şi Clodius. E despre viitorul Republicii. Dacă adevărul trebuie strunit în vreun fel, dacă tu şi familia ta trebuie să suferiţi puţin în numele acestei cauze, atunci fie!

Ridică atunci capul, privindu-mă fix, aşteptându-mi reacţia.

— „Frumuseţea, forţa cuvintelor!" am spus într-un final, imitându-l. Blestemaţi fie zeii care ne-au dat oratoria! Şi blestemaţi fie cei ca tine care fac o caricatură din cuvinte ca libertate şi justiţie! Acest subiect nu e încheiat pentru noi doi, Marcus Cicero. Iar în ceea ce îl priveşte pe Milo, sper ca nedreptatea pe care mi-a făcut-o va fi răsplătită mâine, când juriul îi va decide soarta.

M-am întors să plec, apoi m-am uitat la Tiro. Rămăsese tăcut, cu ochii plecaţi, pe tot parcursul acestui schimb de vorbe.

— *Tu* ştiai de asta? l-am întrebat eu.

Cum Tiro ezita, Cicero răspunse în locul lui.

— Tiro n-a ştiut nimic despre răpire. Milo şi cu mine n-am discutat niciodată despre asta în prezenţa lui. Adevărul e că n-am crezut că e în stare să-şi ţină gura. Tiro a avut întotdeauna o slăbiciune pentru tine, Gordianus. Chiar şi eu m-

am înmuiat, scriind biletul acela pentru soţia ta. Tiro ar fi putut face o prostie mai mare. N-a ştiut nimic.

Mă uitam fix la Tiro, care continua să-mi evite privirea.

— Deci l-ai înşelat şi pe Tiro. Cred asta. El nu e actor ca tine, Cicero; surpriza şi expresia lui de uşurare atunci când ne-am întâlnit pe Via Flaminia erau prea adevărate ca să fie prefăcătorie. Dar Tiro… Tiro, uită-te la mine! Trebuie să fi bănuit ceva. Cine altcineva, decât Milo, avea vreun motiv să ne răpească? Cum putea Cicero să nu ştie?

Tiro îşi muşcă buza inferioară.

— Nu m-am gândit la asta. Pur şi simplu n-am întrebat. Presupun că de fapt nu voiam să ştiu. Eram preocupat de atât de multe alte lucruri…

— Spune-mi un lucru, Tiro. Doar un singur lucru, dar absolut adevărat. Vrei să-mi faci această favoare?

Tiro mă privi pierdut.

— Pledoaria asta pentru Milo – e atât de bună pe cât pretinde Cicero? Sau e doar vanitatea lui care vorbeşte? Spune-mi ce crezi tu, sincer.

— Adevărul, Gordianus?

— Nimic altceva.

— Pledoaria lui Cicero pentru Milo este… Tiro oftă. Cicero n-a scris niciodată una mai bună. Nimeni n-a mai făcut-o. Asta e părerea mea onestă. Dacă ceva îl poate salva pe Milo, pledoaria asta e salvarea. Juraţii vor plânge. Va fi cel mai frumos moment al lui Cicero.

Nu era ceea ce voiam să aud. Fie ca zeii să ne ajute pe toţi, am gândit eu, ieşind grăbit din încăpere şi lăsându-i să-şi vadă de treabă.

În timp ce mă îndreptam spre casă, câteva fraze ale lui Cicero continuau să-mi răsune în minte, oricât aş fi încercat să le înăbuş. Toate fuseseră un nonsens, fireşte, dar unele sunau şi mai absurd decât celelalte. *Aş putea argumenta că nici Milo, nici oamenii lui n-au fost în ultimă instanţă*

responsabili pentru moartea lui Clodius, cel puţin în teorie.

Ceea ce ar putea fi adevărat, cum sunt sigur că ai descoperit şi tu în investigaţiile tale… Totuşi, a argumenta nevinovăţia totală a lui Milo ar însemna să recurg la raţionamente destul de esoterice…

În numele lui Hades, ce voia să spună cu asta? Aproape că-mi doream să fi fost mai calm şi să-l fi întrebat; n-aveam cum să mă mai întorc acum. Probabil nu voia să spună nimic, mi-am spus eu, pur şi simplu o întorcea din condei, să mă facă să mă îndoiesc, aruncându-mi praf în ochi, la fel cum va încerca s-o facă în faţa juraţilor în dimineaţa aceea.

Capitolul treizeci şi doi

În cea de-a patra şi ultima zi a procesului lui Milo m-am trezit auzind ciripitul păsărelelor în grădină. Mugurii înfloriseră peste noapte. Albinele şi fluturii erau deja la lucru curtând corolele. Eram tentat să uit de proces, rămânând acasă. De ce să nu-mi petrec ziua bucurându-mă în grădină de vremea caldă din Aprilis? Dar ochii melancolici ai Minervei frânte, privindu-mă fix, nu mă lăsară să uit de ceea ce era pe cale să fie revelat în Forum.

Davus şi o altă gardă se sculaseră cu mult înainte de cântatul cocoşilor pentru a se duce cu scaunele pliante ca să ne asigure locurile. Ceea ce era foarte bine, pentru că nu văzusem niciodată Forumul atât de plin cu spectatori. Din ordinul lui Pompei toate tavernele erau închise în ziua aceea. Neîndoielnic Pompei intenţionase să elimine pericolul protestatarilor beţi, însă tribunii radicali trebuie să fi avut propriile motive de mulţumire; cu tavernele închise chiar şi susţinătorii mai puţin orientaţi civic n-aveau alt loc mai bun unde să meargă decât Forumul, participând la proces, în pofida presiunii teribile, Davus reuşi să ne păstreze locurile din faţă.

Trupele lui Pompei dominau totul. Oriunde exista o elevaţie– treptele templului, o porţiune din zid, rampă sau piedestal – soldaţii îl ocupaseră din timpul nopţii. Un cordon militar încercuia complet Forumul. În diferitele puncte de acces soldaţii trăgeau deoparte cetăţeni perfect pacifişti percheziţionându-i în căutarea unor arme ascunse. Se spunea că însuşi Pompei era staţionat în cartierul său general din clădirea trezoreriei, de unde nu se va mişca până la anunţarea verdictului. Mă simţeam de parcă m-aş fi trezit în alt oraş în dimineaţa aceea, un loc guvernat de un autocrat militar – cu excepţia faptului că autocraţii nu autorizează procese publice. Plutea un sentiment de confuzie şi incertitudine în aer, aproape ireal.

Totuşi, totul părea să decurgă impecabil. Milo şi Cicero apăruseră înaintea grosului mulţimii, venind într-o lectică simplă, închisă, aşa încât sosirea lor trecu neobservată, ceea ce, fără îndoială, îşi doriseră. Rămăseseră în lectică, înconjuraţi de gărzile lor, aşteptând apropierea momentului începerii procesului. Cei trei procurori ajunseră la faţa locului pe jos, întâmpinaţi cu aplauze, însoţiţi de suita compusă din secretari şi gărzile de corp. Oficialii curţii cu juraţi aduseră cu ei trei urne mari; conţineau bile de lemn pe care îşi înscriseseră numele fiecare dintre juraţii potenţiali. Bilele erau extrase la noroc până când se selectară optzeci şi unu de juraţi, printre care l-am remarcat pe Marcus Cato. După pledoariile acuzării şi apărării, fiecărei părţi urma să i se permită să conteste cincisprezece juraţi, rămânând ca cincizeci şi unu de juraţi să decidă verdictul.

Domitius ceru să se facă ordine în curte. Acuzarea începu prezentarea faptelor.

Aşa cum prezisese Cicero cele trei pledoarii au apărut excesiv de scurte, mai degrabă nişte rezumate ale unor prezentări detaliate. Cu toate acestea, au fost destul de puternice. Tipic pentru acuzare, procurorii au divizat între ei diversele aspecte ale cazului, conform stilului şi talentului lor.

Ştiam foarte puţine lucruri despre Valerius Nepos, dar auzisem că punctul lui forte era cel narativ, aşa că am fost surprins să-l aud rostind cuvântul de deschidere. A descris incidentul în cauză cu înfloriturі dramatice, folosindu-se din plin de sonoritatea vocii lui şi servindu-se de detalii oripilante pentru a provoca gemete şi strigăte de indignare din partea spectatorilor. Ultima lui lamentaţie a fost atât de plină de jale încât părea că e cât pe ce să-şi smulgă părul din cap. Nepos ar fi putut avea mare succes pe o scenă, am gândit eu, insuflând viaţă unor personaje ca orbul Oedip sau nefericitul Ajax.

Marc Antoniu, tacticianul, a fost al doilea orator al acuzării. A arătat că Milo complotase în mod deliberat asasinarea lui Clodius, referindu-se la mărturiile conform cărora Milo avusese spioni printre sclavii lui Clodius şi recapitulând în detaliu complicata cronologie a mişcărilor lui Milo şi Clodius în ziua crimei. Antoniu era vorbitorul potrivit pentru această prezentare care se referea necesar la o atare concentrare a detaliilor. Un vorbitor mai emoţional, ca Nepos, smiorcăindu-se din cauza cronologiei, ar fi riscat să fie absurd. Un orator mai reţinut, ca Pompei, ar fi plictisit de moarte audienţa. Amestecul de asprime soldăţească şi sinceritate nativă a scopului urmărit a păstrat vie atenţia juraţilor.

Appius Claudius, nepotul mortului, a furnizat finalul emoţional, un elogiu plin de patos. Vizibil copleşit de durere, s-a înecat adesea cu lacrimi, fiind nevoit să se lupte cu sine pentru a-şi recâştiga calmul. Într-o scurtă trecere în revistă răsunătoare, el s-a referit la măreţia strămoşilor lui Clodius şi la trista ironie a sorţii ca acesta să-şi găsească moartea atât de brutală pe faimosul drum construit de Appius Claudius Caecus, de-a lungul căruia erau înşirate morminte şi altare ale unor numeroşi membri ai nobilei familii.

Pe durata acestor discursuri m-am uitat să văd reacţiile lui Milo şi ale lui Cicero. Majoritatea acuzaţilor aduc cu ei o mulţime de rude care stau ciorchine în jurul lor în timpul procesului, însă Milo stătea de unul singur, cu braţele încrucişate. Sigur, părinţii lui muriseră, dar unde-i era soţia? Putea fi în defavoarea lui faptul că Fausta Cornelia nu fusese văzută în momentele grele prin care trecea soţul. Dată fiind reputaţia ei, îmi imaginam genul de glume pe care clodienii le vor scoate pentru a-i explica absenţa.

Şi la ce se gândise Milo când optase să apară la proces într-o togă albă ca zăpada, nou-nouţă, fără nici o cută? Părul arăta proaspăt tuns şi pieptănat,

iar faţa lui era atât rumenă încât trebuie să-şi fi vizitat bărbierul chiar în dimineaţa aceea, înainte de a pleca de acasă. Nu m-am abţinut să nu clatin din cap din cauza unei asemenea cutezanţe. Până şi veşnicul sardonic Caelius avusese bunul simţ (impus de Cicero) să poarte o togă mai sărăcăcioasă şi să arate un pic răvăşit, iar părinţii lui Caelius s-au prezentat în nişte vechituri de haine, cu ochii încercănaţi şi roşii de plâns după o noapte de nesomn. E de aşteptat ca un acuzat roman să arate cât poate de distrus pentru a câştiga simpatia juraţilor. Adesea nu este vorba decât de o simplă formalitate, dar toată lumea i se supune din respect pentru tradiţia legală. Prezentându-se ca şi cum i-ar face curte unei văduve sau pentru a poza pentru un portret, Milo sfida deliberat nu numai juriul, dar şi întregul proces judiciar.

Poate că asta îl frământa printre altele şi pe avocatul lui în dimineaţa aceea. Cicero arăta neobişnuit de distrat, complet transformat de cel din noaptea trecută. Unde era euforia, entuziasmul lui? Ochii îi jucau în cap, fălcile îi erau încleştate şi tresărea la fiecare zgomot neaşteptat venind din mulţime. Se juca cu diverse bucăţi de pergament, nota câte ceva pe tăbliţa de ceară, continua să şuşotească cu Tiro şi nu părea să asculte la cele zise de acuzatori. Doar o singură dată păru să se însufleţească, în timp ce vorbea Antoniu. Antoniu încerca să insinueze că Milo se oprise să-şi adape caii la Bovillae ca să treacă timpul în vreme ce aştepta să i se aducă la cunoştinţă dacă Clodius plecase sau nu de la vila sa venind spre el, ca să fie sigur că se vor petrece pe drum pentru a pune la cale un atac deliberat împotriva lui Clodius. Pentru a plasa acuzaţia făţiş Antoniu avea nevoie să stabilească ora exactă la care avusese loc incidentul, evidenţiind acest lucru printr-o repetare a întrebării: Când a fost omorât Clodius? Când, vă întreb – *când* a fost omorât Clodius?

Cicero făcu o glumă, ridicând vocea:

— Nu suficient de devreme!

În tăcerea imediată se auziră câteva râsete răzleţe, dar şi expresii de şoc printre juraţi, apoi brusc se îţi un vuiet de indignare dintre spectatori. Rânjetul rece de pe faţa lui Cicero dispăru. Milo înlemni. Până şi Antoniu, care se confruntase cu barbari în bătălie şi n-avea de ce să se teamă de mulţime, se îndepărtă de Rostra albindu-se la faţă. M-am întors să văd ce văzuseră ei; o mare de pumni ridicaţi şi feţe furioase, urlând. Furia de pe acele feţe nu era cea obişnuită văzută pe feţele prădătorilor sau soldaţilor; avea un fel de puritate înflăcărată; ca nebunia fanaticilor religioşi. Era ceva înfricoşător; chiar şi unii dintre soldaţii lui Pompei tresăriră vizibil. Aceia erau oamenii lui Clodius, furioşi şi deposedaţi, degradaţi şi deznădăjduiţi. Erau o forţă care se cerea recunoscută.

În momentul acela am crezut că procesul se va sfârşi brusc. Credeam că va urma o revoltă, crime, haos, o mare vărsare de sânge, în ciuda faptului că trupele lui Pompei erau peste tot; că mulţimea îi va înghiţi pe soldaţi laolaltă cu ceilalţi. Dar chiar în timp ce îşi arătau pumnii şi înjurau, clodienii se abţinură de la violenţă. Punctul culminant al zilei le promitea o satisfacţie mai profundă: răzbunarea liderului mort şi distrugerea finală a lui Milo. Soldaţii izbiră cu tocul suliţelor pietrele pavajului şi îşi loviră cu săbiile armurile până când mulţimea se linişti.

Antoniu reuşi să zâmbească.

— De fapt, Cicero, era a zecea oră a zilei.

Mulţimea se cutremură de râsete. Faţa lui Cicero era ca de ceară.

Antoniu sfârşi rechizitoriul. Appius Claudius rosti discursul său laudativ pentru unchiul decedat, ceea ce îi făcu pe mulţi spectatori să lăcrimeze. Mai bine să jelească decât să se răzvrătească, am gândit eu.

Apoi veni rândul lui Cicero să vorbească.

Trebuia să fie un truc, mi-am zis eu atunci când lui Cicero îi căzu tăbliţa de ceară şi se împiedică de scaun. Se prefăcea neîndemânatic pentru a câştiga simpatia unei audienţe ostile? Aceiaşi oameni, care plânseseră cu câteva momente mai devreme, începură să râdă şi să fluiere. Milo se încruntă, îşi încrucişă braţele şi mai strâns la piept, ridicându-şi ochii spre cer. Tiro îşi muşcă buza inferioară şi duse palmele de o parte şi de alta a feţei, apoi păru să îşi dea seama ce face, retrăgându-şi mâinile şi adoptând expresia unei statui.

Vocea lui Cicero tremura în timp ce începu să vorbească. Suna la fel cum îl auzisem prima oară când vorbea în public, la procesul lui Sextus Roscius; dar asta se întâmplase cu o viaţă în urmă, iar de atunci Cicero devenise oratorul de frunte al timpului său, trecând de la un triumf la altul. Chiar şi în zilele lui cele mai negre, când Clodius uneltea să-l exileze, încrederea de sine şi atitudinea de frondă îi conferise întotdeauna o voce egală, dacă nu neapărat nişte prieteni stabili.

Dar acum vocea lui era nesigură.

— Distinşi juraţi! Distinşi… ce ocazie aveţi astăzi! Ce decizie finală vă va aparţine… doar vouă şi numai vouă. E posibil ca un om bun, un cetăţean de frunte, un slujitor neobosit al statului… e posibil să fie forţat să suporte o soartă mizerabilă… într-adevăr, oare va fi forţată însăşi Roma să suporte umilinţe continue, nesfârşite… sau veţi pune capăt lungii persecutări atât a omului cât şi a oraşului de către nişte huligani proscrişi?

Urmă o altă explozie a mulţimii. Zgomotul era aproape un asalt fizic. Cicero păru să se retragă în faţa acestei reacţii, lipindu-se de Rostra. Unde era cocoşul ţanţoş înclinat mai degrabă să se umfle în pene decât să se plece în faţa unei mulţimi ostile? Încă mai eram înclinat să cred că timiditatea lui era un fel de poză. Ce altă posibilitate exista?

Tumultul prinse să se calmeze îndeajuns de mult pentru ca el să continue.

— Când clientul meu… şi cu mine… am intrat pentru prima oară în politică…

— Da, dar când veţi ieşi din ea? strigă cineva din mulţime.

— Insuficient de devreme! răspunse un cor de voci, urmate de râsete stridente.

— Când am intrat pentru întâia oară în politică, continuă Cicero pe un ton mai ferm, nutream mari speranţe într-o recompensă onorabilă pentru servicii onorabile. În schimb suferim povara constantă a fricii. Milo, în special, a fost întotdeauna vulnerabil pentru că el s-a plasat pe sine însuşi… în mod deliberat… deliberat şi brav… în lupta adevăraţilor patrioţi cu duşmanii statului…

Urmă o altă explozie, atât de zgomotoasă încât mă dureau urechile. Milo se înfundase tot mai adânc în scaunul lui, strângându-se tot mai tare în braţe încât părea să se topească. Expresia lui era una de total dezgust. Tiro tresărea ori de câte ori Cicero se poticnea, şi începu să-şi mănânce unghiile.

Din acel moment vuietul mulţimii se auzi aproape fără încetare. Ori de câte ori reuşea Cicero să se facă şi el auzit părea să rostească fragmente confuze din mai multe pledoarii. În mai multe rânduri era evident că îşi pierduse şirul, bombănind cu el însuşi, pornind dintr-un punct pe care îl expusese. Vocea îi tremura continuu. Chiar cunoscând intenţia lui de bază – să-l acuze pe Clodius de ambuscadă şi să-l dezvinovăţească complet pe Milo – mi-era imposibil să-i înţeleg demonstraţia. După expresiile feţelor, juraţii erau la fel de nedumeriţi.

Oratoria lui Cicero îmi provocase multe reacţii de-a lungul anilor– indignare faţă de predispoziţia lui de a truca adevărul, admiraţie faţă de abilitatea de a construi un argument logic, simpla mirare în

faţa vanităţii prodigioase, respectul trist pentru loialitatea lui faţă de prieteni, uimire faţă de demagogia neruşinată, pentru că Cicero era întotdeauna gata să exploateze sentimentele religioase şi prejudecăţile sexuale pentru propriile interese. Acum începeam să simt ceva ce nu mai simţisem înainte, ceva ce aş fi crezut a fi imposibil: începeam să mă simt jenat pentru Cicero.

Asta ar fi trebuit să fie clipa lui cea mai minunată. Când îl apărase pe Sextus Roscius, riscând să-l ofenseze pe dictatorul Sulla, era prea tânăr ca să ştie altceva; incitând poporul împotriva lui Catilina fusese aproape prea uşor; distrugând-o pe Clodia în discursul pentru Marcus Caelius fusese un act de răzbunare personală. Aceasta era o situaţie care necesita bravură adevărată şi energie eroică. Dacă ar fi putut să reziste mulţimii dezlănţuite, dacă ar fi putut să-i înfrunte pe spectatori privindu-i în ochi şi graţie forţei oratorice să-i fi făcut să-l asculte, ce realizare încoronată ar fi însemnat, indiferent dacă ar fi câştigat procesul sau nu. Ar fi putut câştiga glorie chiar şi în eşec.

În schimb a fost portretul celui copleşit de frică. Se bâlbâia, privind aiurea, asudând, poticnindu-se în timp ce rostea frazele ticluite. Era asemenea unui actor paralizat de trac. Nimeni nu poate fi acuzat de faptul că a fost intimidat de mulţime, dar din partea lui Cicero o atare reacţie era greu de înghiţit. Performanţa nefericită îi robi cuvintele de orice greutate pe care ar fi putut-o avea. Puţinele porţiuni audibile ale discursului păreau dezlânate, forţate, artificiale, nesincere. Mi se părea că văd un actor de mâna a doua parodiindu-l pe Cicero. Mai mult decât jenat, aproape că îmi era milă de el.

Milo devenea tot mai agitat până când păru să-şi iasă din piele. Sărea mereu spre Tiro, comentând în şoaptă cu el. Milo, bănuiam eu, voia să-l cheme pe

Cicero şi să se apere singur; Tiro reuşi să-l convingă să n-o facă.

Mulţimea învăţă rapid să facă un joc din răbufnirile ei. Rareori am văzut o masă de oameni reacţionând cu o asemenea aparentă unitate de gândire. Se liniştea doar într-atât încât să-i permită lui Cicero să fie auzit, izbucnind în râs când acesta se bâlbâia sau făcea vreo greşeală, aşteptând apoi până în momentul critic al pledoariei pe care o susţinea pentru a exploda într-un tumult asurzitor. Spectacolul oferit de audienţă era straniu, de parcă ar fi fost orchestrat de o mână invizibilă. Însuşi spiritul lui Clodius părea să-i dirijeze în această zi.

Acest fiasco parcă nu se mai sfârşea. De fapt ţinu considerabil mai puţin decât cele trei ore alocate apărării, în cele din urmă Cicero se apropie de finalul discursului.

— Milo s-a născut să servească această ţară. În mod sigur ar fi nedrept să i se interzică să moară între graniţele ei…

— Atunci lasă-l să-şi ia singur viaţa, acum! strigă cineva.

— Distinşi juraţi, e posibil să-l vedeţi surghiunit de pe pământul nostru? Trimiteţi un om ca Milo în exil şi oricare alt oraş din lume îl va primi cu braţele deschise…

— Atunci trimiteţi-l! Trimiteţi-l! Exil! Exil! Cuvântul deveni un cânt care răsună în întregul Forum.

Cicero nu aşteptă ca tumultul să se domolească pentru a-şi încheia discursul. Continuă cu o voce răguşită în vacarmul tot mai asurzitor al mulţimii.

— Vă implor fără zăbavă, onoraţi juraţi, ca atunci când veţi vota să o faceţi cu suficient curaj pentru a exprima ceea ce credeţi că e drept. Faceţi aşa şi, credeţi-mă, integritatea voastră… şi curajul… şi simţul justiţiei îl vor mulţumi cu siguranţă pe cel care a ales juriul format din

bărbaţii cei mai buni şi mai bravi şi mai înţelepţi ai Romei.

Aceasta era, aşadar, ultima somaţie? Ca votul să-l achite pe Milo pentru a-l mulţumi pe Magnus, unicul consul şi selector al judecătorilor şi juraţilor? Dacă acesta era pledoaria lui finală, atunci era mai bine că vocea lui Cicero se înecă sub cea a mulţimii.

***

Odată ce pledoariile luară sfârşit, fiecăreia dintre părţi i se permise să elimine cincisprezece juraţi. Ceea ce se petrecu rapid pentru că atât acuzarea cât şi apărarea întocmiseră listele celor consideraţi indezirabili.

Tot ceea ce rămăsese de făcut era ca cei cincizeci şi unu de juraţi rămaşi să voteze. Fiecare primi câte o tăbliţă cernită pe ambele părţi, pe o parte fiind înscrisă litera A (absolvit), iar pe cealaltă litera C (condamnat). Juratul trebuia să şteargă una dintre litere, lăsând-o pe cealaltă care să-i reflecte judecata. Apoi tăbliţele erau colectate înainte de a fi numărate, ca votul să rămână secret. Domitius prezida numărătoarea tăbliţelor în timp ce erau separate în două grupuri. De unde stăteam puteam vedea că un grup era de aproximativ de trei ori mai voluminos decât celălalt.

Domitius anunţă rezultatul. Votul pentru condamnare era de treizeci şi opt, iar cel pentru achitare de treisprezece.

Înfrângerea a fost zdrobitoare. Chiar şi aşa Milo primise mai mult sprijin din partea juriului decât crezusem. Destul de straniu, am simţit o strângere de inimă pentru el. Era responsabil pentru unele dintre cele negre zile din viaţa mea: mă separase în mod deliberat de familie şi mă tratase ca pe un animal. Cu toate acestea timpul petrecut în captivitate mă făcuse să mă gândesc la crunta realitate a existentei unui exilat, separat pe vecie de ţara mamă, de locurile copilăriei şi de oamenii iubiţi, de singura viaţă pe care a cunoscut-o,

fiindu-i interzis să se întoarcă vreodată, chiar şi după moarte. Gustasem din acea tristeţe pe mâna lui Milo. Acum lumea lui Milo se sfârşea. La fel cum mi se făcuse milă de Cicero, aproape că am simţit acelaşi lucru şi pentru Milo.

Din mulţime se auzi un strigăt de bucurie. Fără să afişeze vreo expresie, Milo se ridică cu greu de pe scaun şi se duse direct la lectica în care sosise. Cicero, arătând zăpăcit, îl urmă. În afara gărzilor personale soldaţii formară un cordon în jurul lecticii pentru a-i asigura un pasaj protejat afară din Forum.

Pompei trebuie să fie mulţumit, am gândit eu. După un început nesigur în prima zi a procesului reuşise să restabilească ordinea care într-o oarecare măsură prevalase până la final. Chestiunea Milo fusese reglată; Milo nu-l va mai deranja acum, şi nici Cicero, cel puţin pentru o vreme. Acum Cel Mare îşi putea îndrepta atenţia spre radicalii clodieni. Ce pedeapsă ar fi fost nimerită pentru cei care iniţiaseră incendierea Casei Senatului? Roma tânjea după lege şi ordine, iar Roma avea să le dobândească – pe termen scurt, cel puţin.

***

Tavernele se redeschiseră imediat după terminarea procesului. Clodienii beau pentru a sărbători. Susţinătorii lui Milo beau pentru a-şi îneca propria durere. Am hotărât să rămân în spatele uşilor închise.

La cină am dezvăluit familiei ceea ce descoperisem cu o seară înainte vizavi de responsabilitatea lui Milo pentru răpirea mea şi a lui Eco, cu ştiinţa lui Cicero. Eco n-a fost surprins. Bethesda şi Menenia erau indignate. Diana începu să plângă, părăsind încăperea.

Am discutat despre procesul care îl pedepsise pe Milo şi pentru noi; fusese deja penalizat cu condamnarea maximă prevăzută de lege şi nu mai aveam nimic de făcut în acest sens. În ceea ce îl priveşte pe Cicero, Bethesda se jură să-i rezerve un

blestem egiptean. În schimb eu eram mai puţin sigur cum să mă port faţă de el. În mod cert nu mai puteau avea loc nici un fel de contacte prietenoase între casele noastre. Ajunsesem destul de aproape de a mă delimita de Cicero în trecut; acum situaţia era pecetluită. Dar în afară de asta era greu de întrevăzut ce satisfacţie am mai fi putut obţine împotriva lui, cel puţin în prezent.

Am discutat şi argumentat aprins până târziu în noapte. Lămpile aproape s-au stins, iar sclavii le-au realimentat. Mâncasem foarte bine, dar încet-încet ni s-a făcut iarăşi foame. Bethesda ne servi un alt fel de mâncare. Am discutat şi argumentat în continuare. La un moment dat mi-am dat seama cât de inexplicabil de fericit eram. Eram acasă, în siguranţă, în inima oraşului, confortabil alături de familia mea, în sfârşit scăpat de primejdie.

Lumea fusese întoarsă cu fundul în sus şi zguduită din ţâţâni. Soldaţii ajunseseră să păzească un tribunal roman şi un om care se numea consul unic acţiona acum în mod suspect ca un dictator, iar Cicero! — Cicero! — se poticnise în timpul celei mai importante pledoarii din viaţa lui. Toate acestea erau nişte semne grave, în mod cert mult mai semnificative şi mai ameninţătoare decât semnele obişnuite, acele focuri dubioase şi formaţiuni ciudate de nori surprinse pe cer de misticii de profesie. Dar cel puţin acum simţeam că lumea se întorsese din nou cu capul în sus, iar picioarele mele erau în sfârşit înfipte pe un teren solid. Problema imediată, copleşitoare, reprezentată de Milo fusese rezolvată, oricât fusese de complicată. Lucrurile nu puteau decât să meargă spre bine.

Şi Bethesda arăta deosebit de frumoasă. Poate că în parte strălucirea ei era meritul vinului sau chiar a căldurii mâncării ei în stomacul meu. Privind-o la lumina lămpii mă făcu să mă gândesc la Diana. Unde era Diana?

Am bătut în peretele din afara uşii ei peste care atârna draperia. Nici un răspuns. Credeam că doarme sau că nu e în cameră, dar când am tras draperia am auzit un fâsâit. Camera era luminată sumar de o singură lampă. Diană părea să fie pe punctul de a arunca o cuvertură de pe patul ei. Apoi alunecă la loc în pat, sprijinindu-se de perete.

— Papa, ce faci aici?

— Fiica mea, doar cu câteva momente mai devreme plângeai pentru suferinţele mele şi ale lui Eco. Eşti atât de nefericită să mă vezi acum?

— Oh, papa, nu e asta!

— Atunci ce e, Diana? Mi-ai părut atât de nefericită de când m-am întors. Aproape că mă faci să cred că nu te-ai bucurat să mă revezi, am zis eu, ca o glumă, dar expresia ei mă făcu să mă abţin. Ce se-ntâmplă, Diana? Eco e de părere că vrei să te măriţi şi să pleci de-acasă sau pentru că *nu* vrei să te măriţi şi să pleci de-acasă…

— Oh, papa! şi îşi întoarse faţa de la mine.

— Cel puţin ai vorbit despre asta cu mama ta, orice-ar fi?

Scutură din cap.

— Diana, ştiu că am lipsit o vreme şi că de când m-am întors am fost mai preocupat decât ar trebui să fiu, dar nu trăim în vremuri normale. Sper ca lucrurile să se îndrepte acum. Dar mama ta e mereu aici, ştiu că-i pasă…

— Mama m-ar omorî! spuse Diana cu glas şoptit, răguşit. Oh, e ultima persoană căreia i-aş spune!

Asta mă contrarie. Era o problemă atât de mare pe cât îşi imagina Diana sau doar un ţânţar din care o tânără fată făcuse armăsar? În timp ce mă întrebam cum să procedez, am cotit în jurul patului ei, zărind oliţa. Deşi mi-am mutat aproape instantaneu privirea, lumina lămpii cădea pe oliţă aşa încât am văzut imediat ce conţinea. Diana, ţi-e rău? Ai vomat?

Şi-a dat seama ce văzusem şi încercă, prea târziu, să împingă oliţa cu piciorul. În acelaşi timp am tresărit din cauza unui alt sunet şi m-am întors văzându-l pe Davus. Cum intrase în cameră atât de silenţios?

— Davus, ce faci aici? Nu te-a chemat nimeni. Pleacă. Asta nu te priveşte.

— Oh, da, spuse Diana. Îl priveşte.

— Nu, Diana…

— Dar *îl* priveşte, papa. Îl priveşte!

Atunci am înţeles ceea ce era evident. Înţelegea şi Bethesda, îmi imaginez, stând în cadrul uşii cu o expresie care ar fi putut transforma un om în stană de piatră.

Capitolul treizeci şi trei

Trebuia să beau ceva.

Mai mult, trebuia să plec de acasă. Era greu să mai rezist la plânsetele Dianei, la tropăitul Bethesdei, la Minerva spartă zgâindu-se la mine. Nu mai voiam să aud şuşotelile sclavilor spunându-şi: Ce-i de făcut cu ea? Sau Ce-i de făcut cu *el?* Sau Am ştiut-o dintotdeauna.

Unde se poate duce un bărbat să uite, în mijlocul nopţii?

Nu mai pusesem piciorul de aproape exact patru ani în locul căruia poetul Catullus îi zice Taverna Scandalurilor, de la ultima zi a unui alt proces, cel al lui Marcus Caelius. Eco şi cu mine am ajuns acolo destul de uşor mergând prin districtul depozitelor de mărfuri spre nord-vestul colinei Palatine, însoţiţi de gărzile de corp (fără Davus, fireşte), până când am ajuns în dreptul unei coloane în formă de falus şi a uşii iluminate de o lampă în formă de falus.

Nu se schimbase deloc. Mirosea a fum din cauza lămpii cu ulei ieftin şi a vaporilor vinului ieftin. Rumoarea generală era punctată din când în când de zornăitul zarurilor şi de strigătele învingătorilor şi învinşilor. Puţinele femei din local erau în mod evident de vânzare. Majoritatea bărbaţilor păreau să fie bine dispuşi. În măsura în care clientela tavernei manifesta vreun interes pentru politică, aceştia erau simpatizanţi clodieni.

În timp ce eu şi Eco căutam bănci pe care să ne aşezăm noi şi gărzile noastre, am auzit unele frânturi de conversaţie.

— Ar fi fost bine să-i taie limba lui Cicero – poate asta se va întâmpla curând, dacă Pompei are curajul să se declare dictator şi să se ocupe de o justiţie adevărată!

— Planul de a-l trimite pe Milo la Massilia, unde se va îndopa cu scoici şi se va tăvăli cu târfele galilor – ce fel de pedeapsă mai e şi asta?

— A avut vreo logică discursul lui Antoniu?

— Nu mai multă decât cel al lui Cicero!

— Am plâns, să ştiţi, când nepotul lui a vorbit despre cum a murit singur, sângerând pe Via Appia. A fost un om mare…

În cele din urmă am găsit locuri libere. Un băiat ne-a adus numaidecât vin. Băutura era la fel de rapidă ca serviciul.

— Eco, ce mă fac cu ei?

— E o întrebare bună, papa.

— Cum s-a întâmplat, Eco?

— Cred că ştii cum se face, papa.

— Ştii ce vreau să spun!

— E absolut sigură de… starea ei?

— Aşa se pare. La fel era şi Bethesda, după ce-a vorbit cu ea.

— Când s-a întâmplat, papa? Prima oară, vreau să zic… în cazul în care au fost mai multe ocazii…

— Ţi-aminteşti ziua în care acel contio s-a terminat cu o revoltă, când a fost ucis Belbo şi am decis amândoi să ne unim gospodăriile? Ţi-ai adus gărzile cu tine şi mi l-ai dat pe Davus să-l înlocuiască pe Belbo. Se pare că în prima seară când a stat sub acoperişul meu…

— Oh, nu!

— Da! în numele lui Hades, de ce zâmbeşti?

— Zâmbeam? Oh, nu e decât că… cel puţin Davus nu mai era sclavul meu *când* s-a întâmplat. Le mulţumesc zeilor pentru asta. Ţi-l dădusem ţie, să fie garda ta personală.

— Deci vrei să spui că nimic din asta nu te priveşte?

— Nu, papa, nu asta vreau să spun. Mă priveşte, bineînţeles. Dar ceea ce vei face cu Davus depinde numai de tine.

— Mulţumesc foarte mult.

Băiatul care ne servea apăru brusc şi ne umplu din nou cupele cu vin.

— Mi-a salvat viaţa în ziua aceea, să ştii, am zis eu.

— Poftim?

— Revolta, masacrul din Forum. Când Milo şi Caelius au scăpat îmbrăcaţi ca nişte sclavi. Nu era mult şi aş fi fost omorât. Davus m-a scos din mulţime. Nu e un laş, asta-i sigur.

— Sigur. E nevoie de un bărbat curajos ca să-şi facă de cap cu fiica stăpânului chiar sub acoperişul lui, şi în prima lui zi în casă. Ce-o fi gândit?

— *Cu* ce-o fi gândit, vrei să zici. Nu cu mintea lui! Diana susţine că n-a fost vina lui, fireşte.

— Cred că *trebuie* să fi avut şi el o parte din vină, papa.

— Ştiu ce vrea să spună, ştii şi tu. Zice că ea a fost cea care a… iniţiat totul.

— Asta sună ca şi cum ar fi fost vorba de un contract legal. O fi, iniţiat ea asta, dar el ar fi trebuit să refuze. Ţi-am spus eu că Diana se uită la bărbaţi tineri. Ţi-am spus că e timpul să se mărite.

— Se uită la bărbaţi tineri… Am încuviinţat eu. Trebuie să recunoşti, Davus e exact ce le place femeilor. Mare ca Hercule. Frumos ca Apollo.

— Şi prost ca un bou. Un bou în călduri! Unde în numele lui Hades e băiatul ăla? Papa, n-ai chef să jucăm un joc de noroc?

Trebuia să râd, în hohote.

— Eco, mă simt de parcă n-am făcut altceva *decât* să joc în ultimele luni, să mă joc cu norocul meu. Mi-ar plăcea să fac o pauză acum.

— Doar să bei!

— Exact, doar să beau!

Apăru şi băiatul care servea. Ne-am plâns din cauza cupelor care erau absurd de mici în taverna asta. Băiatul făcu o faţă prin care ne arăta că mai auzise asta.

— Deci Diana e *absolut* sigură? zise Eco. Începea să i se înnoade limba.

— Da. N-am cerut detalii specifice, dar sunt acum trei luni de când s-au cunoscut, iar Bethesda zice că ciclul Dianei e mult mai regulat decât cel al calendarului roman…

— Nici o lună bisectă! Nu ştiu din ce motiv, Eco găsi subiectul extrem de ilar. Am aşteptat să potolească.

— Oricum, e necaz mare.

— Vrei să spui că tot timpul cât a fost cu noi pe Via Appia, Davus…

— Se gândea la Diana, normal! La fel cum tu te gândeai la Menenia şi eu…

— Şi când am fost răpiţi, iar el aruncat de pe cal, după ce şi-a venit în fire şi s-a întors acasă…

— Da, Eco. Amândoi s-au aflat sub acelaşi acoperiş toată ziua, în fiecare zi, şi poţi crede că Bethesda n-a observat? Fireşte, Bethesda era necăjită din pricina noastră, ocupată cu gărzile lui Pompei, încercând să aibă grijă de toată gospodăria. Probabil Diana era cea mai mică grijă a ei.

— Totuşi, cum e posibil ca Bethesda să nu fi mirosit ceva? Asta înseamnă, papa, că Diana e mai şmecheră şi mai vicleană decât mama!

— Eu ştiam asta, deja. Da, Diana a păcălit-o pe Bethesda. Toate întâlnirile acelea din alcov cu Davus…

— În toate zilele în care am lipsit… şi de când ne-am întors!

— Te rog, Eco, nu vreau să mă gândesc la asta. Şi a mai reuşit să-şi ascundă starea în care se află faţă de Bethesda, ceea ce e mare lucru. Sigur, asta nu putea merge la nesfârşit, în tot acest timp era din ce în ce mai obidită…

— Şi Davus se purta ca un sclav de la trezorerie surprins cu mâna în cufăr… ca să zic aşa.

— Da, mi-am dat seama că se simte vinovat pentru ceva. E o trădare grozavă, nu-i aşa? Ar fi trebuit să vegheze asupra mea şi a familiei mele, în schimb…

— Papa, Davus e bărbat. Şi Diana, că ne place sau nu, e femeie.

— Davus e sclavul meu, iar Diana e fiica mea!

— Meto era un sclav înainte să-l adopţi. Şi Bethesda a fost o sclavă înainte s-o eliberezi şi s-o iei de soţie.

— Dar Eco era mic şi Bethesda era grea cu Diana. Ce era să fac, s-o las pe fiica mea să se nască o sclavă?

— L-ai putea elibera pe Davus. Fă-l cetăţean. Pe urmă poate…

— Nici nu se discută! Să-l recompensez pentru ce-a făcut?

— Atunci singura alternativă, dacă nu-l condamni la moarte, e să-l vinzi, preferabil unui nou stăpân, undeva departe, departe de tot. Sau ai putea să-l vinzi la galere sau la mine dacă ţii să-l pedepseşti cu adevărat; e tânăr şi puternic şi probabil va supravieţui câţiva ani. Majoritatea oamenilor ar fi pus să-l bată soră cu moartea şi să-l pună în lanţuri în momentul în care au aflat una ca asta şi i-ar fi făcut la fel dacă nu mai rău fiicei implicate în aşa ceva. În vechime, un tată bun i-ar fi omorât pe amândoi cât ai bate din palme, fără să clipească…

— Eco, opreşte-te! Oh, tot fumul ăsta îmi dă o durere de cap. Nu vreau să mă mai gândesc la asta. Uită-te, nu e…? Mă chioram prin pâcla portocalie a luminii lămpilor. Acolo, într-un colţ… este! Cine-ar fi crezut?

M-am ridicat traversând încăperea, nu tocmai în linie dreaptă. Stând singur într-un colţ, era Tiro.

— Îţi exerciţi drepturile de om liber de a merge la băut şi la curve în puterea nopţii? am spus eu. Nu cred că Cicero ar fi de acord.

Tiro mă privi indispus, fără să-mi răspundă.

— Atmosfera asta nu poate fi prea bună pentru stomacul tău, am spus eu. Iar vinul ăsta poate distruge stomacul oricui. E loc şi pentru mine pe banca aia?

— Nu-ţi pot interzice să stai unde vrei, cetăţene.

— Tiro, hai să nu fim supăraţi unul pe celălalt. Şi mi-am pus braţul pe umerii lui.

— Gordianus, eşti beat.

— Şi-o să fii şi tu, curând. Vii des aici?

În sfârşit zâmbi puţin.

— Din când în când. Uneori trebuie să ies. Şi alteori…

Am văzut că se uita la una din femeile de vânzare.

— Tiro, câine ce eşti. Vrei să-mi spui că ai o viaţă secretă cu care Cicero chiar nu-i de acord?

— De ce nu? El nu face lucruri în spatele meu cu care n-aş fi de acord? Gordianus, dacă aş fi ştiut la vremea respectivă, dacă ar fi existat posibilitatea să-i pun capăt…

— Nu, Tiro, nu mai spune nimic. Nu în noaptea asta! Sunt prea multe lucruri pe care vreau să le uit. I-am făcu semn băiatului să-i umple din nou cupa lui Tiro. Nu-mi vine să cred cum a vorbit stăpânul tău astăzi.

— Nu mai este stăpânul meu. Ştii asta.

— Scuze; obicei. În numele lui Hades, ce e-n neregulă cu el? Părea sigur de sine, atât de încrezător. Era Cicero pursânge. Voiam să-l strâng de gât!

— Când l-ai văzut, da. Dar e ba sus, ba jos, de mai multe zile. Euforic şi plin de sine un moment, orbit de disperare următorul. Nici nu-ţi imaginezi cât de mult l-a taxat criza asta. Sau cât de mulţi prieteni l-au părăsit din cauza lui Milo. Cât de rău s-au purtat cu el Caesar şi Pompei. Ştii care e călcâiul lui Ahile în cazul lui, digestia; abia dacă a mâncat ceva de mai multe zile. Se trezeşte în miez de noapte cu crampe. A trecut printr-o suferinţă teribilă, o povară zdrobitoare. Ce i-a permis lui Milo să-ţi facă – nu-l caracterizează deloc, iar tu ştii asta. Că nu-l caracterizează nici ceea ce s-a întâmplat astăzi. Cel puţin mulţumim zeilor că s-a terminat!

— L-am văzut pe Cicero sub presiune, dar n-am văzut vreun orator clacând aşa cum a clacat el astăzi. Ce spectacol.

— Se pare că te-a amuzat, Gordianus.

— De fapt, destul de straniu, mi-a fost un pic milă de el. Dar părea să fi făcut multă lume fericită.

— Gloata aceea! Era normal ca lui Cicero să-i fie teamă de ea.

— Trupele lui Pompei erau acolo să menţină ordinea.

— Oh, serios? Şi l-ar fi protejat pe Cicero dacă cineva ar fi început să arunce cu pietre în el?

— Ce vrei să spui?

— Cine ştie ce ordine secrete le-a transmis Pompei oamenilor lui?

— Nu pot crede…

— Pompei era pregătit să-l elimine pe Milo. Nu s-ar fi sfiit să se debaraseze şi de Cicero dacă ar fi existat o soluţie simplă. L-ar fi apărat soldaţii dacă se ivea o asemenea ocazie? Sau s-ar fi uitat în altă parte doar pentru câteva momente? Te poţi gândi la o modalitate mai simplă de a-l elimina pe Cicero pentru totdeauna, fără ca Cel Mare să fie învinuit de ceva? Scuturi din Cap, Gordianus, dar crede-mă, Cicero avea motive întemeiate să-i fie frică astăzi pentru viaţa lui.

— Adică pur şi simplu s-a panicat?

— Ceva în genul acesta. Oh, a fost agonizant de privit.

— Da, te-am văzut foindu-te pe parcursul discursului.

— Iar Milo făcea efectiv spume la gură! Acum vorbeşte de parcă ar fi fost vina lui Cicero că l-au condamnat.

— Absurd.

— Zice că ar fi trebuit să explice toate circumstanţele şi să pledeze pentru inocenţa lui în principiu, indiferent cât ar fi arătat de jenant sau de ireal.

Creierul meu era murat de vin. Tiro părea să fie ca un ecou a ceea ce spusese Cicero cu o seară înainte. Nu-l înţelesesem nici pe Cicero.

— Ce tot îndrugi, inocenţă de principiu…

— Şi ştiu ce vei întreba după aceea: era discursul chiar aşa de bun? E un lucru atât de dureros. Toate orele în care am trudit pentru pledoaria asta, ca apoi să fie spulberată ca praful de vânt. Era posibil să-l fi scos pe Milo basma curată. Cine ştie? Vei vedea cu ochii tăi când vom publica textul. Sunt necesare corecturi, fireşte. Pe urmă lumea va putea şti cum Cicero a compus perfect apărarea cauzei lui Milo, fără bruiajul acelei gloate şuierătoare!

— Din păcate prea târziu pentru Milo. Tiro, ce spuneai despre…

— Pe Hercule, iată pe cineva pe care nu voiam să-l văd! Mi-a părut bine, Gordianus.

În timp ce se ridica de pe bancă m-am chiorât să văd prin pâcla portocalie cine intrase. Nu l-am recunoscut de la bun început, până când am auzit pe cineva strigându-l pe nume: Philemon!

Am simţit impulsul de a mă prezenta. Am privit în jur, căutându-l din priviri pe Eco, dar nu-l distingeam prin fum. Eram beat? În cele din urmă l-am zărit într-un mic alcov, jucând zaruri. Vag, deasupra gălăgiei, am desluşit numele Menenia pe care el îl invoca pentru noroc.

Philemon căuta un loc pe bancă. I-am făcut semn să mi se alăture.

— Te cunosc cumva, cetăţene?

Nu mă deranja că era precaut.

— Încă nu, dar avem ceva în comun.

— Amândurora ne plac curvele ieftine şi vinul rânced?

— Mai multe decât atât. Fac cinste cu o cupă de vin.

— Mai bine mi-ai face cinste cu o curvă.

— Poate că o s-o fac! Presupun că n-a fost uşor fără ele în tot acest timp.

— Ce, când am fost blocat în vila lui Milo? Cel puţin porcul ăla nu va mai petrece altă sărbătoare acolo.

— Se pare că nu. Ai băut deja cupa aia? Trebuie să mai bei una. Philemon era în urma mea cu beţia, dar recuperă rapid. Părea că-i face plăcere să repete povestea care făcuse din el unul din martorii cheie ai acuzării. Se avântă în ea fără să-i dau ghes. Vinul părea să-i dezlege limba.

— În fine, spuse el la un moment dat, felul în care am spus-o la tribunal ne-a făcut să apărem un pic mai eroi decât fusesem; iată, am recunoscut.

— Ce vrei să zici?

— Păi, e-adevărat că atunci când am dat peste Eudamus şi Birria şi am înţeles ce-aveau de gând să facă, lăudându-se că-l vor omorî pe Clodius, le-am strigat să înceteze.

— Da, iar pe urmă ziceai că tu şi prietenii tăi v-aţi repezit la ei, dar ei v-au respins, luându-se la fugă după voi.

Râse sfios.

— Exact! Doar că nu ne-am repezit la ei. Vreau să spun la Eudamus şi Birria, rânjind şi plini de sânge! Să ne repezim la ei? Nu prea cred. Le-am întors spatele, luând-o la fugă, iar ei după noi.

— N-ai de ce să-ţi fie ruşine de asta, l-am asigurat eu.

— Nu, da' ia-ncearcă să spui asta în faţa unei mulţimi de câteva mii de oameni!

— Ai mai îndulcit adevărul şi în alte părţi?

Scutură din cap, apoi se cutremură.

— Nici nu-ţi poţi imagina, să fii legat şi la mila unor astfel de creaturi. Sângele mi-era ca apa îngheţată. Prima luptă grozavă pe care-au avut-o, când ne-au dus prin Bovillae, credeam că fac pe mine.

— O luptă? Cum adică?

— O ceartă între ei. Destul de feroce. Am crezut că poate se-omoară între ei şi ne lasă în pace. Ceva despre unde să meargă mai întâi şi ce să facă cu Clodius. Presupun că se certau ce să facă cu trupul lui.

— Dar trupul lui plecase deja. Senatorul Tedius sosise la faţa locului, îl pusese în lectică şi îl trimisese la Roma.

— Ah, ai dreptate. Poate despre asta se certau – întrebându-se unde dispăruse cadavrul. Probabil se speriaseră! Da, cred că de-asta era Milo atât de furios când au venit să-i spună. Ce, crezi că ar fi vrut să-i aducă înapoi capul lui Clodius, ca trofeu?

— Se pare că s-a ales cu inelul lui Clodius. Ar fi trebuit să-i fie de ajuns, cred. Mi i-am imaginat pe Eudamus şi pe Birria scoţându-i-l de pe deget. Am înghiţit greu. Mă întreb dacă Milo are de gând să ia inelul cu el la Massilia – să-i aline exilul?

Philemon nu mă auzi.

— Da, senatorul Tedius, l-am văzut astăzi la proces, depunând mărturie. Am trecut pe lângă el, ştii, între Bovillae şi locul în care aştepta Milo. Stătea pe marginea drumului cu gărzile lui, arătând mulţumit de viaţă. Ar fi putut să ne-ajute!

— Credea că sunteţi bandiţii care îl omorâseră pe Clodius şi că oamenii lui Milo pur şi simplu vă capturaseră!

— Ha! E o glumă a zeilor!

— I-aţi cerut să v-ajute?

— Că parcă ne-ar fi ajutat la ceva. Aproape că i-a aclamat pe cei doi monştri de gladiatori când am trecut pe lângă el. M-am simţit ca un barbar galic târât prin faţa unui general la o paradă militară.

— Poate ar fi trebuit s-o implori pe fiică-sa să vă ajute.

— Fiică-sa? Philemon mă privi cu ochii împăienjeniţi, scuturând din cap. Am dedus că îl insultasem pentru că îi sugerasem că putea cerşi ajutorul unei femei.

***

Până şi taţii unor fiice neascultătoare şi soţii unor femei autoritare trebuie să meargă acasă la un moment dat, aşa că înainte de prima oră a zilei eu şi Eco am plecat de la Taverna Scandalurilor îndreptându-ne spre Colina Palatină. Îmi amintesc

foarte puţin despre acest drum, doar că era prea lung şi mult prea abrupt. Asemenea lui Sextus Tedius urcând anevoie pe Via Appia eram nevoit ca din când în când să stau jos să-mi trag răsuflarea. A îmbătrâni e o suferinţă, iar beţia o alinare numai până la un punct, după care şi ea devine o suferinţă.

Odată cu răsăritul va începe o nouă zi. Totul va fi pus la loc, aşa cum fusese înainte. Eco şi Menenia şi gemenii lor se vor întoarce la casa de pe Esquiline. Voi trimite înapoi gărzile lui Pompei cu sincere mulţumiri şi un sentiment de uşurare. Desigur, alte lucruri nu puteau fi desfăcute atât de uşor…

Cel puţin criza din ultimele luni se sfârşise. M-am spălat pe mâini de toţi cei în cauză! Milo, Clodia, Fulvia, Cicero şi sateliţii lor puteau să li se alăture lui Clodius în Hades. Se pusese punct acestei poveşti pentru totdeauna.

Asta credeam în timp ce urcam pe serpentinele de pe Colina Palatină. Era acea oră la care abia dacă poţi vedea, deşi zorile sunt aproape; dar în starea mea de confuzie nici nu realizam că încă eram în întuneric sau că lumina va izbândi curând.

PARTEA A PATRA

INELUL

Capitolul treizeci şi patru

— Poate fi reparată, fireşte, spuse artizanul. Dar…

— Dar mă va costa, am spus eu.

— Asta e de la sine înţeles. Materialele, lucrul… lucru de înaltă calificare, vă reamintesc – aceste aspecte presupun mari cheltuieli.

— Atunci de ce ezitarea?

Omul clătină din cap.

— Nu pot garanta că lucrarea va rezista. De fapt, ca să fiu cinstit, nu cred că fisurile statuii pot fi reparate de o manieră… pe deplin satisfăcătoare.

— Satisfăcătoare?

— De o manieră care ar fi mulţumitoare atât din punct de vedere artistic, cât şi solidă structural. Vedeţi, dacă vă uitaţi aici, în punctul în care a început să se fisureze, puteţi vedea urmele unei crăpături care era aici de la bun început…

— Adică statuia avea un defect de la bun început?

— Oh, da. Aici, unde metalul e atât de subţire. Vedeţi cum buza crăpăturii se despică într-o direcţie diferită? Asta demonstrează că exista deja un punct subţire cu o crăpătură invizibilă. Nu se vedea de afară, fireşte. Arăta perfect sănătoasă. Dar fusese în mod evident turnată cu un defect. E adevărat, nici o statuie n-ar trebui împinsă de pe soclu, însă dat fiind acest eveniment nefericit, aici se găsea punctul cel mai slab şi aici s-a produs inevitabilul. Apoi s-a frânt de-a lungul acestui loc subţire unde cutele robei zeiţei sunt cele mai subţiri, apoi pe porţiunea superioară a coapselor…

După toată vărsarea de sânge la care fusesem martor în viaţa mea, ar fi fost o nerozie să fiu afectat din pricina unei statui. Dar exista ceva oripilant în acea porţiune de metal sfâşiat, cavernos, vizibilă de-a lungul fisurii care o rupsese în două, şi totodată ceva de prost gust în examinarea ei atât de intimă dinăuntru în afară. La

suprafaţă era atât de senin perfectă, de sclipitoare şi aparent indestructibilă. În interiorul găunos nu era decât o masă de cocoloaşe ţuguiate şi asperităţi şi arsuri. Şi în tot acel timp cât tronase pe soclul ei masiv supraveghindu-mi grădina, radiind înţelepciune, existase un defect teribil în sinea ei. O gloată criminală o dărâmase de pe soclu, iar defectul o sfârtecase în două. Acum artizanul îmi spunea că nu există o modalitate satisfăcătoare de a o pune la loc pe picioare.

— Dar n-o pot lăsa să zacă aşa în grădină, zgâindu-se la mine ori de câte ori trec pe aici! înţelepciunea în două jumătăţi, iarba crescând în jurul ei!

— Statuia poate fi oricând topită. Fireşte, nu veţi recupera decât o mică porţiune din valoarea ei…

Am clătinat din cap: Nici nu se discută.

Statuia, asemenea casei, era o moştenire de la vechiul patrician Lucius Claudius. Însuşi Cicero mă invidia pentru ea. S-o topesc? Niciodată! Ce era de făcut? Nu dormisem decât câteva ore după ce mă întorsesem de la tavernă, dar în momentul în care m-am trezit, excluzând toate celelalte probleme, mintea mea se fixase pe Minerva. Nimic nu-mi va părea în regulă până ce nu va fi repusă pe piedestal.

Artizanul îşi frecă bărbia gânditor. Se spunea că nu există în Roma un om mai priceput în turnarea bronzului. Era un tip mic, cu barbă, un grec aparţinând proprietarului turnătoriei pentru care rezolvasem odată problema care implica dispariţia unui sclav şi o statuie care părea prea grea.

— Aţi putea face un bust din ea, sugeră grecul.

— Poftim!

— Dacă o tăiem cu grijă, chiar sub sânii ei…

Era limpede că individul putea fi un artizan talentat, dar nu era un artist. Şi nici nu părea să nutrească vreo urmă de respect religios pentru statuie. Presupun că avea de-a face cu profilul

muncii lui, preocupat atât de mult cu maleabilitatea şi flexibilitatea diverselor aliaje încât să piardă din vedere misterul lăuntric metalului.

— Nu vreau decât s-o pun la loc într-o singură bucată. Se poate sau nu?

— Oh, se poate. Grecul se întoarse într-o parte pentru moment. Mi-am dat seama că îşi dădea ochii peste cap din cauza încăpăţânării unui roman. Dar se va vedea lipitura, dacă o căutăm, şi nu va dura o veşnicie. O lovitură zdravănă, un cutremur…

— Hai s-o facem.

— Cum spuneam, va fi scump.

— Eşti autorizat să licitezi pentru stăpânul tău?

— Sunt.

— Atunci hai să negociem.

Cea mai mică cifră la care omul s-ar fi tocmit era totuşi prea mult pentru finanţele gospodăriei mele. Dar aveam de gând să fac rost cumva de banii necesari. I-am dat drumul să plece, iar eu am intrat din grădină în birou. Ce urma în ziua aceea? Mă simţeam surprinzător de energic după toate orele de beţie din noaptea trecută şi în mod special optimist, în ciuda furtunii care se abătuse asupra casei mele. Când o asemenea dispoziţie însorită dă peste un om de anii mei cred că cel mai bine e să te bucuri de ea fără să pui întrebări.

Gărzile lui Pompei plecaseră deja când încă dormeam. Eco şi Menenia erau ocupaţi cu mutarea înapoi pe Esquiline; era remarcabil cât de multe obiecte gravitaseră dinspre casa lor spre a mea pe durata şederii lor. Avea să-mi fie dor de jucăriile gemenilor – mici corăbii vopsite şi care de război şi jocuri egiptene cu pietricele viu colorate – dar nu avea să-mi fie dor că nu mă mai împiedecam de ele. Bethesda se simţi obligată să supravegheze mutarea. Se pare că noaptea trecută îi spusese Dianei tot ceea ce avea de spus. Diana stătea retrasă. Iar Davus considerase că existau motive

temeinice să stea de pază pe acoperiş, postându-se acolo, convenabil, în afara circulaţiei.

Am bătut din palme. Unul dintre sclavii care îl ajuta pe Eco se opri locului, privind spre birou.

— Ştii unde e fiica mea?

— În camera ei… cred… stăpâne. Părea stânjenit. Toţi ştiau despre Diana, fireşte.

— Du-te şi spune-i vreau s-o văd.

— Da, stăpâne.

Mi s-a oprit inima când a intrat în încăpere. Arăta mult prea răvăşită pentru o fată de şaptesprezece ani grea cu copil. Mă încercau multe sentimente – furie, teamă, regret – dar niciunul atât de puternic ca impulsul de a o cuprinde cu braţele şi de a rămâne o vreme aşa, strângând-o la piept. Diana a fost cea care se rupse de mine, plecându-şi ochii.

— A fost îngrozitor după ce-am plecat astă-noapte? am întrebat eu.

— Cu mama? Reuşi să zâmbească. Nu atât de îngrozitor cât mă aşteptam. M-a ocărât şi a ţipat la început. Dar după ce s-a calmat a fost mai degrabă dezamăgită decât supărată. Şi ea s-a născut sclavă. Acum se poartă ca şi cum s-a născut patriciană, iar eu i-am stricat plăcerea.

— Tocmai pentru că s-a născut în sclavie vrea să te măriţi cât mai bine.

— Poate. Iar astăzi pur şi simplu mă ignoră.

Am oftat.

— Cunosc *sentimentul,* mult prea bine. Dar Diana, cum stai cu sănătatea? Ştiu mai puţin decât ar trebui în astfel de situaţii. Mama ta ştie…

— Asta a fost şi prima ei grijă, după ieşirea de aseară. Mi-a pus o groază de întrebări. Totul e aşa cum trebuie să fie, deşi mă simt îngrozitor mai tot timpul. Asta a fost cel mai rău lucru în situaţia asta– făcându-mi griji şi dorind să vorbesc cu ea şi să vorbesc cu tine, papa, doar că-mi era frică. Cel puţin a trecut.

Mă jucam cu pana de scris.

— Poate că nu eşti pregătită pentru sarcina asta. Din nou, nu cunosc detalii, dar sunt sigur că mama ta cunoaşte metode prin care…

— Nu, papa nu vreau să scap de sarcină.

— Dar ce vrei, Diana?

— Papa, nu înţelegi. Îl iubesc pe Davus. O trecu un fior şi clipea. Buzele îi tremurau.

— Diana, te rog nu mai plânge. Ochii tăi sunt şi aşa mult prea roşii. Dar orice idee ai avea în mintea ta despre Davus, uit-o.

— Dar Davus şi cu mine…

— Imposibil, Diana!

— Şi de ce nu? Mama era o sclavă, te-ai căsătorit cu ea? Şi asta pentru că era gravidă cu mine! Meto era un sclav când era mic, iar Eco chiar mai rău, era un copil al străzii când l-ai adoptat. De ce-ar fi diferit…

— Diana, nu!

Lacrimile începură să-i curgă şiroaie.

— Oh, nu eşti cu nimic mai bun decât *ea* Ce ipocriţi sunteţi amândoi. Ei bine, nu sunt o vestală virgină. Nu mă poţi îngropa de vie doar pentru că iubesc un bărbat! Nu mi-e ruşine că-i port copilul în pântec!

— De ce nu urli un pic mai tare, să te poată auzi până acasă la Cicero. Acum urmează să fugi în camera ta?

— Nu. De ce-aş fugi? Nu contează unde sunt. Sunt nefericită! Eşti bărbat, nu poţi şti cât de nefericită sunt. Vreau să mor, dacă n-ar fi pentru pruncul…

Asta puse capăt dispoziţiei mele optimiste. Diana, vorbim mai mult despre asta când mă întorc.

— Unde te duci?

— Încă e devreme şi mai am ceva de făcut pe Via Appia. Dacă nu rezolv nimic cel puţin voi avea o scuză că mi-am petrecut seara departe de casă.

Diana se întoarse în camera ei. Eu am păşit în grădină, evitând privirea acuzatoare a Minervei, şi

am urcat pe acoperiş. Am dat peste Davus stând foarte aproape de marginea casei, cu braţele în jurul genunchilor. Când mă auzi tresări atât de tare încât am crezut că o să cadă în stradă.

— Pe Hercule, Belbo, fii atent!

— Davus, îngăimă el, ridicându-se imediat în faţa mea.

— Poftim?

— Davus, stăpâne, nu Belbo.

— Oh, fireşte. La ce-mi stă capul? Belbo avea îndeajuns de mult bun simţ încât să fie atent pe acoperiş şi n-a profitat niciodată de vreun membru al familiei mele.

— Oh, stăpâne! Şi Davus căzu în genunchi. Cei din camera de dedesubt trebuie să fi tresărit din cauza impactului, îşi împreună mâinile şi înfipse capul în pământ. Ai milă! Nu mă tortura, stăpâne – omoară-mă dacă trebuie s-o faci. Tortura e mai cruntă pentru cei mari şi solizi ca mine. Orice sclav ştie asta. Cei mici şi slăbănogi sunt torturaţi o vreme, apoi mor. Dar cu unul ca mine poate dura zile întregi. Nu mi-e frică de moarte, stăpâne, dar te implor…

— Şi cum ţi-ar plăcea să fii executat, Davus?

Se albi, înghiţind în sec.

— Taie-mi capul, stăpâne.

— Nu e partea care m-a ofensat.

Se cutremură, uitându-se la mine cu ochii măriţi.

— Nu mă castra, stăpâne! N-aş suporta să fiu un eunuc! Oh, ai milă de mine!

— Gata, Davus! Gata, gata, gata. Ce pot face cu tine? Chiar îţi imaginezi că o să pun să te omoare?

— La ce altceva aş putea spera, stăpâne? E cea mai blândă pedeapsă la care mă pot aştepta.

— Atunci ce cauţi aici?

— Stăpâne?

— De ce mai eşti aici, aşteptându-ţi destinul? De ce n-ai sărit de pe acoperiş, de ce n-ai fugit? N-ai avea multe şanse să scapi, dar e mai bine decât

moartea. Puteai să te-ascunzi pe o corabie care pleacă din Ostia. Să pleci în exil ca Milo. De ce n-ai fugit noaptea trecută?

— Pentru că…

— Da?

— Din cauza…

— Ce cauză, Davus? Ce te-a ţinut aici, să-ţi aştepţi pedeapsa?

— Stăpâne, trebuie să mă faci s-o spun? Din cauza ei. Diana. Nu puteam s-o las cum e acum. Unde să fug? Ce rost ar avea? Aş muri fără ea.

— Oh, Davus! Am clătinat din cap. Minerva zăcea frântă în gospodăria mea, dar Venus guverna supremă.

***

Am pornit pe Via Appia în a şasea oră a zilei, când soarele era chiar deasupra capetelor noastre. Grăjdarul lui Pompei a fost de acord să ne împrumute caii după ce i-am reamintit cine eram, spunându-i că încă mai aveam ceva de rezolvat pentru stăpânul lui. Era o mică minciună nevinovată, din moment ce nu mai aveam nimic de făcut pentru Pompei. Sau cel puţin asta credeam în acel moment.

Zâmbind larg, grăjdarul apăru cu trei cai pentru noi. Am rămas stupefiat să văd că erau exact aceiaşi trei cai pe care îi avusesem înainte. Toţi trei se vede treaba se întorseseră la grajd împreună, fără călăreţi în ziua în care fusesem atacaţi. Mă simţeam mulţumit şi în acelaşi timp temător să plec din Roma pe acelaşi animal ca înainte. Nu ştiam cum să interpretez acest semn, dar eram hotărât să merg înainte.

Obiectivul călătoriei era simplu: voiam să-i iau pe cei doi băieţi grăjdari, Mopsus şi Androcles, pe care îi obţinusem de la Fulvia. L-am lăsat pe Eco acasă şi am pornit la drum doar cu Davus. Al treilea cal era pentru cei doi băieţi la întoarcerea acasă. Mă aşteptam să petrec noaptea la hanul din Bovillae.

Davus a fost tăcut ca un mut până am trecut de Monumentul lui Basilius. Era încruntat şi deveni tot mai agitat.

— Stăpâne – stăpâne, sunteţi sigur…

— De ce să fiu sigur, Davus?

— Sunteţi sigur că vreţi să mergeţi cu mine? De ce nu cu alt sclav?

— Ţi-e teamă de cal, Davus? Nu mai poţi pretinde că n-ai experienţă în ale călăriei. E a doua ta călătorie pe acelaşi cal! Fiara asta te-a aruncat, e drept, dar atunci când un bărbat e aruncat jos, nu-i rămâne decât să se urce din nou pe cal.

— Nu e calul, stăpâne. Chiar îmi place iapa asta. Cred că are încredere în mine.

— Să sperăm că n-o să-i dai motive să regrete.

Davus se încruntă.

— În plus, am continuat eu, mi-ar fi greu să te las acasă în absenţa mea, date fiind împrejurările, nu?

— Vreţi să spuneţi… din cauza fiicei voastre?

— Nu, din cauza soţiei mele. Nu mi-ar plăcea să mă întorc acasă şi să aflu că Bethesda te-a omorât cât timp eram plecat.

Davus înghiţi anevoie.

— Totuşi, stăpâne, nu înţeleg de ce mă luaţi la drum, doar noi doi.

— Nici eu nu înţeleg asta; m-a lăsat raţiunea; mă las dus de impuls. Vom vedea unde ne va duce drumul.

— Dar stăpâne, noi ştim deja unde duce.

— Ştim?

— Duce aţă la Muntele Alba.

Am izbucnit într-un hohot de râs.

— Ce spirit remarcabil ai, Davus!

Şi Davus râse, dar numai cu jumătate de inimă. Pentru că îi era frică de mine sau pentru că nu înţelesese prea bine vorbele mele?

***

Era primăvară pe Via Appia. Era o vreme caldă şi se auzea cânt de păsările în aer. Iarba era verde

pe marginea drumului, pestriţă cu floricele. Sclavii şi vitele trudeau pe câmp. Drumul era foarte circulat în ambele direcţii – turme şi cirezi mânate la târg, mesageri călare, lecticile şi trăsurile bogătaşilor. Întreaga lume părea să se dezmeticească din visul rece al iernii.

Mi se făcuse foame când am trecut prin Bovillae, dar m-am hotărât să grăbim pasul spre vila lui Clodius. Când am trecut pe lângă altarul lui Jupiter l-am zărit pe Felix moţăind la umbra bălţată. Am trecut pe lângă drumeagul care ducea spre Casa Vestalelor şi mai de departe pe lângă altarul Zeiţei Bune de pe partea opusă. Înăuntru părea să aibă loc o adunare a femeilor, judecând după lecticile şi trăsurile şi slujitorii care aşteptau afară. Dinăuntru am auzit cânturi ritmate, recunoscând trilul colorat al Feliciei. Probabil nu se schimbase foarte mult lumea sa în pofida acelei scene sângeroase derulate chiar sub ochii ei şi întreaga furtună care îi urmase.

De data asta ne-am apropiat de vila lui Clodius pe drumul care ducea direct la ea, fiind văzuţi şi somaţi cu mult înainte de a ajunge pe culme. Când un grup de sclavi arţăgoşi ne tăiară calea, le-am arătat transcrisul prin care Fulvia îmi transfera proprietatea celor doi copii grăjdari. Din fericire unul dintre sclavi ştia să citească, cu mare dificultate. Îşi mişca gura foarte încet, mestecând fiecare cuvânt, apoi îmi înapoie peticul de hârtie.

— Bine că scăpăm de ei! Ăştia doi nu ne fac decât necazuri. Se umflă în pene peste măsură. Îi luaţi înapoi la oraş, nu?

— Asta am de gând.

Omul scutură din cap.

— N-o să vă facă decât necazuri după necazuri acolo. Păi atunci, veniţi. Trebuie să fie în grajd, cred.

Băieţii ne recunoscură numaidecât. Păreau în special încântaţi să-l vadă pe Davus (sau pe elefant, cum îi zicea Mopsus). Când le-am spus că

nu mai aparţineau stăpânei, ci mie, au fost cam nedumeriţi la început, dar pe urmă se urcară rapid pe cel de-al treilea cal. Când am pornit la drum, parcă şi-au dat brusc seama că plecau pentru totdeauna. Mopsus se răsuci în şezut şi cu degetul mare vârât ca un cârlig după dinţii din faţă scoase un plescăit în direcţia sclavilor mai vârstnici pe care îi lăsau în urmă. La revedere, beţivi nenorociţi! Fratele mai mic îl imită, iar insultele degenerară în referinţe la diverse funcţiuni trupeşti. Sclavii rămaşi în drum se prefăcură că ne privesc jigniţi de plecarea noastră, mimând gestul de a pune mâna pe pietre ca să le arunce spre noi. Unii dintre ei izbucniră în hohote de râs.

Cum îi descrisesem Bethesdei noile achiziţii pentru gospodăria noastră? Doi băieţi plini de viaţă, foarte isteţi. Ne vor însufleţi casa. Asta fusese înainte de a şti că un nou suflet era deja pe drum, mulţumită Dianei şi lui Davus. Şi fusesem sigur că femeia care îmblânzise gărzile lui Pompei nu va avea nici o problemă controlându-i pe cei doi băieţi; acum nu mai eram atât de sigur.

Davus păru să-şi mai vină în sfârşit în fire. Mi-am dat seama că se simţea mult mai protejat cu Mopsus şi Androcles în preajmă; cu siguranţă n-aveam de gând să-l ucid în faţa celor doi băieţi zâmbitori.

Era după-amiaza târziu când am revenit la Bovillae. Nu voiam altceva decât o porţie din mâncarea excelentă a hangiţei şi un pat cât de cât curat în care să dorm. Ne vom culca devreme ca să ne trezim şi să ne pregătim de plecare înainte de crăpatul zorilor.

La început am crezut că hangiţa slăbise şi făcuse ceva diferit cu părul ei, după care mi-am dat seama că în spatele tejghelei era altă femeie. Avea aceiaşi ochi, dar era mai zveltă şi mai drăguţă, dacă n-ar fi avut expresia aceea mohorâtă. I-am spus că doream să înnoptăm acolo.

— Aţi ajuns devreme, spuse ea, zâmbind vag. Primii pe ziua de azi. Aşa că puteţi alege.

— Avem ce?

— Nu prea. Nu e decât o singură cameră, dar unii preferă să stea lângă perete, nu în mijlocul camerei sau prea aproape de fereastră ori de scară. Haideţi cu mine, să v-arăt. Pe urmă puteţi aduce lucrurile şi să ocupaţi locurile.

Am urmat-o sus pe scări. Etajul hanului era în mare parte ceea ce-mi imaginasem – o singură încăpere, câteva ferestre mici şi unele priciuri de dormit. — E bine, am spus eu. Davus, ia tu băieţii şi vedeţi de cai cum se cuvine în grajdul de pe drum.

— Da, stăpâne. L-am auzit tropăind greoi pe trepte, în timp ce Mopsus şi Androcles o zbughiră pe lângă el, sărind pe trepte ca la concurs.

Femeia se opri în capul scărilor, zâmbind melancolic în direcţia lor.

— Am şi eu un băieţaş, spuse ea. Doar un bebeluş. Ei bine, dacă sunteţi satisfăcut, eu mă duc să…

— Asta trebuie să fie fereastra la care ai stat şi de la care ai privit, am zis eu, îndreptându-mă spre fereastra deschisă, privind afară.

— Ce vreţi să spuneţi?

— După ce s-a sfârşit lupta şi ai îndrăznit să ieşi din ascunzătoare. Sora ta mi-a spus că te-ai dus la fereastră să te uiţi şi ai văzut că toată lumea dispăruse, în afara lui Sextus Tedius care tocmai trebuie să fi sosit. Priveam pe fereastră, imaginându-mi scena; trupurile morţilor şi bălţile de sânge, lectica şi sclavii care o purtau, Sextus Tedius şi fiica lui descoperind trupul lui Clodius.

— Cine sunteţi? în vocea ei se distingea un tremur.

— Numele meu e Gordianus. Am venit aici în Februarius într-o misiune din partea văduvei Fulvia şi-am vorbit cu sora ta. Ea mi-a povestit ce

auzise de la tine despre lupta dintre Milo şi Clodius. *Eşti* văduva hangiului, nu-i aşa?

Se relaxă puţin.

— Da. Mi-a spus sora. Şi despre sclavul tânăr şi chipeş – trebuie să fi fost el cel de adineauri.

Am zâmbit.

— Da, mi-amintesc că i-a plăcut de Davus. Se pare că nu e singura…

— Adică?

— N-are importanţă. Spune-mi, chiar ai bătut atâta cale până în Regium să stai la o mătuşă?

Mă privi cu precauţie.

— Nu, asta ne-am înţeles să spunem oamenilor.

— Deci sora ta n-a fost pe deplin sinceră cu mine atunci când am rugat-o să mă lase să-ţi vorbesc.

— Am fost pe altă lume, multă vreme. Sora mea voia să mă protejeze. Dacă v-a spus că nu mă puteaţi vedea, v-a spus adevărul.

— Ţineam foarte mult să te întreb ce-ai văzut în ziua aceea.

— Şi alţii au vrut. Sora mea i-a respins pe toţi. Nu i-a fost teamă să depună mărturie în faţa curţii. Cineva trebuia s-o facă, a zis ea. Dar m-a protejat.

— Iar acum procesul s-a terminat şi uită-ne iarăşi aici. Înapoi din Regium, ca să zic aşa.

— Da. Înapoi din Regium. Şi îmi aruncă un zâmbet anemic. Mi-e bine să fiu aici, să muncesc din nou. Întotdeauna am iubit asta. Să muncesc alături de Marcus…

— Ceea ce ai văzut în ziua aceea…

Scutură din cap.

— Încă tot nu pot vorbi despre asta.

— Deloc?

Strânse cu mâna balustrada scării, inspirând adânc şi rapid.

— Nu vorbesc niciodată despre asta. Nu i-am spus decât surorii mele, o dată, chiar după ce s-a întâmplat. După aceea niciuna dintre noi n-a mai putut să scoată o vorbă despre asta.

— Înţeleg. Judecata surorii ei fusese corectă; femeia din faţa mea ar fi fost total ineficace în faţa tribunalului. Îmi venea greu să mi-o imaginez în atmosfera incendiară care opărise chiar şi limba lui Cicero.

Privea în josul scărilor.

— Chiar şi acum, de fiecare dată când cobor pe aceste trepte cred că o să dau peste el, cum am dat în ziua aceea…

— Soţul tău?

— Da! Lac de sânge, îngheţat…

— Vrei să te-ajut să cobori treptele astea?

— Poate. Dar nu încă. Nu vreau să mă mişc.

— Să merg după sora sau soţul ei?

— Nu! Trebuie să se fi săturat de mine, dar nici pe jumătate cum m-am săturat eu de ei, spuse ea cu o vehemenţă subită. Cum s-au mutat aici şi-au pus stăpânire pe locul ăsta – totul de dragul băieţelului meu, spun ei, să-i rămână lui când o fi mare. Dar acum se poartă ca şi cum ar fi taverna lor. Ca şi cum Marcus n-ar fi existat. Nici nu-i rostesc numele, de teamă să nu mă supere. Oh, dacă totul ar putea fi din nou ca înainte! Blestemaţi fie Milo şi Clodius, amândoi! Blestemaţi fie zeii.

Credeam că o să plângă, dar ochii ei rămaseră uscaţi. Se calmă, respirând profund.

— Ce voiaţi să ştiţi?

M-am încruntat.

— Poţi vorbi de ziua aceea sau nu?

— De ce nu mă întrebaţi ca să vedeţi?

Am privit pe fereastră. Apoi pe drum. Davus şi băieţii terminaseră cu caii în grajd, iar acum se jucau toţi trei un fel de joc cu o minge de piele, râzând în hohote, ca nişte copii. Ce fel de tată ar fi fost Davus?

M-am uitat din nou la văduvă. Ce mai era de întrebat? Se părea că toate detaliile importante îmi fuseseră furnizate. Evenimentele acelei zile au fost descoperite unul câte unul, dispuse în ordine. Incidentul de pe Via Appia era perfect documentat

şi justiţia se pronunţase. Mărturia ei nu fusese necesară la urma urmelor. Totuşi…

— Ce-ai văzut când ai privit pe fereastra asta, după bătălie?

Coborî privirea.

— Trupuri. Sânge. Senatorul şi fiica cu suita lor. Lectica senatorului.

— Eudamus şi Birria? Oamenii lui Milo?

— Nu. Plecaseră cu toţii. Nu ştiu unde.

— Plecaseră în urmărirea unui individ pe numele de Philemon şi a prietenilor lui, care avuseseră nenorocul să treacă pe-aici.

— Oh? N-am mai auzit asta.

— Nu ţi-a spus sora? Philemon a depus mărturie în aceeaşi zi cu ea.

Văduva scutură din cap.

— Îi era teamă să nu mă supere, cred. Continuaţi. Ce altceva vreţi să ştiţi? Zâmbea, sau mai degrabă afişa un rânjet hotărât.

— Ai privit pe fereastra asta. L-ai văzut pe Tedius şi pe fiica lui, lectica, suita. Şi Clodius?

— Da. Erau aplecaţi deasupra lui.

— Şi ai ştiut că e Clodius?

— Da.

— Cum?

Dădu din umeri.

— După faţa lui.

— I-ai putut vedea faţa? Atunci trebuie să fi zăcut pe spate.

— Da, aşa era. Pe spate, uitându-se la ei.

Mă furnică pielea la rădăcina cefei.

— Ce-ai zis?

— Clodius era pe spate, uitându-se la senator şi la fiica lui.

— Vrei să spui că era cu ochii deschişi, având privirea pierdută a mortului?

— Nu. Ştiu ce spun. Se uita la ei, iar ei se uitau la el. Femeia se încruntă, încercând să-şi amintească. Au vorbit puţin, unul cu altul. Pe urmă

Tedius şi fiica lui l-au ajutat să se ridice în picioare şi să intre în lectică.

Am privit drumul în sus şi în jos imaginându-mi scena, apoi m-am întors la văduvă. Era posibil, firește, că jalea o făcuse să-şi piardă minţile.

— Vrei să spui că era viu, Clodius?

— Da. De un fir de aţă, presupun.

— Dar sora ta a dat de înţeles că atunci când Tedius l-a găsit, Clodius era mort. Asta mi-a povestit şi mie şi curţii de judecată. Zicea că l-ai văzut pe senator şi pe fiica lui punându-l pe Clodius în lectica lor, dar n-a zis nimic care să dea de înţeles că încă era viu. Încercam să-mi imaginez exact ceea ce îmi spusese…

— Era viu, spuse văduva. Probabil că nu m-a înţeles. Eram pe altă lume când i-am spus ce se întâmplase, ce văzusem. Nici nu-mi amintesc bine ce i-am spus. Poate felul în care am spus-o a fost neclar.

— Poate. Tu şi sora ta păreţi să fi fost neclare una cu alta în privinţa mai multor amănunte. Dar Sextus Tedius a relatat aceeaşi poveste. N-a menţionat că atunci când l-a găsit pe Clodius acesta ar fi fost viu.

— Dar Clodius *era* viu. Era greoi şi şchiopăta, iar ei l-au ajutat să se urce în lectică – dar era viu, te asigur, doar dacă morţii pot merge şi vorbi. Era viu! Iar soţul meu era mort zăcând la poalele acestor trepte. De ce-mi faci asta? Şi se întoarse brusc, fugind jos pe scară, izbucnind în sfârşit în lacrimi.

Am privit pe fereastră, zgâindu-mă la drumul pustiu, de parcă printr-un pur efort de concentrare puteam convoca strigoii morţilor să pună din nou în scenă momentele finale ale vieţii lor. Oh, ce putere magnifică şi teribilă ar fi una ca asta!

Capitolul treizeci şi cinci

Era în amurg când am ajuns la casa lui Sextus Tedius. Mi-era foarte foame şi eram sătul de mersul călare. Le-am spus băieţilor să aibă grijă de cai şi l-am trimis pe Davus înainte să bată la uşă.

Paznicului îi luă o veşnicie să ne răspundă şi chiar mai mult ca să se consulte cu stăpânul său şi să revină. În cele din urmă am fost invitat înăuntru.

Sextus Tedius mă primi în aceeaşi cameră ca înainte. Ferestrele erau deschise spre priveliştea de dedesubt a oraşului Aricia, o mare de umbre pal-albastre peste care erau proiectate acoperişurile lucind sub ultimele raze de soare ale zilei. Tedius stătea drept de spate în scaunul fără spetează, în ciuda căldurii de peste zi pe genunchi lui fusese aruncată o pătură. Piciorul stâng era cel bolnav, după câte îmi aminteam. Îşi trecu o mână masivă şi bronzată prin părul alb, măsurându-mă cu o privire vicleană.

— Îmi amintesc de tine, spuse el, omul lui Pompei. Cel care a trecut prin zonă punând tot felul de întrebări.

— Nu toate întrebările pe care ar fi trebuit să le pun.

— Te-ai întors acum tot în numele lui Magnus, aşa cum cred că te-ai exprimat atunci?

— Într-un fel, da. Pompei m-a angajat să cercetez tot ce puteam afla despre incidentul de pe Via Appia. Credeam că am făcut acest lucru, dar se pare că m-am înşelat.

— Vorbeşte deschis.

— Intenţionez s-o fac. Sper să faci acelaşi lucru, Sextus Tedius. Auzind asta, omul ridică o sprânceană, dar nu spuse nimic. Fiica e aici?

— Nu-mi imaginez de ce locul în care se găseşte fiica mea ar putea să te privească în vreun fel.

— Cu toate acestea aş dori să vorbesc cu amândoi, împreună.

Amândouă sprâncenele albe coborâră simultan, studiindu-mă un moment lung.

— Înseamnă că ştii ceva.

— Ştiu mai mult decât ştiam cu o oră în urmă. Mi-ar plăcea să ştiu totul.

— Ah, să ştii *totul!* Ce blestem pentru muritori. Tedia! Ridică vocea. Tedia, intră şi vino cu noi.

Fiica lui intră, venind de pe coridor. Era îmbrăcată aşa cum o văzusem înainte, fără bijuterii sau machiaj, purtând un văl de pânză albă peste cap, legat cu o bentiţă albastră la spate. Era rigid de dreaptă şi arbora o expresie lugubră.

— Tedia trage întotdeauna cu urechea la conversaţiile mele, spuse Sextus Tedius. Îmi uşurează mult rememorarea tuturor detaliilor mai târziu.

— Tatăl meu şi cu mine n-avem nici un secret unul faţă de celălalt. Şi se postă în spatele lui, punându-şi mâinile pe umerii bătrânului.

— L-am văzut pe tatăl tău la proces repetând aceeaşi poveste pe care mi-a spus-o şi mie. Credeam că erai hotărâtă să nu-l laşi să se prezinte la proces, Tedia.

— În cele din urmă am considerat că e mai bine să apară în public, spuse ea. În definitiv Clodius a fost trimis la Roma în lectica noastră. Refuzul de a explica cum s-a întâmplat asta ar fi dat naştere la… comentarii.

— Înţeleg. Iar povestea pe care mi-ai relatat-o era absolut credibilă la urma urmei. Dar ai lăsat deoparte unele detalii importante, cum ar fi cel al momentului în care aţi dat ochii cu Clodius, viu.

— Cum ştii una ca asta? spuse Tedia. Şi începu să frământe umerii tatălui la fel cum îşi frământase mâinile cu prilejul primei întrevederi. Dacă unul dintre sclavii noştri a vorbit…

— Sclavii voştri sunt foarte loiali. A existat un alt martor.

— Nu la proces.

— Nu, martorul era departe de Roma în ziua aceea – în Regium, mi s-a spus.

Sextus Tedius tresări aproape imperceptibil. Fiica lui îl strânsese de umăr prea tare.

— Clodius merita să moară, spuse ea.

— Poate. Dar cu toate astea te-am văzut plângând atunci când Fulvia a depus mărturie.

— O femeie poate simţi compasiune pentru o văduvă fără să-i pară rău de soţul decedat.

— Înţeleg. Şi cum anume a murit?

Mi-am ţinut răsuflarea. N-aveam cum s-o forţez să vorbească dacă n-ar fi vrut s-o facă. Tatăl ei ridică mâna şi o prinse pe a ei într-un gest restrictiv, dar ea nu părea să ia aminte. Faţa îi era neclintită.

— Eu l-am omorât, spuse ea.

— Dar cum? De ce?

— De ce? ridică ea vocea. Pentru că n-a existat vreodată un om mai imoral care să fi făcut umbră pământului. Trebuie să fi aflat care au fost crimele lui când i-ai hărţuit pe toţi de pe muntele acesta. A defrişat dumbrava sacră a lui Jupiter doar ca să adauge câteva odăi casei lui. Imaginează-ţi, a evacuat un zeu ca să-şi mărească spaţiul personal! Iar ceea ce a făcut vestalelor a fost de nedescris, alungându-le din casa lor străveche, furându-le, tratându-le ca pe nişte rivali de afaceri obişnuiţi, înşelându-le şi aruncându-le în mizerie. Credea că poate comite astfel de crime rămânând nepedepsit?

— Publius comisese multe crime de toate culorile de-a lungul anilor fără să fie pedepsit, am spus eu.

— Un motiv şi mai evident că acum îi sosise sorocul, spuse Tedia cu severitate.

— Era viu când aţi dat de el la han…

— Foarte viu.

— Dar aproape de moarte, cu siguranţă.

— Cum poţi să spui aşa ceva? Ai fost acolo ca să-ţi dai cu părerea? Îţi spun eu cum a fost…

— Fiica mea! Sextus Tedius se încruntă, scuturând din cap.

— Tată, nu mi-e ruşine de nimic şi nu mi-e frică de nimic. A început exact aşa cum ţi-a spus tata – eram în drum spre Roma, ne-am întâlnit cu Milo după terminarea conflictului, minţindu-ne că ar fi fost vorba de bandiţi. M-am speriat, voiam să mă întorc acasă, dar tata a insistat să continuăm, ceea ce am şi făcut. Zeiţa Vesta ne călăuzea în ziua aceea, n-am nici o îndoială. Am ajuns la hanul din Bovillae şi am văzut carnajul care avusese loc acolo. Am crezut că voi leşina din cauza terorii pe care am resimţit-o, a zbuciumului şi răcelii din sinea mea. Acum ştiu că nu era decât zeiţa întrupându-se în mine, pregătindu-mă pentru misiunea mea imediată.

Peste tot nu vedeai decât cadavre şi sânge. Era straniu să ajungi într-un loc pe care l-ai văzut de atâtea ori şi pe lângă care ai trecut fără să gândeşti – un loc familiar, obişnuit, comun – şi să dai cu ochii de o asemenea oroare şi distrugere. Totul părea ireal, ca şi când aş fi avut febră, delirând. L-am ajutat pe tata să coboare din lectică, apoi am păşit printre acele trupuri. N-aveai pe cine să ajuţi; toţi erau morţi.

Atunci am auzit o voce dinăuntrul tavernei, o voce slabă, subţire, cerând ajutor. Clodius a apărut în cadrul uşii. Avea hainele rupte. Era rănit. Ţinea o cârpă îmbibată de sânge la umăr. Vorbea printre dinţii încleştaţi. Ajută-mă, a zis el.

— Toţi ceilalţi au murit apărându-l, înţelegi? spuse Sextus Tedius. Oamenii lui erau foarte loiali, nimeni nu poate nega asta.

— A ieşit împleticindu-se din tavernă, continuă Tedia. S-a împiedicat şi a căzut în genunchi, apoi s-a lăsat pe spate, gemând şi ţinându-se de umăr, să nu se lovească. Părea să-i fie mai bine aşa, întins pe spate. Ne-am aplecat asupra lui. Vorbea cu greu, răguşit, mai degrabă în şoaptă., Duceţi-mă acasă, ne-a spus el., Dar nu înapoi la vilă – o să mă

caute acolo. Duceţi-mă la Roma în lectica voastră. Ascundeţi-mă de ei., De bandiţi? a întrebat tata. Iar Clodius a râs! Un râs sâsâit, plin de ură – ce dinţi perfect albi avea! Singurii bandiţi de pe drumul ăsta sunt gladiatorii lui Milo, ne-a spus el., M-au urmărit aici, încercând să mă omoare, dar ceva i-a speriat., Repede, ascunde-mă în lectică. Aşa că l-am ajutat să se ridice şi să intre în lectică. Vedeam că tata nu era sigur ce să facă în continuare. L-am tras deoparte, ca sclavii să nu ne poată auzi.

Tedius scoase un geamăt.

— L-aş fi trimis înapoi la vilă, chiar dacă nu voia, însă Milo ne era în drum. N-aveam de gând să mă strecor pe lângă Milo, devenind un spion în slujba şacalului Clodius. Şi nici nu voiam să-l predau pe Clodius mincinosului de Milo. Dacă l-am fi lăsat acolo probabil că ar fi sângerat de moarte sau oamenii lui Milo s-ar fi întors să-i dea lovitura de graţie. Dar era deja în lectica noastră, pătând pernele cu sânge…

— Eu am luat hotărârea, spuse Tedia. Vocea ei suna rece, metalic. M-am luminat brusc. Întâmplător am privit spre han văzând-o la fereastra de la etaj. Faţa ei părea să plutească acolo ca un portret în ramă. Am văzut faţa Vestei şi am ştiut ce să fac.

Am clătinat din cap.

— Faţa pe care ai văzut-o era a sărmanei hangiţe văduve, înfricoşate.

Tedia mă privi dezaprobator.

— Cum poţi şti ce-am văzut? Erai acolo?

N-am văzut nici un rost s-o contrazic.

Cum l-ai ucis?

Ridică mâinile de pe umerii tatălui, să se asigure că bentiţa îi era strâns legată la spate. Înnodă capetele bentiţei şi mai strâns cu mâinile ei suple.

— Cu bentiţa asta l-am omorât. Nu-mi doresc decât ca zeiţa să fi privit totul, dar a trebuit s-o fac în lectică fără să fiu văzută. Sclavii erau acolo; n-aveau voie să vadă. M-am urcat în lectică, trecând

în spatele lui. Tata a urcat după mine şi am lăsat perdeluţele jos. I-am petrecut bentiţa în jurul gâtului, iar tata l-a ţinut locului din faţă.

— N-am fi reuşit niciodată dacă n-ar fi fost deja slăbit din cauza rănilor, spuse Sextus Tedius cât se poate de firesc. Uită-te la noi – un bătrân invalid şi o femeie. Dar ne-am descurcat.

— Am văzut cadavrul, i-am spus eu. Rana de la umăr era profundă. Probabil ar fi murit oricum.

— Nu fi atât de sigur, spuse Tedius. Am văzut multe bătălii şi mulţi soldaţi care arătau mult mai rău decât Clodius şi care şi-au revenit. Încă mai era destulă viaţă în şacalul ăsta. Ştiu; am văzut ieşind din el ultima suflare. Nemolestat ar fi putut supravieţui călătoriei la Roma. Ar fi în viaţă acum.

— Atunci vă asumaţi responsabilitatea pentru moartea lui. Păreţi mândri de asta.

— Sunt mândru de fiica mea, da! Tu ai un fiu, nu-i aşa, Gordianus? Mi-amintesc, era cu tine ultima oară când m-ai vizitat. Ei bine, sunt ca oricare alt bărbat – mi-ar fi plăcut să am un fiu şi să-l văd cum creşte mare ajungând bărbat, cum îşi dovedeşte curajul în luptă şi convingerile în Forum. Dar n-am avut un fiu. Am o fiică. Şi fiica mea mi-a fost întotdeauna credincioasă, nu m-a dezamăgit niciodată, iar atunci când mama ei a murit ea i-a luat locul fără ezitare. Şi acum uite ce-a făcut! A realizat ceea ce nici un bărbat n-a fost în stare să facă, fie în luptă, fie servindu-se de lege: i-a pus capăt lui Publius Clodius. Un inamic al statului, o ameninţare la adresa decenţei, boala Republicii, dezonoarea strămoşilor lui. Şi fiica mea a fost cea care în sfârşit l-a suprimat! Zeii şi zeiţele îşi manifestă voinţa într-un mod misterios, Gordianus. S-au săturat de Publius Clodius şi l-au eliminat. Cine sunt eu, dacă nu un bătrân senator ramolit, să pun sub semnul întrebării alegerea instrumentului de către aceştia?

I-am studiat pe amândoi, atât de macabru satisfăcuţi de ei, modele severe ale virtuţii romane.

— De ce nu i-aţi abandonat cadavrul pe marginea drumului? De ce l-aţi trimis la Roma?

— Lectica era contaminată de sângele şi duhul lui, spuse Tedia. N-aş fi putut să mai intru vreodată în ea.

— Era ultima lui dorinţă, exprimată ca o rugă, spuse tatăl ei. E exact cum ţi-am mai spus: odată ce un om a murit, ce rost are să-l mai dispreţuieşti? Nu, nu l-aş fi lăsat în drum ca pe un câine mort. I-am trimis trupul la Roma, spunându-le cărăuşilor să-l predea cu mare respect văduvei.

— Inelul lui, am spus eu, amintindu-mi. Trupul lui a sosit fără inel. Voi l-aţi luat?

Tedia îşi coborî privirea.

— Asta a fost o greşeală. Am crezut că îi va face plăcere zeiţei.

— Tu eşti femeia care a mers la Casa Vestalelor, oferind inelul lui Clodius pentru o rugă de mulţumire?

— Da.

Subit am înţeles privirea ciudată de pe faţa lui Philemon în Taverna Scandalurilor. Îl întrebasem de ce nu apelase la ajutorul fiicei lui Tedius când era dus în lanţuri pe Via Appia trecând pe lângă locul în care se odihnea Tedius mai jos de Casa Vestalelor.

— Ţi-ai ascuns chipul faţă de Virgo Maxima, am spus eu. Ţi-ai schimbat vocea.

— Da, altfel vestalele m-ar fi recunoscut.

— Nu erai mândră de ceea ce făcuseși?

— N-am simţit nevoia de a mă lăuda sau de a-mi arăta faţa. Nu fusesem decât un instrument al zeiţei şi voiam să ofer inelul numai zeiţei. Dar Virgo Maxima a refuzat să-l ia. Mi-a spus că o asemenea ofrandă n-ar fi pioasă.

Am clătinat din cap.

— Toată lumea credea că fusese soţia lui Milo…

Tedia izbucni în râs. Era evident că nu era obişnuită să râdă.

— Fausta Cornelia? Vaca aia blasfematoare? E greu de imaginat că s-ar putea ruga pentru ceva, decât poate să-i roage pe zei să-i trimită câte un amant în fiecare zi. Ce glumă, toată lumea s-o confunde cu mine.

— Unde-i inelul acum?

— De ce întrebi?

— Pentru că mi-ar plăcea să-l înapoiez familiei. Ai recunoscut că a fost o greşeală să-l iei. Zeiţa n-are trebuinţă de el. Dacă-l păstrezi ca trofeu în mod sigur va fi o piază rea, un blestem asupra casei tale.

Tedia se gândi o clipă la asta şi părea gata să spună ceva, dar tatăl ei scutură din cap.

— Inelul e singura probă sigură împotriva noastră. Tot ceea ce ai auzit de la noi nu e decât o poveste pentru propriile tale urechi. Martora ta de la tavernă – fata de la fereastră, presupun – poate a văzut că Publius Clodius mai era în viaţă, dar n-avea cum să vadă în lectică. Nimeni n-a văzut momentul efectiv al morţii, în afara de mine şi de fiica mea. Vestalele ştiu că o femeie le-a adus inelul lui Clodius, dar n-au văzut faţa femeii. Doar faptul că inelul e la noi reprezintă o probă pentru ceea ce-am făcut. De ce ţi l-am dat ţie, Gordianus? Ce vei spune familiei lui Clodius, că ai recuperat inelul de la adevăraţii ucigaşi ai celui drag lor, o femeie şi un bătrân invalid? Să ne supunem răzbunării lor?

— Ce-ar trebui să le spun? Că din întâmplare l-am găsit pe marginea drumului? Gândeşte-te Tedia la toate lacrimile pe care le-ai vărsat când ai auzit mărturia Fulviei. Chiar vrei să păstrezi inelul?

Inspiră adânc şi încercă să se mişte, dar tatăl o prinse de braţ.

— Numai dacă juri să nu spui nimănui, Gordianus, spuse Tedius.

— Nici o promisiune!

— Va trebui, dacă vrei inelul. Va trebui să juri că nu vei repeta ceea ce-ai auzit astăzi aici şi în

schimb îţi vom da inelul. Gândeşte-te, Gordianus, ce rost ar avea să-i asmuţi pe clodieni împotriva mea şi a fiicei mele? Mulţimea a fost în sfârşit potolită graţie condamnării lui Milo; asta îi va face să se simtă ca nişte proşti şi se vor răzvrăti din nou. Gândeşte-te cât de iritat va fi Pompei când va afla că justiţia lui a dat greş şi condamnarea lui Milo e eronată? Roma a fost zdruncinată din temelii din cauza celor întâmplate aici pe Via Appia. Dar acum lumea s-a liniştit, cei răi au fost pedepsiţi în ambele tabere – Clodius e mort, Milo exilat. Ce scop ar mai servi o ultimă dezvăluire decât exaltarea propriei vanităţi, demonstrându-ţi perseverenţa şi inteligenţa? Fă jurământul pe care ţi l-am cerut; înapoiază inelul celui care l-a iubit cel mai mult pe Clodius şi lasă restul în seama zeilor.

M-am dus la fereastră. Dedesubt era oraşul Aricia, cel în care Clodius rostise ultimul său discurs, întunecat de umbre amestecate de un albastru închis. Am cugetat vreme îndelungată. Cu ce îi eram dator lui Milo care comisese un act atât de josnic împotriva mea şi m-ar fi ucis fără milă dacă Cicero nu l-ar fi potolit? Cu ce îi eram dator lui Cicero care fusese de acord cu răpirea mea? Sau prietenilor şi moştenitorilor lui Clodius care instigaseră revolta având drept consecinţă prădarea casei mele şi uciderea lui Belbo? Cu ce îi eram dator Romei însăşi – pentru că cine putea spune ce mai reprezenta Roma sau ce se va alege de ea în următorii ani? Totul era fluctuant, în haos şi confuzie. Eram confruntat cu ceea ce respectam cel mai mult, adevărul, dar mă regăseam absolut singur; nici măcar Eco nu era acolo să-mi împărtăşească descoperirea sau să mă sfătuiască. Era mai bine aşa; mă îndoiesc că ar fi aprobat decizia pe care am luat-o. M-am întors spre Sextus Tedius.

— Ai cuvântul meu; jur pe umbra tatălui meu că voi păstra secretul discuţiei noastre. Adu-mi inelul.

Tedia părăsi încăperea. În absenţa ei apăru un sclav care aprinse lămpile, dispersând întunericul tot mai dens. Tedia se întoarse, lăsând inelul să-mi cadă în palma întinsă, arătând bucuroasă să scape de el.

Era greu, din aur masiv. Am văzut numele P. CLODIUS PULCHER gravat pe el, dar eram surprins că nu existau şi alte însemne. În mod sigur ar fi trebuit să existe unele referiri la gloria iluştrilor strămoşi, nu? Apoi l-am ridicat spre lumină şi am remarcat modelul în formă de fagure încrustat pe suprafaţa lucioasă a inelului, mici poligoane interconectate asemănătoare pavelelor perfect potrivite de pe Via Appia. Inelul era imaginea leită a însuşi dramului, turnat în cerc, fără început sau sfârşit, un omagiu adus locului în care purtătorul căzuse doborât de duşmani, dându-şi ultima răsuflare cu o bentiţă albastră în jurul gâtului.

***

Noaptea aceea am dormit într-un han din Aricia. Taverna de la parter era plină de fum şi gălăgioasă, iar aşternutul era plin de gângănii, dar am dormit mai bine decât în Bovillae, cu fantomele lui, vii sau răposate.

M-am trezit înainte de crăpatul zorilor şi i-am trezit şi pe băieţi. Toţi trei a trebuit să-l zgâlţâim pe Davus ca să se poată trezi. Am pornit la drum înainte de prima oră a zilei, înaintând rapid. Am ajuns în oraş înainte de prânz. Aveam de făcut trei vizite, după care puteam întoarce spatele pentru totdeauna celor întâmplate pe Via Appia.

Capitolul treizeci şi şase

Mopsus şi Androcles deveniră tot mai neliniştiţi în timp ce treceam prin Forum, apoi pe Rampă, urcând spre Colina Palatină. Amândoi erau cu ochii căscaţi văzând atâtea clădiri şi atâţia oameni. Davus adoptă un aer puţin îngâmfat faţă de sclavii de la ţară. Mi-am amintit propria lui consternare când se pomenise în peisajul rural pentru întâia oară în viaţă, dar n-am zis nimic.

Toţi trei deveniră foarte tăcuţi în timp ce ne apropiam de casă. Faţa lui Davus se lungi, cei doi băieţi se strânseră mai aproape, unul de celălalt. Nici n-am intrat bine în atrium, că apăru Bethesda.

— Deci ei sunt sclavii cei noi, spuse ea, ignorându-l pe Davus.

— Da, el e Mopsus, iar celălalt fratele lui, Androcles. Băieţi, ea e noua voastră stăpână.

Băieţii îşi coborâră privirea, aruncându-i câte o uitătură pe furiş. Androcles şopti în urechea fratelui mare: E frumoasă!

Buzele Bethesdei aproape că formară un zâmbet. Era splendidă în stola ei de culoarea şofranului şi colierul simplu de argint, cu părul strâns sus de tot în aşa fel încât firele cărunte arătau ca nişte vene care şerpuiau prin negrul ca de marmură lucioasă. Eram aproape la fel de sedus de ea ca cei doi băieţi.

— Amândoi păreţi agili şi energici, spuse ea, în aşa fel încât vorbele sunară mai degrabă a judecată decât a compliment. Presupun că o să găsim ceva să vă ţinem ocupaţi. Aţi fi buni pentru trimiterea de mesaje, doar că nu cunoaşteţi oraşul. Va trebui să facem multe explorări zilele astea, să vă familiarizaţi cu cele şapte coline. Acum cred că sunteţi înfometaţi după drum. Davus vrei să le arăţi unde e bucătăria

— Nu-i aşa?

— Da, stăpână. Davus părea cel mai copleşit de prezenţa ei. Era uimitor cât spaţiu părea să ocupe

un individ atât de mare ca el şi cât de rapid putea să dispară din încăpere.

Bethesda şi cu mine am rămas singuri.

— Soţule, m-am gândit mult ieri.

— Şi eu.

— Noi doi trebuie să avem o discuţie serioasă.

— Poate aştepta? Mai am câteva obligaţii de rezolvat astăzi, pe urmă…

— Cred că da.

— Dar până la sfârşitul zilei vreau o rezolvare a chestiunii ăsteia dintre Diana… şi Davus.

— Sunt de acord. Atunci vorbim astă seară?

— Da. Ochii noştri se întâlniră, fără să mai pară deloc necesar să discutăm. Eram de acord amândoi ce aveam de făcut. Trăisem cu ea îndeajuns de mult pentru a fi în stare să citesc una ca asta din privirea ei.

***

Am mâncat rapid câteva măsline, brânză şi pâine proaspătă, apoi am plecat din nou. L-am luat pe Davus cu mine, deşi nu părea necesar să am un protector. Străzile arătau nefiresc de calme după furia ultimelor zile.

Pompei Cel Mare se mutase în oraş, locuind la casa lui din districtul Carinae, cum sperasem. A acceptat să mă primească aproape fără ezitare.

Casa din Carinae era o veche vilă imensă înconjurată de clădiri noi, mai înalte. Era proprietatea familiei Pompei de mai multe generaţii. Întreaga casă avea un miros igrasios, iar încăperea în care Pompei acorda audienţe nu oferea privelişti fabuloase, se zărea doar o curte interioară cu o fântână modestă. Camera era înţesată de trofee vechi din diverse campanii militare, unele aduse de Pompei din est, altele dobândite de tatăl său – arme exotice, fragmente de armuri, statuete ale unor zeităţi obscure, marionete din zona de graniţă a părţilor şi măşti din Grecia. Discreţi ca întotdeauna, în colţuri şi

unghere întunecate, erau postaţi soldaţi responsabili cu siguranţa lui Pompei.

Pompei stătea lângă o măsuţă încărcată cu suluri de pergamente. Când am intrat, puse deoparte documentul pe care îl studia.

— Descoperitorule! Am fost surprins când m-a anunţat uşierul. Nu mă aşteptam să te revăd.

— Iar eu nu m-am aşteptat să ne vedem atât de curând.

— Întâmplarea face că ai venit la acea oră din zi când încă *nu* am obligaţii programate anterior. Avem chestiuni neterminate?

— Am venit să cer o favoare, Magnus.

— Foarte bine. Îmi place când mi se cer favoruri, că le acord sau nu. Mi se oferă şansa de a-mi confirma renumele. Ce doreşti, Descoperitorule?

— Înţeleg că o parte din pedeapsa împotriva lui Milo va fi confiscarea domeniului său.

— Nu întregului domeniu, cred că e posibil să-i permitem să ia cu el o parte din sclavii personali şi alte lucruri intime pentru a putea începe o nouă viaţă în Massilia. Întâi de toate trebuie lichidată întreaga avere pentru a-i plăti creditorii, cohorte de creditori. După aceea vom vedea ce-a mai rămas pentru trezorerie. Domeniul lui va fi purecat bine de tot, să mai rămână foarte multe pentru animalele de pradă.

— Aş dori să fiu trecut pe lista creditorilor.

— Oh? Mi-ar fi foarte greu să cred că i-ai împrumutat bani, Descoperitorule. Sau ai prestat unele servicii pentru care n-ai fost plătit?

— Niciuna dintre aceste lucruri. Am o plângere de făcut împotriva lui. El e cel responsabil pentru răpirea mea şi a fiului meu, ţinându-ne prizonieri peste o lună de zile. De când am vorbit ultima oară am obţinut probe împotriva lui.

— Înţeleg. Practic vorbind n-ai nici un fel de opţiune legală. Omul a fost condamnat şi va dispărea pentru totdeauna. Nu va fi aici să se

prezinte la proces dacă vei face plângere împotriva lui.

— Îmi dau seama de asta, de aceea am venit aici, Magnus.

— Înţeleg. Şi ce anume vrei?

— Aş dori să fiu recunoscut de stat ca unul dintre creditorii lui Milo. Vreau o compensaţie din domeniul lui.

— Şi care e preţul pentru ceea ce aţi avut de pătimit tu şi fiul tău din cauza lui?

— Asta e greu de estimat. Dar există o sumă care m-ar satisface. Şi i-am comunicat-o.

— O sumă destul de precisă, spuse Pompei. Cum ai ajuns la ea?

— În timpul celei mai grave răzmeriţe clodiene, casa mea a fost jefuită. O statuie a Minervei din grădina mea a fost trântită la pământ şi avariată. Suma e preţul reparaţiei.

— Înţeleg. E corect aşa, să-i pretinzi lui Milo preţul pagubei comise de duşmanii lui?

— Nu e corect, din punct de vedere legal. Dar probabil aş putea parafraza ceva ce spuneaţi mai demult, Mărite.

— Ce anume?

— „Nu mai cita legi. Noi avem facturi neplătite”.

Pompei găsi asta foarte amuzant.

— Îmi placi, Descoperitorule. În anii care urmează mi-ar plăcea să cred că vei fi de partea mea.

— Nu înţeleg, Mărite.

— Oh, cred că înţelegi. Foarte bine, atunci cum vom face?

Şi chemă un secretar căruia îi spuse să compună un memoriu în două exemplare. Unul ajunse să se alăture unui teanc destul de înalt, lângă perete. Pompei îl semnă pe celălalt. Secretarul îl rulă foarte strâns şi îi aplică un boţ de ceară roşie pe care Pompei o presă cu inelul de sigiliu.

— Iată, trimite asta acasă la Milo. Mult noroc s-o poţi valorifica. În faţa ta sunt câţiva oameni destul de importanţi. Pe de altă parte, factura ta poate că e cea mai mică. E posibil ca cei de la domeniu s-o achite prima, ca să scape de ea.

— Mulţumesc, Mărite.

— Sigur. Zâmbi şi făcu un gest de rămas bun, apoi traversă încăperea. Un moment mai târziu se întoarse, surprins să mă vadă încă acolo. Ce mai e, Descoperitorule?

— Sunt în faţa unei dileme, Mărite, între un jurământ pe care l-am făcut şi o obligaţie anterioară faţă de excelenţa ta.

— Da?

— Acum, după încheierea procesului lui Milo, mai aveţi vreun interes în a descoperi ce s-a întâmplat pe Via Appia?

— Nu înţeleg prea bine ce vrei să spui.

— Dacă ar fi să declar că oamenii lui Milo l-au rănit grav pe Clodius, poate fatal, dar că altcineva – cineva cu totul diferit de sfera lor de duşmănie – ar fi avut grijă să ducă treaba la bun sfârşit…

— Vrei să spui că lovitura de graţie a fost dată de o a treia persoană?

— Am jurat să nu discut detalii.

— Înţeleg. Pompei se gândi o clipă. Atunci ar fi bine să nu mai spui nimic.

— Nimic, Mărite?

— Da. În nici un caz să nu-ţi încâlci jurământul pentru mine. Clodius e mort şi incinerat. Milo e falit şi pe punctul de a părăsi Roma pentru totdeauna. Caz rezolvat în privinţa celor doi. Următoarea mea misiune e de a-i pedepsi pe cei responsabili de arderea Casei Senatului. Statul trebuie să împartă dreptate tuturor celor care au deranjat pacea şi ordinea publică, vezi bine, altfel nu putem avea lege şi ordine. Ar putea avea această dezvăluire a ta vreun afect asupra acestei situaţii?

— Nu cred, Mărite.

— Atunci e nerelevant şi lipsit de interes pentru mine. Asasinarea lui Clodius e o chestiune învechită. Înţelegi, Descoperitorule? În vocea lui detectam un ton aproape ameninţător.

— Da, Mărite, cred că da.

***

Interiorul casei lui Milo îmi părea ciudat de familiar, deşi nu fusesem niciodată acolo. Mozaicurile pardoselilor, ocrul pal al pereţilor, ca de altfel şi diversele obiecte din atrium şi cele pe care le-am zărit în camerele învecinate, mi-au reamintit imediat de casa lui Cicero. Fără să posede un astfel de rafinament, Milo căutase să întreacă gustul impecabil al marelui său prieten.

Locul acela îmi mai amintea, destul de straniu, de marea casă a lui Clodius de pe Colina Palatină, fiindcă era într-o stare de haos. Dar cum văzusem casa lui Clodius în curs de mobilare şi decorare, casa lui Milo era invers, într-un proces de des-decorare şi dezasamblare. Picturile fuseseră înlăturate de pe pereţi şi stivuite vertical. Obiectele preţioase erau şi ele împachetate atent. Draperiile erau îndepărtate de la uşi şi împăturite atent pe nişte măsuţe.

Asemenea vilei lui Clodius în noaptea asasinării lui plutea un aer de distragere şi abandon şi în casa lui Milo. Din când în când apărea câte un sclav îndeplinind cine ştie ce sarcină, arătând nefericit şi abia dacă-mi arunca o privire, începeam să cred că uitaseră de mine. În cele din urmă sclavul care îmi dăduse drumul să intru se întoarse făcându-mi semn să-l urmez în interiorul casei.

Îmi pierdusem minţile, să-l las pe Davus afară şi să merg să-l văd pe Milo de unul singur? M-am îmbărbătat pentru confruntarea care urma. Nu eram sigur cum mă voi simţi când îl voi vedea. Mă nedreptăţise crunt şi aveam toate motivele să-l dispreţuiesc, dar destul de straniu, experienţa încarcerării mele mă făcea să simt un fel de simpatie pentru el. E un lucru îngrozitor pentru un

om să-şi piardă toate visele, să i se ia absolut totul, cu excepţia mijloacelor elementare de subzistenţă. Milo evoluase din obscuritate într-o poziţie de mare putere. Poziţia de consul îi fusese accesibilă – apoi lumea lui se prăbuşise într-o clipită, iar destinul lui intrase într-o degringoladă incontrolabilă. Jucase un joc periculos, iar în final pierduse totul. Indiferent dacă merita această soartă sau nu, ruina lui plenară mă mişca. Asta nu însemna că n-aveam de gând să-i spun tot ceea ce credeam despre cum se purtase cu mine, cerându-i reparaţii.

Sclavul mă conduse într-o cameră care avea o atmosferă evident feminină. Pereţii erau pictaţi cu păuni cu coada în evantai păşind ţanţoşi prin grădini cu flori sălbatice. Un scrin scund era înţesat cu mai multe cutiuţe cu cosmetice, cu bijuterii, perii de păr şi oglinjoare înrămate, toate din lemn superior şi metale, încrustate cu pietre preţioase. Pe întreaga lungime a camerei se vedeau împrăştiate o serie de rochii şi stole colorate, răbufnind dintr-un dulap deschis, întreaga încăpere era dominată de o sofa uriaşă acoperită cu un material de un roşu diafan. Aerul era înmiresmat cu mosc şi iasomie.

Hohote de râs în cascadă răzbăteau pe uşa de la capătul îndepărtat al încăperii care ducea în mod evident la o baie. Distingeam voci feminine şi masculine deopotrivă. Unde mă adusese sclavul şi de ce plecase fără să mă anunţe? Mi-am dres glasul cât am putut de sonor.

Râsetele şi stropitul încetară. O tăcere de moarte. Mi-am dres glasul din nou şi am strigat: Milo? În loc de răspuns se auzi tăcerea, apoi un hohot de râs şi zgomot de apă stropită mai stridente decât înainte.

— Aşteaptă acolo, spuse vocea de femeie. Am auzit şoapte, conversaţie şi mai multe râsete. În cele din urmă femeia apăru în cadrul uşii, purtând un halat fără cordon care nu prea ascundea

rotunjimile voluptoase ale corpului ei. Părul bogat de culoarea ghimbirului era adunat în vârful capului. Indiferent ce făcuse în baie nu-şi udase părul.

Îl întâlnisem pe tatăl ei. Dictatorul Sulla era atunci spre sfârşitul vieţii; Fausta Cornelia nu era decât o copilă. Treizeci de ani mai târziu încă era prea tânără pentru a arăta ravagiile unei desfrânări severe care ruinase aspectul fizic al tatălui, dar exista o evidentă asemănare familială – aceeaşi piele albă, acelaşi zâmbet carnivor, acelaşi foc mistuitor din spatele ochilor. Nu era graţioasă; când se deplasa, câte o parte a corpului ei întotdeauna părea să tremure sau să penduleze, în locul graţiei radia o pârguire carnală şi chiar de la o distanţă considerabilă puteam detecta căldura emanată de corpul ei trandafiriu şi încins după o baie fierbinte. Odrasla unei genealogii elitiste ea atrăsese doi soţi promiţători; alte atribute atrăseseră un şir constant de amanţi, iar eu avusesem ocazia să-i întâlnesc îndeaproape.

— Deci tu eşti Descoperitorul, spuse ea.

— Da. Am venit să discut o problemă de afaceri cu soţul tău.

— Soţul meu nu e acasă.

— Nu? Am privit spre uşa băii. Încă mai puteam auzi bălăceli şi sunet de voci.

— Crezi că dacă Milo ar fi fost aici m-aş fi îmbăiat cu doi dintre gladiatorii lui?

Mă privi să vadă dacă sinceritatea ei mă şocase. M-am forţat să păstrez o expresie neutră.

— Îmi dau seama că Milo trebuie să fie extrem de ocupat în aceste ultime zile ale lui în Roma, am spus eu. Nu e absolut necesar să-l văd pe el în persoană dar vreau să mă asigur că va primi asta, şi am ridicat micul sul cu sigiliul lui Pompei.

Îşi dădu ochii peste cap.

— Oh, nu altă factură! Mulţumesc zeilor că mi-am păstrat averea, chiar dacă e pe numele fratelui meu. Luă sulul din mâna mea şi păşi pe un coridor

scurt. Se fâţâia destul de bine şi cu spatele, după cum observam. Am intrat într-o încăpere ticsită cu documente.

— Biroul soţului, anunţă ea cu o tentă de dezgust. De aici avea de gând să conducă Republica. Ce glumă sinistră s-a dovedit a fi! Presupun că nu va mai exista vreodată un om ca tatăl meu, un bărbat adevărat care să pună cu botul pe labe acest oraş nebun.

— Nu sunt sigur de asta, am spus eu, gândindu-mă şi la Pompei, şi la Caesar.

Nu mă auzi.

— Asta e ultima grămadă de facturi, spuse ea arătând spre o cutie înaltă plină cu suluri şi bucăţi de pergament. S-o aruncăm pe a ta deasupra? Iată. Dar să nu fi surprins dacă va ajunge la fund sau pur şi simplu pierdută.

— Cine se ocupă de sortarea tuturor acestor facturi? O face chiar soţul?

— Pe zei, nu! Milo e o epavă. De-abia dacă poate sorta cu care pantof să se încalţe primul dimineaţa. Doar dacă aruncă o privire în camera asta şi devine un prunc smiorcăit. Nu, astea vor fi sortate după ce pleacă. Cicero se va ocupa de ele. Sau Tiro, ar trebui să zic; Tiro e minunat când e vorba de organizat ceva.

— Înţeleg. Atunci, iată, hai să punem cererea mea deoparte. Dacă nu te superi, spune-i lui Cicero s-o onoreze prima. Spune-i că Gordianus Descoperitorul insistă. Cicero va şti de ce. Şi Tiro.

Mă privi cu sarcasm.

— Crezi că eu nu ştiu? Ştiu cine eşti, Descoperitorule. Ştiu mai multe despre treburile soţului meu decât ţi-ai putea închipui. Era pornit să te omoare, să ştii. Numai despre asta vorbea zile întregi.

— Serios? Candoarea ei în privinţa bărbaţilor nu era nici pe departe atât de izbitoare ca cea despre comploturile soţului.

— Oh, da. Milo te considera un mare pericol. Presupun că ar trebui să te simţi flatat. Fireşte, spre final vedea un asasin în fiecare dulap şi un spion în spatele fiecărui boschet. A fost obsedat de tine o vreme. Cicero îi spunea mereu că exagera aiurea orice pericol reprezentai pentru el. Cicero zicea că reputaţia ta e enorm de umflată, că nu prea eşti competent, serios, şi că Milo ar trebui să înceteze să se necăjească din cauza ta.

— Foarte drăguţ din partea lui Cicero.

— Încerca să te protejeze, fraiere. Dar Milo era chitit să te vadă mort. În final Cicero l-a făcut să accepte un compromis, iar Milo n-a făcut decât să te răpească. Dar tu trebuie să fii la fel de inteligent şi de perseverent pe cât credea – ai evadat înainte de proces. Pe Hercule, ce sperietură trebuie să fi tras Cicero când i-ai ieşit în cale, chiar în faţa lui. Şi emise un hohot de râs scurt, ca un lătrat.

— Mi-aş dori să fi apreciat şi eu umorul situaţiei, atunci.

— Nu putem spune asta cu *toţii,* privind înapoi? Dac-aş fi ştiut că măritişul cu Milo va deveni o glumă atât de tare! Şi ziua aceea oribilă pe Via Appia, când am crezut că trăiesc un coşmar, n-a fost decât o farsă grotescă de la început la sfârşit. Cea mai crudă ironie e că Milo n-a intenţionat niciodată să-l omoare pe Clodius. Lupta s-a iscat de la sine, iar când Milo şi-a trimis oamenii după Clodius le-a ordonat să-l cruţe! Gladiatorii jură şi acum că nu l-au atins la han.

— Adevărat?

— Te îndoieşti? Haide, o să-i las să-ţi spună chiar ei povestea. Mă conduse înapoi în camera ei.

— Băieţi! Puteţi ieşi acum din baie. Vizitatorul meu a promis să nu vă muşte.

Întâi apăru unul, apoi celălalt; cei doi n-ar fi putut intra pe uşă împreună. Aveau câte o pânză în jurul coapselor, dar altfel erau încă uzi din baie, două mase uriaşe de carne păroasă, aburită, fiecare de două ori cât un om obişnuit. Am observat că

aveau cât o mică cicatrice ici-colo, dar în general nu erau însemnaţi cum ar fi fost de aşteptat din partea unor gladiatori care nu pierduseră vreo confruntare. Se mişcau cu o uşurinţă şi o graţie surprinzătoare ţinând cont de gabaritul lor. Spre deosebire de Fausta nimic nu tremura sau unduia în timp ce se deplasau; cu toată carnea de pe ei muşchii lor erau solizi ca marmura.

Am tresărit văzându-le feţele urâte atât de aproape. Eudamus şi Birria, am spus eu şoptit.

Traversară încăperea cu o nonşalanţă supremă, dădură la o parte vălul diafan şi se aşezară unul lângă celălalt pe sofaua Faustei. Rama patului gemu, lăsându-se sub greutatea lor.

— Soţul meu vrea să-i ia cu el la Massilia, spuse ea cu melancolie. Va avea nevoie să fie apărat, desigur. Dar, vai, cât de mult îmi vor lipsi.

— Să înţeleg atunci că nu-ţi vei însoţi bărbatul în exil?

— Să merg cu Milo la Massilia, să trăiesc printre greci şi gali şi romani decăzuţi? Mai degrabă mi-aş sfârşi zilele în ferma de porci a lui Milo din Lanuvium.

I-am privit pe Eudamus şi pe Birria.

— Eşti sigură că pot vorbi?

— Pare prea mult de aşteptat de la ei, nu-i aşa, date fiind celelalte talente ale lor? Da, de fapt pot vorbi – deşi Birria e cel care vorbeşte pentru amândoi. Eudamus e mai sfios pentru că e mult mai drăguţ, cred eu. Cel mai puţin hidos dintre cei doi rânji lasciv şi chiar roşi. Cel urât strâmbă din nas şi scrâşni din dinţi. Băieţi, el e Gordianus, îi spuneam unele lucruri despre ziua în care a murit Clodius, iar el nu m-a crezut.

— Vrei să-i smulgem capul de pe umeri?

— Nu, Birria. Poate altădată. Ţi-aminteşti cum a început bătălia în ziua aceea?

— Sigur că da. Birria îşi duse palmele la ceafă, expunându-şi bicepşii mari cât capul lui. Ne-am întâlnit cu nebunul de Clodius pe drum şi asta

putea să însemne necaz de la-nceput, dar ne-am petrecut fără nici o problemă, ca uns. Da' nebunul n-a putut să-şi ţină gura şi să nu ne-arunce o insultă în ultimul moment.

— Şi-atunci ţi-ai pierdut cumpătul, nu-i aşa? întrebă Fausta, înţelegătoare.

— Da. Am aruncat suliţa spre el. Voiam doar să-i şuiere pe la ureche, dar s-a mişcat şi l-a lovit în umăr. Birria râse. L-a azvârlit de pe cal, cu toate că n-am vrut. Pe urmă a fost voia lui Marte şi fiecare om pentru pielea lui. I-am dovedit rapid. N-a trecut mult şi alergau ca iepurii în pădure şi pe drum.

— Pe urmă stăpânul v-a trimis după el, interveni Fausta.

— După ce s-a răţoit la noi, confirmă Birria.

— Şi care erau instrucţiunile lui?

Birria se întinse pe sofa. Picioarele lui depăşiră cu mult capătul îndepărtat, aşa încât aproape atingea pardoseala cu degetele de la picioare. Stăpânul a zis, Omoară-i pe ceilalţi dacă trebuie, dar ia-l pe Clodius viu. Nu-i atingeţi un fir de păr sau vă trimit la minele de sare. Aşa că l-am urmărit pe nebun până în Bovillae unde s-a baricadat în han. A trebuit să spargem uşa şi să-i scoatem oamenii afară, unul câte unul. Prostul de hangiu s-a împotrivit; Eudamus l-a aranjat. Aveam situaţia în mână şi nu mai rămânea decât să-l târâm afară pe Clodius, apucându-l de ceafa. Atunci au apărut Philemon şi prietenii lui. S-a răstit l-a noi, ameninţându-ne şi făcându-ne cu pumnul, dar după ce-am făcut doi paşi spre el, a început să urle întorcându-ne spatele şi luând-o la fugă. El şi prietenii lui au zbughit-o care încotro. Aşa că ne-am luat după ei. Ce altceva puteam face? Eudamus l-a fugărit pe unul, eu pe altul, şi toţi oamenii noştri după ceilalţi. Credeam că unul din noi va avea minte să rămână de pază, dar n-a fost să fie. Ridică din umeri, adunând o masă mare de muşchi în jurul gâtului. Totul a fost aiurea în ziua aia.

Am dat din cap la cât de simplu părea totul.

— Şi când în sfârşit i-aţi prins pe toţi martorii şi v-aţi întors…

— Clodius dispăruse.

Am încuviinţat.

— Pentru că deja venise Sextus Tedius, trimiţându-l la Roma în lectica lui, în timp ce voi îi urmăreaţi pe Philemon şi pe…

— Da, dar noi nu ştiam asta, protestă Birria. Când ne-am întors la han nu ne puteam da seama unde în numele lui Hades dispăruse Clodius.

— Apoi v-aţi ciondănit o vreme; asta a fost cearta pe care a auzit-o Philemon fără să înţeleagă ceva.

Birria dădu din umeri.

— Ne-am hotărât să ne întoarcem şi să-l întrebăm pe stăpân ce-i de făcut. Clodius era rănit, ne-am gândit că nu putea merge prea departe.

— Şi pe drum aţi trecut pe lângă Sextus Tedius care se odihnea în dreptul Casei Vestalelor, iar el v-a salutat, în timp ce fiica lui…

— L-am ignorat pe bătrânul senator şi ne-am întors degrabă la stăpân. S-a uitat la prizonieri, a văzut că nu-l avem pe Clodius şi iar şi-a ieşit din ţâţâni. În timp ce mergea în sus şi în jos, noi am urcat prizonierii într-o căruţă şi i-am trimis la vila stăpânului din Lanuvium, împreună cu stăpâna. Pe urmă stăpânul s-a gândit că probabil Clodius va încerca să se întoarcă la vila lui de la munte, aşa că am pornit într-acolo.

— Dar când aţi ajuns acolo nu l-aţi găsit pe Clodius.

— Am căutat peste tot – în grajd, în spatele grămezilor de pietre, în toată casa. Am început să-i ameninţăm pe sclavii fruntaşi, pe mai marele lor şi pe individul acela, Halicor., Unde-i Publius Clodius? urla stăpânul întruna.

— Îl căutaţi pe Clodius la vilă – *nu* pe fiul lui!

— Asta a fost o minciună spurcată, inventată mai târziu de clodieni, zicând că stăpânul s-a dus să-l vâneze pe băiatul lui Clodius. Ce să fi făcut cu

el? Nici nu ştiam că era acolo, în mod sigur nu l-am văzut. Pe Clodius îl vânam noi. Stăpânul era turbat că nu-l puteam găsi. Ne întreba mereu cât de grav fusese rănit Clodius. Se gândea că putea sta ascuns pe dealuri…

— Iar dragul meu soţ se temea de ce avea să urmeze, adăugă Fulvia, acum, după ce se făcuse vărsare de sânge, iar clodienii mai bine mureau dacă nu se răzbunau. Milo n-a ştiut că murise Clodius până s-a furişat înapoi în oraş a doua zi. Pe urmă, fireşte, am auzit povestea cum Sextus Tedius a dat peste cadavru, iar noi ne-am imaginat ce trebuia să se fi întâmplat.

— Chiar aşa? am întrebat eu. Şi următorul pas a fost ca Milo să inventeze propria versiune sofisticată despre incident – toată absurditatea aceea despre cum Clodius a aranjat o ambuscadă împotriva lui.

— A fost o încercare frumoasă, spuse Fausta cu nostalgie. Dar în final n-a existat nici o portiţă prin care să se strecoare nevătămat, nu-i aşa? Nici cu Cicero de partea lui – şi ce dezastru a făcut din apărarea lui! Ironia e, înţelegi, că Milo n-a avut niciodată intenţia de a-l omorî pe Clodius sau de a-i face vreun rău băiatului cel mic. Odată ce Clodius a fost rănit – de tine Birria, băiat rău, rău, rău de tot – Milo nu voia decât să-l captureze pe Clodius viu, să-l ţină în siguranţă şi tăcere până când vom fi văzut ce era de făcut în momentul următor. Dar Philemon i-a atras pe oamenii noştri departe de han. Fie rănile lui Clodius erau mai grave decât credea cineva, fie…

— Da?

— Milo i-a spus lui Cicero că altcineva ar fi putut să-l lichideze.

— Cum era posibil una ca asta?

— Clodius avea mulţi duşmani pe Muntele Alba. Iscase multe necazuri. Orice persoană din partea locului care ar fi trecut din întâmplare văzându-l pe Clodius rănit şi singur ar fi putut

încerca să profite de această situaţie. Şi au existat relatări conform cărora Clodius avea urme de strangulare pe gât – le-ai menţionat chiar tu lui Cicero. Eudamus şi Birria jură amândoi că nu s-au atins în nici un fel de gâtul lui Clodius – aşa că de unde provin acele urme, decât dacă o a treia persoană, necunoscută, l-a strangulat pe Clodius în timp ce ei îl urmăreau pe Philemon? Asta ar explica de ce Sextus Tedius l-a găsit mort în drum, când fusese viu în tavernă în momentele în care Eudamus şi Birria alergau după Philemon. Şi femeia oftă, sunând mai mult plictisită decât obosită. Oricum, asta a fost o teorie propusă de Milo, dar Cicero a zis că n-are rost să meargă în direcţia asta. De ce să încercăm să convingem juriul că eşti inocent printr-o logică întortocheată spunând că oamenii tăi n-au făcut decât să-l rănească pe Clodius şi că altcineva l-a omorât? Nu vor crede asta niciodată, că e adevărat sau nu. Nu te scuza şi pledează auto-apărare! Dacă Philemon n-ar fi apărut poate am fi reuşit să-l avem pe Clodius în viaţă. Dar Sextus Tedius a trecut pe-acolo exact în momentul cheie, trimiţându-i trupul la Roma fără ca noi să ştim. Înţelegi ironia, Gordianus?

— Oh, da, am spus eu. Mai mult decât îţi dai seama.

Fausta oftă.

— Toate aceste regrete despre trecut mă deprimă. Ar trebui să pleci acum, Gordianus. Tocmai ieşisem din baie când ai venit, iar acum e timpul să fiu masată. Şi se lumină. Decât dacă vrei să mi te alături…

— Nu prea cred.

— Eşti sigur? Eudamus şi Birria sunt nişte maseuri extraordinari. Douăzeci de degete ale amândurora – de fapt nouăsprezece, din moment ce Eudamus şi-a pierdut unul în luptă – şi câtă putere! M-ar putea frânge în două ca pe-o nuia, dar mă lasă să mă simt uşoară şi aeriană ca un norişor.

S-ar putea ocupa de amândoi la fel de bine ca de unul singur. Ar putea fi destul de interesant. Expresia feţei sale nu lăsa nici o urmă de îndoială despre insinuarea ei.

— Iar soţul tău?

— Nu se va întoarce ore bune.

— Eşti sigură?

— *Rezonabil* de sigură…

Mi-am amintit talentul Faustei de a se lăsa prinsă în poziţii compromiţătoare, imaginându-mi-l pe Milo dând buzna peste noi patru. Nu era genul de confruntare pe care mi-aş fi dorit-o cu Milo în ajunul exilului său, deşi poate ar fi amuzat-o enorm pe Fausta Cornelia.

— Dar vai, mai am o corvoadă de îndurat înainte de încheierea zilei, i-am spus.

Îşi ţuguie buzele şi dădu din umeri.

— Atunci regret, Gordianus. Să-i spun soţului că ai trecut pe aici ca să-i urezi drum bun?

— Te rog.

Capitolul treizeci şi şapte

Într-o zi atât de superbă, într-o după-amiază de primăvară, cu muguri înfloriţi şi soarele răspândind căldura dintr-un cer senin, ştiam unde puteam s-o găsesc.

Ne-am deplasat trecând prin târgul de vite la vest de Colina Palatină şi traversând vechiul pod de lemn.

— Unde mergem, stăpâne? spuse Davus.

— Pe malul celălalt al Tibrului. Credeam că e evident.

Davus se încruntă. Era momentul să încetez să-l mai tachinez, am gândit eu. Nu mai aveam să-i fiu stăpân multă vreme. O să duc dorul relaţiei noastre speciale.

— De fapt, Davus, noi mergem spre o vilă de pe malul vestic al Tibrului, vizavi de Câmpul lui Marte. E un loc superb, cu o mică vilă rustică, un câmp de verdeaţă mărginit de copaci înalţi şi cu o fâşie de pământ pe mal excelentă pentru înotători. Aş prefera să nu spui nimic despre vizita asta, nici măcar lui Eco. În mod cert nu Bethesdei. Poţi ţine un secret?

— Credeam că e de la sine înţeles, stăpâne, spuse Davus, oftând.

După o vreme am ieşit de pe drum trecând pe la umbra unor tufişuri de mure, ieşind pe un câmp întins şi verde, viu, cu insecte şi fluturi rotitori. Vila cea lungă era la dreapta, exact cum îmi aminteam. Dar ea nu putea sta în casă într-o zi ca asta. I-am spus lui Davus să găsească un loc umbros, să mă aştepte, iar eu am traversat câmpul, iarba mare împotrivindu-se picioarelor mele. Printr-un şir de copaci înalţi am zărit ochiuri trecătoare de lumină pe luciul apei. Am văzut şi cortul ei cu dungi alb-roşii tremurând în briză, iar lângă el lectica cu care se înfrăţea prin aceleaşi dungi alb-roşii, parcat pe un promontoriu. Dacă lectica era acolo trebuia să fie şi ea acolo.

Nimeni nu m-a văzut apropiindu-mă; nimeni nu stătea de pază. Toţi cărăuşii lecticii şi gărzile de corp erau un pic mai jos, în râu, înotând şi stropindu-se şi jucând un fel de joc cu o minge de piele. M-am apropiat de cort, ocolindu-l pentru a ieşi pe partea care dădea spre râu şi înotători. Toate obloanele fuseseră ridicate pentru a lăsa înăuntru briza şi priveliştea. Stătea pe jumătate întinsă, sprijinită pe pernele de pe sofa, învăluită de pânza diafană a unei rochii dintr-un material auriu, cu o cupă de vin în mână şi o expresie tristă a feţei. Părea mai degrabă că priveşte o piesă tragică, nu un grup de sclavi goi jucându-se în apă.

Mă văzu, tresări speriată, apoi, recunoscându-mă, reuşi un zâmbet anemic.

Sclava de companie care stătea pe un covoraş la piciorul sofalei sări în picioare când mă apropiam, apoi privi spre stăpână pentru îndrumări. La un semn fata dispăru din cort.

— Gordianus, spuse Clodia. Vocea ei suna ca muzica languroasă a râului. Parfumul ei, şofran şi ulei de nard, saturau aerul cald din cort. Pielea ei părea luminată de razele filtrate, mătăsoase.

— Te-am dezamăgit deunăzi, am spus eu.

— Da? Şi îşi întoarse privirea spre cei care se scăldau.

— Aşa cred. Şi pentru asta îmi cer iertare.

— Nu era nevoie, uitasem deja. Durerile şi plăcerile nu mă mai afectează de la…

— Moartea fratelui tău?

Îşi plecă privirea.

— Singura durere care nu-şi pierde tăria.

— Presupun că ai găsit puţină alinare după cele petrecute la proces.

— Nu mă omor după procese.

— Dar Milo a fost pedepsit, iar Cicero s-a poticnit în discursul lui.

Râse cu blândeţe.

— Da, mi-ar fi plăcut să văd asta. Dar nimic nu mi l-ar fi adus înapoi pe el.

— Nu. Însă uneori oamenii se mulţumesc cu dreptatea, sau răzbunarea.

— Mi-am învăţat lecţia atunci când am încercat să mă răzbun pe Marcus Caelius. Ce rost au toate astea la urma urmelor?

Am grăit cu atenţie.

— Răzbunarea pe cei care l-au asasinat – asta nu ţi-ar produce nici un fel de satisfacţie?

— De ce revii mereu la acest subiect, Gordianus? Nu am nici un apetit pentru răzbunare. Inspiră adânc. Fratele meu le-a oferit multor oameni multe pretexte de a-l vrea mort. Nu sunt nici proastă, nici oarbă; ştiu cum era şi ce fel de viaţă ducea. N-aş fi schimbat nimic la el. Dar mai devreme sau mai târziu, date fiind regulile pe care le-a încălcat şi jocul pe care îl juca, era de aşteptat un sfârşit nefast pentru el. Toţi joacă acelaşi joc şi presupun că toţi vor avea parte de un sfârşit violent– Pompei şi Caesar, Caelius şi Antoniu… chiar Cicero. Atât timp cât Clodius era jucător activ eram cât de cât interesată în jocul lui. Dar acum… Suspină. Nu fac decât să zac aici şi să-i privesc pe aceşti tineri frumoşi bucurându-se în apă. Nici nu-i mai văd pe tineri; privesc apa, felul în care sclipeşte şi alunecă pe ei. Felul în care unduieşte spre mare, fără oprire, fără întoarceri. Totul avea un sens pentru mine, dar nu-mi amintesc care era.

— Eşti nefericită, Clodia?

— Nefericită? E un cuvânt prea tare. Rareori mai plâng sau mă trezesc din coşmaruri despre moartea lui. Mă simt foarte obosită. Zâmbi stânjenită. Probabil arăt îngrozitor.

— Nu, Clodia. Eşti frumoasă. Arăţi nespus de frumoasă.

Îmi luă mâna. Am privit-o în ochi un moment, apoi a trebuit să-mi mut privirea. I-am urmărit pe cei care se scăldau, aşa cum o făcuse ea, abstract, fără să-i perceapă cu adevărat, doar mişcările lor şi

jocul luminii pe trupurile goale. Apoi abstractul deveni concret. L-am recunoscut pe unul dintre ei.

— Pe Hercule!

— Ce e, Gordianus?

— Unul dintre tineri, cel cu faţa roşie… şi ochii albaştri ca gheaţa… Tânărul plonjă după mingea de piele. Se strâmbă exact ca atunci când mă înfruntase pe Colina Palatină, după ce îmi jefuise casa.

— Îl cunoşti? spuse Clodia.

— E unul dintre cei care mi-au jefuit casa şi mi-a doborât statuia Minervei. Unul dintre cei care mi-a omorât sclavul, pe Belbo.

— Nu m-ar surprinde. E un fost gladiator. Era sclavul lui Clodius, apoi l-a eliberat ca să poată primi ajutorul în grâne. De atunci a rămas în familie ca unul din gărzile de corp. A pricinuit câteva necazuri printre sclavii nepotului meu. M-am pomenit cu el doar cu câteva zile în urmă. Credeau că o să-mi facă plăcere să-l privesc. Dar ziceai că ţi-a distrus casa?

— Şi l-a omorât pe un om foarte drag mie.

— Înţeleg. Ce vrei să facem în privinţa lui?

— N-am nici o dovadă. Nimeni n-a fost acolo să-l vadă comiţând una ca asta, doar prietenii lui. Poate că unul dintre prietenii lui l-a ucis pe Belbo. Poate e nevinovat, deşi părea capul acelui grup.

— De ce să ne încurcăm în detalii? Ştim amândoi ce fel de om e. Sunt sigură că a făcut un lucru sau altul pentru care merită să moară. Să mă ocup eu de el pentru tine, Gordianus?

— Ce vrei să spui?

— Pot face să fie înecat, acum şi aici. Nu trebuie decât să suflu o vorbă şefului gărzilor mele. Un individ ca el ar opune destulă rezistenţă, îmi imaginez, dar printre gărzile mele şi cărăuşii lecticii se găsesc destui bărbaţi puternici să-l ţină cu capul sub apă atât cât e nevoie. Ai putea avea plăcerea de a privi. Să dau ordin?

— Vorbeşti serios, nu-i aşa?

— Da, dar numai dacă vrei tu. Să dau ordin?

M-am gândit. Într-o singură după-amiază fusesem invitat de Fausta Cornelia să iau parte la o orgie şi de Clodia să privesc cum moare un om din vrerea mea. Aceste prerogative erau apanajul regilor şi împăraţilor; de ce-aş fi refuzat? Poate că n-am înţeles niciodată prea bine semnificaţia dreptăţii şi adevărului, dar odată credeam că o cunosc, iar această iluzie mă satisfăcea. Acum totul se schimbase. Toate reperele mele fuseseră demontate. Mă simţeam ameţit şi dezorientat. Îşi pierdea lumea tot controlul sau numai eu mi-l pierdeam?

— Nu, am spus eu. Fratele tău e mort, la fel Belbo, şi oricât de multe omoruri am comite nu i-am putea aduce înapoi. Râul nu curge decât înainte.

Clodia zâmbi cu regret.

— Foarte bine. Omul nu va şti niciodată cât de aproape a fost să fie înecat ca un câine. Dar n-o să uit ce mi-ai spus. O să-l urmăresc îndeaproape de-acum înainte.

— Clodia…

— Da.

— Întinde mâna.

O întinse arcuind o sprânceană, aşteptându-se la un truc. Am aşezat inelul fratelui în palma deschisă.

Suspină, se cutremură, izbucni în plâns şi îşi ţinu răsuflarea ca să se calmeze. Unde l-ai găsit?

— Dacă îţi spun că l-am găsit undeva lângă Via Appia vei fi satisfăcută?

Privi inelul vreme îndelungată cu atâta tandreţe încât mi-am dat seama cât de mult mă înşelasem crezând că aş putea-o răni cu ceva. Ce putea simţi pentru mine sau pentru oricare alt bărbat care să se compare cu ceea ce simţea pentru fratele ei?

— De ce mi l-ai adus mie? De ce nu Fulviei? Ea e văduva lui.

— Da, dar Fulvia merge înainte. Şi-a plănuit următoarea căsătorie – şi poate pe cea următoare acesteia. Priveşte spre viitor, nu spre trecut.

— Dar băiatul lui Publius, băiatul cel mic…

— Dacă tu crezi că nepotul tău ar trebui să primească inelul, las decizia în puterea ta. Eu am hotărât să-l înapoiez persoanei care l-a iubit cel mai mult.

Închise pumnul strâns în jurul inelului, apoi îşi închise ochii. O singură lacrimă alunecă pe obrazul ei.

M-am întors păşind pe pământul moale, în aceeaşi direcţie din care venisem. La colţul cortului, mi-am întors capul. Ea deschise ochii.

— Aproape că am uitat, am zis eu. Vreau să te invit la o nuntă.

— O nuntă? în familia ta? Nu-mi spune că e vorba de fiica ta, Diana.

— Mi-e teamă că da.

— Dar nu e decât o copilă.

— Nu mai e. Timpul zboară.

— Dar nu voi veni. Nu suntem rude şi nici o apropiată a familiei. Va fi foarte neconvenţional.

— Cu atât mai bine. Cred că va fi cea mai neconvenţională căsătorie.

— Atunci înseamnă că fiica ta îşi imită tatăl.

Gândul acesta îmi oferi un răgaz.

— La revedere, Clodia.

— La revedere, Gordianus. Îmi aruncă o privire de rămas bun, apoi se lăsă din nou pe spate pe perne ţinând inelul la piept.

M-am întors pe câmp, la Davus. Clodia avusese dreptate: Diana se lua după mine. Toţi mă urmau.

Numai dacă aş fi ştiut încotro mă îndreptam…

Numai dacă aş fi ştiut ce ne puteam aştepta de la viaţă, oricare dintre noi…

Davus se odihnea la umbra unui stejar. Când m-am apropiat se ridică în picioare şi se scutură pe haine.

— Dac-aş şti încotro mă îndrept, murmuram eu, gândind cu voce tare.

— Dar, stăpâne, credeam că e evident.

— Ce?

Zâmbi.

— Mergem acasă, nu-i aşa?

Am răsuflat uşurat.

— Da, Davus, acasă!

Nota autorului

Sursele documentării pentru asasinarea lui Clodius şi procesul lui Milo sunt remarcabile prin ele însele. Textul discursului lui Cicero care ne-a parvenit – mai degrabă o versiune ideală a cuvântării pe care *intenţiona* s-o rostească, înfrumuseţată pentru publicare – ne oferă o idee asupra evenimentelor, în mod evident una plină de prejudecăţi şi deliberat ambiguă. Dacă ar fi fost singura sursă existentă, tot ar fi reprezentat o posibilă poveste foarte interesantă, dar n-am fi avut nici o idee despre ceea ce s-a întâmplat cu adevărat pe Via Appia.

(Iar dacă Cicero ar fi fost în stare să rostească întregul discurs intact lucrurile ar fi putut lua o altă întorsătură – cel puţin aceasta era semnificaţia unui gest amar al lui Milo. După ce Cicero, foarte mândru, i-a trimis un exemplar, Milo a remarcat că era foarte bine că nu fusese în stare să-şi susţină un discurs atât de viu – altfel acum Milo s-ar afla în Roma şi nu în exil savurând acele scoici excelente.)

Din fericire, în secolul următor, eruditul Quintus Asconius Pedianus a compus unele studii de îndrumare pentru fiii săi pentru când citeau discursurile lui Cicero, iar unul dintre aceste comentarii păstrate analizează *Pro Milone.* Îl citim astăzi ca pe un adevărat precursor al speţei „crimei adevărate”. Asconius ne oferă amănunte fascinante despre manevre parlamentare disperate şi despre încercări frenetice ale ambelor tabere de a limita stricăciunile declanşate de moartea lui Clodius. Ne descrie în detaliu conduita procesului, inclusiv selectarea juriului. Mult mai important e că ne relatează asasinatul într-un mod total diferit de varianta lui Cicero.

În zilele lui Cicero, ca şi în prezent, avocaţilor apărării nu le era jenă să invoce justificări

fanteziste, chiar scandaloase, pentru a-şi salva clienţii. Atunci, ca acum, spectacolul din curtea de justiţie şi procesele exagerat de lungi constituiau o problemă serioasă, deşi soluţia obţinută într-o singură zi, impusă de Pompei, ar putea surprinde ca extremă şi pe americanul sătul de televizor.

Pro Milone poate fi găsită în ediţia din Penguin a volumului *Selected Political Speeches,* de Cicero, tradus de Michael Grant, şi în volumul 14 a integralei Cicero din Loeb Classical Library, tradusă de N.H. Watts, şi care conţine şi o versiune prescurtată a lui Asconius. Textul complet al lui Asconius poate fi găsit în *Commentaries on Five Speeches* of Cicero, editată şi tradusă de Simon Squires (Bristol Classical Press Bolchazy-Carducci Publishers, 1990). Cunoştinţele noastre privitoare le evenimentele tumultoase din 52 î.Hr. Provin din surse numeroase variind ca importanţă şi credibilitate, inclusiv istoriile şi comentariile lui Appian, Caesar, Velleius Paterculus, Plutarh, Quintilian şi Dio Cassius, plus unele scrisori ale lui Cicero.

Crucială pentru orice relatare a unui asasinat şi a unui proces e dezvăluirea detaliilor conflictuale şi a secvenţelor încâlcite ale evenimentelor. Trei lucrări ale unor istorici moderni au contribuit mult la clasificarea realităţilor: ediţia adnotată de Albert C. Clark a discursului *Pro Milone* (Oxford at the Clarendon Press, 1895, „Cicero şi Milo", de A. W. Lintott (*The Journal of Roman Studies* 64, 1974) şi „The Trial of Milo în 52 B.C.: A Chronological Study" de James S. Reubel (*Transactions of the American Philological Association* 109, 1979). Din deferenţă pentru erudiţia lui (şi de dragul consecvenţei) m-am bazat în special pe cronologia lui Reubel.

Cât de crucială a fost asasinarea lui Clodius pentru evenimentele care au urmat? Asemenea asasinării arhiducelui Francis Ferdinand la Saraievo în 1914, în general interpretată ca

scânteia care a declanşat primul război mondial, asasinarea lui Clodius poate fi interpretată ca precipitând un lanţ de evenimente care a condus la războiul civil dintre Pompei şi Caesar şi la disoluţia finală a Republicii Romane. Aşa cum notează Michael, *Pro Milone* aruncă o lumină lugubră asupra haosului sălbatic şi a vendetei care a prefigurat aceşti ultimi ani muribunzi ai Republicii contribuind la inevitabilitatea faptului că această instituţie, formidabilă altădată, s-a prăbuşit, înlocuită de o autocraţie.

Claude Nicolet dezbate această teză şi mai explicit în *The World of the Citizen în Republican Rome* (University of California Press, 1988): „Intervenţia trupelor lui Pompei a fost într-adevăr profetică: suna prohodul Republicii libere şi în acelaşi timp a elocvenţei politice şi criminaliste. Mulţimea romană obţinuse o victorie intimidându-l pe Cicero şi alungându-l pe Milo în exil; dar de fapt tot ceea ce făcuse era să pregătească drumul spre războiul civil şi în consecinţă apariţiei imperiului."

Cea mai mare parte a documentării mele a fost făcută la Doe Library şi (cumva clandestin) în Classics Reading Room la University of California din Berkeley. Vreau să-mi exprim mulţumirile personale lui Penni Kimmel pentru că a citit manuscrisul; lui Rick Solomon pentru diversele momente de generozitate şi inspiraţie; lui Pat Urquhart, pentru asistenţa tehnică legată de hartă; lui Terri Odom, pentru că a citit şpalturile; şi editorului de la St. Martin's Press, Keith Kahla.

Table of Contents

O notă despre numele și orele zilei romane
PARTEA ÎNTÂI
- Capitolul unu
- Capitolul doi
- Capitolul trei
- Capitolul patru
- Capitolul cinci
- Capitolul șase
- Capitolul șapte
- Capitolul opt
- Capitolul nouă

PARTEA A DOUA
- Capitolul zece
- Capitolul unsprezece
- Capitolul doisprezece
- Capitolul treisprezece
- Capitolul paisprezece
- Capitolul cincisprezece
- Capitolul șaisprezece
- Capitolul șaptesprezece
- Capitolul optsprezece
- Capitolul nouăsprezece
- Capitolul douăzeci
- Capitolul douăzeci și unu

PARTEA A TREIA
- Capitolul douăzeci și doi
- Capitolul douăzeci și trei
- Capitolul douăzeci și patru
- Capitolul douăzeci și cinci
- Capitolul douăzeci și șase
- Capitolul douăzeci și șapte
- Capitolul douăzeci și opt
- Capitolul douăzeci și nouă
- Capitolul treizeci
- Capitolul treizeci și unu
- Capitolul treizeci și doi

Capitolul treizeci şi trei
PARTEA A PATRA
Capitolul treizeci şi patru
Capitolul treizeci şi cinci
Capitolul treizeci şi şase
Capitolul treizeci şi şapte
Nota autorului

Table of Contents

O notă despre numele şi orele zilei romane 4
PARTEA ÎNTÂI 7
Capitolul unu 8
Capitolul doi 19
Capitolul trei 40
Capitolul patru 53
Capitolul cinci 68
Capitolul şase 84
Capitolul şapte 96
Capitolul opt 114
Capitolul nouă 134
PARTEA A DOUA 146
Capitolul zece 147
Capitolul unsprezece 161
Capitolul doisprezece 175
Capitolul treisprezece 194
Capitolul paisprezece 204
Capitolul cincisprezece 218
Capitolul şaisprezece 237
Capitolul şaptesprezece 248
Capitolul optsprezece 260
Capitolul nouăsprezece 271
Capitolul douăzeci 284
Capitolul douăzeci şi unu 300
PARTEA A TREIA 316
Capitolul douăzeci şi doi 317
Capitolul douăzeci şi trei 328
Capitolul douăzeci şi patru 346
Capitolul douăzeci şi cinci 358
Capitolul douăzeci şi şase 369

Capitolul douăzeci şi şapte 380
Capitolul douăzeci şi opt 388
Capitolul douăzeci şi nouă 405
Capitolul treizeci 413
Capitolul treizeci şi unu 424
Capitolul treizeci şi doi 436
Capitolul treizeci şi trei 450
PARTEA A PATRA 461
Capitolul treizeci şi patru 462
Capitolul treizeci şi cinci 477
Capitolul treizeci şi şase 487
Capitolul treizeci şi şapte 503
Nota autorului 510